

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

**НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ**

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ: УРЯДУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
(Київ, 7–8 червня 2022 р.)

За загальною редакцією
Л. Г. Комахи

**КИЇВ
2022**

*Схвалено Вченою радою Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 6 від 30 червня 2022 р.)*

Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього : матеріали міжнар. наук.-
практ. конф. (Київ, 7–8 черв. 2022 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи. Київ : ННІ ПУДС
Г54 КНУ імені Тараса Шевченка, 2022. 467 с.

У матеріалах міжнародної науково-практичної конференції висвітлено результати наукових досліджень з актуальних проблемних питань в аспекті глобалізаційних викликів в умовах сучасності за тематичними напрямками: «Глобалізація і трансформація держави», «Парламентаризм як особлива система публічного управління», «Управління територіальним розвитком в умовах глобальних трансформацій», «Проблеми забезпечення національної безпеки в сучасних умовах», «Нова публічна служба в контексті сучасних викликів».

Для наукових, науково-педагогічних працівників, теоретиків і практиків публічного управління та адміністрування, громадських діячів та інших заінтересованих осіб.

УДК 351:316.42](06)

*Матеріали міжнародної науково-практичної конференції друкуються в авторській редакції, мовою оригіналу.
Відповідальність за фактичні помилки, достовірність і точність інформації, автентичність цитат,
плагіат, правильність фактів та посилань несуть автори.*

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ І ГОСТІ КОНФЕРЕНЦІЇ!

Дозвольте привітати Вас із початком роботи міжнародної науково-практичної конференції «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього», оскільки тема сьогодишньої конференції є вкрай актуальна.

Дякую всім учасникам від імені керівництва Київського національного університету імені Тараса Шевченка, від ректора нашого університету, що ви порушуєте ці питання не просто обговорюючи їх, а пропонуючи наукові, емпіричні рішення для того, щоб наша Україна, по-перше, сама розвивалася, по-друге, щоб про нас чули та знали.

Особливо приємно, що до участі у конференції долучилися відомі та молоді науковці з усіх куточків України, а також із-за кордону. Залучення до участі у конференції великої кількості учасників вважаємо здобутком Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби.

Україн важливими й актуальними на сьогодні є наукові напрямки роботи конференції щодо глобалізаційних викликів національної безпеки в умовах децентралізації системи публічного управління та адміністрування, політико-управлінської еліти, цифрової держави, публічної служби в умовах сучасних викликів та пошук адекватних шляхів щодо їх вирішення.

Сподіваюсь, що конференція стане вагомим внеском у розвиток публічного управління України, надасть поштовх майбутнім змінам, буде цікавою та дасть змогу усвідомити всю глибину й масштаби тих викликів нового часу, які постали перед нашою державою в умовах війни.

На мій погляд, саме міжнародна науково-практична конференція «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього» — ефективний майданчик для діалогу вчених та управлінців, керівників інституцій різних рівнів сфери публічного управління для обговорення важливих нових сучасних методів роботи для посилення управлінського потенціалу органів державної влади та місцевого самоврядування України в умовах воєнного стану.

Хочу, щоб сьогоднішня конференція була результативною, адже це важливо, зокрема, і в контексті встановлення контактів для майбутніх цікавих проєктів та наукових досліджень.

Маю надію, що конференція додасть підйому та натхнення до нових наукових здобутків. Адже наукове та освітнє життя має бути наповнене якомога більшою кількістю таких заходів. Бажаю організаторам та учасникам конференції безперервного творчого пошуку, конструктивних ідей, щоб ваша праця була успішною, а прагнення творити на благо України — невичерпним.

Нехай виклики будуть нашими можливостями!

Творчої Вам наснаги, взаєморозуміння та плідної дискусії!

Проректор з наукової роботи
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Ганна ТОЛСТАНОВА

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ ТА ГОСТІ!

Щиро вітаю з відкриттям міжнародної науково-практичної конференції «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього».

Вважаю, що це чудова нагода для науковців, теоретиків і практиків не тільки обмінятися досвідом, новими напрацюваннями, відкриттями, досягненнями, а й обговорити сучасну ситуацію, ті глобалізаційні виклики, які постали перед нами в умовах сьогодення.

Ми проводимо цю конференцію вперше в умовах війни, яка відбувається на території України. При цьому ми розуміємо, що внаслідок цієї війни і після її завершення зміниться весь світ. І ці зміни також будуть відображені в академічних, міжнародних і політичних процесах.

Маю надію, що конференція стане вагомим внеском у розвиток пріоритетної для України сфери публічного управління та адміністрування сучасного рівня і підвищення якості наукових досліджень у цій сфері.

Ця зустріч – унікальна можливість для науковців та фахівців із різних міст України та різних країн зібратись разом і обговорити актуальні глобалізаційні виклики для розвитку та майбутньої відбудови України, залучення провідних іноземних учених для обміну досвідом.

Наша конференція присвячена тим важливим питанням, які нині стоять перед керівництвом нашої держави, державною службою та публічними управліннями. На сьогодні наші керівники змогли змінити принципи дії, взаємодії публічного управління та адміністрування в тих умовах, в яких опинилася країна. Саме тому сьогоднішній захід спрямований на обговорення вкрай важливих викликів та загроз, які постали перед країною в умовах воєнного стану.

У час воєнних випробувань населення України демонструє безпрецедентну підтримку Збройних Сил України. Нам допомагає світ, нам допомагають ті країни, які розуміють, що Україна відстоює демократичні принципи, права, свободу на існування, і на існування жити саме у вільній країні.

Програма науково-практичної конференції передбачає обговорення нагальних наукових досліджень та впровадження в практику їх результатів і пропозицій щодо вирішення багатоаспектних завдань, які виникають перед державою у зв'язку з глобалізаційними викликами, що обумовлюють трансформаційні процеси в Україні. На шляху цих процесів постає комплекс політичних, економічних, соціальних, кадрових, психологічних та інших перепон, які важливо подолати.

Переконана, що знання, досвід, професіоналізм і високі людські якості наших науковців та управлінців-практиків, потужний науковий, освітній і технологічний потенціал нашої країни дають усі можливості ефективно модернізувати вітчизняну систему публічного управління й створити нові наукові ідеї дослідження теорії і практики трансформації публічного управління в контексті глобалізаційних процесів.

Міжнародна науково-практична конференція відкриває чудові можливості для професійної дискусії, підвищення кваліфікації, набуття знань і навичок, обміну досвідом із вітчизняними та зарубіжними колегами в питаннях трансформації держави, державних функцій у сучасних умовах глобалізаційних викликів.

Усім учасникам цього заходу бажаю плідної співпраці, нових ідей і приємного спілкування, щоб прийняті рекомендації та пропозиції були втілені у життя на посилення блага українського народу.

Директор Навчально-наукового інституту
публічного управління та державної служби
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

Лариса КОМАХА

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ!

Дозвольте привітати вас із цією подією!

Україна, як і кожний із нас, вірить у перемогу над ворогом і тому активно відвойовує й відновлює свої позиції на всіх фронтах – військовому, політичному, економічному, освітньо-науковому. Адже, ми всі розуміємо, що швидке відновлення Української держави можливе лише за умов збереження і примноження інноваційного потенціалу нашої нації. А це означає розвиток наукових досліджень, які ініціюють і розробляють науковці, зокрема у закладах вищої освіти, спільно зі своїми стейкхолдерами.

Верховна Рада України також є активним замовником послуг вищої освіти (стейкхолдером) та постійно спрямовує своїх працівників і народних депутатів на здобуття нових освітніх й освітньо-наукових ступенів. У тому числі на здобуття ступеня магістра спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» за програмою «Парламентаризм і парламентська діяльність».

Ця освітня програма, як і низка інших програм зазначеної спеціальності, у зв'язку зі створенням у 2021 р. у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби посіла своє значне місце й активно втілює ідеї представницької демократії в державно-управлінські системи, процеси і процедури.

Війна з РФ показала всім, що без застосування нових знань у сфері публічного управління не можливе ефективне управління державою. Фахівці, які виконують загальнодержавні завдання, мають, бути компетентними в усіх сферах і, в першу чергу, у сфері управління державою на сучасних засадах.

Нині такими засадами є цифрова трансформація суспільних відносин у державі, яка виводить на перші місця тих фахівців, які добре володіють основами представницької й електронної демократії, активно застосовують сучасні інформаційно-комунікаційні технології не лише у бізнесі, а й у сфері публічного управління.

Апарат Верховної Ради України у цьому плані також на передовій. І для наступного покоління парламентарів готує цифрову трансформацію українського Парламенту спільно з міжнародними й українськими бізнес- та науковими партнерами. Адже, інноваційний розвиток держави на цьому етапі її відновлення і відбудови потребує саме такого інноваційного оновлення Парламенту і публічного управління в цілому.

У цьому плані вважаю важливою нашу багатолітню співпрацю з підготовки саме таких фахівців. А вашу конференцію, яка має на меті окреслити питання урядування майбутнього в умовах сучасних викликів, розглядаю як відповідну «дорожню карту» у відбудові України. Тому бажаю всім її учасникам плідної роботи, результативних пропозицій, які будуть втілені в життя. А серед них і наша пропозиція про посилення взаємодії між Апаратом Верховної Ради України і Київським національним університетом імені Тараса Шевченка для перемоги України.

Слава Україні!

Перший заступник Керівника
Апарату Верховної Ради України

Володимир СЛИШИНСЬКИЙ

ВІТАЮ КОЛЕГ, ВСІХ УЧАСНИКІВ ОБЛАСНИХ РАД, ДЕПУТАТІВ!

Дозвольте мені від імені Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Українська асоціація районних та обласних рад» і від себе особисто щиро привітати з початком роботи міжнародної науково-практичної конференції «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього».

Хочу зазначити, що тема конференції надзвичайно актуальна сьогодні. Особливість цієї конференції — своєчасність і об'єктивність обговорень, урахування світового досвіду з огляду на поступову інтеграцію України до європейської спільноти, гармонізацію законодавства, що є надзвичайно важливим.

Завдяки цій конференції створено чудовий майданчик для обговорення проблем щодо втрат для держави, так і окремої громади. Їх масштаб, як у цілому для нашої країни, так і для окремо взятих областей, районів, громад, родин повністю не зрозумілий?!

На моє переконання, з'явилися нові виклики: по-перше, деіндустріалізація (знищено понад 200 промислових підприємств, ~600 змінюють свою юридичну адресу; руйнуються міста і села); по-друге, деурбанізація (регіони, райони, громади можуть зіткнутись із втратою економічної основи для відновлення; по-третє, соціальна декапіталізація (стихійне переселення в центральні, західні області України та за кордон можуть призвести до істотних змін професіонального та демографічного складу потерпілих територій, особливо в промислових зонах, моно містах), по-четверте, руйнування виробничо-коопераційних зв'язків бізнесу, підвищення ризиків ведення бізнесу, падіння обсягів виробництва, податків).

Сьогодні вкрай важливими завданнями в науковому сегменті є формування єдиного підходу і консолідація зусиль, спрямованих на поглиблене дослідження проблематики публічної служби та подальшої розбудови цифрової держави, максимального наближення держави та органів місцевого самоврядування до громадян, зменшення ролі бюрократичних інститутів у державному управлінні та забезпечення можливості для громадян отримання від держави послуг у максимально короткі терміни з урахуванням викликів воєнного часу.

Ключову роль під час війни відіграють «центри влади», які регулюють та контролюють економічну діяльність (державна вертикаль, ОМС, бізнес). Сьогодні, як ніколи, необхідне регулювання з боку державних органів влади відносин, безпеки, силової та кредитної підтримки.

Тому вважаю, що «Нова згуртованість навколо Відновлення України» є конче необхідною, оскільки як українці, так і наші друзі за кордоном об'єдналися навколо допомоги Збройним силам України.

Тобто ще раз повторюю своє переконання: «Нам необхідно усім вчитись жити в таких умовах»!!! Думаю, що кожен на своєму місці зробить свій внесок у найшвидше відновлення України. Бажаю плідної дискусії! Вітання усім учасникам конференції від голів обласних та районних рад!

Слава Україні! Все буде Україна!!!

Президент Всеукраїнської асоціації
органів місцевого самоврядування
«Українська асоціація районних та обласних рад»

Сергій ЧЕРНОВ

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ, ШАНОВНЕ ТОВАРИСТВО!

Вітаю всіх учасників міжнародної науково-практичної конференції «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього». Від імені Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування бажаю плідної комунікації, співпраці та якісних результатів.

Хочу подякувати організаторам заходу, які в складних реаліях сьогодення, у стані війни, ініціювали проведення цієї конференції, зуміли зібрати широке представництво наукової спільноти, державних управлінців, службовців місцевого самоврядування, і що особливо приємно – молодих науковців, аспірантів, здобувачів освітнього ступеня магістра, студентів.

В умовах війни, коли важлива кожна хвилина, необхідна концентрація зусиль влади та суспільства, мобілізація всіх можливих ресурсів для протидії ворогу та забезпечення життєдіяльності держави. Особливе місце в цьому процесі належить науці, від ефективного розвитку якої залежить добробут нашого суспільства.

У недалекому майбутньому успішними будуть ті нації й ті держави, які вже сьогодні готують відповіді на глобалізаційні виклики майбутнього, досліджують цивілізаційні виклики та проблеми цивілізаційного розвитку, а також шукають шляхи їх розв'язання.

На сьогодні ключовими глобалізаційними викликами, які постали перед Україною, є не лише переможне завершення війни з РФ, а й відбудова та відновлення країни, повоєнна трансформація суспільства, приведення до мирного ладу економіки, відновлення демократичної інфраструктури, що відіграє величезну роль у гармонізаційному розвитку держави та суспільства.

Одне із головних завдань, що постає на сьогодні в умовах спадаючої економіки, напівзруйнованої інфраструктури, величезних людських та фінансових втрат, – здійснити цивілізаційний стрибок, який сприятиме не тільки збереженню досягнень, а й допоможе ввійти в число світових лідерів економічного та соціального розвитку.

У наш час серед ключових глобалізаційних викликів для України є відновлення, які проводилися з ініціативи Президента України Володимира Зеленського за підтримки більшості у Верховній Раді України та головне – за підтримки українського народу. Ці процеси пов'язані з реформою децентралізації. Законодавче супроводження зазначеної реформи, що, як на думку експертів, так і за результатами довоєнних соціологічних досліджень, вважалася однією з найуспішніших реформ в Україні останніх років, здійснював наш Комітет. Варто у цьому контексті згадати також і про реформу цифровізації, відому як ініціатива Президента – «Держава у смартфоні», яка до війни вивела Україну в число держав – світових лідерів запровадження електронного уряду та цифровізації у сфері надання адміністративних послуг.

Важливо підтримати продовження масштабного урядового проєкту трансформації України в цифрову державу, при цьому акцентувати увагу на необхідності її ефективного нормативно-правового забезпечення.

Це достатньо непросте завдання потребуватиме консолідації політико-управлінської еліти та суспільства, що можливо лише в разі посиленої взаємодії між ними, встановлення партнерських відносин, які вимагають відкритості, високого рівня довіри та забезпечення консенсусу при прийнятті політичних та управлінських рішень.

Такий підхід відповідає концепції «доброго врядування» як моделі публічного управління, яка ґрунтується на принципах верховенства права, участі, відкритості, прозорості, відповідальності, ефективності та підзвітності. Особливо важливим є застосування такого підходу в період воєнного стану та поствоєнної відбудови країни, тобто обмеженості ресурсів та необхідності їх ефективного використання. На ці питання і має дати відповідь сучасна наука публічного управління, у тому числі і ми з вами – учасники сьогоднішньої міжнародної науково-практичної конференції «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього».

Теми, запропоновані для обговорення в рамках міжнародної науково-практичної конференції, є вкрай актуальними, що свідчить про необхідність відкритого діалогу між представниками органів влади та науковців з метою реалізації прогресивних ініціатив.

Бажаю всім плідної роботи та вагомих нових наукових результатів!

Голова Комітету Верховної Ради України
з питань організації державної влади,
місцевого самоврядування, регіонального
розвитку та містобудування

Андрій КЛОЧКО

ШАНОВНІ УЧАСНИКИ ТА ГОСТІ!

Тема сьогоднішньої міжнародної науково-практичної конференції «Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього» є достатньо змістовною й актуальною, оскільки присвячена поробленим питанням в аспекті глобалізаційних викликів у сучасних умовах.

У досягненні цієї мети велике значення має обмін досвідом. Тому висловлюю особливу подяку організаторам та учасникам конференції за надану можливість поспілкуватися з колегами з різних країн та збагатитися новими знаннями у сфері публічного управління та адміністрування. Адже поєднання практичних та теоретичних напрацювань є одним із визначальних чинників для реалізації передового досвіду, у тому числі у сфері публічного управління та адміністрування.

Особливістю цього заходу є поєднання секційних засідань і круглих столів. Такий формат дає змогу глибше дослідити проблемні питання глобалізації і трансформації держави, управління територіальним розвитком в умовах глобальних трансформацій, цифрової держави, парламентаризму як особливої системи публічного управління, питання політико-управлінської еліти в умовах сучасних викликів, проблеми забезпечення національної безпеки та нової публічної служби в сучасних умовах. Ці наукові напрями набувають особливої актуальності у зв'язку зі зростанням значимості якості публічного управління в умовах невизначеності, локальних та глобальних загроз в умовах воєнного стану України.

В умовах економічних і політичних загроз національній безпеці країни керівники, фахівці, службовці мають володіти найсучаснішими знаннями з антикризового менеджменту, використовувати для успішного сталого розвитку інноваційні прориви. Сьогоднішня конференція є гарним майданчиком для фахового обговорення проблем та перспектив, які постають сьогодні перед нашою державою. Ми маємо шукати шляхи до подолання непростих випробувань, які випали на долю Української нації.

Переконаний, що результатом таких зустрічей буде вироблення нових ідей, спільних рішень щодо сфери публічного управління та адміністрування, шляхів розвитку галузі для спільних рішень на благо України.

Висловлюю впевненість, що під час роботи конференції учасники зможуть обмінятися думками та розробити практичні рекомендації, які передбачать усі важливі аспекти розвитку та інноваційного підходу у цій галузі.

Дякую за запрошення, за участь та бажаю всім нам цікавої конференції, нових творчих успіхів!

Завідувач Києво-Могилянської школи
врядування імені Андрія Мелешевича
Національного університету
«Києво-Могилянська академія»

Валерій ТЕРТИЧКА

**ШАНОВНИЙ ПАНЕ РЕКТОРЕ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА!
ШАНОВНІ УЧАСНИКИ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ!
ШАНОВНІ І ДОРОГІ НАШІ УКРАЇНСЬКІ ПАРТНЕРИ І ДРУЗИ!**

Дозвольте привітати вас із таким високоповажним науковим зібранням у нелегкий для вас і для вашої країни час.

Війна, яку розпочала проти України росія, є ганебною і несприйнятною ні однією порядною людиною цивілізованого світу.

Ми разом із вами переживаємо і прагнемо вашої перемоги над ворогом.

Розуміємо, що перемагають у війні не лише зброєю, а й розумом. Тому зберегти і помножити українську національну освіту і науку – це також перемога над ворогом і це чи не один із важливих викликів, який стоїть перед вами – науковцями і викладачами одного з провідних закладів вищої освіти України.

Ми багато років співпрацюємо з кафедрою парламентаризму, яка нині знаходиться у складі Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби вашого Університету і знаємо, як її команда на чолі з пані **Валентиною Гошовською** опікується проблемою підготовки професіоналів для найвищого – парламентського – рівня державного управління.

За ці роки нами підготовлено велику кількість магістрів з публічного управління за спільною програмою «Два диплома». Серед наших спільних випускників – чинні високопосадовці вашої держави.

Ми й надалі налаштовані на спільну роботу. Знаємо, що наші плани підтримує **пані Лариса Комаха** – директорка Навчально-наукового інституту і що нині Угода про співпрацю між нашими університетами знаходиться на підписанні у пана ректора. Потім ми її підпишемо і з жовтня 2022 р. чекаємо на зустріч із вашими студентами, аспірантами, викладачами у Вищій школі управління охороною праці міста Катовіце на різних освітніх програмах.

Також плануємо подати на конкурс до Польської наукової фундації спільний науковий проєкт двох професорів – України і Польщі – з пріоритетних досліджень.

Ми віримо у вашу перемогу у цій війні з росією!

Віримо, що сьогоднішня конференція знайде нові механізми державного управління у вирішенні глобалізаційних викликів під час війни і після її завершення та розширить горизонти знань в ефективному урядуванні майбутнього.

Бажаємо вам гарних результатів, цікавих доповідей і обговорень!

Канцлер Вищої школи управління
охороною праці в м. Катовіце (WSZOP)
(Республіка Польща)

Малгожата СІКОРСЬКА

Секція 1. ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ЯК ОСОБЛИВА СИСТЕМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

УДК 328(477)

ВАЛЕНТИНА ГОШОВСЬКА,

*доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка*

VALENTYNA GOSHOVSKA,

*Doctor of Political Sciences, Head of the Department of Parliamentarism of the Educational and
Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National
University of Kyiv*

<https://orcid.org/0000-0002-3011-4450>

ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ЯК ОСОБЛИВА СИСТЕМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

**PARLIAMENTARISM AS A SPECIAL SYSTEM OF PUBLIC GOVERNANCE IN THE CONTEXT OF CURRENT
GLOBALIZATION CHALLENGES**

Today, there are a number of trends and challenges that characterize modern parliamentarism that have a global dimension. They are also characteristic of Ukraine, which has found itself at the center of globalization and will to some extent determine the contours of the future world order.

The following trends and challenges have been highlighted: strengthening the role of parliament in forming the government; reducing the level of trust in the parliament as an institution of representative power; actualization of such a phenomenon as «quality of representation»; structural restructuring of modern parliaments, namely the growing number of bicameral parliaments.

It was noted that Ukraine should focus on strengthening the powers, expanding the influence and increasing the efficiency of representative bodies of state power, especially the parliament, because it is through them that citizens become closer to the process of public administration in general and legislative work. At present, this potential for public participation is not fully exploited. The activity of the Scientific School of National Parliamentarism is aimed at solving these problems.

Keywords: parliamentarism, parliament, public administration, democracy, globalization.

Війна з Росією наочно продемонструвала не лише силу Збройних Сил України та українського народу в цілому, але й підкреслила якість та ефективність вітчизняного парламенту. Зокрема, у Верховній Раді України було сформовано неформальну «оборонну коаліцію» парламентських фракцій та урядовців, а також впроваджено новий формат роботи. Останній, зокрема, передбачав процедуру голосування на засіданнях лише за ті попередньо узгоджені законопроекти, які підтримувалися всіма фракціями й депутатськими групами та були необхідними для воєнного часу. В результаті за сім першим засідань Верховної Ради України після початку війни конституційною більшістю було прийнято 119 актів: 13 постанов, 88 законопроектів в цілому та 18 законопроектів за основу.

Крім того, широкомасштабна агресія Росії як виклик глобального рівня, в епіцентрі якого опинилась Україна, стала поштовхом для значної активізації зовнішньої політики Верховної Ради та її невід'ємної складової – міжпарламентської дипломатії. Серед напрямів міжнародної діяльності Верховної Ради України в умовах війни з Росією – звернення очільників Парламенту (Голови, його заступників), до парламентів, спікерів парламентів зарубіжних країн, двосторонні і багатосторонні міжпарламентські зустрічі з метою формування антиросійської коаліції, роз'яснення позиції й потреб України у протистоянні з ворогом.

Особливу роль в парламентській дипломатії під час війни відіграє також діяльність постійно діючих делегацій Верховної Ради України у міжнародних парламентських інституціях (ПАРЄ, Міжпарламентський союз, Парламентська асамблея НАТО), надзвичайно вагомим результатом якої стало прийняття низки міжнародних резолюцій щодо підтримки України.

Тож можна з впевненістю стверджувати, що вітчизняний парламентаризм як система правління, яка реалізується в умовах демократичного суспільства з високим рівнем політико-

правової культури, характеризується чітким розподілом законодавчої і виконавчої функцій за домінуючого становища парламенту як державного органу народного представництва, що обирається шляхом прямих, загальних, вільних і періодичних виборів [1] – з честю пройшов випробування воєнним станом та викликами, породженими російською агресією.

Разом з тим, на сьогодні ми можемо виділити низку тенденцій та викликів, характерних для сучасного парламентаризму, які мають не стільки національний, скільки глобальний вимір. Показово, що вони є характерними і для України, яка опинилася у центрі глобалізаційних змін та певною мірою буде визначати контури майбутнього світового порядку.

По-перше, слід відзначити тенденцію до посилення ролі парламенту у питаннях формування уряду. Про це свідчать дані Electoral Power Index (EPI) – індексу влади парламенту з обрання уряду. При його обчисленні враховується, чи залучений парламент до процесу формування уряду, чи має він повноваження затверджувати персональний склад уряду, прем'єр-міністра та/або схвалювати програму уряду. Показово, що Верховна Рада України є другою в Європі після німецького Бундестагу за величиною індексу влади парламенту з обрання урядів, що відповідає парламентсько-президентській формі правління. Тобто, ми можемо говорити про відповідність реального стану справ формальній складовій, визначеній у Конституції та законах України.

По-друге, слід констатувати загальне зниження рівня довіри до парламенту як інституту представницької влади. При цьому зазначена тенденція характерна як для країн з розвинутою демократією, так і для країн «перехідного типу». Усе це призводить до кризи представництва, за якої громадяни відчують, що начебто демократично обраний ними уряд більше не відображає їхніх інтересів, а перебуває під контролем різних тіньових еліт. Як наслідок, рівень довіри до представницьких органів влади суттєво знизився.

По-третє, особливої актуальності набуває останнім часом таке явище як «якість представництва». З одного боку, мова йде про проблеми, пов'язані з специфікою функціонування виборчих систем, внутрішньою структурою парламентів, правами та обов'язками парламентарів тощо, які впливають на якість роботи парламентів. З іншого боку, не менш важливе значення має зниження активності громадян, що проявляється у їх неучасті у виборах. Зазначена проблема у розвинутих демократичних державах набула настільки глобального характеру, що можна стверджувати про кризу системи представництва, що прямо пов'язана з абсентеїзмом (свідомою відмовою виборців від участі у виборах). Вихід із цієї ситуації можливий через відновлення довіри громадян до інституцій представницької демократії або за рахунок більш широкого використання інструментів прямої демократії.

По-четверте, поширеною є тенденція щодо структурної перебудови сучасних парламентів, а саме зростання кількості двопалатних парламентів (причому не лише у федераціях, але й в унітарних державах). Зазначимо, що в Україні ідея запровадити другу палату у Верховній Раді (наприклад, Сенат) з метою посилення участі регіонів у національному законодавчому процесі, сприймається неоднозначно. Відповідно на сьогодні зазначене питання є предметом радше наукової, ніж безпосередньої практичної парламентської дискусії.

Отже, у найближчій перспективі Україні слід зосередитися на посиленні повноважень, розширенні впливу та підвищенні ефективності представницьких органів державної влади, передусім парламенту, адже саме через них громадяни стають ближчими до процесу публічного управління. Наразі цей потенціал громадської участі розкритий не повною мірою, у тому числі – у контексті лобювання публічних інтересів, впровадження принципів реального народовладдя тощо. Саме на це спрямована й діяльність Наукової школи вітчизняного парламентаризму (керівник – доктор політичних наук, професор В. А. Гошовська), яка функціонує у Навчально-науковому інституті публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Список використаних джерел

1. Valentyna Goshovska, Lydiia Danylenko, Iryna Dudko, Liliia Makarenko, Nadiia Maksimentseva (2021). Formation of political leaders in countries of democratic transit: experience for Ukraine. *Laplage em Revista*. № 1-2, January – April 2021, pp. 322-446.

УДК 338.47

ОЛЕКСАНДР БАТАТІН,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLEKSANDR BATATIN,

postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Надія Максименцева, д.ю.н., доцент кафедри парламентаризму

Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРЕДУМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ

PREREQUISITES AND FEATURES OF FORMATION OF MECHANISMS OF PUBLIC MANAGEMENT OF TRANSPORT INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT

Public transport infrastructure management is a relatively new tool for exercising power in the transport sphere for Ukrainian realities. The main prerequisites for the need for public transport infrastructure management: increasing the role of transport in supporting economic growth, social progress and public health; climate change, air quality, road congestion, social injustice are not subject to market mechanisms; the need to meet the needs of growing cities in maintaining infrastructure at the appropriate level and ensuring its accessibility; establishing a system of service quality and reporting on how it is achieved, justification of the effective use of tax revenues; the need to make decisions on the cost and maintenance of infrastructure, land allocation and regulatory mechanisms; the need to manage monopoly infrastructure providers and limited competition in the transport services market to prevent abuses; providing a basic level of service to some communities, providing services in the evening and on weekends, or individual services; balancing the competitive environment between public transport operators within and between modes of transport; interaction between systems, data, standardization of laws and law enforcement; establishing common rates of taxes and fees related to mobility at different levels of government; implementing innovations at an early stage of development is quite expensive; the state ultimately remains the guarantor of the provision of quality and affordable services.

Keywords: public administration, transport infrastructure, public policy, market policy, investment policy.

Інфраструктура є основою економічної спроможності будь-якої країни, крім того, вона безпосередньо впливає на людський розвиток, соціальну залученість та екологічну стійкість, тому ефективне управління розвитком транспортної інфраструктури (ТІ) є важливим питанням як для держави загалом, так і для її громадян. Ці питання є актуальними незалежно від рівня розвитку країни чи обраної економічної моделі.

Незважаючи на те, що поняття управління інфраструктурою може сприйматися як дещо абстрактне поняття, існує достатня кількість наукових та політичних досліджень, спрямованих на визначення термінології, аналіз розвитку і, в деяких випадках, навіть кількісну оцінку управління інфраструктурою на глобальному, регіональному та національному рівнях [1].

Останнім часом публічне управління транспортною інфраструктурою часто розглядають з точки зору зростаючої складності загальних процесів прийняття рішень щодо транспорту через вплив сучасних світових тенденцій в управлінні, що формують основні передумови розвитку ТІ: підвищення ролі неурядових організацій / або зниження рівня централізації влади держави [4]; сучасні глобальні проблеми, такі як зміна клімату [5]; кібербезпека та ін. проблеми міжгалузевої та політичної інтеграції; швидкий технологічний прогрес і невизначеність, що пов'язані із змінами соціально-технологічних режимів [3], [2]; зростання впливу міжнародних об'єднань, таких як Європейський Союз [4].

Публічне управління транспортною інфраструктурою є відносно новим інструментом реалізації владних повноважень у транспортній сфері для українських реалій, у якому гармонійно поєднується державне управління з місцевим самоврядуванням та співпрацею державних органів влади з неурядовими організаціями, професійними спілками та представниками

бізнесу і громадянського суспільства. У таблиці 1 представлено основні передумови необхідності публічного управління транспортною інфраструктурою.

Таблиця 1. Основні передумови необхідності публічного управління транспортною інфраструктурою*

Сфера державного впливу	Передумови
Державна політика	
Розробка загального вектору державної політики	Підвищення ролі транспорту у підтримці економічного зростання, соціального прогресу та здоров'я громадян
Екологічні, економічні та соціальні зовнішні фактори	Зміни клімату, якості повітря, затори на дорогах, соціальна несправедливість не підвладні ринковим механізмам
Узгодження транспортних, земельних та економічних цілей	Необхідність задоволення потреб зростаючих міст в утриманні інфраструктури на належному рівні та забезпеченні її доступності
Встановлення стандартів та комунікація з громадськістю стосовно функціонування транспортної системи	Встановлення системи якості обслуговування та звітування про те, як воно досягається, обґрунтування ефективного використання податкових надходжень, управління катастрофічними явищами
Збалансування потреб різних транспортних систем і користувачів	Необхідність прийняття рішень стосовно витрат та утримання інфраструктури, виділення земельних ділянок та нормативно-правові механізми
Ринкова політика	
Монопольний ринок	Необхідність управління монопольними постачальниками інфраструктури та обмеженою конкуренцією на ринку транспортних послуг для запобігання зловживань
Забезпечення надання соціальної підтримки на транспорті	Забезпечення базового рівня обслуговування деяких громад, надання послуг у вечірній час та вихідні дні, або індивідуальних послуг, таких як шкільний чи лікарняний транспорт
Координація транспортних режимів	Збалансування конкурентного середовища між операторами громадського транспорту всередині та між видами транспорту
Стандартизація роботи та правил пересування	Взаємодія між системами, даними, стандартизація законів та правозастосування
Інвестиційна політика	
Фінансування будівництва та експлуатації транспортної інфраструктури	Встановлення загальних ставок податків та зборів, пов'язаних з мобільністю на різних рівнях управління для забезпечення фінансування обслуговування транспортної інфраструктури та субсидування деяких послуг
Підтримка впровадження транспортних інновацій	Впровадження інновацій на ранній стадії розробки є доволі дорогавартісними, або можуть потребувати створення додаткової інфраструктури, що вимагає державної підтримки за рахунок субсидування та інвестицій, або нового законодавчого регулювання
Державне агрегування ризиків	Держава в кінцевому підсумку залишається гарантом надання якісних та доступних послуг, у ситуаціях, коли надання державних послуг приватними структурами є неможливим

*Джерело: сформовано автором

Отже, впровадження публічного управління необхідно розглядати як природний етап еволюції державного управління, що обумовлено розширенням сфери повноважень та відповідальності органів державного управління, необхідністю підвищення ефективності управління шляхом наближення процесів прийняття рішень до потреб населення [2] та підвищення якості державних послуг.

Список використаних джерел

1. Бовсунівська І. В. Публічно-приватне партнерство як об'єкт теоретичних досліджень у сфері публічного управління. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Державне управління, 2019. Том 30 (69) № 2. С. 7-12.
2. Docherty, I., Marsden, G., Anable J. The governance of smart mobility. Transportation Research Part A, 2018.
3. Hoffmann S., Weyer J., Longen L. Discontinuation of the automobility regime? An integrated approach to multi-level governance. Transportation Research Part A, 2017. №. 103.
4. Marsden G., Rye T. The governance of transport and climate change. Journal of Transport Geography, 2010. №. 18.
5. Veeneman W., Mulley C. Multi-level governance in public transport: governmental layering and its influence on public transport service solutions. Research in Transportation Economics, 2018.

ВАЛЕРІЯ ГОЛУБЬ,

*доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри парламентаризму
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка*

VALERIJA GOLUB,

*Doctor of Public Administration, Professor, Professor of the Department of Parliamentarism of the
Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-4790-4819>*

АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ

**AXIOLOGICAL VISION OF THE FORMATION OF SOCIALLY-POLITICAL VIABILITY OF THE CURRENT
POLITICAL- ADMINISTRATIVE ELITE**

A common feature of the emergence of crisis trends in the development of modern states – both transitive (including Ukraine) and developed European is that the traditional model of bureaucratic management, political leadership and government did not have time to respond to the needs and aspirations of citizens than public authorities could implement this in policy documents on development goals, which would be based on a common value base on the priorities and mechanisms of society and an effective state. The implementation of public policy can not be effective if in the process of its development it is not based on basic structural values in the field of politics of different social groups and segments of society, society as a whole, but public values are formed with the participation of political elites, states communicate to society their priorities and their own vision of the future for it, in order for public values to be shared by both government and society, their joint discussion, mutual trust and responsibility, and civic position are important.

Keywords: axiology, political responsibility, social development, effective state, public policy.

За традиційною класичною формою патерналістського бюрократичного типу публічного управління держава є єдиним суб'єктом, який визначає цінності і потреби громадян і суспільства в аспекті визначення стратегічних цілей розвитку і надання ним адміністративно – публічних послуг.

Спільною ознакою виникнення кризових тенденцій у розвитку сучасних держав – як транзитивних (до яких відноситься Україна), так і розвинених європейських (особливо – у другій половині 20-го століття) є те, що за традиційної моделі бюрократичного управління, політичне керівництво і уряд, не встигали реагувати на потреби і прагнення громадян, які формувалися швидше, ніж органи державної влади могли це імплементувати у власних програмних документах щодо цілей розвитку, які би базувались на спільній ціннісній основі щодо пріоритетів і механізмів еволюції суспільства і ефективної держави. У цей період надзвичайно популярною було зміна аксіологічних складових у напрямку проведення політико-управлінських і адміністративних реформ на основі нової управлінської (менеджеристської) парадигми, для якої пріоритетом є власні (можливо, навіть, індивідуалістичні) інтереси окремого громадянина, який розглядається з точки зору бізнес-підходу як клієнт, замовник.

При всіх позитивних технократичних аспектах ідеології і цінностей нового державного менеджменту, протягом періоду його активного впровадження у практику публічного управління, стало зрозумілим, що основний акцент, який у ньому наголошується – тільки на «якість публічних послуг» не відповідає всієї гамі суспільних відносин між державою і суспільством, очікувань суспільства від держави в аспекті захисту і відображення його інтересів у діяльності політичного керівництва та його основного суб'єкта – політичних еліт, також як і суб'єктів політико-управлінської діяльності.

На нашу думку, основною причиною, не відповідності цінностей менеджменту ідеології сучасного публічного управління і вектору розвитку сучасної демократичної держави є те, що у сфері публічного управління (на відміну від економічного (бізнесового) клієнто-орієнтованого підходу) основним аксіологічним пріоритетом є розробка механізму вироблення алгоритму спільного прийняття рішень влади і інститутів громадянського суспільства і контролю за

їх впровадженням і наслідками (результатами). Це посилює ціннісне поняття і розуміння публічної цінності і соціальної справедливості, що не є притаманним принципам класичного менеджменту.

Саме тому, аспекти аналізу аксіологічної парадигми, актуальним є аналіз поняття публічної цінності («public value management»), з точки зору суб'єктів її формування та впровадження у суспільну свідомість та практику сучасного державотворення, публічну політику і публічне управління як його складових. У цьому контексті відмітимо, що саме аксіологічна складова виконує і регулятивну функцію, яка впливає на формування і інституціоналізацію нових форм суспільної і політичної комунікації, що виникають на основі пріоритету цінностей демократії, відкритого суспільства, партисипативної взаємодії влади і громадянського суспільства [3]. Важливою рисою публічної цінності є те, що вона є результатом ефективних інтеракцій між державно – урядовими структурами і організаціями «третього сектору» (інститути громадянського суспільства, соціально відповідальний бізнес), відповідно поняття публічної цінності розширяється і сприймається позитивно як на рівні інститутів держави, так і з боку підтримки недержавного сектору, отже формується новий аксіологічний вимір політики і публічного управління.

На думку Х. Мура, визначення пріоритетів стратегічного розвитку (як однієї з основних функцій політичного керівництва (політичної еліти) має бути спрямоване на генерування публічних цінностей, які повинні підтримуватися громадянами (громадянським суспільством) і владою і вироблятися у процесі їх постійних інтеракцій. Процес формування і синтезу публічних цінностей має бути безпосередньо пов'язаний з ресурсним потенціалом держави і співставлений з оперативними цілями у системі публічного управління на всіх рівнях горизонтальної і вертикальної взаємодії. Відповідно, поняття публічної цінності є складовою і одним з пріоритетів розвитку української держави шляхом демократичних інституціональних трансформацій, адже саме публічна цінність формується у процесі владно-суспільних інтеракцій і повинна базуватися на думках і прагненнях суспільства, як альтернатива суто раціонально-економічним критеріям і підходам нового державного менеджменту [2].

Але, варто підкреслити, що результатом дій в умовах нерозвинених і не інституціалізованих інститутів, аксіологічна складова і пріоритети у формуванні публічних цінностей (які безпосередньо пов'язані з механізмом функціонування політичної еліти) можуть бути сформовані і використані декларативно, у тому числі з метою отримання політичних дивідендів і досягнення вузькорпоративних політичних цілей. У той же час, зрозумілим є те що, вироблення системи публічних цінностей доповнює систему і конкретизує поняття стратегічного планування і вироблення ефективних механізмів реалізації сучасної публічної політики.

У цьому контексті варто згадати, що Аристотель свого часу обґрунтував ідею суспільного блага, сутність якого полягає у тому, що будь яка суспільна взаємодія повинна здійснюватися заради блага – не залежно від рівня такої взаємодії. На нашу думку, поняття суспільної цінності і суспільного блага, не зважаючи на їх виникнення з різницею у тисячоліття у часі, є дуже близькими за змістом і пов'язані з відповідальністю політичної еліти, рівнем інтеракцій держави і суспільства на основі вироблення спільних цінностей (які створюються суспільством, а в подальшому – впроваджуються у політичну практику в результаті інтегративної взаємодії з інститутами держави) і цілій розвитку суспільства і держави, розвитком спільних комунікацій і відповідальності за прийняття і реалізацію політико-управлінських рішень.

Реалізація публічної політики не може бути ефективною, якщо у процесі її вироблення вона наспирається на базові структурні цінності у сфері політики різних соціальних груп і верств населення, суспільства у цілому, але публічні цінності формуються за участі політичних еліт, держави, при цьому які не нав'язують суспільству свої пріоритети і власне бачення майбутнього для нього. Відповідно, для того, щоб публічні цінності поділялися і владою і суспільством, важливе їх спільне обговорення, взаємні довіра і відповідальність, громадянська позиція.

Список використаних джерел

1. Поняття політичної відповідальності в контексті наукових досліджень із місцевого самоврядування / Т. М. Тарасенко // Теорія та практика державного управління. – 2017. Вип. 3. С. 154-161. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpdu_2017_3_23
2. Morell K. Governance and the public good // Public Administration Vol. 87. № 3. 2009. P. 538–556.
3. Public value: theory and practice / Ed. by J. Benington and Mark H. Moore. GB. 2011. 314 p.

ВАЛЕНТИНА ГОШОВСЬКА,

доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЮРІЙ КИСЕЛЬ,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

VALENTYNA GOSHOVSKA,

Doctor of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-3011-4450>

YURI KISIEL,

postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ФОРМУВАННЯ ПРОЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ З ДОСВІДУ СЕЙМУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА

FORMATION OF PRO-EUROPEAN COALITION FROM THE EXPERIENCE OF THE SEIM OF THE REPUBLIC OF POLAND

The article is dealt with analysis of the experience to form and preserve a pro-European coalition in the Seim of Poland before and after joining European Union notwithstanding different ideological position as well as Euro-optimistic and Euro-sceptic orientations of the political parties in the Polish Parliament. It is stated that construction of the pro-European parliamentary coalition in Poland during the 1990-2019 has become possible with respect to the ability of parties of different ideological positions – from the left (which represented traditional social-democratic views) to centric and right (which supported the ideas of liberal or conservative or even nationalist point of views upon reforming the country) – to find compromises regarding important internal and external problems and first of all upon European and Euro-Atlantic integration of the state. There are national interests which became the platform of compromises of left and right political forces and which made it possible for the parties to overcome ideological contradictions, to restrain negative tendencies (populism, Euro-sceptic position), and to achieve the goals which met the national and defense requirements as well as general sustainable development of the state.

Keywords: pro-European coalition, Seim, Poland.

Процес конструювання проєвропейської парламентської коаліції в Сеймі Польщі від початку декомунізації до вступу країни в ЄС (2004 р.) та подальшого розвитку у складі Європейської співдружності відображав переважну тенденцію діючих у парламенті політичних партій орієнтуватись на Європейські (євроатлантичні) інтеграційні цінності. Водночас сам процес формування коаліції не був позбавлений суперечливого характеру, зважаючи на змінюваність партійної структури Сейму відповідно до ідеологічних позицій діючих структур у парламенті, їх значної фрагментації та поляризованості – від правих до центристських і лівих.

Наукового осмислення потребує питання щодо передумов згуртованості діючих у парламенті політичних сил та реалізації стратегії на членство в ЄС з подальшою тенденцією захисту національних інтересів суспільства попри ідеологічні розходження, відмінності в соціальній базі підтримки політичних програм щодо перспектив розвитку країни.

Практика діяльності політичних партій Сейму на рівні 1990-х та 2000-2010-х рр, включаючи останні вибори 2019 р. засвідчують про здатність політичних партій Польщі утворювати коаліції, шукати компромісні позиції з опонентами заради реалізації головних державницьких цілей попри будь-які вузькопартійні інтереси.

Зазначене уможливлювало в цілому достатньо послідовний курс держави на реалізацію реформ та євроатлантичних інтеграційних процесів. Показово, що, попри заяви лівих (СДРП – соціал-демократична робітничка партія) на початку 1990-х рр. щодо необхідності розвитку

відносин Польщі зі східними сусідами (колишніми союзниками по Варшавському договору і Ради економічної допомоги), позиції лівих під впливом дестабілізаційних процесів на пострадянському просторі еволюціонують від східних до західних зовнішньополітичних орієнтирів.

Слід визнати, що на кардинальні зміни у поглядах лівих впливала і внутрішньополітична ситуація. Так, тодішній президент країни Лех Валенса особливо підкреслював опозиційність його поглядів лівоцентристській коаліції за умови, коли більшість суспільства підтримувала ідею євроатлантичної інтеграції. За цих обставин СДРП (як наступниця ПОРП – Польська об'єднана робітничка партія) змушена була визнати пріоритетом економічної і зовнішньої політики Польщі участь у процесах економічної інтеграції, і приєднання до Європейського Союзу [1, с. 314-315].

Такі підходи утворювали платформу можливої коаліційності лівих і правих щодо зовнішньополітичних орієнтирів, враховуючи організаційну структуризацію блоку та формування сектору електоральної підтримки правих партій до середини 1990-х рр. Зазначене стосується, зокрема, політичної сили Виборча акція Солідарність (ВАС), що здобула переможного політичного визнання на рівні Сейму за результатами виборів 1997 р. У Преамбулі до Програмного документу ВАС даного періоду йдеться про повноправне членство у НАТО та посідання гідного місця у об'єднаній Європі [2].

Першим значним кроком у реалізації євроатлантичних орієнтирів правоцентристів і лівих став вступ Республіки Польща до Північноатлантичного альянсу 1999 р. Втім подальша участь країни у західних інтеграційних процесах, насамперед ЄС, передбачала подолання євроскептичних настроїв серед низки політичних партій через кризові явища у сфері економіки та соціальної політики, які виявились у польському суспільстві на етапі ліберальних реформ 1997-2001 рр. Такими виявились популістська партія Самооборона, ліва Польська селянська партія та початково – відверто антиєвропейська, крайньо права консервативна партія – Ліга польських родин.

Показово, що пошук компромісу перебрав на себе Союз демократичної лівиці, що переміг на виборах 2001 року. Союз зміг налагодити відносини як із своїм партнером по коаліції – Польською селянською партією, так й іншими партіями-євроскептиками в парламенті. Помітним фактом при цьому стала переорієнтація позиції Ліги польських родин, яка пройшла шлях від гасла «Нехай Польща буде Польщею» на етапі виборів 2001 р. та негативного ставлення до євроінтеграції під час референдуму 2003 р. до визнання рівноправного місця в Європейському Союзі і збереження євроатлантичної орієнтації замість євразійської після вступу країни в ЄС [3].

Слід зазначити, що традицію на пошук компромісу та подолання євроскептичних настроїв щодо співробітництва з ЄС підтримували, своєю чергою, й партії правого блоку, які почали відверто конкурувати за першість на етапі 2000-х рр. Це партії «Право і справедливість» і «Громадянська платформа», які перед і після виборів 2005 р., попри складну зовнішньополітичну ситуацію із загостренням відносин з Росією, Німеччиною і Білорусією; кризовими явищами в самому ЄС після провалу конституційного процесу, виступали за підтримку євроінтеграційного курсу із заявами готовності проводити «більш самостійну і рішучу політику на захист власних інтересів» [4, с. 95].

Характерно, що в цілому, по багатьох пунктах зовнішньої політики, погляди лідерів «Громадянської платформи» та «Право і Справедливості» залишались доволі схожими. Обидві політичні сили не приховували своїх проамериканських симпатій, не сприймаючи в той же час будь-якого політичного чи економічного зовнішнього тиску на Польщу. «Право і справедливість», зокрема, традиційно наголошувала на збереженні національної самобутності і самоідентифікації поляків, що передбачало збереження членства об'єднаної Європи за умови збереження національної держави » [4, с. 93-94].

Такі державницькі погляди, зокрема щодо партії «Право і справедливість», дозволяли їй не тільки виборювати першість на виборах 2015 та 2019 років до свого конкурента – «Громадянської платформи», а й долати опозиційність політичних сил, що захищали популістські і євроскептичні погляди [5; 6].

Як висновок зазначимо, що формування проєвропейської коаліції сейму Республіки Польща на етапі 1990-2019 років стало можливим за умов здатності партій різних ідеологічних орієнтацій знаходити компроміс щодо досягнення європейських і євроатлантичних інтеграційних орієнтирів країни.

Платформою таких компромісів ставали національні інтереси країни, що дозволяли як лівим, так і правим партіям (або відповідним коаліціям на кшталт партії «Громадська платформа» і Польська селянська партія) долати ідеологічні упередження заради досягнення державницьких цілей, стримувати негативні тенденції (популізм, євроскептицизм) та досягати цілей, які відповідали національним, безпековим потребам і прогресу країни.

Список використаних джерел

1. Яковлева І.В. Зовнішньополітичні чиники формування партійно-літичної системи Республіки Польща. URL: http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/301/app-37_Yakovleva_I_V_%28312-323%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Program Akcji Wyborczej Solidarność. URL: www.rzeczpospolita.pl/Wybory/aww/program.html-19k.
3. Platforma Obywatelska. Historia i kolejne rządy. Wprost. URL4
4. Жеребецький Є. Вибори в Польщі // Вибори та демократія. 2005. № 3 (5). С. 90-95.
5. Парламентські вибори в Польщі 2019. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D0%B0%D1%80%D0%BB%D0%B0%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D1%82%D1%81%D1%8C%D0%BA%D1%96%D0%B2%D0%B8%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%B8_%D0%B2_%D0%9F%D0%BE%D0%B%D1%8C%D1%89%D1%96_2019
6. Балашова О.В. Еволюція партійних систем України та Республіки Польща (1989-2019) : дис. ... д.філософії : 052/ Національний університет «Острозька академія». Острог, 2021. 263 с.

ВАЛЕНТИНА ГОШОВСЬКА,

доктор політичних наук, професор, завідувач кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЛЮДМИЛА ЛУКІНА,

здобувачка ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

VALENTYNA GOSHOVSKA,

Doctor of Political Sciences, Professor, Head of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-3011-4450>

LUDMILA LUKINA,

Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ ПОЛІТИКИ

POLITICAL DISCOURSE AS A PHENOMENON OF MODERN POLITICS

Considers various definitions of the term «political discourse». It is emphasized that to date there is no single definition of «political discourse», but there is a broad and narrow understanding. Researchers have found that political discourse is a complex and multifaceted concept, as it defines both language practice and social reality. In political discourse, language is seen as a means of exercising social power and as a means of forming (but not expressing) a worldview.

As a producer, a politician actualizes in the text his system of values, evaluations of the information he provides or in many cases «imposes» on the recipient (recipient) of the text. It was concluded that political discourse is the speech activity of political actors in the field of a certain institutional communication.

It turns out that in political discourse, the goal of the discursive plan is effectively achieved (to inform, solicit, persuade, influence, etc.) or, in general, such general social goals as establishing or maintaining the status of a politician are achieved.

Keywords: discourse, political discourse, language, speech, text, speech activity.

Найголовніший засіб політики у боротьбі за владу та збереження кола своїх прибічників – це мова. Виокремлюють чотири основні чинники, які роблять мову інструментом соціальної влади [1]: добір мовних засобів для повідомлень; складність окремої вербальної одиниці – слово здатне мати різні значення, викликати певні асоціації; одне й те саме явище можна охарактеризувати різними словами, залежно від ставлення мовця; мова – відкрита система (словник допомагає створити цілком нові речення, слова; у нових контекстах слова модифікують свої значення); система мови трактується як відображення наявного ставлення до влади.

Світова практика демонструє, що мова стає особливо важливою у час, коли в державах відбувалися кризові історичні моменти. Під час воєнних дій, динамічних соціально-економічних поштовхів, особливо в ті моменти, за яких руйнувалися застарілі принципи, а нові ще не окреслювалися точно та зрозуміло. Тоді в політичній сфері застосовується політичний дискурс, який є складним і багатогранним феноменом, яким визначають і мовну практику, і соціальну реальність.

Усвідомлюючи символічну функцію мови, політичний дискурс досліджують психологи й лінгвісти, філософи та культурологи, історики й семіотики та ін., проте політичний й управлінський науці бракує розвідок, присвячених цій темі. Його вивчають із погляду різних наук, і спричинене це лінгвістичним переворотом, що відбувся в другій половині ХХ ст. Тоді виник цілий спектр нових напрямів і методів дослідження мовного спілкування, які вплинули на вивчення мовної комунікації, що відбувалося в межах антропології, культурології, естетики, семіотики і герменевтики, кібернетики, нейропсихології, різних напрямів психології

та філософії, соціології тощо. І кожний із цих напрямів напрацював власні методи аналізу, свій понятійний апарат. Політичний дискурс став об'єктом міждисциплінарного дослідження, методологія якого перетинається та доповнює одна одну.

В українській і зарубіжній науці немає єдиного визначення поняття «політичний дискурс». До середини ХХ ст. науку про політику намагалися зосередити на таких категоріях, які мали б відображати об'єктивну політичну дійсність. Дослідники, описуючи умови функціонування політичних інститутів, вважали свої результати виправданими й обґрунтованими. Лише представники неklasичної чи постнеklasичної парадигми почали трактувати політику чимось таким, яке не існує насправді, наголошуючи, що політика – це не реальний стан речей, а певна спільна мовчазна згода про те, що вважати реальним.

Політика – це сфера діяльності, ядром якої є проблема завоювання, утримання та використання державної влади, тому політичний дискурс як форма політичної діяльності врешті-решт орієнтується на питання державного керівництва суспільством, на визначення форм, завдань і змісту діяльності органів влади. Зазвичай, незалежно від економічних змін, що відбуваються у життєдіяльності соціуму, в політичному дискурсі зберігаються істотні ознаки, властиві політиці як особливому виду діяльності.

Ми розглядаємо політичний дискурс, як тематичну мережу політичних текстів, об'єднаних однією темою, що детермінує взаємозв'язок дискурсу з прагматичними, соціологічними, психологічними, культурними, лінгвістичними та іншими площинами [2].

Нами проаналізовано різноманітні тлумачення цього поняття, зокрема «політичний дискурс» розглядається науковцями, як:

- засіб здійснення соціальної влади та як засіб формування (але не вираження) світогляду;
- форма вироблення політики, що актуалізує в тексті систему цінностей, яку формує політик;
- мовленнєва діяльність політика у сфері певної інституційної комунікації;
- комплексна мовленнєва дія, яка зумовлена специфікою мовленнєвого жанру в певному суспільстві;
- символічна реальність, яка виникає в процесі політичної комунікації;
- сукупність політичних текстів, які продукують і закріплюють значення за політично значущими символами й концептами, що стають критеріями правильності чи неправильності дій у межах певного соціуму;
- інтенція боротьби за владу або її утримання, що іманентно присутня в усіх його жанрах (агітаційна промова, дебати в парламенті, дискусії, політичне інтерв'ю, політична промова, урядова заява тощо);
- завершене повідомлення, яке має чітко орієнтовану прагматичну установку (втягнення в політичний процес), що поєднує дистинктивні ознаки усного мовлення та письмового тексту з комплексом семіотичних (пара- й екстралінгвістичних) засобів і ґрунтується на демократичних принципах, але за правилами суворої інституційної ієрархії.

Як висновок зазначимо, що у політичному дискурсі ефективно досягається мета дискурсивного плану (проінформувати, звернутися з проханням, переконати, вплинути тощо) або ж загалом досягаються такі загальні соціальні цілі, як становлення або підтримання статусу політика. Він є складною символічною дійсністю, у якій функціонує політика, але не є самою політикою чи політичним процесом.

Список використаних джерел

1. Максютя А.В. Імідж політика VIA політичне інтерв'ю. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі України. 2009. № 5. С. 417-421.
2. Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства: монографія /авт. кол.: В.А.Гошовська [та ін.]: за ред. В.А.Гошовської. Київ : НАДУ, 2021. 220 с.

ОЛЕНА ДАВИДЕНКО,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLENA DAVYDENKO,

graduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Ірина Дудко, д.політ.н., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРІОРИТЕТИ ТА ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ТА ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

PRIORITIES AND WAYS OF REALIZATION OF INTERACTION OF REPRESENTATIVE AND EXECUTIVE BODIES OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN MARTIAL LAW CONDITIONS

Peculiarities of interaction between representative and executive bodies of local self-government in martial law are considered.

Priorities and ways of realization of their interaction are substantiated. Changes in the legislation of Ukraine on achieving priority tasks for local governments and public authorities to ensure the stability of the country in the new realities are analyzed.

Keywords: martial law, local self-government bodies, military administrations, division and coordination of powers, interaction.

Протягом останніх років в Україні досить успішно впроваджується реформа децентралізації, сформовано адміністративно-територіальний устрій базового та субрегіонального рівня [1].

Проте з початком повномасштабного вторгнення військ російської федерації в Україну виникли проблеми в функціонуванні органів місцевої влади, зокрема в частині здійснення взаємодії представницьких та виконавчих органів місцевого самоврядування.

На підставі пропозицій Ради національної безпеки і оборони та згідно з законодавством України Президентом було підписано Указ № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» (в який згодом неодноразово вносились зміни, в зв'язку з подовженням термінів дії воєнного стану).

Відповідно до ч. 2 ст. 98 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», органи місцевого самоврядування і далі здійснюють повноваження, надані їм Конституцією України, цим та іншими законами України, а пріоритетними завданнями стали – забезпечення оборони України, захист безпеки населення та інтересів держави [2].

Також виникла потреба у внесенні змін до низки законодавчих актів.

Як зазначено в пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до Законів України «Про центральні органи виконавчої влади» та «Про правовий режим воєнного стану» щодо забезпечення керованості державою в умовах воєнного стану: «В умовах воєнного стану критично важливим є забезпечення належного та безперервного функціонування органів державної влади, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, діяльності суб'єктів господарювання державного сектору економіки.

Правила мирного часу в умовах воєнного стану засвідчують свою неадекватність та непристосованість до нових реалій. Епоха війни вимагає швидких та рішучих дій, підпорядкованих єдиній меті – відсічі збройної агресії. Фактор часу грає першу скрипку. На

війні правильне рішення, прийняте невчасно, за своїми наслідками часто не відрізняється від неправильного рішення. Таким чином, існує потреба у прискоренні прийняття управлінських рішень в умовах війни, забезпечення безперервності функціонування влади та державного і комунального секторів економіки на усіх рівнях».

24 березня 2022 р. Верховна Рада України прийняла в цілому Закон про внесення змін до Законів України «Про центральні органи виконавчої влади» та «Про правовий режим воєнного стану» щодо забезпечення керованості державою в умовах воєнного стану» (реєстраційний № 7153). Його метою є більш чітке законодавче регулювання діяльності механізму держави в умовах воєнного стану.

Зазнала змін система територіальної організації влади в Україні. На рівні областей та районів було створено військові адміністрації, які очолили відповідно голови обласних та районних державних адміністрацій, а в деяких регіонах і кадрові військові.

Протягом перших тижнів після запровадження воєнного стану точились дискусії щодо спроможності функціонування органів місцевого самоврядування в нових реаліях, оскільки частина з них припинила функціонування в зв'язку з окупацією територій (деякі представницькі органи – місцеві ради оголосили про свій саморозпуск). Окремі представники виконавчих органів місцевого самоврядування стали колаборантами та співпрацюють з окупаційною владою.

Після численних обговорень та правок Верховною Радою України 12.05.2022 було прийнято Закон України 2259-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» [3].

Відповідно до зазначеного закону органи місцевого самоврядування, їх представницькі та виконавчі органи продовжують свою роботу, співпрацюють з військовими адміністраціями та військовим командуванням, погоджують окремі повноваження.

Важливим фактором є те, що у розробці та доопрацюванні цього законопроекту активну участь брала Асоціація міст України. У прийнятому Законі враховано більшість пропозицій АМУ.

За інформацією прес-служби Верховної ради України метою документу є:

- врегулювати особливості здійснення повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану;
- спростити процедури прийняття кадрових рішень щодо посад в органах місцевого самоврядування, посад керівників суб'єктів комунального сектору економіки в умовах воєнного стану.

На період дії воєнного стану розширено повноваження сільського, селищного, міського голови територіальної громади як очільника виконавчого органу місцевого самоврядування. Якщо в громаді не ведуться бойові дії та не прийнято рішення про утворення військової адміністрації, голова має право приймати рішення щодо:

- звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд, у тому числі тих, що були встановлені, але не введені в експлуатацію у встановленому законодавством порядку;
- обстеження будівель і споруд, пошкоджених внаслідок бойових дій, та демонтажу тих, які за результатами обстеження визнані аварійно небезпечними та такими, що становлять загрозу життю фізичних осіб.

Про такі рішення голова зобов'язаний повідомити начальника відповідної обласної військової адміністрації протягом 24 годин.

Крім того, виключно для здійснення заходів правового режиму воєнного стану такий голова може прийняти рішення щодо:

- передачі коштів з відповідного місцевого бюджету на потреби Збройних Сил України, для забезпечення заходів правового режиму воєнного стану;
- боротьби зі стихійним лихом, епідеміями, епізоотіями, а також поводження з небезпечними відходами та інше.

Отже, незважаючи на значні виклики, пов'язані з військовою агресією росії, введенням воєнного стану, втратою частини території органи місцевого самоврядування продовжують виконувати свої повноваження, зокрема визначивши основними пріоритетами своєї діяльності: забезпечення оборони України, захист безпеки населення та інтересів держави, та врегулювання шляхи реалізації взаємодії представницьких та виконавчих органів з органами державної влади, військовими адміністраціями. Як зазначив на зустрічі з Президентом Конгресу місцевих та регіональних влад Ради Європи Лендертом Вербеком та Генеральним секретарем Конгресу Андреасом Кіфером Міністр розвитку громад та територій Олексій Чернишов: «Україна буде послідовною в реалізації завдань фінальної стадії реформування місцевого самоврядування та децентралізації влади. Наша ціль: підготувати підґрунтя для якісної та швидкої взаємодії на всіх рівнях, механізми співдії громадян, місцевої і державної влади та міжнародних партнерів у відновленні України»

Список використаних джерел

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 р. № 333-рп // Офіційний вісник України. 2014. № 30. Ст. 831.
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 № 389-VIII // Відомості Верховної Ради України. 2015.
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 № 2259-IX// Відомості Верховної Ради України. 2022.

ЛІДІЯ ДАНИЛЕНКО,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОЛЬГА ГОРУЛЬКО,

здобувачка ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

LYDIA DANYLENKO,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>

OLGA GORULKO,

Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

PRIORITY DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF GENDER-ORIENTED PARLIAMENTARY ACTIVITY IN UKRAINE

It is determined that gender-oriented parliamentary activity – is a special type of political and managerial activity, which is characterized by effective interaction of the parity parliament and society in the state.

The priority directions of development of gender-oriented parliamentary activity in Ukraine are described, such as: gender and legal analysis of current legislation; gender competence of public servants; gender balance (parity) of the parliament. Recommendations for the development of gender-oriented parliamentary activities in Ukraine in the identified priority areas. They can be used as tools to improve public gender policy.

It: development of a system for training civil servants on gender issues on the basis of integrated professional competence; strengthening coordination and monitoring functions and responsibilities representatives of the ombudsman's office from the parliament and the government for timely and high-quality implementation of state programs on gender policy.

Keywords: gender policy, gender-oriented parliamentary activity, gender equality, gender-legal expertise.

У ході проведення теоретичного й емпіричного дослідження гендерних особливостей парламентської діяльності в Україні нами визначено пріоритетні напрями її розвитку у цій сфері, до яких віднесено: зміну вимог до гендерно-правового аналізу чинного законодавства шляхом запровадження додаткових процедур з оцінювання та прогнозування; розвиток гендерної компетентності парламентарів і парламентських службовців шляхом оновлення змісту їх підготовки на засадах професійної компетентності; формування гендерної збалансованості (паритетності) парламенту шляхом уточнення повноважень і функцій основних суб'єктів парламентської діяльності (див. рис. 1).

Запропонована модель гендерно-орієнтованої парламентської діяльності розглядається нами як пріоритетні напрями її розвитку, яка включає такі три складові, як зміст (напрями), технології (шляхи), результати (індикатори).

Розкриємо її зміст більш детально.

1. У період становлення і розвитку гендерної політики в Україні, починаючи з 2005 року актуальним залишається проведення гендерно-правової експертизи [2-3], яка проводиться Мін'юстом щодо діючих законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України та інших нормативно-правових актів, а також їх проектів.

<i>пріоритетні напрями</i> розвитку гендерно-орієнтованої парламентської діяльності		
Зміна вимог до гендерно-правового аналізу чинного законодавства	Розвиток гендерної компетентності парламентарів і парламентських службовців	Формування гендерної збалансованості (паритетності) парламенту
<i>цільові:</i>		
– доповнення процедури «гендерно-правового аналізу» процедурами «оцінювання» і «прогнозування»	– оновлення змісту підготовки парламентарів і парламентських службовців на засадах професійної компетентності та її складових	– уточнення повноважень основних суб'єктів парламентської діяльності, які впливають на забезпечення гендерної паритетності парламенту
<i>результати:</i>		
управлінська, політична, правова культура парламентарів і парламентських службовців		

Рис. 1. Модель гендерно-орієнтованої парламентської діяльності в Україні

У результаті проведеного нами аналізу, виявилось, що в основному вона проводиться для діючих законів України, а не їх проектів. Хоча вже на етапі законодавчого проектування можна попередити ряд порушень принципів гендерної рівності та гендерної дискримінації.

Причинами такого стану ми вбачаємо:

- недостатню кількість фахівців із виконання гендерно-правової експертизи, що має ґрунтуватись не лише на гендерному аналізі, а й на гендерному оцінюванні й гендерному прогнозуванні;

- недостатньо чіткі і зрозумілі кількісні й якісні індикатори вимірювання впливу законопроекту на вирішення гендерних питань, що не дає можливості об'єктивно визначити його статус – гендерно нейтральний, гендерно дисбалансований чи дискримінаційний.

Для усунення зазначених перешкод пропонуємо: запровадити системну підготовку фахівців із проведення гендерно-правової експертизи, а не лише аналізу; уточнити критерії й індикатори оцінювання нормативно-правових актів в аспекті подолання гендерної нерівності і гендерної дискримінації.

2. Вдосконалення технологій розвитку гендерної компетентності парламентарів і парламентських службовців передбачає посилення її правової і політичної складових, які є базовими у створенні демократичних умов розвитку й існування держави, ефективності захисту прав і свобод людини та громадянина.

Тому ми пропонуємо у систему підготовки публічних службовців запровадити освітні програми, які забезпечать набуття ними інтегрованої (гендерної) компетентності, що включає адміністративно-управлінську, політичну, правову, психологічну складові [5].

У результаті такого навчання набуваються нові знання й уявлення про політику, емоційне ставлення до неї, мотивацію до активної політичної поведінки, в якій превалюють демократичні цінності утвердження соціальної однорідності і колективізму, та формуються нові, такі як свобода слова, рівність можливостей, справедливість [1].

Про необхідність оновлення змісту підготовки публічних службовців вказують також і результати досліджень інших вітчизняних науковців, які вказують на: низький рівень знань про політичну систему та її інститути (76,8 %); уразливість до популістських гасел і обіцянок (66,4%); піддатливість до маніпулятивних політичних технологій (56,0%); нерозуміння соціально-економічних засад і механізмів функціонування держави (бюджет, податки й видатки та ін.) – 51,2 %; нерозуміння механізмів представницької демократії – 47,6 %; політична і громадянська пасивність – 42,8 %; відсутність інтересу до політики та бажання розбиратися у ній – 32,8 %; патерналізм у ставленні до влади – 32,0 %; політична нетерпимість (несприйняття інших політичних поглядів) – 23,2 % [4].

3. Розвиток гендерно-орієнтованої парламентської діяльності в Україні ми пов'язуємо також із необхідністю уточнення повноважень представників парламенту й уряду з гендерних питань, які входять до складу інституту омбудсмена – головного відповідального від держави за контроль дотриманням законних прав й інтересів громадян у діяльності органів виконавчої влади і посадових осіб у сфері гендерної політики (третій напрям).

Мова йде про представника Уповноваженого з дотримання прав і свобод Секретаріату Уповноваженого ВРУ з прав людини і представника Урядового уповноваженого з питань гендерної політики. Їх діяльність безпосередньо впливає на забезпечення гендерної паритетності в парламенті, тобто на встановлення гендерної рівності, яка досягає співвідношення 50 на 50 представників жіночої і чоловічої статті.

Аналізуючи їх повноваження, виявлено, що в них не чітко визначені управлінські функції. Тому пропонується посилити їх координаційну і моніторингову функції та відповідальність за своєчасне і якісне виконання державних програм з питань гендерної політики.

Як висновок зазначимо, що пріоритетні напрями розвитку гендерно-орієнтованої парламентської діяльності сприятимуть формуванню паритетної демократії в Україні як оптимальної моделі розвитку демократії і парламентаризму, що забезпечує реалізацію рівних прав і можливостей для всіх учасників демократичного процесу, створюючи певний баланс інтересів чоловіків і жінок.

Список використаних джерел

1. Даниленко Л.І. Політична освіта в Україні як чинник формування демократичної держави та демократичного типу політичної культури. Політична культура в забезпеченні єдності та консолідації українського суспільства: монографія /авт. кол.: В.А.Гошовська [та ін.]: за ред. В.А.Гошовської. Київ : НАДУ, 2021. С. 109 – 129.
2. Питання проведення гендерно-правової експертизи: постанова Кабінету Міністрів України від 28 листопада 2018 р. № 997. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-2018-p#Text>
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
4. Політична освіта в Україні: стан і перспективи удосконалення. Київ, 2019. URL: https://razumkov.org.ua/uploads/article/2019_Politychna_osvita.pdf
5. Політика творення суспільства Гендерної рівності в Україні: загальна короткострокова програма підвищення кваліфікації посадових осіб місцевого самоврядування / Укладачі: Даниленко Л.І., Горулько О.Ю. Київ.: КНУТШ. 2022. 9 с.

ЛІДІЯ ДАНИЛЕНКО,

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІГОР НЕГУЛЕВСЬКИЙ,

здобувач ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

LYDIA DANYLENKO,

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-4524-8347>

IGOR NEGULEVSKY,

Candidate of Philosophy in Political Science of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv (Department of Parliamentarism)

ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО В УКРАЇНІ – ПЕРСПЕКТИВА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ

POLITICAL LEADERSHIP IN UKRAINE – PROSPECTS FOR THE POST-WAR REVIVAL OF THE STATE

Political leadership is a complex socio-cultural phenomenon, which affects the establishment of relations between society and its best representatives, whose activities extend to all spheres of human life.

It is specified that leadership is one of the components of professional competence of a leader; political leadership is a priority quality of a leader's personality in political institutions, to which belongs, in particular, the state.

Differences between political leadership and leadership in other areas such as sphere of influence, type of behavior and type of leadership.

It is determined that the current challenges to political leadership in Ukraine in the postwar recovery period are: formation of a political space capable of realizing the socio-cultural values of the democratic world; development of responsible (moral and ethical) behavior of political leaders; abandonment of puppet and charismatic types of leadership and recognition of the ethical type of leadership as a priority.

Keywords: leadership, political leadership, political space, ethical leadership, responsible behavior.

Стандартом вищої освіти України визнано, що лідерство є однією зі складових професійної компетентності будь якого фахівця. Особливо важливим воно є для тих спеціальностей, які забезпечують підготовку керівників у сфері публічного управління й адміністрування, адже більшість із них стають із часом політичними лідерами, тобто суб'єктами політики і політичного лідерства.

Політичне лідерство суттєво відрізняється від будь якого іншого виду лідерства.

По-перше, тим, що воно формується у політичному просторі, а не у професійному середовищі і тому воно характеризується набагато складнішими процесами. А саме, політичний простір базується на політичній платформі лідируючих політичних партій в державі, соціальному партнерстві влади і громадянського суспільства, функціональних обов'язках політичних керівників, посади яких характеризуються особливим порядком призначення і звільнення та особливою відповідальністю за наслідки публічної діяльності.

У кожній державі політичний простір завжди знаходиться у стані розвитку. В Україні до війни, розв'язаною росією 24 лютого 2022 року, цей розвиток був пов'язаний, в основному, з демократичним транзитом; нині – з відродженням національних цінностей держави, які стали уособленням незалежності, свободи слова, гуманізму, духовності, толерантності, інших цінностей, що об'єднують весь демократичний світ.

Тобто, раніше специфікою перехідного періоду від соціалістичного до ринкового способу управління в Україні був демократичний транзит, у результаті якого виникали такі виклики, як поява політичних партій з різними ідеологіями, становлення регіональних і місцевих політичних лідерів, адаптація пропорційної виборчої системи до українських реалій тощо. Нині – це нові геополітичні, екологічні та безпекові виклики, які потребують колективних рішень і формування нового політичного простору, в якому переважають соціокультурні цінності.

Політичне лідерство – це складне соціокультурне явище, яке впливає на встановлення відносин між суспільством і його кращими представниками, легітимність яких залежить від рівня політичної діяльності управлінської еліти, яка поширюється в усі сфери людського життя, а не лише в одну з її сфер – економічну, освітньо-культурну тощо.

Другою суттєвою відмінністю політичного лідерства від інших його видів є поведінка лідера, яка є «основою його політичної культури, характеризується духовно-ідеологічною сферою та спадково-рефлекторними реакціями, звичками і навичками» [1].

Науковцями визначено, що поведінка особистості поділяється на імпульсивну, нормативну й етичну. Для сучасних політичних лідерів в Україні на часі саме етична поведінка, яка «характеризується визнанням пріоритетності демократичних цінностей, прав і свобод іншої людини» [2] і формує етичний тип політичного лідерства, якого прагнуть досягти в усіх демократичних державах світу.

Наші сучасні спостереження за поведінкою політичних лідерів під час російсько-української війни вказують на формування саме такого етичного типу лідерства і відмову від маріонеткового та харизматичного типів політичного лідерства. Це сприяє підвищенню легітимності і рівня довіри до них. За останніми соціологічними дослідження рівень довіри до політичних лідерів в Україні зріс [3], а політичне лідерство визнається пріоритетною характеристикою їхньої діяльності.

Тобто, на перше місце виходить не лише авторитет особистості, що характеризує його як лідера, а й його репутація разом із репутацією організації (держави, політичної партії, уряду тощо), яку він представляє. Тобто, пріоритетним стає імідж – одна з базових характеристик політичного лідерства. Адже, імідж, за своєю суттю, – це авторитет разом із особистісною й колективною репутацією. І, якщо авторитет залежить від самої особистості, то імідж – не лише від неї, а й від результатів колективної й командної діяльності.

Формування саме такого способу мислення в українських політичних лідерів, який забезпечуватиме високий імідж кожного політичного лідера і нашої держави в цілому, сприятиме забезпеченню її успішної післявоєнної відбудови і покращенню добробуту.

Як висновок зазначимо, що політичне лідерство, як складне соціокультурне явище, впливає не лише на встановлення відносин між суспільством і його кращими представниками, а й на їх поведінку, яка має бути етичною і сприяти забезпеченню позитивного іміджу кожному і державі в цілому.

Лідерство визнається пріоритетною якістю особистості посадової особи керівника будь якої організації і є однією зі складових її професійної компетентності, на відміну від політичного лідерства, яке визнається пріоритетною якістю особистості у політичних інститутах, до яких належить і сама держава.

Список використаних джерел

1. Даниленко Л.І. Політична поведінка державних службовців: ціннісно-мотиваційний аспект. Вісник НАДУ. № 4. 2015. С. 71 – 76. URL: [file:///C:/Users/Lida/Downloads/vnaduppu_2015_4_13%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/Lida/Downloads/vnaduppu_2015_4_13%20(1).pdf), С.72.
2. Негулевський І.П. Тенденції трансформації політичного лідерства в сучасній Україні. Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії. № 35/2021. С. 221 – 230. (Журнал включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща). URL: <http://www.journal@fps-visnyk.lnu.lviv.ua>
3. Рейтинг довіри до політиків очолює Зеленський. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3410618-rejting-doviri-do-politikiv-ocolue-zelenskij.html>

ІРИНА ДУДКО,

*доктор політичних наук, професор, професор кафедри парламентаризму
Навчально-наукового інституту публічного управління і державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

В'ЯЧЕСЛАВ ПАШКОВСЬКИЙ,

аспірант Національного інституту стратегічних досліджень

IRYNA DUDKO,

*Doctor of Political Sciences, Professor, Professor of the Department of Parliamentarism of the
Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv*

<https://orcid.org/0000-0002-8881-8274>

VIACHESLAV PASHKOVSKIY,

Post-graduate student of the National Institute for Strategic Studies

<https://orcid.org/0000-0002-4471-2400>

МІЖСЕКТОРНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЕФЕКТИВНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ

WITHIN-SECTOR INTERACTION AS A MECHANISM OF EFFECTIVE PUBLIC ADMINISTRATION: FROM THEORY TO PRACTICAL REALIZATION

The article is aimed at analysis of some theoretical aspects of within-sectoral interaction of the state, business and civil society as a mechanism and a platform for effective practice in the sphere of public administration. It is stated that there are common interests, interdependence of resources, orientation at general strategic objective, dealt with the needs of the country, which become the main stimulus of partnership of the state (governmental authorities), business and civil society as the most influential sub-system in the sphere of public administration and political system of the state.

The main idea of the article is to define the essence, principles, distribution of roles upon within-sector interaction as a phenomenon which has been actively revealing itself under Russian-Ukrainian war. A model of three-sides cooperation is proposed, where governmental authorities provides normative foundation of partnership, real participation of the subjects of interaction upon drawing and realization a common action strategy; business (commercial sphere) takes for itself a responsibility for providing legal foundations of the state as well as financial support for partnership initiatives; civil society initiates solving a key social problems and realizes permanent control over their realization as a means of effectiveness and sustainability of public administration.

Keywords: within-sectoral interaction, public administration, Ukraine.

Ефективність публічного управління в Україні, особливо з урахуванням переламних етапів, до яких відносимо російсько-українську війну, вимагає мобілізації всіх наявних ресурсів держави і суспільства, що передбачає в умовах демократичної організації влади досягнення тісних партнерських відносин провідних суб'єктів управління, що формують відокремлені і водночас тісно пов'язані між собою сектори соціально-економічних і політичних відносин. Найчастіше – за напрацюваннями з публічного управління [1; 2] – до сфери міжсекторного партнерства або взаємодії відносять три найбільш вагомні суспільні підсистеми: «державу» – «бізнес-структури» – «громадянське суспільство», взаємопов'язані і взаємодіючі між собою за допомогою формальних і неформальних зв'язків, прийомів, каналів комунікації. Головним стимулом такої взаємодії є усвідомлення спільності інтересів, взаємозалежності ресурсів, і насамперед щодо реалізації загальної стратегічної цільової установки розвитку держави, зумовленої конкретизованими обставинами часу.

Слід зазначити, що міжсекторне партнерство як феномен суспільно-владних відносин тільки починає проявляти себе на достатньо активному рівні в системі публічного управління в Україні. Це може стосуватись, насамперед, сфери національної безпеки, ефективні підходи щодо якої почали впроваджуватись за умов реальної воєнної агресії Росії проти України. Втім, щодо теоретичних вимірів МП як конструктивної взаємодії трьох секторів, то вони базуються на значному підґрунті робіт як закордонних, так і вітчизняних дослідників. Серед них, зокрема,

Т. Біркланд, С. Ваддок, Дж. Вебер, А. Вейр, А.Т. Лоуренс, А. Сміт, А. Уїлсон, А. Френк, К. Чарлон [147, с.169] та, своє чергою, Н. Балабанова, О. Доронін, І. Дубровський, В. Жуков, Б. Ільченко, А. Колодій, О. Крутий, Б. Кухта, О. Куценко, О. Мірошніченко, Д. Неліпа, Н. Нижник, Л. Пашко, О. Попов, А. Сіленко, В. Скуратівський, які мають значні напрацювання у зазначеному напрямі]. В колі уваги авторів, зокрема, визначення сутності, принципів, розподілу ролей в межах міжсекторного (соціального) партнерства як загальної платформи можливого функціонування зазначеної сфери суспільних відносин.

Так, дослідник С.В. Сімак, наприклад, розглядає міжсекторне (публічно-приватне) партнерство як сукупність форм середньої і довгострокової взаємодії держави та інститутів громадського суспільства для вирішення суспільно значущих завдань на взаємовигідних умовах [3]. З урахуванням сукупності взаємних стосунків інститутів влади, бізнесу і суспільних груп щодо реалізації своїх інтересів у соціумі розглядає зазначений феномен й дослідниця Л.П.Оленковська. Міжсекторне партнерство «направлено на досягнення синергетичного ефекту в загальних цілях на території, де воно функціонує, – зазначає авторка. – Партнерство існує на різних рівнях і приймає різні форми, але очікується, що учасники можуть досягти своїх цілей ефективніше через стратегічні альянси з іншими секторами, ніж діючи самостійно» [4, с.169-170]. Близькою до зазначеного є й позиція А.П. Миколаєць, яка окреслює міжсекторне (соціальне) партнерство як конструктивну взаємодію організацій з двох або трьох секторів (державного, комерційного та громадського) у вирішенні соціальних проблем, що забезпечує синергетичний ефект від комплементарності ресурсів на взаємовигідній основі для кожної із сторін [1, с. 108].

Зазначене визначення з певними варіаціями підтримується й іншими авторами [65, с.37; 83], формуючи концептуальні засади сприйняття проблеми міжсекторного партнерства в системі сучасного публічного управління. До цього варто додати й розробку уявлень про принципи формування міжсекторного партнерства, які, в розгорнутому форматі, можуть включати в себе:

- Принцип розвитку комунікацій і довіри.
- Принцип диверсифікації механізмів міжсекторного партнерства
- Принцип запитуваної інституціалізації механізмів.
- Принцип ресурсного синергетизму.
- Принцип усвідомленої взаємозалежності.
- Принцип включення в процес необхідних учасників.
- Принцип чіткого визначення мети й ролей в межах міжсекторного партнерства
- Принцип забезпечення ефективності участі й правильного розподілу повноважень у межах партнерства.
- Принцип підзвітності.
- Принцип максимізації стратегічного впливу [5, с. 44].

Важливого значення набувають й уявлення про розподіл ролей в межах тристоронньої взаємодії суб'єктів міжсекторної взаємодії. Враховуючи закріплені законодавчим шляхом політико-правові норми функціонування держави і громадянського суспільства поряд із соціально-економічними функціями в політичній системі приватного сектору, з одного боку, а також сформованими підходами щодо реалізації міжсекторного партнерства у сфері соціально-владних відносин, з іншого, – розподіл ролей в системі взаємодії суб'єктів безпекової (інформаційної) політики може набути наступної інтерпретації.

Держава повинна забезпечити формування нормативної бази регулювання тристороннього партнерства з метою доступу до інформації, підвищення ефективності функціонування її інститутів, забезпечення реальної участі суб'єктів партнерства в розробці й реалізації стратегії спільних дій. Щодо приватного сектору, включно з об'єктами критичної інфраструктури, органи державної влади:

- можуть надавати доступ до наявної своєчасної, достовірної та найбільш повної інформації про загрози;

- надавати дані операторам та суб'єктам підприємницької діяльності щодо різних варіацій ризиків та тенденцій розвитку ситуації у певному сегменті внутрішнього чи зовнішнього ринку.

Вкрай важливим є ресурсне забезпечення реалізації загальнонаціональних цілей в системі протидії гібридним (інформаційним) загрозам.

Бізнес (комерційна сфера), своєю чергою, має взяти на себе солідарну відповідальність за дотримання законодавства, підтримки та фінансового забезпечення ініціатив держави і громадянського суспільства в реалізації спільної стратегії. Суб'єкти підприємницької діяльності (оператори критичної інфраструктури), отримуючи детальну інформацію щодо ризиків:

- забезпечують свій внесок у захист об'єктів КІ;

- впливають на дієвість та ефективність планів державних органів по забезпеченню безпеки та стійкості в їх сферах діяльності.

Суб'єкти підприємницької діяльності, за умов тісної взаємодії з державними органами, можуть якісно організувати роботу та підвищити прибуток. В свою чергу збільшення їх прибутку є прямо пропорційним вигоді держави із сплати ними податку з прибутку.

Громадянське суспільство або як його ще називають «третій сектор» має ініціювати вирішення ключових проблем життєдіяльності та здійснювати перманентний контроль за їх виконанням. При цьому специфіка здійснення контрольних функцій громади полягає в тому, що контроль поширюється на всі суб'єкти – державу, бізнес, громадянське суспільство [2, с. 98-99].

Зазначене може сприйматись як розгорнута модель і водночас перспектива міжсекторної взаємодії суб'єктів публічного управління, що реалізують курс на розвиток партнерських відносин в складних умовах сучасного розвитку України. В практичній площині російсько-української війни це знаходить прояв у волонтерському русі, діяльності з протидії кібер та інформаційній агресії як напрямам національної безпеки, до яких, окрім держави, вочевидь задіяні бізнесові структури та громадянське суспільство. Ефективність зазначеного має знайти прояв й в процесах відбудови України по закінченні війни, розвитку всіх сфер суспільних відносин, від стабільності яких залежатиме прогрес і поступальний розвиток незалежної України.

Список використаних джерел

1. Миколаєць А.П. Підходи до розвитку міжсекторного соціального партнерства в системі публічного управління. Держава та регіони. 2018. № 4 (64). С. 107-110.
2. Слюсаренко В.Є. Моделі тристороннього партнерства держави, бізнесу та громадянського суспільства. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. 2016. Вип. 1(117). С. 97-100.
3. Сімак С.В. Інституційні основи дослідження механізмів взаємодії громадянського суспільства, влади та бізнесу. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2016. № 4. URL: file:///C:/Users/admin/Downloads/Duur_2016_4_8%20(1).pdf (дата звернення: 10.04.2021).
4. Оленковська Л.П. Шляхи становлення міжсекторного партнерства на місцевому рівні. Інвестиції, практика, досвід. 2013. № 10. С. 168-171.
5. Драгомирецька Н.М., Піроженко Н. В., Матвеєнко І. В. Державно-громадянське партнерство у сфері соціального розвитку : навч. пос. Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017 290 с.

НАДІЯ ЄРШОВА,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NADIYA YERSHOVA,

*Postgraduate Student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-6923-6570>*

Науковий керівник: Ігор Рейтерович, к.політ.н., доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ВІДНОСИН

LEGISLATIVE SUPPORT OF INFORMATION AND COMMUNICATION RELATIONS

The Constitution of Ukraine, mainly in Articles 34, 36, 38, 40, guarantees citizens the right to information and participation in the state affairs management. In order to create conditions for the implementation of these constitutional rights the numerous regulations of various legal force have been developed during the years of independence in Ukraine, that allows to consider, the general legal principles of state information and communication policy are formed. At the same time, it should be noted that today Ukraine does not have the «experience» of democratic communication between the government and society in solving collective problems. The standards, rules of such communication, including the rights and responsibilities of participants, mechanisms for exercising and protecting rights, forming political commitments, establishing limits of public actors' responsibility, as well as public control over the activities of public authorities and local governments etc. are still not clearly defined in the legislation. We consider it necessary to standardize the communication strategy at the level of law, as well as to determine the body responsible for the implementation of communication policy in the state, which intensifies the development of institutional support for democratic public policy process, increases real opportunities to involve citizens.
Keywords: legislation, information and communication interaction, public.

Конституція України головно у статтях 34, 36, 38, 40 гарантує громадянам права на інформацію та участь в управлінні державними справами. Із метою створення умов для реалізації зазначених конституційних прав за роки незалежності в Україні напрацьовані численні нормативно-правові акти різної юридичної сили, що дає підстави вважати загальні правові засади державної інформаційно-комунікативної політики сформованими.

Попервах законодавство розвивалося як підґрунтя для врегулювання інформаційної сфери та інформаційних відносин виключно в рамках «інформаційно-роз'яснювальної» парадигми. Це є зрозумілим навіть із самих назв законів і підзаконних актів, що їх було прийнято для забезпечення високого рівня поінформованості людей щодо суспільно значущих питань національного й місцевого значення (Закони України «Про інформацію», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування в Україні засобами масової інформації», «Про звернення громадян», «Про доступ до публічної інформації», ін.; Укази Президента України «Про першочергові заходи щодо забезпечення реалізації та гарантування конституційного права на звернення до органів державної влади та органів місцевого самоврядування», «Питання забезпечення органами виконавчої влади доступу до публічної інформації», ін.; постанова Кабінету Міністрів України «Про Порядок оприлюднення у мережі Інтернет інформації про діяльність органів виконавчої влади», ін.; розпорядження Кабінету Міністрів України «Про заходи щодо підвищення рівня інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості з питань фінансової політики», ін.).

Із кінця 90-х рр. XX ст. політичні реалії, які характеризуються значним впливом на них сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, демонструють наявність нових форм і можливостей представлення групових інтересів, нових способів уключення громадян у процес прийняття владних рішень. Це актуалізує потребу трансформації існуючої інституційної основи соціальної комунікації через інструменти співуправління (зокрема GR) між державою («перший сектор»), бізнесом («другий сектор») і громадянським суспільством («третій сектор»).

Важливими інститутами є ті, які визначають насамперед поле публічної політики – публічний простір активної громадськості, утверджуючи певні норми політико-комунікативних

відносин демократичної якості. На думку дослідників, співпраця між «державним» та «третім» секторами є вигідною для обох сторін: сприяє залученню громадян до системи публічної політики та управління (передусім на місцевому та регіональному рівнях) і водночас частково звільнює державу від надання окремих послуг населенню [1, с. 70–71].

Слід зазначити, що нині Україна ще не має «досвіду» демократичних комунікацій влади та суспільства в розв'язанні колективних проблем. Досі чітко не закріплені в законодавстві стандарти, правила такої комунікації, зокрема права й обов'язки учасників, механізми реалізації і захисту прав, формування політичних зобов'язань, установлення меж відповідальності публічних акторів, а також громадського контролю за діяльністю органів державної влади та органів місцевого самоврядування тощо.

На сьогодні процес участі громадськості у виробленні публічної політики побіжно регулюється Законами України «Про громадські об'єднання», «Про засади державної регуляторної політики у сфері господарської діяльності», «Про Суспільне телебачення і радіомовлення України», а також тими, які визначають повноваження конкретних органів влади, ін. Існує низка підзаконних нормативно-правових актів, що ухвалені відповідно до положень законів, на їх виконання та зміцнення гарантій здійснення конституційного права кожного громадянина на участь у прийнятті політичних рішень, у публічному управлінні, як-от: Укази Президента України «Про забезпечення умов для більш широкої участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки», ін.; постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку сприяння проведенню громадської експертизи діяльності органів виконавчої влади», «Про затвердження Порядку залучення громадськості до обговорення питань щодо прийняття рішень, які можуть впливати на довкілля», ін. Крім того, треба брати до уваги наявність численних актів, які видаються на основі законів, указів Президента й постанов Уряду. Тут можна назвати розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції», «Про схвалення Стратегії комунікації у сфері європейської інтеграції на 2018–2021 роки», ін.

Аналіз існуючої законодавчої бази свідчить, що ступінь правового забезпечення комунікативної взаємодії державних і недержавних інститутів є невисоким. Достатньо хоча би зауваження про те, що питання доступу громадян до вироблення політико-управлінських рішень закріплюються підзаконними актами – переважно постановами й розпорядженнями Кабінету Міністрів України, а не законами, які мають вищу юридичну силу. Через це важливі форми публічних комунікацій, скажімо, громадська експертиза, консультації з громадськістю (публічне громадське обговорення, електронні консультації з громадськістю, вивчення громадської думки), громадські ради як консультативно-дорадчі органи, поширюються тільки на виконавчу гілку влади, не є обов'язковими для інших державних органів та органів місцевого самоврядування.

Уважаємо за потрібне впровадити комунікативну стратегію на рівні закону, тим паче, що Урядом іще в 2009–2010 рр. схвалені відповідні концепції проєктів Законів України – про вплив громадськості на органи державної влади під час прийняття (участі в прийнятті) ними нормативно-правових актів (попередня назва – «Про лобіювання») та про державну комунікативну політику. Це активізує розвиток інституційного забезпечення демократичного процесу публічної політики, збільшить реальні можливості залучення до нього громадян, дозволить не тільки налагодити ефективну інформаційну та роз'яснювальну роботу, але й надалі вибудувати результативний діалог і партнерські відносини між владними структурами та організаціями громадянського суспільства (групами інтересів).

Також видається слушною пропозиція, яка останніми роками все частіше висловлюється як політичними експертами, так і державними службовцями, про необхідність визначення органу, який відповідав би за реалізацію комунікативної політики в державі, зокрема в напрямі формування комунікативної взаємодії органів державної влади, органів місцевого самоврядування і громадськості на засадах рівноправного партнерства.

Список використаних джерел

1. Публічна політика : навч. посіб. / С. О. Телешун та ін.; за заг. ред. С. О. Телешуна, д-ра політ. наук, проф. Київ : НАДУ, 2016. 340 с.

ДМИТРО КАДЕНКО,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

DMYTRO KADENKO,

*postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-9811-6962>*

Науковий керівник: Петро Ворона, д.держ.упр., професор, професор кафедри

парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, військовослужбовець ЗСУ

РОЛЬ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В НАЛАГОДЖЕННІ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

THE ROLE OF THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE IN ESTABLISHING COOPERATION BETWEEN CIVIL SOCIETY AND THE STATE

In the study, the author considers the importance of the Verkhovna Rada of Ukraine in the process of establishing interaction between civil society and the state. It is noted that institution building begins with the state's recognition of the potential of civil society structures and its involvement in state-building processes. The author emphasizes that public discussions of draft regulations ensure the implementation of the principles of publicity and transparency in state-building processes, opposition of contrary views expressed by different social groups, the ability to choose the best solution to a particular issue, which is important when adopting regulations. It is noted that the effectiveness of public discussions as a form of interaction between the Verkhovna Rada and the public depends not only on a positive attitude to cooperation between public authorities, but also on the ability of the public to actively use established constitutional and legal mechanisms. However, this institution of direct democracy is still underestimated in Ukraine. There is a lot of evidence for this – for example, a significant number of draft regulations, which did not receive any comments from the public on their content.

Keywords: Verkhovna Rada of Ukraine, society, state, public discussions, democracy.

В Україні основні правові інститути громадянського суспільства сформувалися завдяки законотворчості Верховної Ради. Адже згідно з п. 11 ст. 92 Конституції України лише закони України визначають засади утворення та діяльності об'єднань громадян [2].

Створена нормативно-правова база сприяє еволюції інститутів громадянського суспільства в контексті гарантій державної мови, розвитку етнічних, національних та релігійних меншин, розвитку правових вимог щодо засобів масової інформації та набуття громадянства, консолідації приватної власності та різноманітності економічного життя. Але однією з вирішальних передумов розбудови громадянського суспільства в Україні, які, на жаль, на даний момент не були реалізовані, є дієві механізми участі громадськості в політичних процесах, громадському контролю за політичним та соціально-економічним розвитком держави, органів влади.

Парламентські слухання є досить поширеною практикою громадського обговорення важливих і невідкладних питань для суспільства та держави. Конституційно-правове регулювання громадських обговорень в Україні, незважаючи на активне використання цієї форми участі громадськості у прийнятті нормативно-правових актів і досі має сегментарний і безсистемний характер.

Слухання є формою безпосередньої участі представників громадянського суспільства при прийнятті важливих рішень державного чи регіонального масштабу.

Для зустрічей з депутатами Верховної Ради та посадовими особами проводяться громадські слухання, під час яких представники інститутів громадянського суспільства можуть їх почути, порушити питання та внести пропозиції з питань, які є найбільш вагомими, а також ознайомити представників громадськості з позицією Верховної Ради, її посадових осіб та депутатів з поточних питань держави / регіону, одержуючи пропозиції від громадян та зауважень з цих питань для вироблення оптимальних напрямків їх вирішення [1].

Громадські консультації мають сприяти налагодження системного діалогу представників Верховної Ради з інститутами громадянського суспільства, підвищення якості прийняття рішень з важливих питань у державного управління з урахуванням громадської думки, створення умов для участі представників громадянського суспільства у розробленні проектів таких рішень з питань, що належать до компетенції Верховної Ради.

Загалом, кількість проведених в Україні громадських обговорень, проектів нормативно-правових актів свідчить про їх широку практику застосування в Україні. Проте, зміни у створенні інституційних умов для забезпечення впливу громадського визнання, на жаль, не відбувається. Внаслідок недосконалості конституційно-правового механізму публічна дискусія ускладнюється за рахунок традиційного підходу.

Основним показником ефективності проведення публічних консультацій в умовах демократії має бути, насамперед, використання рекомендацій державними органами, пропозицій та зауважень, отриманих в результаті громадського обговорення певного проекту нормативно-правового акту.

Відповідно в Україні громадські обговорення мають переважно формальний атрибутивний характер, а громадські пропозиції і зауваження не відображаються в заздалегідь підготовлених постановах органів державної влади та інших документах, які приймаються за результатами громадського обговорення.

Громадське обговорення за участю Верховної Ради здійснюється в такому порядку:

- визначається питання, яке буде винесено на обговорення;
- приймається рішення про проведення обговорення;
- розробляється план заходів щодо організації та проведення обговорення (при необхідності);
- вживаються заходи для забезпечення репрезентативності соціальних груп і суб'єктів управління, інститутів громадянського суспільства, місцевого самоврядування та інших зацікавлених сторін;
- опубліковується обов'язкова інформація про обговорення на офіційному веб-сайті органу державної влади та в інший допустимий спосіб;
- збирається та аналізується інформація про громадську оцінку ефективності методу вирішення питання, запропонованого органом виконавчої влади;
- експертні пропозиції формуються на альтернативне вирішення питання;
- надається розгляд результатів обговорення під час прийняття остаточного рішення;
- аналіз результатів обговорення у разі прийняття рішення, що стосується різних соціальних груп і зацікавлених сторін;
- результати обговорення оприлюднюються на офіційному веб-сайті органу виконавчої влади та іншим прийнятним способом [3].

Закріплення в статутному праві порядку проведення публічного слухання також не є панацеєю для ефективного вирішення цього питання, відповідно до місцевих правил і статутів процедури зазвичай досить складні у виконанні. Така точка зору зумовлена тим, що одним із ключових питань в проведенні громадських слухань як форми громадського впливу на прийняття нормативно-правових актів – це передусім можливість ініціювати їх проведення.

В останні роки посилено формується нормативно-правове поле, що сприяє розширенню можливостей функціонування громадянського суспільства, значним є нормативне покращення умов комунікації органів державної влади та громадянського суспільства. Водночас практика використання громадянами стандартизованих процедур не є системною та ефективною за змістом державної політики. Варто відзначити необхідність нормативно-правового роз'яснення та деталізації зобов'язань органів влади щодо проведення консультацій на ранніх етапах розробки політики; визначення механізму формування списку зацікавлених осіб, їх ідентифікації та захисту їх персональних даних; посилення механізмів громадського контролю за

процесом публічних консультацій суб'єктами владних повноважень, запровадження дієвого механізму моніторингу ефективності консультацій з громадськістю тощо.

Незважаючи на тривалу практику громадських консультацій в процесі формування та реалізації державної політики, звітність Верховної Ради стосується переважно фактів таких консультацій, при цьому відстеження впливу громадських консультацій та громадської думки загалом на остаточні рішення є проблематичним.

Висновки. Інституційне будівництво починається з визнання державою потенціалу структур громадянського суспільства та залучення її до державотворчих процесів. Проведення громадських обговорень проектів нормативно-правових актів забезпечує імплементацію в державотворчі процеси принципів гласності та прозорості, протиставлення протилежних поглядів, які були виражені різними соціальними групами, можливість вибрати найбільш оптимальне рішення певного питання, що важливо при прийнятті нормативно-правових актів.

Список використаних джерел

1. Багній М. С., Коваль О. Я. Інструменти громадської участі для людей поважного віку. Львів: Громадська організація «Суспільство і право», 2020. 48 с.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. № 254к / 96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
3. Постанова Кабінету Міністрів України від 3 листопада 2010 року № 996. «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» // Офіційний вісник України. 2010. № 84. Ст. 2945

ВОЛОДИМИР КОЗАКОВ,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічного управління та адміністрування Державного університету телекомунікацій

VOLODYMYR KOZAKOV,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Public Administration, State University of Telecommunications

<https://orcid.org/0000-0003-1330-5244>

РОЗВ'ЯЗАННЯ СУСПІЛЬНО-ЦІННІСНИХ КОНФЛІКТІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ В УКРАЇНІ

RESOLUTION OF SOCIAL AND VALUE CONFLICTS IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION CHALLENGES IN UKRAINE

The social and value conflict as an object of scientific research is revealed, the mechanisms of overcoming the value split as a means of building a democratic society in Ukraine in the conditions of transformational changes are revealed. The value mechanisms of the development of the political elite in civil society as a condition for conflict prevention are analyzed, the experience of protection of public values in the countries of developed democracies is studied.

Socio-value consolidation of the Ukrainian people should take place on the basis of civic and political self-identification. The structure of Ukrainian society by socio-value, ethnic, religious, regional-cultural, linguistic characteristics, differences in foreign policy orientations, etc. makes it difficult to build a stable democracy. Resolving social and value conflicts can be a bright detector of the relationship between government and society, and promote the growth of their humanistic potential and the humanization of consciousness of both society and government.

Keywords: public administration, civil society, values, social and value conflict, political elite, resolution of social and value conflicts.

Глобальна трансформація сфери соціально-економічних відносин завжди веде до зміни ціннісно-орієнтаційних систем в державі. Якщо така ціннісно-орієнтаційна система виявляється неефективною і не збігається з інтересами суспільства, то відбувається розпад соціальних спільностей, які тривалий час виступали основою самоідентифікації, а в результаті цього постає питання про пошук нової системи цінностей. Сьогодні ми спостерігаємо «відмирання» старої суспільно-ціннісної бази, яка вже не слугує орієнтиром поведінки в умовах трансформації суспільно-політичної парадигми. Тому стан суспільної свідомості, навіть на рівні національної еліти, характеризується мінливістю, еклектичністю, духовною розгубленістю, з одного боку, й активним формуванням нової ідеально-ціннісної системи – з другого.

Цінності потрібно відрізнити й від інтересів та цілей, пов'язаних з реалізацією інтересів. Інтерес постає як усвідомлена потреба в економічному (власність гроші, інші матеріальні ресурси), політичному (владна посада) та символічному (вчений ступінь, звання, титул, популярність, репутація) формах капіталу. А цінності, насамперед, визначають смислові, тобто, духовні, орієнтири життя індивідів і соціальних груп, націй, держав тощо.

Конфронтація ціннісних систем, порушення балансу, що склався, вимивання традиційних цінностей і нав'язування чужорідних цінностей, нехтування духовними та етичними нормами можуть мати наслідком серйозні порушення ц функціонуванні соціокультурних інститутів, деструктивні зміни в суспільній свідомості й ментальності, духовну дезорієнтацію – соціальну безвідповідальність та апатію.

Конфлікт цінностей – зіткнення різних ціннісних орієнтацій (ліві – праві, ліберали – консерватори, інтервенціоністи – ізоляціоністи та ін.). Є досить підстав стверджувати, що розбіжності в цінностях – одна з передумов конфлікту. Коли ці розбіжності виходять за певні межі, виникає конфліктний потенціал, формується перед конфліктна ситуація. В Україні конфлікти суспільних цінностей був першим за терміном визрівання. У процесі свого формування він проминув три стадії:

– девальвація колективістських цінностей комуністичного (лівототалітарного) суспільства;

– відносна перемога індивідуалістських цінностей вільного («демократичного») суспільства;

– реанімація колективістських цінностей у ліво- та право тоталітарних формах.

Ціннісний конфлікт являє собою раціональну діяльність у тому плані, що конфліктуючі сторони оформлюють свої інтереси у вигляді певних цілей, обирають шляхи їх досягнення, визначають шляхи завершення конфлікту. І цей фактор раціоналізації суспільних відносин у процесі ціннісного конфлікту є ресурсом розвитку публічно-владних відносин. Але необхідно враховувати можливі ірраціональні зміни, що визначають динаміку конфліктної поведінки, особливо якщо вона відбувається на тлі такого складного багаторівневого явища, як сучасний стан українського суспільства та відповідно публічного управління. Взаємодія конфліктуючих сторін здійснюється у певному соціальному середовищі, з властивими йому цінностями і символами, які вважаються прийнятними і законними для групової взаємодії, тому осмислення конфліктних відносин передбачає їх аналіз з урахуванням більш широкого поля соціального контексту. Нехтування політиками, державними службовцями загальнонаціональними цілями державного розвитку заради власних інтересів спричиняє суспільну анемію, де певні, навіть позитивно сформульовані заходи управління, можуть мати непередбачувані наслідки. Тому навіть конфлікти потреб й інтересів можуть призвести до конфлікту цінностей. Особливо жакливими стають наслідки конфлікту інтересів, якщо вони являють собою протистояння різних структур державно-управлінських структур. Сьогодні ми бачимо, яких наслідків набувають такі конфлікти в умовах політичних змін в Україні.[1,с.412]

Як наслідок динамізму у функціонуванні системи цінностей, слід відзначити наступні загрози:

– відродження у масовій свідомості старих стереотипів й цінностей, однак за зміною їх спрямованості («образ ворога» – але іншого, очікування «світлого майбутнього» – але іншого, віра в прості і швидкі рішення – але інші, ніж були тощо);

– поява елітних груп населення зі знищеними цінностями, які нічим не замінені. У результаті – соціальна апатія, байдужість, екстремізм тощо.

Таким чином, світовий досвід засвідчує, що врегулювання суспільно-політичних конфліктів передбачає: а) попередження відкритих форм прояву конфлікту які супроводжуються насильницькими діями; б) вирішення конфліктів, що передбачає подолання причин, що спричинили їх, формування нового рівня відносин між їх учасниками, переведення конфлікту у русло пошуку спільного вирішення проблеми.

Головним спрямуванням демократичної трансформації є злам традиційної системи цінностей з її інституційними політичними надбудовами та розбудова (демократичне державотворення) нової – демократичної системи цінностей з притаманними їй інститутами, практиками, механізмами владної взаємодії.

Список використаних джерел

1. Рябченко В. Механізм ціннісного розколу між населенням Сходу й Заходу України: як це робиться й кому це вигідно/ В Рябченко // Вища освіта України. – №2, додаток 1. – 2013. – С. 401-421.

АННА КОМИСАРЕНКО,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ANNA KOMISARENKO,

*postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7516-7743>*

Науковий керівник: Валерія Голубь, д. держ. упр., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ НЕЗАХИЩЕНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE AS A WAY OF PROTECTING UNPROTECTED LAYERS OF THE POPULATION DURING THE WAR

During the brutal bloody war that came to our land and forever changed the lives of millions of Ukrainians, vulnerable categories of citizens who had difficulties in peaceful life are now suffering even more. If earlier such citizens usually included pensioners, the disabled, families with children, orphans, youth, the unemployed, victims of the Chernobyl accident, the poor, the marginalized (the homeless, addicted to alcohol, drugs, offenders), today the list has expanded even further.

To this must be added internally displaced persons evacuated from areas where the most active hostilities or Russian occupation, the wounded, children left by parents, people whose homes were destroyed, who suffered deep psychological trauma as a result of bullying by Russian soldiers against the civilian population of Ukraine, families of fallen soldiers and others. The main task of the state now is to help these people as much as possible, to protect them, to help them recover and adapt to new realities. One of the ways to solve this problem is the development of social entrepreneurship.

Keywords: social entrepreneurship, people during the war, social protection.

Під час жорстокої кровопролитної війни, яка прийшла на нашу землю й назавжди змінила життя мільйонів українців, уразливі категорії громадян, що мали складнощі й у мирному житті, зараз страждають ще більше. Якщо раніше до таких громадян зазвичай належали пенсіонери, інваліди, сім'ї з дітьми, діти-сиріти, молодь, безробітні, постраждалі від Чорнобильської аварії, малозабезпечене населення, маргіналізовані версти населення (бездомні, залежні від алкоголю, наркотиків, правопорушники), то сьогодні список іще більше розширився.

До нього необхідно додати внутрішньо переміщених осіб, що евакуювалися із територій, де найактивніші бойові дії або російська окупація, поранені, діти, що залишились від батьків, люди, чиє житло зруйноване, які зазнали глибоких психологічних травм внаслідок знущань російських солдатів над мирним населенням України, родини загиблих воїнів та інші. Головне завдання держави зараз максимально допомогти цим людям, захистити їх, допомогти оговтатися й адаптуватися у нових реаліях. Один із способів вирішення даного питання – розвиток соціального підприємництва [3].

Соціальні підприємства – це організації різних сфер діяльності, форм власності та головне – способів вирішення соціальної проблеми [1]. Такими компаніями можуть бути: підприємства, які створюють робочі місця для вразливих категорій населення; організації, які надають соціально важливі послуги; громадські організації, які використовують підприємництво для соціальних змін; бізнес, який реінвестує частину прибутків на вирішення соціальної проблеми; та багато інших способів [5].

Будь-який бізнес має багато складових своєї діяльності, за якими ми можемо визначити його соціальний напрямок [4]. Тож, як визначити соціальне підприємництво і як відрізнити його від звичайного бізнесу чи благодійного фонду: вирішує соціальну проблему, несе значущі для громади цінності, є самоокупним підприємством, має конкретну соціальну мету,

є інноваційним у вирішенні соціальної проблеми, залучає громади до своєї роботи, зберігає підприємницький підхід у роботі, має позитивний соціальний вплив [7].

Тож можемо сказати, що **соціальне підприємництво** – це діяльність, прибутки від якої йдуть не лише на зарплату та фінансове збагачення, але й на вирішення соціальної проблеми [6].

Зараз суспільство, як ніколи до того готове до соціальних змін, адже українці відчули силу взаємодопомоги та об'єднання заради спільної мети. Про це можна судити з того, що переважна більшість українців сьогодні так чи інакше задіяна у волонтерській діяльності. Держава підтримує волонтерські фонди й громадські організації, впроваджуючи деякі суттєві рішення в життя. Наприклад, грошова винагорода, яку отримують підприємці, що влаштовують на роботу ВПО, або допомога у перевезенні бізнесу в більш безпечні райони задля того, щоб створювались робочі місця, люди отримували заробітну плату, підприємство працювало та сплачувало податки в економіку країни.

Громадяни також зараз зацікавлені у соціально корисній діяльності, адже у всіх українців тепер одна мета – найскоріша перемога над ворогом і настання такого довгоочікуваного миру, тож переважна більшість підприємців – представників малого й середнього бізнесу, відправляє відсоток прибутку на благодичність. Тепер українців не потрібно переконувати в користі цієї справи, адже громадяни, держава та бізнес – основні стейкхолдери публічної політики, як ніколи єдині. Взаємна підтримка важлива і кожен намагається зробити свій внесок у спільну справу.

Отже, соціальні підприємства покликані задовольнити ті потреби членів громади, які не може задовольнити державний сектор, таким чином «розвантажуючи» державу, тож Україна сьогодні мусить докласти більше зусиль задля підтримки соціального бізнесу.

Список використаних джерел

1. Головінов О.М. Соціальна відповідальність бізнесу: українські реалії і проблеми. Економічний вісник Донбасу. 2014. № 2(36). С. 187–192.
2. Мурашко М.І. Концептуальні основи соціальної відповідальності бізнесу в Україні. Демографія та соціальна економіка. 2009. № 2. С. 114–122.
3. Бандирська О. Соціальна відповідальність бізнесу в Україні. Актуальні проблеми економіки. 2009. № 10. С. 60–64.
4. Волосковець Н.Ю. Корпоративна соціальна відповідальність підприємств як основа інноваційного розвитку сучасної економіки. Наукові праці КНТУ. Економічні науки. 2010. Вип. 17.
5. Гнатєва Т.М. Соціальна відповідальність бізнесу як інструмент ефективності корпоративної стратегії. Вісник Чернігівського державного технологічного університету. 2014. № 2(74). С. 35–44.
6. Монсанта Україна оголошує другий грантовий конкурс «Україна – житниця майбутнього». URL : <http://www.monsanto.com/global/ua/newsviews/pages/grain-basket-of-the-future-second-contest.aspx> (дата звернення: 10.01.2020).
7. Мурашко Д. Великому бізнесу варто підтримувати соціальне підприємництво. URL : <http://www.socialbusiness.in.ua/index.php/novyny/vukraini/141-dmytro-murashko-velykomu-biznesu-vartopidtrymuvaty-sotsialne-pidpriemnytstvo> (дата звернення: 10.01.2020).

РОМАН ЛИННИК,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ROMAN LYNNYK,

Ph.D student of the Parliamentarism Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Kyiv National University named by Taras Shevchenko

Науковий керівник: Надія Максименцева, д.ю.н., доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ТА САМОПРЕДСТАВНИЦТВА СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ У СУДАХ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ

LEGAL ASPECTS OF REPRESENTATION AND SELF-REPRESENTATION OF THE UKRAINIAN PUBLIC AUTHORITY SUBJECTS IN THE COURTS UNDER CONDITIONS OF MARTIAL LAW MODE

In this review are described the legal aspects of representation and self-representation of the public authority subjects in courts in Ukraine during the military condition. Although provided the review of legislative changes and specific features of the justice system functioning under conditions of martial law mode.

Keywords: representation, Ukrainian courts, martial law, public authority subjects.

Конституційна реформа інституту представництва в судочинстві, що відбулась у вересні 2016 року, внесла значні зміни не лише у діяльність судової системи, а і змінила саму парадигму функціонування представництва суб'єктів владних повноважень, надавши виключне право адвокатам і прокурорам здійснювати представництво інших осіб у судах.

Еволюція реформ правосуддя в українському судочинстві, на теперішній час законодавчо створило три моделі функціонування представництва суб'єктів владних повноважень в судах: представництво адвокатами, представництво прокуратурою та самопредставництво.

Проте, з початком повномасштабної збройної агресії проти нашої країни та введенням на території України воєнного стану реформа системи правосуддя була фактично паралізована, а національна судова система зазнала суттєвої трансформації. Правовий режим воєнного стану суттєво вплинув на всі правовідносини та інституції в країні, включаючи зміни як в діяльності самих судів, так і в процесах здійснення судочинства, зокрема представництва та самопредставництва суб'єктів публічної влади України.

24 лютого 2022 року Указом Президента України № 64/2022 було введено воєнний стан строком на 30 діб, який в подальшому, відповідно до наступних Указів Президента України № 133/2022 від 14 березня 2022 року, № 259/2022 від 18 квітня 2022 та № 341/2022 від 17 травня 2022, було подовжено до 23 серпня 2022 року, тобто, фактично на півроку з дня оголошення, під час якого суди повинні здійснювати правосуддя в особливому режимі та з особливостями, що визначені вимогами Закону України «Про правовий режим воєнного стану».

І хоча відповідно до статті 10 Закону України «Про правовий режим воєнного стану», повноваження судів не можуть бути припинені, а частина друга статті 26 зазначеного Закону передбачає, що скорочення чи прискорення будь-яких форм судочинства забороняється, з початком воєнної агресії та введенням воєнного стану частина судів України зупинили свою діяльність через бойові дії та окупацію.

Так, низка судів в Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Луганській, Миколаївській, Сумській, Чернігівській, Харківській та Херсонській областях призупинили свою діяльність. Внаслідок чого, в рамках наданих правовим режимом воєнного стану

повноважень, визначених частиною сьомою статті 147 Закону України «Про судоустрій і статус суддів», розпорядженнями Голови Верховного Суду «Про зміну територіальної підсудності судових справ в умовах воєнного стану» територіальну підсудність судових справ вказаних судів, було змінено.

Для організації безперебійної роботи судів в період дії воєнного стану Радою Суддів України (надалі – РСУ) було прийнято ряд важливих рішень, зокрема: Рішення РСУ № 9 від 24 лютого 2022 року N 9 «Щодо вжиття невідкладних заходів для забезпечення сталого функціонування судової влади в Україні в умовах припинення повноважень ВРП та воєнного стану у зв'язку зі збройною агресією з боку РФ», Рекомендації РСУ від 02 березня 2022 року «Щодо роботи судів в умовах воєнного стану» та ін. нормативно-правові акти, відповідно до яких було врегульовано питання дистанційної участі в судових засіданнях та дистанційного судочинства за допомогою використання ресурсів «Електронного суду» та електронних засобів комунікації; впровадження альтернативних способів забезпечення права учасників судового провадження в отриманні інформації у справі та альтернативних способів для комунікації з судом; впроваджено алгоритми та механізми оперативного реагування співробітниками суду на безпекові загрози та обстановку що склалася у відповідному регіоні діяльності суду; впроваджено оптимізацію процедурних та процесуальних дій під час розгляду судових справ та ін.

Отже, звичний формат здійснення судочинства, зокрема представництва та самопредставництва суб'єктів публічної влади України в судах зазнав змін, зумовлених особливостями воєнного стану, але все більше і більше судів адаптуються до функціонування в нових тимчасових умовах – умовах воєнного стану. Учасники судових процесів та судді, продовжують працювати задля ефективної роботи судочинства, адже навіть в умовах воєнного стану робота судів не може бути припинена задля недопущення обмеження конституційного права особи на судовий захист.

Список використаних джерел

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 124.
2. Кодекс адміністративного судочинства України // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36, № 37. – Ст. 446.
3. Цивільний процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 40-41, 42. – Ст. 492.
4. Господарський процесуальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 6. – Ст. 56.
5. Закон України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» // Відомості Верховної Ради України, 1996 р., № 30, ст. 141.
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розширення можливостей самопредставництва в суді органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших юридичних осіб незалежно від порядку їх створення» // Відомості Верховної Ради України. – 2020. – № 15. – Ст. 95.
7. Закон України «Про прокуратуру» // Відомості Верховної Ради. – 2015. – № 2-3. – Ст. 12.
8. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо першочергових заходів із реформи органів прокуратури» // Відомості Верховної Ради. – 2019. – № 42. – ст.238.
9. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 28, ст.250
10. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» // Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 31, ст.545

ВІКТОРІЯ МУХА,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

VIKTORIYA MUKHA,

*postgraduate student of Parliamentarism and Political Management Department of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service under the President of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-9954-5603>*

Науковий керівник: Ірина Дудко, д.політ.н., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РЕФЕРЕНДНА ДЕМОКРАТІЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ

REFERENDUM DEMOCRACY AS A PERSPECTIVE OF STATE DEVELOPMENT

Reference democracy is analyzed as a development trend of modern states. It is established that nowadays national referendums in the world remain extremely powerful and at the same time a unique tool of democracy, which requires political balance, recognition and divisibility of the values of referendum democracy in both society and state, indepth legislation and proper scientific justification in each case of national vote.

Keywords: reference democracy, referendum, state, legislation, politics, law.

Референдна демократія є унікальним політичним і конституційно-правовим явищем, яке історично сформувалося і отримало подальший розвиток в різних країнах світу, при цьому, в окремих із них, наприклад, США – виключно на місцевому рівні.

На переконання українського дослідника В. Онищука «референдна демократія – це самостійний вид конституційно-правового режиму, представлений системою встановлених Конституцією і законами України легітимних найсприятливіших умов, способів і методів безпосередньої реалізації народного суверенітету у формі ініціювання, організації та проведення референдумів, а також реалізації їх рішень». На переконання автора за своєю сутністю референдна демократія є пріоритетним видом прямого народовладдя, втіленням установчої влади Українського народу та територіальних громад; зміст референдної демократії визначається предметом і юридичною силою рішень всеукраїнського та місцевих референдумів; за своєю формою референдна демократія є пріоритетною формою конституційної правотворчості Українського народу та територіальних громад» [1, с. 37].

Сутність референдної демократії полягає в прямій реалізації політичної волі Українського народу шляхом проведення всеукраїнського референдуму. Зазначене дозволяє ідентифікувати референдну демократію як первинний і пріоритетний вид безпосередньої демократії. Зміст цього виду демократії визначають рішення референдумів імперативного характеру, які втілюють політичну волю Українського народу при вирішенні найбільш важливих питань суспільного і державного життя. Тобто, зміст референдної демократії визначається предметом референдумів і юридичною силою їх рішень.

Український вчений І. Магновський зазначає, що «на сучасному етапі державотворення референдна демократія стала реальністю сьогодення, як складова частина національної політики. Україна офіційно обрала курс євроінтеграції як стратегію власного подальшого розвитку, тому майбутнє референдної демократії, без сумніву, є проєвропейським...» [2, с. 24].

З метою утвердження і розвитку в Україні національної моделі референдної демократії необхідно, перш за все, сформулювати конституційні засади, принципи референдної демократії, тобто ті доктринальні ідеї та ідеали, відсутність яких не дозволяє вдосконалити чинне референдне законодавство і часто зводить нанівець усі спроби вирішення найбільш важливих

питань суспільного і державного життя в Україні на всеукраїнському референдумі. Нажаль, доводиться визнати, що питання вдосконалення законодавства про референдуми, як і сама ідея їх проведення, переважно набувала актуальності під час проведення передвиборчої кампанії.

Важливим показником на шляху до демократичного розвитку України є нормативне забезпечення функціонування форм безпосередньої демократії та їх ефективне застосування на практиці, що визначається не стільки досягненням певного результату у вигляді нормативно-правового забезпечення або формування представницького органу, скільки прозорістю референдумних кампаній, а також гарантованістю реалізації прав громадян на участь в реалізації таких форм демократії.

Незворотна перемога демократії в Україні неможлива без відродження референдумів і референдної демократії та розбудови модерного демократичного політико-правового ландшафту, в якому органічно поєднуються безпосередня, представницька та партисипаторна демократія. Іншими словами, система конституційної демократії, яка нині функціонує в Україні [3].

В незалежній Україні інститут референдуму переважно використовувався як інструмент для проведення власної політичної волі, забезпечення підтримки та виконання популістських рішень. Однак, не завжди правлячі кола України можуть повністю бути впевнені в успішному результаті референдуму. Тому, в Україні референдум нечасто використовується як політичний механізм у вирішенні державних питань. Основною ціллю інституту референдуму в Україні є народна легалізація прийнятих владою спірних політичних рішень. Референдум часто стає інструментом проведення політичної волі уряду, особливо в період протистоянь законодавчої і виконавчої влади.

Після початку повномасштабної війни росії проти України 24 лютого 2022 року референдум розглядається як один із елементів політичної формули врегулювання ситуації. Проведення референдуму щодо потенційної мирної угоди вбачається однією з ключових позицій в переговорних процесах. Інтерв'ю Президента України В. Зеленського та публічні заяви українських політичних лідерів свідчать про те, що керівництво держави розглядає референдум не тільки як виявлення волі народу, а й у якості свого роду «гарантій» домовленостей. Зауважується, що цьому мають передувати кілька етапів: погодження лідерами воюючих країн угоди, виведення російських військ з території України, підписання угоди державами-гарантами та її ратифікація Верховною Радою України. Виконання цих умов може дати «зелене світло» проведенню референдуму та отримання народного мандату на потенційну угоду та стати свого роду «гарантом» домовленостей [4].

Публічні заяви Президента України В. Зеленського, його оточення свідчать про те, що керівництво держави розглядає референдум не тільки як виявлення волі народу, а й у якості «гаранта» домовленостей. У даному випадку референдум має кілька позитивних аспектів як інструмент післявоєнного врегулювання. Водночас, для забезпечення проведення референдуму необхідно подолати низку викликів правового, безпекового, організаційного характеру.

Враховуючи зазначене, можна стверджувати, що Україні інститут референдуму та референдна демократія ще не набули завершеного політико-правового оформлення, а досвід розвинутих демократичних країн може бути дуже корисним та необхідним для еволюції інституту референдуму в Україні.

Список використаних джерел

1. Оніщук М.В. Конституційні основи референдної демократії в Україні : автореферат дис. д-ра юрид. наук : 12.00.02 Конституційне право; муніципальне право. Київ : Б. в., 2010. 37 с.
2. Магновський І.І. Особливості референдної демократії в Україні: конституційно-правовий аспект. Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Вип. 3. С. 22-26.
3. Стефанчук Р.О., Федоренко В.Л. Всеукраїнський референдум у системі референдної демократії : монографія/Р. О. Стефанчук, В. Л. Федоренко. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. 162 с.
4. Інтерв'ю Президента України В. Зеленського: URL: <https://suspilne.media/220135-a-gotovij-piti-na-vse-akso-moa-hoda-bude-z-nasim-narodom-intervu-zelenskogo/>

ОЛЬГА ОЛЕФІРЕНКО,

кандидат наук з державного управління, старший викладач кафедри державної політики та врядування Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»

OLHA OLEFIRENKO,

*Ph.D (Public Administration), Senior Lecturer of the Department of Public Policy and Governance Institute of Public Administration of National University «Lviv Polytechnic»
<https://orcid.org/0000-0002-8296-3497>*

РОЛЬ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

THE ROLE OF THE INSTITUTE OF UKRAINIAN PARLIAMENT COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS AT THE CURRENT STAGE

According to the of the Constitution of Ukraine Parliamentary control over the protection of human and citizen constitutional rights and freedoms shall be conducted by the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights. Everyone has the right to appeal for protection of his rights to the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights. In accordance with the Law of Ukraine «On the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights» a person may appeal to the Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights, if his rights and freedoms are violated by public and local authorities, their officials, as well as legal entities and individuals. The special relevance and importance of the Commissioner of his activities, especially during martial law is confirmed. The institution of Commissioner for Human Rights is involved in all elements of the human rights system and its activities can not be carried out separately from other bodies in the exercise of its powers. The Commissioner interaction with state institutions should be based on partnership and constructive relations.

Keywords: Parliamentary control, Ukrainian Parliament Commissioner for Human Rights, constitutional rights, freedoms, law.

Одним із пріоритетних завдань держави та її інституцій є захист прав людини й громадянина, оскільки саме права й свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, визначають її соціальну та демократичну спрямованість. Діяльність інституту Уповноваженого ВРУ з прав людини передбачена статтею 101 Конституції України, в якій вказується, що парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини. Правові основи обрання та діяльності Уповноваженого визначені Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» від 23 грудня 1997 році. Уповноважений здійснює свою діяльність незалежно від інших державних органів та посадових осіб. Діяльність Уповноваженого доповнює існуючі засоби захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина, не віднімає їх і не тягне перегляду компетенції державних органів, які забезпечують захист і поновлення порушених прав і свобод. Уповноважений **Верховної Ради України з прав людини** приймає та розглядає звернення народних депутатів України, громадян України, незалежно від місця їх перебування, іноземців, осіб без громадянства, які перебувають на території України, або осіб, які діють в їхніх інтересах. Повноваження Уповноваженого не можуть бути припинені чи обмежені у разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України або її розпуску (саморозпуску), введення воєнного або надзвичайного стану в Україні чи в окремих її місцевостях [2]. Він не має права займатися політичною діяльністю. Строк повноважень – 5 років. Він також повною мірою володіє імунітетом протягом усього терміну виконання повноважень.

У літературі відмічається, що інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини визначається його подвійною правовою природою: з одного боку, він обіймає державну посаду й повинен відповідати визначеним законом вимогам, з іншого боку, інститут омбудсмена під час здійснення своїх повноважень є незалежним від будь-яких органів і посадових осіб. Омбудсмен – це складний соціально-правовий феномен, що не вкладається в рамки традиційних «позитивних» правових інститутів, що він є персоніфікованим, неформальним, деполітизованим, субсидіарним інститутом суспільства й держави, з одного

боку, наділеним низкою державних атрибутів, а з іншого – за своєю сутністю є елементом громадянського суспільства [3].

Уведення цього інституту надало додаткове забезпечення захисту прав і свобод, а також гарантії кожній особі на допомогу під час захисту прав. Завдяки своїм властивостям інститут Уповноваженого з прав людини знайшов своє місце серед правозахисних органів України. А завдяки можливості оперувати до власної совісті та справедливості (це положення закріплено в офіційній присязі) омбудсмен є ближчим до громадян порівняно з іншими державними органами [5]. Існування цього інституту зумовлюється такими факторами: а) необхідністю забезпечення гарантій захисту прав і свобод тому числі інституційних, що призводить до появи нових механізмів захисту прав і свобод; б) появою нових функцій у державному механізмі внаслідок його розширення, що спричинює зростання повноважень державних службовців і може призвести до порушення прав без формального порушення законодавства [4].

Згідно Законом України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини» мета парламентського контролю який здійснює Уповноважений, є: захист прав і свобод людини і громадянина, проголошених Конституцією України, законами України та міжнародними договорами України; запобігання порушенням прав і свобод людини і громадянина або сприяння їх поновленню; сприяння приведенню законодавства України про права і свободи людини і громадянина у відповідність з Конституцією України, міжнародними стандартами у цій галузі; поліпшення і подальший розвиток міжнародного співробітництва в галузі захисту прав і свобод людини і громадянина; запобігання будь-яким формам дискримінації щодо реалізації людиною своїх прав і свобод; сприяння правовій інформованості населення та захист конфіденційної інформації про особу.

Уповноважений має право: вносити пропозиції щодо вдосконалення законодавства України у сфері захисту прав і свобод людини і громадянина; звертатися до Конституційного Суду України з конституційним поданням; перевіряти стан додержання встановлених прав і свобод людини і громадянина відповідними державними органами; відвідувати без попереднього повідомлення про час і мету відвідування місця несвободи; запрошувати посадових і службових осіб, громадян України, іноземців та осіб без громадянства для отримання від них усних або письмових пояснень щодо обставин, які перевіряються по справі; звертатися до суду про захист прав і свобод осіб, які через фізичний стан, недосягнення повноліття, похилий вік, недієздатність або обмежену дієздатність неспроможні самотійно захистити свої права і свободи; брати участь у судовому розгляді справ, провадження в яких відкрито за його позовами (заявами, клопотаннями (поданнями)); направляти у відповідні органи акти реагування Уповноваженого у разі виявлення порушень прав і свобод людини і громадянина для вжиття цими органами заходів.

Всі ці положення лише підтверджують особливу актуальність та важливість Уповноваженого його діяльності, особливо в час воєнного стану. Незважаючи на це в Україні сьогодні лишається багато невирішених питань стосовно посади Уповноваженого, процедури призначення, осіб які претендують на цю посаду. При цьому процес призначення нового Уповноваженого вже запущено. Хоча термін Уповноваженого спливав лише наступного року, а дострокова відставка не передбачена Конституцією України та профільним законодавством мирного часу. Однак парламентарі вперше запустили спеціальну процедуру, за якою на період воєнного стану отримали право скасовувати власні призначення.

Правозахисники наголошують на проблемі політизації посади омбудсмена і необхідності проведення на неї відкритого конкурсу серед профільних фахівців, а не депутатів. Але поряд з цим існує ще й питання доцільності вирішення цього на сучасному етапі. Звільнення може призвести до зупинення та серйозних збоїв в роботі (інституту омбудсмена), яка стає ще важливішою в умовах конфлікту.

Ситуацію яка виникла сьогодні лише підтверджує існування проблеми налагодження механізму взаємодії з органами публічної влади. Інститут омбудсмена бере участь у всіх

елементах правозахисної системи й під час виконання своїх повноважень не може здійснювати діяльність відокремлено від інших органів. Взаємодія омбудсмана з державними інституціями повинна відбуватися на основі партнерських і конструктивних взаємовідносин. Способом регулювання таких взаємовідносин та усунення перетинання повноважень інституту омбудсмана з повноваженнями органів публічної влади є чітке розмежування їхньої компетенції в напрямі правозахисної діяльності й підписання відповідних документів про співпрацю [1].

Одним із актуальних питань у напрямі реалізації правозахисної функції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини є те, що цей інститут не наділений імперативними владними повноваженнями, оскільки не може застосовувати до органів публічної влади, об'єднань громадян, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, їх посадових і службових осіб заходи примусу. З метою посилення контрольних повноважень доцільно надати можливість Уповноваженому Верховної Ради України з прав людини самостійно застосовувати заходи адміністративно-правового примусу за невиконання законних вимог омбудсмана, створення перешкод у його роботі, надання завідомо неправдивої інформації й недодержання встановлених законодавством строків представлення матеріалів.

Список використаних джерел

1. Банах С. В. Функції омбудсманів у сучасному світі: порівняльно-правове дослідження: автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.02 / Банах Сергій Володимирович; Маріуп. держ. ун-т. – Маріуполь, 2014. – 20 с.
2. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон ВРУ № 776/97 від 23 грудня 1997 року ВР / Відомості Верховної Ради України. – 1998. – № 20.
3. Стасюк О. Л. Адміністративно-правові засади діяльності інституту нотаріату у сфері реалізації правозахисної функції в Україні [Електронне джерело] / О. Л. Стасюк // Приватне та публічне право. – 2018. – № 2. – С. 103-107. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/prpulaw_2018_2_24
4. Тімашов В.О. Адміністративно-правове забезпечення прав громадян України в умовах Євроінтеграції: доктринальні положення: дис. ... докт. юрид. наук: спец. 12.00.07 / В.О.Тімашов// Міжрегіональна академія управління персоналом.– Київ, 2018.– 668 с.
5. Ткаліч А. О. Роль омбудсмана в системі захисту прав людини і громадянина / А. О. Ткаліч // Наукові праці МАУП. – 2010. – Вип. 2(25). – С. 199–203

ТЕТЯНА ПАРФЕНЮК,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

TETIANA PARFENIUK,

*postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-0319-4667>*

Науковий керівник: Олександр Пухкал, д.держ.упр., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В ПОДОЛАННІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ

THE ROLE OF PARLIAMENTARISM IN OVERCOMING MODERN GLOBALIZATION CHALLENGES IN THE FIELD OF ENERGY

A number of global challenges to each state that is dependent on Russian energy resources, which are relevant to Russia's war against Ukraine, namely: the need for an energy security system; the threat of nuclear and energy terrorism; the need to move to an energy efficient economy. In addition to the inflation and price shock, the war in Ukraine also raised the issue of Europe's energy dependence on Russia and forced many countries to reconsider their energy supply schemes. The first result was a greater focus of some countries on greater renewable energy production and energy efficiency to reduce dependence on fossil fuels. It should be noted that the parliamentarians of Ukraine and the European Parliament call for a full embargo on imports of Russian energy: oil, gas, coal and nuclear fuel. Accordingly, an important direction of European policy is the diversification of energy supplies and energy security of the country through the development of renewable energy.

Keywords: field of energy, coordination of interests, globalization challenges, energy embargo, energy security.

Із початком повномасштабної війни Росії проти України загострилась низка важливих питань як у вітчизняному, так і загальноєвропейському енергетичному секторі, що спричинило значні потрясіння на енергетичних ринках, суттєво прискоривши зростання цін на паливо, також актуалізувалось питання енергетичної залежності Європи від Росії, що змусило багато країн переглянути свої схеми енергопостачання. Першим результатом стала більша зосередженість деяких країн на більшому виробництві відновлюваної енергії та енергоефективності, щоб зменшити залежність від викопного палива.

При цьому за даними Міжнародного енергетичного агентства, Росія є найбільшим у світі експортером нафти на світові ринки, а її природний газ живить європейську економіку. США, ЄС та інші країни запровадили економічні санкції проти Росії та оголосили про плани відмовитися від її викопного палива. Але навіть під час війни проти України її нафта та газ продовжують надходити до західних країн, які засудили агресію. Це не перший випадок, коли російська військова агресія спонукала світових лідерів хвилюватися про енергетичну безпеку. Подібні занепокоєння виникли, коли Росія вторглася до Грузії у 2008 році та в Україну у 2014 році, однак тоді привабливість дешевої російської енергії виявилася занадто сильною. Сьогодні ситуація може бути інакшою.

На початку березня 2022 року Комітет Верховної Ради України з питань енергетики та житлово-комунальних послуг закликав парламенти всіх інших держав, Європейський парламент та міжнародні парламентські асамблеї запровадити повне торговельне ембарго на російську нафту і газ. Парламентарії України пропонують «дієвий та жорсткий захід для ізоляції російської економіки, відрізання її від основного джерела наповнення бюджету, адже бюджет Росії в переважній більшості наповнюється з вуглеводневого сектору. Майже 40% їхнього доходу припадає на експорт нафти та газу. Експорт енергоносіїв у 2021 році становив

54,3% загального товарного експорту з Росії. Зростання цін на нафтопродукти може принести додаткові мільярди доларів до російського бюджету» [1]. Іншими важливими кроками є «визнання, що дії РФ є актами ядерного тероризму; заборона доступу Російської Федерації до інтелектуальних та технологічних ресурсів МАГАТЕ та вимога розірвання відносин з громадянами РФ у структурах ООН, що стосуються ядерної енергії» [2].

Уже на початку квітня 2022 року Європарламент закликав Раду Європейського Союзу запровадити додаткові санкції проти Росії. Депутати Європарламенту виступили з резолюцією, у якій вимагають негайно запровадити повне ембарго на імпорт російських енергоносіїв: нафти, газу, вугілля та ядерного палива. Також Європарламент закликає цілковито відмовитися від «Північного потоку-1» і «Північного потоку-2», а також представити план гарантування безпеки поставок енергоносіїв до ЄС у короткостроковій перспективі. У резолюції зазначається, що Раді ЄС слід ухвалити такі подальші «суворі санкції, які би відображали неослабну ескалацію російської агресії та шокуючі звірства, вчинені військовими силами Росії, які беззаперечно є воєнними злочинами» [3].

Глобальна мережа парламентаріїв «Об'єднані для України» (U4U – United for Ukraine), більше 110 парламентаріїв з 28 країн, які активно підтримують Україну як у власних країнах, так і на міжнародному рівні) у травні 2022 року узгодила спільну заяву, яка стосується «збільшення нищівних санкцій проти Російської Федерації та її правлячого режиму до рівня повного торговельного ембарго, у тому числі ембарго на енергоносії, до того часу, поки останній російський окупант не залишить українську землю».

Війна спонукала політичних лідерів переосмислити свої енергетичні плани, що може мати значний вплив на низку питань, починаючи від продовольчої кризи та закінчуючи необхідністю обмеження викидів парникових газів. Наразі найбільше питання, яке постало перед країнами – як розірвати свою енергетичну залежність від Росії. США та Велика Британія були першими країнами, які заборонили російську нафту, але жодна з них не залежить від цього імпорту. Більше того, вплив таких дій мінімальний, оскільки Росія може просто перенаправити цю нафту в інше місце на світовому ринку. Ембарго спрацює лише за умови участі ЄС, адже тоді Росії буде важко швидко знайти нових споживачів для тієї нафти та газу, які вона відправляє до Європи.

У свою чергу в 2019 році ЄС імпортував близько 40% свого природного газу, більше чверті нафти та близько половини вугілля з Росії. Після початку війни Німеччина відмовилася від запуску газопроводу «Північний потік – 2», і планує імпортувати зріджений природний газ з таких країн як Катар і США. Бельгія переглядає свій поступовий відхід від ядерної енергетики, тоді як Італія, Нідерланди та Великобританія прискорюють зусилля щодо розвитку вітрової енергії. Заводи з виробництва добрив по всій Європі оголосили про скорочення виробництва, а 31 країна по всьому світу погодилися розконсервувати стратегічні запаси нафти. Таким чином, світ поступово починає розуміти, що Росія використовує свої ресурси природного газу як економічну та політичну зброю [4].

Разом з тим, незважаючи на сміливі обіцянки щодо розриву зв'язків з Росією, європейські країни продовжують купувати російські енергоресурси: кількість російської нафти та газу, що надходить до Європи, фактично зросла з початку війни в Україні. Так, ЄС заплатив Росії близько 22 мільярдів євро (24 мільярди доларів США) за нафту та газ у березні. Однак ситуація може змінитися в найближчі місяці, адже країни поступово диверсифікують свої джерела енергії та зменшують потік російської нафти та газу. Польща, наприклад, оголосила про заборону на весь імпорт російської нафти, газу та вугілля до кінця цього року, а Німеччина та Австрія закладають основу для відповідного нормування природного газу. Варто відмітити, що 30 травня 2022 року було узгоджено шостий пакет санкцій проти Росії, в який включено часткове ембарго на імпорт російської нафти, яку постачають морем. Попри лобіювання Угорщиною відмови від ембарго, його все ж було прийнято. Проте ЄС поки що вирішив залишити можливим імпорт

нафтопроводом «Дружба», від якого залежить Угорщина. Однак в цілому Європарламент демонструє рішучість у впровадженні політики відмови від російських енергоносіїв.

В цілому наслідки війни Росії проти України носять глобальний та системний характер. Зокрема, генсек ООН у своїй доповіді «Глобальний вплив війни в Україні на продовольчу, енергетичну та фінансову системи» зазначав, що необхідно «по-перше, забезпечити стабільні потоки продовольства та енергії через відкриті ринки» [5]. По-друге, «слід використати «цей момент», щоб «підштовхнути світ до трансформаційних змін, яких він потребує». У найближчій перспективі країни мають протистояти накопиченню запасів та вивільнити стратегічні й додаткові резерви. При цьому слід поступово відмовитися від вугілля та інших видів викопного палива, запроваджуючи відновлювані джерела енергії» [5]. По-третє, актуальною залишається проблема диверсифікації постачання енергоресурсів.

Однак питання, яке нас найбільше хвилює – що може запропонувати Україна у повоєнний період в контексті забезпечення глобальної енергетичної безпеки?

По-перше, Україна має другі за величиною поклади газу в Європі після Норвегії. Сьогодні ми видобуваємо близько 20 млрд кубометрів природного газу і споживаємо 27 млрд кубометрів. Цю різницю можна закрити через два-три роки після війни та почати експорт газу до Європи.

По-друге, слід зосередитися на відновлювальних джерелах енергії. На сьогодні ми маємо в країні лише 8,7 гігават відновлюваної потужності, однак наявність відповідних може зробити нас найбільшим виробником відновлюваної енергії в Європі. Це також передбачає експорт у перспективі.

По-третє, більше 55% нашої енергогенерації виробляють атомні електростанції. З таким потенціалом виробництва ядерної енергії, а також привнесенням нових технологій (наприклад, малі модульні реактори) Україна може стати одним із найбільших експортерів чистої ядерної енергії до Європи.

Таким чином, розвиток відновлюваної енергетики є ключем до відбудови економіки та енергетичної незалежності України – у тому числі в контексті глобальних викликів. У західних країнах є багато позитивних прикладів, як на місцевому рівні успішно скорочується імпорт викопного палива внаслідок розвитку відновлювальних джерел енергії, будівництва сховищ енергії та децентралізації енергопостачання. Зазначені механізми можна застосовувати й в Україні. Разом з тим, доцільно розвивати експортний енергетичний потенціал нашої держави, що можна зробити за рахунок не лише внутрішніх, але й зовнішніх інвестицій. Адже енергетична безпека – це глобальна проблема, яка потребує спільної участі розвинутих держав світу.

Список використаних джерел

1. У Раді закликають парламенти інших держав запровадити ембарго на російські нафту і газ. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3426739-u-radi-zaklikaut-parlamenti-insih-derzav-zaprovaditi-embargo-na-rosijski-naftu-i-gaz.html>
2. Рада вимагає запровадити ембарго на нафту й газ і визнати дії РФ актами ядерного тероризму. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2022/03/11/683777/>
3. Комітет з питань енергетики та ЖКП вітає рішення Європарламенту про негайне повне ембарго на постачання російських енергоносіїв. Офіційний вебпортал парламенту України Верховна Рада України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/221484.html>
4. Ukraine war prompts European reappraisal of its energy supplies. URL: <https://www.theguardian.com/environment/2022/mar/04/ukraine-war-european-reappraisal-energy-supplies-coal-renewables>
5. Генсек ООН представив доповідь про глобальний вплив війни росії проти України. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3456852-gensek-onn-predstaviv-dopovid-pro-globalnij-vpliv-vijni-rosii-proti-ukraini.html>

ОЛЕКСАНДР ПУХКАЛ,

*доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри парламентаризму
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка*

OLEKSANDR PUKHKAL,

*Doctor of Public Administration, Professor, Professor of the Department of Parliamentarism of the
Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-4673-3173>*

МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ РОСІЙСЬКОМУ ВТОРГНЕННЮ В УКРАЇНУ

**MOTIVATIONAL AND VALUE PRINCIPLES OF COUNTERING OF THE UKRAINIAN PEOPLE TO THE
RUSSIAN INVASION IN UKRAINE**

The main challenges and threats posed to the civilized world by Russia's war of aggression against Ukraine have been revealed. The first terrible consequences of this barbaric, destructive war, in which the Russian army violates all the rules and customs of military operations, are given. It has been established that in response to the invasion of Russian troops, there was an unprecedented unity of Ukrainian civil society, which became a reliable basis for the country's social stability. The motivational and value principles of unity and opposition of Ukrainian society and the state to the Russian invasion of Ukraine are considered. The possible effective model of international assistance in the post-war modernization of Ukraine is pointed out.

Keywords: Russian invasion, Ukrainian society, unity, motivation, value, counteraction, modernization.

24 лютого 2022 року ввійде у всесвітню історію, як день початку масштабних геополітичних і геоекономічних змін, день коли Україна, Європа і весь світ, зіткнулися з глобалізаційними викликами та загрозами, які з часів Другої світової війни, становлять чи не найбільшу небезпеку для майбутнього цивілізаційного розвитку людства. В цей день Російська Федерація, яка ще в 2014 році, порушивши всі норми міжнародного права, окупувала українські Крим і частину Донбасу, здійснила віроломне широкомасштабне військове вторгнення в Україну. Розпочалася нічим не спровокована велика російсько-українська війна. Вона триває вже понад 100 днів і немає краю тим звірствам та насильству, які російські окупанти чинять проти українського народу. За довгі дні жорстокої війни загинули і поранені десятки тисяч військовослужбовців та цивільних жителів України. 12 мільйонів українських громадян змушені залишити свої домівки і евакуюватися в західні області України та за кордон. Росією вже зруйновано та пошкоджено десятки тисяч інфраструктурних та виробничих об'єктів, зокрема понад 200 великих підприємств, 25 тисяч кілометрів доріг, сотні мостів, понад 40 млн. кв. м. житла, 12 аеропортів, майже 1600 навчальних закладів, понад 500 лікарень, 242 об'єкти культурної спадщини (в т. ч. 10 театрів, 19 музеїв, 35 пам'яток історії). Практично знищено понад 35% економічного потенціалу України. За деякими прогнозами падіння національного внутрішнього продукту в 2022 році може сягнути 50%. Прямі збитки завдані економіці України вже складають приблизно 700 млрд. дол. США і зростають кожен день. Паливна і продовольча криза, заблоковані порти, зростання цін, забезпечення житлом внутрішньо переміщених осіб, дефіцит державного бюджету – це далеко не всі виклики і проблеми, які постали перед Україною в умовах воєнного часу.

Нападаючи на Україну Путін сподівався на блицкриг. Але він прорахувався. Український народ виявив незламну стійкість і здатність боронити свій суверенітет і свою незалежність. Україна виграла першу фазу великої війни. Збройні сили України (ЗСУ) героїчно відстояли столицю Київ і звільнили від окупантів Київську, Чернігівську та Сумську області. Українці переконані, що незабаром, разом з усім цивілізованим світом, здобудуть остаточну перемогу над російською імперією. Путін допустився історичної помилки, коли розраховував на

роз'єднаність та внутрішні суперечки українців. **Навпаки, вторгнення російських військ в Україну значно прискорило процес** об'єднання українців навколо ідеї перемоги. Відбулася небувала згуртованість українського суспільства в одне ціле, яка стала надійною основою системи соціальної стійкості країни і національного спротиву російському вторгненню. Особливо чітко ця єдність проявилася при розгортанні, відповідно до Закону України «Про основи національного спротиву», сил територіальної оборони [1]. Патріотизм і громадська відповідальність мотивували українців активно допомагати органам публічної влади в проведенні заходів з організації територіальної оборони в громадах.

Вже з перших днів війни в Україні відбулися структурно-функціональні зміни в публічній сфері. Інститути громадянського суспільства (громадські організації, благодійні фонди, волонтери, професійні і творчі спілки, організації роботодавців, недержавні ЗМІ, ОСН та інші), швидко модифікували свою діяльність відповідно до умов воєнного стану, введеного Указом Президента України після російського вторгнення [2]. Більшість із них переорієнтувалися на допомогу ЗСУ та іншим силам оборони, на реалізацію гуманітарних, інформаційних, просвітницьких, наукових проєктів, активізували зв'язки з органами публічної влади, бізнесом та міжнародними організаціями.

Мотиваційно-ціннісними засадами мобілізації українського народу на протидію російському вторгненню стали, передусім, демократичні перетворення, які проводила українська держава всі роки незалежності та вибір нею парламентсько-президентської форми правління. Саме в умовах парламентаризму, як найбільш демократичної системи управління, взаємодія громадянського суспільства і держави набуває найвищого рівня ефективності [3]. Якісні зміни в розвитку громадянського суспільства неминує детермінують зміни у формі та змісті політики держави, і, відповідно, в системі публічного управління та адміністрування. В умовах війни ця діалектична взаємодія значно посилюється. Органи публічної влади успішно виконують роль сполучної ланки у взаємодії держави, громадянського суспільства і бізнесу. Інститути ж громадянського суспільства спонукають суб'єктів публічного адміністрування оперативно приймати ефективні політико-управлінські рішення з урахуванням громадської думки і відповідно до потреб громади.

Громадянське суспільство і держава в протидії російському вторгненню мотиваційно об'єднані головною метою – перемогти ворога, відновити територіальну цілісність, захистити суверенітет і незалежність України. Важливою мотиваційною складовою цієї мети для політичного керівництва держави є максимальне збереження життя і здоров'я українців, як найвищою соціальною цінністю. В цій жорстокій війні єдність і стійкість українців є також важливими орієнтирами для наших міжнародних партнерів, які допомагають Україні в боротьбі з російською агресією. Ми вдячні за їм допомогу і, водночас, розраховуємо на її збільшення і прискорення. Українці, які мужньо захищають свою рідну землю, свою свободу, добре усвідомлюють, що захищаючи Україну, вони захищають Європу і весь цивілізований світ від імперських, варварських намірів Росії, що тільки перемога у цій війні зупинить нову війну.

В ці трагічні дні війни, мабуть багато хто з нас замислюється над тим, що об'єднує, згуртовує і зміцнює українське суспільство, робить його незламною силою в боротьбі з російськими загарбниками? Чому українці, такі різні за ментальністю, світоглядом, інтересами, політичними поглядами, культурою і мовою, в умовах війни об'єдналися і успішно протидіють російському вторгненню в Україну? Відповідь, на наш погляд, тут очевидна. В основі такої вмотивованої протидії лежать спільна мета та оновлена система цінностей, які за 30 років незалежності надійно ввійшли в повсякденне життя українців.

В українському суспільстві утвердилася нова система засадничих цінностей, які формують в українців здатність відрізняти добро від зла, об'єктивно оцінювати дійсність і визначати соціальні орієнтири своєї поведінки. До основних таких цінностей належать: демократія, свобода, незалежність, безпека, громадянськість, гідність, приватна власність, правопорядок,

солідарність, взаємодопомога, компетентність, відповідальність, недоторканість особи, довіра, толерантність, доброта, людяність, *гостинність*, справедливість, чесність, співчуття, повага, любов до родини, рідного дому та України. Виховані на цих демократичних і морально-етичних цінностях, духовно збагачені українці добре знають за що воюють і що захищають. Вони мужньо захищають свою країну, її суверенітет і територіальну цілісність, своїх рідних і близьких, свою гідність і свободу, своє право жити на рідній землі і самостійно вирішувати проблеми суспільного розвитку. Саме ці мотиваційно-ціннісні засади національного спротиву згуртовують українців, роблять їх стійкими та сильними в боротьбі з ворогом.

Зовсім протилежні, нікчемні мотиваційно-ціннісні чинники рухають російськими загарбниками. Жахливі військові злочини, які вони вчиняють на тимчасово окупованих територіях, зокрема в Бучі, Гостомелі, Бородянці, Маріуполі, інших містах і селах (фізичне і моральне катування, вбивство в потилицю, гвалтування жінок, садизм, тероризм), взагалі ставить під сумнів їх розвиток як людей, навіть на примітивному рівні. Така жорстокість, нелюдська і варварська поведінка можуть свідчити лише одне – ці недолуги з дитинства виховувалися і вбирали в себе зовсім іншу систему цінностей. В ній домінували авторитаризм, рабська покірність, правовий нігілізм, цинізм, насильство, грубість, право сили, мародерство, корупція, підлість, прислужництво, неохайність тощо. Звідси моральне каліцтво і середньовічна поведінка окупантів. Саме в цих аморальних якостей формуються мотиваційні витoki їх «боротьби» з неіснуючим нацизмом в сусідній державі. З такими деградованими вояками Росія в цій війні приречена на поразку.

Немає сумнівів, що війна закінчиться перемогою України. Наше головне завдання після перемоги – зберегти і примножити мотиваційно-ціннісні засади єдності та стійкості українського суспільства. Саме вони мають стати основою успішної післявоєнної модернізації України. Створена Національна Рада з відновлення України від наслідків війни вже розробляє стратегію інфраструктурної відбудови та соціально-економічного розвитку України на інноваційній науково-технологічній основі. Сьогодні важливо обрати ефективну модель міжнародної допомоги у відновленні України. На наш погляд, нам варто обрати регіональну модель. Це коли Великобританія бере патронат над Київщиною, Швеція над Миколаївщиною, Греція над Маріуполем, окремі зарубіжні міста над містами-побратимами тощо. Переконалий, що спільно з міжнародними партнерами ми побудуємо демократичну, заможну, соціальну, модерну європейську Україну.

Список використаних джерел

1. Про основи національного спротиву. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>.
2. Про воєнний стан // Указ Президента України №64/2022 від 24.02.2022
3. Мирослав Маринович. Долаючи травму тоталітаризму. URL: <https://zbruc.ua/node/11145>

ІГОР РЕЙТЕРОВИЧ,

кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

IHOR REITEROVYCH,

Ph.D in Political Science, Associate Professor of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-7852-1373>

МЕТАМОРФОЗИ ПРЕДСТАВНИЦЬКОГО ПРАВЛІННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

METAMORPHOS OF REPRESENTATIVE BOARD AT THE CURRENT STAGE OF GLOBALIZATION

The article shows that the representative board has recently faced a number of serious challenges. First, it is a crisis of legitimacy of representative board. It is manifested in the fact that turnout at various levels is steadily declining, political parties are losing their positions as representative institutions, there is a permanent and radical change in political and party preferences of voters, as well as the dominance of populism. Secondly, the overall effectiveness of representative authorities is questionable.

It is noted that democracies are looking for opportunities to overcome the above crisis. In particular, we are talking about mechanisms to improve and expand the professionalization of representative government; greater involvement of public sector representatives in the activities of representative bodies; improving the election procedure at various levels.

It is shown that one of the most promising initiatives is the attempt to create institutions of deliberative (advisory) democracy using the lottery procedure.

Keywords: democracy, representative board, representative democracy, elections, globalization.

Представницьке правління – як і представницька демократія в цілому – останнім часом опинилися перед низкою серйозних викликів. Чи зможуть вони їх подолати – питання відкрите, оскільки зазначені виклики носять не стільки національний, скільки глобальний характер. Разом з тим, ця загальна криза – не лише проблема, але й можливість модернізувати найбільш «вузькі» та застарілі складові представницького правління.

Представницька демократія або репрезентативне народовладдя – це специфічна форма народовладдя, за якої право приймати рішення громада реалізує через обраних нею представників, які повинні відстоювати інтереси тих, хто їх обрав. У вузькому сенсі – це виборні органи парламентського типу, причому як на загальнонаціональному, так і на регіональному рівнях. При цьому представницьке правління забезпечується як органами публічної влади, так і зрілими інститутами громадянського суспільства та означає здатність служити інтересам нації, держави, суспільства та відмовлятися від вузькогрупових чи корпоративних інтересів [1, с. 31].

Ефективне представницьке правління характеризується наявністю чотирьох основоположних принципів: 1) ті, хто управляє, призначаються за допомогою регулярних виборів; 2) процес прийняття рішень владою зберігає певну незалежність від побажань електорату; 3) ті, ким управляють, можуть висловлювати свої думки та політичні уподобання незалежно від тих, хто управляє; 4) публічні рішення проходять обов'язкове випробування дебатами.

На сьогодні ці принципи у тій чи іншій мірі піддаються випробуванням, які в цілому негативно впливають на якість представницького правління – причому практично у всіх країнах світу, які прийнято вважати демократичними.

По-перше, мова йде про своєрідну кризу легітимності представницького правління. Вона проявляється у тому, що а) явка на виборах різних рівнів стабільно зменшується (достатньо високий середній показник по країнам обумовлений наявністю кількох демократичних країн, які демонструють надвисоку явку – Швейцарія, Бельгія, Німеччина); б) політичні партії втрачають свої позиції як представницькі інститути – через політичну корупцію, внутрішньопартійну бюрократію, а також стрімке збільшення різноманітних інтересів у суспільстві; відповідно, партії

просто «фізично» не здатні стати їх виразниками; в) відбувається перманентна та часто радикальна зміна політичних та партійних уподобань виборців; г) спостерігається домінування популізму – причому як ідеологічної течії, так і механізму здобуття влади. В результаті дії зазначених чинників легітимність представницької влади опиняється під великим питанням, адже далеко не факт, що її органи представляють народ у його більшості, а не окремі групи інтересів.

По-друге, під питанням – загальна ефективність представницьких органів влади. Тут визначними є кілька чинників: а) бюрократичний (тривалість формування коаліцій суттєво збільшилася, зокрема через складність процедури, однак період їх існування та загальна спроможність, навпаки, зменшилися); б) партійно-політичний (домінуюча тенденція демократичних країн – «багатокольорові» коаліції, ефективність яких є низькою через полярність політичних сил, які до них входять; як наслідок, характерною ознакою часу є постійні позачергові вибори); в) професійно-компетентний (до представницьких органів влади все частіше потрапляють люди, які не мають навіть мінімальної підготовки з тих питань, які відносяться до сфери їх компетенції, при цьому вони роблять помилкові висновки та ухвалюють невдалі рішення, але їхня некомпетентність не дозволяє це усвідомити; найгірше, що вони і не збираються вчитися та підвищувати свою компетенцію, запускаючи у дію ефект Даннінга-Крюгера [2]).

У загальному підсумку ті, кого обирають до представницьких органів влади, все більше покладаються на бюрократію, яка в результаті фактично підмінює собою представницьке правління. Крім того, поширеною є тенденція до дистанціювання парламентарів від виборців, в результаті чого зростає розчарування громадян в інституті виборів. Нарешті, особливої актуальності набуває нова проблема, пов'язана із зазіханнями на вільне формування виборцями своєї думки – за допомогою маніпулятивних технологій, передусім в мережі Інтернет (президентські вибори у США, Brexit у Великобританії, президентські та парламентські вибори в Україні у 2019 році характеризувалися активним використанням Big Data у формуванні електоральних уподобань, масовим поширенням «сірих» та «чорних» політичних технологій, які фактично перетворилися на основні механізми здобуття прихильності виборців тощо).

Зрозуміло, що демократичні країни шукають можливості для подолання вищезазначених кризових явищ. Зокрема, мова йде про механізми удосконалення та розширення професіоналізації представницького правління; більш широке залучення представників громадського сектору у діяльність органів представницької влади (у тому числі, представників експертного співтовариства); удосконалення процедури виборів на різних рівнях.

Однією з найбільш перспективних ініціатив є спроби створити інститути деліберативної (дорадчої) демократії із застосуванням процедури жеребкування. Так, у США було розроблено проект Представницької палати, яка повинна замінити Палату представників та обиратися виключно за жеребом. У Великобританії пропонують замінити Палату лордів та Палату громад новою палатою, представники якої також будуть обиратися за жеребом. У Франції активно обговорюється ідея про третю палату парламенту, яка буде займатися виключно довгостроковими проектами: екологією, конституцією, виборчим правом. У свою чергу на рівні ЄС прихильники жеребкування пропонують замінити Європейський парламент на наднаціональний орган, який буде обиратися анонімно. При цьому усі вищезазначені проекти передбачають, що можлива некомпетентність випадково обраних представників буде компенсована за рахунок запрошених зовнішніх експертів.

Отже, демократичні країни намагаються реагувати на глобальні виклики представницькому правлінню. Поступово дискусія із виключно теоретичної та експертної площини переходить у площину практичну, що обумовлено необхідністю як елементарного виживання демократичних режимів, так й їх подальшого розвитку.

Список використаних джерел

1. Представницька влада у державотворчому процесі України : монографія / за ред. В. А. Гошовської. Київ : НАДУ, 2018. 384 с.
2. Kruger, Justin; David Dunning (1999). Unskilled and Unaware of It: How Difficulties in Recognizing One's Own Incompetence Lead to Inflated Self-Assessments. Journal of Personality and Social Psychology 77 (6): 1121–34.

ОЛЕГ САМОЙЛЕНКО,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLEH SAMOILENKO,

postgraduate student of Parliamentarism Department of Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Інна Плотницька, к.філол.н., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МОЖЛИВІ ТЕХНОЛОГІЇ І МЕТОДИ ЛОБІЮВАННЯ В УКРАЇНІ

POSSIBLE TECHNOLOGIES AND METHODS OF LOBBYING IN UKRAINE

The relevance of the research topic is that the idea of influencing public authorities and officials in order to consolidate their own interest in management decisions to obtain certain benefits in history is not new. In particular, the main directions of implementation of the EU experience in the regulation of lobbying in Ukraine can be identified as follows: publication of lists of all meetings, not only government officials but also representatives of corporations related to lobbying, which are authoritarian. Factors of special importance in the formation of lobbying strategy and tactics are considered. Ways of communication between government officials and lobbyists to effectively influence the official to obtain certain benefits are considered. The methods proposed by the lobbyist should be followed during negotiations for the productivity of the meeting and effective influence on the official to obtain certain benefits when making management decisions.

Keywords: lobbying, technology of lobbying, methods of lobbying, public administration, influence.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що ідея впливу на органи державної влади та на посадових осіб з метою закріплення власного інтересу в управлінських рішеннях для отримання певної вигоди в історії не нова.

Єдиного підходу до унормування політико-правового статусу лобістів та лобістської діяльності серед вчених не існує. Проте наукові праці та проведені дослідження дають змогу надати загальну характеристику цього явища. О. Любимов зазначає, що лобіювання – це сукупність норм, регулюючих взаємодії громадян, громадських об'єднань, організацій, установ, які спеціалізуються на лобістській діяльності для здійснення впливу на прийняття необхідних лобістам рішень та для активного відстоювання своїх інтересів [1, с. 39].

Технологія лобіювання – це система послідовних дій, які забезпечують реалізацію цілей та завдань відповідної діяльності. Вона містить у собі методи, прийоми та засоби досягнення ефективного впливу на органи прийняття рішень, а також способи отримання глобальних, перспективних вигод (тактика і стратегія лобіювання) [2, с. 560].

Три фактори мають особливе значення у формуванні стратегії та тактики лобіювання.

По-перше, чи є політична система демократичною чи авторитарною. Оскільки в демократичних суспільствах менше обмежень щодо груп інтересів, у них є більше можливостей аніж в авторитарних (наприклад, наймати лобістів, використання преси та влаштування публічних демонстрацій).

Таким чином, стратегії та тактики у демократичних суспільствах є більш формалізованими та відкритими, ніж в авторитарних суспільствах, де вони мають бути більше та менш помітними для громадськості.

Другим фактором є структура політичного процесу. У демократичних парламентських системах, де виконавча влада формується з провладної політичної партії або партійної коаліції в парламенті (наприклад, Фінляндія, Індія та Ірландія), законодавча влада менш важлива, ніж прем'єр-міністр і кабінет міністрів. А у Сполучених Штатах навпаки, через повноваження Конгресу США та законодавчих зборів штатів Сполучені Штати є однією з небагатьох країн, у яких законодавче лобіювання є основною стратегією груп інтересів. Суди ж в більшості

парламентських систем також відіграють незначну роль у виробленні політики. Однак, у Сполучених Штатах система поділу влади надала судам, які мають повноваження визнавати закони недійсними, що відіграє головну роль у виробленні політики, і, як наслідок, є життєво важливими для американських груп інтересів.

Третім фактором є політична культура, яка стосується групової діяльності та лобіювання. У Сполучених Штатах, наприклад, використання контрактних лобістів – тих, хто найнятий за контрактом спеціально для лобіювання уряду – набагато прийнятніше, ніж у більшості інших західних демократій, включаючи країни Європейського Союзу, де державні службовці зазвичай воліють мати справу безпосередньо з членами відповідної групи, організації чи підприємства.

Безумовно, жодні закони, жодна система партійної відповідальності самі по собі не зможуть вирішити проблему діяльності лобістів. Лобізм в Україні виростає з реальних міжлюдських і міжгрупових відносин під впливом панівної в країні традиції та особливостей історичного моменту [3, с. 84].

В. Сергєєв у статті «Можливості неурядових організацій», також наголосив на законних способах реалізації інтересів громадянського суспільства, провівши межу між законними способами лобіювання та протиправною діяльністю [4, с. 88–95].

Основними напрямками у процесі регулювання лобізму в Україні можна визначити такі: публікація списків усіх зустрічей, і не тільки представників влади, а і представників корпорацій, пов'язаних із лобі; відмова в задоволенні вимог і скасування всіх пільг для незареєстрованих лобістів; посилення уваги до можливості конфлікту інтересів; активна публікація всієї документації у процесі прийняття рішень, котрі стосуються представництва інтересів; спрощена реєстрація для лобістів, які представляють виключно інтереси громадських організацій.

Типовий спосіб зв'язку з представником зазвичай починається з електронного листа. При складанні повідомлення напишіть щось конкретне в темі. У співробітника буде більше спокуси видалити або переслати електронний лист, перш ніж відкрити його, якщо він або вона не знає, про що йдеться. У повідомленні електронної пошти не збудьте вказати всю свою контактну інформацію, як-от вуличну адресу, номер телефону, посаду та організацію, якщо це необхідно.

Однак для більшої продуктивності зустрічі та ефективного впливу на посадову особу для отримання потенційних вигод під час прийняття управлінських рішень необхідно підготуватися заздалегідь а саме:

До зустрічі:

Призначте зустріч заздалегідь, зателефонувавши посадовій особі чи представнику влади. Будьте тверді у своєму проханні побачити особу.

Заздалегідь підготуйте та надішліть меморандум або порядок денний, у якому вказано, що ви плануєте обговорити на зустрічі та хто буде присутній. Оцініть можливість ознайомитися з проблемами та поінформувати свого керівника (якщо ви працюєте у лобістській фірмі).

Візьміть будь-який довідковий матеріал, який може бути корисним.

Підтвердження приблизно за тиждень до зустрічі.

Якщо на зустрічі буде присутні кілька людей, заздалегідь узгодьте свої позиції.

Під час самої ж зустрічі

Принесіть копії меморандуму/порядку денного та список учасників зустрічі, включаючи контактну інформацію для кожного, щоб роздати їх на початку зустрічі. Подаруйте будь-який сувенір, який ви принесли. (Примітка). Переконайтеся, що вартість цього сувеніра нижче максимально допустимої суми.

Швидко переходьте до суті зустрічі, будьте лаконічні та тримайте зустріч якомога коротшою.

Обговоріть законопроект/рішення, використовуючи його номер і назву. Якщо ви не лобіюєте певний законопроект, уточніть, що ви хочете, щоб посадова особа зробила для вас.

Принесіть матеріали для ілюстрації вашої думки. Завжди корисно залишити конкретне нагадування про ваш візит, щоб посадові особи могли переглянути їх пізніше. Особливо ефективним є брифінг на одній сторінці.

Будьте готові відповідати на питання щодо потенційних вигод як для держави так і зацікавленої особи під час прийняття управлінського рішення. Пам'ятайте, що ви – експерт у своєму питанні; ви знаєте про це більше, ніж вони.

Запропонуйте продовження, тобто нову зустріч з посадовою особою чи з працівниками установи, або запропонуйте регулярно інформувати посадову особу про те, що ви обговорювали. Запитайте у посадової особи, з ким має бути ваш контакт з цього питання.

Після зустрічі надішліть листи подяки посадовим особам за співпрацю разом з будь-якими додатковими матеріалами, які ви запропонували надати. Використовуйте примітку, щоб коротко повторити та підкріпити свої аргументи.

Отже для ефективного впливу на посадову особу необхідно бути завчасно підготовленим, мати високі комунікаційні навички, орієнтуватися в питанні щодо якого планується прийняти управлінське рішення та будьте готові відповідати на питання щодо потенційних вигод як для держави так і зацікавленої особи.

Список використаних джерел

1. Любимов А.П. Лоббизм как конституционно-правовой институт / Социальные и гуманитарные науки. Реферативний журнал інституту держави і права, 1998. С. 256
2. Тихомирова Є.Б. / Зв'язки з громадськістю. Навчальний посібник. 2001. С. 560
3. Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко / Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку. Науково-інформаційне видання. Інститут професійного лобіювання та адвокатів. 2015. С. 111
4. Сергєєв В. Лобізм в Україні: можливості неурядових організацій. Політичний менеджмент. 2007. N 3. С. 88–95

ОЛЬГА СКОБЕЛЬСЬКА,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLGA SKOBELSKA,

*postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7263-6655>*

Науковий керівник: Надія Максименцева, д.ю.н., доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНІЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ

**PECULIARITIES OF THE ORGANIZATION OF STATE AUTHORITY IN THE TEMPORARILY OCCUPIED
TERRITORY DURING THE MILITARY AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION**

This article deals with the consequences of the military aggression of Russian Federation on the territory of Ukraine. It describes the difficulties and peculiarities of the organisation of state power on the temporary occupied territories. The special attention is also given to the measures directed to ensuring national security, state sovereignty and repelling military aggression of Russian Federation, according to Constitution and laws of Ukraine. The article also explains the punishment for civil servants, who cooperate with the occupier and the military, who were enlisted in the armed forces of the Russian Federation or special services or law enforcement agencies of the Russian Federation.

Key words: occupation, military aggression, temporarily occupied territory, organisation of state power, territorial sovereignty.

У зв'язку з повномасштабною збройною агресією Російської Федерації (далі – РФ), на сьогодні в Україні склалася ситуація, коли крім деяких районів Луганської, Донецької областей та Автономної Республіки Крим у статусі тимчасово окупованих територій опинились і інші адміністративно-територіальні одиниці України.

Так станом на 02 червня 2022 року російські війська контролюють близько 20% території України, це 125 тисяч квадратних кілометрів [1].

Відповідно до статті 1 Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» (далі – Закон), тимчасово окупована Російською Федерацією територія України є невід'ємною частиною території України, на яку поширюється дія Конституції та законів України, а також міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України [2], що не створює жодних прав для РФ.

Тобто встановлення РФ влади на тимчасово окупованій території є таким, що не має правових підстав і не має породжувати юридичних наслідків.

Право власності, інші речові права на майно, у тому числі на нерухоме майно, включаючи земельні ділянки, що знаходиться на тимчасово окупованій території належить територіальним громадам сіл, селищ, міст, розташованим на тимчасово окупованій території, органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами публічного права.

Законом також визначено обов'язки представників органів державної влади щодо забезпечення державного суверенітету України, національної безпеки, відсічі збройної агресії РФ, вжиття заходів для захисту прав і свобод цивільного населення, забезпечення комплексного розвитку безпекової, економічної, інформаційно-телекомунікаційної, соціальної та гуманітарної інфраструктури на територіях, прилеглих до тимчасово окупованих територій.

Реалізацію зазначених обов'язків яскраво демонструє мер міста Херсону Генадій Лагута, який разом з командою обласної військової адміністрації щоденно веде перемовини для відкрит-

тя коридорів із найбільш постраждалих громад (Високопілля, Нововоронцовка, Велика Олександрівка, Калинівське), з метою евакуації у Миколаївському та Дніпропетровському напрямках.

Крім того вирішуються питання пенсійного забезпечення шляхом переадресації коштів із пошти на Ощадбанк, щоб кожна людина протягом 3 місяців мала змогу отримати кошти. Також існує проблема з виплатою заробітної плати бюджетникам, але і це питання, за словами мера вирішується [3].

Державою гарантується механізм захисту порушених прав на тимчасово окупованих територіях України, який, на нашу думку, досить обмежений окремими категоріями представників державної влади і, крім того, не зазначено безпосередній механізм його реалізації.

Статтею 16 Закону встановлено, що суддям, які працювали в судах України, розташованих на тимчасово окупованій території України, і виявили бажання переїхати у зв'язку з її тимчасовою окупацією Російською Федерацією, гарантується право на переведення на посаду судді до суду на іншій території України.

Крім того, держава зазначає про можливість здійснення повноважень на інших частинах території держави. Так у разі неможливості здійснювати діяльність на тимчасово окупованій території місце розташування державних органів, утворених відповідно до Конституції та законів України, визначається Кабінетом Міністрів України.

Так, від початку вторгнення Росії, за даними Верховного суду, 20% українських судів опинилися під окупацією або в зоні бойових дій. В таких умовах забезпечити судочинство іменем України стало неможливо. Під час війни Конституція гарантує здійснення об'єктивного та незалежного правосуддя. Як і в мирний час, розглядати справи можуть виключно суди, а прискорений чи скорочений процес заборонені. Тому суди в Україні продовжують роботу.

Станом на 25 березня Верховний суд переніс 122 суди із 10 областей України: 47 судів на окупованій території, 75 — в зоні бойових дій. Тож, наприклад, справи господарського суду Миколаївської області розглядає господарський суд Одеської області, а Херсонська апеляція переїхала до Дніпра [4].

Разом з тим, оскільки війна є великим викликом для будь-якого соціуму, то природним є те, що одночасно із законами захисту держави від зовнішнього агресора і підтримання її життєдіяльності діють фізіологічні закони самозбереження, що гарантуються статтею 27 Конституції України, відповідно до якої кожна людина має невід'ємне право на життя, а держава має обов'язок захищати життя людини

Потрапивши у складні обставини, які здебільшого є загрозливими для життя кожна людина індивідуально визначає для себе ті чи інші правила поведінки, залежно від психоемоційного стану та незалежно від професійної належності, в тому числі незважаючи на виконання нею функцій держави. Тому завжди існує імовірність, коли під прикриттям державної служби на боці України, з тих чи інших причин, державні службовці ідуть на співпрацю з окупантом.

З метою захисту інтересів держави, визначено механізм протидії діяльності громадян, які своїми діями можуть нашкодити національній безпеці України перейшовши на бік ворога, формами якої є наступні заходи:

а) призупинення військової служби в утворених відповідно до законів України військових формуваннях чи служби в правоохоронних органах України тих громадян, які проходять військову службу, і щодо яких отримано документальне підтвердження про їх зарахування до збройних формувань РФ або спеціальних служб чи правоохоронних органів РФ (стаття 14 Закону);

б) заходи кримінального характеру щодо встановлення кримінальної відповідальності за статтею 111¹ Кримінального кодексу України, яка передбачає кримінальне покарання за колабораційну діяльність.

Колабораційна діяльність полягає у співпраці з державою агресором шляхом добровільного зайняття громадянином України посади, пов'язаної з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських функцій у незаконних органах влади, створених на тимчасово окупованій території, у тому числі в окупаційній адміністрації держави-агресора, або добровільне обрання до таких органів, а також участь в організації та проведенні незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території або

публічні заклики до проведення таких незаконних виборів та/або референдумів на тимчасово окупованій території [5].

Саме тому особливістю організації державної влади України на тимчасово окупованих територіях є виявлення державних службовців, у діях яких є ознаки колабораційної діяльності і унеможливлення виконання ними функцій держави з одного боку, а також застосування презумпції невинуватості щодо тих державних службовців, які з тих чи інших причин зобов'язані виконувати функції держави на тимчасово окупованих територіях чи з поважних причин не змогли покинути такі території разом із переміщенням органів державної влади, в яких вони працюють, на підконтрольну Україні територію.

До останньої категорії громадян належать, зокрема рятувальники Державної служби України з надзвичайних ситуацій, які продовжують виконувати службові обов'язки направлені на збереження життя і здоров'я громадян України, в тому числі і на територіях, які перейшли під тимчасову окупацію ворога.

Враховуючи викладене, в умовах війни органи державної влади мають захистити державних службовців шляхом надання їм і їхнім сім'ям гарантій безпеки з тим, щоб особи уповноважені на виконання функцій держави могли забезпечити безперебійне функціонування державних органів влади з метою дотримання та захисту прав громадян України на тимчасово окупованих територіях.

При цьому є відомі факти, коли представники влади відмовляються від співпраці з ворогом.

Зокрема голова громади міста Олешки, Херсонської області Євген Ришук, не йдучи на пряму співпрацю з РФ попри погрози і загрози з боку агресора, протягом рівно сорока днів керував громадою зі свого кабінету, обладнаного у міській лікарні, а жоден з працівників апарату управління громадою не підтримав «руський мир» – всі відмовилися вступати до окупаційної влади [6].

Але, на жаль є і трагічні випадки, коли представники влади разом з родинами віддали своє життя заради збереження життя громади.

Так Ольга Сухенко, яка була понад 10 років була старостою села Мотижин Бучанського району Київської області, разом з чоловіком та 25-річним сином за відмову у співробітництві з РФ та допомогу жителям села у доставленні хліба, ліків та дров були жорстоко вбиті окупантами.

Таким чином, законодавчого врегулювання потребують наступні питання:

- визначення правових гарантій для представників державної влади на випадок окупації територій, на які поширюється юрисдикція органу державної влади;
- визначення чіткого алгоритму дій особи, яка виконує функції держави з метою уникнення кваліфікації її дій як колабораційної діяльності у разі забезпечення виконання службових повноважень на окупованій території по охороні прав і свобод громадян України;
- забезпечення евакуації державних службовців та їхніх родин у безпечні райони відповідно до заздалегідь ухвалених планів евакуації, забезпечення їх робочими місцями та визначення особливостей оплати праці;
- забезпечення евакуації документів та матеріальних цінностей органів влади з дотриманням режиму державної таємниці, відповідно до Закону України «Про державну таємницю»;
- порядок забезпечення діяльності запасних пунктів, робота яких гарантує безперебійність у виконанні функцій держави конкретним державним органом.

Список використаних джерел

1. <https://www.slovoidilo.ua/2022/06/02/novyna/polityka/rosiya-okupuvala-20-ukrayinskoyi-terytoriyi-vypustyla-25-tysyach-raket-zelenskyj>
2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
3. <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3478749-gennadij-laguta-golova-hova.html>
4. <https://suspilne.media/222932-suddam-nebezpecno-viizdzati-gumanitarnimi-koridorami-pravosudda-v-ukraini-pid-cas-vijni/>
5. Кримінальний кодекс України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
6. <https://decentralization.gov.ua/news/14851>

ОЛЕКСАНДРА ТЕРЕБУН,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLEKSANDRA TEREVUN,

*Postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5878-4958>*

Науковий керівник: Олександр Пухкал, д.держ.упр., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ І ГРОМАДСЬКОСТІ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

PECULIARITIES OF INTERACTION OF PUBLIC AUTHORITIES WITH CIVIL SOCIETY ON THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

This article examines the peculiarities of the interaction of public authorities with civil society regarding the protection of human rights in the Russian-Ukrainian war. The author analyzes the importance of respect for human rights as evidence of the achievements of democratic development of the state and society as a whole and the level of its civilization. The development of civil society in Ukraine and the influence of the latter on the effective protection of human rights in the legal regime of martial law in Ukraine are considered. Under the conditions of reform in Ukraine, special attention is paid to the interaction of the public authorities with civil society and the effectiveness of the mechanisms of their interaction in the context of human rights protection. These issues are considered in the context of the legal regime of martial law of Ukraine, because the events that have taken place and are taking place in Ukraine now – the occupation of part of its territory, military aggression by Russia call for review and analysis of a number of issues effective interaction between the government and civil society on the protection of human rights.

Keywords: civil society, human rights, the interaction of public authorities with civil society, martial law.

Сьогодні, в умовах розбудови України як правової, демократичної і соціальної держави, та в умовах правового режиму воєнного стану в Україні, важко переоцінити роль ефективної взаємодії органів публічної влади та інститутів громадянського суспільства щодо захисту прав і свобод людини. Інститути громадянського суспільства та органи державної влади є невід'ємними підсистемами для існування демократичної правової держави, адже така держава не може існувати без інститутів громадянського суспільства, а рівень взаємодії публічної влади з громадським сектором, в свою чергу, безпосередньо впливає на якість і своєчасність реалізації функцій правової держави.

Події, що відбулися і відбуваються в Україні – окупація частини її території, військова агресія з боку росії викликає потребу у перегляданні та аналізі низки питань та розв'язання системних проблем пов'язаних із ефективною взаємодією влади і громадськості щодо захисту прав людини.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про те, що проблеми взаємодії влади та громадськості щодо захисту прав людини в Україні досліджували такі науковці, як Г. Атаманчук, В. Бакуменко, В. Бодров, Р. Войтович, Г. Палій, С. Тимченко, А. Колодій, С. Кравченко, Л. Мельник та інші. Водночас, незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених тематиці взаємодії держави з громадськістю щодо захисту прав і свобод людини в Україні, з'являються нові проблеми в дослідженні таких механізму взаємодії саме під час воєнного стану України.

З початку повномасштабної війни з боку росії на території України, з 24 лютого 2022 р. Україна перебуває в правовому режимі воєнного стану, згідно з Указом Президента України

від 24 лютого 2022 року № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» та його продовженням, згідно з іншими Указами Президента від 14 березня 2022 р. та від 22 травня 2022 р. Правовий режим воєнного стану передбачає обмеження певних конституційних прав і свобод людини та громадянина, згідно із законом України. Варто зазначити, що зобов'язання держави стосовно поваги та захисту прав людини не зникають в умовах воєнного стану навіть у випадку втрати контролю над частиною власної території. Більш того, інститут, який здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, згідно із ст. 101 Конституції України [2], – інститут омбудсмена, або інститут Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, у своїх щорічних доповідях, крім основних груп прав людини, робить моніторинг додаткових груп прав людини, що пов'язані з воєнним станом та незаконною окупацією територій нашої країни. Це стосується таких прав як права цивільних осіб, які постраждали від збройного конфлікту, право військовослужбовців, поліцейських, пенсіонерів з числа осіб, звільнених з військової служби, ветеранів та членів їх сімей, право людини не бути підданою катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує її гідність, поводженню чи покаранню та захист прав і свобод громадян України на міжнародному рівні [4].

Рівень захищеності прав людини в державі залежить не тільки від наявності високоефективного органу, що здійснює контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина, але й від розвиненості громадянського суспільства та готовності суспільства та держави реалізовувати відповідні права і свободи. Самостійні й незалежні від держави інститути громадянського суспільства є одним з основних елементів захисту прав і свобод людини та громадянина, ступінь розвитку яких безпосередньо впливає на такий захист. Більше того, функція захисту прав людини видається невід'ємним напрямом діяльності громадянського суспільства й за тієї причини, що саме воно може існувати лише тоді, коли гарантується певний мінімум політичних свобод для кожної людини, забезпечується право приватної власності та принцип суспільно визначеної внутрішньої свободи людини [3].

Більш того, з теорії систем управління відомо, що будь-яка система соціального управління, у тому числі, система публічного управління, не існує у відриві від інших соціальних систем, наприклад, громадянського суспільства. Відповідно їй притаманна іманентна властивість відкритих систем реагувати на сигнали ззовні, у тому числі, з приводу оцінки вихідних сигналів (публічно-владних рішень), від чого, до речі, залежить її стабільність. Тобто управлінська система не в змозі функціонувати і виробляти відповідні рішення без позитивного та негативного зворотного зв'язку.

Сутність концепції зворотного зв'язку часто розглядається саме через призму співробітництва державного апарату і суспільства, котре за допомогою інструментів суспільної думки, співпраці, різних ініціатив інформує, консультує, впливає і контролює його дії, у зв'язку з цим публічна влада змушена постійно аргументувати свої дії перед тими, хто перебуває під їхньою юрисдикцією. Дослідники небезпідставно вважають, що зміна структури взаємовідносин публічної влади та громадянського суспільства у бік зміцнення зворотних зв'язків сприяють підвищенню стійкості системи публічного управління [5, с. 58]. Тобто про дієву систему публічної влади і управління може йти мова лише у тому випадку, якщо ця система не замкнута сама на собі, а постійно і результативно взаємодіє із зовнішніми акторами, у тому числі інститутами громадянського суспільства, за-для обміну ідеями, отримання експертних знань зміцнення легітимності політичного режиму.

Через масові порушення прав людини під час воєнного стану, виникає портеба в посиленні функцій державного управління саме у сфері захисту прав людини, зокрема об'єднавшись із інститутами громадянського суспільства. В умовах воєнного стану, потреби та цінності громадян України значно змінюються, а тому виникає необхідність в налагодженні комунікативних зв'язків держави із громадськістю через створення різних інструментів суспільної думки, співпраці та ініціатив, де громадянське суспільство виступає як інституційна

структура, що відображає певний тип комунікативної взаємодії між державою і громадянином через партнерство або діалог, саме як форми участі громадськості в процесі прийняття рішень.

Через форму впливу громадськості на органи влади, вплив перших виражається не тільки у представництві позиції, але і в активному просуванні громадських або групових інтересів через офіційні (через участь у процесі вироблення та реалізації публічно-владних рішень) або інші не заборонені законом канали (ЗМІ, вуличні акції та ін.) з метою активнішого включення в процес публічного управління та/або посилення підзвітності органів публічної влади перед суспільством.

Аналізуючи взаємодію громадськості з органами влади та дивлячись на неprecedентність випадків масових порушень прав людини у часи незалежної України та неготовність державних відповідних органів ефективно реагувати на вирішення проблем, пов'язаних з порушеннями прав людини під час воєнного стану, виникає потреба у розвитку більш ефективних механізмів взаємодії громадськості із органами державної влади у контексті даної проблематики. Зокрема, зважаючи на досвід європейських країн, вважаємо ефективним втілення «адвокасі кампаній». Термін «адвокасі» в найбільш широкому розумінні трактується як вид діяльності, за якої громадяни та громадські організації висловлюють занепокоєння щодо порушення своїх прав, а також вдаються до активних дій для їх захисту; це діяльність з представлення інтересів громадян шляхом їх участі в процесі прийняття рішень, націлених на зміну політики влади на місцевому або державному рівні; низка взаємопов'язаних кроків, спрямованих на довгострокові зміни в суспільстві, громаді [1], організовані дії, спрямовані на здійснення впливу на певних осіб та/чи організацій, що приймають рішення, або політиків, щоб змінити певну ситуацію на краще. До методів адвокасі належать як наприклад переговори з органами публічної влади, творення коаліцій, використання засобів масової інформації та проведення громадських кампаній (сюди також відноситься практика інформаційних кампаній, які організовуються, коли ініціатори ставлять за мету донести до громади відомості, що не несуть принципової новизни, але раніше закриті або менш доступні), та інші.

Удосконалення потребує й судова система розгляду справ громадян у воєнний час. Адже, спостерігається проблеми з поданням заяв до судових інстанцій та вирішенням справ саме у воєнний час, через наявність проблеми, коли ціла низка органів державної влади, включаючи судові органи фактично не діяли певний час в умовах воєнного часу, посиляючись на небезпечні умови роботи.

Отже, сьогодні, в умовах правового режиму воєнного стану в Україні та масового порушення прав людини та території України, громадяни прагнуть не лише бути проінформованими, а й мати можливість впливати, брати участь у прийнятті рішень та бути почутими органами держави. Тому, висвітлюючи всі проблеми, які постають на сьогодні в Україні, пов'язані із гарантіями захисту прав людини у воєнний час, постає потреба в досліджуванні, пошуку та втілюванні більш ефективних механізмів взаємодії громадськості із органами державної влади у сфері захисту прав людини та посилення громадського контролю у правозахисній сфері.

Список використаних джерел

1. Інформаційна довідка та тему: «Публічна адвокація» / Інформаційно-дослідницький центр Верховної Ради України. 2020. URL: https://pdf.usaid.gov/pdf_docs/PA00XD7H.pdf, с. 2 (дата звернення: червень 2022)
2. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. No 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Пархоменко Н., Роль громадянського суспільства у захисті прав і свобод людини та громадянина, Право України, №4, 2014, С. 116-125
4. Щорічна доповідь уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні, 2020 р., URL: www.ombudsman.gov.ua
5. Якубовський О. П., Бутирська Т. О. Державна влада і громадянське суспільство: система взаємодії: монографія. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2004., 196 с.

МИКОЛА ТОМЕНКО,

доктор політичних наук, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

MYKOLA TOMENKO,

Doctor of Political Sciences, Professor of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ВИКЛИКИ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

CHALLENGES AND TASKS FOR THE UKRAINIAN PARLIAMENTARISM UNDER MARTIAL LAW

The article focuses on the challenges and tasks for the Ukrainian parliamentarism under martial law. The paper evaluates the meanings and consequences of the contemporary phenomenon of Ukrainophobia (anti-Ukrainianism) as a form of discrimination, which consists of: a) decisions, actions or inaction aimed at humiliating or denying Ukraine as a state, the Ukrainian nation, culture, language, history and traditions; b) denial of the territorial integrity of Ukraine; c) undermining the authority of the Armed Forces of Ukraine; d) public statements related to the condemnation of Ukrainians as collectively responsible for real or imaginary offenses committed by one person or group of persons, regardless of ethnic origin and religion; e) deliberate damage, destruction or desecration of burial places of Ukrainians, monuments, memorials associated with historical events and national heroes of Ukraine; f) production, distribution of any materials containing anti-Ukrainian statements, public use of materials, symbols and images of anti-Ukrainian nature. The findings confirm the need to intensify 1) the activities of the Verkhovna Rada of Ukraine in legalization of the Ukrainian-phobic activities and responsibility for their manifestations; 2) creation of judicial precedents in sentencing for collaborative activities of both citizens and parties and public organizations; 3) search for the best option for covering the activities of the deputy corps under martial law.

Keywords: martial law, Ukrainophobia, the Ukrainian parliamentarism, discrimination, territorial integrity.

Головною інституційною та відповідно функціональною проблемою у діяльності Верховної Ради нинішнього скликання залишилася, перенесена з минулого, невизначеність статусу парламентської коаліції (більшості) та парламентської опозиції (меншості). Попри пропозиції фахівців та міжнародних інституцій, Верховна Рада України так і не узаконила діяльність владної більшості – коаліції та меншості – опозиції. Нагадаю, що у Регламенті ВР містилися відповідні статті та спеціальна Глава 13 «Парламентська опозиція», які були вилучені після рішення Конституційного Суду від 30.09.2010 року щодо відновлення чинності Конституції України в редакції 28 червня 1996 року. До сьогодні вищезгадані статті не поновлено, а спроба ухвалити окремий Закон про опозицію від 12.11.2019 року завершився нічим.

Своєю чергою Парламентська асамблея Ради Європи неодноразово наголошувала на важливості унормування та належного функціонування парламентської опозиції у Верховній Раді України. (Для прикладу, дивись Резолюцію ПАРЕ 1601 від 2008 року.)

З часу запровадження воєнного стану в Україні від 24 лютого 2022 року Верховна Рада України уточнила головні завдання своєї діяльності за таких умов. Попри очевидність закритого характеру діяльності вищого законодавчого органу України в умовах воєнного стану, викликає сумнів рішення про не оприлюднення суспільно значимої інформації, наприклад щодо діяльності депутатів та їх помічників, яка оплачується із Державного бюджету, на сайті ВР.

Ще одним викликом для парламенту стає гостра потреба у приведенні парламентських дій до суспільних очікувань, зокрема щодо узаконення правових приписів про визначення та відповідальність за українофобську та колабораційну діяльність в Україні. Нагадаю, що в національному законодавстві нині відсутнє визначення поняття «українофобія» (україноненавистництво), а відтак і адміністративна та кримінальна відповідальність за їхні прояви. Натомість, 22 вересня 2021 року набув чинності Закон «Про запобігання та

протидію антисемітизму в Україні». Цілком очевидно, що Верховна Рада мусить невідкладно ліквідувати цю правову прогалину. У Законі «Про запобігання та протидію українофобії (україноненавистництву)» потрібно визначити поняття українофобії (україноненавистництва), як форми дискримінації, яка проявляється:

- у рішеннях, діях або бездіяльності, спрямованих на приниження або заперечення України як держави, української нації, культури, мови, історії та традицій;
- у запереченні територіальної цілісності України;
- у підриві авторитету Збройних Сил України;
- у публічних висловлюваннях, пов'язаних із засудженням українців, як колективно відповідальних за реальні чи уявні правопорушення, скоєні однією особою або групою осіб незалежно від етнічного походження та віросповідання;
- в умисному пошкодженні, руйнуванні або оскверненні місць поховання українців, пам'ятників, пам'ятних знаків, пов'язаних з історичними подіями та національними героями України;
- у виготовленні, розповсюдженні будь-яких матеріалів, що містять антиукраїнські висловлювання, публічне використання матеріалів, символів та зображень антиукраїнського характеру.

Виходячи з цього, встановити види адміністративної та кримінальної відповідальності за порушення законодавства про українофобію (україноненавистництво).

Ще одну важливу проблему часів воєнного стану про визначення правових підстав та встановлення відповідальності за колабораційну діяльність було вирішено 15 березня 2022 року, коли набув чинності Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність». Тепер в Кримінальному кодексі України є нова стаття 111-1, яка визначає колабораційну діяльність «як публічне заперечення громадянином України здійснення збройної агресії проти України, встановлення та утвердження тимчасової окупації частини території України або публічні заклики громадянином України до підтримки рішень та/або дій держави-агресора, збройних формувань та/або окупаційної адміністрації держави-агресора, до співпраці з державою-агресором, збройними формуваннями та/або окупаційною адміністрацією держави-агресора, а також всі види діяльності щодо зайняття посад, здійснення пропаганди, передачу матеріальних цінностей тощо на тимчасово окупованій території».

На підставі змін до статті 111-1 Кримінального кодексу України було актуалізовано відповідні статті Законів щодо заборони діяльності партій, громадських об'єднань, припинення діяльності релігійних, профспілкових та благодійних організацій за колабораційну діяльність їхніх уповноважених осіб.

Проте, практика застосування цих правових норм виявилася занадто складною. Так, рішення про призупинення діяльності 11 проросійських партій було ухвалено РНБОУ ще 20 березня 2022 року, а позов Міністерством юстиції відповідно подано 22 березня до Окружного адміністративного суду міста Києва. На цьому все зупинилося, бо частина депутатів та суддів вважали недостатньою правову базу для розгляду питання про можливу заборону діяльності партій. Лише 3 травня 2022 року Верховна Рада підтримала Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій». Відтепер інституційна та функціональна процедура розгляду позовів про заборону політичних партій розпочинатиметься з адміністративного судочинства і в разі оскарження завершиться судовим рішенням Верховного Суду, яке буде остаточним.

Експерти вважають, що перше рішення про заборону політичної партії за колабораційну діяльність може з'явитися не раніше двох місяців з початку судового розгляду. Така ситуація вимагає від громадськості активного та дієвого контролю за перебігом вищезгаданих судових процесів. Не менш важливим є й розгляд аналогічних справ щодо можливої колабораційної діяльності громадських об'єднань чи релігійних організацій.

Підсумовуючи вищенаведене:

- потрібно активізувати діяльність ВР у правовому узаконенні українофобської діяльності та відповідальності за її прояви;
- створити судові прецеденти у винесенні вироків за колабораційну діяльність як громадян, так і партій та громадських організацій;
- віднайти оптимальний варіант висвітлення діяльності депутатського корпусу в період воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Проект Закону України «Про опозицію» від 12.11.2019, rada.gov.ua
2. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність», «Голос України», 10 березня 2022 року.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій», «Голос України», 3 травня 2022 року.
4. Підтримаємо петицію «Про запобігання та протидію українофобії (україноненавистництва)», Ridna.ua, 17 листопада 2021 року.

LESZEK CICHOBŁAZIŃSKI,

Ph.D, Częstochowa University of Technology, Management Faculty, Częstochowa, Poland

ЛЕШЕК ЧИХОБЛАЖІНСКИ,

доктор Ph.D, заступник завідувача кафедри прикладної соціології і управління персоналом Ченстоховського політехнічного університету (м. Ченстохова, Республіка Польща)

<https://orcid.org/0000-0002-7743-4574>

NATIONAL PARLIAMENTARISM IN THE CONCEPT OF MULTI-LEVEL GOVERNANCE IN THE EUROPEAN UNION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМ В КОНЦЕПТІ БАГАТОРІВНЕВОГО УПРАВЛІННЯ
В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ**

Представлені тези присвячені ролі місцевого публічного управління в моделі багаторівневого управління. Особливе значення має проблема місцевого державного самоврядування в багаторівневій моделі управління (MLG), особливо у світлі нинішнього краху політики згуртованості в Європейському Союзі (ЄС). Ця політика була дуже важливою для регіонального розвитку в нещодавно приєднаних державах-членах Європейського Співтовариства, і особливо важливою для країн Центральної та Східної Європи.

У статті розглядається сутнісний зміст управління на рівні MLG як інструменту сучасного менеджменту в різноманітному за своїм характером Європейському Союзі. Особлива увага приділена місцю і ролі місцевого самоврядування в моделі MLG. Ще одним важливим питанням для публічного управління в моделі MLG в контексті різноманітного ЄС є процес прийняття рішень та реалізація деяких функцій національної держави іншими суб'єктами, такими як місцева влада або неурядові організації (NGO). Розвиток MLG набуває особливо важливого значення для європейської інтеграції та її економічної та соціальної згуртованості в умовах нинішньої кризи суспільної політики.

Ключові слова: демократія, багаторівневе управління, парламентаризм.

Introduction. The reactivation of the local government in Poland in 1990 was followed by establishing the municipality as the basic unit of administrative and territorial division of the country. Thus, territorial authorities have been separated from the central government. This change resulted in the decentralization of power and an awakening of civic attitudes of local communities. People could take responsibility for the fate of their local homelands and local government as a basic unit of state power could fulfil public tasks by having its own property (assets), the budget and its own administration [3, s. 7].

Local government is an organization – this obvious claim raises a number of important implications. The most important one is the need for recognition of its operations from the perspective of management. With regard to this aspect of a local government one can encounter two different terms: «local government self-management» and «local government management.» The literature presents the first term more often, but it seems more appropriate to use the term «local government management». A reason for this is that the local government as an organization is in the process of management, while the concept of «government self-management» may suggest that the local government manages various processes, but the local government itself is not a subject to management, what seems contrary to the superficial perspective of the complex, social, legal and political reality.

Present changes in the public management lead towards a model called the New Public Management [5], the management of public administration is slowly transforming from a bureaucratic system (mainly based on procedures) towards the efficient system open to the effective realization of objectives.

This transformation is partly influenced by a gradual impact of market mechanisms on the functioning of a public administration and an increase in need for local communities' participation in making decisions in local government, not only during the elections of local authorities, but also during the performance of its statutory duties. Hence the growing interest in public consultation, research on

social preferences and deliberations used as tools of ongoing monitoring of local authorities activities by the local community.

The concept of new public management brings the public sphere management closer to the model of entrepreneurial management [4, s. 26]. This involves primarily the focus on goals rather than procedures (as is the case of classical bureaucracy), and cooperation with other private and non-governmental entities while treating citizens as customers. It should be added that relationships between government entities and the clients are of polycentric and not hierarchical nature, which form a network with all its consequences. For example, the system deals with regulation rather than redistribution [2, s. 11]. The notion of multi-level government. This specific issue of a new public management is an integral part of MLG model and it is becoming one of the most important tools of administration management. It has its beginnings in the community policy of the EU that involves a decentralization of power. It functions in not only the hierarchical structures of power but also in a vertically-oriented network of various public entities that have a significant impact on making administrative decisions and governance at various levels.

Multi-level Government is a different term to describe this type of operation of administration. In Multi-level Government, management at various levels functions according to different rules and with the participation of different actors (entities), both public and private. This model refers to supranational, national, and local authorities [2, s. 10–11]. The complexity of the organization (EU), the pace and depth of its transformations and the pervasiveness of the crisis, which has become a commonplace instead of an incidental phenomenon, make the network structures play a greater role than the hierarchical structures and their functioning principles are increasingly based on a multi-valued logic. In these conditions operations of authorities and social entities are subject to a permanent process of metaregulation, self-regulation and reflection [1, s. 32–33].

Conclusion. The term of multilevel governance refers to the complex system of activities that are taken both within individual countries and internationally, that can be referred to as a policy management (governance). «Policy management is the central matter (essence) for the EU's functioning, which on one hand truly differentiates this political system from nation-state systems (where the internal balance attainment by the state through the establishment of a political order and social peace are based on a well-defined catalogue of common social values and on redistribution mechanisms), and on the other hand, allows for a definition of the community system as a governance system governed by supranational regulations and institutionalised interest bargaining» [2, s. 74].

References

1. Staniszkis, J. (2009) *Antropologia władzy. Między Traktatem Lizbońskim a kryzysem* [The anthropology of Power. Between the Lisbon Treaty and crises], Warszawa: Prószyński i S-ka [in Polish].
2. Szczerski, K. (2005) *Administracja publiczna w modelu zarządzania wielopasmowego. Wyzwania dla rozszerzonej Unii Europejskiej – przypadek Polski* [Public administration in a multi – level governance model. Challenges for an enlarged European Union – Poland's case], Warszawa: Centrum Europejskie Natolin [in Polish].
3. Wojciechowicz, E. (2003) *Zarządzanie w samorządzie terytorialnym* [Management in a local government], Warszawa: Difin [in Polish].
4. Zalewski, A. (2007) 'Reformy sektora publicznego w duchu nowego zarządzania publicznego [Reforms in the public sector in the concept of New public Management]', in (ed.) Zalewski, A. *Nowe zarządzanie publiczne w polskim samorządzie terytorialnym* [New public Management in Polish local government], Warszawa: Szkoła Główna Handlowa [in Polish].
5. Zawicki, M. (2002) 'New Public Management i Public Governance – zarys koncepcji zarządzania publicznego' [New Public Management and Public Governance – The concept of public management outline], in Hausner, J. and Kukiłka, M. (ed.) *Studia z zakresu zarządzania publicznego* [Studies in the scope of public management], Kraków: Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej [in Polish].

ІРИНА ЧУМАК,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

IRYNA CHUMAK,

*postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-1563-7616>*

Науковий керівник: Валерія Голубь, д. держ. упр., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМА ГОЛОДУ, ЩО МОЖЕ ВИНИКНУТИ В УКРАЇНІ НАЙБЛИЖЧИМ ЧАСОМ У ЗВ'ЯЗКУ З ПОВНОМАСШТАБНИМ ВТОРГНЕННЯМ РОСІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ СПОСОБИ ЇЇ ЗАПОБІГАННЯ

**THE PROBLEM OF HUNGER THAT MAY OCCUR IN UKRAINE IN THE COMING SOON DUE TO RUSSIA'S
FULL-SCALE INVASION AND INNOVATIVE METHODS**

February 24, 2022 was a terrible day for every Ukrainian and a turning point for the whole world. The beginning of a brutal and bloody war with the mass extermination of the Ukrainian population in all possible ways could not leave indifferent any person on earth. It became clear that the world order has been violated, no one will be able to live as before. Russia's totalitarian regime does not recognize any legal or human norms, daily and cynically violating agreements, dropping rockets on peaceful cities, killing civilians, women, the elderly and prisoners.

So it is obvious that today Ukraine faces many security challenges that we must respond to immediately. But in addition to the already existing major problems, it is worth considering those that may arise in the near future, such as the possible shortage of food and the famine that follows.

Keywords: hunger, food security management, nutrition innovations, wild plants.

24 лютого 2022 року стало страшним днем для кожного українця й переломним моментом для усього світу. Початок жорстокої та кривавої війни із масовим знищенням українського населення усіма можливими шляхами не міг залишити байдужим жодну людину на землі. Стало ясно, що світовий правопорядок порушено, жити як раніше більше не вийде ні в кого. Тоталітарний режим росії не визнає жодних правових чи людських норм, щоденно й цинічно порушуючи домовленості, скидаючи ракети на мирні міста, вбиваючи мирне населення, жінок, старих і полонених.

Тож очевидно, що сьогодні перед Україною стоїть немало безпекових викликів, на які ми мусимо реагувати миттєво. Та окрім уже наявних великих проблем, варто враховувати й ті, що можуть виникнути найближчим часом, як от можлива нестача продуктів і голод, що слідус за цим.

Збройні Сили України відчайдушно захищають кожен сантиметр нашої землі, а цивільне населення відчайдушно займається волонтерством, намагаючись хоч якось допомогти армії. Ми маємо певні успіхи й надію на таку бажану перемогу, проте, більшість українців опинилися в скрутному становищі.

Близько п'яти мільйонів громадян покинули домівки, а отже роботу, житло й вимушені жити на допомогу від держави. Значна частина підприємств, в тому числі харчових, були вимушені призупинити роботу через окупацію, ракетні обстріли, неможливість транспортувати сировину та інші причини. Крім того, росія, не криючись вивозить тонами вкрадене/відібране українське зерно, як уже робила безкарно в тридцятих роках минулого століття. Тож зрозуміло, що обсяги виготовлення продовольства в Україні скоротилися і будуть надалі скорочуватись

найближчим часом. З іншого боку, доходи населення різко знизилися і купівельна спроможність впала. Ті, хто ще вчора були впевненим середнім класом, мали житло, автомобіль та власну справу, сьогодні стоять в черзі за гуманітарною продуктовою допомогою.

Все це красномовно говорить про те, що уже зараз варто вдало побудувати публічну політику в сфері харчової безпеки, щоб уникнути справжнього голоду та хвороб і смертей, що йдуть поруч із ним.

Одним зі способів подолання голоду, який не потребує ні зусиль ні коштів – популяризація серед населення ідеї вживання дикоросів (рослин, що проростають самостійно і не потребують піклування людини, простіше кажучи – бур'яни). Українські родючі ґрунти та сприятливий клімат дозволяють величезній кількості їстівних рослин вільно прорости на нашій землі. Більшість з них не лише їстівні, а й дуже корисні, адже мають у своєму складі цілий комплекс мікронутрієнтів, необхідних організму людини. Наприклад кропива, щавель, ревінь, стрілолист, очерет, рогіз, кульбаба, топінамбур, лопух, черемша, кислиця, щириця, цикорій, ромашка та багато інших.

Попри доведену користь дикоросів, активному споживанню яких сприяє необізнаність населення та наявність низки психологічних бар'єрів, багато з яких мають глибоке культурно-історичне коріння. [3] [8] Подолання такого роду психологічних бар'єрів, щодо харчового використання дикоросів могло б внести вагомий внесок у вирішення проблем продовольчої безпеки на теренах сучасної України [4].

І якщо раніше природне харчування було непоширеною екстравагантною забаганкою або вимушеним через певні захворювання кроком, то сьогодні це може стати справжнім спасінням для українців, якщо, звичайно, вони знатимуть про користь і способи вживання таких рослин. [2] Для цього необхідно розробити рекомендації, затвердженні знавцями – спеціалістами у сфері медицини, рослинництва та інших і представити їх на широкий загал.

Потенційно неозбиральництво може перетворитися в повноцінний сектор економіки. [6] Зазначене у світоглядному вимірі, передбачає радикальне переформатування аксіосфери державного управління у бік формування паритетного ціннісного статусу дикої природи порівняно з окультуреною природою та техносферою [1].

Тобто в умовах сучасної України збиральництво може доповнювати агровиробництво, як здійснюючись територіально в межах еко мережі даної сільської території (незадіяних в агро-техносфері ділянок дикої чи хоча б напівдикої природи у вигляді лугов, лісів посадок, балок, байраків тощо), або ж використовуючи дикороси в садах та городах, які піддані анафемі як бур'яни попри те, що насправді являються часто цінними харчовими й лікарськими рослинами (лобода, портулак, галінсога тощо) [5].

Список використаних джерел

1. Архипенко І.М. Реформування державного управління аграрною сферою в Україні: світоглядні засади : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Дніпропетровськ, 2013. 20 с.
2. Ачасова А.О. Сучасні підходи до еколого-економічної оцінки збитків від ерозії ґрунтів. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Екологія». 2020. Вип. 22. С. 8–20. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhNU_2020_22_3
3. Береговий В.К. Біопаливо і продовольча проблема. Інвестиції: практика та досвід. 2011. № 14. С. 30–33. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ipd_2011_14_8
4. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування Пищевая промышленность. 2017. № 8. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/naturalnye-produkty-pitaniya-zdorovie-natsii>
5. Ващишин М.Я. Національна екомережа як стратегія екологічного управління. Журнал східноєвропейського права. 2019. № 67. С. 30–38. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2019_67_6 (дата звернення: 21.07.2020).
8. Калетнік Г.М. Біопаливо: продовольча, енергетична та екологічна безпека України. Біоенергетика. 2013. № 2. С. 12–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Bioen_2013_2_6

ЮЛІЯ ШЕСТАКОВА,

здобувачка наукового ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

YULIIA SHESTAKOVA,

*postgraduate student of the Ph.D in Political Sciences of the Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-1060-4521>*

Науковий керівник: Лілія Григорович, к.філос.н., кафедра парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УДОСКОНАЛЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ЕТИКИ В УКРАЇНІ

IMPROVING PARLIAMENTARY ETHICS IN UKRAINE

The concept of «parliamentary ethics» has been clarified. It includes a system of moral norms, values, rules of conduct, compliance with which is mandatory in professional activity of the People's Deputy, due to entrusted to him the functions in connection with legislative and other parliamentary and extra-parliamentary activities. The current legislation of Ukraine of parliamentary ethics has been analyzed and determined that it needs improvement, because it does not fully disclose all types of liability of the People's Deputy for ethical violations – legal, criminal, social, professional, personal. The current legislation also needs to be technologicalized and concretized in the form of codes, rules, regulations, etc. The classification of models of regulation of ethical norms of behavior of People's Deputies is offered. An «integrated model» for Ukraine has been developed. It includes the control, monitoring and consulting functions, which correspond to modern world trends. The practice of work of the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on the Rules of Procedure, Deputy Ethics and Organization of the Work of the Verkhovna Rada of Ukraine has been analyzed.

Keywords: parliamentary ethics, code of ethics, ethical norm, model of regulation.

Починаючи з 2014 року Україна обрала парламентсько-президентську форму правління в результаті політичних трансформацій, які зменшили повноваження Президента України і збільшили повноваження Верховної Ради України (далі – ВРУ). Це зумовило необхідність проведення відповідної парламентської реформи і посилило увагу вітчизняних науковців, зокрема представників Наукової школи вітчизняного парламентаризму під керівництвом Валентини Гошовської, щодо етичної поведінки парламентарів [1].

Нині в Україні основні засади етичної поведінки парламентаря закріплені в Конституції України (далі – КУ), законах України (далі – ЗУ), зокрема «Про статус народного депутата України», «Про запобігання корупції» «Про Регламент Верховної Ради України».

Так, ст. 80 КУ закріплює юридичну відповідальність народного депутата за образу чи наклеп; ст. 8 ЗУ «Про статус народного депутата України» має певний засадничий характер етичних принципів та зобов'язує депутата дотримуватись загальновизнаних норм моралі; ЗУ «Про запобігання корупції» встановлено такі принципи поведінки, як компетентність, ефективність та неупередженість, які розкривають поняття «професіоналізм»; питання суспільних зобов'язань парламентарів закріплено у ст. 51 ЗУ «Про Регламент Верховної Ради України». Поряд із цим, залишається не врегульованим порядок дотримання депутатом етичних норм у позапарламентській діяльності.

Новітньою є ст.364⁻² Кримінального кодексу України, що впроваджує кримінальна відповідальність за умисне здійснення депутатом на пленарному засіданні ВРУ неособистого голосування.

Таким чином зазначаємо, що чинне законодавство України визначає юридичну, зокрема кримінальну й адміністративну, а також – соціальну, професійну й особистісну (моральну) відповідальності. Але, як показує практика, більшість важливих питань щодо етики поведінки народних депутатів України залишаються не врегульованими.

Вказану проблематику, на наш погляд, міг би вирішити етичний кодекс, впровадження якого передбачено 52 Рекомендацією Місії Європейського Парламенту з оцінки потреб, закріпивши етичні принципи з деталізацією поведінки парламентарів.

Однак етичний кодекс встановлює загальні засади етично дозволеної поведінки, а для створення повноцінного етичного порядку слід розробити етичні правила, що конкретизують вимоги кодексу та створити спеціальні парламентські органи, які будуть контролювати дотримання цих правил, консультувати парламентарів із етичних питань та встановлювати дисциплінарну відповідальність і визначати санкції за порушення етичних норм.

Світовою практикою парламентаризму вироблено три основні моделі регулювання етичних норм поведінки членів парламенту, які ми визначили, як контролююча, моніторингова та консультативна і коротко розкрили їх зміст за допомогою таблиці (див. табл. 1).

Таблиця 1. Моделі регулювання етичних норм поведінки членів парламенту

Види моделей		
Контролююча	Моніторингова	Консультативна
судовий/квазісудовий орган, здійснює контроль за дотриманням парламентарем етичних норм	спеціальний парламентський комітет з етики працює зі звітністю, розслідуванням випадків негідної поведінки та накладає санкції на парламентарів	незалежний спеціалізований органу, призначається та звітує перед парламентом, розслідує, надає консультації з дотримання етичних норм; санкції накладає спеціально скликаний комітет

Авторська розробка на основі [2].

Як видно з таблиці 1, кожному з цих моделей поєднує створення спеціального органу, який здійснює контроль і встановлює санкції за порушення етичних норм. Різниця між ними полягає в компетенції та об'ємі повноважень, що покладається на орган.

Нині в Україні обрано шлях реалізації другої моделі, згідно якої для розгляду етичних справ та визначення санкцій діє Комітет з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України.

Аналізуючи відкриті джерела про його діяльність (веб сайт: <https://reglament.rada.gov.ua>) за період з 09. 2021р. по 01.2022р., нами з'ясовано, що було розглянуто три справи щодо порушення депутатської етики: по двом із них рекомендовано прийняти рішення ВРУ про позбавлення народного депутата права брати участь у п'яти пленарних засіданнях; по одній – винесено попередження народному депутатові. Тобто, як вбачається із проаналізованої практики Комітету у рамках Регламенту цього не достатньо для формування дієвої моделі регулювання етичних норм поведінки членів парламенту.

Як висновок, зазначимо, що вдосконалення парламентської етики в Україні можливе за умов розроблення і впровадження більш дієвої моделі регулювання етичних норм поведінки парламентарів, яка б здійснювала не лише контролюючу, а й моніторингову і консультативну діяльність. Це з однієї сторони збільшило б навантаження на Комітет з питань Регламенту, депутатської етики та організації роботи Верховної Ради України, а з іншої – сприяло б пришвидшенню вирішення питання щодо прийняття і впровадження етичного кодексу народного депутата як важливого засобу боротьби з політичною корупцією і закритістю влади.

Список використаних джерел

1. Парламентаризм : підручник / В. А. Гошовська [та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президенті України. Київ : НАДУ, 2016. – 670.
2. Greg Power. Handbook on Parliamentary Ethics and Conduct. Published by GOPAC-WFD. 2019. P.44.

Секція 2. УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

УДК 352/353

ОКСАНА БАБІНЕЦЬ,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OXSANA BABINETS,

*postgraduate student of the Department of Regional Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-9546-1333>*

Науковий керівник: Вікторія Колтун, д.держ.упр., професор, завідувач кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ В УМОВАХ УРБАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF GLOBAL CITIES IN THE CONDITIONS OF URBANIZATION PROCESSES

According to the results of the research, it has stated that nowadays the number of the global cities is increasing quickly in the conditions of urbanization and globalization processes. It has shown that agglomerations, megalopolises, alpha-cities and other cities are the main base of forming global cities, which play the key role in the international arena. It has been revealed that the most important economic, financial, political functions, cross-border financial flows and high-tech services, as well as high-level service firms focused on global markets are concentrated in global cities. It has established that global cities are becoming the main centers of the global economic growth and the major source of global wealth. This status has both advantages and disadvantages, which are highlighted in the research. It has been shown that global cities are also facing new global challenges, one of which is the COVID-19 coronavirus pandemic. Besides, Global Cities Index2021 has been analyzed. Prospects for farther research may relay to the study of effective mechanism of public management in global cities.

Keywords: urbanization, globalization, global cities, agglomeration.

На сучасному етапі стрімкого й масштабного розвитку процесів урбанізації та глобалізації зростає кількість глобальних міст – агломерацій, мегаполісів, альфа-міст та інших, які відіграють важливу роль на міжнародній арені, оскільки там, як правило, розміщені штаб-квартири міжнародних організацій, центральні офіси транснаціональних корпорацій, проводяться культурні й спортивні події світового рівня тощо. Зазначена тенденція пов'язана насамперед із глобальними економічними, політичними, соціальними, культурними процесами, а також із процесами субурбанізації, внаслідок яких відбувається розширення приміських зон великих міст. Зокрема, у 1950 році у США нараховувалося 170 міських агломерацій, а в кінці 1980-х років – близько 300. Нині є понад 50 міських агломерацій із чисельністю жителів понад 1 млн осіб [1, с. 24].

Уперше поняття «глобальне місто» було застосовано Саскією Сассен, яка у своїй книзі «Глобальне місто: Нью-Йорк, Лондон, Токіо» зазначила, що глобальні міста – це постіндустріальні центри, які займають стратегічне становище у світовій економіці за рахунок концентрації функцій управління й контролю, а також спеціалізуються в галузі професійних бізнес-послуг; максимально інтегровані у світову економіку і переважно черпають ресурси й можливості розвитку за рахунок чи в результаті взаємодії у глобальних міських мережах. У глобальних містах сконцентровано найважливіші економічні, фінансові, політичні функції, транскордонні фінансові потоки і високотехнологічні послуги, а також командні функції і сервісні фірми високого рівня, орієнтовані на всесвітні ринки. Дослідниця також звертає увагу на те, що глобальні міста є інформаційними центрами, оскільки «часткова або повна інформатизація

виробничої та дистрибуторської діяльності, включаючи послуги, є одним із способів виживання в подібних умовах» [2].

Таку ж думку висловлює М.Кастельс, який зазначає, що глобальні міста відіграють важливу роль у розвитку інформаційного суспільства, створюючи мережу варіацій прийняття рішень на вищому рівні в різних галузях [3].

На сьогодні глобальні міста стають ключовими центрами зростання у глобальній економіці та основним джерелом світового багатства. Такий статус має як певні переваги, так і недоліки.

Англійські дослідники Г.Кларк та Т.Мунен вважають, що «століття національної держави» закінчилося і на хвилях глобальної урбанізації починається «століття глобальних міст». Ці вчені дослідили 12 глобальних міст (Гонконг, Лондон, Мумбаї, Нью-Йорк, Париж, Сан-Паулу, Сінгапур, Токіо, Торонто, Шанхай, Сеул, Москва). За результатами досліджень, опублікованих у 2014 році, встановлено, що сукупний дохід згаданих міст складає 10 % світового ВВП, що свідчить про значну концентрацію в них фінансових та інших ресурсів. Водночас Г.Кларк і Т.Мунен визначають такі переваги глобальних міст: концентрація галузей економіки, розташування штаб-квартир міжнародних організацій та корпорацій, розвинутий ринок праці, туристична привабливість завдяки політичному й культурному становищу. Крім того, згадані науковці висвітлюють низку проблемних питань розвитку глобальних міст: залежність від забезпечення функціонування управлінського апарату національних держав і урядів, перевантаженість транспортних систем, екологічні та соціальні проблеми тощо [4]. Поряд із цим, глобальні міста постають також перед новими глобальними викликами, одним із яких є пандемія коронавірусу COVID-19.

Як уже зазначалося вище, важливу роль у формуванні глобальних міст відіграють процеси урбанізації, зокрема субурбанізації, оскільки агломерації чи мегаполіси, як правило, здатні концентрувати глобальні політичні, економічні, фінансові, соціальні та інші ресурси. Про це зауважує Т.Нагорняк: «одним зі шляхів набуття містом статусу глобального політичного актора чи світового лідера є агломерація» [5, с. 204].

Глобальні міста постійно конкурують між собою, посилюючи свої позиції на міжнародній арені. Для визначення глобальних міст-лідерів застосовується Глобальний індекс міст (Global Cities Index, GCI), де аналізується розвиток міст світу у 5 ключових вимірах: ділова активність, людський капітал, інформаційні обміни, культурний досвід і політична участь. Зокрема, згідно з даними цього рейтингу за 2021 рік безумовним лідером став Нью-Йорк, а на другій позиції – Лондон. У 2020 році до Глобального індексу міст уперше включено українське місто (Київ посів тоді 89-у позицію серед 151 міста). У 2021 році українська столиця на 91-й позиції серед 156 міст з усіх п'яти континентів [6]. Таким чином, Київ поступово формується як глобальне місто, що передбачає нові виклики перед публічним управлінням.

З огляду на зазначене вище, можна спрогнозувати, що з кожним роком кількість глобальних міст буде зростати в умовах урбанізаційних та глобалізаційних процесів, що, у свою чергу, спонукатиме міську владу спрямовувати діяльність на посилення їх конкурентоспроможності. Перспективи подальших досліджень можуть стосуватися вивчення ефективного механізму публічного управління у глобальних містах.

Список використаних джерел

1. Лажнік В.Й., Вовчук Я.В. Основні тенденції в розвитку сучасних урбанізаційних процесів у США. Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. 2012. № 18. С. 121-131.
2. Sassen S. The Global City: New York, London, Tokyo. Second edition. Princeton University Press. 2001. 480 p.
3. Castelles M. The Informational City: Economic Restructuring and Urban Development. 1st Edition. Wiley-Blackwell. 1992. 416 p.
4. Clark G., Moonen T. World Cities and Nation States. Wiley-Blackwell. 2016. 304 p.
5. Нагорняк Т.Л. Територіальна громада в управлінні територіями (політика брендингу міст). Актуальні проблеми політики. 2015. Вип. 56. С. 198–211.
6. Global Cities Report. Kearney, 2021. URL: <https://www.kearney.com/global-cities/2021> (дата звернення: 05.06.2022).

ОЛЬГА БЕРДАНОВА,

доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLHA BERDANOVA,

*Associate Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific of the Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-0776-1868>*

СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

STRATEGIC APPROACH TO THE TERRITORIAL COMMUNITIES RESTORATION IN UKRAINE

The direct and indirect losses of the territorial communities of Ukraine from the military invasion of Russia into our country are studied. The main challenges facing the communities and the preconditions for solving them are revealed. It is determined that strategic planning is a practical tool for consolidating the efforts of government, public, and business to restore territories and identify areas for further promising development. The essence of the development strategy of the territorial community as a document of strategic planning of the state regional policy is determined. The need to focus the attention of local governments not only on current issues but also to create a platform for future growth is emphasized. Important background for ensuring the long-term competitiveness of territorial communities is highlighted. The potential opportunities that arise for the territorial communities of Ukraine and the importance of their effective use are revealed. The necessity of building scenarios for the development of territorial communities based on interrelations of comparative advantages and risks and their use for perspective growth is proved.

Keywords: Russian aggression, territories restoration, strategic planning, development scenarios.

Внаслідок російської агресії багато територіальних громад України зазнало значних втрат. За даними Київської школи економіки станом на 25 травня загальна сума прямих збитків економіки України від пошкодження та руйнування житлових і нежитлових будівель та інфраструктури вже перевищує 3,1 трлн грн. У громадах зруйновано 23,8 тис. км доріг, 643 медичних закладів, 1123 закладів освіти, 621 дитячих садочків, 44 млн кв. м житла українців [1].

Збільшення безробіття, бідності населення як результат економічних втрат, зруйнована інфраструктура, суттєве погіршення стану навколишнього середовища – це не повний перелік проблем, що постали перед територіальними громадами. Їх вирішення потребує консолідації зусиль усіх суспільних секторів і формування умов подальшого перспективного розвитку.

Визнаним управлінським інструментом, що, з одного боку, сприяє згуртуванню територіальної громади навколо найважливіших питань, а з іншого, дозволяє обґрунтовано визначити конкурентні переваги території та на цій основі сформувати вектор розвитку є стратегічне планування.

Стратегія розвитку територіальної громади – документ стратегічного планування державної регіональної політики, що визначає на довгостроковий період (7 років) стратегічні та оперативні цілі, завдання для сталого економічного і соціального розвитку територіальної громади [2, с. 5].

В умовах воєнного стану та повоєнного відновлення органи місцевого самоврядування мають зосередитись не лише на вирішенні найбільш болючих проблем, а й усвідомлювати необхідність створення платформи для майбутнього зростання. Ситуація сьогодні не дозволяє пасивно чекати рішень «згори», треба проявляти ініціативу та самостійність у розв'язуванні питань місцевого розвитку – відновлення діяльності підприємницького сектору, створення нових робочих місць, збільшення зайнятості населення, в тому числі вимушених переселенців, зростання доходів місцевих бюджетів, підвищення рівня життя, розвиток інфраструктури. Такий підхід передбачає глибоке розуміння особливостей місцевого соціально-економічного розвитку у складному глобалізованому світі, світі нових реалій. Перетворення знань та досвіду представників органів місцевого самоврядування у практичну стратегічну

діяльність, налагодження стійких партнерств є передумовою забезпечення довготривалої конкурентоспроможності територіальних громад.

На тлі величезних втрат, яких зазнає Україна кожного дня, перед українськими громадами відкривається вікно можливостей. Той потенціал, що виникає як результат посиленої уваги до нас усіх розвинених країн світу, реального бажання допомогти не лише у воєнній сфері, а й у процесі подолання наслідків агресії росії, примушення країни-агресора заплатити за всі руйнування, має бути найбільш ефективно та повно використаний.

Саме тому територіальні громади повинні мати чітке уявлення про власні сильні та слабкі сторони, зовнішні позитивні та негативні чинники, які мають стратегічне значення для місцевого розвитку. Особливої актуальності набуває потреба у формулюванні сценаріїв розвитку громад на основі взаємозв'язків порівняльних переваг та ризиків. Їх наявність робить муніципальний менеджмент гнучким і цілеспрямованим. При настанні тих чи інших сприятливих факторів наявність сценаріїв, зрозуміло та обґрунтовано сформульованих місцевою владою разом з громадою та бізнесом, сприяє швидкому використанню таких факторів на перспективних для громади напрямках. Тобто територіальне управління зосереджується не тільки на повсякденних справах, а й на створенні міцного підґрунтя майбутнього зростання.

Список використаних джерел

1. Аналітика. URL: <https://kse.ua/ua/russia-will-pay/>
2. Методичні рекомендації щодо порядку розроблення, затвердження, реалізації, проведення моніторингу та оцінювання реалізації стратегій розвитку територіальних громад. Проект «Супровід урядових реформ в Україні». Київ: 2021. 44 с.

ОЛЕНА БОБРОВСЬКА,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри економіки та соціально-трудових відносин Університету митної справи та фінансів

OLENA BOBROVSKA,

Doctor for Public Administration, Professor, Professor of the Department of Economics and Social and Labor Relations, University of Customs and Finance

<https://orcid.org/0000-0002-2174-9040>

СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ КРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

STRATEGIC MANAGEMENT OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

The negative trends of changes in the external and internal environment of the country due to globalization, which affect the state of socio-economic development. The reason for unfulfilled measures of development strategies at the national and sectoral levels has been identified. It is proposed to supplement the main vectors of the country's development with vectors of taking into account the state of resource potential, vectors for assessing global processes, vector of variability of development and expected results. Emphasis is placed on the conditions of rational use and reproduction of resources. It is noted that the management tools should use factors that by the strength of influence and importance are able to generate and use all opportunities to support the economic and social state of society. The need to increase the level of institutionalization of long-term development management in the country is noted. The vision of improving the methodological approach to the development of the strategic management system in order to prevent violations of socio-economic dynamics is proposed.

Keywords: development, development strategies, globalization, governance.

Стійкою тенденцією сучасного світового розвитку є глобалізація. Її ознаки перш за все стали з'являтися в економічній сфері: стрімкоподібне збільшення масштабів і темпів переміщення капіталів, зростання міжнародної торгівлі, формування міжнародних виробничих і суспільних угруповань, міжнародна міграція населення. Усе це призвело до нових проблем у суспільному житті, порушення ідеологічних і соціально-культурних меж і появи змінюваних умов економічного і соціального розвитку. Україна, хоча і є учасником системи глобалізації світових процесів, не може самостійно впливати на глобальні негативні зміни. Усі вони стали для неї об'єктивними і потребують їх правильного оцінювання, вибору доцільності напрямів міжнародної співпраці, їх важливості, позитивних і негативних рис, не допускаючи в процесах співпраці порушення національних інтересів.

На сучасному етапі розвитку світової економіки проявляються кардинальні стійкі тенденції погіршення її стану. Ці тенденції властиві і Україні. Вони створюють нові реалії соціально-економічного розвитку у світі (зростання нестабільності і бідності, деградація населення, незворотні процеси навколишнього природного середовища, збільшення розривів між розвитком країн, поглиблення конкурентної боротьби та ін.). Глобальна сучасність зумовлює зміни застарілих моделей управління розвитком, своєчасне їх удосконалення за рахунок наповнення життєздатними альтернативами побудови процесів розвитку і забезпечення управління ними з боку органів державного управління та місцевого самоврядування, оскільки саме вона є рушійною силою розвитку країни в будь-яких умовах. Компетентність органів влади, їх легітимність, підзвітність, здатність до своєчасних і ефективних дій щодо впровадження і врегулювання трансформаційних процесів в економічному і соціальному середовищі дозволять багато в чому запобігти негативним змінам процесів розвитку в суспільному середовищі в майбутньому.

Водночас аналіз існуючих в Україні стратегій розвитку показує, що, незважаючи на охоплення майже всіх ключових цілей розвитку, прийнятих з урахуванням глобальних цілей, та їх розроблення з використанням сучасної методології стратегічного планування, вони

недостатньо враховують існуючі тенденції глобалізації і, відповідно, являють собою шляхи розвитку за незмінними сценаріями, які не враховують глобальних національних тенденцій. Це стало причиною багатьох невиконаних заходів майже всіх національних і галузевих стратегій за період до 2020 р.

Для зміни такого стану необхідно переглянути використовувані методи стратегій розвитку з урахуванням існуючих у країні базових можливостей і характеру змін у ресурсному потенціалі, змінюваних умов функціонування, ресурсних обмежень та інших аспектів, процесів життєдіяльності, які впливають на вектори розвитку. Так, основними векторами Стратегії сталого розвитку України до 2030 р., залишилися вектори, визначені в Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», а саме: вектор розвитку, вектор безпеки, вектор відповідальності, вектор гордості. В умовах невизначеності майбутніх умов розвитку і апріорі ворожнечу із зовнішнім середовищем їх доцільно доповнити векторами врахування стану ресурсного потенціалу, векторами оцінювання тенденції оцінювання глобальних процесів, вектором варіативності розвитку й очікуваних результатів. Це дозволить охопити якомога більше коло чинників впливу і врахувати наявні тенденції соціально-економічного розвитку країни з передбаченням можливих змін лише в ній самій, а й у країнах, з якими вона співпрацює, і загальних світових тенденцій. Це створить аналітичну платформу для розробки стратегічних заходів протидії небажаним змінам глобалізації, удосконалив механізми їх моніторингу для розробки процесів подолання небажаних змін.

Заходи реалізації довгострокових стратегій розвитку країни за різними напрямками повинні забезпечувати не лише раціональне використання ресурсів, а й їх відтворення. Органи влади не повинні використовувати можливості короткострокового розвитку, соціального та економічного зростання за рахунок надмірного використання невідтворених ресурсів навіть заради підвищення рівня життя і досягнення стабільності. Дотримання наголошеної умови потребує зосередження органів влади на змінах планування в довгостроковому періоді при недопущенні криз і набуття нових управлінських здатностей.

В епоху обмеженості ресурсів динамізм і невизначеність зовнішнього і внутрішнього середовища, наслідки неподоланих криз постійно будуть проявлятися у збільшенні кількості складних нестандартних антипічних ситуацій розвитку в усіх галузях діяльності. За таких умов постійно існуватиме необхідність пошуку нових особливих ресурсів, нерозкритих можливостей підтримки стійкого економічного стану в країні. У складі управлінського інструментарію повинні використовуватись чинники, які за силою впливу і важливістю здатні генерувати нові ідеї, знання, усі види ресурсів, комунікативні зв'язки, інституційні та інші можливості підтримки економічного і соціального стану суспільства.

Існує потреба підвищення рівня інституційності забезпечення управління довготривалим розвитком і створення компетентного органу управління, здатного передбачати, прогнозувати, розробляти і впроваджувати стратегії розвитку. Необхідним є виділення в структурі органів виконавчої влади відповідної структури, яка буде здатна вирішувати питання стратегічного розвитку. Фахівці цієї структури мають забезпечувати довгострокове прогнозування та ситуаційне управління в кризових ситуаціях в умовах змін. Такий структурний підрозділ повинен відповідати за розробку управлінських рішень щодо невизначених попередньо умов розвитку застосування специфічних моделей управління і відповідати за обґрунтованість ухвалюваних рішень. Ситуаційні управлінські заходи можуть суттєво відрізнитись від запланованих, тому і потребують особливого типу управління – стратегічного, який передбачає заходи, що запобігають викликам, регулюють їх плин і результати.

Відповіддю на виклики третього тисячоріччя стала поява нових комплементарних парадигм управління: теорія стратегічного управління, концепція динамічних здібностей, ресурсна концепція, концепція інтелектуального капіталу та інші, в яких акцентуються підходи до пошуку можливостей подолання проблем за рахунок удосконалення управління розвитком в умовах нестабільного середовища і налагодження стратегічного і ситуаційного управління.

Невіддільним контентом стратегічного управління передбачається необхідність створення адекватних умов діяльності, своєчасна трансформація організаційних, ресурсних, інституційних та інвестиційних умов забезпечення процесів стратегічного розвитку. Застосування концепції динамічних здатностей передбачає цілеспрямоване створення, систематичне розширення і покращення стану нематеріальних даних, ресурсів, баз управління і застосування адаптивних методів, здатних корегувати наявні стратегії до змінюваних вимог. Суттєві результати підвищення рівня стратегічного управління може забезпечити використання ресурсної концепції і концепції інтелектуального капіталу.

Уряду країни в сучасних умовах необхідно створити всі можливості для опанування і застосування методології стратегічного управління в умовах глобалізаційних змін, започаткувати стратегії управління розвитком в умовах трансформаційних змін, з огляду на нестійкий стан внутрішнього і зовнішнього середовища і непередбачуваність плину суспільних процесів для відновлення рівноваги, запобігання поширення небажаних тенденцій, передбачення різних сценаріїв розвитку в умовах непередбачуваного стану зовнішнього середовища.

Подальшими науковими пошуками цієї проблеми повинні стати дослідження змісту, завдань, методів, і техніко-інструментального виконання функцій і завдань стратегічного управління соціально-економічним розвитком країни в умовах нестабільності і непередбачуваності змін середовища і інституційне забезпечення їх впровадження.

ЄВГЕН БОВА,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства та фінансів Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна», голова Новоселівської сільської ради Полтавського району Полтавської області

YEVHEN BOVA,

D. in law, Associate Professor, Department of Law and Finance, Poltava Institute of Economics and Law, University of Ukraine, chairman of the Novoselivka Village Council, Poltava district, Poltava region

БЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

BUDGET RELATIONS IN MARTIAL LAW IN UKRAINE

The author studies the peculiarities of budgetary relations in the martial law in Ukraine, including budgetary relations of local governments. Some issues of regulation of state financial control in martial law are covered. In particular, emphasis is placed on simplifying this procedure in terms of granting permission to submit documents in both paper and electronic form. This greatly facilitates the work of budget managers and allows efficient use of resources.

The procedure for approving estimates and other documents of budgetary institutions is described. It is established that in order to ensure the smooth functioning of institutions and establishments of the budget sphere, utilities and meet the vital needs of residents of territorial communities during martial law, the implementation and formation of local budgets is carried out in accordance with budget legislation, taking into account martial law.

The author supports the idea of compensating local budgets for utilities provided during the placement of temporarily displaced persons during martial law. After all, this will significantly reduce the burden on the local budget and direct funds to other important areas. For example, to provide shelters for migrants, provide them with food, and so on.

Keywords: martial law, budget relations, local governments, state financial control, local budget.

Через військову агресію Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року в Україні введено воєнний стан. Відповідно, виникли зміни у бюджетних відносинах. У зв'язку із цим мета даної роботи полягає в дослідженні особливостей бюджетних відносин в умовах воєнного стану.

Перш за все, Уряд врегулював питання здійснення державного фінансового контролю (ДФК) в умовах воєнного стану. Зокрема, встановлено, що Державна аудиторська служба та її міжрегіональні територіальні органи під час воєнного стану та протягом місяця після його припинення або скасування виконують свої повноваження з урахуванням таких особливостей [1]:

1) до тривалості заходів ДФК (інспектування, державного фінансового аудиту, перевірки закупівель) та інших строків, визначених порядками проведення цих заходів ДФК, не включається строк, протягом якого такий захід не здійснювався через воєнний стан;

2) надання документів під час заходів ДФК, зустрічних звірок, збору інформації та документування процесу ДФК, реалізація матеріалів за його результатами здійснюються в паперовій та/або електронній формі.

Прибрано зайві формальності при обслуговуванні бюджету: Кабмін спростив порядок погодження кошторисів та інших документів бюджетних установ, прийнявши постанову від 29.03.2022 № 381, яка передбачає [3]:

– врегулювання питання стосовно надання особам, які мають право першого підпису, права підпису документів, що подаються до Казначейства, у разі відсутності особи, яка має право другого підпису;

– можливості подання документів у вигляді сканованої копії паперового документа за умови її підписання з використанням кваліфікованого електронного підпису керівника розпорядника (одержувача) бюджетних коштів;

– незастосування вимог законодавства щодо обов'язкового використання даних ЄДРПОУ для перевірки інформації, що міститься в реєстраційній картці розпорядника бюджет-

них коштів або картці із зразками підписів та відбитка печатки, у разі тимчасової відсутності доступу до зазначеного реєстру або у випадку тимчасового припинення внесення змін до відомостей, що в ньому містяться.

Встановлено, що для забезпечення безперебійного функціонування установ і закладів бюджетної сфери, комунальних підприємств та задоволення життєво необхідних потреб жителів територіальних громад у період воєнного стану виконання та формування місцевих бюджетів здійснюється відповідно до бюджетного законодавства з урахуванням таких особливостей [2]:

1) органи місцевого самоврядування, їх виконавчі органи, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації продовжують здійснювати бюджетні повноваження, а у разі утворення військових адміністрацій такі повноваження здійснюють військові адміністрації;

2) виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації: приймають рішення про внесення змін до рішень про місцеві бюджети; здійснюють без погодження відповідною комісією місцевої ради передачу бюджетних призначень від одного головного розпорядника бюджетних коштів до іншого, перерозподіл видатків бюджету і надання кредитів з бюджету за бюджетними програмами, у межах загального обсягу бюджетних призначень головного розпорядника бюджетних коштів, а також збільшення видатків розвитку за рахунок зменшення інших видатків за бюджетною програмою.

Крім того, *Кабмін затвердив Порядок та умови надання компенсації місцевим бюджетам на оплату комунальних послуг, що надаються під час розміщення тимчасово переміщених осіб, у період воєнного стану*. Це дозволить суттєво зменшити навантаження на місцевий бюджет і спрямувати кошти на інші важливі напрямки. Зокрема, облаштування прихистків для переселенців, забезпечення їх продовольством тощо.

Таким чином, в умовах воєнного стану бюджетні процедури здійснюються за новими правилами, аби забезпечувати належний рівень життя як місцевих мешканців, так і внутрішньо переміщених осіб. Відтак органи місцевого самоврядування можуть приймати необхідні управлінські рішення щодо розв'язання першочергових потреб громад. Зокрема, щодо фінансування заходів з благоустрою населених пунктів, забезпечення безперервної роботи об'єктів критичної інформаційної інфраструктури, національних електронних інформаційних ресурсів та державних інформаційно-комунікаційних систем тощо.

Список використаних джерел

1. Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану. Постанова Кабінету міністрів України від 7 травня 2022 р. N 561. Ліга. Закон. <https://ips.ligazakon.net/document/KP220561?an=1>
2. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану. Постанова Кабінету міністрів України від 11 березня 2022 р. N 252 <https://ips.ligazakon.net/document/KP220252?an=1>
3. Уряд спростив процедури казначейського обслуговування розпорядників бюджетних коштів в умовах воєнного стану. Урядовий кур'єр <https://ukurier.gov.ua/uk/news/uryad-sprostiv-proceduri-kaznachejskogo-obslugovuv/>

ВОЛОДИМИР БОДРОВ,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки, підприємництва та економічної безпеки Навчально-наукового інституту економічної безпеки та митної справи Державного податкового університету, Ірпінь

VOLODYMYR BODROV,

D.Sc. (Economics), Professor, Professor of the Department of Economics, Entrepreneurship and Economic Security of the Educational and Scientific Institute of Economic Security and Customs of the State Tax University, Irpin

ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА ТА ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

INDUSTRIAL POLICY AND INSTRUMENTARY SUPPORT FOR ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE

The article substantiates the choice of tools to support the implementation of industrial policy, the development of simulation models of possible scenarios for its implementation. The scientific literature uses various terms and classifications to describe the tools to support the implementation of industrial policy in the country, which mostly duplicate each other and are not the only interconnected system.

Based on the study of the experience of developed and emergent countries, it is possible to propose a classification of forms of support for the implementation of industrial policy in the national economy by subjects, measures and tools of support. According to its subjectivity, such support is divided into: public, public-private partnership and business. State support can be general (measures to ensure a level playing field for all industries and entities), selective (measures to support individual industries and entities) and matrix (combines measures of general and selective support). Public-private partnership is carried out in the form of targeted programs, investment and innovation projects, product sharing agreements. Entrepreneurial activity is carried out through investment and innovation projects, joint ventures, mergers and acquisitions. According to the type of tools, support is divided into: budget, tax, monetary, institutional, foreign economic, investment and innovation. The article proposes a cluster approach to the formation of industrial policy, identifies key criteria and stages of its development and implementation. It is noted that the development of a modern concept of formation and implementation of industrial policy in the country should be based on a number of interrelated provisions: the level of development and efficiency of industry in the country determine the level of its socio-economic development; at the present stage of development of the world economy, industrial policy in the country should be neo-industrial in nature; the neo-industrial paradigm of industrial policy in the country should be based on a new technological structure, based on the convergence of NBIC technologies; outpacing the development of industry in the country. According to the adopted model of industrial policy in the country, the choice of priority for the development of industries should be as follows: machine building, metallurgical production, chemical industry, food production.

Keywords: cluster structures, industrial policy, neo-industrialization, technological platforms.

В сучасних умовах суперечливого розгортання глобалізаційних процесів, суттєво переобтяжених триваючою війною в Україні, наслідками пандемії, загалом, тенденцією до деіндустріалізації національної економіки у попередні роки особливого значення набуває обґрунтований вибір відповідного інструментарію підтримки реалізації промислової політики, розроблення імітаційних моделей можливих сценаріїв її здійснення. У науковій літературі використовуються різні терміни та класифікаційні ознаки для характеристики інструментарію підтримки реалізації промислової політики в країні, які переважно дублюють один одного та не є єдиною взаємопов'язаною системою.

Грунтуючись на дослідженні досвіду розвинутих та емерджентних країн, можна запропонувати класифікацію форм підтримки реалізації промислової політики у вітчизняній економіці за суб'єктами, заходами та інструментарієм підтримки. За своєю суб'єктністю така підтримка поділяється на: державну, державно-приватне партнерство і підприємницьку діяльність. Державна підтримка буває загальною (заходи забезпечення рівних умов конкуренції для всіх галузей і суб'єктів господарювання), селективною (заходи підтримки окремих галузей та суб'єктів господарювання) та матричною (об'єднує заходи загальної та селективної підтримки). Державно-приватне партнерство здійснюється у формі цільових програм, інвестиційних та інноваційних проектів, угод про розподіл продукції. Підприємницька діяльність здійснюється через інвестиційні та інноваційні проекти, спільні підприємства,

злиття та поглинання. За видом інструментарію підтримка поділяється на: бюджетну, податкову, грошово-кредитну, інституціональну, зовнішньоекономічну, інвестиційну та інноваційну.

З урахуванням вимог СОТ і ЄС не всі форми та інструментарії підтримки промислової політики можна використовувати в країні. Результати дослідження свідчать, що в Україні можна здійснювати загальну державну підтримку, різні форми державно-приватного партнерства і підприємницької діяльності через інструментарій, який не передбачає безпосередньо підтримку окремих галузей і суб'єктів господарювання. Імітаційна модель розвитку промисловості України, могла б складатися з таких блоків: економіка, науково-технічний розвиток, прямі іноземні інвестиції, бюджет і державний борг, населення. Для промисловості України розглянуто та змодельовано такі групи сценаріїв: а) базовий; б) одинарні: інституціональний, інвестиційний, інноваційний; в) комбіновані: інноваційно-інвестиційний, повний. У цих групах сценаріїв переважають два можливі види: помірний та оптимістичний. За більшістю критеріїв найбільш ефективним, на наш погляд, виявився повний комбінований сценарій, який можна прийняти як основний для розвитку промисловості України на період до 2030 року. Результати моделювання за таким сценарієм підтверджують ефективність реалізації промислової політики в Україні як шляхом розвитку високотехнологічних галузей, так і за допомогою зниження рівня корупції та покращення рівня свободи ведення бізнесу в країні.

Важливою складовою у формуванні організаційного механізму реалізації промислової політики України в сучасних умовах виступають чітке визначення критеріїв та інструментарію ідентифікації провідних кластерів пріоритетних галузей промисловості країни, створення відповідних технологічних платформ, побудова дорожніх карт з реалізації стратегічної програми досліджень технологічних платформ. Досвід реалізації промислової політики в країнах – членах ЄС та інших індустріально розвинених державах свідчить, що у сучасних умовах розвитку світової економіки з переходом її до нової технологічної парадигми основною організаційною формою консолідації суб'єктів господарювання стають кластерні структури. Одним із ключових питань кластерного підходу є ідентифікація провідних кластерів у пріоритетних галузях промисловості країни. Підходи, які пропонуються в науковій літературі та практиці господарювання, не забезпечують ідентифікацію кластерів за ознаками інноваційності та експортоорієнтованості. Тому необхідно зосередитись на розробленні критеріїв та інструментарію ідентифікації провідних кластерів пріоритетних галузей промисловості країни, які підлягають першочерговому розвитку та державній підтримці. На сьогодні таким кластерами безперечно галузі, що забезпечують обороноздатність країни та виживання населення, його базових соціальних потреб.

Процес ідентифікації кластерів складається з чотирьох етапів. На першому етапі здійснюється ідентифікація наявних кластерів у пріоритетній галузі економіки регіону країни та їх значущість. Для цього використовуються такі показники, як значущість кластера для регіону країни, обсяг реалізованої продукції підприємствами галузі регіону країни, значущість кластера для галузі економіки країни. Після розрахунку наведених вище показників здійснюється позиціонування досліджуваних підгалузей пріоритетної галузі промисловості в матриці у площині «країна – регіон». На другому етапі визначається ступінь інноваційності ідентифікованих кластерів пріоритетної галузі промисловості країни за показником питомої ваги інноваційної продукції у загальному обсязі реалізованої продукції) згідно з матрицею у площині «країна – регіон». На третьому етапі визначається ступінь експортоорієнтованості ідентифікованих кластерів пріоритетної галузі промисловості країни за показником відношення обсягу експорту продукції до загального обсягу реалізованої продукції) згідно з матрицею у площині «країна – регіон». На четвертому етапі здійснюється інтегральна оцінка першочерговості розвитку та державної підтримки ідентифікованих кластерів пріоритетної галузі промисловості країни шляхом складання відносних значень показників за кожним із критеріїв. На основі наведених вище критеріїв та інструментарію у машинобудуванні України було визначено, що першочергового розвитку та державної підтримки потребують кластери

з виробництва високотехнологічного озброєння, електронного та електричного обладнання і виробництва транспортного устаткування.

Дослідження, у першу чергу практики ЄС, свідчать, що однією з основних форм партнерства країн-членів в об'єднаній інноваційній системі є технологічні платформи (ТП). Кластерні структури та ТП тісно взаємодіють між собою. У більшості випадків ТП є одним із основних інструментів розвитку кластерів і являють собою певний механізм, який покликаний об'єднати зусилля для формування єдиної стратегії розвитку конкретного напрямку з урахуванням інтересів усіх сторін. Для ТП характерна міжкластерна взаємодія, оскільки вони не прив'язані до конкретної території, а можуть розробляти напрямки розвитку, важливі для різних кластерів.

Успішне функціонування кластерних структур і ТП у промисловості України багато в чому залежить від прийнятої системи планування і реалізації промислової політики. Наразі у провідних індустріальних державах світу таким інструментом виступають дорожні карти (ДК), які дозволяють ув'язувати стратегічні плани та оперативні завдання, встановлювати необхідні ресурси для їх досягнення. На даний час у науковій літературі та практиці господарювання західних країн представлено багато підходів до побудови ДК у різних секторах економіки, але стосовно реалізації промислової політики через кластерні структури та ТП такої розробленості немає. Тому можна запропонувати деякі ключові положення, що сприятимуть побудові дієвої ДК реалізації стратегічної програми дослідження ТП, яка складатиметься з трьох етапів: 1 – підготовка до побудови ДК: створення експертної групи з розробки ДК із учасників ТП; відбір експертною групою стратегічнихдо-кументів як підґрунтя розробки ДК; 2 – розробка ДК: відбір виду ДК і її базових елементів; побудова сценарію реалізації стратегічної програми досліджень ТП по шарах ДК і їх взаємозв'язок; 3 – реалізація ДК: визначення вузлів ДК та індикаторів оцінки реалізації стратегічної програми ТП; формування системи контролю за реалізацією стратегічної програми ТП.

З огляду на зазначене вище можна констатувати, що розроблення сучасної концепції формування та реалізації промислової політики в країні має ґрунтуватися на низці наступних взаємопов'язаних положень: рівень розвитку та ефективність промисловості в країні визначають рівень її соціально-економічного розвитку; на сучасному етапі розвитку світової економіки промислова політика в країні повинна носити неоіндустріальний характер; неоіндустріальна парадигма промислової політики в країні має базуватися на новому технологічному укладі, в основі якого – конвергенція NBIC-технологій; випереджаючий розвиток промисловості в країні. Згідно з прийнятою такою моделлю промислової політики в країні вибір пріоритетності розвитку галузей промисловості повинен мати наступний вигляд: машинобудування, металургійне виробництво, хімічна промисловість, виробництво харчових продуктів.

ДМИТРО БОНДАРЕНКО,

аспірант кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

DMYTRO BONDARENKO,

graduate student of the Department of Public Administration and Local Self-Government National Technical University «Dnieper Polytechnic»

<https://orcid.org/0000-0002-2562-0033>

Науковий керівник: Наталія Липовська, д.держ.упр., професор, професор кафедри

державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION PROCESSES IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES

The application of new forms of organization of activity, mechanisms of state and branch management and their implementation are considered as measures to prevent negative trends in the development of territories. The network approach is defined as an effective way of organizing social activities and management. Its role in public administration for building relationships between social groups, growing social needs and expectations of society has been studied. Complexes of network systems, public, social, political and other network structures are considered; opportunities of modern network organizations and modern information methods of organizing social activities in the socio-economic space of the regions. Attention is paid to innovation clusters as effective factors in the development of network structures. The joint use of network organizations in the development processes within the integration of public-sector management as an effective, flexible and balanced factor in improving the efficiency and state of development of territories is proposed.

Keywords: public administration, processes, network approach.

Активізація економічних і соціальних процесів глобалізації та інтернаціоналізації зумовлює виникнення непередбачуваних умов під час реалізації заходів стратегії розвитку країни, про що свідчить стійке існування негативних тенденцій, динаміки економічного і соціального стану країни. Це спонукає до пошуку подальших шляхів розвитку територій і розбудови якісно нових форм організацій процесів діяльності та управління ними в соціальній і економічній сферах з боку органів державної та місцевої влади.

До превентивних заходів унеможливлення негативних тенденцій розвитку слід віднести подальше застосування нових форм організації діяльності, механізмів державного і галузевого управління та їх реалізації.

За останні десятиріччя кількість форм і способів організації суспільної діяльності та управління суттєво збільшилась. Особливої актуальності й уваги набули мережеві форми організації, кластери і е-урядування. Мережевий підхід як принцип організації людської взаємодії був сформульований американським соціологом Джорджем Хомансом. Його теорія ґрунтувалась на тому, що фундаментальною формою взаємодії людей є обмін соціальними матеріальними ресурсами і що ця взаємодія стає моделлю міжособистісних відносин, створюючи їх мережі. Перші вектори практичного застосування мережевого підходу до форм організації діяльності з'явилися ще у XVII – XIX ст. (в Англії, США, Швеції). У 1825 р. була побудована перша у світі мережа залізниць, у 1876 р. з'явився перший прототип сучасного телефону (мережа зв'язку), у 1668 – 1694 рр. – перші центральні банки (фінансові мережі), які і досі розвивають цю форму організації діяльності [1, с. 169].

Мережевий підхід до публічного управління як теорії почав використовуватись наприкінці 90-х рр. XX ст., чому сприяло підвищення ступеня контактів урядів із громадськістю, ускладнення побудови відносин між соціальними групами, зростання соціальних потреб і очікувань суспільства. Це створило необхідність розширення каналів комунікативних зв'язків,

які формувались одночасно з появою сильних позицій нового менеджменту, теорії ринків і системних підходів. Формувались спільні інтереси окремих груп суспільства, з'явилося розуміння ролевої рівності держави та її інститутів, поглибилось розшарування суспільства. З використанням мережевих зв'язків і їх змісту створювались формальні політичні структури (законодавча, виконавча, судова; політичні партії, урядові структури тощо) та сформовані на основі мережевих зв'язків неформальні інститути (інститут партнерства, інститут патрімоніалізму тощо). Воно характеризувалось обміном ресурсами, узгодженими цілями, визначенням принципів і норм взаємодії, їх інституалізації та умовами дотримання [2]. Широкий розвиток отримали соціальні мережі, які стали майданчиком для волевиявлення населення з питання реалізації подальших суспільних цілей розвитку.

За останні роки ключову роль у місцевому розвитку відіграло використання мережевого підходу в місцевому самоврядуванні, орієнтованого на громади. З'явилися комплекси мережевих систем, суспільні, соціальні, політичні та інші мережеві структури. У їх складі: мережі агенцій місцевого та регіонального розвитку, мережа асоціації органів місцевого самоврядування; мережа ресурсних центрів розвитку громад; мережа територіальних проєктних офісів; мережа спільнот практики, мережа консалтингових центрів та хабів, що створюються в межах регіону, мережі програм і проєктів технічної допомоги та інші [3].

Домінуючим напрямом мережевого підходу стала освіта. Значного поширення набули всесвітні регіональні мережі та інноваційні кластери. Останні розглядаються як дієвий фактор розвитку мережевих структур і як один з інструментів поліпшення якості результатів їх діяльності і конкурентоздатності. Соціально-економічні аспекти розвитку країни і регіонів охопили і мережеві кластери. Вони являють собою новий спосіб агрегування переваг суб'єктів господарювання шляхом об'єднання сукупного потенціалу мережевих партнерів. Ці мережі утворюються з груп близько розташованих і співпрацюючих підприємств і організацій спільної і спорідненої діяльності. Ця форма взаємодії суб'єктів господарювання дозволяє швидко оптимізувати контакти, налагодити ефективну кооперацію й об'єднати плани організацій, що здійснюють різні види діяльності, адаптувати внутрішні структури й зовнішні зв'язки у мінливому середовищі.

Кластери розглядаються як один із дієвих інструментів підвищення якості продукції і конкурентоспроможності працівника. Процеси кластеризації спрямовуються на створення системи поєднання науки та виробництва, трансформацію нових знань у товари і послуги, стимулювання інноваційного розвитку за рахунок потенціалу економічних і соціальних систем в яких суб'єкти господарювання різних форм і власностей створюють умови виробництва на рівні міжнародних стандартів з високою часткою інтелектуальної власності в суспільному багатстві. Вони передбачають довгострокові контракти між підприємствами, які працюють на умовах поєднання ресурсів, але без фінансового злиття.

Аналіз мережевих моделей організацій, спільнот показує, що їх головні результати загалом спрямовуються на цілі розвитку, які об'єктивно існують у їхніх напрямках діяльності. Хоча вони, безумовно, створюють певні блага суспільству, їхня діяльність напряму не пов'язана з ключовими цілями розвитку регіонів. Тому подальший розвиток мереж має передбачати цільове забезпечення зростання економіки і соціальної сфери регіонів шляхом створення нових умови для об'єднання мережевих структур і діяльності публічного галузевого управління. Надзвичайно впливовим і історичним чинником розвитку мережевих структур стала поява комп'ютерних технологій і нових форм організації державного й регіонального управління – е-урядування. З одного боку, його побудові і широкомасштабному використанню сприяють саме мережеві форми організацій, їх відносини і використовуваний у них інтелектуальний капітал, а з іншого боку, мережеві структури розширили свої можливості й отримали нову низку переваг за рахунок вільного і швидкого обміну інформацією, квазіінтегруючого типу, що привело до переосмислення оперативних моделей управлінської й організаційної діяльності, створення потужних інформаційних платформ спільного використання в межах цифрової

трансформації Індустрія 4.0. Нові операційні моделі порушили питання їх професійних цінностей і корпоративної культури з урахуванням нових вимог до професійних умінь. Нову рушійну конкурентоспроможність став набувати кадровий потенціал і організаційні структури, гнучкі ієрархії, здатність до швидкої перебудови і переходу діяльності на нові моделі мережевої взаємодії і співпраці, оновлення програмного забезпечення та інформаційних активів через хмарну систему [4].

Способом мережевої взаємодії на основі використання інформаційно-комунікативних технологій і подальшого підвищення галузевого управління розвитком територій стало електронне урядування, яке базується на єдиній інфраструктурі міжвідомчої автоматизованої інформаційної взаємодії органів державної і місцевої влади із суб'єктами господарювання і громадянами. В умовах мережевої співпраці це надало змогу суттєво розширити масштаби і якість взаємодії на місцевому, регіональному, національному і наднаціональному рівнях, посприяло інноваційності співпраці і розвитку стратегічного партнерства, розвитку соціальної комплементарності, поглибленню інституційної архітекτονіки регіонів.

Використання в сукупності форм і способів мережевої організації суспільної діяльності і процесів соціально-економічного розвитку регіонів здатне стати базисом нового типу інтегрованого публічно-галузевого управління, який поєднає існуючі форми взаємодії, способи їх здійснення і спрямує на досягнення спільних цілей територіального розвитку за рахунок комунікативних, інформаційних, виробничих, соціальних, економічних, фінансових та інших мереж, підвищуючи їх інтелектуальний капітал і спрямовуючи їх ідеї і знання на розвиток спільної діяльності і досягнення прогресивних зрушень в умовах глобалізації.

Список використаних джерел

1. Плахотнік О. О. Еволюція теорії і практики управління в умовах мережевої економіки. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності [електронний ресурс]. 2014. Вип. 1(2). С. 166 – 172. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaeiv_2014_1\(2\)_29](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tpaeiv_2014_1(2)_29).
2. Ситник С. В. Мережева структура публічної політики та управління. Державне управління: удосконалення та розвиток: електронний журнал. 2011. № 5. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=283>.
3. Борисенко Ю. В. Мережа агенцій місцевого розвитку: моделі формування та функціонування. Публічне адміністрування: теорія та практика [електронний ресурс]. 2017. Вип. 2(18). URL: [http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2017-02\(18\)/15.pdf](http://www.dridu.dp.ua/zbirnik/2017-02(18)/15.pdf).
4. Шваб К. Четверта промислова революція. Формуючи четверту промислову революцію / перекл. Н. В. Климчук, Я. А. Лебеденко. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2019. 419 с.

ОЛЬГА БУГАЙ,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОЛНА ВУНАІ,

*postgraduate student of the Department of Regional Policy Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-9223-7851>*

Науковий керівник: Вікторія Колтун, д.держ.упр., професор, завідувач кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ

POSSIBILITIES AND LIMITATIONS OF ALGORITHMIC DECISION MAKING IN PUBLIC ADMINISTRATIONS

The application of algorithms and artificial intelligence in decision-making in public administration has its possibilities and limitations. Among the opportunities that may arise during the use of AI are improving the efficiency of decision-making and reducing costs, obtaining information from large databases, achieving social development goals, improving the interaction between citizens and governments. The main limitations in using algorithms and AI are poor and dirty data, discrimination, non-transparency of decision-making, and high demands on cybersecurity. Awareness of the possibilities and limitations of using algorithms and AI in decision-making in public administration will allow the development of comprehensive policies and regulatory documents that minimize risks and support innovation.

Keywords: algorithm, artificial intelligence, decision making, public administration.

Алгоритмічне прийняття рішень у публічному управлінні в офіційній комунікації представляється як альтернатива корупції, запобігання від помилок виконавців та прозорий механізм реалізації того чи іншого права [1].

Окремо варто зауважити, що, на нашу думку, розробка та впровадження алгоритмічного прийняття рішень можливе в умовах мирного часу, коли ані громадяни України, ані інфраструктура, у тому числі цифрова, не зазнають зовнішніх атак. Надзвичайний і воєнний стан у державі вимагає прийняття рішень у поточній та швидкозмінній ситуації, яку неможливо і не варто представляти в вигляді алгоритмів.

Разом із тим, важливо розуміти, що відновлення країни потребуватиме максимального залучення всіх ресурсів, і розробка політик та врахування можливостей й обмежень цифрових систем для пост-кризового стану є запорукою швидкої та якісної відбудови.

Актуальним є й максимальне врахування територіального аспекту, оскільки різні території України зазнають різного руйнівного впливу внаслідок російсько-української війни. При цьому важливо враховувати, що глобальний досвід впровадження алгоритмічних систем може бути вивчений та переосмислений як теоретичне підґрунтя. Поточна ситуація в Україні не має прецедентів у новітній історії та дослідженнях, пов'язаних із використанням алгоритмів у публічному управлінні, і українські рішення можуть стати унікальними для світової спільноти практиків та теоретиків публічного управління.

При цьому цифрова держава в Україні вже має досвід виконання своїх функцій, зокрема соціальної, в умовах війни: виплати фізичним-особам підприємцям фінансової допомоги без особистої присутності (є-Підтримка) та впровадження цифрового документа-посвідчення особи, який на території України може бути заміною чинного паспорта [2].

Можливості алгоритмічного прийняття рішень у публічному управлінні.

Найчастіше і дослідники, і управлінці вказують на те, що основною перевагою використання цифрових інструментів у публічному управлінні є підвищення ефективності прийняття рішень та зниження вартості на їх супровід та прийняття [3; 4].

Також алгоритмічне прийняття може бути корисним для вирішення загальнодержавних проблем у розподілі ресурсів, отримання інформації з великих баз даних, особливо, враховуючи дефіцит експертів для вирішення певних проблем, виконання багатьох повторюваних процедурних завдань і обробки різноманітних даних [5], боротьби з корупцією [6], досягнення цілей соціального розвитку [7]. Вказується, що чат-боти здатні покращити комунікацію між громадянами та державними установами [1], але можуть не виправдати цих очікувань через існуючі проблеми з електронним урядом [8].

Також є прагнення (амбіція) досягти рівності та неупередженості у прийнятті рішень і, як наслідок, забезпечення прав людини поза будь-якими дискримінаційними обмеженнями [9].

Деякі країни також розглядають використання алгоритмів та ШІ як запобіжник від дискримінації. Доповідь Палати лордів [10] розглядає участь усіх груп суспільства в розвитку ШІ як спосіб уникнути зростання нерівності. Французький документ [11] йде ще далі, вказуючи на те, що політика інклюзії повинна відповідати подвійній цілі, а саме гарантувати, що ШІ не посилює соціальну та економічну нерівність, але також використовувати ШІ, щоб допомогти зменшити проблеми відчуження та концентрації багатства та ресурсів [12].

Обмеження алгоритмічного прийняття рішень у публічному управлінні

Велика увага приділяється можливим негативним наслідкам використання алгоритмів в організаціях державного сектору, оскільки це створює непрозорі процеси прийняття рішень [13], проблеми з підзвітністю та довірою до рішень з підтримкою штучного інтелекту [14] і ризики для конфіденційності через чутливі, детальні та поглиблені методи збору даних [15; 16].

Обмеженнями для розробки та впровадження алгоритмів у прийняття рішень у публічному управлінні є неякісні дані (неповні, нестандартизовані, неоновлювані) дані. Відповідно, збір, агрегація, зберігання та використання неупереджених та релевантних даних необхідні для успішної реалізації ШІ в державному секторі, оскільки неточні або погані дані можуть призвести до збоїв [17].

Дискусії щодо використання алгоритмів та ШІ стосуються занепокоєння щодо розробки відповідних моделей білими чоловіками-програмістами, які працюють у великих компаніях. Згадуваний ризик дискримінації через упередженість є ще одним можливим негативним ефектом, який привернув велику увагу в дослідженнях і розробці політик [18; 19].

Уявлення провідних дослідницьких установ, таких як Future Society в Гарвардській школі Кеннеді або Future of Humanity Institute при Оксфордському університеті, вказують на критичну роль і необхідність вироблення політики, пов'язаної з ШІ [20; 21], підкреслюючи потребу в «деякій формі глобальної ради управління» [22]. Роз'яснення правового статусу ШІ є важливим для усунення невизначеності та визначення юридичної відповідальності, якщо ШІ завдаватиме шкоди [23].

Також відомо, що захист конфіденційності є серйозною проблемою в контексті застосування ШІ [24], а будь-які алгоритмічні системи та застосування ШІ повинні мати підвищений рівень кіберзахисту для забезпечення безпеки та конфіденційності даних [24].

Усвідомлення можливостей та обмежень застосування алгоритмів та ШІ у прийнятті рішень у публічному управлінні дозволить розробити всеохоплюючі політики та регуляторні документи, які мінімізуватимуть ризики і підтримуватимуть інновації.

Список використаних джерел

1. Anastasopoulos L. J., Whitford A. B. Machine Learning for Public Administration Research, With Application to Organizational Reputation // Journal of Public Administration Research and Theory. – 2019. – Т. 29, № 3. – С. 491-510.

2. Кабінет Міністрів України. Федоров Михайло: Гроші з «Підтримки» тепер можна витратити на будь-які продукти чи товари 2003. Систем, требования:
3. Cordella A., Bonina C. M. A public value perspective for ICT enabled public sector reforms: A theoretical reflection // *Government Information Quarterly*. – 2012. – Т. 29, № 4. – С. 512-520.
4. Paagman A., Tate M., Furtmueller E., de Bloom J. An integrative literature review and empirical validation of motives for introducing shared services in government organizations // *International Journal of Information Management*. – 2015. – Т. 35, № 1. – С. 110-123.
5. Lima M. S. M., Delen D. Predicting and explaining corruption across countries: A machine learning approach // *Book Predicting and explaining corruption across countries: A machine learning approach* / Editor. – *Government Information Quarterly*, 2020.
6. Vinuesa R., Azizpour H., Leite I., Balaam M., Dignum V., Domisch S., Fellander A., Langhans S. D., Tegmark M., Nerini F. F. The role of artificial intelligence in achieving the Sustainable Development Goals // *Nature Communications*. – 2020. – Т. 11, № 1. – С. 10.
7. van Noordt C., Misuraca G. Exploratory Insights on Artificial Intelligence for Government in Europe // *Social Science Computer Review*. – С. 19.
8. Wihlborg E., Larsson H., Hedström K. « The Computer Says No! »--A Case Study on Automated Decision-Making in Public Authorities // *Book « The Computer Says No! »--A Case Study on Automated Decision-Making in Public Authorities* / Editor. – *49th Hawaii International Conference on System Sciences (HICSS)*: IEEE, 2016. – С. 2903-2912.
9. Lords R. o. t. H. o. Artificial Intelligence Committee AI in the UK: ready, willing and able? // *Book Artificial Intelligence Committee AI in the UK: ready, willing and able?* / Editor, 2017.
10. Villani C. Donner un sens à l'intelligence artificielle (IA) // *Book Donner un sens à l'intelligence artificielle (IA)* / Editor. – MINISTRE DE L'ENSEIGNEMENT SUPÉRIEUR, DE LA RECHERCHE ET DE L'INNOVATION, 2018.
11. Ulnicane I., Knight W., Leach T., Stahl B. C., Wanjiku W. G. Framing governance for a contested emerging technology: insights from AI policy // *Policy and Society*. – С. 20.
12. Massimo C., Annoni A., Benczur P., Bertoldi P., Delipetrev B., De Prato, G., Feijoo, C., Fernandez Macias, E., Gomez Gutierrez, E., Iglesias Portela, M., Junklewitz, H., Lopez Cobo, M., Martens, B., Figueiredo Do Nascimento, S., Nativi, S., Polvora, A., Sanchez Martin, J.I., Tolan, S., Tuomi, I. and Vesnic Alujevic, L. Artificial Intelligence: A European Perspective // *Book Artificial Intelligence: A European Perspective* / Editor Publications Office of the European Union, 2018.
13. Burrell J. How the machine 'thinks': Understanding opacity in machine learning algorithms // *Big Data & Society*. – 2016. – Т. 3, № 1. – С. 1-12.
14. Floridi L. Group Privacy: A Defence and an Interpretation // *Group Privacy: New Challenges of Data Technologies* / Taylor L. и др. – Cham: Springer International Publishing Ag, 2017. – С. 83-100.
15. Mittelstadt B. D., Allo P., Taddeo M., Wachter S., Floridi L. The ethics of algorithms: Mapping the debate // *Big Data & Society*. – 2016. – Т. 3, № 2. – С. 1-21.
16. Mehr H., Ash H., Fellow D. Artificial intelligence for citizen services and government // *Book Artificial intelligence for citizen services and government* / Editor. – Ash Center for Democratic Governance and Innovation, 2017. – С. 1-12.
17. Barocas S., Selbst A. D. Big Data's Disparate Impact // *California Law Review*. – 2016. – Т. 104, № 3. – С. 671-732.
18. Veale M., Van Kleek M., Binns R., Acm. Fairness and Accountability Design Needs for Algorithmic Support in High-Stakes Public Sector Decision-Making // *Proceedings of the 2018 CHI Conference on Human Factors in Computing Systems (CHI 2018)*. – 2018. – С. 14.
19. Armstrong S., Bostrom N., Shulman C. Racing to the precipice: a model of artificial intelligence development // *Ai & Society*. – 2016. – Т. 31, № 2. – С. 201-206.
20. Mialhe N. Artificial Intelligence and Robotics in the City // *Book Artificial Intelligence and Robotics in the City* / Editor Field Actions Science Reports, 2017.
21. Boyd M., Wilson N. Rapid developments in artificial intelligence: how might the New Zealand government respond? // *Book Rapid developments in artificial intelligence: how might the New Zealand government respond?* / Editor. – *Policy Quarterly*, 2017.
22. IEEE. International Conference on Communications (ICC) // *Book International Conference on Communications (ICC)* / Editor, 2017.
23. De Montjoye Y.-A., Farzanehfar A., Hendrickx J., Rocher L. Solving Artificial Intelligence's Privacy Problem // *Book Solving Artificial Intelligence's Privacy Problem* / Editor. – *Field Actions Science Reports*, 2017. – С. 80-83.
24. Holdren J. P., Smith M. Preparing for the future of Artificial Intelligence // *Book Preparing for the future of Artificial Intelligence* / Editor. – Executive office of the President National Science and Technology Council, 2016.

ОКСАНА ВАШУЛЕНКО,

*аспірантка кафедри управління охороною здоров'я та публічного адміністрування
Національного університету охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика*

OXSANA VASHULENKO,

*postgraduate student of the Departments of Health Care Management and Public Administration,
Shupyk National Healthcare University of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-9797-1641>*

*Науковий керівник: Ніна Діденко, д.держ.упр., професор, професор кафедри управління
охороною здоров'я та публічного адміністрування Національного університету охорони
здоров'я України імені П. Л. Шупика*

ТЕРИТОРІАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

TERRITORIAL GOVERNANCE DURING THE WAR AND POST-WAR PERIOD

With the introduction of martial law in Ukraine, there have been changes in territorial governance, namely the expanded powers of community leaders, which provides the opportunity to make individual decisions on the transfer of funds from the local budget to the Armed Forces; establishment of institutions for the provision of free primary legal aid; disaster management and epidemics; hazardous waste management; liberation of communal land plots from illegally placed temporary structures; inspection of buildings and structures damaged as a result of hostilities; dismantling of buildings and structures, which according to the results of the survey are recognized as dangerous and life-threatening. Local authorities are also tasked with organizing and financing voluntary formations of territorial communities, admission, employment, housing, and education; medical care for internally displaced persons; provision of social services; restoration of infrastructure and housing of citizens, etc [2].

Війна змінила адміністративно-територіальну мапу України і на даний момент ми маємо території, які умовно можна поділити на наступні категорії: території, які підконтрольні Україні; території, які окуповані російськими військами; прифронтові території.

Цей статус зумовлює певні відмінності цілей та завдань територіального управління, хоча, в першу чергу, всі ланки управління діють в рамках правового статусу воєнного стану, введеного відповідним Указом Президента України [10].

З запровадженням воєнного стану в Україні військові адміністрації взяли на себе важливі функції влади для забезпечення спільно із військовим командуванням запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану, цивільного захисту, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод і законних інтересів громадян.

Наразі діяльність органів територіального управління регіонального та місцевого рівня регулюється відповідним законом щодо правового режиму воєнного стану [1] і частково нормативними актами мирного часу.

В умовах воєнного стану органи влади повинні виконувати завдання щодо відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, відведення та/або усунення загрози небезпеки територіальної цілісності, сприяння військовому командуванню щодо запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану на відповідній території тощо [1].

Для ефективного управління та реалізації зазначених завдань громадами в умовах війни розширені повноваження голів громад, що надає можливість головам громад приймати одноосібні рішення щодо: звільнення земельних ділянок комунальної власності від незаконно розміщених тимчасових споруд; обстеження будівель і споруд пошкоджених внаслідок бойових дій; поводження з небезпечними відходами; боротьби зі стихійними лихами та епідеміями; демонтажу будівель і споруд, які за результатами обстеження визнані аварійно небезпечними і такими, що становлять загрозу життю людей; створення установ для надання безоплатної первинної правової допомоги; передачі коштів з місцевого бюджету на потреби ЗСУ [2, 7].

На місцеву владу покладаються важливі завдання щодо організації та фінансування добровільних формувань територіальних громад. Добровільне формування територіальної громади – воєнізований підрозділ, сформований на добровільній основі з громадян України, які проживають у межах території відповідної територіальної громади, який призначений для участі у підготовці та виконанні завдань територіальної оборони в межах території відповідної територіальної громади [3]. Фінансування та матеріально-технічне забезпечення національного спротиву здійснюються за рахунок і в межах коштів Державного бюджету України, місцевих бюджетів, а також з інших не заборонених законодавством України джерел [3].

На органи територіального управління покладаються ряд повноважень щодо прийому, працевлаштування, забезпечення житлом, освітою, медичним обслуговуванням внутрішньо переміщених осіб.

Для територій, звільнених від окупантів, наразі актуальною проблемою є відновлення інфраструктури та житла громадян. З цією метою за поданням місцевих фінансових органів виконавчі комітети відповідних місцевих рад мають право приймати рішення про внесення змін до рішень про місцеві бюджети.

У травні 2022 р. Уряд відповідною постановою [5] розподілив 4,9 млрд грн місцевим бюджетам на забезпечення нагальних потреб функціонування держави в умовах воєнного стану. Загалом місцевим бюджетам Уряд планує перерахувати 7,5 млрд грн. Затверджено також відповідний порядок та умови відповідної надання субвенції. Субвенція спрямовується, зокрема, на придбання необхідних продовольчих і санітарно-гігієнічних товарів, а також пакувальних товарів для їх фасування, пального, будівельних матеріалів для проведення першочергових аварійно-ремонтних робіт на об'єктах, які пошкоджені внаслідок бойових дій, лікарських засобів, імунобіологічних препаратів (вакцин), медичних виробів, допоміжних засобів до них, медичного обладнання [6].

Що стосується містобудівної діяльності, то в період воєнного стану законодавством встановлено особливості процедур у сфері містобудівної діяльності, що полягають в спрощенні процедур у зазначеній сфері [9]. Законодавство регулює: заходи спрямовані на відновлення постраждалих в наслідок бойових дій та надзвичайних ситуацій населених пунктів; будівництво та реконструкцію споруд для тимчасового проживання людей, які втратили житло в наслідок бойових дій; правила обстеження пошкоджених об'єктів нерухомого майна; внесення змін до будівельних норм, а також дозволяє встановлювати та змінювати цільове призначення земельної ділянки державної та комунальної власності під час дії воєнного стану [4].

Для надання соціальних послуг в умовах воєнного стану для органів влади важливими завданнями є: оцінювання потреб особи/сім'ї у соціальних послугах; прийняття рішення про надання соціальних послуг з урахуванням індивідуальних потреб особи/сім'ї; розроблення індивідуального плану надання соціальних послуг; укладення договору про надання соціальних послуг; здійснення моніторингу надання соціальних послуг та оцінки їх якості.

Одним з напрямів є виявлення сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах. У разі необхідності вивезення сімей на безпечні території, особливо при залученні до цього процесу волонтерів, є необхідність вести облік сімей, які евакуйовані і які ще потребують вивезення [11].

Також викликом для органів місцевого самоврядування стала організація роботи закладів охорони здоров'я для надання своєчасної, доступної та на високому рівні медичної допомоги, як мешканцям громади, так і вимушено переміщеним особам. На період дії воєнного стану змінились умови договірних відносин між НСЗУ та ЗОЗ щодо надання первинної та спеціалізованої медичної допомоги, що полягає в отриманні медичних послуг без укладення декларації з певним лікарем, рівень фінансування по деклараціям зафіксований станом на березень 2022 року, наданні спеціалізованої медичної допомоги здійснюється без бар'єрів та відтермінуванні необхідності внесення даних до eHealth. Важливим так само для органів місцевого самоврядування є налагодження організації медико-соціальної допомоги на територіях, де ведуться

активні бойові дії, або які знаходяться в окупації та ВПО для надання медичних послуг, у тому числі невідкладної та психологічної допомоги [8].

Висновки. В умовах війни перед територіальним управлінням стоїть багато завдань щодо відновлення та розвитку територій. Розпочата робота має велике значення для подальшого відновлення країни і створення сучасної модернізованої інфраструктури та соціально-економічного розвитку.

Список використаних джерел

1. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 06.06.2022).
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12 травня 2022 р. № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-IX> (дата звернення: 06.06.2022).
3. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 р. № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20> (дата звернення: 06.06.2022).
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо першочергових заходів реформування сфери містобудівної діяльності: Закон України від 12 травня 2022 р. № 2254-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2254-20> (дата звернення: 06.06.2022).
5. Деякі питання фінансування закупівлі товарів тривалого зберігання в умовах воєнного стану: Постанова Кабінету Міністрів України від 03 травня 2022 р. № 528. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/528-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 06.06.2022).
6. Децентралізація (Уряд розподілив 4,9 млрд грн місцевим бюджетам на забезпечення нагальних потреб функціонування держави в умовах воєнного стану): відкритий офіційний урядовий інтернет ресурс. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14905>.
7. Децентралізація (Президент підписав закон, який розширює повноваження голів громад на час воєнного стану): відкритий офіційний урядовий інтернет ресурс. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14952?page=3>.
8. Децентралізація (Функціонування медичної сфери в громадах в умовах воєнного стану – Експерти U-LEAD надали роз'яснення): відкритий офіційний урядовий інтернет ресурс. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14930>.
9. Сталий економічний розвиток (Встановлено особливості процедур у сфері містобудівної діяльності в умовах воєнного стану): відкритий офіційний інтернет ресурс. URL: <https://www.auc.org.ua/novyna/vstanovleno-osoblyvosti-procedur-u-sferi-mistobudivnoyi-diyalnosti-v-umovah-voyennogo-stanu>.
10. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2> (дата звернення: 06.06.2022).
11. Сталий економічний розвиток (Рекомендації громадам щодо організації надання соціальних послуг в умовах воєнного стану): відкритий офіційний інтернет ресурс. URL: <https://auc.org.ua/novyna/rekomendaciyi-gromadam-shchodo-organizaciyi-nadannya-socialnyh-poslug-v-umovah-voyennogo>.

ТАРАС ВИШИНСЬКИЙ,

студент кафедри регіональної політики Національного науково-дослідного інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

TARAS VYSHYNSKYI,

*student of the department of regional policy, Educational and Scientific of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5493-1017>*

*Науковий керівник: **Анатолій Рачинський**, д.держ.упр., професор, професор кафедри регіональної політики Національного науково-дослідного інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СМАРТМІСТ В УКРАЇНІ

PROBLEMS AND PERSPECTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF SMART CITIES IN UKRAINE

The digitalization of Ukrainian cities and their transformation into smart cities is a process of fundamental importance for the development of public policy and governance. Modern challenges and transformations faced by all levels of government, including local government. Further development of smart cities under increasing threats is possible only with the joint assistance of the state in the field of security, development of a strategic vision of the digital structure of the state and the introduction of European standards that should secure the process of integration of information technology to improve the living standards of people living in cities with smart technology, but it is also important to methodically spread these technologies throughout the state and increase the coverage of public services to citizens. Smart cities are a priority and important milestone in the development of any modern state, because it is a new stage in the administration of vital processes within the state, its territories and administration.

Keywords: digitalization, smart cities, smart infrastructure, Ukraine.

Українські міста роблять перші кроки на шляху до розвитку «розумних» сталих міст. Основною причиною низького розвитку проєктів «Smart city» у містах України є дефіцит фінансових ресурсів, оскільки більшість органів місцевого самоврядування навіть після впровадження комплексу децентралізаційних реформ не здатна забезпечити реалізацію усіх покладених на них повноважень. Процес застосування інновацій досить часто стосується винятково окремих сфер життєдіяльності, тоді як існує реальна потреба у проведенні системних та поетапних змін [5].

На сучасному етапі розвитку досить часто виникають проблеми, пов'язані з питанням національної безпеки. Враховуючи потенційну реалізацію смарт-принципу – чим більш прозорою і відкритою стає діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування завдяки сучасним системам електронного документообігу та їх взаємодіям з іншими системами, тим більша ймовірність використання цієї інформації на шкоду суверенітету країни-провайдера. Окрім цього, існує низький рівень захисту приватних даних. Враховуючи потенційне застосування та формування різноманітних баз даних органами державної влади і органами місцевого самоврядування без чіткого визначення умов доступу до цієї інформації та її використання може призвести як до втрати довіри громадян до цих органів, так і до несприйняття будь-яких нововведень у сфері електронного урядування [4].

Саме тому, враховуючи ці проблеми, системність повсюдної цифровізації міст України потребує: активного втручання Уряду для подальшого розвитку та стимулювання інноваційної та креативної діяльності; тісної взаємодії державного та недержавного секторів для ініціювання, модифікації та розповсюдження smart-технологій та створення нових моделей партнерства; визначення механізмів фінансування smart-технологій та координації взаємодоповнюваної інноваційної діяльності, яка здійснюється університетами та науково-дослідними інститутами,

державними установами, галузевими асоціаціями тощо, а також впровадження механізмів співпраці та партнерських відносин з виробничим сектором.

Розбудовуючи smart-інфраструктуру в містах доцільно зосереджувати увагу на задоволення потреб жителів міста, покращення якості життя містян та пристосування до загального розуміння потреб громади та спільних цілей, які визначені та підтверджені використанням спільних даних; протидію небезпекам; можливість адаптуватися до подальших модифікацій, удосконалень та інтеграції багатьох міських систем і служб; забезпечення цифрової участі громадян у процесах управління містом та підвищення рівня прозорості при ухваленні управлінських рішень.

Саме комплексний підхід до формування політики у сфері розбудови smart-інфраструктури зможе пришвидшити розвиток ринку smart-технологій та впровадження smart-рішень у міських населених пунктах України [1].

Окрім цього, шляхами вирішення зазначених проблем можуть стати наступні дії:

Розробка та ухвалення Національної цифрової стратегії. Завдяки прийняттю такої стратегії міста зможуть реагувати на попит і пропозицію, що формується цифровою економікою, поєднуючи різні сфери політик. Вона має бути спрямована на розширення сектору ІКТ, зміцнення довіри до електронного уряду, вдосконалення цифрових навичок та освіти, а також подолання викликів, таких як управління потоками даних;

Прийняття Національного плану широкосмугового доступу до інтернету з чітко визначеними цілями та регулярне їх оновлення з урахуванням досягнутих цілей та засад, які не вдалося реалізувати;

Розробка та ухвалення Стратегії цифрової конфіденційності та безпеки. Поширення цифрових технологій має супроводжуватися зміною масштабів ризиків цифрової безпеки, що може мати значний вплив на соціальну та економічну діяльність. Державі необхідно розробити надійний набір інструментів реагування на інциденти цифрової безпеки та управління цифровими ризиками [1];

Гармонізація державної політики і національного законодавства з вимогами законодавства Європейського Союзу та зобов'язаннями, які взяла на себе Україна, підписавши у 2014 році Угоду про асоціацію, що, зокрема, передбачає розвиток цифрової економіки, інновацій та місцевого самоврядування [6];

Впровадження міжнародних стандартів «smart city» ISO37101:2016 та ISO37120:2018 – міжнародно-правові документи, які регулюють впровадження сталого розвитку в містах та громадах та передбачають *по-перше*, застосування низки вимог до системи управління сталим розвитком, використовуючи цілісний підхід, з метою забезпечення логічності та узгодженості зі стратегіями розвитку міст [3], та, *по-друге*, визначення методології та набору показників для керування та індикаторів для вимірювання ефективності міських служб та якості життя [2];

Здійснення загальної класифікації інструментів концепції «Smart City» і, як наслідок, розробка національної «дорожньої карти» та чітко структурованої програмної платформи цифрової трансформації міст, як основи для формування відповідних місцевих планів діджиталізації.

Сьогодні в Україні багато міст тією чи іншою мірою намагаються впроваджувати концепцію «Smart City»: впроваджуються проєкти моніторингу автомобільного трафіку, відстежування якості повітря або ж для управління освітленням. Розвивається система е-документообігу та диспетчеризації. Проте в Україні досі немає комплексного підходу. Його ж застосування *по-перше*, охоплює державну підтримку ініціатив, спрямованих на подолання цифрового «розриву», *по-друге*, заходи, які спрямовані на підвищення якості послуг, що надаються в секторі інформаційно-комунікаційних технологій, їх відповідність національним та міжнародним стандартам; *по-третє*, проведення інформаційних кампаній з метою забезпечення інформування населення про численні доступні «розумні» рішення та їх переваги; *по-четверте*, заохочення ефективного обміну інформацією та досвідом на національному та міжнародному рівнях у спосіб долучення до спільних платформ, беручи участь у круглих столах, конферен-

ціях тощо; *по-н'яте*, започаткування індексу Smart City в Україні для моніторингу прогресу та порівняння результатів; *по-шосте*, встановлення спільного бачення і стратегії як на національному рівні, так і в поєднанні зі стратегіями розвитку на місцевому рівні та *по-сьоме*, mapування «розумних» рішень доступних в українських містах.

Список використаних джерел

1. SMART-інфраструктура у сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України. Центр Разумкова. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/other/2021-SMART-%D0%A1YTI-SITE.pdf>. (дата звернення 12.04.2022 р.).
2. Sustainable cities and communities – Indicators for city services and quality of life. URL: <https://www.iso.org/standard/68498.html>. (дата звернення 12.04.2022 р.).
3. Sustainable development in communities – Management system for sustainable development. URL: <https://www.iso.org/standard/61885.html>. (дата звернення 12.04.2022 р.).
4. Андрієнко А. SMART-підходи до розвитку великих міст: перспективи впровадження в Україні. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=dums_2018_3_15 (дата звернення 12.04.2022 р.).
5. Касич А., Федоряк Р., Собяніна А. Інноваційна технологія «Smart city» як механізм покращення рівня життя в сучасному місті. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. URL: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2017/27-1-2017/13.pdf> (дата звернення 12.04.2022 р.).
6. Осьмак А. Методологічні засади класифікації інструментів цифрових систем smart city. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/tppd_2019_24_3.pdf (дата звернення 12.04.2022 р.).

АНДРІЙ ВОРОБІЙОВ,

студент 2 курсу магістратури денної форми навчання спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування», кафедра державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ANDRIY VOROBIOV,

2nd year full-time master's student majoring in 281 «Public Administration», Department of Public Administration, Educational and Research Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Юрій Рубан, к.тех.н., доцент, доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗДОРОВ'Я ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ – ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

CHILDREN'S HEALTH – PRIORITY OF PUBLIC POLICY

Ukraine is in a demographic crisis, especially during the war. The birth rate, which in 2019 reached the lowest level in history, is falling sharply. Against the background of progressive population decline, negative dynamics of its age structure and increasing economic burden on the able-bodied part, the quality of children's health is declining. Addressing public administration in the field of health care in all conditions is an integral part of modern state policy and directly affects the reproduction of the population and the state of families in Ukraine. The paper presents an update of views on state regulation in the field of health care in the context of maintaining the health of children. Main proposals: the creation of a list of state guaranteed medical services/standards; modernization of the training system; combination of material and intellectual resources of the public and private sectors to develop the health care system, improve the quality of medical services; reequip the medical industry; conducting various studies of health and the formation of strategic directions for the provision of medical and other care at the national level.

Keywords: children, health, public policy, management system.

Протягом останніх десятирічь Україна знаходиться у демографічній кризі. Стрімко падає народжуваність, яка у 2019 році досягла найнижчого рівня в історії. На тлі прогресуючого зменшення чисельності населення, негативної динаміки його вікової структури і зростання економічного навантаження на працездатну частину знижується якість здоров'я дітей. Вирішення цієї проблеми в Україні має бути викликом і пріоритетом державної політики відповідно до Закону України «Про охорону дитинства».

Стан здоров'я дитячого населення країні страждає під час російської військової агресії проти України. Саме 24 лютого 2022 року почалася найтрагічніша сторінка української історії ХХІ століття – повномасштабне вторгнення РФ в Україну, жахливі наслідки якого можуть відчувати щонайменше кілька наступних поколінь. Війна перевернула життя мільйонів дітей нищівним чином, спричинила одне з найшвидших широкомасштабних переміщень дітей з часів Другої світової війни.

Вирішення питань державного управління в сфері охорони здоров'я у будь-яких умовах є невід'ємною складовою сучасної політики держави і безпосередньо впливає на відтворення населення та стан родин в Україні.

Мета роботи. Проаналізувати ефективність чинної системи управління в сфері охорони здоров'я в контексті збереження здоров'я дітей та теперішньої демографічної ситуації, сформувати пропозиції щодо її удосконалення для забезпечення якісною медичною допомогою дитячого населення України.

Матеріали та методи дослідження. Системний, структурно-функціональний, соціологічний. Інформаційний пошук базувався на підставі вітчизняних і зарубіжних наукових праць, національних і міжнародних директивних документів сфери охорони здоров'я.

Результати дослідження. Національна стратегія з прав людини, затверджена Указом Президента України від 25 серпня 2015 р. № 501, чітко визначає вектори розвитку державної політики – стратегічні напрями у 1) сфері охорони здоров'я: забезпечення рівного доступу до якісної медичної допомоги, профілактики, раннього виявлення та ефективного лікування захворювань, 2) у сфері забезпечення прав дитини – створення сприятливого середовища для виховання, навчання, розвитку дитини та ефективної системи забезпечення реалізації її прав, 3) у сфері забезпечення права на життя – забезпечення відповідних гарантій захисту права на життя [1,2]. Тобто, забезпечення здорового способу життя та благополуччя у будь-якому віці є основою стратегічного розвитку в частині формування державної політики щодо збереження здоров'я та життя дітей. Напрямом стратегічного розвитку подій має стати впровадження загальнодержавних заходів з управління галуззю, орієнтованих на раннє виявлення патології та збереження здоров'я дитини.

Джеймс Дж. Хекман, професор економіки Чиказького університету, лауреат Нобелівської премії з економіки, експерт з економіки людського розвитку провів дослідження і зробив висновок, що 1 долар, що витрачається на високоякісні програми для дітей віком до 5 років та їхніх сімей з низьким рівнем розвитку, в перспективі збільшує інвестиції до 13% щорічно [3]. Держава має координувати ресурси та спрямовувати їх на якісні програми підтримки дітей. Ціна бездіяльності сьогодні – це трагічна втрата людського та економічного потенціалу, яку ми не можемо і не повинні собі дозволити.

Для успішного державного управління сферою охорони здоров'я, впровадження інновацій та розвитку медичної допомоги дітям необхідно забезпечити комплексність та безперервність дій на рівні держави, області та адміністративно-територіальної одиниці. Основною метою цих дій має стати надання персоналізованої допомоги кожній дитині, створення електронних реєстрів даних пацієнтів, використання ефективних технологій та систематизація діагностичних та лікувальних процесів, впровадження системного та міжвідомчого підходу, створення простору для розвитку сучасної медичної допомоги дитячому населенню України. Надзвичайно важливим є формування аналітичних і стратегічних процесів планування медичної допомоги. Такий підхід до вирішення проблем дозволить змінити негативну динаміку захворюваності, інвалідності та смертності дитячого населення та реально запровадити заходи, спрямовані на створення умов для безпечного та благополучного зростання кожної дитини.

Реалії сьогодення свідчать про необхідність суттєвого оновлення поглядів на державне регулювання у сфері охорони здоров'я. Представляю наступні пропозиції щодо реконструкції в державному управлінні галузі медичної допомоги дитячому населенню України:

1. Створення переліку гарантованих державою медичних послуг/стандартів (стандарт безпеки для дитини), які мають бути забезпечені за рахунок коштів державного бюджету та медичної субвенції.

2. Визначення потреб дитячого населення в якісній та доступній медичній допомозі та раціональному використанні наявних ресурсів: матеріально-технічної бази та кадрового забезпечення (розробка методики розрахунку, запровадження облікових записів пацієнтів).

3. Модернізація системи додипломної та післядипломної підготовки спеціалістів, які надають медичну допомогу дітям.

4. Проведення різноманітних (аналітичних, статистичних, клінічних тощо) досліджень стану здоров'я та формування стратегічних напрямків надання медичної та іншої допомоги на національному рівні.

5. Поєднання матеріальних та інтелектуальних ресурсів державного та приватного секторів для розвитку системи охорони здоров'я, покращення якості медичних послуг населенню, переоснащення медичної промисловості.

Список використаних джерел

1. Ранній розвиток дітей, ВООЗ ООН, ЮНІСЕФ: <http://www.data.unicef.org/child-mortality/under-five.html>
2. Державна служба статистики України <http://database.ukrcensus.gov.ua/PXWEB2007/>
3. Holland WW. European Community Atlas of Avoidable Death. Commission of the European Communities Health Services Research Series. New York: Oxford Medical Publications. 1991; 1(6).

НАТАЛІЯ ГАЛЯС,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NATALIIA HALIAS,

*post-graduate of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-6010-2787>*

Науковий керівник: Вікторія Колтун, д.держ.упр., професор, завідувач кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

АЛГОРИТМ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ

ALGORITHM OF DIGITAL TRANSFORMATION AT THE LOCAL LEVEL IN THE CONTEXT OF KNOWLEDGE MANAGEMENT

Digital transformation is a new trend of today that is important at all levels of government from national to local. In the conditions of digitalization there is a search and distribution of new resources, tools and technologies that are able to ensure the implementation of transformation processes in the system of local self-government. The relevance of the publication is becoming increasingly important in wartime in the face of new challenges that require coordinated and balanced decisions of community leaders, expert community, timely delivery of important and urgent information to community residents, and establishing communication channels between all public actors. Thus, the most important factors in the successful implementation of all stages of digitalization are the study of technical capabilities and requests in communities, strategic planning, digital education and the availability of professional digital leaders on the ground, motivation for education and development through quality communication of success stories.

Keywords: digital transformation, knowledge management, territorial community.

Цифрова трансформація – це новий тренд сучасності, що важливий на всіх рівнях врядування від національного до місцевого. В умовах цифровізації відбувається пошук та поширення нових ресурсів, інструментів та технологій, які здатні забезпечити реалізацію трансформаційних процесів в системі місцевого самоврядування. Актуальність публікації набуває зростаючого значення в умовах воєнного часу під час зіткнення з новими викликами, які потребують злагоджених та виважених рішень очільників громад, експертного середовища, вчасного донесення важливої та термінової інформації до мешканців громади, а також налагодження комунікаційних каналів між усіма суб'єктами публічного середовища.

Останнім часом фахівцями окреслюються ключові моменти цифровізації, а саме збір, управління та використання даних громадою у різних процедурах та процесах прийняття рішень. На нашу думку, вони повністю корелюються з етапами процесу управління знаннями. Представимо дану кореляцію через алгоритм цифровізації на місцевому рівні [1, 2, 3]. Дотримуючись певної послідовності дій та технологій, зможемо досягнути значної ефективності вкладених ресурсів муніципалітету та жителів громади.

Алгоритм цифрової трансформації громади

Розуміння цифрової філософії, що включатиме розвиток цифрової культури, навичок, вмінь, знань на місцевому рівні.

Дослідження потреб у цифровізації громад. Виникнення необхідності після успішної децентралізації виявляти найбільш корисні зміни у новоутворених кластерах громад та зосереджуватись на саме на тих змінах, які підвищуватимуть економічну ефективність розвитку територіальної громади та сприятимуть забезпеченню ресурсами потреб громади.

Розробка цифрової стратегії та проведення мір заходів в сфері діджитал безпеки громади. Підвищення інституційної спроможності громад можливе завдяки створенню регіональних стратегій розвитку і програм, зокрема і проєктів з цифровізації.

Синхронізація зусиль на всіх рівнях: на рівні громад, місцевої та центральної влади. На думку фахівців, важливо, щоб компетентні службовці в регіонах і містах вивчали, що саме роблять центральні органи виконавчої влади для того, щоб не дублювати ці процеси і бути готовими до того, що цей функціонал буде скоро для них доступний.

Наявність базової цифрової інфраструктури, а також забезпеченість інформаційною, технічною і матеріальною підтримкою в разі потреби.

Підготовка цифрових лідерів, що спроможні втілювати ідеї цифрової трансформації. Навчання повинно бути фундаментальним щодо формування стратегій розвитку, фінансового планування, роботи з донорами та безпосередньо цифрової трансформації в різних галузях, зокрема медицині, освіті, економіці. Створення відповідної бази знань на спеціальних платформах для цифрових лідерів громад сприятиме ефективнішому прийняттю рішень.

Розвиток цифрової компетенції у службовців та підвищення рівня цифрової грамотності шляхом безперервного навчання у сфері цифрового розвитку. Управління особистими знаннями за рахунок самостійного використання діджитал-інструментів жителями громади. Формування у громадян цифрових навичок сприятиме використанню цифрових платформ та розвитку інноваційної культури в суспільстві.

Створення власних історій успіху впровадження електронних інструментів та інноваційних технологій. Розуміння іншими громадами, як саме певний проєкт вплинув на досягнення тих чи інших цілей, зафіксованих у стратегіях завдяки успішним практикам цифровізації громади.

Розповсюдження бази успішних практик цифрового розвитку регіонів. Проведення ситуаційного аналізу, вивчення досвіду іншої громади призведе до розуміння всієї екосистеми цих змін, починаючи від сформульованої проблеми до нормативно-правових актів, рішень місцевих рад тощо.

Формування співпраці для обміну даними. Сучасна форма співпраці, в якій учасники діляться своїми даними та інформаційними можливостями спрямована на створення колективного впливу та консолідації потенціалу.

Залучення до співпраці цифрових амбасадорів – людей, які промотуватимуть цифрову трансформацію. Такими представниками можуть бути як локальні блогери, журналісти так і неурядові організації.

Налагодження зв'язку громади, цифрова партисипація сприятиме забезпеченню громадам доступу до даних. Використання досвіду політиків забезпечить координацію з екосистемою інноваційних центрів, мереж і платформ для забезпечення цифрової трансформації.

Формування фундаменту для продукування та імплементації інновацій, нових проєктів в сфері цифрових трансформацій.

Таким чином, найважливішими факторами успішного впровадження всіх етапів цифровізації є вивчення технічних спроможностей та запитів у громадах, стратегічне планування, цифрова освіта та наявність професійних цифрових лідерів на місцях, мотивація до освіти та розвитку через якісну комунікацію історій успіху. Цифрова трансформація є новим вектором руху громади, завдяки якому виникає потреба в нових професіях, створюються передумови для сучасних форм співробітництва, обміну даними за участі всіх зацікавлених сторін.

Список використаних джерел

1. Цифрова трансформація: Мінцифри та U-LEAD проведуть навчання для громад. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3402139-cifrova-transformacia-mincifri-ta-ulead-provedut-navcanna-dla-gromad.html> (дата звернення: 28.05.2022).
2. Мінцифра допоможе громадам стати цифровими за допомогою освітнього курсу. URL: <https://thedigital.gov.ua/news/vid-breningu-gromad-do-tsifrovoi-partitsipatsii-mintsifra-dopomozhe-gromadam-stati-tsifrovimi-zadopomogoyu-osvitnogo-kursu> (дата звернення: 28.05.2022).
3. Гуз. Ю. Потенціал цифрової трансформації у громадах України. URL: <https://voxukraine.org/potential-tsifrovoyi-transformatsiyi-u-gromadah-ukrayiny/> (дата звернення: 28.05.2022).

ІГОР ГОЦУЛ,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

INOR HOTSUL,

*graduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-8193-3555>*

Науковий керівник: Лілія Гонюкова, д.держ.упр., професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СПОРТ ЯК МЕХАНІЗМ РОЗШИРЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА

SPORT AS A MECHANISM FOR EXPANSION OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN COOPERATION

The author investigated that the process of formulating the humanitarian dimension in world politics in the context of the geocultural paradigm of global development in recent years has clearly borne fruit. Humanitarian issues are of special importance in modern international relations. The author emphasizes that their solution depends on the state of international relations, the level of tension and conflict, as well as the participation in this process of officials of the country and the general public, including sports. The author finds that in the world sport is a mechanism of political influence with powerful potential and opportunities. It serves as a means of strengthening international cooperation and a mechanism for overcoming conflicts and establishing intercultural dialogue.

The author emphasizes that sport plays an important role in international relations and foreign policy, while remaining officially «out of politics» promotes cooperation, solidarity, tolerance, understanding and social cohesion at the local, national and international levels. The author investigated that through sports competitions people from different countries learn about each other's cultural achievements and peculiarities, which undoubtedly creates a sense of mutual respect, sympathy, elimination of alienation, promotion of interaction, strengthening social ties, overcoming intercultural barriers.

Keywords: sport, mechanism, international relations, conflict, interaction.

Спорт як інструмент освіти, розвитку та миру сприяє співпраці, солідарності, толерантності, порозуміння та соціальної інтеграції на місцевому, національному та міжнародному рівнях. Його внутрішні цінності, такі як командний дух, чесність, дисципліна, повага до суперника та правила гри, визнані у всьому світі і можуть бути використані для сприяння солідарності, соціальної згуртованості та мирного співіснування.

За останні десятиліття у контексті геокультурної парадигми розвитку глобального світу чітко позначився процес формування гуманітарного напрямку у світовій політиці, особливо це актуально в умовах воєнного стану. Вирішення гуманітарних питань залежить від стану міжнародних відносин, рівня їх напруженості та конфліктів, а також залучення до цього процесу не лише офіційних представників держав, а й представників широкого загалу, зокрема спортивного, що потребує глибокого і всебічного аналізу.

Важливо наголосити, що спорт здатний об'єднувати людей незалежно від їх походження, виховання, релігійної приналежності чи економічного статусу. У світі спорт є механізмом політичного впливу з потужним потенціалом і можливостями. Сучасна дослідниця Н. Борецька зазначає: «історія має багато прикладів того, як різні країни використовували цей механізм для досягнення своїх цілей. У сучасному світі спорт став невід'ємною частиною міжнародних відносин. Він виступає як засіб зміцнення міжнародного співробітництва, слугує механізмом подолання конфліктів та налагодження міжкультурного діалогу. Спорт універсальний, він зрозумілий кожному незалежно від раси, кольору шкіри, віросповідання, світоглядних поглядів» [1, с. 531].

Також варто звернути увагу на те, що із залученням спорту у сферу міжнародних відносин пов'язаний феномен спортивної дипломатії, що представляє собою вид дипломатичної діяльності, який активно розвивається, спрямований на досягнення взаєморозуміння між народами, зміцнення миру та співробітництва через спорт. У сучасному світі активно йде

процес формування спортивної дипломатії як гуманітарної технології та повноцінного інституту громадянського суспільства, здатного вирішувати стратегічні завдання держав у галузі внутрішньої та зовнішньої політики.

Слід зазначити, що згідно із Законом України «Про фізичну культуру і спорт» від 25 липня 2021 р. № 1520-IX спорт являє собою діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них [3].

Враховуючи вище зазначене погоджуємось із думкою таких науковців як В.Саєнко та Г.Толчева, що спорт, залишаючись формально «поза політикою», відіграє важливу роль у міжнародних відносинах та зовнішній політиці, сприяючи зміцненню співпраці, солідарності, толерантності, порозумінню та соціальної інтеграції на місцевому, національному та міжнародному рівнях. Особливе місце спорт займає в організаціях системи, яка розглядає спорт як унікальний та потужний механізм збору коштів, пропаганди, мобілізації та зростання суспільної поінформованості про актуальні проблеми міжнародних відносин, насамперед, проблеми розвитку світу [4, с. 115].

Слід зазначити, що Генеральна Асамблея ООН розглядає спорт як універсальний механізм, комплексне використання якого є благом для миру та розвитку. Його комплексність розкривається через його функції, зокрема: фактор розвитку, механізм дипломатії «м'якої сили», форма діалогу та зближення полікультурних суспільств, засіб забезпечення миру в міжнародних відносинах та ін. [5].

І. Грідіна та Д. Куц наголошують, що «спортивні змагання дають змогу народам різних країн познайомитися з досягненнями культури та особливостями один одного, що, безсумнівно, породжує почуття взаємної поваги, симпатії, усуває відчуження, сприяє взаємодії, зміцненню соціальних зв'язків, подолання міжкультурних бар'єрів. Враховуючи той факт, що спорт є універсальною мовою спілкування, можна говорити про монопотенціал «спортивної дипломатії», яка може стати ефективним каналом пропаганди культури миру та діалогу між цивілізаціями. У сучасному світі спортивну дипломатію можна розглядати як офіційну та неофіційну діяльність держав, урядів, спеціальних зовнішньополітичних органів публічного управління щодо реалізації завдань зовнішньої політики держави шляхом організації, проведення та участі в міжнародних спортивних змаганнях за участю команд, спортсменів і тренерів [2, с. 339].

Але, слід підкреслити, що у світі залишається потреба проявляти свої амбіції без допомоги військових конфліктів. Війни коштують життів мільйонів молодих людей і завдають великих втрат світовій економіці.

Доцільно зауважити, що у 2022 році розпочалася повномасштабна війна Російської Федерації проти України. Нині, особливо відчужають на собі, що таке війна, олімпійські види спорту, адже стрімко знизилось фінансування підготовки спортсменів в Україні, чимало професіональних футболістів покидають українські клуби, є загроза взагалі проведенню змагань з ігрових видів спорту в Україні. Та й самі спортсмени психологічно відчужають посилений тиск напруженої суспільної ситуації в державі.

Таким чином, спорт відіграє помітну і, в багатьох випадках, визначальну роль у розвитку міжнародного гуманітарного співробітництва. Великі міжнародні змагання, перш за все, олімпійські і паралімпійські ігри, чемпіонати світу з окремих видів спорту є не тільки спортивними подіями, в яких визначаються переможці, а й засобом вирішення питань гуманітарного характеру.

Список використаних джерел

1. Борецька Н. О. Фізична культура і спорт як один із пріоритетних напрямків державної політики. Молодий вчений. 2018. № 11(2). С. 530-533. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_11%282%29_10
2. Грідіна І., Куц Д. Спортивна дипломатія України: поразки і перемоги. Історичні і політологічні дослідження. 2013. № 4. С. 332–341. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/lipd_2013_4_41.
3. Закон України «Про фізичну культуру і спорт» від 25 липня 2021 р. № 1520-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12#Text>
4. Саєнко В. Г., Толчева Г. В. Управління оздоровчим ресурсом спортсмена на шляху до вищої майстерності. Стратегічне управління розвитком фізичної культури і спорту. Харків: ХДАФК, 2019. С. 114-118
5. General Assembly of the United Nations. URL: <https://www.un.org/en/ga/>.

ВІКТОР ГРАДІВСЬКИЙ,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

VIKTOR GRADIVSKYY,

*postgraduate student at the Department of Regional Policy Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-1745-6584>*

Науковий керівник: Василь Купрійчук, д.держ.упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УПРАВЛІННЯ ГУМАНІТАРНИМ РОЗВИТКОМ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

MANAGEMENT OF HUMANITARIAN DEVELOPMENT AT THE REGIONAL LEVEL IN THE CONDITIONS OF GLOBAL TRANSFORMATIONS

When developing and implementing the state policy of forming a single humanitarian space, one should take into account the peculiarities of cultural life of different regions, which have historically been formed under the influence of political, economic, social, spiritual, demographic, geopolitical, ethno-migratory, natural-climatic and other factors. First of all, it should be borne in mind that different regions of Ukraine have developed under the influence of different cultures and civilizational processes, which have a unique impact on the humanitarian sphere in a given region.

The purpose of managing humanitarian development at the regional level in the context of global transformations is to deepen on the basis of the best traditions and spirituality of the Ukrainian people the process of forming humanistic worldview, system of moral and cultural values of national importance, patriotism and highly developed national identity. spiritual and, consequently, socio-political unity of society, reduction of ideological, cultural and political confrontation in it, strengthening constructive cooperation of indigenous peoples and national minorities and the formation of the Ukrainian political nation as the highest form of historical community.

Keywords: governance, humanitarian development, regional level.

Для досягнення головної мети управління гуманітарним розвитком на регіональному рівні в умовах глобальних трансформацій передбачається вирішення таких основних завдань [1, 3]:

- визначення фундаментальних загальнонаціональних духовних цінностей, та забезпечення засобами дієвої культурно-освітньої політики адекватного сприйняття (насамперед шкільною і студентською молоддю, а також різними молодіжними субкультурами) таких цінностей, зокрема, власної правдивої історії, як важливої умови для консолідації перспективних у віковому сенсі верств українського соціуму, досягнення в ньому порозуміння з найгостріших проблем історичного минулого України; при цьому предметне поле такого порозуміння має включати історичний досвід та історичну пам'ять усіх регіонів та всіх поколінь українців;

- творення і впровадження в практику національної системи постійного моніторингу за прийнятим ООН індексом людського розвитку з метою здійснення невідкладних заходів щодо вирівнювання регіональних вимірів основних показників культурного розвитку [2; 4];

- забезпечення правових, фінансово-економічних, організаційних умов для територіальних громад та органів місцевого самоврядування щодо розвитку культури, особливо народної культури на селі, шляхом збільшення частки видатків місцевих бюджетів на культурні цілі, переходу на програмно-цільовий метод бюджетного фінансування цієї сфери, залучення інвестиційних коштів на реалізацію програм культурного розвитку регіонів, якнайповнішого використання місцевих ресурсів та створення культурних індустрій;

– визначення цілей і пріоритетів, а також розроблення комплексного правового механізму з питань реалізації державної мовної політики на регіональному рівні; основними елементами такого механізму є: Концепція державної мовної політики, окремий Закон України «Про розвиток і застосування державної мови в Україні» та переглянутий і уточнений Закон України «Про ратифікацію Європейської хартії регіональних або міноритарних мов» [1; 5];

– розробка й реалізація загальнонаціональних та галузевих середньо- і довгострокових програм, спрямованих на гуманітарну інтеграцію регіонів України в єдиний національно-державний комплекс та формування національної ідентичності українського суспільства, яка має спиратися на базові, спільні для всіх громадян держави цінності й враховувати багатокультурність України як її суспільне надбання [2; 6].

Список використаних джерел

1. Соціальна і гуманітарна політика: підручник/ [авт.кол.: В.П.Трощинський, В.А.Скуратівський, М.В.Кравченко та ін.]; за заг.ред.Ю.В.Ковбасюка, В.П.Трощинського. – К.: НАДУ, 2016. – 792 с.
2. Державна політика в соціогуманітарній сфері : підручник / [авт. кол. : В.А.Скуратівський, В.П.Трощинський, П.К.Ситник та ін.]; за заг. ред. В.А.Скуратівського, В.П.Трощинського. – К. : НАДУ, 2010. – 284 с.
3. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. – 378 с.
4. Купрійчук В. М., Слюз Т. Д. Вплив державної культурної політики на духовну консолідацію українського суспільства в умовах децентралізації. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 5.
5. Купрійчук В. М. Культурні чинники консолідації українського суспільства / В. М. Купрійчук // Вісн. НАДУ. Серія «Державне управління». – 2019. – № 1 (92). – С.67–75.
6. Василь Купрійчук Перспективи публічного врядування у сфері культури. Реформа децентралізації в Україні: здобутки та перспективи : матеріали міжнар. круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні (Київ, 9 груд. 2021 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андрєєвої, В. С. Колтун. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2021. 259 с.

НАТАЛІЯ ГРИНЧУК,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NATALIIA GRYNCHUK,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8516-2417>

БІЗНЕС ТА ЙОГО БЕЗПЕКА: ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ АСПЕКТ**BUSINESS AND ITS SECURITY: TERRITORIAL ASPECT**

The essence of the concepts «security», «business security» is considered. The situation with regard to working business during hostilities is analyzed. Existing and potential problems have been identified. It is proved that Ukrainian business can become a platform for economic recovery. Areas of action on business security are identified for further elaboration and consideration in strategies and programs.

Keywords: business, business security, martial law, areas of recovery.

Конкурентоспроможний бізнес слугує досягненню високого рівня національних, економічних та фінансових інтересів у суспільстві. Однак однією із головних проблем прискорення його розвитку є забезпечення безпеки, що виникає з моменту початку діяльності підприємницької структури та конкретного функціонування підприємства.

За системного підходу до розв'язання проблеми, забезпечення безпеки бізнесу органами публічного управління набуває першочергового значення, оскільки воно має бути спрямоване на досягнення захищеності належного рівня життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави в цілому. При цьому важливо зрозуміти яким має бути ефективний, раціонально виважений та якнайменш матеріально затратний спосіб забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами публічного управління, а також які зовнішні і внутрішні фактори впливають на безпечність функціонування бізнесу, хто має забезпечувати його безпеку [1, с. 14].

Таблиця 1. Трактатування сутності безпеки науковцями

Прізвище автора	Зміст
А.І. Поздняков [2, с. 190].	Безпека – захищеність від завдання значущої шкоди
Г.П. Ситник [3, с. 20].	Безпека – це забезпечення всім громадянам держави належних умов для їхньої самореалізації, захист їхнього життя, свободи, власності від посягань будь-якої окремої людини, організації, суспільства чи держави.
Є.К. Пронкін, В.П. Ковальський, О.Я. Маначинський [4, с. 57].	Безпека розглядається як відсутність будь-яких загроз правам і свободам людини, суспільства та держави, базовим інтересам і цінностям суверенної національної держави.
А.В. Костров та А.А. Ткачова [5, с. 24].	Безпека – це такий стан, за якого ніщо кому-небудь або чому-небудь не загрожує і, «безпека» є крайнім значенням небезпеки, коли остання абсолютно відсутня.
В.А. Ліпкан [6, с. 362-363].	Наявні чотири підходи щодо трактування поняття «безпека»: статистичний (безпека як стан захищеності), апофатичний (безпека як відсутність загроз і небезпек), діяльнісний (система заходів, спрямованих на створення певних безпечних умов), пасивний (дотримання певних параметрів та норм, від забезпечення яких безпосередньо залежить безпека).
Енциклопедія економічної безпеки [7]	Стан захищеності життєво важливих інтересів системи від недобросовісної конкуренції, протиправної діяльності кримінальних формувань та окремих осіб, здатність протистояти внутрішнім та зовнішнім загрозам, зберігати стабільність функціонування та розвитку відповідно до його стратегічних цілей.

Можна говорити про широке розуміння безпеки, коли виокремлюють військові, екологічні, економічні, демографічні, геополітичні, культурологічні, інформаційні та інші компоненти. Нестабільність у розвитку держави також можна трактувати як серйозну загрозу її цінностям та ідентичності, зміст яких змінюється в часі та просторі, впливає на розвиток бізнесу у тому числі.

У ст. 42 Конституції України зазначено, що громадянам надається можливість займатися підприємницькою діяльністю та отримувати необхідний захист від органів державної влади шляхом забезпечення її безпеки [8]. Забезпечення органами державної влади права на безпеку – одна з найбільших соціальних цінностей згідно зі ст. 3 Основного закону України, що спонукає державу дбати про захищеність фізичних осіб-підприємців та юридичних осіб. Забезпечення безпеки підприємницької діяльності органами державної влади не буде ефективним без взаємодії з недержавним сектором – саме тому ми говоримо про публічне управління. На жаль, у Законі України «Про національну безпеку України» [9] не зазначено як суб'єкт національної безпеки України підприємницьку діяльність, хоч за суттю бізнес мав би бути визначений у цьому законі також. Адже головне завдання підприємницьких структур – надання послуг щодо забезпечення громадян працевлаштуванням, безпечними умовами праці та охороною здоров'я, культурним та духовним розвитком, надання соціальної допомоги, що є основою для реалізації конституційних прав і свобод людини та громадянина і складовою поняття об'єкта національної безпеки країни.

За різними оцінками (зокрема провідних бізнес-асоціацій), кількість працюючого бізнесу в Україні за час воєнних дій скоротилася на 46-51% (це як повністю зруйновані виробничі, складські і логістичні потужності, втрачене обладнання, так і зруйновані виробничі ланцюжки, логістика, відсутність доступу до сировинної бази тощо). Переважна більшість бізнесу, що продовжує роботу, також має певні труднощі – від втрати частини активів, звільнення всіх або частини працівників (які поїхали за кордон чи перемістилися в інші регіони України), додаткових витрат на релокацію чи перебудову бізнес-процесів, до падіння споживання і купівельної спроможності, зростання витрат на логістику, відсутності доступу до кредитних ресурсів тощо.

Бізнес скорочується і продовжить це робити у найближчі місяці – хтось адаптується, перегрупується і виживе, а хтось взагалі уже ніколи не повернеться до нормального функціонування (втративши активи, персонал, ринки тощо) – і усвідомлення/розуміння цього прийде до такого бізнесу лише за декілька місяців. Ще частина бізнесу, усвідомлюючи непрогнозованість і несприятливість (перш за все, ідеологічну) бізнес-середовища, прийме рішення полишити країну і релокуватися не на західну Україну, а кудись далі на захід – у Європу (і наші сусіди зроблять все для того, щоб привабити та абсорбувати у себе цих креативних і відважних людей).

Наслідки воєнних дій будуть просто нищівними для економіки України, а платформою для відновлення зростання може стати саме український бізнес. Чого потребуватиме бізнес після завершення війни і як можна буде підтримати його у найбільш ефективний спосіб?

Окремі напрями для подальшого опрацювання:

- бізнесу потрібен буде збут (зараз однозначно буде спостерігатися падіння внутрішнього споживання, основний попит буде назовні – тож, потрібне максимальне спрощення умов для здійснення експорту). Тут варто долучати також наших послів в різних країнах, щоб відкривати нові ринки як збуту, так й сировини;

- бізнесу буде потрібен ресурс для відновлення (чи відбудови підприємств, чи перепрофілювання, чи залучення нових технологій – отже, потрібні будуть значні, але доступні кредитні ресурси);

- у країні виникне попит на роботи з відновлення (дороги, мости, житло тощо – буде значна потреба, бізнесу треба буде навчитися об'єднуватися і брати комплексні замовлення, вивчати нові технології – тож, потрібен буде спеціалізований консалтинг);

- статус транзитного хабу і найважливішої ланки «шовкового шляху» втрачаємо на десятиліття, тому необхідно розвивати нову логістику;

- паливно-енергетичний комплекс потребуватиме кардинальної перебудови із заміщенням газової складової нашої енергетики (можливо і вугільної Донбасу, яка знищена). Для цього необхідно звести енергобаланс держави вже зараз;

- сприяти відбудові логістичних ланцюжків та формування нових виробничих промислових зон з глибокої переробки продуктів харчування задля продовольчої безпеки країни;
- від численних регуляторних і контрольних функцій держави варто відмовитися, від численних адміністративних послуг, з ними пов'язаних, також. Електронізувати і спростити низку «бізнес-процесів» держави, які уже так чи інакше електронізовані чи можуть бути швидко електронізовані (стратегія «Держава в смартфоні»). Тим більше український бізнес, як ніхто інший за подібних умов, довів свою відповідальність фронту (часто у збиток собі), волонтерство, фінансування численних благодійних проектів і програм, пряме фінансування потреб фронту;
- будуючи новий (післявоєнний) бізнес, потрібно дивитись на десятиліття вперед з точки зору: продуктів, технологій і матеріалів. Масова бізнес-синергія, особливо для малого бізнесу, може стати новою швидкою рушійною силою економіки;
- вже зараз маємо думати як відроджуватимемо економіку і яку економіку маємо розбудувати. Для цього має бути мобілізований увесь інтелект нації. Об'єднання підприємців і роботодавців, об'єднання найманих працівників, науковці мають, не чекаючи владних рішень, об'єднувати зусилля і уже сьогодні започатковувати «мозкові штурми» щодо відбудови економіки на окремих територіях, у окремих громадах;
- потрібні програми швидкого та якісного перепрофілювання та навчання новим навичкам працівників/потенційних працівників, орієнтуючись на запит бізнесу, як і програми розвитку людського капіталу;
- необхідно зберегти зараз, в умовах війни і надалі розвивати ІТ-бізнес, особливо підтримку компаній з українським корінням. Це те, що приносить кошти в Україну, і в майбутньому на розширення не потрібні великі капітальні вкладення;
- ревіталізація міст має відбуватися не за принципом контейнерного міста, а за сучасними архітектурними тенденціями та принципами енергозбереження з врахуванням цілей розвитку тисячоліття, відбудова з сучасними бомбосховищами та підземними парковками;
- у рамках роботи з дітьми і людьми, що зазнали стресів – це створення нових і підтримка існуючих центрів соціальної реабілітації населення. Потрібен системний підхід зі створення послуг з надання притулку, догляду, соціального супроводу, підтриманого проживання, медико-реабілітаційного супроводу, соціальної адаптації;
- навчання кризовому управлінню; окрема робота (підтримка) з населенням, яке тимчасово мешкало на окупованих територіях. Підтримка та навчання для самозайнятих осіб;
- навчання всіх буквально: від депутатів та чиновників, до мешканців, переселенців, волонтерів про життя в нових умовах, мова про «впровадження змін» і внутрішню адаптацію, прийняття рішень в умовах невизначеності.

Список використаних джерел

1. Безпека підприємницької діяльності в Україні: адміністративно-правовий аспект : монографія / Ю.І. Крегул, Р.О. Банк. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 240 с.
2. Поздняков А.И. О понятийном аппарате теории безопасности (аксиологический подход) / А.И. Поздняков // Информационный сборник «Безопасность». 2002. № 7–8. С. 185–191.
3. Ситник Г.П. Національна безпека України: теорія і практика : навч. посіб. / Г.П. Ситник, В.М. Олуйко, М.П. Вавринчук. Хмельницький ; Київ : Кондор, 2007. 616 с.
4. Ковальський В.П. Національні інтереси: загрози та їх нейтралізація / В.П. Ковальський, О.Я. Маначинський, Є.К. Пронкін // Віче. № 7. 1994. С. 57–62.
5. Костров А.В. Защита населения и территорий: семантический анализ, синтез и формализация ключевых терминов / А.В. Костров, А.А. Ткачева // Проблемы безопасности. 2000. № 6. С. 24–28
6. Ліпкан В.А. Теорія національної безпеки : підручник / В.А. Ліпкан. Київ: КНТ, 2009. 631 с.
7. Економічна енциклопедія: У трьох томах / Ред.кол. С.В. Мочерний (відп.ред.) та ін. Т.1. Київ, Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с.
8. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. ст. 141.
9. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 р. №2469-VIII// Відомості Верховної Ради України. 2018. № 31. ст. 241

ВІКТОРІЯ ГУРА,

кандидат економічних наук, доцент, заступник директора з науково-педагогічної роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

VIKTORIYA GURA,

Ph.D in Economics, Associate Professor, Deputy Director for Research and Education of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ ВІЙНИ

THE IMPORTANCE OF THE DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE DURING AND AFTER THE WAR

The publication highlights the importance of the development of social entrepreneurship in Ukraine during and after the war. The materials of the work contain information about the peculiarities of such activities as social entrepreneurship, problems and prospects of its development in Ukraine, examples of such business in Ukraine, as well as the peculiarities of interaction between social business and the state.

Keywords: social entrepreneurship, social entrepreneurs, problems, prospects, activity.

Соціальне підприємництво як новий вид підприємництва поєднує господарську діяльність, що спрямована на отримання прибутку, а також різні активності для вирішення соціальних, культурних, екологічних й інших викликів сьогодення.

Якщо розглядати феномен соціального підприємництва, то у порівнянні зі звичайним бізнесом варто відзначити певні відмінності. Найголовніше, це постановка акцентів в діяльності. Так, класичний бізнес сфокусований на отриманні максимальної вигоди у відповідній сфері діяльності, спрямований на високу продуктивність праці та значний прибуток. У свою чергу, соціальне підприємництво акцентує увагу на зміну несправедливих суспільних умов, створення продуктів або послуг, що сприяють соціальним перетворенням, стимулюють подальші соціальні зміни. Тому соціальні підприємці можуть жертвувати найбільш ефективними моделями ведення бізнесу, залучати не висококваліфікований персонал, а людей з певними вадами або певного соціального прошарку, щоб покращити становище певної групи населення, яка потребує допомоги.

У світі проблема зародження та розвитку соціального підприємництва припала на кінець ХХ ст. Якщо ж розглядати вітчизняний досвід, то варто відзначити, що соціальне підприємництво почало активно розвиватися після 2014 року. Цей тренд пов'язаний зі зростанням впливу громадянського суспільства та розвитку сфери послуг (третинний сектор або service business) в Україні.

Через агресію РФ у 2014, коли були захоплені території Криму та Донбасу, в Україні утворився новий прошарок соціально незахищених громадян й осіб, що потребують особливого ставлення – це внутрішньо переміщені особи (ВПО) та ветерани війни. Основним механізмом утворення нових соціальних підприємств стала економічна самозгуртованість цих верств населення – внутрішньо переміщених осіб, переселенців з Криму, ветеранів АТО, об'єднаних прагненням вирішення власних соціальних та економічних проблем.

За даними аналізу різних аналітичних та статистичних джерел від 2020 р. в Україні працюють близько 1000 підприємств, які можна віднести до соціальних. Прогресуючий зріст кількості соціальних підприємств у останні 6 років (82%) є своєрідною реакцією на прояви соціально-економічної кризи. Географія розповсюдження соціальних підприємств охоплює всю Україну. Найбільша кількість соціальних підприємств знаходиться у м. Київ (20%), Львівській

(10%), Полтавській (6%), Донецькій (6%), Київській (5%), Запорізькій (5%), Харківській (4%) областях [1].

Прикладами соціального бізнесу, які діють в Україні вже впродовж декількох років, і допомагають вразливим верствам населення є такі організації, як: Veterano Group (бізнес, який допомагатиме ветеранам війни повертатися до мирного життя) [2], Перспектива 21.3 (благодійна організація, яка захищає інтереси людей з порушенням інтелектуального розвитку) [3], Urban Space 100 (діяльність, яка спрямована на вирішення проблем урбаністики та розвиток міського простору в м. Івано-Франківськ) [4].

Якщо ж розглядати сучасний стан України, то в контексті повномасштабного вторгнення РФ масштаби соціальних проблем збільшилися в рази. Кількість біженців за межі України перевищує 6 млн осіб, внутрішньо переміщених осіб понад 8 млн осіб, а з активними бойовими діями кількість постраждалих осіб, які залишилися без дому або засобів до існування, та число інших вразливих прошарків суспільства тільки збільшується з кожним днем. Це не беручи до уваги питання ветеранів війни та родин військовослужбовців, кількість яких також досягає 1 млн осіб. Тому вже зараз створюються різні проекти, що залучають ВПО та постраждалих від війни осіб до роботи, щоб дати можливість заробляти та мати надію на майбутнє.

Так, в Запорізькій області, яка стала прихистком для сотень тисяч постраждалих, соціально відповідальний бізнес дає працевлаштування людям. Наприклад, сьогодні 110 переселенців працюють або стажуються на запорізьких підприємствах Групи Метінвест. Із них 60 людей – на комбінаті «Запоріжсталь» [5].

Якщо розглядати взаємодію соціального бізнесу та держави, то держава стимулює підприємців на відносно безпечних територіях поза зоною бойових дій приймати переселенців та активно наймати їх на роботу. Так, з квітня 2022 р. уряд виплачує по 6500 грн за кожного ВПО працівника, якого оформлюють на роботу. Таким чином люди можуть бути працевлаштовані в тих бізнесах, які можуть сьогодні працювати в умовах воєнного стану.

Додаткові послаблення були введені на законодавчому рівні, коли Верховна Рада України внесла зміни до законодавства щодо функціонування національної системи кваліфікацій, спрямовані на надання можливості українцям швидше працевлаштовуватися у разі відсутності відповідної освіти [6].

Наразі в законодавстві України немає достатньої правової бази для ефективного розвитку саме соціального підприємництва. Відсутність правового визначення та диференціації цього виду підприємництва призводить до того, що він фактично працює у статистичній, правовій та організаційній «тіні».

Між тим соціальні підприємства потужно розвиваються. І цей процес відбувається у двох вимірах:

- шляхом самоорганізації економічної діяльності згуртованих представників соціально незахищених верств населення;
- започаткування дозволеної підприємницької діяльності на базі неурядових некомерційних громадських організацій (найбільш розповсюджена тенденція).

Отже, враховуючи безпрецедентні виклики, що постали перед Україною, саме взаємодія держави та бізнесу, зокрема соціального, має стати фундаментом для післявоєнної відбудови та економічного зростання. За підтримки ЄС та інших міжнародних партнерів ми повинні впроваджувати інноваційні технології у різних сферах та реалізовувати прогресивні реформи, що сприятимуть відбудові країни. В цій парадигмі соціальне підприємництво відіграє важливу роль, оскільки вирішує багато соціальних проблем. Йому притаманні гнучкість та адаптивність до викликів. Держава, в свою чергу, має забезпечити соціальним підприємцям, як інноваційним драйверам розвитку суспільства, відповідну підтримку та режим сприяння (законодавче врегулювання).

Соціальне підприємництво як тренд дасть можливість вирішити багато соціальних проблем в Україні, які принесла війна за досить короткий період часу, та збільшить шанси на успішне та стрімке відновлення держави.

Список використаних джерел

1. Каменко І. С. Соціальне підприємництво в Україні: Економіко-правовий аналіз. Аналітичний звіт для проекту «EU4YOUTH Розкриття потенціалу молодих соціальних підприємців в Молдові та Україні. 2020. URL: https://www.euneighbours.eu/sites/default/files/publications/2020-11/Legal%20report%20in%20Ukraine_Ukrainian.pdf
2. Піца, кава, таксі, охорона: як створювалася та розвивалася Veterano Group. URL: <https://rau.ua/novyni/istoriya-veterano-group/>
3. Перспектива 21.3. Офіційний сайт. URL: https://perspectiva21-3.org/about_us
4. Urban Space 100. Офіційний сайт. URL: <https://urbanspace.if.ua/uk#top>
5. Твердохлеб В. У Запоріжжі соціально відповідальний бізнес надає переселенцям житло і роботу. URL: <http://iz.com.ua/zaporoje/u-zaporizhzhzhi-sotsialno-vidpovidalnyi-biznes-nadaye-pereselentsyam-zhitlo-i-robotu>
6. В Україні стартувала нова програма – робота для переселенців. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-society/3445952-v-ukraini-startovala-nova-programa-robota-dla-pereselenciv.html>

ІВАН ДАГАЄВ,

студент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

IVAN DAHAIEV,

*student of the Department of Regional Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-8445-8825>*

*Науковий керівник: **Анатолій Рачинський**, д.держ.упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

CURRENT CHALLENGES AND PROSPECTS OF THE FUNCTIONING OF THE UKRAINIAN PARLIAMENT DURING THE MARITIME

With the beginning of the Russian military invasion of Ukraine, the activities of the parliament, as well as other authorities, have changed significantly. Given this fact, it was decided to analyze the current challenges and prospects of the Ukrainian parliament during martial law. The study clarified the legal regulation of the parliament in martial law. The dynamics of submission of bills during martial law is analyzed, in the period since the beginning of the war 240 bills were registered. It has been studied that the Verkhovna Rada of Ukraine, due to martial law, may decide by a majority of deputies of Ukraine from the constitutional composition of the Verkhovna Rada to hold a sitting in a place other than that provided for in the Rules of Procedure. The issue of expiration of the term of office of the Verkhovna Rada of Ukraine during martial law or state of emergency has been studied.

Keywords: Verkhovna Rada of Ukraine, law, Constitution, wartime.

Після початку повномасштабного вторгнення росії на територію України, суттєвих змін зазнали всі українські інститути влади. Законодавча гілка влади не стала виключенням, і тому питання перспектив функціонування українського парламенту у період дії воєнного та/або надзвичайного стану набуває особливої актуальності. Високий рівень важливості повномірного функціонування Верховної Ради України обумовлений великою кількістю державо необхідних функцій українського парламенту.

Функцій Верховної Ради України відображені у Конституції України, дослідники зазвичай виокремлюють шість основних функцій українського парламенту, до їх числа відносять законодавчу, представницьку, установчу, контролюючу, бюджетно-фінансову та зовнішньополітичну функцію.

Указ Президента України № 64 «Про введення воєнного стану в Україні» відобразився на діяльності парламенту. Адже відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» парламент був зобов'язаний зібратись на засідання у дводенний строк та розглянути питання затвердження указу Президента України про введення воєнного стану.

Після підтримання 300-ми голосами народних депутатів України, Верховною Радою України був прийнятий Закон «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні».

Відразу після опублікування вищевказаного Закону діяльність українського парламенту підпадає під принципи викладені у 12 статті Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Згідно 12 статті діяльність Верховної Ради України в умовах воєнного стану:

1. Верховна Рада України в разі введення воєнного стану в Україні або окремих її місцевостях працює в сесійному режимі [2].

2. У разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного стану [2].

3. Повноваження Верховної Ради України, передбачені Конституцією України, в умовах воєнного стану не можуть бути обмежені [2].

За останні 56 днів від початку війни росії проти України, Верховна Рада України провела 5 засідань. Проведення пленарних засідань під час воєнного стану надали змогу прийняти ряд важливих законодавчих ініціатив, зокрема законопроект щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність (№5144), проект Закону про затвердження Указу Президента України «Про загальну мобілізацію» (№7113), прийняти ряд кадрових питань та інших не менш важливих рішень без яких не було би можливе повномірне функціонування соціальних інститутів української держави.

Безумовно, воєнний стан суттєво змінив графік проведення пленарних засідань Верховної Ради України, і минулий календарний план засідань був видозмінений, найбільш помітною зміною у даному питанні став момент – частоти, адже при звичайних умовах у місяць відбувалось в середньому 8 пленарних чергових засідань, натомість актуальна цифра рівна 2-3 засіданням в місяць. Робота комітетів була також суттєво зменшена. Однак варто відмітити доволі високі показники зареєстрованих законопроектів у період дії воєнного стану, згідно даних з офіційного веб-порталу з 24.02.2022 по 20.04.2022 рр. було зареєстровано 240 законопроектів, значна частина з них стосується питань пов'язаних з удосконаленням законодавства на періоду дії воєнного стану.

З введенням воєнного часу набуло актуальності питання «Як провести пленарне засідання Верховної Ради України, у разі повномасштабних бойових дій в українській столиці?». Так як у Регламенті Верховної Ради чітко визначена адреса проведення засідань.

Згідно статті 2 Закону України «Про Регламент Верховної Ради України» Верховна Рада країни проводить засідання у будинку Верховної Ради України (місто Київ, вул. Грушевського, 5) [3].

Однак у разі неможливості проведення засідання у будинку Верховної Ради України (місто Київ, вул. Грушевського, 5) є передбачений вихід, він прописаний у Регламенті Верховної Ради України.

За рішенням Верховної Ради, прийнятим більшістю народних депутатів України (далі – народні депутати) від конституційного складу Верховної Ради України, її засідання можуть проводитися в іншому місці. У випадках, передбачених частиною третьою статті 83 Конституції України, Верховна Рада України збирається для проведення позачергової сесії у місці, визначеному відповідно до частини четвертої статті 11 цього Регламенту [3].

Враховуючи невизначеність термінів війни, а також заборони внесення змін до Конституції та проведення виборів, може виникнути ще одне запитання щодо строку повноважень парламенту. Проте, законодавець передбачив даний момент та прописав його у 83 статті Конституції України:

У разі закінчення строку повноважень Верховної Ради України під час дії воєнного чи надзвичайного стану її повноваження продовжуються до дня першого засідання першої сесії Верховної Ради України, обраної після скасування воєнного чи надзвичайного стану [1].

Список використаних джерел

1. Конституція України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. с. 141. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 20.04.2022 р).
2. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 № 389-VII. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 28. ст. 250.
3. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 № 1861-VI. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 14-15. № 16-17, ст. 133).

АНДРІЙ ДЕРКАЧ,

*аспірант Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ANDRII DERKACH,

*postgraduate student of the Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras
Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-3071-2845>*

Науковий керівник: Ольга Петроє, доктор наук з державного управління, професор.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

LEGAL BASIS OF PUBLIC POLICY EVALUATION AT THE REGIONAL LEVEL

The main legislative acts regulating the activities of public authorities are analyzed from the standpoint of their application of evaluation in the development and implementation of public policy. Defined direct and indirect legal norms, which create conditions for the evaluation of regional programs. Established the relationship between special and sectoral legislation. Proposals formed to improve the legal regulation of public policy evaluation at the regional level.

Keywords: evaluation of public policy, legal regulation of public policy, regional policy.

Кожна реформа, яка в певний період часу, на певній території впроваджується в життя, має свої принципи. Це світоглядний фундамент, який в процесі підготовки та реалізації реформи визначає її форми та заходи, а головне – кінцевий результат. Серед принципів реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади слід відмітити принцип субсидіарності та децентралізації влади, на основі яких відбувається розмежування повноважень між центральними, регіональними та субрегіональними органами виконавчої влади та регіональними і місцевими органами місцевого самоврядування[6]. Як можемо спостерігати сьогодні, через 8 років втілення цієї реформи в життя, реалізація цих принципів створила умови, при яких регіональні органи управління перетворилися на повноцінних акторів формування та реалізації публічної політики. Відповідно, вкрай важливим є питання дослідження правових засад розробки та реалізації публічної політики на регіональному рівні загалом, та оцінювання її ефективності, результативності зокрема.

Одним з перших законодавчих актів, що визначив природу, функції, повноваження та процедури обласних рад, є Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». Відповідно до цього закону, обласні ради є органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст. Статтею 43 згаданого закону визначено, що серед іншого обласні ради затверджують програми соціально-економічного та культурного розвитку, цільові програми з інших питань, заслуховують звіти про їх виконання; розглядають прогнози обласних бюджетів, затверджують їх та звіти про їх виконання; заслуховують звіти голів, їх заступників, керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій про виконання програм соціально-економічного та культурного розвитку, бюджету, рішень ради із зазначених питань, а також про здійснення місцевими державними адміністраціями делегованих їм радою повноважень [1].

Як бачимо, не даючи прямої вказівки на проведення оцінювання публічної політики, законодавець тим не менш створює умови, які уповноважують обласні ради давати політичну оцінку, а відповідно піднімати питання щодо ефективності, доцільності, відповідності розробки та виконання регіональних програм та бюджетів.

Подальший правовий розвиток політичної діяльності обласних рад забезпечив Закон України «Про статус депутатів місцевих рад» [2]. Визначаючи колективні та індивідуальні форми реалізації депутатом своїх повноважень, законодавець гарантує їм право на звернення, депутатський запит, депутатське запитання, на внесення пропозиції і зауваження до порядку денного засідань ради та її органів, порядку розгляду обговорюваних питань та їх суті, на участь у дебатах, звертатися із запитаннями, ставити запитання доповідачам, співдоповідачам,

головуючому на засіданні та інші. Гарантовані законом права та форми відображають політичний характер діяльності депутата обласної ради і уможливають використання ним різних механізмів вироблення політичних рішень, в т.ч. і оцінювання.

Окрему увагу слід звернути на Закон України «Про місцеві державні адміністрації» [3]. Стаття перша цього закону зазначає, що місцева державна адміністрація є місцевим органом виконавчої влади і входить до системи органів виконавчої влади. Однак далі, розвиваючи положення Конституції України, законодавець зазначає, що місцева державна адміністрація також реалізує повноваження, делеговані їй відповідною радою. Такий правовий фундамент унеможливає аполітичну діяльність цих регіональних органів виконавчої влади.

Маючи за завдання реалізовувати єдину державну політику у відповідному регіоні за відповідними напрямками чи галузями, обласна державна адміністрація змушена розробляти проекти регіональних програм, представляти їх на сесії обласної ради, вступати в дебати з представниками регіональних політичних сил, планувати та реалізовувати заходи на реалізацію цих програм, формувати звіти і т.д. В аналізованому нами законі питання оцінювання прямо не згадується, однак як і в законі «Про місцеве самоврядування» є чимало опосередкованих правових норм, які дозволяють його використовувати. Слід відмітити, що законодавець, говорячи в ст. 28 цього закону про права держадміністрацій, чітко вказує на їх право залучати вчених, спеціалістів, представників громадськості до проведення перевірок, підготовки і розгляду питань, що входять до компетенції місцевих державних адміністрацій. Такі положення відкривають правові та організаційні можливості проведення фахівцями зовнішнього оцінювання політик, програм, проєктів.

Лише з прийняттям у 2015 році Закону України «Про засади державної регіональної політики» [4], з'являється окремий розділ, присвячений моніторингу реалізації державної регіональної політики. Регламентуючи порядок підготовки та затвердження регіональних стратегій розвитку, окрему увагу законодавець приділяє і питанню їх впровадження. У статті 23 цього закону вказано, що моніторинг та оцінка результативності реалізації регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації проводяться щороку обласною державною адміністрацією. Підготовлені звіти щодо моніторингу та оцінювання подаються на затвердження відповідній обласній раді. Відповідно до закону, Кабінетом Міністрів України навіть затверджено окремий порядок розробки, моніторингу та оцінювання регіональних програм [5].

Підсумовуючи, можемо зазначити, що основні законодавчі акти, які визначають діяльність регіональних органів публічного управління, в більшості зосереджуються на їх адміністративній природі, зокрема їх повноваженнях, визначаючи перелік питань, щодо яких вони можуть приймати рішення, однак не розкривають їхньої політичної природи. Незважаючи на відсутність чітких правових норм щодо організації та проведення оцінювання в діяльності регіональних органів публічного управління, чинні правові норми дозволяють, при наявності бажання депутатів місцевих рад та публічних службовців регіонального рівня, використовувати цей інструменти при підготовці та впровадженні рішень. Наявні в Законі України «Про засади державної регіональної політики» норми щодо оцінювання регіональних стратегій потребують поширення на всі цільові регіональні програми. Особливої актуальності ці завдання набувають в сучасних умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#top> (дата звернення – 03.06.2022)
2. Закон України «Про статус депутатів місцевих рад». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15#Text> (дата звернення – 03.06.2022)
3. Закон України «Про місцеві державні адміністрації». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14#Text> (дата звернення – 03.06.2022)
4. Закон України «Про засади державної регіональної політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text> (дата звернення – 03.06.2022)
5. Постанова КМУ від 11.11.2015 року № 932 «Про затвердження порядку розроблення регіональних стратегій розвитку і планів заходів з їх реалізації, а також проведення моніторингу та оцінки результативності реалізації зазначених регіональних стратегій і планів заходів. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2015-%D0%BF#n11> (дата звернення – 03.06.2022)
6. Розпорядження КМУ від 01.04.2014 року № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#Text> (дата звернення – 03.06.2022)

ТЕТЯНА ДЕРУН,

*кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

TETYANA DERUN,

*Associate Professor, Associate Professor of the Department of Regional Policy of the Educational
and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National
University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-9089-2206>*

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ЧЛЕНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У ПРОЦЕСІ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

**INTERACTION OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES AND MEMBERS OF THE TERRITORIAL
COMMUNITY IN THE PROCESS OF PLANNING THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES**

It is noted that in the direction of improving management activities in the field of planning the development of local communities and streamlining the procedures for developing planning documents, it is necessary to establish close cooperation with members of the local community on the development of such documents. It is expedient to use forms of direct democracy, involve the public in the process of development and decision-making on the development of the territorial community, improvement of technologies of public control over local government, preparation procedures and content of planning documents for the development of territorial communities. The CLEAR tool developed by the Council of Europe's staff is aimed at establishing cooperation between local self-government bodies and citizens in involving them in socio-political life at the level of territorial communities. The directions of effective interaction of local self-government bodies and members of territorial communities on planning of development of territorial communities are determined. Public control is considered as an important element of ensuring effective interaction between local governments and members of territorial communities.

Keywords: territorial community, development planning, interaction, public control.

Дослідження проблематики діяльності місцевого самоврядування у сфері управління розвитком територіальних громад дає можливість визначити певні напрями їх розв'язання. Зокрема, в напрямку вдосконалення управлінської діяльності у сфері планування розвитку територіальних громад та впорядкування процедур розробки планувальних документів необхідно налагодити тісну взаємодію з членами територіальної громади щодо розробки таких документів.

Задля уникнення конфліктів інтересів, недопущення явищ соціальної напруги в територіальних громадах та підвищення ефективності управлінської діяльності щодо планування розвитку територіальних громад доцільним є використання форм прямої демократії, залучення громадськості до процесу розробки та ухвалення рішень щодо розвитку територіальної громади, вдосконалення технологій громадського контролю за діяльністю органів місцевого самоврядування, процедурами підготовки та змістом планувальних документів щодо розвитку територіальних громад [1].

Для уточнення і конкретизації повноважень органів місцевого самоврядування щодо планування розвитку територіальних громад доцільним є передбачити відповідні інституційні важелі управлінського впливу. Згідно законодавства органи місцевого самоврядування в межах своїх повноважень здійснюють підготовку програм (планів) соціально-економічного розвитку територіальних громад, у процесі їх підготовки доцільно обґрунтувати місцеві інтереси під час планування цих територій.

При плануванні розвитку територіальних громад органам місцевого самоврядування слід забезпечити:

- врахування позиції громадськості, інтересів членів територіальної громади за допомогою прямої демократії, форм участі громадян у вирішенні питань місцевого розвитку: місцевого референдуму, громадських слухань, громадських рад, громадських експертиз тощо;
- використання PR-технологій;
- інформування населення через засоби масової інформації про розроблення планувальних документів територіальної громади;
- залучення членів територіальних громад до участі в обговоренні планувальних документів, підготовки пропозицій стосовно погодження інтересів усіх зацікавлених сторін.

Варто ще раз наголосити, що взаємодія органів місцевого самоврядування та членів територіальних громад щодо планування розвитку територій дійсно є важливою і необхідною, адже участь населення у вирішенні питань місцевого значення є ключовим фактором у забезпеченні законності та прозорості дій та рішень органів місцевого самоврядування. З іншого боку, лише плідна взаємодія з членами територіальної громади спонукає органи місцевого самоврядування до удосконалення та підвищення результативності своєї роботи, а також згуртовує територіальну громаду.

Для забезпечення ефективної та результативної взаємодії органів місцевого самоврядування та членів територіальних громад щодо планування розвитку територій доцільно застосувати розроблений апаратом Ради Європи інструмент CLEAR, що спрямований на налагодження взаємодії органів місцевого самоврядування із громадянами щодо залучення їх до суспільно-політичного життя на рівні територіальних громад [2]. Фактично, інструмент CLEAR є діагностичним інструментарієм, який допомагає визначити сильні сторони та проблем процеси залучення громадян до суспільно-політичного життя на місцевому рівні [2].

Вважаємо, що застосування інструменту CLEAR у налагодженні взаємодії органів місцевого самоврядування та членів територіальної громади є доцільним і сприятиме максимальному залученню громадськості до планувального процесу та врахування наданих пропозицій при розробці та реалізації програм та планів соціально-економічного розвитку територіальної громади.

Зазначимо, що в цілому ефективність громадської участі можна досягти шляхом:

- підвищення рівня поінформованості та обізнаності членів громади в галузі управління суспільним розвитком;
- детального соціально-економічного аналізу громади із залученням самих членів громади;
- забезпечення активізації соціальних та гендерних груп, наявних в громаді;
- забезпечення активізації локальних спільнот, наявних у громаді;
- сприяння формуванню локальних спільнот в громаді, залучення локальних спільнот до процесу проєктування розвитку громади [3].

Важливим елементом забезпечення ефективної взаємодії органів місцевого самоврядування та членів територіальних громад щодо планування розвитку територіальних громад є організація системи спеціального громадського контролю за процесами розробки та реалізації, виконання планувальних документів розвитку територіальних громад.

Громадський контроль у планувальній діяльності органів місцевого самоврядування є видом соціального контролю, що здійснюється через об'єднання громадян або окремими громадянами. Він створює можливості для активної участі членів територіальних громад в місцевому самоврядуванні при вирішенні питань місцевого розвитку, а також впливати на напрями розвитку планувальної діяльності органів місцевого самоврядування. Завдяки ефективній комунікації між органами місцевого самоврядування та членами територіальної громади можливо робити місцеву політику, що підконтрольна територіальній громаді. Основною проблемою проведення громадського контролю за планувальною діяльністю органів місцевого самоврядування недостатня прозорість формування місцевої політики,

взаємна недовіра, низька ефективність громадських об'єднань у лобіюванні певних позицій [4].

Вважаємо за доцільне для вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування щодо планування розвитку територіальних громад створення спеціальної громадської інституції – дорадчого органу при органах місцевого самоврядування, робота якого була б спрямована на забезпечення широкого залучення членів територіальних громад, громадських організацій до вирішення питань місцевого розвитку. Існування такого дорадчого органу стоятиме як підвищенню ефективності планування розвитку територіальних громад, так і підвищенню якості планувальних документів; удосконаленню як планувальної діяльності органів місцевого самоврядування, так і підвищенню управлінської спроможності місцевих рад у цілому.

Список використаних джерел

1. Дудкіна О. Планування території: аспекти забезпечення збалансованого розвитку регіонів. Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. 2014. Вип. 19, ч. 1. URL : <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/5513/1/%D0%94%D1%83%D0%B4%D0%BA%D1%96%D0%BD%D0%B0%20%D0%9E..pdf>
2. Посібник з питань партисипативної демократії (демократії участі) на місцевому рівні. Під редакцією В.В.Толкованова. Київ, Крамар, 2011. 199 с. URL : http://www.slg-coe.org.ua/wp-content/uploads/2012/10/Book_participaton_Final.pdf
3. Іваніна О. В. Малько Ю. С., Петренко Г. М. Учасницьке проектування розвитку громади ; за заг. ред. д. держ. упр., проф. Лозинської Т. М. Полтава: 2017. 51 с. URL : <https://initiative.org.ua/wp-content/uploads/2018/08/%D0%A3%D1%87%D0%B0%D1%81%D0%BD%D0%B8%D1%86%D1%8C%D0%BA%D0%B5-%D0%BF%D1%80%D0%BE%D0%B5%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F.pdf>
4. Лисенко В. А. Громадський контроль у сфері містобудівної діяльності. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 13. URL : http://www.investplan.com.ua/pdf/13_2018/24.pdf

ЮРІЙ ДЕХТЯРЕНКО,

доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

YURII DEKHTIARENKO,

*associate professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2567-8486>*

ПІДСИЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

ENHANCING THE EFFICIENCY OF LAND RESOURCES MANAGEMENT IN TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF GLOBAL TRANSFORMATIONS

The relevance and importance of paying due attention to the study of decentralization and deregulation in the field of legal regulation of land relations are revealed. The peculiarities of decentralization and deregulation with the adoption of the Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Improving the System of Management and Deregulation in the Sphere of Land Relations» are determined. The problems and tasks of ensuring decentralization and deregulation in the field of land relations are reflected, which make significant changes in the legal field of land. Summed up and submitted proposals.

Keywords: decentralization, deregulation, land reform, legal support, land, united territorial communities, communal and state forms of ownership.

Необхідність реформування земельних відносин та забезпечення ефективного управління земельними ресурсами були визнані відразу з набуттям Україною незалежності. Основним принципом, який визначив напрями реформування, стало подолання монополії держави на земельну власність і встановлення багатосуб'єктності права власності на землю. Пріоритетним завданням земельної реформи мало стати формування ринкових земельних відносин, які забезпечили б подальший ефективний перерозподіл земельних ресурсів завдяки запровадженню більш дієвих механізмів державного управління земельними ресурсами на різних рівнях управління. В силу як окремих системних прорахунків, так і недостатнього ресурсного її забезпечення більшість цілей земельного реформування дотепер залишаються не досягнутими, а запровадження ринкових земельних відносин так і не стало запорукою формування сталого землекористування [1].

З метою вирішення зазначених проблем до найголовніших завдань на сучасному етапі фіналізації земельної реформи слід віднести: проведення реальної земельної децентралізації та повернення громадам можливості повноцінно управляти землями в межах своєї території; дерегуляцію землеустрою та оцінки земель, здійснення комплексного планування території сільської громади; забезпечення публічності та відкритості кадастрових систем через розбудову національної інфраструктури геопросторових даних; запровадження електронних земельних торгів; подолання земельного рейдерства.

Для розв'язання цих завдань до Верховної Ради України ще у 2019 році було внесено низку законопроектів із так званого «пакета земельної реформи», які на сьогодні вже стали законами України [2–7].

Особливе місце в пакеті прийнятих законів займає Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» [2], який торкнувся 4 кодексів та 22 законів України, реалізував у правовому полі 29 реформаторських ініціатив. Саме через масштаби та важливість змін, що вносить цей закон, його називають «Земельна Конституція».

Принциповим положенням цього закону є запровадження децентралізації в сферу земельних відносин, а саме:

– комунальною власністю громад стають землі за межами населених пунктів (крім земель оборони та земель державних підприємств, установ та організацій, які залишаються у державній власності);

– органи місцевого самоврядування на своїй території отримують право здійснювати контроль за самовільним зайняттям земельних ділянок та нецільовим використанням земель, при збереженні нагляду за їх діяльністю з боку держави;

– надання органам місцевого самоврядування повноваження із затвердження документації із землеустрою та містобудівної документації в межах усієї території громади;

– встановлюється чіткий, організаційно простий та незатратний механізм встановлення і фіксації у Державному земельному кадастрі меж громад, у тому числі об'єднаних.

Найважливішими положеннями закону є забезпечення системної дерегуляції земельних відносин шляхом спрощення проведення землеустрою:

– перевірки документації: замість багатократних перевірок чиновниками документації із землеустрою лише одна – на етапі внесення відомостей до Державного земельного кадастру; органи екології та охорони культурної спадщини надають інформацію про обмеження у використанні земель;

– державна експертиза: скасовується корупціогенна державна експертиза документації із землеустрою;

– межові знаки: відмова від корупційної процедури постачання «межових знаків встановленого зразка»; спосіб закріплення меж між ділянками визначається за згодою власників земельних ділянок; межовими знаками визнаються будь-які природні та штучні споруди і рубежі;

– спеціальні дозволи: скасовуються спеціальні дозволи на зняття та перенесення ґрунтового покриву; вводиться загальне правило щодо визначення умов збереження поверхневого шару ґрунту під час землеустрою;

– попередні погодження: скасовується процедура переднього погодження матеріалів місця розташування об'єкта, оскільки це дубляж планувальних рішень щодо просторової композиції;

– вимоги до документів: документи, які не розробляють інженери-землевпорядники особисто не включатимуться у склад землевпорядної документації; деталізовані вимоги щодо змісту текстової/графічної частин документації із землеустрою; дігіталізація документації;

– публічність: гарантії повної відкритості та доступності документації із землеустрою, публічності її розгляду

Слід зазначити, що в період дії військового стану окремі положення «пакету земельної реформи» призупинені, але у повоєнний період напрацьовані правові підґрунтя дозволять забезпечити успішну фіналізацію земельної реформи в Україні.

Список використаних джерел

1. Мартинюк М.П. Теоретичні засади регулювання земельних відносин в Україні. Економіка АПК. 2016. № 7. С. 10–15. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2016_7_4.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин : Закон України від 28.04.2021 р. № 1423-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-20>.
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії рейдерству : Закон України від 05.12.2019 р. № 340-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/340-20>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо продажу земельних ділянок та набуття права користування ними через електронні аукціони: Закон України від 18.05.2021 р. № 1444-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1444-20>.
5. Про внесення змін та доповнень до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення : Закон України від 31.03.2020 р. № 552-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/552-20>.
6. Про зміни до деяких законодавчих актів щодо планування використання земель : Закон України від 17.06.2020 р. № 711-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20>.
7. Про національну інфраструктуру геопросторових даних : Закон України від 13.04.2020 р. № 554-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/554-20>.

ІРИНА ДИННИК,

кандидат наук з державного управління, асистент кафедри публічного управління та адміністрування Київського національного торговельно-економічного університету

IRYNA DYNNYK,

Candidate of Sciences of Public Administration, Assistant Professor of the Department of Public Administration Kyiv National University of Trade and Economics

<https://orcid.org/0000-0003-2474-7371>

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

DIGITAL TOOLS IN THE SYSTEM OF LOCAL GOVERNMENT

The abstracts address issues related to the transformation of the local government system with the possibility of implementing the latest digital tools designed to address many issues related to monitoring and control of local accounting and information exchange with related authorities. In the near future, the public sector must undergo radical changes to cope with demographic and financial problems. The use of technology, the creation of innovation capacity and digitalisation in digital transformation projects are key factors for success in the transition to sustainable development.

The creation of digital competence centers remains an important task, the initial stage of which is the introduction of CDTO positions at all possible levels. This will allow to systematically support the implementation of national ready-made services, import ready-made practices from other communities and regions and will act as a high-quality customer of regional digitization projects.

The management sector has deep cultural and historical roots, it is the most difficult to change the culture, which complicates the successful implementation of digital transformation projects. The main problems that complicate the successful transition to digital transformation of local government are analyzed in the paper.

Keywords: digital transformation, digital tools, local self-government, territorial community, public administration.

Одним з найважливіших трендів розвитку системи органів місцевого самоврядування – є інформатизація (в останні роки це цифровізація). Використання сучасних інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій дозволяє кардинально покращити процеси місцевого самоврядування.

За даними Міністерства цифрової трансформації України за перші півроку 2021 під'єднання мережі ЦНАПів до інформаційної системи збільшилося на 320% і становить 1290 ЦНАПів та Дія Центрів. Близько 600 Центрів під'єднані до системи електронної взаємодії органів виконавчої влади. 858 точок доступу до адмінпослуг працюють із порталом Дія. До 2024 року мережа ЦНАПів зросте до 3,5 тис. точок доступу. Цифрові інструменти, що наразі запроваджуються Мінцифрою дозволяють менше часу витратити на рутинну роботу, а більше – на якісне обслуговування відвідувачів [1].

Базовими інструментами у системі органів місцевого самоврядування є такі [2] :

Система автоматизованого е-документообігу органів виконавчої влади та міжвідомчого документообігу. Створена для реєстрації, приймання, аналізу й зберігання організаційно-розпорядчих документів в електронному форматі із застосуванням е-підпису.

Е-петиції – це єдина система для подання місцевих колективних звернень. Її мета – допомогти органам місцевого самоврядування налагодити реагування на важливі для громадян суспільні питання через подання електронних петицій.

Сервіс для електронних журналів і щоденників. Призначений для доступу до інформації: даних про успішність учнів, розкладу уроків, списків відвідування, домашніх завдань тощо.

Консультації з громадськістю. Електронний сервіс для органів влади й мешканців громад у форматі збирання коментарів, опитувань та обговорення проєктів нормативно-правових актів, щоб взаємодіяти та спільно формувати рішення, ініціативи й місцеві політики.

Громадський бюджет. Відкрита платформа, завдяки якій кожен мешканець громади може запропонувати до реалізації власний проєкт чи проголосувати за інший онлайн. Цей інструмент залучає мешканців до активної участі в бюджетному процесі.

Відкрите місто. Платформа для взаємодії громадян з владою та комунальними підприємствами. Кожен мешканець може повідомити про певну проблему, зазначивши цю інформацію на карті. Питання автоматично буде спрямовано до відповідної установи для подальшого розв'язання. Мешканець отримає сповіщення про розв'язання його питання.

Платформа СВОЇ. Це конструктор сайтів і чат-ботів для громад. Дозволяє створити сучасний вебсайт та розумний муніципальний чат-бот у Viber і Telegram для зручної взаємодії громадян з органами місцевого самоврядування.

Реєстр територіальних громад ДМС. Автоматизована система для роботи з реєстрами громад, у які вносять відомості про місце проживання та перебування громадян або зняття їх з реєстрації.

Інтегрована інформаційна система «Соціальна громада». Програмний комплекс для зручного надання адміністративних послуг соціального захисту мешканцям територіальних громад через ЦНАП.

Інформаційна система «Вулик». «Вулик» – це програмний комплекс для автоматизації роботи центрів надання адміністративних послуг. «Вулик» може надсилати документи заявників до суб'єктів надавання послуг (органів виконавчої влади) в електронному вигляді. Електронна взаємодія значно прискорює та поліпшує якість обслуговування громадян.

Варто зазначити про штучний інтелект (ШІ), який має величезний потенціал для розвитку розумних суспільств. Він може забезпечити інноваційні досягнення у таких галузях, як охорона здоров'я, сільське господарство, освіта та транспорт. ШІ в послугах електронного уряду може поліпшити здатність уряду робити дані доступнішими і допомогти громадянам розумніше орієнтуватися в державних та муніципальних послугах.

Отже, використання сучасних цифрових інструментів у системах електронного уряду відіграє важливу роль у закріпленні стратегій електронної участі для підвищення соціальної стійкості країни. Різні дослідження показали, що послугами електронного уряду в основному користуються молоді, високоосвічені громадяни з високим рівнем доходу. Але відкритий уряд – це один із інструментів, які використовуються в концепції відкритого суспільства, основною метою якого є надання громадянам доступу до державних та муніципальних послуг, діяльності та судових розглядів.

Список використаних джерел

1. Мінцифра презентує інформативні постери для громад про адмінпослуги та цифрові можливості. Асоціація міст України, 04.08.2021. URL: <https://auc.org.ua/novyna/mincyfra-prezentuye-informatyvni-postery-dlya-gromad-pro-adminposlугy-ta-cyfrovi-mozhlyvosti> (Дата звернення : 09.02.2022).
2. Базові інструменти. Платформа цифрової трансформації регіонів України / Дія. Цифрова громада. URL : <https://hromada.gov.ua/instruments> (Дата звернення : 09.02.2022).

ІННА ДЬОМІНА,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

INNA DOMINA,

*Ph.D student of Regional Policy Department, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5139-2759>*

Науковий керівник: Галина Нестеренко, к.держ.упр, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ОСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ В ГРОМАДАХ ЧЕРЕЗ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО

FORMATION OF AN EFFECTIVE EDUCATIONAL NETWORK IN COMMUNITIES THROUGH PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP

The formation of an effective educational network in communities plays an important role in ensuring the right of children to quality education and creating conditions for the provision of educational services at a high level with optimal use of resources. There are already several examples of successful experiences in Ukraine, and the results of such measures have been the modernization of material and technical base, improving the energy efficiency of educational institutions, and increased opportunities for children from different settlements of the united territorial communities to have equal access to quality education. But at the same time, there are many other unresolved issues in the united territorial communities that can be solved through public-private partnerships. In today's reality with the significant destruction of educational institutions, current PPP projects for Ukraine can be expanded and used as one of the effective solutions for infrastructure projects, management of educational institutions, and the establishment of e-government in education.

Keywords: public-private partnership, quality and affordable educational services, an effective educational network.

З початком реформи децентралізації у 2014 році, метою якої є створення ефективного місцевого самоврядування постало питання зокрема і формування спроможної освітньої мережі в громадах. Важливо підкреслити, що саме ефективна освітня мережа зможе забезпечити права дітей на якісну освіту та створити умови надання-отримання освітніх послуг на високому рівні за оптимального використання ресурсів. Для України це новий вектор розвитку, тому багато практик, які нині реалізуються у багатьох об'єднаних територіальних громадах (ОТГ) були засновані на міжнародному досвіді. Для України є важливим досвід країн зі схожими соціально-економічними передумовами, тому сьогодні активно здійснюються заходи подібні до таких у Польщі, Естонії та Литві, характерне втілення децентралізованої моделі з підвищеною роллю місцевих органів влади [1].

У новостворених ОТГ місцева влада має вирішувати ряд проблем, зокрема коли є нерівномірна наповнюваність шкіл і класів, недостатня кількість кваліфікованих педагогів, невідповідність шкільної та позашкільної систем сучасним запитам учнів, відсутність доступу до дошкільної освіти для всіх дітей, технічне зношення інфраструктури, застаріла та енергозатратна архітектура навчальних закладів [2]. Сьогодні вже є ОТГ з позитивним досвідом, які здійснили зміни на рівні управління освітою, мережі закладів освіти, окремих закладів освіти та працюють за власною розробленою стратегією ефективною освітньою мережі. Зокрема це учасники менторської програми проекту «Розвиток спроможних освітніх мереж в ОТГ», такі як Білозірська ОТГ Черкаської області, Великобілозерська ОТГ Запорізької області, Вишнівська ОТГ Волинської області та інші. Зокрема у Білозірській ОТГ, яка утворилася одна з перших від початку реформи децентралізації, з 2016 року почалася робота над спроможною освітньою мережею, і в результаті створено освітній округ та опорний навчальний заклад із

двома філіями. Результатами таких заходів стали модернізація матеріало-технічної бази, поліпшення енергоефективності закладів освіти та зросла можливість у дітей з різних населених пунктів ОТГ отримати рівний доступ до якісної освіти [3]. Створення освітніх округів – позитивний досвід, який варто поширювати. Але разом з тим у ОТГ залишається багато інших невирішених проблем, які можна вирішити через публічно-приватне партнерство.

Проблема нерівномірної наповнюваності шкіл та класів є однією з найпоширеніших, а її вирішення є болісним питанням для громад, оскільки для ефективного розподілу ресурсів доводиться ліквідовувати навчальні заклади. Однак у Польщі є приклади взаємодії публічних та приватних партнерів, коли малі школи (до 70 учнів) передаються місцевим самоврядуванням в управління іншим суб'єктам, наприклад, юридичним (фонд чи об'єднання) чи фізичним особам з укладанням відповідних договорів. Також є приклади так званих «громадських шкіл», які засновуються громадськими освітніми об'єднаннями і мають тісну співпрацю з ОМС. Також для вирішення зокрема проблеми невідповідності шкільної та позашкільної систем сучасним запитам учнів можна використати польську модель публічної школи, якою управляє фізична чи юридична особа, що отримують дозвіл від ОМС та контролюються ними [4]. До вирішення інших питань на рівні ОТГ можуть бути залучені місцеві приватні фірми, та залежно від специфіки, можуть зокрема обладнувати лабораторії та кабінети трудового навчання в школі, допомагати у створенні місцевих шкільних теплиць, проводити екскурсії та практики, аби у майбутньому мотивувати учнів обрати необхідний для ОТГ профіль та отримати у майбутньому кваліфікованих фахівців на місцях. З цією метою також може бути підтримка обдарованої молоді, допомога талановитим вчителям щодо підвищення кваліфікації та професійної майстерності.

Децентралізація у освіті – процес важкий та довготривалий, однак є вкрай важливим. Майбутнє України залежить від якісної освіти дітей на всій території, без виключення, тому формування спроможної та ефективної освітньої мережі потрібно продовжувати і підтримувати, зокрема і через публічно-приватне партнерство.

Список використаних джерел

1. Територіальні громади в умовах децентралізації: ризики та механізми розвитку: монографія / за ред. Кравціва В. С., Сторонянської І. З. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України, 2020. 531 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
2. Критерії формування спроможної освітньої мережі в ОТГ: методично-інформаційний посібник / за ред. Т. Матійчик, А. Пуцова, О. Руда, А. Седоченко. Київ, 2019. 66 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/461/1.pdf> (дата звернення: 05.06.2022)
3. Розвиток спроможних освітніх мереж в ОТГ: збірник хороших практик та вивчених уроків: методично-інформаційний посібник/ Х. Голинська, І. Когут, Н. Малиновська, Д. Яровий. Київ, 2019. 44 с. URL: <https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/534/1.pdf> (дата звернення: 04.06.2022).
4. Шиян Р. Децентралізація освіти у Польщі: досвід для України. Київ, 2016. 44 с.

СВІТЛАНА ДЯЧЕНКО,

доктор наук з державного управління, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

SVITLANA DIACHENKO,

*Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5905-4607>*

ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

STRENGTHENING THE FINANCIAL BASIS OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN THE PROCESS OF POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE'S ECONOMY

The report abstracts analyze the losses of Ukraine's economy due to russian aggression and full-scale war and offers mechanisms and tools for post-war reconstruction after Ukraine's victory. It is noted that the ongoing opposition to russian aggression leads to the accumulation of significant macroeconomic imbalances in the budget and monetary spheres of Ukraine. However, it is noted that Ukraine has an extremely unprecedented support of the entire civilized democratic world in resisting russian aggression. It is argued that the pre-war experience of active implementation of decentralization ideas and European democratic values in Ukraine is a basis from which to build and further develop and improve. It characterizes the risks that may be faced by territorial communities in the process of postwar economic recovery of Ukraine. The need for institutional changes in the direction of strengthening the financial base of local self-government is emphasized. It is proposed to improve the system of local finances through budget cooperation. Emphasis is placed on the importance of training modern staff of local governments that implement policies in the field of budget, finance and prices. It also emphasizes the importance of developing the institution of civil society.

Keywords: budget cooperation, decentralization, local budgets, local finances, russian aggression, post-war reconstruction, public participation.

24 лютого Україна проснулася в новій реальності – початок відкритої повномасштабної війни росії проти нашої держави. Станом на 25 травня загальна сума прямих задокументованих збитків від пошкодження та руйнування житлових і нежитлових будівель та інфраструктури України вже перевищує \$105.5 млрд [5]. Загальні втрати економіки України через війну, враховуючи як прямі, так і непрямі втрати (зниження ВВП, припинення інвестицій, відтік робочої сили, додаткові витрати на оборону та соціальну підтримку тощо), коливаються від \$564 млрд до \$600 млрд [5]. За офіційними джерелами, падіння ВВП внаслідок російської військової агресії нині оцінюється у 35% і більше [6]. Окрім матеріальних та фінансових збитків, наслідком війни для України є суттєві втрати людського капіталу, що є одним із ключових факторів економічного зростання. Це відбувається як через безпосередні людські втрати серед військових та цивільного населення, так і через те, що частина українських громадян, які були змушені покинути свої домівки, залишається на території країн, до яких вони виїхали, доки не будуть нівельовані загрози агресії.

Невдовзі після початку війни уряд спростив оподаткування (замінив податок на прибуток, ПДВ та ЄСВ 2% податком з обороту, скасував імпорتنі податки) спростив соціальні виплати (так, внутрішньо-переміщені особи можуть отримати виплати з мінімальною бюрократією). Водночас фіскальний дефіцит виріс, оскільки податкові доходи впали на 80% (переважно через спад економічної активності), а воєнні витрати уряду значно виросли. Фіскальний дефіцит переважно фінансується за рахунок міжнародної допомоги (\$3 млрд від МВФ та двосторонніх позичок) та Національним банком (близько \$0,6 млрд) [3]. Триваюче протистояння російській агресії, звісно, призводить до накопичення значних макроекономічних дисбалансів у бюджетній та грошово-кредитній сферах України, які наразі компенсуються завдяки обмежувальним діям

Нацбанку та міжнародній фінансовій допомозі. Проте, при переході української економіки в режим відновлення ці дисбаланси мають бути подолані.

Разом з тим, Україна має надзвичайно безпрецедентно високу підтримку всього цивілізованого демократичного світу у протистоянні російській агресії. Світ висловлює готовність надати фінансову підтримку у відновленні України, запустивши у повоєнний період умовний «план Маршалла». Вже розробляються грантові та інвестиційні проєкти [4]. І, звісно, варто відзначити, надзвичайно високу впевненість громадян України в перемозі внаслідок згуртованості і високої самоорганізації українців у всіх регіонах країни під час війни. І хоча по всій території України ще лунають сигнали повітряної тривоги, працювати над механізмами відновлення економіки та забезпечення основ довгострокового зростання потрібно вже зараз, плануючи дії на кілька кроків наперед. Майбутнє українських міст настільки вистраждане, що ми не маємо жодного права на помилки.

Довоєнний досвід активного впровадження в Україні децентралізаційних ідей і європейських демократичних цінностей – це основа, від якої потрібно відштовхуватись і надалі розвивати й вдосконалювати щоб назавжди позбутися залишків пострадянських підходів. Децентралізація державного управління в Україні суттєво сприяла зміцненню фінансової основи територіальних громад. За період активної фінансової децентралізації в Україні вдалося досягти непоганих результатів: дохідна спроможність місцевих бюджетів зросла, відзначається планомірне збільшення частки власних ресурсів у структурі доходів місцевих бюджетів, збільшено інвестиційні ресурси місцевих бюджетів, розширено коло місцевих бюджетів, що мають прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом тощо. Багато факторів вказують на позитивний результат реформатування системи міжбюджетних трансфертів та зрушення у напрямі становлення фінансової автономії органів місцевого самоврядування в Україні. А в умовах війни органи місцевого самоврядування здобули неоцінений досвід вирішення інфраструктурних, соціальних, економічних проблем, пов'язаних з відновленням життєдіяльності міст після руйнувань, розміщення й адаптації вимушених переселенців, релокації підприємств тощо.

В повоєнний період ризиком може бути згортання децентралізаційної реформи, оскільки діяти потрібно буде швидко. Але варто пам'ятати, що звуження ролі органів місцевого самоврядування в процесі відновлення буде великою помилкою, яку не варто допускати. З іншого боку, органам місцевого самоврядування не вдасться швидко відновити власну фінансову ресурсну базу в зруйнованих окупантами містах. Значна частина програм відновлення, звісно, реалізовуватиметься централізовано за рахунок державних і донорських коштів. На жаль, навіть у довоєнний час практика фінансування місцевих проєктів через державні програми викликала чимало нарікань через певне усунення органів місцевого самоврядування від прийняття рішень [2].

Водночас існують ризики некомпетентності та корупції під час прийняття управлінських рішень на місцевому рівні. Необхідність швидкого вирішення нагальних проблем може призводити до прийняття простих, але хибних рішень, а зацікавленість у контролі й освоєнні великого обсягу ресурсів, який, очевидно, буде задіяний у повоєнному відновленні, створює ризики корупційних схем [2]. Також є ризик, що довоєнні законодавчі й інституційні рамки збережуть своє домінування. Тому вже сьогодні варто зосередитися на перегляді практики застосування неефективних і застарілих фінансових механізмів.

Процес активної децентралізації в Україні підвищив залученість громадян до справ місцевого розвитку. Набули поширення практика громадських бюджетів, обов'язковість громадського обговорення для низки документів місцевого розвитку, створення мережі органів самоорганізації населення тощо. Волонтерські організації й громадські ініціативи швидко зреагували на виклики воєнного часу і суспільна довіра до них постійно зростає. В багатьох містах сформувалися ефективні альянси між органами місцевого самоврядування та неурядовими організаціями. Однак, в період відбудови ризиками можуть бути прийняття

важливих рішень без залучення громадськості, у зв'язку із браком часу [2]. З іншого боку, неурядовим організаціям інколи справді не вистачає потрібної компетентності, тому критично важливо визначити законодавчі рамки для створення ефективних платформ громадської участі. Водночас важливим є підвищення кваліфікації сучасних кадрів органів місцевого самоврядування, що реалізують політику в галузі бюджету, фінансів і цін.

Війна змінить чимало демографічних, економічних, соціальних та інших вихідних параметрів розвитку громад, які мають бути враховані. Прагнення просто відновити все те, що зруйноване, без переосмислення потреб громади створює ризик неефективного використання частини публічних інвестицій [2]. Тому інституціональні перетворення мають відбуватися в напрямі зміцнення фінансової основи місцевого самоврядування. І у цьому контексті прогресивним є такий спосіб вдосконалення системи місцевих фінансів як бюджетне співробітництво, що полягає в можливості формування спільного (окремого від власних) бюджету територіальних громад, які уклали відповідний договір про співробітництво.

За рахунок спільних бюджетів може здійснюватися фінансування потреб територіальної (регіональної) безпеки (в тому числі економічної, фінансової, екологічної); потреб відновлення екосистем (відновлення та рекультивація земель сільськогосподарського призначення; розвиток лісових, водних ресурсів тощо); потреби соціального характеру (в тому числі фінансування будівництва та утримання соціального житла, об'єктів соціальної інфраструктури). Тому основне завдання розвитку системи місцевих фінансів полягає в тому, щоб розробити таку просторову модель органів наділених законодавством повноваженнями в сфері місцевих фінансів та побудувати такий рівень взаємодії між цими органами, який би максимально розкрив наявний фінансовий потенціал територіальної громади, а також забезпечив високий рівень якості контролю за дотриманням законності в даній сфері.

І важливим у цьому контексті є розвиток інституту громадянського суспільства – безпосередньої участі громадськості в процесах фінансового планування й контролю за дотриманням законності при перерозподілі коштів місцевих бюджетів. Важливим є наділення на законодавчому рівні органів самоорганізації населення повноваженнями в сфері моніторингу та громадського контролю за процесом управління місцевими фінансами, зокрема щодо повноти наповнення місцевих бюджетів та напрямками видатків місцевих бюджетів.

Повоєнне відновлення української економіки нарешті стане її реальною децентралізацією, яка має усі шанси не лише запрацювати, але й виправити критичні помилки в самому дизайні політики децентралізації – не робити ставки насамперед просто на перерозподіл грошових потоків з державної фінансової системи. Повоєнне відновлення економіки буде децентралізованим через зміни в географічній структурі ринку праці, адже важливим є створення робочих місць задля стимулювання економіки [1]. Отже, як інфраструктурна, так і, загалом, інституціональна модернізація має налагоджувати зв'язки між регіонами, симбіоз яких, у свою чергу, здатен принести бажаний ефект для економіки всієї України.

Список використаних джерел

1. Іван Верстюк. Відбудова України. Коли ми знову почнемо багатішати. Журнал «НВ». Офіційний сайт. URL: <https://nv.ua/ukr/opinion/maybutnye-ukrajini-koli-ukrajinci-znovu-pochnut-bagatishati-prognoz-povini-ukrajini-50234811.html>
2. Мирослав Кошелюк, Ірина Озимок, Урс Томанн. Сім уроків із минулого для міст у майбутньому. Інтернет-видання «Дзеркало тижня». Офіційний сайт. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/sim-urokiv-iz-minulohodlja-mist-u-majbutnomu.html>
3. Нарис про відбудову України. Centre for Economic Policy Research. Офіційний сайт. URL: https://cepr.org/sites/default/files/news/BlueprintReconstructionUkraine_ukr.pdf
4. Ярослав Жаліло. Якою має бути ідеологія повоєнного економічного відновлення. Ділове видання The Page (pg). Офіційний сайт. URL: <https://thepage.ua/ua/experts/yakoyu-maye-buti-ideologiya-povoyennogo-ekonomichnogo-vidnovlennya>
5. KSE Institute. Звіт. Офіційний сайт. URL: <https://kse.ua/ua/about-the-school/news/zagalna-suma-pryamih-zbitkiv-infrastrukturi-vzhe-perevivshuye-105-5-mlrd/>
6. Telegram-канал Mind.UA. Офіційний сайт. URL: <https://mind.ua/news/20238725-premer-ukrayini-ocinyue-padinnya-vvp-cherez-rozpochatu-rosieyu-vijnu-v-35-i-trohi-vishche>

ЯРОСЛАВ ЖАЛІЛО,

*доктор економічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора
Національного інституту стратегічних досліджень*

YAROSLAV ZHALILO,

*Dr. Sc. (Econ), Deputy director, National Institute for Strategic Studies
<https://orcid.org/0000-0002-8825-2880>*

СМАРТМІСТА ТА ГРОМАДИ В КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ

«SMART» CITIES AND COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF STRENGTHENING CAPACITY OF LOCAL GOVERNANCE

In the article the role of «smart» mechanisms in capacity building of local communities have been studied. The author regards «smart» communities as integral institutional entities, that give an opportunity to solve such important problems of local development as: improvement of local resources' engagement; inclusion of local development based on participative local governance; improvement of the performance of local governance due to the distributed management, structurization of regional and national level development.

The role of «smart» mechanisms for communities in the periods of war and post-war recovery has been stressed on. Based on this, the author suggests his vision of institutionalization of «smart» mechanisms' promotion in local governance.

Keywords: Smart Cities, Local Development, Local self-governance, decentralization.

В останнє десятиліття внаслідок масової інтеграції цифрових інновацій у життя громад набув поширення феномен «розумних» («сма́рт») громад як специфічних елементів сучасної інституційної архітектури [1]. Інтегрованість цифрових та організаційних рішень дозволяє «сма́рт» громадам (СГ) здійснювати ефективне управління власними ресурсами на основі самоорганізованості та самоуправління, у т.ч., в умовах неповноти інформації та значної мінливості зовнішнього середовища. Сучасному етапу розвитку СГ притаманне перебирання інституційними інноваціями першості у цифрових технологій як рушіїв громад [2, с. 5], що веде до суттєвого поліпшення їх спроможності до інтегрального довгострокового планування, спільної відповідальності стейкхолдерів місцевого розвитку, забезпечення синергії, комунікацій, мобільності, соціальної інклюзії.

В умовах сучасних викликів, які постають перед Україною, впровадження механізмів СГ дозволяє вирішити низку ключових завдань зміцнення спроможності місцевого самоврядування.

По-перше, застосування мережевих та інформаційних систем в рамках СГ формує «розумні» мережі використання місцевих ресурсів на основі ефективної взаємодії суб'єктів, поширення обміну інформацією про реальний стан та розподіл ресурсів, значного розширення технологічних та організаційних можливостей ефективного задіяння місцевих ресурсів, їх комерціалізації та капіталізації, збільшення ємності локальних ринків. Відповідно, суттєво посилюється ресурсозабезпеченість розвитку громад, їхня спроможність адекватно реагувати на сучасні виклики навіть в умовах порушення централізованих рушіїв розвитку та ресурсних джерел.

По-друге, розподіленість прийняття рішень щодо просторового та регіонального стратегування в рамках СГ суттєво підвищує суспільну партисипацію шляхом залучення членів громад до планування міського розвитку, виявлення проблемних питань, визначення напрямів змін та пропонування рішень. Інститути СГ формують інклюзивність розвитку громади, її згуртованість та синергію конструктивного потенціалу. Утворюється соціальний капітал громади, завдяки якому вона стає інтегральною спільнотою, стосунки в якій засновані на прозорості та взаємній довірі. Це, своєю чергою, впливає на ідентичність членів громади, які набувають усталені системні ролі й дедалі тісніше пов'язують свою життєдіяльність з локальним простором.

Завдяки впровадженню «розумних» рішень позитивні результати місцевого розвитку активніше перетворюються на загальне благо для громади, що підвищує її конкурентоспроможність у боротьбі за людський капітал.

По-третє, механізми СГ суттєво підвищують ефективність управління. «Розподілена» суб'єктність, яка набувається об'єктами місцевого управління як елементами «розумних» мереж, дозволяє покласти на них частину регулюючих функцій. Здійснення секторальної децентралізації з одночасним впровадженням «розумних» інструментів у відповідних сферах дозволяє зменшити ризики від зміни секторальних систем управління, спрощує консолідацію галузевих реформ та реформування територіальної організації управління.

Самоідентифікація та самоорганізація на рівні громад поліпшує структурування розвитку регіону. Замість «розповзання» аморфних урбанізованих об'єднань за принципом «масної плями» [3] створюються умови формування «вузлів» спеціалізованих стійких мережеских структур.

Спираючись на сформовані СГ, держава набуває спроможності ефективнішої реалізації загальнонаціональних управлінських впливів та якіснішому впровадженню засад субсидіарності.

Виявлені переваги СГ набувають особливого значення в умовах викликів повномасштабної агресії РФ проти України.

У період воєнного стану механізми СГ надають можливість розширення дистанційного надання адміністративних, соціальних, освітніх послуг, проведення платіжних розрахунків, дистанційної зайнятості у низці секторів, що дозволяє зберегти інклюзію людей, які вимушені були тимчасово залишити місця проживання. Зростає стійкість громади завдяки ефективнішому функціонуванню комунальної сфери, більшій самостійності у секторальних та фінансових аспектах. Розширюються можливості ідентифікації потреб громад: у гуманітарній, економічній допомозі, відновленні зруйнованого тощо.

У період повоєнної відбудови на громади покладатиметься важливий спектр завдань, пов'язаних із координацією відновлення зруйнованої інфраструктури та житла, побудовою інтегральних просторів для життя, створення умов для відновлення місцевої економіки. Механізми СГ є суттєвими для послаблення ризиків дефіциту ресурсів громад, досягнення згуртованості громади щодо цілей відновлення. Разом з тим, СГ можуть стати складовими мережевої моделі економічного та соціального відновлення регіону, а також міжрегіональної координації щодо досягнення загальнонаціональних цілей.

А отже, до стратегії повоєнного відновлення має бути інтегровано завдання поширення механізмів СГ.

По-перше, необхідна імплементація до процесів інфраструктурного відновлення впровадження «розумних» цифрових технічних засобів та мереж.

По-друге, важливим є інституційний інструментарій, який на основі наявних цифрових можливостей спроможний переформатувати управлінські практики та повсякденну поведінку членів громад, зміцнити спроможність громад виробляти та приймати рішення, які сприяють інтеграції «смарт» мереж та використанню отриманого ефекту в управлінні та організації життя громади.

Інституційне забезпечення впровадження концепцій «розумних» громад потребуватиме розширення функцій агенцій місцевого розвитку, які мають відігравати роль рушіїв становлення СГ, унормування цих функцій у вітчизняному законодавстві та відповідного методичного забезпечення.

Детальніше механізми інституціоналізації СГ досліджені автором у [4].

Список використаних джерел

1. Cohen B. The 3 Generations of Smart Cities. – Fast Company, 10 August 2015. [Електронне видання. Режим доступу: <https://www.fastcompany.com/3047795/the-3-generations-of-smart-cities>].
2. Joost van Iersel. New Concepts for the City of the Future. – City: One, October 2018. №2, p. 5.
3. Колосов В.А. Принцип полицентризма в региональной политике и роль крупных городов как локомотивов развития. – Проблемы государственной политики регионального развития России. Материалы Всероссийской научной конференции (Москва, 4 апреля 2008 г.) М.: Научный эксперт, 2008. С. 94-106.
4. Жаліло Я., Олійник Д. Інституційні інструменти інфраструктурного розвитку «розумних» міст та громад / Smart-інфраструктура в сталому розвитку міст: світовий досвід та перспективи України.- К.: Центр Разумкова, 2021.- С. 277-304.

ДМИТРО ЖЕЛЄЗНОВ,

*студент Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

DMYTRO ZHELIEZNOV,

*student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the
Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8934-7611>*

*Науковий керівник: Володимир Вакуленко, к.держ.упр., доцент, доцент кафедри регіональної
політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ КРАЇН ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

RECONSTRUCTION OF TERRITORIES OF COUNTRIES AFTER ARMED CONFLICTS: WORLD EXPERIENCE FOR UKRAINE

Since the World War II, there have been more than 30 major wars and more than 250 military conflicts in the world, involving at least 60 countries. History has many examples of successful reconstruction of countries after armed conflicts. Reconstruction of Ukraine will be a priority after the victory of our country in the war with Russia. Experts and economists from around the world are discussing a version of the Marshall Plan for Ukraine. The experience of countries that also survived the war on their territory will help to create such a plan for Ukraine.

In preparing the Marshall Plan for Ukraine, it is proposed to take into account the experience of rebuilding the territories of countries such as West Germany, Italy, Japan, South Korea and Israel.

One of the options for the restoration of Ukraine's territory after the armed conflict with Russia may be the intensive development of bilateral relations with friendly countries, including the United States and Britain. Ukraine is able and deserves an economic miracle to build a strong economy and enter the top of the strongest countries in terms of GDP.

Keywords: reconstruction of territories, armed conflicts, Ukraine, South Korea.

Після Другої світової війни у світі сталося понад 30 великих війн і понад 250 військових конфліктів, учасниками яких стало не менш ніж 60 країн. Історія налічує велику кількість прикладів успішного відновлення територій країн після збройних конфліктів.

Відновлення України стане першочерговою задачею після перемоги нашої країни у війні з рф. Експерти та економісти з усього світу обговорюють варіант плану Маршалла для України. Створити такий план для України допоможе досвід країн, на території яких відбувалися збройні конфлікти.

Ще під час збройної агресії рф проти України, відповідно до Указу Президента України від 21.04.2022 № 266/2022 створено консультативно дорадчий орган при Президентові України – Національну раду з відновлення України від наслідків війни (далі – Рада). Основними завданнями Ради є:

- розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України, який, зокрема, передбачатиме відновлення і розбудову транспортної, медичної, соціальної, комунальної, виробничої інфраструктури та житла, інфраструктури енергетики, зв'язку, військової інфраструктури і військово-промислового комплексу, структурну модернізацію та перезапуск економіки, заходи з подолання безробіття, підтримки сімей з дітьми, вразливих верств населення, осіб, які опинилися у складних життєвих обставинах внаслідок війни, відновлення та збереження об'єктів культурної спадщини;

- визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди;

- підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди [4].

Відновлення економіки має відбуватися на основі розробки спеціальних програм з «реанімації» господарської діяльності країни, спрямування всіх зусиль на відновлення сфери промисловості та сільського господарства. Відновлення економіки після збройного конфлікту так само вимагає розробки заходів, необхідних для відродження і подальшого розвитку економіки конкретного регіону, повернення населення та забезпечення гідних умов його існування, вирішення породжених конфліктом різноманітних соціальних проблем, відновлення інфраструктури та її інтеграції з іншими регіонами країни, розробки механізму забезпечення джерел відновлення [1, с. 78].

Під час підготовки плану Маршалла для України пропонується взяти до уваги досвід відновлення територій країн таких як: Західна Німеччина, Італія, Японія, Південна Корея та Ізраїль.

Позитивним може стати для України досвід Південної Кореї. Зараз Південна Корея вважається світовим лідером у галузі інновацій та взірцем стійкого розвитку інноваційної економіки.

В той же час одним із найруйнівніших військових конфліктів вважається Корейська війна, жертвами якої стало близько 3 мільйонів людей. Крім людських жертв також постраждала корейська промисловість, 80 відсотків якої було знищено. В результаті агресії Північної Кореї весь півострів опинився на межі гуманітарної катастрофи.

Президент США Гаррі Трумен та державний секретар США Дін Ачесон порівняли вторгнення Північної Кореї з агресією Адольфа Гітлера.

Південна Корея у війні з Північною Кореєю з 1950 по 1953 була підтримана Організацією Об'єднаних Націй та головним чином Сполученими Штатами.

Економічний зліт Південної Кореї, сплеск швидкої індустріалізації та економічного зростання розпочався на початку 1960-х років під проводом військового уряду.

Протягом майже трьох десятиліть завдяки діям уряду Південної Кореї, очолюваного військовими, економіка швидко трансформувалася в процесі, який іноді називають південнокорейським «економічним дивом». Таке «економічне диво» стало можливим завдяки зниженню податків, співпраці з великим бізнесом та політики стимулювання експорту.

У підсумку, валовий внутрішній продукт Південної Кореї зріс у 31 000 разів з 1953 року завдяки фінансовій допомозі, технологіям, торговельній співпраці зі США, зростанню експорту, зростанню добробуту громадян, споживання, конкурентоспроможності у важкій промисловості та побутовій електроніці.

Важливим елементом успіху Південної Кореї був патронат, захист та підтримка з боку США та їх союзників. Фінансова підтримка США та їхніх союзників були тим фактором, який дозволив побудувати з аграрної найбіднішої держави сучасну технологічну економіку [3].

Варто віддати належне корейцям, які дуже вміло скористалися допомогою. Основну ставку вони зробили на свій єдиний ресурс – людей, так їхню неймовірну працьовитість [2].

Підсумовуючи вищевикладене можна дійти висновку, що одним з варіантів для відновлення територій України після збройного конфлікту з РФ, може стати інтенсивний розвиток двосторонніх відносин з дружніми державами, в тому числі США та Великобританією. Україна здатна та заслуговує на економічне диво по розбудові потужної економіки та увійти в топ найсильніших за обсягом ВВП країн світу.

Список використаних джерел

1. Іванов С. В. Відновлення та розвиток потенціалу підприємств Сходу України / С. В. Іванов. – Дніпро : Герда, 2016. – 206 с.
2. «Південна Корея: економічне диво за одне покоління», URL: <https://iprosvita.com/pivdenna-koreia-ekonomichne-dyvo-za-odne-pokolinnia>.
3. «Корея: відновлення повоєнної економіки», URL: <https://uifuture.org/publications/koreya-vidnovlennya-rovoynnoyi-ekonomiky>.
4. Указ Президента України «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни», від 21.04.2022 № 266/2022, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/266/2022#Text>.

KATERYNA KALASHNYK,

student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Administration of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

КАТЕРИНА КАЛАШНИК,

студентка Навчально-наукового інституту публічного управління та адміністрування Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Євген Гребеножко, д.філос.н., Київський національний університет імені Тараса Шевченка

BASIC STANDARDS IN GOVERNMENT MANAGEMENT AND PUBLIC ADMINISTRATION. ITS IMPORTANCE FOR EFFECTIVE ORGANISATIONAL DECISION-MAKING

ОСНОВНІ СТАНДАРТИ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ ТА ДЕРЖАВНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ. ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ РІШЕНЬ

Актуальність даних тез визначається тим, що сучасне управління державною сферою це структура регулювання, яка орієнтована на встановлення відносин між державою та суспільством. У демократичних країнах органи державної влади встановлюють контакти та підтримують добрі стосунки з громадськістю що досягається здебільшого, активним використанням принципів та управлінських методів в громадській сфері, що модифікуються залежно від особливостей соціального сектора. Так, висока якість отримання послуг є ефективним показником ефективності управління. При цьому методологія управління є політико-правовою наукою. Принциповою відмінністю держави як суб'єкта прийняття рішень є багаторівневий характер цілепокладання процесу вибору цілей. Тобто чинні адміністративні правила виконання державних функцій, стандарти державних послуг або норми їх надання спрямовані на підвищення якісних показників надання державних послуг. Однак це не створює сприятливих умов для підвищення продуктивності.

Ключові слова: державне управління, державне адміністрування, результативність, методи прийняття рішень, публічне управління.

The system of public administration is a multidimensional system. Moreover, the subject field of public administration is delineated through concepts such as state, politics, and public administration and power. In this case, the methodology of public administration is a political-legal science.

Consequently, the implementation system of management is a transformation process that moves from a bureaucratic to an entrepreneurial style in government organizations. It primarily implies a change in the motivation of the leaders and employees at government organizations and elected officials. Accordingly, decision-making activity can be designated as a procedure that originates in the period when a problem requires a solution and ends with the adoption of decisions or actions intended to solve issues of a state nature.

The high quality of receiving services is an efficient indicator of public management efficiency. Accordingly, management is applied by public authorities around the world. Such a position should strive toward state and municipal authorities that are considered to provide a high quality of administrative services for the population of a region.

Consequently, the availability of a quality management system is a means for local authorities to orient and manage their activities to meet the demands and expectations of the local population and commercial structures. Public management concentrates on strengthening organizational performance, including the following:

Accompaniment of negotiations on the advisability of programs and goals between the relevant agencies and ministries they report to;

Comparative evaluation in the process of introducing new measurement mechanisms aimed to enhance performance, including performance-based pay;

Providing information for monitoring and evaluating the performance and the rationality of the organization or its programs;

Considering costs and performance based on clear budget indicators and the expected results of the organization (results-based budgeting);

Comparison of similar organizational actions or equivalent activities across different entities and identifying them.

The quality management method will increase openness and transparency levels among regional and city authorities in the population. Moreover, it will increase confidence in the municipality and ensure the quality of work of municipal servants.

Public administration and government management proceed from their resemblance to large corporations. Government has a budget, income, and expenses for citizens, who are at the same time their customers. Specifically, they are interested in making the services available to public institutions at the lowest cost.

In this case, the organization of public management is considered similar to the structure of the business organization. According to supporters of the market approach, public administration is entrepreneurial. Meanwhile, general principles of governance based on the entrepreneurial approach below:

There is no significant difference between the public and private sectors, which means that they are managed in the same way;

It is necessary to move from assessing the effectiveness of the management process to evaluate the effectiveness of management actions;

Public management should apply administration practices that affect short-term labor agreements, development of strategic plans, corporate plans, performance agreements, development of new management information systems, and concern for the corporate image.

The public administration should strive to satisfy the interests of its shareholders with this approach. This should increase its efficiency, the capitalization of assets created at the expense of the budget, to improve management technologies and the quality of services provided to the population. Therefore, the changing of the government's style in its rational principles is a question.

The application of the basic rules of governance and management in public administration allows:

Establish a basic order in the organization in terms of recordkeeping, compliance with mandatory requirements, and organization of services and units

Clearly define the boundaries of authority and accountability

Regulate the interaction between different departments and specialists

Create uniform requirements for documentation (instructions, regulations, provisions, rules)

Elaborate the demands for the most relevant processes influencing the quality of services provided

Improve the quality of services and quality of the employees' work organization.

Modern management in public administration is a control structure that focuses on the establishment between the state and society. Therefore, many principles and management methods applied in the public sphere. They are modified according to the specifics of the public sector. Therefore, the specificity of public management in public administration is the necessity of applying contemporary state-of-the-art management technologies.

References

1. Bakumenko V., Krasnorutskyy O., Hatsko A. FORMATION OF THE BASIC KNOWLEDGE SYSTEM IN THE PUBLIC MANAGEMENT AND ADMINISTRATION SPHERE. *Ukrainian Journal of Applied Economics*. 2019. Vol. 4, no. 3. P. 209–216. URL: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2019-3-23>(date of access: 25.05.2022).
2. Effectiveness of Management of Innovative Activities in Regional Socio-Economic Systems / O. Stroeve et al. *EUROPEAN RESEARCH STUDIES JOURNAL*. 2015. XVIII, issue 3. P. 63–76.
3. Problem Solving. *Project Management Leadership*. Hoboken, NJ, USA, 2015. P. 317–336. URL: <https://doi.org/10.1002/9781119207986.ch23>(date of access: 25.05.2022).
4. S Casper J. K. Climate management: Solving the problem. New York : Facts On File, 2010.

ОЛЕКСАНДР КАПІТОНЕНКО,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLEKSANDR KAPITONENKO,

*postgraduate Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2024-2149>*

Науковий керівник: Ольга Берданова, к.е.н., доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

RESTORATION OF THE TERRITORIES OF UKRAINE ON THE BASIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The problems of territories that have directly faced the consequences of hostilities and rear territories have been identified. The main challenges facing local authorities and the preconditions for solving them are revealed. The importance of implementation of European principles and standards in the post-war reconstruction of Ukraine is determined. It is determined that spatial development planning, compliance with standards in planning decisions is a practical tool for consolidating the efforts of government, public and business for further long-term development of communities. Working organizational and financial tools aimed at solving today's challenges were highlighted. It emphasizes the need to focus local authorities not only on current issues, but also to develop balanced planning decisions based on sustainable development. It is emphasized that against the background of huge problems we have a unique opportunity to rebuild a modern and technological country, to revive the territory on the basis of sustainable, integrated development.

Keywords: post-war spatial planning, community development planning, spatial development.

Вторгнення російської федерації на територію України, її агресія до нашого народу, завдали та продовжують завдавати велику шкоду Українським містам, житловим об'єктам, історичним пам'яткам, промисловості, сільському господарству, інфраструктурі, тощо. Маємо сотні зруйнованих міст та сіл сходу, півдня та півночі України, втрачена ціла низька об'єктів критичної інфраструктури.

Про те ця війна показує всьому світові спроможність і прагнення України та Українського народу до демократичного розвитку своєї країни. Ми довели свою згуртованість, демонструємо всьому світу мужність наших воїнів, здатність Українців захищати Європейські цінності та принципи.

Відновлення територій, прийняття правильних планувальних рішень, визначення їх основних принципів, є важливим завданням органів місцевої влади у повоєнний період. Це має стати підґрунтям не просто відродження населених пунктів, а суттєвого покращення середовища проживання людей.

Задля цього слід визначити території за наслідками вторгнення. Загалом їх можна поділити на дві основні категорії:

перша – території, які були суттєво зруйновані бойовими діями. Такі населені пункти доцільно відбудувати на основі сучасних планувальних принципів, що дозволить виправити недоліки просторового розвитку, які були успадковані з радянських часів. В планувальних рішеннях важливо враховувати основні Європейські стандарти, що спрямовані на створення дружнього для людей середовища, енергетичну незалежність та екологічну безпеку населених пунктів. Для цього урядом вже було схвалено більш ніж 20 євроінтегрованих нормативно-правових актів направлених на впровадження, майже ніж у десяти важливих галузях, таких

основних стандартів як: цифровізація; транскордонні проекти; «Промисловий безвіз»; бізнес клімат; «Зелена трансформація»; ринок електроенергії; якісні дороги; та інші [1].

Друга категорія – це території, які прийняли на себе удар всіх непрямих наслідків агресії: масове переселення мешканців з окупованих населених пунктів та територій де йдуть бойові дії, релокацію (евакуацію) бізнесу та критично важливих підприємств на свої території, усі труднощі тилового забезпечення країни в цілому. Комплексне планування таких населених пунктів передбачатиме гнучке поєднання існуючих містобудівних рішень та сучасних підходів.

Також важливо розуміти обсяг завданих збитків, який дуже різниться по територіях України, та можливі фінансові інструменти їх покриття.

Вже зараз керівництво держави, країни Європейського Союзу впроваджують багато організаційних та фінансових інструментів. Так, Указом Президента України № 266/2022 було створено Національну раду з відновлення України, основними завданнями якої є: розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку України; визначення та напрацювання пропозицій щодо пріоритетних реформ, прийняття та реалізація яких є необхідними у воєнний і післявоєнний періоди; підготовка стратегічних ініціатив, проектів нормативно-правових актів, прийняття і реалізація яких є необхідними для ефективної роботи та відновлення України у воєнний і післявоєнний періоди [2].

Було створено фандрейзингову платформу UNITED24, основне завдання якої – стати головним вікном для збору пожертв на підтримку України. Лише за перший тиждень роботи платформи, від багатьох держав, різних фондів, підприємств та організацій, звичайних фізичних осіб було зібрано більше, ніж 25 млн. доларів США благодійних внесків [3].

Дуже корисним для нашої країни буде вивчення досвіду відновлення Європи після Другої світової війни. Впровадження аналогу «Плану Маршала» в Україні, який буде враховувати проблеми сьогодення, відповідати курсу щодо вступу в Європейський Союз, дасть територіальним громадам України та країні в цілому потужний поштовх до економічного зростання.

Нагадаємо «План Маршалла» – це один з найуспішніших та наймасштабніший проектів економічного розвитку в історії людства. З 1948 по 1951 рік цей план забезпечив Європі 13,3 млрд. доларів США (це 160 млрд в нинішніх цінах) на гуманітарну допомогу, паливе, виробниче обладнання, запчастини й сировину та ін. Крім грошей вирішальну роль зіграли масштабна технічна допомога і навчання, цілеспрямоване підвищення продуктивності праці, розвиток міжнародної кооперації і торгівлі.

В контексті організації простору важливо, щоб місцеві органи влади вже зараз напрацьовували збалансовані планувальні рішення на засадах сталого розвитку. При такому підході є великі шанси ефективно використати фінансові потоки, які потенційно можуть зайти в нашу країну, зміцнити місцеву економіку та, водночас, не порушити екологічне благополуччя громад.

На тлі величезних проблем маємо унікальну можливість відбудувати сучасну та технологічну країну, відродити території на засадах сталого, інтегрованого розвитку.

Список використаних джерел

1. Впровадження Європейських стандартів в Україні. URL: <https://minjust.gov.ua/m/vprovajennya-evropeyskih-standartiv-v-ukraini>
2. Указ Президента України № 266/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225>
3. Фандрейзингова платформа UNITED24. URL: <https://u24.gov.ua/uk>

OKSANA KIFORENKO,

*Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Postdoctoral Researcher of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<http://orcid.org/0000-0001-8838-0068>*

ОКСАНА КИФОРЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент, докторантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий консультант: Наталія Васильєва, д.держ.упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

AGRICULTURAL PRODUCTS EXPORTS IN THE RURAL AREAS DEVELOPMENT

ЕКСПОРТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Сільське господарство є життєво важливим для будь-якої країни та кожного її громадянина. Важливість сільського господарства в цілому та експорту його продукції зокрема полягає не тільки в здатності забезпечити людей продуктами харчування а переробні галузі сировиною, але й у можливості створювати робочі місця в галузях, котрі функціонують у та навколо продовольчих ланцюгів, як от надання послуг у сільській місцевості, транспорт, зв'язок, освіта, туризм, тощо, для великого відсотка населення країни.

Беручи до уваги той факт, що особисті селянські господарства є єдиним джерелом засобів існування для більшості сільських жителів, сільське господарство в цілому, а також експорт його продукції зокрема, як спосіб реалізації сільськогосподарської продукції, залишається основним і життєво важливим засобом для виживання сільського населення та успішного функціонування сільських територій, особливо в умовах викликів сьогодення.

Оскільки великі агрохолдинги та дрібні фермери є основними роботодавцями в більшості сільських населених пунктів України, саме їм слід більше дбати про територію, на якій вони працюють, і, вельми часто проживають, адже хороша інфраструктура, якісна логістика, надання ефективних послуг, тощо, зробить їхніх працівників та жителів села щасливішими, що, у свою чергу, призведе до більш ефективних результатів їх роботи, а також приваблюватиме більше молодих та кваліфікованих працівників, що, знову ж таки, призведе до ефективнішої роботи та збільшення доходів.

Ключові слова: експорт, сільськогосподарська продукція, сільські території.

Agriculture is vitally important for any country and its every single citizen. With the development of the agricultural sciences, nowadays agriculture can be referred to as the production, processing, promotion and distribution of the agricultural products (Farmingportal, 2019). Agriculture provides food, clothing, and shelter helping people to enjoy a better quality of life (Willowsunified, n.d.). The importance of agriculture lies not only in the ability to provide food for people and raw materials for the processing industries, but also in the employment opportunities provision to a very large percentage of the population (Farmingportal, 2019).

Due to the diversity of countries' geographical locations, climate conditions, labour force availability and cost, etc., the exchange of the produced goods and services, in other words trade, comes into play. Trade helps in a number of ways allowing countries to take advantage of their different factor endowments, with land-abundant countries providing exports and land-poor countries taking advantage of much more efficiently-produced imports (Will, 2017). Despite all the advantages international trade has, agricultural trade is often the subject of polemical debates in civil society because of its particular role while ensuring food security. This is partly because agricultural trade can have very diverse impacts, helping to address food shortages, but also very often leading to the unwanted dependency (European Economic and Social Committee, 2015). No matter what, agricultural trade is vitally important for, among others, achieving the goal of ending hunger by 2030, as enshrined in the second Sustainable Development Goal (Will, 2017).

With the development of economic globalization and the international division of labour system, countries are increasingly closely linked economically in various fields, forming a pattern of interdependence. This also makes the economic and trade barriers of various countries gradually reduced, providing a good opportunity for a country's agricultural products be exported to the world (Li, 2021),

as approximately 80% of the world's population lives in countries that are dependent on food imports to sustain an adequate food supply (Lehikoinen et al, 2021). That drives us to make the intermediary conclusion about the increasing importance and therefore influence of those exporting agricultural products as they are the source of living and, in some cases, of survival, for many people and whole nations.

As it was stated above, agriculture as a whole and its products exports in particular, promote, among others, the creation of a number of jobs in the industries of the food value chain, especially in the rural areas. In other words, agriculture as a whole is a catalyst for the creation of employment in many economy sectors related to it in the rural regions such as rural services, transport, communication, education, tourism, etc. Labour participation occurs not only at production stage but all along the food market value chain, including, among others, processing, packaging, and distribution (World Bank Group, 2018).

As Ukraine is a country, in which agriculture plays a vitally important role not only for the country itself but for the population of many other countries in the world as well, taking into account the fact, that Ukraine ranks among the world top agri – producers and exporters, the statement, that agriculture plays a significant role in the employment provision, especially in the rural areas, goes without saying. According to the data of the State Statistics Service of Ukraine (State Statistics Service of Ukraine, 2022(b)), the number of those employed in agriculture, forestry and fishery amounted for 409.7 thousand people, making about 6% of the whole amount of the employed population in 2020. The number of the employed in the agriculture only was 357.9 thousand people, accounting for approximately 5% of the whole number of the employed people. At the same time, the number of the total present rural population was 12763.1 thousand people, out of which the number of those employed in agriculture, forestry and fishery amounted for approximately 3% and those employed in the agriculture only – a little bit less than 3%. Don't be deceived by such small percentages as the numbers were of the officially employed people without taking into account the seasonal workers. The private farms should also not be forgotten, the number of which accounted for 31852 (State Statistics Service of Ukraine, 2022(a)). Taking into account the fact, that private farms are the only source of livelihood for most farmers, agriculture in general as well as the exports of its products as the way of the ag – production selling remains the main and the vitally most important means for the rural population surviving and the rural territories successful functioning, especially under the challenges of nowadays. As the big agricultural holdings and small farmers are the main employers in the most rural areas of Ukraine, it's them who should take more care of the territory they work and, very often, live on, as a good infrastructure, logistics of good quality, effective services provision, etc. will make their employees and villages happier resulting in more effective work results as well as will attract more young and skilful workers, that, again, will result in more effective work and income increase.

References

1. European Economic and Social Committee. (2015). The importance of agricultural trade for the future development of farming and the agricultural economy in the EU in the context of global food security. <https://europeanmovement.eu/news/the-importance-of-agricultural-trade-for-the-future-development-of-farming-and-the-agricultural-economy-in-the-eu-in-the-context-of-global-food-security/>.
2. Farmingportal. (2019). The Importance of Agriculture. <https://www.farmingportal.co.za/index.php/farminglifestyle/agri-tourism/195-the-importance-of-agriculture>.
3. Lehikoinen, E. et al. (2021). Importance of trade dependencies for agricultural inputs: a case study of Finland. <https://iopscience.iop.org/article/10.1088/2515-7620/ac02d0>.
4. Li, Y. (2021). Analysis on Our Country's Foreign Trade of Agricultural Products. <https://www.scirp.org/journal/paperinformation.aspx?paperid=110075>.
5. State Statistics Service of Ukraine. (2022(a)). Agriculture of Ukraine. <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
6. State Statistics Service of Ukraine. (2022(b)). Work of Ukraine. <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
7. Will, M. (2017). Agricultural Trade and Food Security. <https://www.adb.org/publications/agricultural-trade-and-food-security>.
8. Willowsunified. (n.d.). Understanding the Importance of Agriculture to Society. <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwif6cT1-Yb4AhWEyosKHcQjAzoQFnoECBsQAQ&url=http%3A%2F%2Fwww.willowsunified.org%2Fwhs%2Fsubsites%2FAmanda-Samons%2Fdocuments%2Fag%25201%2FUnderstanding%2520the%2520Importance%2520of%2520Agriculture%2520to%2520Society.pptx&usg=AOvVaw2Amm0vkHKNWol0LpIIUyFu>.
9. World Bank Group. (2018). The role of food and agriculture for job creation and poverty reduction in Jordan and Lebanon. <https://documents1.worldbank.org/curated/ar/325551536597194695/pdf/Agricultural-Sector-Note-Jordan-and-Lebanon.pdf>.

ОЛЬГА КЛИМЕНКО,

студентка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLHA KLYMENKO,

*Student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7400-1047>*

*Науковий керівник: **Анатолій Рачинський**, д.держ.упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

СТРАТЕГІЧНІ УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

STRATEGIC MANAGEMENT DECISIONS IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES

The problem of ensuring sustainable economic and social development in the context of global challenges requires balanced, reasonable, systematic management decisions, the implementation of which involves taking into account the overall risks of management in the global system. It is important for the analysis to understand the features of sustainable development management processes in the context of global challenges. Strategic management decision is a key factor in ensuring sustainable development of the state. It is emphasized that the goals of sustainable development of Ukraine for the period up to 2030 are guidelines for the development of draft forecast and program documents, draft normative legal acts in order to ensure the balance of economic, social and environmental dimensions of sustainable development of Ukraine.

It is established that strategic approaches to management decisions should take into account the need for awareness of the subjects of its implementation of the global consequences of relevant management processes because an active element at the heart of modern public administration systems is global risks. Accordingly, the strategic level of management decisions requires support at all stages: from the conclusion of the agreement to control over the implementation of the decision, which will provide opportunities to take into account the national interests of Ukraine for sustainable development of civil society and the state.

Keywords: sustainable development, global challenges, strategic approaches, management decisions.

Сучасні процеси, що відбуваються в Україні та світі, орієнтовані, насамперед, на стійкий економічний і соціальний розвиток, проблема забезпечення якого в умовах глобальних викликів потребує зважених, обґрунтованих, системних управлінських рішень, реалізація яких передбачає врахування сукупних ризиків. Аналізуючи управління соціально-економічним розвитком та шляхи досягнення стабільності в сучасному соціумі, *В. Воронкова* зазначає, що «управління в умовах глобальної системи є надзвичайно складним синергетичним процесом, у який втягнуті всі країни, народи, цивілізації. Глобальна система – це нова інформаційно-технічна, економіко-екологічна, науково-політична та соціокультурна спільнота з її специфічними структурами і процесами, що функціонують і розвиваються в межах людства зі складним переплетінням світогосподарських і міжнародних відносин, що виникають і змінюються по мірі перетворення людьми їх природного і соціального оточення, створення матеріальної і духовної культури, формування індивідуально-особистісних інтересів, загальнолюдських цінностей і загальнозначущих цілей розвитку» [1, с. 22].

Важливим для аналізу є розуміння особливостей процесів управління сталим розвитком в умовах глобальних викликів. Проф. *І. Писеревський* зазначає, що «складність цього процесу обумовлено багаторівневими структурами, що пов'язані між собою, складними ієрархічними побудовами, причинно-наслідковими зв'язками в системах управління» [6, с. 5].

Варто при цьому погодитися, що удосконалення методологічної бази прийняття стратегічних рішень на різних рівнях управління (національний, регіональний, міський) в умовах

глобальних викликів є актуальним напрямом наукових досліджень та застосування стратегічних підходів при прийнятті управлінських рішень.

Безумовно, стратегічне управлінське рішення є ключовим фактором забезпечення сталого розвитку держави. Відповідно, положення Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» спрямовано на питання забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави для досягнення зростання рівня та якості життя населення, додержання конституційних прав і свобод людини і громадянина [4]. Слід зазначити, що цілі сталого розвитку України на період до 2030 року є орієнтирами для розроблення проєктів прогностичних і програмних документів, проєктів нормативно-правових актів з метою забезпечення збалансованості економічного, соціального та екологічного вимірів сталого розвитку України.

Як вдалий приклад реалізації стратегічних рішень в умовах глобальних викликів в Україні вдало реалізується концепція «комплексного територіального підходу», на основі якого має здійснюватися державна регіональна політика, та який передбачає, що територія має характеризуватися певними особливостями (просторовими, соціально-економічними та екологічними), що зазначено у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки [3].

Стратегічні підходи до прийняття управлінських рішень мають враховувати необхідність усвідомлення з боку суб'єктів її реалізації глобальних наслідків відповідних управлінських процесів. У зв'язку з цим, як справедливо зазначає *Н. Сментина*, «одним із найважливіших напрямків модернізації системи ухвалення рішень публічного врядування є включення до неї активних гравців у просторі відстоювання економічних інтересів. Це вимагає не лише вміння аналізувати глобальні економічні процеси, але й формулювати проєктні пропозиції, які можуть зацікавити глобальних інвесторів» [5].

Таким чином, варто погодитися з позицією *В. Щербака*, що «важливою тенденцією модернізації стратегічних рішень є зростання рівня відкритості управлінських процесів та публічності розробки постанов та програм» [7, с. 192]. Адже в центрі сучасних систем публічного управління їх активним елементом є саме глобальні ризики, що виступають предметом пильної уваги з боку центрів прийняття рішень. Відповідно, стратегічний рівень прийняття управлінських рішень потребує супроводу на всіх етапах: від укладення угоди до контролю за результатами реалізації відповідного рішення, що забезпечать більш якісне опрацювання інформації щодо вимог та викликів розвитку, що дасть можливість врахування національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави.

Список використаних джерел

1. Воронкова В.Г. Управління соціально-економічним розвитком та шляхи досягнення стабільності в сучасному соціумі. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*, 2008. Вип. 32. С. 20–32.
2. Пастух К. Стратегічне планування розвитку територіальних громад. *Науковий вісник: Державне управління*, 2021. № 1(17). С. 195–215.
3. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 05 серп. 2020 р. № 695. Офіц. вісн. України. 2020.
4. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 верес. 2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення 31.05.2022 р.).
5. Сментина Н.В. Особливості методології стратегічного планування в системі державного управління соціально-економічним розвитком територій. *Вісник Сумського державного університету. Сер.: Економіка*. 2013. № 4. С. 67–80.
6. Управління сталим розвитком в умовах глобальних викликів: методологія та практика : моногр. / за заг. ред. проф. І.М. Писеревського ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. Х. : «Друкарня Мадрид», 2017. 334 с.
7. Щербак В.М. Стратегічні рішення у рамках державної координації міжрегіональної економічної співпраці: напрями модернізації. *Держава та регіони Серія: Державне управління*, 2019. № 1(65). С. 192.

ІГОР КОЗЮРА,

*доктор наук з державного управління, професор кафедри менеджменту ВНЗ Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»*

IHOR KOZIURA,

*Doctor of Public Administration, professor at the Department of Management, Higher Educational
Institution of Ukoopsilka «Poltava University of Economics and Trade»
<https://orcid.org/0000-0003-4681-5339>*

ВИКЛИКИ І ПЕРЕВАГИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ З МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ І МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: РЕГІОНАЛЬНО-ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ

CHALLENGES AND ADVANTAGES OF EDUCATIONAL PROGRAMS ON LOCAL GOVERNMENT AND MANAGEMENT IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATIONS: REGIONAL-GLOBALIZATION ASPECT

The papers deal with the significance of public managers' roles in the context of the post-war reconstruction of communities in Ukraine. The study of public administration and management opens up numerous possibilities to transform and implement change at various governance levels. Training in educational programs in local government and management and administration is focused on the restoration of Ukraine at the regional and local levels in the postwar period; on decision-making and ethical behavior, preparing to meet challenges and manage risks and change. Considering globalisation and regional aspects, the benefits and 7 reasons for studying local government and management at university educational programs for master's degree are detected. Namely, skill improvement, diverse knowledge background, career in government, choice to work in public or private sector, impact on your government, opportunity to change your hometown, network development. In particular, the mission and practices of Poltava University of Economics and Trade meets such criteria.

Keywords: local government, management, educational program, transformations.

Державотворення не можна вважати повним і демократичним без повноцінного місцевого самоврядування, особливо необхідного для ефективного функціонування та відновлення країни у воєнний і післявоєнний періоди. Самоорганізовані, самоуправлінські системи, в яких виникають кооперативні ефекти, вже довели свою ефективність і важливість для відновлення України від наслідків війни, відбудови територій та модернізації країни.

Роль публічного управлінця на будь-якому рівні – це та, яка дає можливість здійснити реальні зміни в політиці та програмах, розроблених для надання послуг населенню. Публічні управлінці приймають рішення, які допомагають відбудувати громади, перетворити їх на краще та комфортніше місце для життя. Вивчення публічного управління відкриває численні шляхи до трансформації та впровадження змін на різних рівнях.

Навчання на освітніх програмах з місцевого самоврядування та менеджменту і адміністрування:

- зорієнтовано на відновлення України на регіональному і місцевому рівнях у післявоєнний період;
- зосереджено на плануванні, організації, керівництві, координації та контролі дій органів влади;
- акцентує увагу на прийнятті рішень і етичній поведінці, готуючи протистояти викликам і управляти ризиками і змінами.

Переваги таких програм:

Вдосконалення вмінь і навичок. Реальна можливість розвивати лідерські та управлінські навички, критичне мислення, планування, аналіз політики, прийняття рішень для вирішення критичних ситуацій, які виникають у професійному світі. Дізнатись і відчувати, як бути лідером, як ефективно керувати людьми та надихати їх на плідну роботу.

Різнорізнотні знання. Крім практичних та спеціальних вмінь і навичок, спроможність отримати комплексну освіту з різних дисциплін з економіки, комунікацій, фінансів, права, політики у соціогуманітарній сфері, муніципального менеджменту, що може бути використано у практичній роботі. Можливість індивідуально дізнатися, які сфери цікавлять найбільше. Публічне управління – це можливість стати експертом у багатьох галузях. Програма з широким навчальним планом і можливостями стажування надає важливу широту знань і практичний досвід.

Урядова кар’єра. Шанс обійняти важливі управлінські посади, починаючи з базового місцевого рівня, пройти практику в органах державної влади і місцевого самоврядування. «Вікно можливостей» стати політичним діячем. Вивчення публічного управління не лише сприяє кар’єрному зростанню, але й зміцнює спільноту, в якій працює.

Вибір роботи в державному, громадському чи приватному секторі. Крім державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, випускники можуть знайти себе як лідери в некомерційних організаціях, у сфері розробки й аналізу політики, місцевого економічного розвитку, містобудування, проектного менеджменту, охорони здоров’я, комунікацій, ЗМІ, людських ресурсів, адміністрування різних галузей, незалежно від того, чи зосереджені на окремій проблемі, чи наявне бажання очолити організацію з величезним впливом. Можливість обирати з різнорізнотних професій у найрізнорізнотніших галузях – одна з кількох переваг вивчення публічного управління та менеджменту.

Вплив на свій уряд. Маючи повноваження рекомендувати або впроваджувати зміни, працюючи в сфері державного управління та місцевого самоврядування, це можливість безпосередньо впливати на розроблення, ухвалення і реалізацію рішень місцевих та центральних органів влади.

Можливість змінити рідне місто, рідну громаду. Більшість випускників роблять кар’єру в місцевих органах влади, і у них є здатність і засоби відбудувати, модернізувати, змінити громади на краще. Тому, якщо прагнете змінити життя рідного міста, диплом у галузі публічного управління або менеджменту – чудовий спосіб це зробити, вплинути на позитивні зміни для окремих людей, спільнот та широкої громадськості. Вивчення публічного управління і менеджменту допоможе встановити зв’язок між формуванням політики (урядовими інституціями) та реалізацією політики на низовому рівні, знайти рішення для ефективного, продуктивного та економічного використання обмежених ресурсів.

Мережевий розвиток. Можливість створювати власні мережі і отримати доступ до великої мережі професіоналів, налагодження контактів, в тому числі міжнародних, особливо цінні для відновлення і розвитку інфраструктури територій і громад України, успішної реалізації на регіональному і місцевому рівні міжнародних проектів, сприяння державно-приватного партнерству в умовах воєнного стану та повоєнний період.

«Разом – до вершин професійної досконалості й життєвого успіху кожного заради процвітання України» – така місія ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Реалізується шляхом забезпечення розвитку потенціалу та можливостей самореалізації здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників і співробітників у процесі їх спільної освітньої, наукової, інноваційної та підприємницької діяльності; підготовки визнаних в Україні та за її межами фахівців-професіоналів нового покоління – лідерів у різних галузях.

Список використаних джерел

1. Reasons Why You Should Study Public Administration Online. URL: <https://www.fnu.edu/6-reasons-study-public-administration-online/>
2. Reasons Why You Should Consider Public Administration. URL: <https://mpadegree.org/10-reasons-why-you-should-consider-public-administration/>
3. Craig W. Skills Leaders Will Need In Tomorrow's Workplace. *Forbes*. URL: <https://www.forbes.com/sites/williamcraig/2019/03/26/8-skills-leaders-will-need-in-tomorrows-workplace/>
4. Why study Public Administration? URL: <https://studyqa.com/posts/why-pa>
5. Дослідження концептуальних основ запровадження спеціальності 8.150108 «Місцеве самоврядування»: наук. розробка ; за ред. В. М. Вакуленка, В. С. Колтун. Київ: НАДУ, 2010. 44 с.
6. Мисія ПУЕТ. URL: <http://www.puet.edu.ua/uk/misiya-universitytetu>

МАРИНА КОНДРАТЕНКО,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

MARYNA KONDRATENKO,

*postgraduate student of the Department of Regional Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-9754-3954>*

Науковий керівник: Володимир Вакуленко, к.держ.упр., доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ В УМОВАХ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ

PROVISION OF SOCIAL SERVICES IN TERRITORIAL COMMUNITIES DURING WARTIME

The article describes the peculiarities of providing social services in territorial communities during wartime in Ukraine, in particular the difficulty of ensuring their availability and quality in the occupied territories and in those communities located in areas of active hostilities or those communities under occupation (surrounded by enemy or blockade). There are four conditions, compliance with which, despite the external negative factors associated with the war, allow today and in the future to provide social services in communities for all categories of recipients of these services: 1. Consolidation of public authorities, international partners. 2. Compliance with the standards of social services and the basic requirements for their quality. 3. Digital and financial transformations in the social sphere. 4. Effective cooperation between local governance and social protection bodies, including to ensure the quality of social services and monitoring, control, supervision and assessment of the quality of institutional and individual services. It was noted that the reduction of time for the provision of social services, their digitization and other achievements will help improve the quality of social services and the confidence of community residents in local governance.

Keywords: territorial communities in Ukraine, local governance, public services, features of the provision of social services during wartime, quality of social services in communities, digital transformations.

Повномасштабні військові дії російської федерації в Україні загострили існуючі з початку збройної агресії 2014 р. фінансово-економічні, соціально-гуманітарні та екологічні проблеми територіальних громад (далі – ТГ). Надання адміністративних, медичних, освітніх, житлово-комунальних, соціальних й інших публічних послуг в ТГ набуло певних особливостей через необхідність швидко реагувати, по-перше, на виклики, пов'язані з війною, по-друге, на нагальні потреби громадян, в тому числі вимушено переміщених з інших ТГ.

Забезпечення доступності та якості соціальних послуг виявилось доволі складним завданням на деокупованих територіях та ТГ, розташованих в районах активних бойових дій і таких, що перебувають в окупації (оточенні/блокуванні). За даними Міністерства соціальної політики України, в окремих ТГ в умовах воєнного стану продовжували надавати соціальні послуги та нарахування соціальних виплат, в тому числі через Єдину інформаційну систему соціальної сфери. Станом на травень 2022 р. «виплати отримали більше 1 мільйона людей з найбільш постраждалих територій» [2].

Безумовно, цифрові трансформації соціальної сфери в Україні, впроваджені до та під час війни, на нашу думку, дозволили працювати органам соціального захисту в умовах воєнного стану, серед яких: наявність трудових книжок та листків непрацездатності в електронній формі; онлайн кабінетів, сервісів (портал «Дія», вебпортал електронних послуг Пенсійного фонду України, ін.); цифрових платформ («ЄДопомога», ін.), що в комплексі дало змогу дистанційно вирішувати ряд важливих питань мешканцям ТГ.

Відзначимо, що платформа «ЄДопомога» «забезпечує збір інформації про потреби українців, які постраждали від російської агресії, залучаючи кошти в Україну від юридичних та фізичних осіб з різних країн світу, в тому числі від міжнародних організацій» (за матеріалами [3]).

За даними сторінки Посольства Німеччини в Києві у Фейсбуці [1]: «Німецький державний банк розвитку KfW виплатив Національному банку України пільговий кредит на суму 150 мільйонів євро для фінансування соціальних видатків та видатків у сфері освіти і охорони здоров'я. Крім того, Німеччина спільно з Данією та Європейським Союзом через «ULEAD з Європою» інвестували 15 мільйонів євро в надання екстреної допомоги 250 громадам, які постраждали від війни (придбання ремонтно-технічного обладнання, освітлювальної техніки, речей для облаштування прихистків)».

В умовах воєнного стану для осіб/сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах, з травня 2022 р. також «з'явилася можливість отримати соціальні послуги (притулку, стаціонарного та паліативного догляду, ін.) екстрено (кризово), протягом одного дня, лише на підставі заяви» [2].

Виділимо чотири умови, дотримання яких, незважаючи на зовнішні негативні чинники, пов'язані з війною, на нашу думку, дозволяють сьогодні та забезпечать у майбутньому надання комплексу соціальних послуг в ТГ:

1. Консолідація органів публічної влади, міжнародних партнерів, в тому числі бізнес-асоціацій, для нарощування втрачених під час війни потужностей, відновлення об'єктів критичної та цивільної інфраструктури, ресурсного потенціалу територій, що сприятиме покращенню якості соціальних послуг для внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, членів їхніх родин, сімей загиблих учасників бойових дій чи постраждалих внаслідок війни серед цивільного населення, а також дітей, літніх людей, осіб з інвалідністю й тих, хто потребує стороннього догляду, багатодітних та малозабезпечених родин, вразливих та категорій отримувачів соціальних послуг, перелік яких в умовах війни розширився.

2. Дотримання стандартів надання соціальних послуг в ТГ, передбачених Державними стандартами, та основних вимог до їх якості, в тому числі забезпечення адресності при розподілі гуманітарної, грошової, іншої допомоги.

3. Цифрові й фінансові трансформації у соціальній сфері.

4. Ефективна взаємодія органів соціального захисту та місцевого самоврядування з метою забезпечення якості соціальних послуг, організації моніторингу, контролю, нагляду та проведення оцінки якості:

інституційного обслуговування осіб, що відбувається в будинках-інтернатах, територіальних центрах соціального обслуговування, центрах надання соціальних (чи адміністративних) послуг, центрах адаптації та інших установах/закладах, що працюють в системі соціального захисту;

індивідуального, за якого соціальні послуги можуть надаватися соціальними фахівцями та іншими спеціалістами в ТГ, в тому числі на час воєнного стану в Україні волонтерами та некваліфікованими працівниками з недержавного сектору [2].

Переконані, що оцифрування соціальних послуг, скорочення часу їх надання, забезпечення доступності й інші досягнення сприятимуть, з одного боку, підвищенню якості соціальних послуг в умовах війни, з іншого, довіри мешканців українських громад до місцевої влади, зважаючи що в результаті децентралізаційних перетворень повноваження з надання соціальних послуг, спрямованих на соціальну профілактику, підтримку та обслуговування осіб, передані з центрального на місцевий рівень.

Список використаних джерел

1. Офіційна сторінка Посольства Німеччини в Києві у Фейсбуці. URL: <https://www.facebook.com/deutschebotschaftkiew/> (дата звернення: 04.06.2022)
2. Офіційний вебсайт Міністерства соціальної політики України (новини). URL: <https://www.msp.gov.ua/timeline/Novini.html> (дата звернення: 06.06.2022)
3. Офіційний вебсайт платформи «ЄДопомога». URL: <https://edopomoga.gov.ua>. (дата звернення: 05.06.2022)

НАТАЛІЯ ОЛІЙНИК,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МИХАЙЛО КОХАНІЙ,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NATALIIA OLIINYK,

doctor of Science in Public Administration, Professor, Professor of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

MIKHAILO KOKHANII,

postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

РЕТРОСПЕКТИВА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ФОРМУВАННЯ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ

RETROSPECTIVE OF THE REGULATORY LEGAL FRAMEWORK FOR THE FORMATION OF COMMUNAL PROPERTY OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE

Particular attention should be paid to the issue of direct formation of communal property of territorial communities, which, in contrast to the European experience, is a product of the delimitation of national property of the USSR.

The actual revival of local self-government in Ukraine, in the broadest sense of the word, began after the election of deputies to the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR and local Soviets of People's Deputies in March 1990.

The Laws of the Ukrainian SSR «On Local Councils of People's Deputies of the Ukrainian SSR and Local Self-Government» and «On Property» became the basis of a key event – the direct formation of communal property of territorial communities.

The Cabinet of Ministers of Ukraine, on the basis of these laws, approved the list of state property of Ukraine, which is transferred to the ownership of administrative-territorial units (communal property), and established that state property of Ukraine, except property belonging to communal property, is national (republican) property.

Guided by the above-mentioned resolution, the representative lists of local self-government bodies determined and approved the relevant lists of communal property of communities, which became the material basis for the functioning of territorial communities.

Keywords: communal property, territorial community, formation of communal property.

На сьогодні територіальні громади в Україні є потужним рушієм розвитку держави та індикатором подальшої демократизації суспільства, зокрема й, спричиненої процесами глобалізації.

Зі становленням та зміцненням інституту місцевого самоврядування в Україні все більше зміщуються акценти на користь управління на місцевому рівні, яке може бути не лише ефективним при забезпеченні поточних потреб життєдіяльності окремої територіальної одиниці, а й при вирішенні значних інфраструктурних завдань.

Для результативної реалізації власних повноважень в сфері управління належним майном, територіальні громади та їх представницькі органи «озброєні» потужним нормативно-правовим інструментарієм, який зародився та еволюціонував впродовж всієї історії відродженої незалежності держави.

Водночас, особливої уваги заслуговує питання безпосереднього формування комунальної власності територіальних громад, яке, на відміну від загальноєвропейського досвіду, є продуктом розмежування загальнодержавної власності УРСР.

Фактичне відродження місцевого самоврядування в Україні, у широкому розумінні цього слова, почалося після обрання депутатів Верховної Ради Української РСР та місцевих Рад народних депутатів у березні 1990 року.

Новообраним складом депутатів Верховної Ради Української РСР, ще до проголошення Незалежності України, було прийнято Декларацію про державний суверенітет України та низку нормативно-правових актів, які стали фундаментом для формування комунальної власності громад та наділили повноваженнями, необхідними для її управління.

Прийнятий 7 грудня 1990 року Закон «Про місцеві ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування» [1] на законодавчому рівні закріпив державні органи місцевого самоврядування, наділив їх відповідними повноваженнями, а комунальну власність, суб'єктами якої було визначено відповідні адміністративно-територіальні одиниці, визначив основою місцевого господарства.

Закон України «Про власність», прийнятий Верховною Радою УРСР 7 лютого 1991 року [2], виокремив комунальну власність як складову загальнодержавної власності та визначив її об'єкти.

Зазначені нормативно-правові акти, незважаючи на їх сучасну архаїчність, стали підґрунтям ключової події – безпосереднього формування комунальної власності територіальних громад.

Кабінет Міністрів України, постановою від 05.11.1991 № 311 «Про розмежування державного майна України між загальнодержавною (республіканською) власністю і власністю адміністративно-територіальних одиниць (комунальною) власністю» [3], затвердив перелік державного майна України, яке передається до власності адміністративно-територіальних одиниць (комунальної власності), та установив, що державне майно України, крім майна, яке належить до комунальної власності, є загальнодержавною (республіканською) власністю.

Таким чином, Кабінет Міністрів України прийняв рішення, яким вивів комунальну власність зі складу державної власності.

Керуючись вищенаведеною постановою представницькими органами місцевого самоврядування було визначено та затверджено відповідні переліки комунального майна громад, що й стало матеріальною основою функціонування територіальних громад.

Слід відмітити, описана ретроспектива формування комунального майна в Україні, яка полягає в розмежуванні власності на загальнодержавну і комунальну, принципово відрізняється від моделі європейських країн, де майно громад формувалося протягом значного періоду часу та є безпосереднім продуктом їх життєдіяльності.

Модель формування комунальної власності в Україні має визначальний вплив на розвиток політики з її управління, яке полягає, переважно, в споживацькому відношенні до активів громади та, майже, повній відмові від практики їх оновлення чи заміщення (крім деяких життєво необхідних інфраструктурних об'єктів), що потребує переосмислення поточної парадигми та подальших досліджень.

Список використаних джерел

1. Про місцеві ради народних депутатів Української РСР та місцеве самоврядування: Закон УРСР від 07.12.1990 № 533-XII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991 р., № 2, с. 24, ст. 5.
2. Про власність: Закон УРСР від 07.02.1991 № 697-XII. Відомості Верховної Ради УРСР. 1991 р., № 20, ст. 249.
3. Про розмежування державного майна України між загальнодержавною (республіканською) власністю і власністю адміністративно-територіальних одиниць (комунальною) власністю: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.11.1991 № 311 (офіційне оприлюднення не встановлено).

ВАСИЛЬ КУПРІЙЧУК,

*доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

МАРИНА ТУР,

*магістр публічного управління, викладач Коростишівської дитячої музичної школи
у Житомирській області*

VASILY KUPRIICHUK,

*Ph.D in public administration, Professor, Professor at the Department of Regional Policy Educational
and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National
University of Kyiv*

<https://orcid.org/0000-0001-7229-1749>

MARYNA TUR,

master of public administration, teacher of Korostyshiv children's music school in Zhytomyr region

ПОВНОВАЖЕННЯ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ

POWERS OF LOCAL AUTHORITIES AND THEIR ACTIVITIES IN THE FIELD OF PROTECTION AND SAVING OF CULTURAL HERITAGE

Local, national and global cultural heritage is the heritage of every nation and the entire human race, without which it is impossible to imagine a world culture created by generations. Many changes in Ukrainian society in recent years are related to past cultural intentions, and they significantly determine the future of society. This is confirmed by world experience. Therefore, each country on the path to sustainable development needs to build a set of public governance systems in the field of cultural heritage protection to provide a consistent and effective basis for oversight, organization, finance, economics and information for the preservation and protection of cultural heritage.

Due to the shortcomings of the current national system of public administration in the field of cultural heritage protection, insufficient funds for restoration and restoration projects, protection and development of historic sites can sometimes lead to their destruction and destruction. Sustainable development of the regional cultural field involves the systematic adjustment of relations in the field of historical heritage protection, especially to ensure a comprehensive strategy for cultural heritage protection, so that the implementation of related concepts and projects can give synergies, plans and activities. This approach is in line with Ukraine's sustainable development strategy until 2020 and Ukraine's long-term cultural development strategy, which is a reform strategy aimed at developing Ukraine as a country with outstanding cultural and historical traditions. To overcome these challenges, special attention should be paid to improving the relationship of public administration in the field of cultural heritage protection in each region, each region has its own historical and socio-economic characteristics.

Keywords: cultural heritage, protection of cultural heritage, saving of cultural heritage.

Сьогодні існуюча в Україні система органів влади, яка здійснює повноваження у сфері збереження та управління спадщиною [7], визначається базовими законами про спадщину (культурну та природну): Законом України «Про охорону культурної спадщини» [1], законами «Про охорону навколишнього природного середовища» [2], «Про природно-заповідний фонд» [3], а також Лісовим кодексом України » [4].

Як зазначено у ст. 6 Закону України «Про охорону культурної спадщини», саме голови місцевих державних адміністрацій та сільські, селищні, міські голови призначають на посаду і звільняють з посади керівників відповідних органів охорони культурної спадщини за погодженням з органом охорони культурної спадщини вищого рівня.

Районні державні адміністрації, виконавчі органи сільських, селищних, міських рад як місцеві органи охорони культурної спадщини наділені певною низкою повноважень, зокрема: подання пропозицій органу охорони культурної спадщини вищого рівня про занесення об'єктів культурної спадщини до Державного реєстру нерухомих пам'яток України, внесення змін до нього та про занесення відповідної території до Списку історичних населених місць України; забезпечення юридичним і фізичним особам доступу до інформації, що міститься у витягах

з Державного реєстру нерухомих пам'яток України; надання інформації щодо програм та проектів будь-яких змін у зонах охорони пам'яток та в історичних ареалах населених місць тощо [1].

Вищезазначений Закон України (ст. 7) надає право погодженого вирішення питань охорони культурної спадщини на відповідних територіях обласним, районним та міським державним адміністраціям, створювати консультативні ради з провідних учених і висококваліфікованих фахівців-практиків, а також встановлює загальну компетенцію у сфері охорони такої спадщини для органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим, обласних, районних та міських держадміністрацій, виконавчих органів сільських, селищних, міських рад, жодним чином не розмежовуючи повноваження між вказаними органами [1; 5].

Ст.33 уповноважує виконавчі органи сільських, селищних, міської рад надавати висновки про доцільність оголошення комплексу (ансамблю) пам'яток історико-культурним заповідником або території історико-культурною заповідною територією [6].

Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» [7] (ст. 34) надає право обласним та районним радам делегувати відповідним державним адміністраціям повноваження з організації охорони, реставрації, використання пам'яток історії та культури, архітектури і містобудування, палацово-паркових, паркових та садибних комплексів.

Також, відповідно до закону сільські, селищні, міські ради наділені повноваженнями: вносити пропозиції до відповідних державних органів про оголошення природних та інших об'єктів, які мають історичну, культурну або наукову цінність; затверджувати генеральні плани населених пунктів (у разі, якщо відповідний населений пункт включений до Списку історичних населених місць України) тощо [7].

Список використаних джерел

1. Закон України Про охорону культурної спадщини. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.
2. Закон України Про охорону навколишнього природного середовища. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/12>
3. Закон України Про природно-заповідний фонд. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12#Text>
4. Лісовий Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852>
5. Закон України Про охорону археологічної спадщини. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1626-15>
6. Аналіз проблем у законодавчому регулюванні збереження та управління культурною та природною спадщиною в Україні – Івано-Франківськ, 2018. 158 ст. URL: www.arpi.org.ua
7. Закон України Про місцеве самоврядування в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287>
8. Купрійчук В. М., Слюз Т. Д. Вплив державної культурної політики на духовну консолідацію українського суспільства в умовах децентралізації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 5. – URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=2069> (ст. 1-6)

ОЛЕКСІЙ РАДЧЕНКО,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLEKSII RADCHENKO,

*postgraduate student of the Department of Regional Policy of Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7583-8295>*

Науковий керівник: Тетяна Дерун, к.держ.упр., доцент, доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

MANAGEMENT OF THE POTENTIAL OF TERRITORIAL COMMUNITIES

The study aims to establish the specifics of the potential in the system of local self-government and the importance of its rational management to ensure sustainable development of territorial communities. The author has analyzed the suggested by domestic and foreign scholars semantic definition of the term «potential» and the methodology of its systematic research. The paper suggests a more precise understanding of the term «potential» and the types of potential (tangible and intangible). In the field of legal regulation of the principles of local self-government, the paper has proved the existence of material and financial autonomy in territorial communities as an opportunity to independently manage the available material potential. Prospects for further research may relate to the development of methodological aspects of ensuring the implementation of sound management of the potential of territorial communities.

Keywords: development, local self-government, management, potential, rational, resources, systems, territorial community.

Загальновідомим є той факт, що територіальна громада села, селища, міста є первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень (ст. 6) [1]. Застосовуючи таке визначення у площині системних зв'язків, можна зробити висновок про те, що первинний суб'єкт місцевого самоврядування є ядром відповідної системи місцевого самоврядування, а інші суб'єкти цієї системи покликані забезпечувати життєдіяльність територіальної громади.

Досягнення територіальними громадами сталого розвитку безпосередньо залежить від наявності в них власного потенціалу розвитку, а також від можливості та здатності управління ним.

У процесах реалізації права територіальної громади на місцеве самоврядування важливість використання потенціалу розглядається у якості досягнення стратегічних цілей системи управління, високого рівня розвитку територіальних громад та максимально можливого ресурсного забезпечення. За умови динамічних змін зовнішнього середовища управління потенціалом територіальних громад виступає необхідною умовою адаптивного менеджменту у відповідних системах місцевого самоврядування.

Визначення пріоритетних для територіальної громади цілей залежить від потреб та інтересів як всієї територіальної громади, так і окремих її членів. Це пов'язано з тим, що інтереси самої територіальної громади виникають і виявляються на основі сукупності інтересів її індивідів-членів (спільні інтереси – насамперед у задоволенні соціальних, комунально-побутових, локально-культурологічних потреб) і в індивідуалізованому інтересі конкретної особистості – члена територіальної громади (особистісні інтереси, що виявляються насамперед у сфері комунікативних зв'язків на локальному рівні і, як наслідок, самореалізація особистості в межах територіальної громади) [2, с. 371].

Зазвичай у наукових дослідженнях потенціал розглядається в контексті економічної складової: матеріальних ресурсів, економічних можливостей, запасів, виробничих потужностей тощо.

На думку Олени Бобровської, потенціал у широкому сенсі – це кошти, запаси, джерела, які є в наявності і можуть бути мобілізовані, приведені в дію, використані для досягнення певної мети, здійснення плану, вирішення якого-небудь завдання [3, с. 81].

Ярослав Ярема, досліджуючи підходи до оцінки нематеріального потенціалу, зазначає, що потенціал – це показник, який віддзеркалює не просто стан об'єкта, але й, що особливо важливо, одночасно сутність методологічних основ чисельності реальних процесів та явищ. Таке сполучення дає можливість адекватно відобразити не тільки ту чи іншу ситуацію, ті чи інші відносини, але й процеси і тенденції їх розвитку, а таким чином ефективність функціонування економічної системи в цілому [4]. У цьому визначенні науковець розглядає нематеріальний потенціал в якості процесів і тенденцій розвитку, які сприяють ефективному функціонуванню всієї системи.

Проте деякі види потенціалу можуть одночасно містити в собі як матеріальні, так і нематеріальні складові.

Ольга Носова надала визначення інноваційному потенціалу в якості джерела розвитку – здатності до зміни, покращення, прогресу. Дослідниця розкриває зміст поняття «інноваційний потенціал», структурувавши його та виділивши основні вирішальні компоненти. Науковець вбачає структуру інноваційного потенціалу єдністю трьох його складових: ресурсної, внутрішньої, результативної, які співіснують, взаємно передбачають і обумовлюють одна одну та виявляються у використанні як його «триєдина сутність» [5]. Разом з цим, дослідниця зауважує на залежність інноваційного потенціалу від факторів зовнішнього середовища, які умовно називаються інноваційним кліматом.

Погоджуючись в цілому з наведеними уявленнями щодо смислового визначення терміну «потенціал» та методології системного дослідження, вважаємо за доцільне висловити власне розуміння.

Термін «потенціал» має універсальне багатозначне застосування у різних галузях та науці. Основними загальними рисами для визначення цього терміну є наявність чогось потрібно-го, придатного, затребуваного, невикористаного, доступного (у тому числі прихованого) тощо. Потенціал завжди має додатне позитивне значення, оскільки у від'ємному негативному значенні він втрачає своє смислове призначення.

Відповідно до конституційних засад матеріальною і фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є у власності територіальних громад сіл, селищ, міст (ст. 142) [6].

Матеріально-фінансова самостійність територіальних громад є одним з основних принципів місцевого самоврядування (ст. 4) [1].

Територіальні громади є учасниками цивільних відносин (ст. 2). Територіальним громадам належить майно, у тому числі грошові кошти, яке перебуває у комунальній власності (ст. 327) [7].

Розглядаючи потенціал в контексті економічної складової, важливо визначити рівень матеріально-фінансової спроможності територіальної громади (з метою ефективного управління таким потенціалом). Оцінку наявних матеріально-фінансових ресурсів територіальної громади доцільно проводити за допомогою декількох інформаційних джерел: відомостей з Державного земельного кадастру, Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, про суми нарахованих та сплачених податків та зборів, суми податкового боргу та надмірно сплачених до місцевих бюджетів податків та зборів на відповідних територіях, про суми списаного безнадійного податкового боргу, суми розстрочених і відстрочених грошових зобов'язань та податкового боргу платників податків, які повинні бути сплачені до місцевих бюджетів на відповідних територіях [8], а також на підставі власних моніторингових досліджень.

Формування та реалізація стратегії управління потенціалом територіальної громади у процесах здійснення автономії місцевого самоврядування є дуже важливими елементами системного підходу у вирішенні порушеного питання. Опираючись на теорію загального менеджменту, стратегічне управління потенціалом можна розглядати як сукупність специфічних

процесів з прийняття управлінських рішень щодо формування місії та визначення цілей щодо вибору та реалізації стратегії ефективного використання ресурсів у ринковому середовищі.

Реалізація стратегії управління потенціалом територіальних громад є найскладнішою стадією в процесі стратегічного управління в системі місцевого самоврядування.

Важливим чинником розвитку територіальної громади є раціональне управління його потенціалом, що потребує наукового обґрунтування. Сучасний підхід до управління потенціалом будь-якого явища (ефективне використання та нарощування) визначається таким, що не тільки створює основу для поточної успішної діяльності, але й забезпечує передумови його розвитку.

Оцінювання раціональності управління потенціалом територіальних громад доцільно здійснювати на основі порівняння обсягу витрачених матеріальних та нематеріальних ресурсів, які були залучені для формування потенціалу, із обсягом нових можливостей, благ, ресурсів, які з'явилися в результаті його використання.

Список використаних джерел

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
2. Батанов О. В. Муніципальне право України : підручник / відповід. ред. М. О. Баймуратов. Видання друге, стереотипне. Харків, 2012. 528 с.
3. Потенціал розвитку територій: методологічні засади формування і нарощення : монографія / О. Ю. Бобровська, Т. А. Крушельницька, М. А. Латинін [та ін.]; за заг. ред. д. держ. упр., проф. О. Ю. Бобровської. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2017. 320 с.
4. Ярема Я. Р. Підходи до оцінки нематеріального потенціалу підприємств. Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. пр. Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2012. № 1 (41). С. 60-65.
5. Національна економіка : навч. посіб. : / За заг. ред. Носової О.В. Київ : Центр учбової літератури, 2013. 512 с.
6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
7. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
8. Податковий кодекс України : Закон України від 2 грудня 2010 р. № 2755-VI. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.

АНАТОЛІЙ РАЧИНСЬКИЙ,

*доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка*

ANATOLII RACHYNSKYI,

*Doctor of Science (Public Administration), Professor of the Department of Regional Policy of the
Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv*

<https://orcid.org/0000-0001-9888-6978>

ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ДО АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ

GLOBAL CHALLENGES TO ACTIVATE THE DEVELOPMENT AND TRANSFORMATION OF HUMAN RESOURCE MANAGEMENT PROCESSES

Modern global challenges require the development of radically new approaches to the organization of management processes, where the priority issues are to study the directions and features of the transformation of human resources into human capital, ways to further develop and strengthen human capital. The development of strategies for ensuring organizational readiness should be a strategic priority for public authorities. The focus should be on the key components of such strategies that should enhance the importance of human capital issues in the organizational decision-making process. In particular, these are: a) rethinking the organizational readiness and potential of the workforce; b) cooperation between senior executives to determine a new direction in human capital management; c) a combination of people and technologies to reorganize work. The significant contribution to the coordination of policies related to human resources management in government authorities and local self-government authorities of Ukraine, in particular, of the Human Resources Management Department of the National Agency of Ukraine on Civil Service, should be noted. Recommendations of the Council of Europe Program «Decentralization and Public Administration Reform in Ukraine» on human resources management in local self-government authorities and some issues of intensifying the process of transformation of human resources into human capital in local self-government authorities were emphasized.

Keywords: globalization, public administration, human capital, organizational readiness.

Глобалізація є комплексним процесом, що поширює свій вплив на місцеві, національні, регіональні та міжнародні системи публічного управління. Здійснення публічного управління важливе саме з урахуванням принципів демократичного врядування. Відповідно, суттєвим є вплив глобальної демократії на ефективність системи публічного управління. Слід підкреслити, що більшість наукових термінів (глобалізація, глобальна демократія, глобальна держава, глобальна інтеграція, глобальне врядування та ін.) проаналізовано в Енциклопедії державного управління: Т. 7: Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції [2]. На увагу заслуговує тлумачення поняття «глобальна демократія» Р.Войтович як явища, що являє собою формування та реалізацію всезагальної системи політичних цінностей, яка може бути впроваджена на паритетних засадах у межах будь-якого суспільства, незалежно від рівня його геополітичного розвитку та стратегії його внутрішньої чи зовнішньої політики [2, с. 122].

Відповідно, сучасні глобальні виклики вимагають розробки кардинально нових підходів до організації управлінських процесів, де першочерговими питанням є вивчення напрямів й особливостей трансформації людських ресурсів у людський капітал, шляхів подальшого розвитку й зміцнення людського капіталу. Таким чином, заслуговує на увагу висновок зі спеціального звіту Global Human Capital Trends «Глобальні тенденції людського капіталу 2021 року», де зазначається, що стратегічним пріоритетом у роботі керівників органів публічної влади має стати розробка стратегій забезпечення готовності, ключовим елементом яких має стати злагодженість дій команди керівників для розробки стратегій, сфокусованих на людині [1].

Слід зосередити увагу на особливостях формування стратегій, що мають посилити важливість питань людського капіталу в процесі прийняття організаційних рішень. Ключовими складовими таких стратегій є:

1) *Переосмислення організаційної готовності та потенціалу робочої сили.* Важливим фактором переосмислення організаційної готовності є максимальне розкриття потенціалу пра-

цівників шляхом формування нового погляду на компетенції (взаємодія, креативність, критичне мислення і гнучкість). Ключовою є здатність адаптуватися до змін, перекваліфіковуватися та опановувати нові ролі як пріоритетні завдання для забезпечення можливості реагувати на радикальні зміни у майбутньому.

2) *Співпраця між керівниками вищої ланки має важливе значення для визначення нового напрямку в управлінні людським капіталом.* Варто зазначити, що HR-функція відіграє нову важливу роль в реорганізації роботи та визначенні нового напрямку в управлінні людським капіталом. Проте слід розуміти окремі перешкоди, що стримують процеси реорганізації: надмірна кількість пріоритетних завдань, що конфліктують між собою; недостатній рівень готовності; відсутність бачення майбутнього розвитку; обмеженість фінансових можливостей та ін.

3) *Поєднання людей і технологій для реорганізації роботи.* Ключовими факторами для забезпечення трансформації роботи є корпоративна культура, компетенції співробітників і технології.

4) *Інтеграція добробуту в роботу.* Наявність організаційних стратегій роботи з фокусом на людині стає абсолютною необхідністю. Успіх забезпечить комплексний підхід до вирішення питань у сфері управління людським капіталом та спроектований процес прийняття управлінських рішень з урахуванням людського потенціалу.

Відповідно, сучасні глобальні виклики вимагають розробки кардинально нових підходів до організації управлінських процесів, де першочерговим питанням є вивчення напрямів активізації й трансформації людських ресурсів у людський капітал.

Аналізуючи конкретні шляхи подальшого розвитку й зміцнення людського капіталу в Україні, слід зазначити суттєвий вклад у координацію політики, що стосується управління людськими ресурсами в державних органах та органах місцевого самоврядування України, зокрема, Ради управління людськими ресурсами при НАДС. Основними завданнями Ради є: участь у визначенні пріоритетів та механізму інституційного, інформаційного та іншого забезпечення реалізації державної політики щодо управління людськими ресурсами на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування; формування пропозицій щодо адаптації та практичного застосування міжнародного досвіду з управління людськими ресурсами на державній службі та службі в органах місцевого самоврядування та ін. [3].

Таким чином, з урахуванням рекомендацій Програми Ради Європи «Децентралізація і реформа публічної адміністрації в Україні», основою управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування є: вміння прогнозувати потреби в людських ресурсах, планувати кар'єру; організовувати конкурсний відбір на вакантні посади; оцінювати професійні компетенції при прийнятті на службу; розробляти посадові інструкції; формувати загальні та спеціальні вимоги до кандидатів на посаду; підвищувати рівень професійних компетенцій; встановлювати індикатори виконання службових завдань та ін. [4].

Водночас проблеми активізації процесу трансформації людських ресурсів у людський капітал в органах місцевого самоврядування слід розглядати через призму впливу різноманітних аспектів: забезпечення організаційної спроможності органів місцевого самоврядування; формування комплексу знань, умінь та навичок для застосування їх в професійній діяльності у різних сферах; виконання функцій відповідно до наданих повноважень, а також досягнення запланованих результатів; збільшення надходжень до бюджету територіальної громади та ін.

Список використаних джерел

1. Глобальні тенденції людського капіталу 2021 року: спеціальний звіт. URL: <https://www2.deloitte.com/ua/en/pages/about-deloitte/press-releases/gx-2021-global-human-capital-trends-report.html>
2. Енциклопедія державного управління : у 8 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президенті України ; наук.-ред. кол. : Ю.В. Ковбасюк (гол.) та ін. К. : НАДУ, 2011. Т. 7 : Державне управління в умовах глобальної та європейської інтеграції / наук.-ред. колегія : І.А. Грицяк (співголова), Ю.П. Сурмін (співгол.) та ін. С. 122, 124. URL : http://academy.gov.ua/NMKD/library_nadu/Encycloped_vydanniy/ec33d206-7309-4034-a00f-074bcb7916ce.pdf.
3. Рада управління людськими ресурсами при НАДС. URL: <https://nads.gov.ua/diyalnist/upravlinnya-personalom-na-derzhavnij-sluzhbi/rada-upravlinnya-lyudskimi-resursami> (дата звернення: 26.05.2022).
4. Сучасні інструменти управління людськими ресурсами в органах місцевого самоврядування. Програма Ради Європи «Децентралізація і реформа публічної адміністрації в Україні» URL: <https://pdp.nacs.gov.ua/courses/suchasni-instrumenty-upravlinnia-liudskymy-resursamy-v-orhanakh-mistsevohosamovriaduvannya> (дата звернення: 24.05.2022).

СЕРГІЙ СИРОВЕЦЬ,

доцент кафедри країнознавства та туризму географічного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка

SERHIY SYROVETS,

*Associate Professor of Regional Studies and Tourism Department, Faculty of Geography, Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-6775-3483>*

РОЛЬ ТУРИЗМУ В УПРАВЛІННІ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ГРОМАД

THE ROLE OF TOURISM IN THE MANAGEMENT OF TERRITORIAL DEVELOPMENT OF COMMUNITIES

The purpose of the study is to highlight the features of the role of tourism in the management of territorial development of communities, taking into account the postwar recovery. Tourism is considered as one of the strategic directions of community development. The materials consider applied issues of modern understanding community participation in public administration processes, world experience is analyzed (Bosnia and Herzegovina, Croatia). It is advisable to implement changes in development local government systems. This can be done by intensifying the processes of local tourism projects, disseminating participatory budgeting practices and involving local people in planning (strategic) community development taking into account tourism development opportunities (for example, taking into account cultural heritage, its effective use).

The processes of reforming the community management system in the post-war stage involve the active involvement of tourism professionals, business representatives, scientists, local residents in the management of community development in order to create an appropriate tourism offer.

Keywords: tourism, community, war.

На даний момент туризм являється одним з найбільш перспективних секторів в розвитку економіки не лише на державному, а й на регіональному рівні. Тому для громад це може стати головною рушійною силою, яка зможе забезпечити стабільний їх розвиток. Так, опираючись на наявні статичні дані, туристична діяльність не забезпечує населення громад необхідним рівнем життя, то доцільно урізноманітнити основні види туристичної діяльності в громадах.

Відповідно до прогнозів голови Державного агентства розвитку туризму (ДАРТ) Мар'яна Олесків «...будемо спостерігати зміну характеру внутрішнього туризму в Україні після війни з РФ, і що на післявоєнне відновлення знадобиться деякий час».

Тому важливо вже зараз створювати туристичні програми як рушійну силу відбудови громад, які постраждали під час війни.

Станом на 27.05.2022 року до переліку територіальних громад, розташованих у районах проведення воєнних (бойових) дій, або які перебувають у тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні) увійшли 304 громади з 8 областей. Це територіальні громади Дніпропетровської (7 громад), Донецької (66 громад), Запорізької (64 громади), Луганської (37 громад), Миколаївської (22 громади), Харківської (51 громада), Херсонської (49 громад) та Сумської (8 громад) областей. Перелік формується за погодженням Міноборони на підставі пропозицій відповідних обласних та Київської міської військових адміністрацій, спираючись на три ключові критерії визначення територій – території, що є тимчасово окупованими; території, що перебувають в оточенні (блокуванні); території, на яких тривають активні бойові дії [1].

Після перемоги України необхідно розпочинати відновлення – відповідно внутрішній туризм буде економічним вектором розбудови громад.

Наведемо приклади, коли після масштабних конфліктів країни швидко відновлювалися за рахунок туризму – зміна туристичного ландшафту.

Боснія та Герцеговина (1992–1995 рр.). З 1995 р. приріст турпотоків у країну складав 24% щорічно. У 2010 р. Сараєво було в топ-10 міст для відвідування Lonely Planet. Внесок туризму в економіку країни (2019 р.) – 10,5%. Приклад відновлення міст Сараєво і Мостар у Боснії

та Герцеговині відображено у статті Зейда А. Кассухи. (Zeid A. Kassouha Post-conflict tourist landscapes: between the heritage of conflict and the hybridization of tourism activity. Observations from Bosnia and Herzegovina) [2]. Мандрівникам пропонувалось – відвідання приватних фото виставок, наприклад фото облога Сараєво сербами, «різанина» в Сребрениці, руйнування Старого мосту в Мостарі; в сувенірних крамницях виробу, пов'язані з війною, наприклад ручки з гільз. В Сараєво створений меморіали загиблим – пам'ятник дітям, «троянди Сараєво» (воронки від снарядів залиті червоною смолою). *Хорватія* (1991–1995 рр.) – стрімкий ріст туризму після війни – іноземні інвестиції, державні промоції туристичних дестинацій за кордоном (інформація в іноземних ЗМІ, блогери), туризм складає 15% ВВП. *Кіпр* (1963–1964 рр.). Частка туризму в економіці – 18%. *Єгипет* (1967–1982 рр.). Частка туризму в економіці – 12%. *Ізраїль*. (Східний Єрусалим, Сектор Гази, Західний берег річки Йордан). Частка туризму в економіці – 6,2% [2].

Зміни, викликані збройними конфліктами, війною вносять зміни в туризм країни. Формуються нові туристичні ресурси, які присвячені війні, які з часом інтегруються з довоєнними або новими ресурсами – приклад наведені вище країни. Відповідно багато туристів будуть намагатися відвідати місця-символи війни. В той же час деякі види туризму будуть недоступні через проведення робіт з розмінування території. Будь формуватися нові регіональні стратегії розвитку туризму.

Нами запропоновано визначити основні елементи, на яких базуватиметься роль туризму в розвитку громад. Форма взаємодії з представниками громади має відбуватися з професіоналами туристичного бізнесу та з викладачами профільних кафедр, факультетів у формі міні-лекцій, тренінгів практикумів. Відповідно буде поставлена мета, яку мають реалізовувати голови територіальних громад та зацікавлених осіб; окреслені уміння та навички необхідні для управління територіальним розвитком громад, враховуючи європейські принципи та досвід, оскільки Україна має вступити до ЄС.

Основні питання, які будуть стосуватися ролі туризму в управлінні громад: створення бази туристичних ресурсів для можливостей розвитку територій громади; формування позитивного іміджу громади; аналітика туристичних ресурсів; створення нової інфраструктури або її покращення; правове регулювання регіонального розвитку туристичної діяльності; стратегія та система управління регіональним фінансуванням туристичних проєктів та формування бюджету з урахуванням туристичних програм, залучення інвестицій в громаду (покращення інвестиційного клімату, залучення інвесторів); просторовий розвиток туристичної діяльності; розробка та менеджмент проєктів; збільшення робочих місць.

Висновки. Роль туризму в управлінні територіальним розвитком громад розкривається через механізми взаємодії місцевої влади громад, яка має виступати ініціатором проєктів розвитку туризму, сприяє зацікавленим сторонам; конкретними діями показує, що розвиток туризму є одним з пріоритетних напрямків.

Список використаних джерел

1. Актуальний перелік громад у районах бойових дій, на тимчасово окупованих територіях та тих, що в оточенні: веб-сайт. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/15013> (дата звернення: 01.06.2022)
2. Повстати з руїн. Які країни після війни стали популярними у туристів: веб-сайт. URL: <https://www.rbc.ua/ukr/travel/-1647724135.html> (дата звернення: 02.06.2022)
3. Zeid A. Kassouha. Post-conflict tourist landscapes: between the heritage of conflict and the hybridization of tourism activity. Observations from Bosnia and Herzegovina: веб-сайт. URL: <https://journals.openedition.org/viatourism/3984> (дата звернення: 02.06.2022)

ОЛЕКСАНДР СЛОБОЖАН,

кандидат наук з державного управління, виконавчий директор Всеукраїнської асоціації органів місцевого самоврядування «Асоціація міст України»

OLEKSANDR SLOBOZHAN,

Candidate of Science in Public Administration, Executive director of All-Ukrainian association of local governments «Association of Ukrainian Cities»

<https://orcid.org/0000-0002-0916-0364>

МУНІЦИПАЛЬНА СЛУЖБА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

MUNICIPAL SERVICE: CHALLENGES AND PROSPECTS IN WAR CONDITIONS

It is noted that the large-scale invasion of the Russian Federation in February 2022 had a negative impact on the COM, as well as on the entire public service. In particular, some local government officials were mobilized into the armed forces of Ukraine; evacuation of local government officials to other territories within Ukraine and abroad; the occupiers have exerted and continue to exert physical and psychological pressure on municipal officials to incite them to collaborationism, abduction, murder and mutilation. The two main challenges for the municipal service during the war were: to ensure the activities of the municipal service in various situations of war, to lay the conditions for its reform in peacetime. The directions and prospects for solving the existing problems of service in local self-government bodies are determined: further response to the challenges of wartime; preparation for resumption of service in local self-government bodies in peacetime; consideration and adoption of the draft law «On service in local governments» (new version); resumption of state statistics on service in local self-government bodies.

Keywords: service in local self-government bodies, employees of local self-government bodies, martial law, challenges, prospects.

Служба в органах місцевого самоврядування (далі – СОМС), муніципальна служба) – це професійна, на постійній основі діяльність громадян України, які займають посади в органах місцевого самоврядування, що спрямована на реалізацію територіальними громадами свого права на місцеве самоврядування та окремих повноважень органів виконавчої влади, наданих законом.

Третій етап війни росії проти України (широкомасштабне вторгнення з 24.02.2022 року) позначився на СОМС негативно, як і на всій публічній службі. Частина посадових осіб місцевого самоврядування (далі – ПОМС) була мобілізована до лав ЗСУ. Переважно на територіях, де проходили бойові дії та які зазнали окупації відбувалася спочатку стихійна, а у подальшому організована евакуація ПОМС на інші території в межах України та закордон. Частина таких ПОМС змогла відновити свою діяльність дистанційно. Частина ПОМС залишилися на місцях та в міру можливостей продовжили здійснювати свої повноваження до моменту встановлення окупаційної адміністрації.

Окупанти чинили та продовжують чинити фізичний та психологічний тиск на ПОМС, щоб схилити їх до колабораціонізму, наявні факти викрадень, вбивства та калічення ПОМС. Мають місце випадки державної зради та колабораціонізму, які ще потребують доведення у суді.

Двома головними викликами для СОМС в умовах війни стали:

Забезпечення діяльності СОМС у різних ситуаціях війни: а) діяльність в окупації та в зоні бойових дій; б) діяльність в тилу в звичайній системі місцевого самоврядування; в) діяльність в тилу у разі створення військових адміністрацій населених пунктів (далі – ВАНП).

Закладення умов для реформування СОМС для мирного часу.

Як свідчить історія перших місяців війни СОМС справляється з першим викликом, несучи свою частку відповідальності за сприяння територіальній обороні та ЗСУ, за забезпечення життєдіяльності територіальних громад та внутрішньо переміщених осіб, умов для ведення бізнесу, цивільного захисту населення. З метою врахування досвіду перших місяців воєнного стану, було прийнято Закони України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного

стану» від 15.03.2022 № 2136-IX [1], «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» від 12.05.2022 №2259-IX [2]. Загальним правилом стало можливість збільшення тривалості робочого часу до 60 годин на тиждень замість 40 годин, а також обмеження щорічної відпустки 24 календарними днями замість 30. Також було спрощено порядок прийняття на СОМС шляхом перенесення на мирний час обов'язків проводити конкурси, подавати декларації та проходити спеціальну перевірку.

Законом №2259-IX [2] була передбачена можливість підпорядкування ПОМС військовим адміністраціям населених пунктів за наявності відповідного рішення Верховної Ради України. А самі ВАНП будуть діяти лише до закінчення 1 місяця мирного часу, а не до наступних місцевих виборів як було передбачено раніше. Це дозволить зберегти керованість місцевими справами та хоча б частково колективи ПОМС.

Для осіб, звільнених з посад в органах місцевого самоврядування у період дії воєнного стану, передбачено однорічний строк повернення на службу без конкурсу у мирний час.

Разом з тим, на сьогодні наявні проблеми відсутності права ПОМС займатися іншою оплачуваною діяльністю у випадках, коли здійснення ними своїх посадових обов'язків об'єктивно неможливе. Це дозволило б уникнути вимушених звільнень з посад з метою працевлаштування на іншу роботу для фінансового забезпечення існування своїх сімей. Наразі це питання планується вирішити законопроектами №7251 від 05.04.2022 р. [3], №7280 від 12.04.2022 р. [4]. Також наразі відсутнє чітке правове регулювання простою щодо ПОМС. До Закону України №2259-IX [2] не ввійшли положення про тимчасову передачу сільським, селищним, міським головам повноважень відповідних рад щодо формування виконавчих органів ради, їх штату, призначення та звільнення заступників голів та керуючих справами. Вказаний крок дозволив би головам оперативно реагувати на виклики воєнного часу.

Критичну загрозу для СОМС створив законопроект «Про внесення змін до Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» щодо порядку преміювання посадових осіб органів місцевого самоврядування» від 03.04.2022 р. №7247 [5]. Він наразі направлений на доопрацювання. Цей законопроект міг розбалансувати наявну систему оплати праці ПОМС, запровадивши погодження премій ПОМС головами обласних військових адміністрацій, а у подальшому головами місцевих державних адміністрацій. Крім того, законопроект порушував межі державного нагляду, визначені Конституцією України, суперечив Європейській хартії місцевого самоврядування та загальним засадам СОМС.

Другим викликом воєнного часу є законодавче закріплення нових засад СОМС. Розпочата у 2014 році реформи публічної служби та місцевого самоврядування досі не завершилися прийняттям нової редакції Закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування» [6]. Очікується поглиблення правової та організаційної автономії СОМС, її внутрішнього збалансування, а також синхронізація положень, які є спільними для муніципальної та державної служби. Наразі актуальним є розгляд законопроекту №6504 від 05.01.2022 р., який був розроблений за істотної участі Асоціації міст України. Умови воєнного стану об'єктивно ускладнюють належний розгляд цього законопроекту.

Отже, для вирішення існуючих проблем СОМС виокремимо такі напрями та перспективи:

Подальше реагування на виклики воєнного часу. Зокрема прийняття законопроекту від 05.04.2022 р. № 7251 «Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації трудових відносин», який передбачає зміни трудового законодавства в умовах воєнного стану, надання ПОМС права займатися іншою оплачуваною роботою у випадках неможливості здійснювати свою службову діяльність. Постійно актуальною є протидія спробам запровадження необґрунтованих обмежень СОМС, зокрема щодо обмеження премії, запровадження механізму погодження їх розміру з військовими адміністраціями та місцевими державними адміністраціями.

Підготовка до відновлення СОМС у умовах мирного часу. Актуалізація Закону України «Про військово-цивільні адміністрації» щодо підстав їх запровадження та строків діяльності, належного врегулювання статусу їх посадових осіб як державних службовців, оскільки їх вимушена наявність виключає СОМС на відповідній території. Планування місцевих виборів, які не були проведені через воєнний стан, на територіях де це є можливим.

Розгляд та прийняття законопроекту від 05.01.2022 р. №6504 «Про службу в органах місцевого самоврядування» (нова редакція), зокрема у частині:

- збереження єдності муніципальної служби виборних посадових осіб та службовців місцевого самоврядування (регулювання засад одним законом);

- закріплення нового розподілу кадрових повноважень між головами, керуючими справами та керівниками галузевих виконавчих органів;

- надання повноважень місцевим радам за поданням відповідних голів самостійно в рамках закону визначати правові норми щодо СОМС (порядки проведення конкурсів, оцінювання, підвищення кваліфікації, ведення кадрового резерву, визначення умов оплати праці тощо);

- визначення посади керуючого справами виконавчого комітету не як виборної посадової особи, а як посадової особи, яка приймається за конкурсом, яка організовує муніципальну службу у відповідних органах місцевого самоврядування;

- реформування засад оплати праці, які б відповідали умовам ринку праці і дозволяли відбирати висококваліфікованих та вмотивованих посадових осіб, зокрема шляхом суттєвого підвищення ваги посадового окладу у складі заробітної плати, формування схеми посадових окладів місцевою радою за поданням голови, гнучкі рамки та взаємозалежності в схемах посадових окладів між різними категоріями посад, відсутність фіксованої у грошовому виразі верхньої межі найвищого посадового окладу, скорочення надбавок та доплат до необхідного мінімуму;

- синхронізації термінології та спільних загальних засад з державною службою, усунення бар'єрів для переходу з однієї служби на іншу, уникнення спроб об'єднання муніципальної та державної служби в один закон з огляду на суттєві організаційні відмінності цих двох служб.

Відновлення ведення державної статистики щодо муніципальної служби.

Список використаних джерел

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р. № 2136-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2136-20>
2. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану : Закон України від 12.05.2022 р. №2259-IX. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо оптимізації трудових відносин : Проект Закону від 05.04.2022 р. №7251. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39366>
4. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо особливостей застосування законодавства у сфері запобігання корупції в умовах воєнного стану : Проект Закону від 12.04.2022 р. №7280. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=74086
5. Про внесення змін до Закону України «Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану» : Проект Закону від 03.04.2022 р. №7247. URL : <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39341>
6. Про службу в органах місцевого самоврядування : Проект Закону від 05.01.2022 р. №6504. URL : http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73563

ТЕТЯНА СЛЮЗ,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

TETIANA SLIUZ,

*postgraduate student at the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5874-8690>*

Науковий керівник: Василь Купрійчук, д.держ.упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

CULTURAL POLICY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF GLOBAL TRANSFORMATIONS

Considering the transformation processes in the field of culture of Ukraine in the early XXI century, through the prism of global and local peculiarities, one should take into account the problem of inconsistency between sustainable cultural strategies and cultural realities of today, which require fundamentally different approaches and persistently force to form adequate practices to ensure and realize cultural and creative human needs. legal, political culture, etc. This largely determines the range of issues related to the promotion of cultural development, which remains one of the priority functions of the state, the implementation of which should be scientifically sound and, accordingly, legally, organizationally and institutionally supported. In this way, significant prospects open up for a deep, comprehensive analysis of local features of the culture of modern Ukraine. Today, it is obvious that the study of transformation processes and related problems in science not only acquire qualitatively new characteristics and approaches, but also need to be conceptualized.
Keywords: management, cultural policy, transformation processes.

Аналізуючи трансформаційні процеси і проблеми пов'язаних з ними у суспільстві сьогодні під час російсько-української війни не тільки набувають якісно нових характеристик і підходів, а й потребують їх концептуалізації. Це обумовлено, насамперед, зміною основних завдань, що стоять перед нацією: питання щодо забезпечення та реалізації культурних потреб людини, здійснення культурної функції держави в умовах, коли культури ніби залучені до конкурентної боротьби, що призводить або до нівелювання тієї чи іншої культури, уніфікації різних культурно-історичних форм на ґрунті певної базової моделі, або навпаки – сприяє виживанню та зміцненню.

Реалії сьогодення свідчать, що багато країн світу стикаються з проблемою вибору шляху культурної розбудови, ефективність якої залежить від ряду трансформаційних процесів як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Однак, першочергово з'явилися проблеми зовнішнього і внутрішнього суверенітету щодо здатності держави проводити самостійну культурну політику, бути легітимною як в очах свого народу, так і за межами власних кордонів. Вирішення вищеокреслених проблем багато в чому залежить, як від форми державного правління в країні так і від самого державного управління.

Як зазначає О. Р. Копієвська в своїй монографії «Трансформаційні процеси в культурі сучасної України» – одна з перших спроб вивчення трансформаційних процесів у культурі була пов'язана зі з'ясуванням ролі та функцій політичного устрою в становленні та розвитку держави, а згодом – з формуванням і ствердженням її демократичних засад. Тому, перш за все виокремлює «політичну модель» трансформації культури складовою якої є культурна політика, поняття яке увійшло в науковий обіг лише у ХХ ст. [1].

Сьогодні, а конкретніше, з початку ХХІ ст., «політична модель» трансформації культури розглядається переважно в контексті проблеми дихотомії «християнський світ – ісламський»,

«Схід – Захід», «демократичний світ – недемократичний», а також аналізується, як вплив демократії на розвиток економіки та культури в цілому.

Саме демократичний устрій, для якого характерні політичний та ідеологічний плюралізм, багатопартійність, визнання принципу поділу влади, вирішення питань більшістю голосів, виборність, змінюваність і підзвітність державних органів суспільству, верховенство права для всіх і т. ін., може сприяти розвитку культури в широкому розумінні цього поняття. Самовираження людини, соціальної групи, нації як основа особистісного рівня трансформаційних процесів у їх локальному розумінні визначається такими соціокультурними характеристиками: ментальними особливостями, моделями поведінки, характером, традиціями, національними ідеями, освіченістю, релігією тощо. Вкотре наголосимо, що демократичний устрій передбачає вплив громадян на різні моделі трансформації [1; 2].

Існування «інформаційної моделі» трансформації, можна говорити про виникнення нового типу людини, а саме «людини інформаційної», характерними рисами якої є не стільки великий запас інформації (наприклад «всезнайство»), скільки знання того, де і як цю інформацію можна швидко отримати. Сьогодні інформаційна культура створює віртуальний світ, значною мірою заміщає світ реальний, а «інформаційна людина» відчуває потребу в цьому вторинному світі чи не більшою мірою, ніж у світі первинному.

Отже, інформація та знання – не одне й те саме. І в міру того, як інформація стає ключовим товаром нової економіки та «двигуном» культури, а світ тоне в океані хаотичних інформаційних сигналів, усе більшої цінності набуває суттєве й ексклюзивне знання.

Не менш важливого значення в трансформаційних процесах у сфері культури набуває «економічна модель», яка може розглядатися з позицій функціонування макро- та мікросистеми, а також – системної зміни. Перша – процес, обмежений у часі, що визначається поворотними подіями в житті суспільства або окремої організації, а друга – вид трансформації пов'язаний з докорінною зміною господарського ладу. Вплив такої моделі на культурний розвиток пов'язується з розвитком «людського капіталу», з його інтелектуальним, креативним, духовним і культурним ресурсом.

Саме людський капітал, тобто сукупність знань, умінь і навичок, що використовують для задоволення різноманітних потреб людини та суспільства в цілому, спонукає до інноваційної діяльності й, відповідно, є основою «інтелектуальної економіки», «економіки знань» [1].

Наступна модель – це «трансформація суб'єктності» пов'язана з проблемою ідентифікації. Однак, глобальний перегляд соціокультурної ідентифікації людини завжди приводив до зміни світогляду, зокрема системи цінностей, тому, виокремлюється й модель «ціннісної трансформації», яка в культурі відбувається в процесі комунікації. Культура, суспільство й особистість, умовою існування та відтворення яких є комунікативна взаємодія, не можуть функціонувати в повній відповідності з вимогами свого часу без набуття досвіду комунікативної поведінки, яка формується під впливом культурних факторів і ціннісних установок, породжених глобалізаційними процесами [1; 3].

Стосовно моделі «трансформація в мистецтві», то це питання цікавило теоретиків з давніх часів, яке пов'язане зі зміною напрямів, течій, стилів, що, своєю чергою, теж є результатом певних трансформацій. Насьогодні ця проблема є фундаментальною, і залишається не вичерпаною й актуальною [1; 4].

Список використаних джерел

1. Копієвська О. Р. Трансформаційні процеси в культурі сучасної України : монографія. – К. : НАКККІМ, 2014. – 296 с.
2. Жукова Н. А. Елітарність як компонент культуротворення: досвід некласичної естетики : дис. ... д-ра культурології : 26.00.01 / Жукова Наталія Анатоліївна. – К., 2011. – 410 с.
3. Шульган О. Л. Естетико-психологічний потенціал ідентифікації : автореф. дис. ... канд. філос. наук : 09.00.08 / Шульган Олена Леонідівна ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2001. – 17 с.
4. Купрійчук В. М., Слюз Т. Д. Вплив державної культурної політики на духовну консолідацію українського суспільства в умовах децентралізації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 5.

ІВАН СЛЮСАРЕВ,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

IVAN SLIUSAREV,

*postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3024-8547>*

Науковий керівник: Вікторія Колтун, д.держ.упр., професор, завідувач кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ

CONFLICT MANAGEMENT IN THE LOCAL GOVERNMENT SYSTEM IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHALLENGES

Introduction: In connection with the military aggression of the Russian Federation against Ukraine, martial law has been imposed in Ukraine, which provides for the imposition of significant management functions on the subjects of local self-government.

Research: In order to quickly and effectively make management decisions to ensure the smooth functioning of institutions and institutions of the budget sphere, utilities and meet the vital needs of residents of local communities during martial law, implementation and formation of local budgets is carried out in accordance with budget legislation.

In this context, interaction in the system of local self-government acts as a subject-subject relationship of equal partners under the conditions of simultaneous interaction and transformation of associated interaction into cooperation, which has a positive impact on conflict management in local self-government in global challenges.

Conclusion: Associated interaction should be understood as a set of interactions and agreed between the partners on the goals and objectives of the activity. Interaction in the system of local self-government in a broad sense implies coordination of joint actions of public administration entities that do not have hierarchical ties and form cooperation on the basis of partnership.

Keywords: local self-government, local government system, conflict management, public administration, martial law.

У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації (надалі – рф) проти України, на підставі пропозиції Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до Указу Президента України №64/2022 від 24.02.2022 «Про введення воєнного стану в Україні» [1] (з подальшими змінами одночасно з набранням чинності Законом України «Про затвердження Указу Президента України «Про продовження строку дії воєнного стану в Україні») в Україні введено воєнний стан, яким передбачається покладання значних управлінських функцій на суб'єктів системи місцевого самоврядування, серед яких можна виокремити наступні:

- органами місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати передбачені Законом України «Про правовий режим воєнного стану» заходи і повноваження, необхідні для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави;

- органам місцевого самоврядування утворити ради оборони та забезпечити сприяння військовому командуванню у запровадженні та здійсненні заходів правового режиму воєнного стану.

Україна та українські громадяни не лише продемонстрували велике внутрішнє єднання, а й зуміли згуртувати навколо себе держави Європи та весь світ задля подолання повномасштабної військової агресії рф проти України.

Однак, необхідно виокремити питання місцевого бюджетування у період воєнного стану.

Так, відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 № 252 «Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану» [2] встановлено, що з метою оперативного та ефективного прийняття управлінських рішень

для забезпечення безперебійного функціонування установ і закладів бюджетної сфери, комунальних підприємств та задоволення життєво необхідних потреб жителів територіальних громад у період воєнного стану, виконання та формування місцевих бюджетів здійснюється відповідно до бюджетного законодавства з урахуванням таких особливостей: органи місцевого самоврядування, їх виконавчі органи, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації продовжують здійснювати бюджетні повноваження, а у разі утворення військових адміністрацій такі повноваження здійснюють військові адміністрації; виконавчі комітети відповідних місцевих рад, місцеві державні адміністрації, військово-цивільні адміністрації або військові адміністрації:

- здійснюють без погодження відповідною комісією місцевої ради передачу бюджетних призначень від одного головного розпорядника бюджетних коштів до іншого, перерозподіл видатків бюджету тощо;

- можуть приймати рішення про перерахування коштів з місцевого бюджету державному бюджету;

- затверджують місцеві (цільові) програми (вносять до них зміни);

- приймають рішення (кожна із сторін) про передачу коштів між місцевими бюджетами без укладення договорів;

- здійснюють розподіл та перерозподіл обсягів трансфертів з державного та місцевих бюджетів місцевим бюджетам.

Ми можемо дійти висновку, що бюджетний процес в умовах воєнного стану відбувається за інших умов, як приклад – без погодження відповідною комісією місцевої ради.

Зазначене питання слід розглядати з точки зору різних суб'єктів публічного управління з метою оптимізації процесу управління конфліктами на місцевому рівні, що полягає в послідовному описі процесів зміни існуючої системи управління [3].

У зазначеному контексті взаємодія в системі місцевого самоврядування виступає як суб'єкт-суб'єктні відносини рівноправних партнерів за умов одночасного взаємовпливу та перетворення асоційованої взаємодії на співробітництво, що позитивно впливає на процес управління конфліктами в системі місцевого самоврядування в умовах глобальних викликів.

Тож, узагальнюючи вищевикладене, під асоційованою взаємодією слід розуміти комплекс взаємодій та погодженої між партнерами (двох чи більше суб'єктів системи місцевого самоврядування) за цілями і метою діяльності, яка потребує їхніх спільних зусиль у напрямі та на засадах формування, розвитку та використання конструктивного потенціалу конфліктів. Взаємодія в системі місцевого самоврядування у широкому сенсі передбачає узгодження спільних дій суб'єктів публічного управління, що не мають ієрархічних зв'язків та формують співробітництво на засадах партнерства.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24.02.2022 № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397> (дата звернення: 29.05.2022).
2. Деякі питання формування та виконання місцевих бюджетів у період воєнного стану : Постанова Кабінету Міністрів України від 11.03.2022 № 252. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-formuvannya-ta-vikonannya-miscevih-byudzhativ-u-period-voyennogo-stanu-252> (дата звернення: 29.05.2022).
3. Дзюндзюк В. Б. Ефективність діяльності публічних організацій : монографія. Харків : ХарPI УАДУ «Magistr», 2003. 236 с.

ГАННА СТАРИКОВА,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

GANNA STARYKOVA,

*postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7855-0801>*

Науковий керівник: Вікторія Колтун, д. держ. упр., професор,

завідувач кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ТА ПОТЕНЦІАЛ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ

PROBLEMS AND POTENTIAL OF PUBLIC MANAGEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION

Assessment of the problems of public management of sustainable development of the region should be based on the analysis of Strategic Documents in terms of individual regions, which contain the main strengths and weaknesses of regional development, which significantly affect the effectiveness of management. The analysis of development strategies of Volyn, Lviv, Zhytomyr and Ternopil regions revealed that the formation of an effective system of public authority in the regions is by identifying its main problems in sustainable development strategies (inconsistency, inconsistency, duplication of powers, lack of communication and cooperation, problem insufficient development of ICT, disparities in the socio-economic development of administrative-territorial units, different levels of competencies and integration in cross-border relations) and determining the main institutional, organizational, financial mechanisms for their solution through public administration development projects (infrastructure, inter-municipal cooperation, cross-border cooperation, etc.).

Keywords: public administration, sustainable development, region.

Євроінтеграція та децентралізація сприяють вирішенню ряду проблем та нарощенню потенціалу публічного управління сталим розвитком регіонів України, зокрема через затвердження та реалізацію довгострокових стратегій в кожній області. Метою державної та регіональних стратегій розвитку є розбудова ефективного багаторівневого врядування в регіонах на основі визначених інституційних, організаційних та фінансових засад.

Аналіз стратегічних документів розвитку регіонів показав ряд проблем публічного управління, саме недостатня розмежованість повноважень зумовлює неузгодженість, суперечливість дій органів публічного управління, що в свою чергу позначається на соціально-економічному розвитку, диспропорціях територіально-адміністративних одиниць, сформованих в процесі децентралізації.

Серед основних суперечностей інституціонального типу системи адміністративно-територіального устрою, що впливає на ефективність публічного управління сталим розвитком регіонів, варто виділити: 1. Між органами державної влади територіального рівня та базовими органами місцевого самоврядування. 2. Між структурами територіального управління у складі державних органів. 3. Між громадянами та органами публічної влади [1].

Оцінку проблем публічного управління сталим розвитком регіону варто здійснювати на основі аналізу Стратегічних документів в розрізі окремих регіонів, де містяться основні сильні та слабкі сторони розвитку областей, які суттєво позначаються на ефективності управління. Для цього проаналізовано Стратегії [2], визначено основні проблеми, що негативно позначаються на публічному управлінні, та потенціал (в контексті сильних сторін), що позитивно впливатиме на публічне управління в розрізі регіонів (табл. 1).

Таблиця 1. Проблеми та потенціал управління сталим розвитком регіонів

Регіон	Проблема	Потенціал
Волинська область	1. Дотаційність бюджету Волинської області, значне соціальне навантаження бюджетів області при вкрай недостатніх обсягах бюджетів розвитку. 2. Значні диспропорції у розвитку сільських та міських територіальних громад (інженерно-технічні комунікації та організація побуту мешканців), де проживає більшість жінок	1. Активний розвиток одиниць місцевого самоврядування базового рівня. Створено 51 ОТГ. 2. Впроваджені інформаційно-телекомунікаційні системи регіонального рівня в місцевих органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування. 3. Зростання бюджетної самостійності громад у зв'язку із децентралізацією влади, проведення адмінреформи.
Житомирська область	1. Територіальні диспропорції у розвитку громад. 2. Недостатня активність окремих територіальних громад щодо реалізації проєктів регіонального розвитку зокрема інфраструктурних та отримання фінансування з державного бюджету. 3. Майже відсутній інтерес бізнесу в співфінансуванні проєктів регіонального розвитку, спрямованих на розвиток територій та людського капіталу. 4. Невикористані можливості ефективного управління майновими ресурсами державної та комунальної форми власності для розвитку бізнесу.	1. Успішна реалізація реформи децентралізації влади та формування фінансово спроможних територіальних громад області. 2. Реалізація механізмів соціального партнерства та партнерства з бізнес спільнотою. 3. Соціально-суспільна стабільність та громадянська активність.
Львівська область	1. Наявність внутрішньо регіонального дисбалансу розвитку економіки, дорожньо транспортної інфраструктури, соціальної сфери, що залежить від узгодженості суб'єктів публічного управління. 2. Диспропорції соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць області. 3. Недостатній рівень фінансової спроможності адміністративно-територіальних одиниць області.	1. Зростання рівня громадської активності. 2. Успішне завершення адміністративно-територіальної реформи. 3. Посилення інституційної спроможності органів місцевого самоврядування через механізм співпраці.
Тернопільська область	1. Диспропорції соціально-економічного розвитку адміністративно-територіальних одиниць області. Спостерігається високий рівень диференціації серед територіальних громад області.	1. Завершення адміністративно-територіальної реформи та децентралізації влади

Джерело: складено автором за даними [2; 3; 4].

Таким чином, в ході аналізу стратегій розвитку Волинської, Львівської, Житомирської та Тернопільської областей виявлено, що формування ефективної системи публічної влади в регіонах відбувається шляхом ідентифікації основних її проблем у стратегіях сталого розвитку (не узгодженість, суперечливість дій, дублювання повноважень, недостатній рівень комунікації та співпраці, проблема недостатнього розвитку ІКТ, диспропорції у соціально-економічному розвитку адміністративно-територіальних одиниць, різний рівень компетентностей та інтеграції у транскордонні зв'язки) та визначенні основних інституційних, організаційних, фінансових механізмів їх вирішення через проєкти розвитку органів публічного управління (інфраструктурні, міжмуніципального співробітництва, транскордонного співробітництва тощо).

Список використаних джерел

1. Рагімов Ф. Теоретико-методологічні засади функціонування механізмів державного управління сталим розвитком регіонів в умовах глобалізації. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. №4. С.122-129.
2. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2027 року. Луцьк, 2020. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/volynska-strategiya-rozvytku-volynskoyi-oblasti-na-period-do-2027-roku.pdf>
3. Стратегія розвитку Львівської області на період 2021-2027 років. Львів, 2020. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvitku/strategichne-planuvannya-regionalnogo-rozvytku-na-period-do-2027-roku/regionalni-strategiyi-rozvytku-na-period-do-2027-roku/strategiya-rozvytku-lvivskoyi-oblasti-na-period-2021-2027-rokiv/>
4. Стратегія розвитку Тернопільської області на 2021-2027 роки. Тернопіль, 2020. URL: <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2021/02/strategiya-rozvytku-ternopilskoyi-oblasti-na-2021-2027-roky.pdf> (дата звернення: 21.03.2021).

РОМАН ТКАЧУК,

аспірант кафедри державного управління у сфері цивільного захисту Інституту державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту

ROMAN TKACHUK,

*postgraduate student of the Department Public Administration in the Sphere of Civil Protection, Institute of Public Administration and Civil Protection Research
<https://orcid.org/0000-0003-0556-7682>*

Науковий керівник: Олександр Євсюков, д.держ.упр., професор, професор кафедри державного управління у сфері цивільного захисту Інституту державного управління та наукових досліджень з цивільного захисту

ЗАРУБІЖНІ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ МУНІЦИПАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ВЕЛИКОГО МІСТА

FOREIGN PRAXIS OF MANAGEMENT OF THE MUNICIPAL SECURITY SYSTEM OF A MEGAPOLIS

In the context of building a new security environment in Ukraine, municipal security is currently part of modern science and practice of national security theory of Ukraine and a mechanism for ensuring its integrity, relative stability and civic harmony, as well as a special activity covering a system of measures to prevent dangers and threats different nature of the person and the community of the big city. An objective approach allows us to consider municipal security as the existing level in the state of counteracting threats of various kinds to the normal state of life of the city community, as well as the degree of protection of man and society.

The example of the municipal security system – the Toronto In the context of building a new security environment in Ukraine, municipal security is currently part of modern science and practice of national security theory of Ukraine and a mechanism for ensuring its integrity, relative stability and civic harmony, as well as a special activity covering a system of measures to prevent dangers and threats different nature of the person and the community of the big city. An objective approach allows us to consider municipal security as the existing level in the state of counteracting threats of various kinds to the normal state of life of the city community, as well as the degree of protection of man and society.

The example of the municipal security system – the Toronto City Emergency Plan, identifies three levels – emergency, emergency, large-scale emergency, and the format of interaction of emergency services at each level. Based on the results of the emergency response practice at various levels of the city of Toronto, it is proposed to use this experience to develop a response plan for the In the context of building a new security environment in Ukraine, municipal security is currently part of modern science and practice of national security theory of Ukraine and a mechanism for ensuring its integrity, relative stability and civic harmony, as well as a special activity covering a system of measures to prevent dangers and threats different nature of the person and the community of the big city. An objective approach allows us to consider municipal security as the existing level in the state of counteracting threats of various kinds to the normal state of life of the city community, as well as the degree of protection of man and society.

The example of the municipal security system – the Toronto City Emergency Plan, identifies three levels – emergency, emergency, large-scale emergency, and the format of interaction of emergency services at each level. Based on the results of the emergency response practice at various levels of the city of Toronto, it is proposed to use this experience to develop a response plan for the City of Kyiv. This Emergency Plan, identifies three levels – incident, emergency, disaster, and the format of interaction of emergency services at each level. Based on the results of the emergency response practice at various levels of the City of Toronto, it is proposed to use this experience to develop a response plan for the City of Kyiv.

Keywords: municipal security, management, coordination, emergency.

Світовий досвід переконує в тому, що муніципальне управління є комплексним і гнучким механізмом, що може складатися як державної адміністрації на місцях, місцевих представницьких та їх виконавчих органів, що відображає суміщення в інституті муніципального управління самоврядних і державницьких засад.

Найважливішою характеристикою сучасного управління містом є орієнтація, пошук оригінальних способів досягнення цілей за рахунок нестандартних рішень і, що особливо важливо, в умовах посиленої диференціації міст за рівнем та потенціалом розвитку [1, с. 97].

Оцінка діяльності публічних органів на думку [2] залежить від рівня задоволення громадян послугами, які надають муніципалітети, ступеня їхньої довіри до муніципального утворення і реальної можливості брати участь у розробці та прийнятті рішень із розширенням консультативної та інформаційно-аналітичної роботи з громадськими організаціями та населенням.

Муніципальна безпека наразі є складовою сучасної науки та практики теорії національної безпеки України та механізмом забезпечення його цілісності, відносної стійкості і громадянської злагоди, яка поряд з іншими складовими характеризує надійність існування та стійкість розвитку соціально-політичної системи держави.

Разом із тим, муніципальна безпека є особливим видом діяльності щодо її забезпечення, яка охоплює систему заходів, спрямованих на запобігання небезпекам і загрозам різного характеру людині і громаді великого міста. При цьому під такими небезпеками і загрозами слід розуміти сукупність несприятливих факторів (наявних або латентних), які прямо або опосередковано впливають на нормальний стан муніципальної безпеки.

У багатьох розвинутих країнах світу до загроз муніципальній безпеці відносять не лише протиправні діяння, але й інші загрози, зокрема, природні, техногенні, соціокультурні тощо, що дозволяє розглядати її як існуючий в державі рівень протидії загрозам різноманітного характеру нормальному стану життєдіяльності останньої, а також ступінь захищеності людини й суспільства. Це також передбачає, що держава і суспільство займають наступальну позицію щодо належного забезпечення захисту життєво важливих національних інтересів та превентивно протидіють існуючим (імовірним) загрозам.

З міркувань імплементації досвіду функціонування системи муніципальної безпеки було розглянуто досвід міста Торонто (Канада), в якому створено докладний план реагування на виникнення надзвичайних ситуацій (НС) і забезпечення муніципальної безпеки за цих умов.

План дій міста Торонто у НС (далі – План) покликаний створити передумови ефективного реагування на НС різного характеру та докладно описує методи, за допомогою яких міська влада мобілізує свої ресурси під час кризи, та гарантує, що всі міські організації, служби реагування на НС та ключові агенції повністю усвідомлюють свої відповідні ролі та обов'язки за цих умов. Метою Плану є створення основи для заходів, що можуть бути вжиті для захисту здоров'я, безпеки та благополуччя жителів міста Торонто у разі виникнення НС. Рівень події визначається відповідно до Закону про управління надзвичайними ситуаціями та цивільної оборони [3], як ситуація, що вже сталася, або ситуація, що насувається, яка являє собою велику небезпеку, яка може призвести до серйозної шкоди для людей або суттєвої шкоди майну, яка викликана силами природи, хворобою або іншим ризиком для здоров'я, нещасним випадком або дією, навмисне чи іншим чином.

Також План поєднує зусилля міських підрозділів, агентств та корпорацій, а також зовнішніх зацікавлених сторін для комплексного та ефективного підходу до реагування та зниження впливу НС і призначений для підвищення потенціалу екстреного реагування міста Торонто шляхом розробки плану дій щодо ефективного розгортання аварійно-рятувальних служб.

Проведено розподіл подій на три рівні реагування. Під час звичайних операцій інциденти – надзвичайні події (Рівень 1) знаходяться в межах можливостей реагування міста та його підрозділів, агенцій та корпорацій. Рівень 2 (НС) перевищить можливості міста і вимагатиме допомоги з боку провінції та Рівень 3 (масштабна НС) вимагатиме відповідно допомоги федерального рівня.

Розподіл на рівні має забезпечити відповідність заходів стандартизованим цілям реагування за пріоритетом: безпека та здоров'я рятувальників; порятунок життя; зменшення страждання; захист здоров'я населення; захист державної інфраструктури і приватної власності; захист навколишнього середовища та зменшення економічних і соціальних втрати.

Зважаючи на те, що основними проблемами муніципальної реформи, як частини муніципальної політики в Україні, є нераціональне поєднання елементів континентальної та англосаксонської моделей державної та муніципальної політики. Саме тому перед урядом України постає завдання вдало поєднувати елементи континентальної та англосаксонської моделей державної та муніципальної політик, шляхом використання досвіду розвинутих країн та пристосування даних моделей до українських реалій.

Зважаючи на це досвід м. Торонто щодо створення трьохрівневого плану дій у НС можливо використати для м. Києва з метою підвищення спроможності до сталого функціонування в умовах НС різного характеру для чіткого визначення меж повноважень на всіх рівнях мста.

Список використаних джерел

1. Шаров Ю.П. Стратегічне планування в муніципальному менеджменті: концептуальні аспекти : моногр. К.: Вид-во УАДУ, 2001. 302 с.
2. Шаров Ю.П., Чикаренко І.А., Маматова Т.В., Сергієнко Е.О. Науково-методичне забезпечення реалізації концепції New Public Management : наук. розробка. К. : НАДУ, 2013. 92 с.
3. Emergency Management and Civil Protection Act, R.S.O. 1990, c. E.9. URL:<https://www.ontario.ca/laws/statute/90e09> (дата звернення: 24.01.2022).

ОЛЕГ ФЕСОВЕЦЬ,

*кандидат історичних наук, докторант кафедри регіональної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

OLEH FESOVETS,

*Candidate of Historical Sciences, doctoral student of the Department of Regional Policy of the
Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko
National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3180-1789>*

РОЗБУДОВА В УКРАЇНІ ЗАЛІЗНИЧНОЇ КОЛІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СТАНДАРТУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ

INTRODUCTION OF THE EUROPEAN STANDARD RAILWAY TRACK IN UKRAINE AS AN IMPORTANT FACTOR OF REGIONAL POLICY

The abstracts analyze the current state of the railway infrastructure of Ukraine after the start of Russia's armed aggression. The necessity of transferring the railway track width standard from Russian (1520 mm) to European (1435 mm) in connection with the requirements of the national security of Ukraine was indicated. A review of the beginning of the development of railways in the Russian Empire in the middle of the 19th century is presented. In the context of a political decision on the choice of the width of the railway track. An analysis of modern legislation was carried out to ensure the prospects for the development of railway transport in Ukraine. A feasibility study has been proposed and substantiated for the integration of domestic railways with EU railways by upgrading certain low-load lines of JSC «Ukrzaliznytsia» to the European standard for the width of the railway track. The implementation of this initiative requires legislative support with the introduction of appropriate legal mechanisms for state regulation of domestic railway transport. The expediency of restructuring the national railways according to the European standard in order to develop the economy of the regions of Ukraine is substantiated.

Keywords: railway infrastructure of Ukraine, European track standard, national security, regional policy.

У ці жахливі, криваві дні війни всі ми є свідками та учасниками творення знакових світових історичних подій, що відбуваються безпосередньо на українській землі та пов'язані із героїчною боротьбою нашого народу проти російської агресії. У цьому контексті зокрема необхідно наголосити на важливій ролі Укрзалізниці, яка у останні місяці стала єдиною стабільною транспортною артерією, що з'єднує міста і села всієї України від сходу до заходу та з півночі на південь. Сумлінне виконання залізничниками своїх професійних обов'язків щодо евакуації мільйонів співвітчизників із небезпечних територій, у тому числі зон бойових дій, а також транспортування вкрай потрібних для оборони країни вантажів беззаперечно стали колективними героїчними діями.

Крім забезпечення послуг транспортування в межах України залізниці поєднують нашу державу із країнами Європейського Союзу через західні прикордонні стики Укрзалізниці. Це особливо важливо з причини блокування агресором морських портів та дає змогу переміщення значної кількості великогабаритних вантажів, а також здійснювати масові транскордонні пасажирські перевезення. Однак на шляху швидкого та безперешкодного залізничного сполучення із Європою постають технічні проблеми сумісності залізничної інфраструктури України та держав ЄС, а саме – відмінність ширини колії: європейська – 1435 мм, а так звана «російська» – 1520 мм.

Основний технічний стандарт ширини колії залізничної мережі в Україні (1520 мм) обумовлений історичним фактором впровадження та подальшої експлуатації основних залізниць України як складової загальної залізничної мережі спочатку Російської імперії, а згодом СРСР. В середині XIX майже всі європейські країни перейшли на уніфіковану ширину залізничної колії – 1435 мм. Тоді (як і сьогодні) усі важливі рішення у Росії, у т.ч. й технічні, цілком залежали від однієї особи – царя, у той час Миколи I. Транспортна

відмінність (ізоляція від Європи) на думку імператора, повинна була забезпечити військово-політичні інтереси країни, економічні питання були другорядними. Отже, 14 лютого 1843 року самодержцем Росії було схвалено постанову щодо запровадження загальнодержавного стандарту залізничної колії – 5 футів [1, с. 29–31]. Ця подія зумовила подальший обмежено-ізолюваний розвиток залізничного транспорту Російської імперії, а згодом і СРСР. Особливо відчутно це позначилось на українських залізницях, що на заході безпосередньо межують із мережею залізниць європейського стандарту.

Від початку проголошення незалежності України, ось вже більше 30 років, окремі науковці, громадські та державні діячі періодично висловлювали думки щодо доцільності запровадження в Україні масштабної та розвиненої залізничної мережі європейського стандарту. Ці думки мають очевидні економічні та геополітичні аргументи, а від початку військових дій 2022 року і так би мовити – «аргументацію виживання».

Основними тезами проти стали побоювання щодо значної вартості реалізації проєкту, фінансування якого у найближчій перспективі не зможе собі дозволити ні АТ «Укрзалізниця» як державна компанія, ні Україна загалом. Війна все змінила. Як відомо у перші ж дні війни військовими було знищено усі стикові колії з Росією та Білоруссю. А у останні тижні агресор зосередив свої ракетні удари саме по залізничній інфраструктурі. Тобто з огляду на питання національної безпеки альтернативи впровадженню мережі європейської колії в Україні вже не існує.

Шляхи вирішення даної проблеми полягають у залученні значних інвестицій, насамперед від провідних європейських компаній, але їх потрібно зацікавити. Однак у діючому українському законодавстві існують суворі обмеження щодо питань використання залізничної інфраструктури загального користування (усі магістральні лінії та технічні споруди, що забезпечують рух) для надання, наприклад, у концесію. Навіть у проєкті нового, досить прогресивного Закону України «Про залізничний транспорт» [2], який з вересня 2019 року знаходиться на розгляді Верховної Ради України зазначено, що всі залізничні колії загального користування є стратегічною інфраструктурою і не можуть бути передані в оренду, лізинг, концесію, управління, спільну діяльність. Якщо Україна після перемоги над ворогом має намір швидко відновити залізничну інфраструктуру зазначені положення необхідно змінювати у напрямку лібералізації.

Зрозуміло, що весь український залізничний транспорт у короткий термін «переставити на європейські колії» не можливо. Тому пропонується розробити механізм першочергового залучення інвестицій у реконструкцію окремих ліній малодіяльних ділянок Укрзалізниці, яких за аналізом компанії нараховується до 50% від загальної мережі [3]. Для початку визначитись із пілотними проєктами, наприклад, на так званій «поліській» залізниці Ковель–Сарни – Коростень. Якщо подивитись на мапі, стає зрозумілим, що дана залізниця є частиною найкоротшого (прямого) шляху від ЄС до столиці України, але в той же час вона є одноколіійною, неелектрофікованою й крім незначної вантажонапруженості також не входить до основних пасажирських напрямів Укрзалізниці, на даний час пасажирський та приміський рух там повністю відсутній.

У створенні технічних умов для руху у глиб України європейського рейкового рухомого складу (без заміни на кордоні колісних пар) у першу чергу можуть бути зацікавлені залізничні компанії країн ЄС для більш широкого використання інфраструктури нашої країни та розвитку її логістичного потенціалу у власних бізнесових інтересах. Наприклад, у експлуатації вже згаданої ділянки Ковель–Сарни виявляв зацікавленість провідний європейський вантажний оператор Freightliner EU [4], який міг би створити на ній низку терміналів, як контейнерного так і насипного типів, зважаючи на низьку заселеність даного регіону у порівнянні з відносно близькими прикордонними районами Польщі. Наявність європейської колії надало б поштовх для розвитку місцевої промисловості, яка на даний час знаходиться у глибокій кризі, хоча українське Полісся багате на природні ресурси – будівельні матеріали (граніт, піщаник), ільменіт (титанова руда), деревина, торф тощо.

Тобто вирішення окремих законодавчих проблем щодо залучення інвестиції у розбудову європейської колії на землях України, надало б поштовх для загального розвитку «депресивних» регіонів, створенню нових робочих місць, що саме по собі позитивно відобразилось би на регіональній політиці держави.

Список використаних джерел

1. Кислинский Н.А. Наша железнодорожная политика по документам архива Комитета министров. в 4 т. / под ред. А. Н. Куломзина. Санкт-Петербург: Издание Канцелярии Комитета министров, 1902. Т. 1. 360 с.
2. Проект Закону про залізничний транспорт України; номер, дата реєстрації: 1196-1 від 06.09.2019. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/1092> (дата звернення: 03.06.2022).
3. Звіт по стратегічному дослідженню економічної ефективності та обсягів перевізної роботи по поїздодільницях регіональних філій АТ «Укрзалізниця» (на основі даних за 2015–2018 роки). Офіційний веб-сайт АТ «Укрзалізниця». URL: <https://www.uz.gov.ua/about/activity/zvit/> (дата звернення: 03.03.2021).
4. 1,5 млрд дол інвестицій можна залучити в залізничну інфраструктуру України – це дуже реально і дуже швидко, – експерт. Інформаційний ресурс Rail Expo (05.01.2021). URL: <https://railexpoua.com/novyny/1-5-mlrd-dol-investytsii-mozhna-zaluchyty-v-zaliznychnu-infrastrukturu-ukrainy-tse-duzhe-realno-i-duzhe-shvydko-ekspert/> (дата звернення: 03.06.2022)

ЯРОСЛАВ ЧЕПУРКО,

аспірант кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

YAROSLAV CHERPURKO,

*postgraduate student at the Department of Regional Policy Educational and Scientific Institute of Public Management and Public Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5395-7493>*

Науковий керівник: Василь Купрійчук, д.держ.упр., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

DIRECTIONS OF ACTIVITY OF ADVISORY AND ADVISORY BODIES AS SUBJECTS OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF HUMANITARIAN POLICY IN THE CONDITIONS OF GLOBAL TRANSFORMATION

In the democracies of the world, advisory bodies as subjects of the formation and implementation of humanitarian policy in the context of global transformation are beginning to occupy an increasingly prominent place in the process of adopting regulations. Today, a number of advisory bodies have been established under public authorities in Ukraine, which have different status, quantitative composition, procedure for establishment and operation, etc. A large number of different types of advisory bodies inevitably raises questions about their specific theoretical order in the way of their classification according to different criteria. It will also allow to comprehensively reveal their multidimensionality and on this basis to make appropriate recommendations for improving their activities in the formation and implementation of humanitarian policy in the context of Ukraine's global transformation. Permanent advisory bodies are formed for an indefinite period of time with the performance of functions related to assisting public authorities in the adoption of regulations in a particular area of public relations.

Keywords: public administration, advisory bodies, humanitarian development, humanitarian policy.

Консультативні, дорадчі та інші допоміжні органи як суб'єкти формування та реалізації гуманітарної політики в умовах глобальних трансформацій є постійно діючими або тимчасовими органами державної влади та органами місцевого самоврядування, які утворюються з метою забезпечення здійснення своїх повноважень.

Найбільш поширеними напрямками діяльності консультативно-дорадчих органів при органах місцевого самоврядування в Україні стали питання екології та регуляторної політики, культури, освіти і науки, охорони здоров'я, стратегічного розвитку, протидії корупції тощо.

У своїй діяльності консультативно-дорадчі органи керується Конституцією і законами України, а також указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції і законів України, актами Кабінету Міністрів України та Статутом чи Положенням центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій при яких вони утворюються [1; 3].

Основними напрямками консультативно-дорадчих органів як суб'єктів формування та реалізації гуманітарної політики є:

- сприяння забезпеченню координації дій органів виконавчої влади з питань гуманітарного розвитку;
- підготовка пропозицій щодо формування і реалізації державної політики у гуманітарній сфері;

- визначення шляхів, механізмів та способів вирішення проблемних питань, що виникають під час реалізації державної політики у гуманітарній сфері;
- підвищення ефективності діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади у формуванні та реалізації гуманітарної політики;
- удосконалення нормативно-правової бази з питань гуманітарного розвитку [2; 4].

Відповідно до покладених завдань та в умовах глобальних трансформацій консультативно-дорадчі органи як суб'єкти формування та реалізації гуманітарної політики у межах своєї компетенції повинні:

а) проводити аналіз стану справ та причин виникнення проблем у процесі реалізації державної політики у гуманітарній сфері;

б) вивчати результати діяльності центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій з питань державної гуманітарної політики;

в) проводити моніторинг стану виконання органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування покладених на них завдань щодо формування та реалізації гуманітарної політики;

г) брати участь у розробленні проектів нормативно-правових актів з питань формування та реалізації гуманітарної політики;

д) подавати центральних і місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій при яких вони утворюються розроблені за результатами своєї роботи рекомендації та пропозиції стосовно розвитку гуманітарної сфери [2; 5].

Для оперативного вирішення актуальних питань, що належать до компетенції консультативно-дорадчих органів (формування та реалізації гуманітарної політики), центральні і місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації можуть утворити президію дорадчого органу, яка діє у період між його засіданнями. До складу президії входять голова (співголова), заступник голови, секретар і члени дорадчого органу, а персональний склад президії затверджує голова (співголова) дорадчого органу.

Список використаних джерел

1. Нестерович В.Ф. Конституційно-правова класифікація консультативно-дорадчих органів. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/484-7-1-10-20200204.pdf>
2. Кабінет Міністрів України Постанова про «Питання консультативних, дорадчих та інших допоміжних органів, утворених Кабінетом Міністрів України» від 17 червня 2009 року № 599. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show>
3. Купрійчук В. М. Гуманітарна політика українських урядів у добу національної революції (1917–1920 рр.) : монографія / В. М. Купрійчук. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2014. – 378 с.
4. Купрійчук В. М., Слюз Т. Д. Вплив державної культурної політики на духовну консолідацію українського суспільства в умовах децентралізації. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2021. № 5.
5. Василь Купрійчук Перспективи публічного врядування у сфері культури. Реформа децентралізації в Україні: здобутки та перспективи : матеріали міжнар. круглого столу до Дня місцевого самоврядування в Україні (Київ, 9 груд. 2021 р.) / за заг. ред. Л. Г. Комахи, О. М. Андреевої, В. С. Колтун. Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2021. 259 с.

ІРИНА ЧИКАРЕНКО,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

ТЕТЯНА МАМАТОВА,

доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

ОЛЕКСІЙ ЧИКАРЕНКО,

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри журналістики Університету митної справи та фінансів, м. Дніпро

IRYNA CHYKARENKO,

doctor of sciences, professor, chief of Public Administration and Local Self-government Department, Dnipro University of Technology

<https://orcid.org/0000-0001-7381-7773>

TETIANA MAMATOVA,

doctor of sciences, professor, professor of Public Administration and Local Self-government, Department, Dnipro University of Technology

<https://orcid.org/0000-0003-1844-5377>

OLEXIY CHYKARENKO,

Ph.D, associate professor, associate professor of Journalism Department, University of Customs and Finance

<https://orcid.org/0000-0003-1464-378X>

УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: СТРАТЕГІЧНИЙ, ПРОЄКТНИЙ ТА МЕДІЙНИЙ АСПЕКТИ

TERRITORIAL DEVELOPMENT MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATIONS: STRATEGIC, PROJECT AND MEDIA ASPECTS

The importance of digital transformations in the management of territorial communities and Ukraine as a whole development is substantiated. The problems of «digital technologies» development and the role of «digital media» in territorial development ensuring in the context of global transformations and decentralization reform in particular are characterized. The factors that hinder the development of «digital media» in the public sphere are analysed. The expediency of strategic and project management tools implementation for increase of territorial development management efficiency is shown. The reasons for the slow civic activism development and lack of residents' cohesion in a territorial community single society are studied. Such reasons include, first of all, insufficient attention of public authorities to the development of municipal media, as well as insufficient support for private and independent media. It is concluded that improving the efficiency of territorial development management in the context of digital transformations based on strategic and project approaches, as well as the media sphere development, will be a new powerful lever for further implementation of decentralization reform in Ukraine.

Keywords: territorial community, public sector information systems, digital-era governance, digital divide, strategic management, project management, digital media, media management.

Сьогодні, незважаючи на стрімку інтеграцію сучасних інформаційно-комунікаційних технологій у систему надання публічних (адміністративних) та інших послуг в Україні, у багатьох сферах управлінської діяльності існує цифрова нерівність (digital divide). Зазначене безпосередньо стосується управління територіальним розвитком в умовах сучасних трансформацій, а також інших сфер, які є надзвичайно важливими у контексті демократизації суспільства та забезпечення підзвітності та підконтрольності влади громадам. До останньої можна безпосередньо віднести і медіа сферу – в епоху проголошеної «диджитальної журналістики» питання подолання цифрової нерівності виходить на так званий «перший план порядку денного». Це пов'язано, зокрема, з недосконалістю нормативно-правового забезпечення цієї сфери, недостатньою кількістю кваліфікованих, високопрофесійних кадрів, нерівним доступом до інформації, застарілістю комп'ютерних технологій, недостатнім фінансуванням програм інформ-

тизації як в органах публічного управління, так і в інших структурах. Разом із тим, світовий досвід свідчить, що у вирішенні питань активізації населення одну з провідних ролей відіграє розвиток і активність так званої «четвертої влади» – медіа сфери, засобів масової інформації, журналістів. Проте, ці можливості сьогодні використовуються органами публічного управління на місцевому рівні недостатньо ефективно.

Європейська практика цифрової трансформації різних сфер і напрямів управлінської діяльності, зокрема, у сфері медіа-менеджменту, свідчить про доцільність залучення таких важливих технологій, як стратегічний та проєктний підходи, управління якістю, інструменти електронного урядування та електронної демократії. Аналіз поточної ситуації в Україні свідчить про поступове запровадження цих механізмів та інструментів у систему публічного управління. При цьому рушійною силою цього проникнення є органи місцевого самоврядування та громадські організації. Органи самоорганізації населення, які входять до системи місцевого самоврядування та виступають у ролі первинної ланки безпосередньої демократії, мають створювати умови для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення, сприяти задоволенню соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів та брати участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм. Разом з тим, вони виявились неспроможними самостійно подолати цифрову нерівність у процесі цифрової трансформації суб'єктів місцевого самоврядування та цифровізації публічних послуг [1].

Результати проведених нами попередніх досліджень свідчать, що саме гармонійне застосування інструментів стратегічного управління й управління проєктами може забезпечити сталий розвиток соціально-економічної системи будь-якого рівня (організація, підприємство, громада, територія, держава) [2; 3]. Ефективно застосовувати такі інструменти – завдання передусім публічних службовців, працівників медіа, представників громадських об'єднань, бізнесу, інших представників громади. Без реалізації проєктів важко уявити розвиток як державних установ, так і комерційних організацій, як великих корпорацій, так і малих підприємств. Упровадження методології управління проєктами підвищує гнучкість та динаміку організації, децентралізує відповідальність керівництва організацією з функціональним управлінням і дає можливість вивчити організацію, її процедури з метою проведення організаційних змін [4].

Проєктний підхід успішно реалізується в багатьох країнах на різних рівнях публічного управління. В Україні також усе більше організацій як публічного сектору, так і в сфері бізнесу, вже достатньо широко використовують проєктну методологію та технології управління проєктами у своїй діяльності. Що стосується організації діяльності в медіа-сфері, зокрема, роботи працівників пресслужб органів публічного управління, то слід зазначити, що ці установи зіштовхуються зі складністю адаптації інструментів проєктного менеджменту до вітчизняного публічного адміністрування.

На основі досвіду авторів публікації з розроблення стратегій розвитку територіальних громад Дніпропетровської області і Дніпропетровщини в цілому до 2027 року, зроблено висновки про недостатню увагу до розвитку медіа-сфери у програмно-цільових документах органів місцевого самоврядування [5]. У зазначених стратегіях присутні цільові настанови з розвитку економіки, соціальної та комунальної сфери територіальних громад, але у жодному документі не визначено стратегічні орієнтири та цілі розвитку місцевих (муніципальних) медіа. Це, на наш погляд, не є логічним з огляду на актуальні потреби новостворених громад у соціальній активізації населення, у підвищенні ефективності надання адміністративних послуг та їх діджиталізації, створенні позитивного іміджу органів публічного управління територіями як для внутрішніх (населення, місцевий бізнес), так і зовнішніх (інвестори, великий бізнес, регіональні органи державного управління) стейкхолдерів. І це при тому, що медіа-сфера, зокрема журналістика, є визнаним у світі засобом реалізації PR-компаній органів публічного управління, найефективнішим інструментом формування громадської думки та брендування як окремих організацій, так і муніципальних утворень, територій та країни в цілому.

На нашу думку, однією з причин повільного розвитку громадської активності, згуртування мешканців у єдиний соціум територіальної громади є саме недостатня увага органів публічного управління до розвитку муніципальних ЗМІ, а також недостатня підтримка приватних й незалежних ЗМІ, що працюють на території громади [5].

Як зазначалося вище, відставання у розвитку «диджитал-медіа» пов'язане, з одного боку, з існування цілої низки загально національних проблем розвитку диджитал-технологій у публічній сфері, зокрема, з недосконалістю нормативно-правового забезпечення, недостатньою кількістю кваліфікованих, високопрофесійних кадрів, нерівним доступом до інформації, застарілістю комп'ютерних технологій, фінансуванням програм інформатизації як в органах публічного управління, так і в інших структурах, за остаточним принципом. З іншого боку, на місцевому рівні існують фактори, що стримують розвиток «диджитал-медіа». Насамперед, це недостатня увага з боку органів публічного управління територіальних громад до стимулювання розвитку засобів публічної комунікації, місцевих ЗМІ, «диджитальної» журналістики.

Отже, на сучасному етапі трансформаційних перетворень в Україні, зокрема в умовах цифровізації, особливої уваги потребує вирішення питань подолання цифрової нерівності; активізації і всебічної підтримки з боку органів місцевого самоврядування розвитку форм публічних комунікацій, місцевих ЗМІ, журналістики тощо. Європейська практика цифрової трансформації різних сфер та напрямів управлінської діяльності у сфері публічного управління свідчить про важливу роль медіа-менеджменту, якому, на жаль, сьогодні приділяється ще недостатня увага органами місцевого самоврядування в Україні. Ефективне застосування інструментів медіа-менеджменту, зокрема на основі стратегічного та проєктного підходів, дозволить вивести на новий якісний рівень систему прямого народовладдя, стане потужним важелем подальшого територіального розвитку та завершення реформи децентралізації в Україні.

Список використаних джерел

1. Кузьменко В. Цифрова трансформація публічного управління: досвід Європейського Союзу // *Evropský politický a právní diskurz*. 2020. Svazek 7. 1. vydání. P. 155–168.
2. Digital transformation as one of the local strategic development drivers: a case of Dnipropetrovsk region / Mamatova T.V., Chykarenko I. A., Chykarenko O. O. // *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects. Abstracts of the I International scientific and practical conference*. MDPC Publishing. Berlin, Germany. 04-06.06.2021. URL: <https://is.gd/3Zc0BU>.
3. Чикаренко О.О. Проєктний підхід до організації діяльності пресслужб органів публічного управління // *Journalism, advertising and PR: European development direction : international. Science. Conference proceedings*, July 16-17, 2021. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2021. P. 17–20.
4. Управління проєктами : навч. посіб. / Т. В. Маматова, В. М. Молоканова, І. А. Чикаренко, О. О. Чикаренко. Дніпро : ДРІДУ НАДУ, 2018. 128 с.
5. Чикаренко О.О. Медіа-менеджмент як важливий фактор розвитку процесів децентралізації влади в Україні / *Creative European education technologies and practices in the professional development of mass media specialists in the epoch of digital journalism : Scientific and Pedagogical internship*. November 22 – December 31, 2021. Wloclawek : Baltija Publishing, 2021. P. 10 – 15.

ВЛАДИСЛАВА ЮЗЕФОВИЧ,

доцент кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

VLADYSLAVA IYZEFOVYCH,

*Associate Professor of Regional Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-1450-9601>*

МІСТОБУДІВНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

URBAN PLANNING ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF GLOBAL TRANSFORMATIONS: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS

The abstracts of the report consider the development of urban planning in the context of global transformations. Prospects for the development of urban planning in the reconstruction of the country are determined, the impact of changes in spatial development in the country on territorial communities is analyzed. The influence of public administration and administration bodies on urban planning activity in the conditions of transformational changes and processes of territory reproduction is investigated. The creation of a new transformational component in the field of urban planning is determined. The analysis of innovations in the field of normative-legislative maintenance of town-planning activity is carried out. It is proposed to introduce a new social model of territorial governance, which is based on innovation and investment instruments and their effective implementation in the context of rebuilding the country. The need to use modern urban planning technologies at the level of each territorial community is emphasized.

Keywords: urban planning activities, transformations, territories, territorial communities, reproduction.

В умовах глобальних трансформацій містобудівна діяльність спрямована на збереження та відтворення територій, їх розвиток в напрямку створення комфортного безпечового середовища. Внаслідок значних змін в країні громади отримали багато загроз з однієї сторони та викликів – з іншої. Загрози носять руйнівний характер, інколи з значним пошкодженням містобудівних об'єктів та значним негативним впливом на діяльність місцевих спільнот. Виклики полягають у зменшенні розвитку, інколи взагалі припиненні будь-якої містобудівної діяльності для всієї території громади. Містобудівна діяльність в умовах трансформації змінює свій вектор і спрямовується на багатофункціональність відтворення громадського простору.

Території, які не зазнали докорінних змін в сфері планування свого розвитку, мають певні корегування щодо напрямів містобудівної діяльності. Перспективами розвитку деяких територій стає зміна спеціалізації, безумовно спрямована на збільшення безпеки та воєнного налаштування. В складних умовах територіального розвитку органи публічного управління та адміністрування змінюють спрямованість діяльності в сфері містобудування. З березня на території України, де не ведуться активні бойові дії, відновлено надання послуг з архітектурно-будівельного напрямку. Продовжено діяльність щодо проведення експектизи об'єктів, завантаження проектної документації на будівництво, видаються містобудівні умови та обмеження, отримуються права на виконання підготовчих та будівельних робіт ті інших напрямів, приймаються об'єкти в експлуатацію [1].

Створення нової трансформаційної складової та продовження діяльності у сфері містобудування дозволить в майбутньому максимально ефективно розпочати процеси відбудови міст та сіл, інших територій країни. Оперативне реагування органами публічного управління та адміністрування на реалії сьогодення стає важливим кроком в формуванні потенціалу змін та інновацій задля подальшого розвитку або оновлення сфери планування територіальних спільнот. Публічне управління та адміністрування в галузі містобудівного управління спрямовує діяльність щодо надання населеним пунктам та іншим територіям можливостей планування і

системного розвитку. Так, 5 квітня 2022 року уряд нашої країни затвердив механізм проведення обстеження пошкоджених будівель та споруд, для визначення їх подальшої експлуатації, виконання відновлювальних робіт або демонтажу. Відповідна постанова розроблена профільним міністерством «Про внесення змін до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва» та прийнята на засіданні Кабінету Міністрів України [2]. Такі дії слугуватимуть основою для розробки та впровадження регіональних і місцевих програм та планів щодо відбудови та відродження територій.

Попередньо до цього в умовах суспільних трансформаційних змін відбулось прийняття нових законів (зокрема, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель» від 28 квітня 2021 року № 1423-IX), яким визначено нові підходи в розробленні земельної та містобудівної документації, що надають громадянам, територіальним громадам міст і сіл значний потенціал для використання своїх територій [3].

Формування нового уявлення щодо містобудівного процесу, особливо в аспектах його регенерації, вимагає зовсім іншого ставлення до процесу його реалізації у рамках системи містобудівного моніторингу і проектування. Сьогодні великі довгострокові містобудівні завдання повинні переформатуватись в коло послідовних короткострокових місцевих проєктів по їх реалізації, визначених за суттю пріоритетності інтегрального результату для забезпечення безпекових складових життя та діяльності територіальної громади. Сьогоднішній стан країни та її територіальні зміни, зміни в характеристиках об'єктів містобудування диктують необхідність розробки та впровадження нових методів, інструментів та технологій, які безпосередньо пов'язані з питаннями територіального планування та відновлення.

В умовах докорінних трансформацій суспільних відносин та значних змін в сфері містобудування необхідною складовою перспективного розвитку є запровадження нової суспільної моделі територіального врядування, яка інноваційно та інвестиційно приваблива і є кроком для використання сучасних технологій на рівні кожної територіальної громади. Важливу роль у процесах відбудови та містобудівного розвитку повоєнної країни мають відігравати синергетичні дії фахівців-управлінців сфери публічного управління та адміністрування та фахівців-урбаністів задля впровадження в життя нових сучасних концепцій розвитку територій, з використанням інноваційного зарубіжного досвіду та кращих практик врядування.

Список використаних джерел

1. Міністерство розвитку громад та територій України, Офіційний веб-сайт Міністерства. URL: <https://www.minregion.gov.ua>
2. Про внесення змін до Порядку проведення обстеження прийнятих в експлуатацію об'єктів будівництва: Постанова Кабінету Міністрів України від 5 квітня 2022 р. № 423. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/uryad-zatverdyyv-mehanizm-provedennya-obstezhennya-budivel-ta-sporud-poshkodzhennyh-u-rezultati-vijskovoyi-agresiyi-rf/>. (дата звернення: 15.05.2022)
3. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо планування використання земель : Закон України від 17 червня 2020 року № 711-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-20#Text>. (дата звернення: 19.05.2022).
4. Місцеве самоврядування : підручник /за ред. В.М. Вакуленка, Ю.Ф. Дехтяренка, В.С. Куйбіди. Київ, НАДУ, 2019. 672 с.

Секція 3. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

УДК 351:336.1: 339.9

ТЕТЯНА АКСЬОНОВА,

аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

TETIANA AKSONOVA,

*postgraduate student, Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-9207-5170>*

Науковий керівник: Лариса Шипілова, к.політ.н., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

INFLUENCE OF GLOBALIZATION PROCESSES ON THE PROVISION OF FINANCIAL SECURITY OF THE COUNTRY

Author's definition of globalization as a process of transformation of the world community that unites the economy and finances of countries, technologies, cultures, governances and, in turn, expands a cooperation between different countries and helps to create a sole economic and information space is provided.

It is mentioned that in the current realities of the world economy, the process of globalization has mostly spread in the financial sphere. It is determined that globalization processes lead to changes not only in the foreign policy of countries, but also adjust national public administration systems, which, in turn, makes adjustments to the legislative, organizational and other forms of public administration.

A particular focus was on the fact that negative consequences of economics' globalization processes, including in the context of maintaining a decent level of financial security of the country, should be taken into account by states by increasing the impact of external and internal threats on the level of financial security. It is mentioned that without a proper provision of financial security and stability of national economy, the globalization will have more negative consequences for the country's economy than positive. The main directions of state policy to achieve the effectiveness of the financial security system are summarized.

Keywords: financial security of the state, globalization, state policy, public administration.

На думку експертів Міжнародного валютного фонду, глобалізація визначається як зростаючий ступінь інтеграції країн у всьому світі, вона обумовлена, насамперед, торговельними й фінансовими потоками, а також рухом робочої сили й технологій через міжнародні кордони [3].

У свою чергу, К. Паркінз відзначив щонайменше чотири визначення поняттю «глобалізація», а саме: нове відчуття всесвітнього взаємозв'язку; схему розробки загальних господарських стратегій або шлях до досягнення загального управління; процес змін, який посилює загальні зв'язки; модель визначення суспільних відносин через розуміння світу як єдиної соціальної системи [1].

На нашу думку, глобалізація – це певний процес трансформації світового співтовариства, що об'єднує економіку та фінанси держав, технології, культури, управління та, у свою чергу, розширює взаємодію між різними країнами та сприяє виникненню єдиного економічного та інформаційного простору.

Не можна не зазначити, що в сучасних реаліях розвитку світового господарства найбільше процес глобалізації поширився у фінансовій сфері. При цьому негативні наслідки глобалізаційних процесів економіки, у тому числі у контексті підтримання гідного рівня фінансової безпеки держави, мають бути враховані державами [2, с. 42] через посилення впливу зовнішніх і внутрішніх загроз на рівень фінансової безпеки. До того ж необхідність створення

сприятливих умов функціонування та розвитку фінансової системи країни висуває проблему формування та зміцнення її фінансової безпеки в умовах глобалізації до першочергових [2, с. 6]. При цьому, глобалізаційні процеси призводять до змін не лише у зовнішній політиці держав, але й коригують національні системи державного управління, що, у свою чергу, вносить корективи у законодавчу, організаційну та інші форми державного управління. Зокрема органам публічного управління необхідно приділяти достатньо уваги забезпеченню безпеки держави в таких умовах, у тому числі, фінансової.

Адже глобалізація як і будь-який інший процес носить як позитивні так і негативні наслідки, а отже і поширення негативних тенденцій у фінансовій сфері та розширення їх географії є тим фактором на який варто звернути увагу. Так, сучасна модель глобалізації уможливила поширення таких явищ як: «тінізації» економіки, «сірого» імпорту та контрабанди, схем ухилення від оподаткування, легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, що є ключовими загрозами у сфері фінансової безпеки України. Не менш важливою проблемою при цьому є низька ефективність державного управління у сфері запобігання та протидії цих явищ.

Глобалізація – це певна взаємозалежність різних держав. Тому першочергово так важливо підтримувати на належному рівні національну фінансову стійкість, одним із ключових факторів якої є забезпечення фінансової безпеки, як стану фінансової, грошово-кредитної, бюджетної, валютної, банківської й податкової системи, який може забезпечити ефективне функціонування держави, підтримуючи її економічну стійкість у глобальному середовищі [4, с. 8]. Тобто без належного забезпечення фінансової безпеки та стабільності національної економіки глобалізація буде мати більше негативних наслідків для економіки держави ніж позитивних. При цьому процес глобалізації надає величезні необмежені можливості для забезпечення розвитку держави.

Недостатня ефективність державних органів, непослідовність та незавершеність реформ системи органів, що забезпечують фінансову безпеку, недосконалість механізмів правового, організаційного, фінансового, забезпечення процесу розвитку системи забезпечення фінансової безпеки підвищують уразливість держави до загроз і знижують ефективність заходів із протидії цим загрозам.

Зважаючи на ці фактори основними напрямками державної політики для досягнення ефективності функціонування системи фінансової безпеки здійснюватимуться шляхом ужиття заходів щодо стримування та протидії загрозам фінансовій безпеці України; удосконалення національного законодавства у сфері забезпечення фінансової безпеки, та його гармонізація із міжнародним законодавством; забезпечення фінансової стійкості суспільства та держави, створення ефективної системи взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суспільством, а також розвиток міжнародної співпраці у сфері фінансової безпеки на засадах партнерства та взаємної підтримки, насамперед з питань боротьби з «тінізацією» економіки, протидії легалізації (відмиванню) коштів, одержаних злочинним шляхом, та транснаціональній організованій злочинності; здійснення ефективного управління при здійсненні державної політики, спрямованої на забезпечення фінансової безпеки тощо.

Вирішення таких проблем з використанням запропонованих заходів зміцнить фінансову безпеку України і призведе до розвитку держави, та дозволить реалізувати внутрішні трансформації, із спроможністю інтегруватися в новий світовий економічний простір і протистояти зовнішнім загрозам.

Список використаних джерел

1. Копитець Н. Г. Сучасні тенденції глобалізації фінансових ринків. ННЦ «Інститут аграрної економіки» УААН. URL: <https://magazine.faaf.org.ua/suchasni-tendencii-globalizacii-finansovih-rinkiv.html>
2. Полторак А. С. Фінансова безпека держави в умовах глобалізації: теорія, методологія та практика : монографія. Миколаїв : МНАУ, 2019. 463 с.
3. Потенциал и опасности глобализации. Тематический обзор МВФ от 12 апр. 2000. URL: <https://cutt.ly/hkmlCzq>.
4. Приходько В. П. Фінансова безпека як основна умова ефективного функціонування держави. Агросвіт. 2013. № 15. С. 7-10. URL: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=1324&i=1>.

ОЛЕНА БУЛАТОВА,*доктор економічних наук, професор, перший проректор Маріупольського державного університету***OLENA BULATOVA,***Doctor of Economics, Professor, First Vice-Rector of Mariupol State University
<https://orcid.org/0000-0001-7938-7874>*

РЕГУЛЯТОРНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ПРОЯВ ТЕХНОЛОГІЧНОГО СУПЕРНИЦТВА

REGULATORY COMPETITION AS A MANIFESTATION OF TECHNOLOGICAL COMPETITION

Regulatory competition is a concept that essentially equates decentralization with a mechanism for obtaining more efficient performance. If such a definition is scaled up and applied to international economic policy, then the departure from the WTO-defined trade rules in favor of regional trade agreements, we, in fact, can also be attributed to examples of regulatory competition, which indicates deglobalization processes in international economic policy and the request on the use of neo-protectionist tools in the context of technological and innovative rivalry. Among the instruments of China's regulatory competition for forcing the transfer of foreign technologies and intellectual property from foreign competitors, we include: forcing the creation of joint ventures and partnerships that facilitate the transfer of technologies; compulsory licensing; discriminatory patent and other restrictions on IP rights; manipulation of the safety criterion; alternative standardization; data localization requirement; technology testing; threats of being placed on discriminatory lists; restricting access to public procurement; the introduction of indigenous technology standards that deviate significantly from international norms, which can provide Chinese developers with access to source codes; forced research and development or the so-called localization of research work; antitrust laws; expertise; placement of Chinese employees in overseas joint ventures.

Keywords: regulatory competition, international economic policy, economic expansion.

Зниження торгових бар'єрів та лібералізація фінансових ринків, транспорту та телекомунікацій створили основу для збільшення потоків факторів виробництва між країнами. У міру того, як країни лібералізують внутрішню економіку, постає безліч питань конкуренції між юрисдикціями. В умовах зростаючої мобільності капіталу стає загальноприйнятою думка, що національні уряди змушені більш ефективно виконувати свої функції в галузі економічної політики, оскільки уряди, які забезпечують оптимальні рівні суспільних благ, можуть бути успішнішими у конкуренції між юрисдикціями за залучення ресурсів та мобільних факторів виробництва. Саме це і стало тригером формування державної політики на засадах децентралізації, що, по суті, уможлиблює конкуренцію між юрисдикціями як таку. Теорія конкуренції регулюючих органів виходить із припущення, що більша децентралізація дозволяє усунути більшість проявів інформаційної асиметрії, знижує ймовірність прихованого маніпулювання регулюючими органами та розширює інструментарій прийняття альтернативних рішень.

Регуляторна конкуренція – це економічна теорія організації урядової діяльності, яка, по суті, прирівнює децентралізацію до механізму отримання більш ефективних результатів діяльності [1]. Якщо таке визначення масштабувати і застосувати до міжнародної економічної політики, то тоді відхід від визначених СОТ правил торгівлі на користь регіональних торговельних угод [2-5], ми, по суті, можемо зарахувати так само до прикладів прояву регуляторної конкуренції, що, серед іншого, свідчить про деглобалізаційні процеси у міжнародній економічній політиці [6] та запит на використання неопротекціоністських інструментів [7] в умовах технологічного та інноваційного суперництва [8]. Теорія проводить аналогію між законом і товарами, а потім стверджує, що уряди нижчого рівня – місцеві, державні чи національні, на відміну від федеральних чи наднаціональних повинні конкурувати за громадян і фактори виробництва, рух яких вони і регулюють. Теорія регуляторної конкуренції відтак виходить із припущення, що таке конкурентне регулювання безпечібно задовольнить переваги громадян: так само, як цінова конкуренція дисциплінує виробників приватних товарів на користь споживачів, регуляторна конкуренція обіцяє дисциплінувати уряд на користь платників податків.

Теорія регуляторної конкуренції передбачає, що регулюючі органи знають інтереси своїх виборців та діють відповідно до них. Більшість недавніх дебатів про цінність регуляторної

конкуренції обертається навколо того, наскільки поширеними вважаються провали громадського вибору, адже тут, на відміну від розрахунків рентабельності на традиційних товарних ринках, які, як з боку пропозиції, так і з боку попиту зосереджуються на ціні та якості одного продукту та на основі отриманих результатів призводять до прийняття рішення на користь споживання чи відмови від нього, політичні розрахунки витрат і вигод від ухвалення тих чи інших нормативних актів потребують відмови від стратегічної короткозорості або так званих шорттермістських уявлень про вигоду, змушуючи робити акцент на безпекових питаннях. Так, якщо, наприклад, регулювання передбачає собою впровадження нового екологічного контролю, державні суб'єкти повинні враховувати вплив на добробут всіх забруднюючих фірм, що розташовані в юрисдикції, на додаток до впливу на мешканців, які несуть (або не несуть) витрати на забруднення.

Враховуючи розмір економіки Китаю та ступінь відкритості його ринку, нормативна політика, що запроваджується китайським урядом, чинить суттєвий вплив на регуляторне середовище в глобальних масштабах каналами прав інтелектуальної власності. При цьому, Китай робить це в достатньо транспарентний спосіб, розкриваючи в урядових документах не лише свої інтенції з приводу утримання ринкової частки, але і способів реалізації останніх. Зокрема, окремі із них підпадають під поняття «економічна експансія», як то: 1) інструменти захисту внутрішнього ринку (нетарифні бар'єри та інші регуляторні перешкоди); 2) інструменти експансії світових ринків (інструменти стимулювання промислової політики шляхом фінансової підтримки для збільшення експорту та консолідації державних підприємств в процесі становлення «національних чемпіонів», які можуть конкурувати з іноземними компаніями як на внутрішньому, так і на світовому ринках; переваги від пільгової політики, яка передбачає субсидії, що потім знижують світові ціни та витісняють іноземних конкурентів із світового ринку); 3) контроль доступу до природних ресурсів у всьому світі (шляхом надання значних обсягів фінансування країнам, що розвиваються, в обмін на природні ресурси та доступ до ринків, і ці ресурси варіюються від бокситів, міді та нікелю до більш рідкісних товарів, таких як берилій, титан та рідкоземельні корисні копалини); домінування в традиційній обробній промисловості (частково це було досягнуто за допомогою пільгових позик та нижчих ринкових тарифів, а також слабких та слабо застосованих екологічних та санітарних норм та техніки безпеки) [9; 10].

Список використаних джерел

1. Panchenko V., Reznikova N., Bulatova O. Regulatory Competition in the Digital Economy: New Forms of Protectionism. *International Economic Policy*. 2020. № 1-2 (32-33). P. 49-79.
2. Bulatova O. V., Panchenko V. G. Neo-protectionism as a challenge to the liberal regulation. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: економіка*. 2018. Вип. 16. С. 86-93.
3. Bulatova O. V., Panchenko V. G. Regional trade agreements and the dialectics of protectionism and liberalism: new vectors of competitiveness. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: економіка*. 2018. Вип. 15. С. 114-124.
4. Панченко В. Г., Резнікова Н. В. Регіональні торговельні угоди як інструмент політики економічного патріотизму в контексті інтеграційного неопротекціонізму. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2017. Вип. 15. С. 67-71.
5. Резнікова Н.В., Іващенко О.А. Перспективи укладання і потенційні економічні ефекти регіональних торговельних угод в Південно-Східній Азії: аспекти незалежності в контексті нового регіоналізму. *Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 21. С. 29-34.
6. Reznikova N., Ivashchenko O. Projections of deglobalization in the contemporary international economic relations in the context of the paradigm of globalism. *Вісник Маріупольського державного університету. Серія: Економіка*. 2018. Вип. 15. С. 98-106.
7. Панченко В.Г., Резнікова Н.В. Неопротекціонізм як інструмент усунення внутрішньої суперечності лібералізму. *Ефективна економіка*. 2016. №1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5781>
8. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Розвиток industry 4.0 й цифрової економіки у фокусі глобального технологічного та інноваційного суперництва КНР і США. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 4–10.
9. Зварич Р.Є, Резнікова Н.В., Іващенко О.А. Експансіоністські імперативи та детермінанти міжнародної економічної політики КНР. *Ефективна економіка*. 2019. № 9. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7286>
10. Zvarych R., Reznikova N., Ivashchenko O. Approaches to identifying the form of china's economic expansion in the context of global economy transnationalization: the commercial expansion case. *Ефективна економіка*. 2019. № 8. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/>

МИХАЙЛО ГРОД,

аспірант Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

MYHAILO GROD,

graduate student, Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv

МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ З ПОЗИЦІЙ КОНЦЕПТУ СТАЛОСТІ ТА ТЕОРІЙ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

THE MECHANISM OF FINANCING THE CIRCULAR ECONOMY THROUGH THE CONCEPT OF SUSTAINABILITY AND THEORIES OF THE FINANCIAL SYSTEM

The abstracts are devoted to understanding the instruments of financing for a circular economy and aim to promote awareness of the key role that finance can play in the transition to a circular economy. We can refer to the financial instruments for the development of the circular economy: debt financing; loan private capital and capital from official sources; mezzanine financing as a hybrid of debt and equity financing; warranty; reimbursed grants/grants for conditional recovery. We have identified the financial mechanism of the circular economy through the prism of the concept of sustainability, where the financial system acts as an environment for the accumulation of resources for the transformation of economic systems. We also identified the financial mechanism of the circular economy through the prism of the concept of cyclical economic development. It is based on a new framework of regulatory rules and requirements, in which the idea of permanence and circularity determines the movement of international capital flows. This allows us to make an assumption that the financial system is able to act as a determinant of preventing systemic environmental crises. At the same time, the financial system can become a trigger for structural and financial crises if capital flows form financial bubbles through investment hype.

Keywords: circular economy, financial instruments, sustainability, financial system.

Перехід від лінійної економіки до економіки замкненого циклу створює нові виклики і можливості для фінансового сектору країн з провідними економіками [1; 2]. Можливості включають переосмислення філософії виробництва продуктів та послуг, циркулярне сільське господарство та цифрові рішення для трансформації галузей в частині впровадження нових моделей управління відходами, призначеними для замикання циклів матеріалів та ресурсів, а також управління водними ресурсами для підвищення ефективності, якості та безпеки постачання відповідно до концепту сталості і сталого розвитку як такого [3-5]. Більшість фінансових послуг нині стимулюють економічне зростання лінійної економіки. Фінанси лінійної економіки розвивають нашу економіку за принципом «бери – роби – втрачай», і цей принцип є результатом системи, у якій виснаження ресурсів, екологічні втрати та зростаючі відходи значною мірою ігноруються. У лінійній економіці виробники беруть ресурси для виробництва матеріалів та продуктів, а споживачі використовують їх та утилізують як відходи. Загальний обсяг відходів зазвичай тісно пов'язаний з обсягами матеріальних потоків для підтримки економічної діяльності. За оцінками Міжнародної групи з ресурсів, глобальне використання матеріальних ресурсів, ймовірно, збільшиться більш ніж удвічі до 2050 року, виходячи з поточних тенденцій лінійної економіки. Фінансування циклічності охоплює будь-які види фінансових послуг, у яких гроші використовуються виключно для фінансування, рефінансування, інвестування або часткового чи повного страхування нових та/або існуючих компаній чи проектів, що сприяють циклічності нашої економіки.

Після кількох хвиль фінансових криз, що набували як регіонального, так і глобального проявів, фінансова система цілком обґрунтовано стала сприйматись як інтегрована мережа, керована складно ієрархічним інституційним механізмом. Історично склалося так, що підхід, прийнятий багатьма вченими, а згодом і політиками, полягав у тому, щоб розглядати фінансові установи як відносно не пов'язані один з одним, що було типовим з позицій ортодоксальних підходів як в економіці, так і у фінансах, що власне і ставало завадою на шляху усвідомлення

взаємодії та адаптації компонентів системи. Попри супротив, що виникає в академічних та політичних колах, застосування теорії мереж, теорії складності та комп'ютерного моделювання у сфері фінансів дедалі набуває поширення. Застосування нових концептуальних підходів до ідентифікації фінансових інструментів та механізмів, що їх в собі уособлюють, допомагають ідентифікувати фінансову систему як інтегровану системи, що постійно розвиваються. Ключовим наслідком розгляду фінансової системи як мережі є те, що ми усвідомлюємо різні типи мережових ефектів, і це розуміння може допомогти нам розробити політику, яка може усунути або пом'якшити згубні типи таких ефектів. Концепція глобального каскаду, який визначається як загальносистемний ефект доміно, здатна описати процеси на кшталт тих, що відбувались у світовій фінансовій системі після того, як у серпні 2007 р. стався збій на грошових ринках США. Оцінюючи і власне моделюючи фінансову систему як мережу, ми можемо ідентифікувати інструменти впливу, які здатні запобігти кризі на випередження. Попри існування фінансових установ «надто інтегрованих, щоб збанкрутувати» (за принципом банків та хедж-фондів, що «надто великі, аби збанкрутувати»), сповідування політики, включаючи вимоги до капіталу та критерії їхньої відповідності сталому розвитку, відомі під акронімом ESG, відображають ризик конкретних установ. Таким чином, є підстави для оптимізму, здатне вплинути на міжнародні потоки капіталу та запобігти формуванню чергових бульбашок активів. Зелений перехід та енергетичний перехід зокрема здатен не лише вплинути на акторів фінансової системи через формування відповідного регуляторного середовища, але й напряду через вплив на доходність та ризиковість проєктів, що визначає запит на диверсифікацію інвестиційного портфелю та портфелю активів фінансових установ, а також портфелю інвесторів та позичальників.

Незаперечним стає факт, що зелений перехід дедалі активніше ідентифікують як спробу регулювати або контролювати дуже складні, інтегровані та швидко мінливі системи, такі як світ фінансів. По-перше, фінансова система не статична, а динамічна мережа, і різниця між цими характеристиками суттєва. Складові динамічних мереж постійно пристосовуються одна до одної, а відтак вони еволюціонують. Сюди входять регулюючі органи та регульовані установи. Найважливішим наслідком розгляду фінансової системи як динамічної мережі є те, що вона акцентує на непередбачуваності майбутнього системи, яка, по суті, є стійкою, але крихкою: деякі потрясіння в мережі будуть поглинатися системою, але інші потрясіння можуть дестабілізувати її таким чином, що це завдасть шкоди всім. Жодна із систем раннього сповіщення криз не здатна достеменно передбачити, які шоки будуть амортизовані системою, а які створять згубні глобальні каскади деструктивних наслідків. Приймаючи за аксіому факт, що майбутнє фінансової системи за своєю природою є непередбачуваним, це створює серйозні проблеми для будь-якої спроби її регулювання. Це означає, що регулюючим органам, які розробляють регуляторні правила гри, буде складно передбачити ступінь, в якій учасники фінансового ринку відреагують на нові правила. Усвідомлення цього факту саме по собі не є приводом для заперечень щодо доцільності регулювання, а застерігає від надмірної впевненості у тому, що регулювання може вирішити всі проблеми. Крім того, якщо моделювати фінансову систему як мережу, що здатна підпадати під дію ідіосинкратичних шоків, не вдасться уникнути визнання її системної нестабільності, а відтак існування множини факторів – екологічних, соціальних та фінансових – які здатні викривлювати напрям її розвитку. Такий підхід дозволяє ідентифікувати фінансовий механізм циркулярної економіки крізь призму концепту стійкості, де фінансова система є середовищем з акумуляції ресурсів для трансформації економічних систем. Також ми виокремлюємо фінансовий механізм циркулярної економіки крізь призму концепту циклічності економічного розвитку [6]. В його основі лежить новий каркас регуляторних правил та вимог, у яких ідея сталості та циркулярності визначає рух міжнародних потоків капіталу. Це дозволяє припустити, що фінансова система здатна виступати детермінантою запобігання системним екологічним кризам. У той же час, фінансова система може стати тригером виникнення криз структурних та фінансових у тому випадку, якщо потоки капіталу формуватимуть фінансові бульбашки через інвестиційний азіотаж [7]. Відтак до фінансових

інструментів розвитку циркулярної економіки ми можемо зарахувати: боргове фінансування; позичковий приватний капітал та капітал з офіційних джерел; мезонинне фінансування як гібрид боргового та пайового фінансування; гарантії; відшкодовані гранти/гранти на умовне відновлення. Подальше осмислення інструментів фінансування циркулярної економіки має на меті сприяти усвідомленню ключової ролі, яку фінанси можуть відігравати у переході до циркулярної економіки та зеленого зростання [8] в рамках вирішення глобальних проблем економічного розвитку [9] і запобігання деструктивним проявам регуляторної конкуренції [10].

Список використаних джерел

1. Резнікова Н.В., Іващенко О.А., Курбала Н.В. Ідентифікаційні характеристики розвинених країн у мандатах міжнародних організацій: ознаки передової економіки у фокусі дослідження. *Економіка та держава*. 2020. № 9. С. 17-24.
2. Резнікова Н.В., Іващенко О.А., Курбала Н.В. Ретроспективний аналіз альтернативних підходів до виокремлення розвинених країн: фінансовий, індустріальний, цифровий та інноваційний виміри розвитку. *Ефективна економіка*. 2020. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8172>
3. Іващенко О.А. Концепція сталості у фокусі цілей сталого розвитку/ Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С. 289- 291.
4. Іващенко О.А. Екологічні важелі конкурентоспроможності: від теорії до міжнародної практики. Зелена економіка та низьковуглецевий розвиток: міжнародний та національний вимір: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 4 грудня 2020 р.). Київ: Державна екологічна академія післядипломної освіти та управління, 2020. С. 67–71.
5. Іващенко О.А. До питання про співвідношення понять «зелене зростання», «сталий розвиток», і «зелена економіка»: від колізії до консенсусу. Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю: Матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції, 17 березня 2021 року / Упоряд. О.А. Іващенко. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2021. С. 132–136.
6. Reznikova N., Zvarych R., Zvarych I., Shnyrkov O. Global circular e-chain in overcoming the global waste. *Procedia Environmental Science, Engineering and Management*. 2019. Vol. 6 (4). P. 641-647. URL: http://procediaesem.eu/pdf/issues/2019/no4/72_Reznikova_19.pdf.
7. Reznikova N. Transnationalization as an aggravator of the nature use problem: challenges on the way to sustainable development. *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»*. 2016. №7. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ec_n/issue/view/163
8. Melnyk T., Reznikova N., Ivashchenko O. Problems of statistical study of «green economics» and green growth potentials in the sustainable development context. *Baltic Journal of Economic Studies*. 2020. Vol. 6 (3). P. 87–98.
9. Reznikova N., Ivashchenko O., Rubtsova M. Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development. *Економіка та держава*. 2020. №. 7. С. 24–31.
10. Panchenko V., Reznikova N., Bulatova O. Regulatory Competition in the Digital Economy: New Forms of Protectionism. *International Economic Policy*. 2020. № 1-2 (32-33). P. 49-79.

ЮРІЙ ДАНИК,

доктор технічних наук, професор, професор кафедри інформаційної безпеки Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
ВІТАЛІЙ АНДРЕЙЧУК,

кандидат наук з державного управління, Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

YURIY DANYK,

Doctor of Science, Professor, Professor of the Department of Information Security, National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»
<https://orcid.org/0000-0001-6990-8656>

VITALII ANDREICHUK,

Candidate of Sciences of Public Administration, Head of the training laboratory of methodical and publishing support of the educational process, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service, Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5238-5959>

МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ ТА КІБЕРДІЯМИ У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ

METHODS OF EVALUATION OF EFFICIENCY OF INFORMATION AND CYBER ACTIONS MANAGEMENT IN THE PROCESS OF NATIONAL RESISTANCE

The methodical apparatus for training, retraining and advanced training of the management of the public administration system, first of all, regional administrations and officials of local self-government on information and cybersecurity is offered. Methods for assessing and self-assessing the effectiveness of their actions to address these issues and assess the risks associated with them have been developed. The introduction of the developed methodological support on the basis of public-private partnership in the community of leading institutions of higher education, public organizations and the volunteer movement will allow to significantly increase the effectiveness of cyber-information confrontation in a short time. *Keywords:* methods of evaluation, efficiency of management, information and cybersecurity, national resistance.

Ефективна організація й управління інформаційними, інформаційно-психологічними та кібердіями у процесі здійснення національного спротиву потребують усебічного методичного забезпечення і системного підходу до дій органів державного управління та місцевого самоврядування. Незважаючи на достатньо повне нормативно-правове забезпечення їх обов'язків і повноважень та дій у сфері національної безпеки й оборони, у тому числі і з питань територіальної оборони, ці питання не знайшли необхідного висвітлення ні в Законі України від 16 липня 2021 р. № 1702-IX «Про основи національного спротиву» [1], ні в інших документах. Крім того, питання національного спротиву не знайшли відображення ні в «Стратегії кібербезпеки» [2], ні в Указі Президента України від 1 лютого 2022 р. № 37/2022 «Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про План реалізації Стратегії кібербезпеки України»» [3], ні в «Стратегії інформаційної безпеки» [4].

З початку збройного вторгнення РФ на територію суверенної України найбільш жорстке протистояння відбувається в кіберінформаційній та когнітивній сферах, тому питання організації й управління інформаційними, інформаційно-психологічними та кібердіями набувають все більшої актуальності, у тому числі й під час здійснення національного спротиву. Це потребує системного підвищення рівня знань і навичок керівників регіональних адміністрацій та посадових осіб місцевого самоврядування із цих питань. А вирішення питань об'єктивного оцінювання ефективності дій осіб з організації та управління інформаційними, інформаційно-психологічними та кібердіями вимагає відповідного методичного забезпечення. Не всі керівники обласних і місцевих військово-цивільних адміністрацій мали відповідні спеціалізовані й укомплектовані структури, підготовлені кадри і план дій у сфері забезпечення

інформаційної та кібербезпеки в умовах воєнного стану. До того ж ці питання внаслідок низки об'єктивних, а іноді й суб'єктивних причин переважно залишилися за межами уваги. Тому до цього активно долучилося громадянське суспільство і вирішення значної кількості цих питань взяли на себе волонтери та добровольці з так званих «ІТ армія України» та «Інтернет війська України» та різних неформальних груп інформаційного та кіберспротиву. Лише згодом налагодилася координація між державними органами, ІТ та громадянським суспільством. Багато питань не вирішені й досі. При цьому постійно виникають нові виклики, ризики і проблеми.

Для системного та своєчасного вирішення нами було розроблено й підготовлено методичку оцінювання ефективності управління інформаційними та кібердіями. Розроблені методики оцінювання ризиків реалізації різноманітних інформаційних і кіберзагроз та порядок їх здійснення. З метою максимально ефективного використання публічно-управлінського потенціалу для перемоги України в інформаційно-смысловій війні проти РФ передбачається проведення практичних тренінгів з оцінювання ризиків кіберінформаційних і когнітивних загроз, та оцінювання ефективності планування й організації дій керівного складу органів державного управління, місцевого самоврядування та ТО з управління ними в умовах сучасних кризових ситуацій. Крім того, запропоновано методичку самооцінювання дій персоналом органів державного управління, місцевого самоврядування й територіальної оборони з управління ризиками при розвитку ситуацій за різними сценаріями реалізації кіберінформаційних і когнітивних загроз під час організації та здійснення національного спротиву на основі сценарного методу.

Висновки. Запропоновано методичний апарат для здійснення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівного складу системи державного управління, передусім регіональних адміністрацій та посадових осіб місцевого самоврядування з питань інформаційної та кібербезпеки. Розроблено методики оцінювання та самооцінювання ефективності їх дій із вирішення цих питань та оцінювання ризиків, пов'язаних з ними. Упровадження розробленого методичного забезпечення на основі державно-приватного партнерства у співдружності з провідними закладами вищої освіти, громадськими організаціями та волонтерським рухом дасть можливість у стислі терміни значно підвищити ефективність кіберінформаційного протидіювання.

Водночас системно-інтегруючою установою розглядається Київський національний університет імені Тараса Шевченка як провідний заклад вищої освіти України, що має у своєму складі практично весь перелік структурних підрозділів, які готують висококваліфікованих фахівців у галузях національної безпеки і її складових, і проводять фундаментальні наукові дослідження на світовому рівні. Авторитет професорсько-викладацького складу Університету дає змогу комплексно підійти до вирішення питань національної безпеки, обґрунтувати, розробити й упровадити сучасні методики, необхідні для вирішення актуальних завдань.

А безпосередню реалізацію підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації керівного складу системи державного управління та місцевого самоврядування з цих питань доцільно покласти на Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби, який входить до складу Університету, має значний досвід і висококваліфіковані кадри для підготовки та перепідготовки публічних управлінців і державних службовців у відповідних сферах.

Список використаних джерел

1. Про основи національного спротиву. Закон України від 16 липня 2021 року № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20#Text>
2. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію кібербезпеки України». Указ Президента України від 26 серпня 2021 року № 446/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4472021-40013>
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 30 грудня 2021 року «Про План реалізації Стратегії кібербезпеки України». Указ Президента України від 1 лютого 2022 року № 37/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/372022-41289>
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки». Указ Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>

В'ЯЧЕСЛАВ ДІДКІВСЬКИЙ,

аспірант ОНП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

VIACHESLAV DIDKIVSKYI,

graduate student of the educationally scientific program «Public Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-0761-2048>

Науковий керівник: **Валерія Голубь**, д.держ.упр., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ

REFORMING THE GENERAL PRINCIPLES OF ENSURING THE SAFETY OF COMMERCIAL ROAD TRANSPORT AS AN ELEMENT OF THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS

The main core for further road traffic safety development is planning, based on new trends in the mentioned sphere and EU integration assignment and obligation imposed by the Agreement of the EU association.

Hence, it is crucial to focus on strategic and tactical planning and complete integration of all norms included in EU legislation and foreseen in mentioned above Agreement into the Ukrainian legal base. Such actions and measures might be included in strategical documents with structural planning and budgeting.

Keywords: road safety, implementation mechanism, traffic safety, commercial transport, reforming, EU integration.

Загальнодержавний принцип забезпечення безпеки дорожнього руху в Україні має характер поставарійного реагування та недостатньо сконцентрований на елементах упередження та ризик-орієнтованої системи.

Одним із ключових є принципи у розвинених країнах світу є підхід «Vision Zero», який передбачає принцип нульової толерантності до смертності та травматизму на дорогах, започатковано у Швеції в 1995 р. – який базується на дев'яти загальних принципах (компонентах значної прихильності до підходу нульової аварійності): політичні обов'язки, чіткий план дій, справедливість, співпраця, взаємодія, системний підхід, який базується на статистичних даних, залучення громад, прозорість [1]. Рішення про запровадження такої системи було прийнято на III Глобальній міністерській конференції з безпеки дорожнього руху (19–20 лютого 2020 р. у м. Стокгольм), що запровадило системи «Vision Zero» та «Safe Systems», відповідно до Стокгольмської декларації 2020 р. та прийнятої резолюції № 70/1 Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 р. «Перетворення нашого світу: порядок денний в галузі сталого розвитку на період до 2030 року» [2, с. 1].

Дане реформування має бути передбачено у таких стратегічних документах, як стратегія підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року [3], Державна програма підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року, яка фактично націлена на реалізацію зазначеної стратегії [4], а також Національна транспортна стратегія України на період до 2030 року [5] та плану заходів із її реалізації [6].

Також ключовим є напрямок реформування із врахуванням євроінтеграційного вектору розвитку нашої держави та реалізації вимог Угоди про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 30.11.2015 [7]. Серед ключових напрямків та питань, які потребують реформування можна виділити:

– ключовим процесом регламентації перевезення великогабаритних вантажів є факт їхньої неподільності (прикладом може бути турбіна виробництва Siemens, яка є неподільним вантажем, у зв'язку із тим що її виробництво здійснюється за кордоном, транспортування має бути здійснено на території України, із метою подальшого встановлення, як приклад). Для цього має бути визначено маршрут руху та обсяги фінансової компенсації, враховуючи технічні характеристики дорожньої мережі. Отже, це питання може бути частково вирішено шляхом імплементації вимог Директиви 1999/62/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 17 червня 1999 р. «Про стягнення плати за використання певної дорожньої інфраструктури у зв'язку з перевантаженням транспортних засобів»;

– важливим питанням забезпечення безпеки є визначення умов допуску до ринку, шляхом визначення чітких вимог, що є базовим принципом диференціації спроможних та не «готових» потенційних перевізників забезпечувати безпеку перевезень пасажирів (вантажів), ще фактично до виконання такої діяльності. Регламент (ЄС) № 1071/2009 Європейського Парламенту та Ради від 21 жовтня 2009 року «що встановлює загальні правила щодо умов, які повинні долучатись до здійснення професій автомобільного транспортного оператора, та скасування Директиви Ради 96/26/ЄС»;

– стратегічно необхідним є запровадження підтвердження професійної компетенції водіїв, що безпосередньо вплине на мінімізацію людського фактору саме під час забезпечення перевезення та значного зменшення аварійності та, як наслідок, травмування, та смертності на дорозі. Відповіді вимоги визначені директивою 2003/59/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 15 липня 2003 року «Про початкову кваліфікацію та періодичну підготовку водіїв певних дорожніх транспортних засобів для перевезення вантажних автомобілів та пасажирів, внесених до Регламенту (ЄС) № 3820/85 і Директива Ради 91/439/ЄС, а також скасування Директиви Ради 76/914/ЄС»;

– одним із комплексних і ключових питань є поєднання стандартів, у тому числі соціальних, визначених Регламентом (ЄС) № 561/2006 Європейського Парламенту та Ради від 15 березня 2006 року «Про гармонізацію певного соціального законодавства, що стосується автомобільного транспорту, та внесення змін до Регламенту Ради (ЄС) № 3821/85 та (ЄС) № 2135/98 та скасування Регламенту Ради (ЄС) № 3820/85 (Текст, що стосується ЄЗ) – Декларація»;

– додатковим та суттєвим, але не менш важливим фактором забезпечення безпеки є фактор стабільності функціонування ринку, та державні соціальні зобов'язання, що визначено Регламентом (ЄС) № 1370/2007 Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2007 року «Про послуги громадського пасажирського транспорту залізничним та автомобільним транспортом та про скасування Регламентів Ради (ЄС) № 1191/69 та 1107/70». Даний регламент має більше стосунок до забезпечення PSO's (public social obligations) – державні соціальні зобов'язання, але також частково стосується забезпечення безпеки [8].

Отже реформування загальних принципів забезпечення безпеки комерційного автомобільного транспорту має багатовекторну структуру та потребує системного проходження етапів теоретичної імплементації та практичного застосування норм права ЄС.

Список використаних джерел

1. What is Vision Zero? URL : <https://visionzeronetwork.org/about/what-is-vision-zero>.
2. Stockholm Declaration Third Global Ministerial Conference on Road Safety: Achieving Global Goals 2030 Stockholm, 19–20 February 2020. URL : <https://www.roadsafetysweden.com/contentassets/b37f0951c837443eb9661668d5be439e/stockholm-declaration-english.pdf>
3. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України / Законодавство України / Про схвалення Стратегії підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2024 року / URL: <https://zakon.rada.gov.ua>
4. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України / Законодавство України / Про затвердження Державної програми підвищення рівня безпеки дорожнього руху в Україні на період до 2023 року / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1287-2020-%D0%BF#Text>
5. Офіційний веб-сайт Верховної Ради України / Законодавство України / Про схвалення Національної транспортної стратегії України на період до 2030 року / URL: <https://zakon.rada.gov.ua/>
6. Урядовий портал / Уряд затвердив план заходів з реалізації Національної транспортної стратегії України до 2030 року / URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-plan-zahodiv-z-realizaciyi-nacionalnoyi-transportnoyi-strategiyi-ukrayini-do-2030-roku-vladislav-kriklij>
7. УГОДА ПРО АСОЦІАЦІЮ між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони / Офіційний сайт Верховної Ради України/ URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text
8. EUR-Lex Access to European Union Law URL: <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html>.

ОКСАНА ЖІЛЯЄВА,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OXSANA ZHILYAEVA,

*graduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5909-4297>*

Науковий керівник: Микола Стадник, д.філос.н., професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРИНЦИПИ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

PRINCIPLES, FORMS AND METHODS OF IMPLEMENTATION OF STATE INFORMATION POLICY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Nowadays we observe that information wars are being waged at the levels of history, ideology, religion, education and science. The processes of transformation affect international relations, geopolitical thinking and a new approaches to national security. The rapid growth and expansion of the Internet makes the world subjectively smaller and more accessible. Technical devices let you know about events in any corner of the earth in a real time. The issue of ensuring information security is acute for Ukraine in the period of global and regional information confrontations. The introduction of new technologies increases the importance of the main component of national security – information.

During the war, we must protect the national information space from propaganda, disinformation and manipulation, anti-Ukrainian influences that promote the ideas of violence, separatism, national enmity, attempts to destroy national identity. Russian Federation is spreading misinformation, distorting coverage of facts and events, while technology of Russian information operations is aimed not only at influencing and dominating the Ukrainian space, but also fighting for public consciousness at the global international level.

Keywords: information security of the country, state information policy, globalization, information space, information weapon, information strategy.

У сучасному світі на рівнях історії, ідеології, релігії, освіти та науки ведуться інформаційні війни. Процеси трансформації впливають на міжнародні відносини, геополітичне мислення, на формування нових підходів до національної безпеки країни. Стрімкий розвиток та розширення Інтернет простору робить світ суб'єктивно менший, доступніший. Технічні засоби дозволяють дізнатися про події у будь-якому куточку землі у реальному часі. На переході до постіндустріального суспільства посилюється роль інформаційних систем, як стратегічно важливих галузей науки, культурно-освітнього рівня населення та головне – міра його соціальної захищеності. В основі нинішнього розвитку суспільства лежить нематеріальна субстанція – інформація. Боротьба в інформаційній сфері має таку ж мету, як і збройні конфлікти. Сьогодні в період глобальних та регіональних інформаційних протистоянь перед країною гостро постає питання забезпечення інформаційної безпеки. Впровадження новітніх інформаційних технологій посилює важливість основної складової національної безпеки – інформаційної. Збереження інформаційного суверенітету є актуальною проблемою для України, яка знаходиться під впливом маніпулятивних інформаційних технологій та пропагандистських дій з боку сусідньої держави. Часто у текстах дослідників можна прочитати вислів «російсько-український конфлікт», з яким не можна погодитися, оскільки у нас йде повномасштабна війна, яка починалася як гібридна війна. А в умовах війни державі необхідно захищати національно-інформаційний простір від пропагандистського впливу, поширення дезінформації та маніпуляцій, антиукраїнськими впливами, які пропагують ідеї насильства, сепаратизму, національної ворожнечі, спроби руйнування національної ідентичності. Проблема гарантування інформаційної безпеки в умовах бойових дій України є актуальною, оскільки з боку Російської Федерації відбувається

упереджене поширення дезінформації, перекручене висвітлення фактів та явищ, а технологія російських інформаційних операцій спрямована не тільки на вплив та домінування в українському просторі, але й іде боротьба і за суспільну свідомість на світовому рівні.

До стратегічних ресурсів країни належить інформаційний ресурс. Вміння володіти сучасною інформаційною зброєю є однією з головних умов невід'ємної складової національної безпеки держави. Розгромити державу можна не лише за допомогою економіки чи воєнно-промислового комплексу, але й за допомогою інформаційної зброї, яка часто виявляється ефективнішою.

З часом інформація стає стратегічним ресурсом – одним із основних джерел економічної та військової складової міцної держави. Нині жодна сфера людського життя не може функціонувати без інформаційно-розвинутої інфраструктури. Ми є свідками розвитку та становлення інформаційного суспільства, в якому інформаційна діяльність буде основою економічного процвітання і благополуччя. Проникаючи в усі сфери діяльності держави, інформація набуває політичне, матеріальне і вартісне вираження.

Саме через інформаційне середовище найчастіше здійснюються загрози національній безпеці в різних сферах діяльності держави. Глобальна інформатизація і розвиток Інтернету привели до того, що інформаційна інфраструктура країни і національних інформаційних ресурсів виявилися досить уразливими об'єктами впливу з боку іноземних держав, терористичних організацій, кримінальних груп і окремих зловмисників. Виявлення й аналіз загроз інформаційної безпеки Україні, вироблення і вживання заходів, необхідних для адекватної відповіді на них, повинні розглядатися як найважливіші пріоритети національної безпеки. Ефективно протистояти інформаційним загрозам у сучасних умовах може лише добре організована державна система забезпечення інформаційної безпеки, що повинна здійснюватися при повній взаємодії всіх державних органів, недержавних структур і громадян [1].

У різних країнах світу в умовах розвитку інформаційного простору з'явилася тенденція забезпечення національної безпеки. В США прийнята «Стратегія національної безпеки», Канаді «Політика національної безпеки», Італії «Стратегічна концепція національної оборони», Великобританії, Китаї та інших країнах так звані «Білі книги». В Україні – приймалися «Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» від 8 червня 2012 року №389/2012, [2] «Військова доктрина України» №390/2012 [3], також У лютому 2017 року Президент Петро Порошенко підписав Указ, яким увів в дію рішення Ради національної безпеки і оборони «Про Доктрину інформаційної безпеки України» [4] та затвердив Доктрину. В документі йдеться, що необхідність прийняття Доктрини інформаційної безпеки України зумовлена виникненням актуальних загроз національній безпеці в інформаційній сфері, а також потребою визначення інноваційних підходів до формування системи захисту та розвитку інформаційного простору в умовах глобалізації вільного обігу інформації.

У геополітичній конкуренції інформаційна безпека держави є основним фактором. Відомо, що під впливом так званих «інформаційних вкидів» у суспільства може змінюватися мораль, світогляд, йде нав'язування інтересів чи способу життя, що несе приховану агресію та виробленню механізмів протидії національним інтересам.

Спочатку інформаційна та гібридна, а з лютого місяця повномасштабна війна проти України привернула увагу цивілізованого світу. Неабиякий інтерес був викликаний у країнах Східної Європи, оскільки вони мають таку ж вразливість до зовнішніх дій у інформаційному середовищі. Першими зреагували сусіди Росії: Латвія, Литва, Естонія, Польща. Вони легко приміряли ситуацію у нашій країні на себе і зробили відповідні висновки.

Медіаексперти визнають, що законодавчих норм для заборони шкідливої пропаганди в Україні достатньо. Держава здійснює регулювання суспільних відносин виконуючи цілу систему органів влади. Відповідно до теорії розподілу влади (законодавча, виконавча, судова), звернемо увагу на функції окремих органів влади, які стосуються інформаційної сфери. Верховна рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, Національна рада України з

питань телебачення і радіомовлення, Державний комітет телебачення і радіомовлення, Рада національної безпеки і оборони України, Міністерство юстиції України та Державна служба інтелектуальної власності та Міністерство інформаційної політики України.

Російська пропаганда, як складова гібридної війни проти України, вимагає своєчасного реагування та ефективної діяльності влади та суспільства. Держава потребує адекватної інформаційної політики, патріотизму та відповідальності ЗМІ. Необхідно використовувати адресну та наступальну інформаційну політику. Для цього потрібна координація та тісна співпраця різних міністерств та відомств. Необхідні зміни в законодавстві, які б ефективно регулювали діяльність ЗМІ та сприяли підвищенню відповідальності керівників чи власників ЗМІ. У суспільстві мають бути чіткі визначення таких понять, як «гібридна війна», «агресія», «інформаційна війна», «сепаратизм», «міжнародний злочин», «повномасштабна війна» тощо. Українці мають орієнтуватися на міжнародне право та бути впевнені в тому, що на військових злочинців чекає суд та Гаазький трибунал.

Список використаних джерел

1. Дмитренко М. А. Проблеми інформаційної безпеки України Український науковий журнал «Освіта регіону» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://social-science.com.ua/article/807>
2. «Стратегія національної безпеки України «Україна у світі, що змінюється» від 8 червня 2012 року №389/2012 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389/2012#n6>
3. «Військова доктрина України» №390/2012 <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/390/2012#n6>
4. Доктрина інформаційної безпеки України [затверджена указом Президента України від 25 лютого 2017 року №47/2017]. – К.: Офіційний вісник України, 2017. – № 20.

СВІТЛАНА ЗАВГОРОДНЯ,

кандидат наук з державного управління, старший науковий співробітник відділу критичної інфраструктури, енергетичної та екологічної безпеки центру безпекових досліджень Національного інституту стратегічних досліджень

SVITLANA ZAVGORODNIA,

Ph.D in public administration, Senior Research Fellow of the Critical Infrastructure, Energy and Environmental Security Support Office Center for Security Studies National Institute for Strategic Studies

<https://orcid.org/0000-0002-2177-9995>

СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ «ЕНЕРГЕТИЧНА БІДНІСТЬ» В РАМКАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОСТАНОВКА ПИТАНЬ

THE CONCEPT «ENERGY POVERTY» WITHIN THE FRAMEWORK OF THE TRANSFORMATION OF PUBLIC ADMINISTRATION ACTIVITY: ASSIGNMENT OF ISSUES

Energy resources for society remain an integral part of life, and the level of energy consumption and the structure of fuel use by the population are closely correlated with their socio-economic development. In the international arena, the expansion of the tools of hybrid confrontation through the implementation of energy in the system of ensuring the realization of their own national interests is parallel to the process of optimizing the limits of government intervention in the energy sector. In Ukraine, at the stage of changing the models of the energy sector, the transition to liberalized energy markets and in the period of the global conflict, at the same time, it is provided the transformation of the process of public administration, improving tools for cooperation in the triangle «state – energy producer – energy consumer». The security dimension of the transformation of public administration in terms of the availability of energy resources for society raises a number of issues that need to be taken into account when studying the concept of «energy poverty».

Keywords: energy poverty, energy availability, liberalization of energy markets, energy weapons.

Геоекономічні, етнокультурні, кліматичні та інші процеси, які активно тривають у світі актуалізували поширення нетрадиційних методів політичного і економічного протистояння. Протягом останніх десятиліть окремі країни збагатили інструментарій у гібридному протистоянні за рахунок імплементації енергетики у систему забезпечення реалізації власних національних інтересів на міжнародній арені. Зазначені тенденції постають у протиріччя із затвердженими на саміті ООН у 2015 р. Глобальними Цілями сталого розвитку, зокрема виконанням Цілі 7. Доступна та чиста енергія. За умов розширення інструментарію економічного протистояння і водночас оптимізації межі втручання апарату державного управління в енергетичну сферу життєдіяльності актуалізуються питання безпекових аспектів трансформації системи державного управління у зазначеній сфері.

Дослідженню безпекових аспектів трансформації державного управління у різних сферах життєдіяльності суспільства приділяли увагу Р.Войтович, С.Кравченко, М.Орел, А.Михненко, І.Розпутенка та ін., висвітлюючи суперечливий характер і акцентуючи на невизначеності в оцінках його наслідків. Зокрема, науковці вбачали, що (1) трансформація системи державного управління зумовлюється внутрішніми і зовнішніми факторами, відповідно до чого вона може мати як прогресивний, так і регресивний характер, оскільки може створювати належні умови для розвитку окремої держави, а також протистояти розвитку держав [1, с.15]; (2) глобалізація фундаментально змінює наше економічне, політичне і соціокультурне буття, але руйнація і розмивання ціннісних систем і соціальних структур, що склалися віками, викликає глибоке занепокоєння [2, с.114]; (3) в ідентифікації загроз національній безпеці ключовим є виявлення дій з руйнації культурного коду та національних цінностей, які визначають ціннісні орієнтації на рівні свідомості та підсвідомості індивідів, їх політичні, культурологічні та світоглядні уявлення і переконання, моральні та етичні принципи поведінки [3, с. 99].

Зокрема, Р.Войтович зазначає [1], що оцінити сутність трансформації можна лише виходячи з того, наскільки вона відповідає реалізації загальнолюдських цінностей, потребам та інтересам усіх груп громадськості. З огляду на це, дослідниця ідентифікує такі методи трансформації як: відкриті (зумовлені реалізацією спільної системи інтересів між державами), силові (характеризуються нав'язуванням з боку окремої держави системи інтересів, які не узгоджуються з розвитком іншої держави). На думку Р.Войтович, саме силові методи трансформації становлять значні виклики для функціонування національної системи державного управління, оскільки позбавляють державу можливості робити власний вибір трансформаційної політики держави в умовах глобалізації. Науковець надає класифікацію фундаментальних загальнолюдських цінностей (моральність, справедливість, свобода, істина, краса (культура)), які мають бути покладені в основу трансформації системи державного управління. При цьому акцентує увагу, що загальнолюдські цінності не зникають, а переходять у нову якість за якої поняття солідарності між державами практично зникає, оскільки основним пріоритетом для держав залишається реалізація власних інтересів.

І.Розпутенко [2] зіставляючи формальні й реальні вигоди/втрати для України від управлінських трансформацій, констатував про неналежну готовність державних органів до участі у глобальних процесах. Науковець доводив, що попри пропаганду переваг ринкових механізмів господарювання існує різке розмежування суспільства за майновим станом та його духовно-культурний занепад. В основі розвитку України науковець вбачав формування своєрідної, української моделі гармонійного розвитку, де категорія ефективність оцінюється не лише кількісними показниками, а категоріями і рівнем духовного збагачення.

М.Орел вбачає, що завжди існує небезпека неадекватної оцінки суб'єктом своєї безпеки. Вона полягає в тому, що суб'єкт починає діяти виходячи з власних уявлень про небезпеку, а не з об'єктивної реальності, тобто завжди існує проблема визначення співвідношення (межі) між наявною і суб'єктивно визначеною як небезпекою, так і безпекою. Зважаючи на це, сьогодні економічна боротьба все більше стає боротьбою за свідомість, в політиці зростає маніпулювання, яке дезорієнтує масову свідомість, а в культурі переважає споживацтво, як спосіб життя. Тобто, сьогодні на культурному, цивілізаційному, релігійному та інших «фронтах» йде світова інформаційно-інтелектуальна війна, а за таких умов говорити про необхідність зменшення ролі державних інститутів та інституцій у тих чи інших сферах суспільного життя, є не зовсім коректним [3].

З огляду на вище викладене, для подальшого дослідження соціального явища «енергетична бідність» в рамках трансформації державного управління потрібно враховувати: (а) виклики, що постають у напрямку реалізації потреб суспільства, соціальних груп у енергетичних ресурсах при оптимізації межі втручання апарату державного управління в енергетичну сферу життєдіяльності та з урахуванням сучасних світових інформаційно-інтелектуальних війн; (б) наскільки наявні управлінські трансформації забезпечують перехід на вищий рівень розвитку у частині забезпечення економічної доступності енергії для суспільства, сприяють формуванню конкурентних енергетичних ринків, дають змогу суспільству скористатися перевагами лібералізованих внутрішніх енергетичних ринків; (в) які інструменти можуть застосовуватися за оптимальної межі втручання апарату державного управління в енергетичний сектор, є сумісними зі спільним енергетичним ринком ЄС і водночас забезпечують реалізацію загальнолюдських цінностей, потреб та інтересів усього суспільства.

Список використаних джерел

1. Войтович Р. Трансформація системи державного управління в умовах глобальної інтеграції. Вісник Національної академії державного управління при Президентові України, 2011, 3: 13-24.
2. Розпутенко І. Цивілізаційний вибір України в умовах глобалізації. Вісник Національної академії державного управління при президентіві України (Серія «Державне управління»), 2017, 1: 112-122.
3. Орел М. Г. Трансформація культурного коду та державності в епоху постмодерну та їх взаємозв'язок у контексті політичної безпеки. Інвестиції: практика та досвід. 2019. № 2. С. 95–101. DOI: 10.32702/2306-6814.2019.2.95

ЮРІЙ ЗАСКОКА,

аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

YURI ZASKOKA,

postgraduate student of Globalistics, European Integration and National Security Management, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv <https://orcid.org/0000-0001-8984-2623>

Науковий керівник: **Лариса Шупілова**, к.політ.н., доцент, доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЗАХИСТ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ ВІД КІБЕРАТАК РФ

PROTECTION OF CRITICAL INFRASTRUCTURE FACILITIES OF UKRAINE FROM CYBER ATTACKS OF THE RUSSIAN FEDERATION

Theses reveal the process of cyber warfare of the Russian Federation against Ukraine, their form and content. It is alleged that during the entire period of active cyber attacks on the critical infrastructure of Ukraine, the relevant authorities confirmed only three powerful cyber incidents. It is concluded that the cyber activity of the Russian Federation on the information front was limited in nature and methods of influence, which is observed in the cooperation of Russian and Belarusian hacker groups related to the structures of the security and defense sector of these countries. The description of information and psychological special operations of the Russian Federation against Ukraine is given. The general conclusion is that after the imposition of economic sanctions on many countries around the world, Russia will face challenges that will prevent Russian cyber threats and cyber warfare.

Keywords: cyber security, cyberattacks, critical infrastructure facilities, cyber activity, information warfare operations.

Росія почала випробовувати нові методи кібератак на Україну з самого початку російсько-української війни в 2014 р. Відтоді багато критичних об'єкти інфраструктури зазнавало кібератак. З початком активної фази російсько-української війни, з лютого 2022 році РФ збільшила кількість таких атак. За перший місяць активних військових дій було здійснено втричі більше кібератак на українську інформаційну інфраструктуру порівняно з аналогічним періодом попереднього року[3].

Російській підхід до поняття «інформаційна війна» поєднує активні дії в кіберпросторі, а також проведення інформаційних та психологічних спеціальних операцій (IPSO), що виконується постійно, але посилюється протягом активної фази конфлікту.

Напередодні російського військового вторгнення в 2022 році кібератаки на Україну відбувалися у таких формах:

- атаки на публічні реєстри де зберігаються бази даних громадян України та центральних органів влади (14–15 січень 2022 р.) [5].
- підготовчі атаки: розподілені атаки відмови в обслуговуванні (DDoS) на громадські інформаційні ресурси та банківські установи, фішингові атаки на державні органи та CIF, поширення шкідливого програмного забезпечення, проникнення та вандалізм публічних і приватних мереж (14–23 лютого 2022 р.) [2].
- кіберактивність для підтримки військової кампанії: електронні листи та прості службові повідомлення, кібератаки на CIF, пошкодження веб-сайтів, DDoS, намагання отримати доступ до внутрішньої інформації у системі (24 лютого).

Доступ до офіційних даних про ефективність російських кібератак на українських об'єкти критичної інфраструктури є обмеженою. Іноземні аналітики стверджують, що численні успішні атаки відбулися на початку війни[1] однак, було підтверджено лише три потужні кіберінциденти: проти Укртелекому; проти системи електронного документообігу (Міністерство закордонних справ, Viasat, супутника провайдер зв'язку). Крім того, Росія продовжує безуспішні кібератаки на Starlink, постачальник послуг супутникового Інтернету.

Можна зробити кілька попередніх висновків. Кіберактивність Росії з середини січня 2022 року мала:

- обмежені методи, Росія в основному використовувала стандартні методи кібератаки, такі як DDoS і фішинг. Фішингові атаки мали в цілому, були низької якості, що свідчить про це Росія не очікувала і не була готова, підтримувати кіберактивність протягом тривалого періоду. Тим не менш, ці обмежені методи мали певний успіх, і можна розглядати як загрозу;

- обмежений вплив. Хоча об'єкти української критичної інфраструктури були пріоритетними цілями для кібератак РФ, їх не можна назвати успішними. Це може свідчити про те Росія не змогла зламати системи захисту цих об'єктів, розмір їх враження був незначний;

- використання персональних даних, спроби злому приватних акаунтів електронної пошти українських військових та пов'язаних осіб, зокрема тих, які користувалися українськими поштовими сервісами i.ua та meta.ua (25 лютого), це стало можливим через крадіжки персональних даних з державних реєстрів. Захист особистих даних є критичним для особистої безпеки людини, Бучанська різанина свідчить про те, що російські військові володіли детальними персональними даними українців, у тому числі дані про місце життя та роботи окремої категорії громадян України, використовуючи ці дані для пошуку, наприклад, воїнів-ветеранів АТО/ООС, державних службовців, волонтерів, співробітників сектору безпеки та оборони України;

- співпраця між білоруськими і російськими хакерськими угрупованнями підконтрольними спецслужбам цих держав. Станом на середину квітня, українські експерти виявили щонайменше 14 різних хакерські групи, пов'язані з російськими і білоруськими спецслужбами.

Росія використовує також спеціальні інформаційні операції війни щоб впливати на жителів певного регіону або країни. Головна мета – створення атмосфери страху та хаосу, придушення руху опору і зміна політичної поведінки [4]. Таки інформаційні операції у мирний час можуть бути спрямовані на вплив на вибори в іноземних країнах (США у 2016 р.) або спонукання політичної дестабілізації (Україні на початку пандемії COVID-19). В період соціально-політичних криз і війн, кібероперації, як правило, стають більш агресивними та спрямовані на саботаж або злом веб-сайтів ЗМІ, державних органів влади, громадських установ для поширення фейкових новин [1]. Найбільш помітна масова кібер-кампанія з Війна Росії в Україні тривала 16-17 березня, коли понад десяток українських інформаційних ресурсів були атаковані одночасно. Центром атаки була стрічка новин телеканалу Україна 24. Зловмисникам вдалося порушити чутку що Президент Зеленський оголошує про капітуляцію України, одночасно запустивши а (вкрай неякісний) дипфейк цього нібито виступу у соціальних мережах [6].

В цілому, слід констатувати той факт, що після введення економічних санкцій багатьма країнами світу Росія зіштовхнеться із викликами, що унеможливлять російські кіберзагрози та ведення нею кібервійни. Це стосується дефіциту ІТ-фахівців, втрату іноземної експертизи у сфері ІТ, відтік мізків тощо. Війна в Україні показала масштаби невдач та неефективність здійснених кібератак на об'єкти критичної інфраструктури України та нездатність Росії конкурувати в дуже динамічних умовах розвитку сфери кіберпростору.

Список використаних джерел

1. David Cattler and Daniel Black, «The Myth of the Missing Cyberwar,» Foreign Affairs, 6 April 2022. URL: <https://www.foreignaffairs.com/articles/ukraine/2022-04-06/myth-missing-cyberwar?fbclid=IwAR1K7xubzXQWLTv6lqrVIQsYw9XEbUeXN6edsAX75pPMksl5TBgXqYfsweY>
2. Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України «Сайти низки державних та банківських установ знову зазнали масованої DDoS-атаки» Facebook, 23 February 2022.
3. Держспецзв'язок України «За місяць війни вже сталося майже втричі більше хакерських атак різного виду, ніж за аналогічний період минулого року. Facebook, 3 April 2022.
4. Dubov D. Russia's War in Ukraine: The War in Cyberspace. URL: https://icds.ee/en/russias-war-in-ukraine-the-war-in-cyberspace/?fbclid=IwAR2Uxg-r-x9CzUAb_i5OUIEMjn9gDivNfVilwAMPnkrMKaL3wiIDBSTHEXY
5. «Від кібератаки 14 січня постраждали 22 державних органи Держспецзв'язок. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/vid-kiberataki-14-sichnya-postrazhdali-22-derzhavnihi-organi-derzhspeczvyazku>
6. Хакери зламали стрічку в ефірі «Україна 24» та оприлюднили фейк про «капітуляцію Зеленського» URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/29189/2022-03-16-khakery-zlamaly-strichku-v-efiri-ukraina-24-ta-oprylyudnyly-feyk-pro-kapitulyatsiyu-zelenskogo/>

ОКСАНА ІВАЩЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності Національної академії статистики, обліку та аудиту

OXSANA IVASHCHENKO,

*Ph.D in Economics, Associate Professor, Head of the Department of Economics and Management of Foreign Economic Activities, National Academy of Statistics, Accounting and Audit
<https://orcid.org/0000-0002-8490-778X>*

ОФІЦІЙНА ДОПОМОГА РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

OFFICIAL DEVELOPMENT ASSISTANCE AS A TOOL OF NATIONAL SECURITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Despite progress in mobilizing financial and technical resources for the sustainable development goals set out in the Millennium Declaration, the need to finance efforts to eradicate poverty and eliminate the severity of global problems of inequality, hunger, access to education and others remains significant. Many developed countries have committed themselves to meeting the target for official development assistance to developing countries. Official development assistance, as one of the most important sources of external financing for sustainable development, plays an important role in helping developing countries to remove obstacles to sustainable, inclusive and equitable growth, including strengthening the institutional and physical infrastructure in the social sphere, encouraging foreign direct investment, trade and technological progress, improved health and education, enhanced gender equality, environmental conservation and poverty eradication. «Aid» now includes technical cooperation, debt relief or aid management costs, effectively nullifying the notion of deglobalization as such.

Keywords: official development assistance, sustainable development, national security.

Офіційна допомога розвитку (ОДР) є складовою глобального фінансування розвитку та сталого розвитку зокрема. Комітет зі сприяння розвитку (КСР) [1] поняття «допомога» й «фінансова підтримка» відносить до потоків ОДР, під якими маються на увазі гранти або позики країн та територій, включених до списку реципієнтів ОДР КСР та багатосторонніх установ, які здійснюються офіційними установами на пільгових умовах (тобто зі складовою гранту не менше 25%) та мають за основну мету сприяння економічному розвитку й добробуту країн, що розвиваються. Окрім фінансових потоків, до поняття «допомога» також входить технічне співробітництво, при цьому гранти, позики й кредити у військових цілях не включаються [1]. Складовою гранту допомоги членами КСР найменш розвиненим країнам (НРК) близька до 100% [2, с. 335]. Прикметно, що ЄС надає здебільшого гранти [3, с. 6], а сама допомога асоціюється з ідеєю пільговості. КСР має «Список реципієнтів ОДР», до якого входять країни з низьким і середнім рівнем доходів, за винятком країн-членів ЄС, а також країн з визначеною датою вступу в ЄС [4, с. 8].

Комітет сприяння розвитку ОЕСР розробив концепцію програмованої допомоги країні (СПА), яка вимірює лише ту частину допомоги, яка підлягає багаторічному програмуванню між двостороннім чи багатостороннім донором та країною-одержувачем [5, с. 61]. Лише частина допомоги запрограмована державними органами на рівні країни, що красномовно доводить досвід Південної Кореї. У порівнянні зі стандартним визначенням допомоги, СПА виключає: гуманітарну допомогу та списання боргу на тій підставі, що вони непередбачувані за своєю природою (і у разі списання боргу можуть не включати нові грошові потоки); адміністративні витрати донорів, стипендії донорів та підтримка біженців; фінансування неурядових організацій чи продовольча допомога на рівні місцевих органів влади.

Допомога часто є набір фінансових ресурсів та обміну знаннями, причому останній є важливим елементом доданої вартості допомоги. Обмін знаннями може здійснюватися у формі поширення того, що спрацювало в інших країнах, рекомендацій щодо реформування політики, визначення та розробки проєктів, впровадження відповідних соціальних, екологічних, управлінських та фінансових гарантій та багатьох інших елементів. Компонент обміну

знаннями, в принципі, може розподілятися по-різному відповідно до інших критеріїв, хоча мається на увазі, що певний знансвий компонент зазвичай входить у проєкт допомоги.

Згідно з Рамковим законом про міжнародне співробітництво в галузі розвитку, система ОДР в Південній Кореї є трьох рівневою і включає: загальне та координуюче агентство; наглядове агентство; агентство-виконавець. Комітет з міжнародного співробітництва з метою розвитку є найвищим органом, який контролює та координує плани, стратегії та політику ОДР. Міністерство економіки та фінансів та Міністерство закордонних справ відповідають за розробку політики, огляд проєктів та коригування пільгових кредитів та грантів відповідно. На основі цієї структури близько 40 організацій-виконавців здійснюють проєкти ОДР. У лютому 2021 року було створено Управління міжнародного співробітництва з метою розвитку та Раду зі стратегії співпраці з метою розвитку грантів для посилення комплексної координації ОДР в уряді.

Механізм підтримки ОДР у Кореї передбачає двосторонню допомогу, що надається безпосередньо країнам, що розвиваються, і багатосторонню допомогу, яка надається через співпрацю з міжнародними організаціями. Співвідношення двосторонньої та багатосторонньої допомоги за останні чотири роки становило приблизно 80:20. Двостороння допомога ділиться на безоплатну допомогу і пільгові кредити залежно від здатності країн, що розвиваються, погашати кредит. Співвідношення безоплатної допомоги та пільгових кредитів залишилося приблизно на рівні 40:60. Корея зосередила увагу на підтримці ОПР для азіатського регіону, за яким слідує Африка, Латинська Америка, Близький Схід та СНД. Ця орієнтована на Азію та Африку підтримка продовжуватиметься й у майбутньому. По групі доходів основна увага приділяється підтримці найменш розвинених країн, які потребують більшої кількості ресурсів для розвитку. По галузях основна увага приділяється охороні здоров'я, освіті та підтримці транспорту і зв'язку, і Корея планує і надалі розширювати підтримку охорони здоров'я та медичного обслуговування, щоб підтримати країни, що розвиваються, у боротьбі з наслідками пандемії і у майбутньому.

Корея обрала 27 пріоритетних країн-партнерів із 130 країн-партнерів на основі їхнього рівня доходів, політичної ситуації, дипломатичних відносин з Кореєю та потенціалу економічного співробітництва, що, по суті, зводить нанівець поняття деглобалізації як такої [6]. Для підвищення ефективності допомоги корейський уряд має намір зосередити щонайменше 70% двосторонньої офіційної допомоги з метою розвитку надання допомоги 27 пріоритетним країнам-партнерам. Пріоритетні країни-партнери обираються кожні 5 років після оцінки у КСР.

Список використаних джерел

1. Official Development Assistance (ODA). URL: <https://www.oecd.org/dac/financing-sustainable-development/development-finance-standards/official-development-assistance.htm>
2. Іващенко О.А. Проблеми вибору боргової політики в умовах економічної взаємозалежності. Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2018. С. 334-336.
3. Резнікова Н. В. Інституційні актори боргової залежності: роль кредитно-рейтингових агентств та міжнародних фінансових організацій. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 11. С. 5-9.
4. Іващенко О.А. Офіційна допомога розвитку в стратегії забезпечення його сталості. Бізнес-аналітика в управлінні зовнішньоекономічною діяльністю: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, 15 березня 2019 року / Упоряд. О.А. Іващенко. Київ: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2019. С. 97-101.
5. Резнікова Н.В., Рубцова М.Ю. Офіційна допомога в контексті реалізації цілей розвитку тисячоліття: проблема скорочення нерівності у доходах та боротьби з бідністю. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Економіка. 2014. Вип. 7. С. 57-65.
6. Reznikova N., Ivashchenko O. Projections of deglobalization in the contemporary international economic relations in the context of the paradigm of globalism. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія: Економіка. 2018. Вип.15. С. 98-106.

JOHN M. CALLAHAN,

Ph.D, Dean of the School of Graduate and Professional Studies New England College (USA)

ДЖОН М. КАЛЛАХАН,

Ph.D, декан Інституту післядипломної освіти та професійної підготовки Коледжу Нової Англії (США)

BACK TO THE FUTURE? A BRIEF LOOK AT U.S. COALITION LEADERSHIP IN RESPONSE TO THE 2022 RUSSIAN INVASION OF UKRAINE

НАЗАД У МАЙБУТНЄ? КОРОТКИЙ ПОГЛЯД НА КОАЛІЦІЙНЕ ЛІДЕРСТВО США У ВІДПОВІДІ НА ВТОРГЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ 2022 РОКУ

У тезах розкриваються проблеми лідерства США у коаліції країн НАТО і як це проявилось під час російсько-української війни. Стверджується, що серйозне завдання лідерства для НАТО розгортається тільки зараз, оскільки три нові держави-члени зараз або найближчим часом подають заявки на членство. Існує значний опір з боку різних сторін до приєднання Швеції та Фінляндії (в основному з боку Туреччини), у той час як опір членству України, на жаль, має ширшу основу. Лідер Альянсу, Сполучені Штати, мають або взяти на себе ініціативу в управлінні цими процесами приєднання, або втрутитися в лідерство Великобританії та східного рівня НАТО.

Зроблено висновок, що Україна бореться за те, щоб дозволити Сполученим Штатам відновити своє лідерське становище у світі, становище, яке жадібність, егоїзм та утопізм влади США було підірвано за останні 20 років. Але це положення необхідно відновити, інакше весь світ впаде в тиранію найближчим часом. Маючи це на увазі, США повинні нарощувати як двостороннє, так і багатостороннє лідерство у глобальному масштабі загалом і щодо Росії та України зокрема.

Ключові слова: НАТО, український конфлікт, лідерство США.

February 24, 2022 saw the return of large scale warfare to Europe with Russia's full scale invasion of Ukraine. With one act, the veneer of the post cold war order has been cast aside, calling into question the role and value of western leadership. Questions such as the value of membership in international organizations, especially the European Union and NATO have been spotlighted, as well as the role of the United States for the future. The U.S. has a decision to make.

The choice is simple. Does the U.S. value the world that it created in 1945 and then recreated in 1991? I refer here to the liberal, free market, democratic world which first contained and then destroyed Soviet Communism as a world force, and prevented the outbreak of great power warfare for one of the longest periods in history. The U.S. and its allies successfully navigated the end of the cold war but then, in a period from 2003, America squandered its power and reputation in a series of wars of choice, including Iraq and the majority of the war in Afghanistan, culminating in a catastrophic withdrawal from the latter country in August 2021.

It was the Afghanistan withdrawal that sets the backdrop for the administration's responses to the war crisis which began in December 2021 [1]. The Biden administration has come a long way since December, and even since late March, when the tap of U.S. assistance was turned on in a big way, with a series of increasingly large military support packages. Biden's actions have been couched out of an outright fear of nuclear war with Russia, but the result of his statements before the outbreak of war on refusing to fight a war with Russia worsened the situation by giving broad parameters that Putin could operate within without triggering U.S. intervention. Unfortunately, defining the size of a potential incursion, as Biden did in his speech on January 20, 2022, gave carte blanche to Russia to invade [2].

U.S. alliance leadership, unless a subset of powers willing to directly intervene in Ukraine emerges, has been exercised through NATO. Here the Biden administration has continued the trend of the Obama administration to «Lead from Behind.» In terms of the alliance response, the U.S. has allowed NATO's civilian leadership to do the talking, while affirming America's commitment to the alliance [3]. This is critical because NATO's military leadership is American, and having the Supreme Allied Commander Europe, who is also the head of U.S. European Command, speak for the alliance would instantly diminish the roles of the other member states. When the U.S. has wanted to speak in

a bilateral way, it has done so convincingly through the Secretary of State and the Secretary of Defense, culminating (at least for now) with the visit of the duo to Kyiv on April – and the statement by Secretary of Defense Austin that the goal of the U.S. is to «weaken» Russia [4].

NATO itself has acted decisively in its key mission of defending its member states against aggression. The organization has thus far responded quickly to move military forces to its eastern border in order to deter further Russian military aggression. Thus far, this has been successful. The big leadership challenge for, and within NATO is just now unfolding, as three new member states are now currently or imminently applying for membership. There is significant resistance from varying parties to the accession of Sweden and Finland (mainly from Turkey), while resistance to Ukrainian membership is, unfortunately, more broad based. It will be up to the alliance leader, the United States, to either take the lead on managing these accession processes, or be drug along into leadership by the UK and the eastern tier of NATO.

The evolution of U.S. alliance leadership can be seen with regard to Poland. Through NATO, the U.S. strongly supported Polish defense through the deployment of the 82nd Airborne Division and other forces as part of the NATO defense force there. But, a few weeks into the invasion, a major failure came when Poland floated the idea of providing its older MIG 29 aircraft to Ukraine. These aircraft would require little by way of training and could be operated almost immediately by the Ukrainians, who fly similar aircraft. However, Poland was unwilling to directly bait Russia by either flying the aircraft to Ukraine with Polish pilots or by inviting Ukrainian pilots to come and fly the planes home. This was a moment in which Poland sought alliance leadership, to get the involvement of the alliance leader, the U.S., to provide it with «top cover» against a possible Russian response. At the time, the U.S. refused to do this. However, a month later, Poland committed to providing a large number of tanks to Ukraine, with the U.S. openly acknowledging that the tanks would be replaced by more modern U.S. versions and acting as a coalition leader. Provision of modern U.S. field artillery and the proposal to provide modern Patriot missile anti-aircraft systems to Ukraine are further evidence of U.S. willingness both to provide leadership and to accept risk.

The Ukraine conflict has laid bare the hollowness of every facet of Russian society and capability. One can give some credit to Putin and his regime for fooling the world into believing that Russia still possessed the capabilities of a great power. That lie is being disproven daily in Ukraine. What is completely unforgivable is that Putin came, in the end, to believe his own lie. Other than raw destruction, Russia has shown its military to be incompetent, with outdated equipment, abysmal leadership, and an inability to perform basic military tasks such as combined arms attacks and simple logistics on land, and basic damage control at sea. All of this sets up a situation, of which I am honestly ashamed, in which Ukraine is fighting on in defense, not only of its own integrity and values, but for a series of other issues. Ukraine is fighting to discredit the forceful redrawing of borders as a political tool. It is fighting to keep any power from using nuclear blackmail to achieve its political ends. It is fighting against autocracy and for democracy. It is fighting against externally imposed corruption and instability. It is fighting to end Russia's great power aspirations. It is fighting for the freedom of Taiwan. And, yes, it is fighting to allow the United States to restore its position in the world, a position which greed, selfishness, and utopianism have eroded over the last 20 years. But it is a position which must be restored, lest the whole world falls to tyranny, and soon. With that in mind, the U.S. must increase both its bilateral and multilateral leadership efforts globally in general, and with regard to Russia and Ukraine in particular.

References

1. Roth, Andrew. «Biden says he won't send US troops to Ukraine to deter Russian threat.» The Guardian. com, December 8, 2021. Accessed on May 22, 2022.
2. Khalid, Asma. «How Biden is trying to clean up his comments about Russia and Ukraine.» National Public Radio, January 20, 2022. www.npr.org. Accessed on May 24, 2022.
3. Macias, Amanda. «Biden pledges «Full Force» to defend Americans, NATO allies with Ukraine under Russian threat. CNBC, February 15, 2022. www.cnbc.com. Accessed on May 23, 2022.
4. Ryan, Missy, and Timsit, Annabelle. «U.S. wants Russian military «weakened» from Ukraine invasion, Austin says.» The Washington Post, April 25, 2022.

ВОЛОДИМИР КАНАРСЬКИЙ,

аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

VOLODYMYR KANARSKY,

*graduate student of the Departments of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2112-3344>*

Науковий керівник: Лариса Шипілова, к.політ.н., доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ПРОТИДІЇ ГУМАНІТАРНОЇ ЕКСПАНСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ

PRIORITY DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF THE STATE POLICY OF INFORMATION SECURITY IN THE CONDITIONS OF OPPOSITION OF THE HUMANITARIAN EXPANSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE

The abstracts reveal the essence of the priority directions of improvement of the state policy of information security in the conditions of opposition of the humanitarian expansion of the Russian Federation about. It is argued that the effective provision of national security of Ukraine requires the development of scientifically sound state policy and strategy in the information sphere, defining the system of national values, vital interests in the information sphere of the individual, society and state. The author proposes such priority areas of state policy of information security as: Protection of vital interests of the individual, society and state from internal and external threats, Protection of sovereignty, maintenance of political and social stability, territorial integrity of Ukraine, Protection of critical information infrastructure, Information and communication technologies, ensuring Ukraine's participation in the international information security system.

Keywords: state policy of information security, humanitarian expansion, information technology, critical infrastructure facilities.

Ефективне забезпечення національної безпеки України потребує розробки науково обґрунтованої державної політики та стратегії в інформаційній сфері, визначення системи національних цінностей, життєво важливих інтересів в інформаційній сфері особистості, суспільства та держави, виявлення та постійного моніторингу актуальних загроз інформаційній безпеці держави, пошуку ефективних заходів для забезпечення інформаційної безпеки, захисту від інформаційних загроз і реалізації права на отримання достовірної інформації. При цьому забезпечення інформаційної безпеки вбачається наразі визначальним напрямом державної політики, від якого залежатиме існування суверенної України, її національна безпека, соціально-економічний розвиток та відповідне місце у світовому співтоваристві. Основними цілями державної політики України у сфері забезпечення інформаційної безпеки є забезпечення: захисту інформаційного суверенітету держави (особливо – національного інформаційного простору з інформаційним ресурсом і систем формування суспільної свідомості) в сучасних умовах глобалізації та інтернаціоналізації інформаційних процесів; рівня інформаційної достатності для прийняття рішень державними органами, підприємствами та громадянами; реалізації гарантованих Конституцією інформаційних прав і свобод громадян, суспільства й держави. Відтак, головне завдання державної політики у сфері забезпечення інформаційної безпеки – управління реальними та потенційними загрозами з метою створення необхідних умов для задоволення інформаційних потреб людини та громадянина, а також реалізації національних інтересів. З огляду на сучасні загрози інформаційній безпеці уявляється доцільним виділити такі пріоритетні напрями державної політики у сфері її забезпечення:

Захист життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави від внутрішніх і зовнішніх загроз. Виходячи із сучасних загроз національній безпеці України, цей напрям має концентруватися передусім на протидії загрозам, пов'язаним із застосуванням інформаційних технологій у військово-політичних цілях, у тому числі для здійснення ворожих дій і актів агресії, спрямованих на підриз суверенітету, порушення територіальної цілісності нашої держави. Відтак, першочерговими вбачаються такі заходи: удосконалення діючої системи забезпечення інформаційної безпеки Збройних сил України, військових формувань і органів, що включає в себе сили і засоби інформаційного протиборства; розробка та впровадження дієвих механізмів прогнозування, виявлення та оцінки інформаційних загроз; нейтралізація інформаційно-психологічного впливу, в тому числі спрямованого на підриз історичної спадщини, її спотворення чи викривлення фактів; поширення національного інформаційного продукту на тимчасово окупованих територіях; розробка та впровадження щодо них цілісної державної інформаційної політики; розвиток інформаційної культури молоді, а також культури особистої інформаційної безпеки, профілактика правопорушень в інформаційній сфері.

Захист суверенітету, підтримання політичної та соціальної стабільності, територіальної цілісності України. Невідкладними заходами цього напрямку мають стати: протидія використанню інформаційних технологій з метою пропаганди екстремістської ідеології, поширення ксенофобії, ідей національної ворожнечі, в тому числі й на міжнародному рівні; забезпечення захисту державної таємниці, іншої інформації обмеженого доступу, насамперед комерційної таємниці підприємств військово-промислового комплексу та інших, які мають особливе значення для економіки держави; нейтралізація інформаційного впливу, спрямованого на розмивання традиційних духовно-моральних цінностей українського народу; підготовка спеціалістів з протидії інформаційним загрозам на рівні державних освітніх програм.

Захист критичної інформаційної інфраструктури. З-поміж основних заходів цього напрямку: підвищення захищеності критичної інформаційної інфраструктури та стійкості її функціонування; розвиток механізмів виявлення та попередження інформаційних загроз і ліквідації наслідків їх прояву, викликаних інформаційно-технічним впливом на об'єкти критичної інформаційної інфраструктури; підвищення безпеки функціонування об'єктів інформаційної інфраструктури; розробка механізмів обміну інформацією з країнами НАТО та ЄС про передові практики у сфері забезпечення безпеки функціонування елементів критичної інформаційної інфраструктури.

Забезпечення розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Серед пріоритетів виокремимо такі заходи: розробка й виробництво конкурентоспроможних засобів забезпечення інформаційної безпеки; інноваційний розвиток галузі інформаційних технологій, що має відбитися на розташування України в рейтингу Індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій; підтримка інноваційного та прискореного розвитку системи забезпечення інформаційної безпеки, галузі інформаційних технологій; проведення наукових досліджень і здійснення дослідно-конструкторських розробок з метою створення перспективних інформаційних технологій забезпечення інформаційної безпеки.

Забезпечення участі України в міжнародній системі інформаційної безпеки. Провідними заходами цього напрямку мають стати: участь у формуванні системи міжнародної інформаційної безпеки на двосторонньому, багатосторонньому, регіональному, субрегіональному та глобальному рівнях; участь у розробці міжнародних документів системи інформаційної безпеки; формування механізмів міжнародного співробітництва у сфері протидії загрозам використання інформаційних та комунікаційних технологій у терористичних цілях; продовження та посилення співпраці з НАТО та ЄС у сфері запобігання загрозам в інформаційній сфері на державному та глобальному рівнях; підготовка та прийняття спільно з іншими державами – членами Організації Об'єднаних Націй міжнародних правових актів у сфері інформаційної безпеки; розвиток співпраці з державами – членами НАТО та ЄС у сфері

протидії інформаційній злочинності; підвищення ефективності інформаційного обміну між правоохоронними органами держав під час розслідування злочинів в інформаційній сфері.

Державна політика у сфері забезпечення інформаційної безпеки повинна втілюватися в нормах законодавства та програмних документах стратегічного планування. Водночас, систематизація інформаційного законодавства потребує створення стрункої комплексної галузі інформаційного права, формування положень, котрі знайдуть своє вираження в конкретних дефініціях законів та підзаконних нормативно-правових актів.

Таким базові закони України, що стосуються забезпечення інформаційної безпеки України мають спиратися на сформовану у структурі вітчизняної системи права самостійну підгалузь – правове забезпечення інформаційної безпеки, а також відповідну законодавчу підгалузь, положення якої нині містяться в багатьох законодавчих актах різних галузей України, а також основою для керівних документів державної політики в інформаційній сфері та процесу стратегічного планування забезпечення інформаційної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Негодченко В. Основні напрями державної інформаційної політики в Україні. Інформаційне право. 2016. №4. С.77-81. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2016/04/15.pdf>
2. Ситник Г.П. Концептуалізація «інформаційної безпеки» у контексті властивостей інформації як специфічної субстанції. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1595>
3. Ткачук Т.Ю. Державна політика у сфері забезпечення інформаційної безпеки на сучасному етапі. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2017. С.39-42. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/34230/1/>

МАРІЯ КАРМАЗІНА,

доктор політичних наук, професор, головний науковий співробітник відділу політичних інститутів та процесів Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України

MARIIA KARMAZINA,

Doctor of Political Science, Professor, Chief Researcher, Department of Political Institutions and Processes, Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine
<https://orsid.org/0000-0003-2887-682>

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (ПЕРІОД ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ)

ACTIVITIES OF POLITICAL PARTIES IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN NATIONAL SECURITY (PERIOD AFTER FEBRUARY 24, 2022)

There are a number of pro-Russian political parties in Ukraine whose activities pose a threat to the country's national security. These parties (today, as before) and, in particular, their corrupt (Russian) leaders, promote Russian narratives about Ukraine's history and Ukrainian identity, deny Russian aggression and Russia's annexation of Ukrainian territories, demean the Ukrainian language and culture, and distort the media information on the course and features of the war waged by Russia against Ukraine. Members of pro-Russian political forces who have in fact become traitors to Ukraine are fueling collaborationism, intimidating the country's population, and making significant efforts to overthrow the state system in the Ukrainian state. The change in legislation (after the full-scale Russian aggression on Ukraine) made it possible to suspend their activities. However, only a court (at the request of the Ministry of Justice of Ukraine) can ban them, and the public can help expose the treacherous activities of their members (including current parliamentarians).

Keywords: pro-Russian political parties, Russia's aggression, banning parties.

Актуальність обраної теми. Діяльність політичних партій в Україні до початку повномасштабної агресії Російської Федерації проти Української держави регулювалася Конституцією України, Законом України «Про політичні партії в Україні», Кодексом адміністративного судочинства України. В умовах війни правове регулювання функціонування політсил зазнало змін, що зумовило і наступне переформатування політичних практик, пов'язаних із сферою діяльності партій. Аналіз цих практик має сприяти розумінню можливих наступних викликів з боку політичних сил.

Завдання дослідження – проаналізувати:

- підстави для змін правового регулювання діяльності політичних партій в Україні (після 24 лютого 2022 р.);
- конкретні трансформації політико-правового поля щодо функціонування політсил;
- практичні дії влади, спрямовані на припинення діяльності низки партій.

Джерельно-емпірична база дослідження включає: законодавство України щодо політичних партій, емпіричні дані із сайтів громадських організацій (зокрема, РУХУ ЧЕСНО), фактаж, оприлюднений на інтернет-ресурсах щодо діяльності партійної еліти після початку повномасштабної російської агресії.

Результати дослідження дозволяють твердити:

1. З початком повномасштабного російського вторгнення в Україну стала особливо помітною колаборантська та антиукраїнська діяльність, яка, як зазначалося у пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій», реалізувалася «на різних рівнях і у різних формах», у тому числі – шляхом публічного «фальшування історії України, заперечення агресії проти неї і анексії Російською Федерацією її територій, приниження української мови і культури, формування засобами масової комунікації альтернативної до дійсності викривленої інформаційної картини світу щодо подій, пов'язаних із агресією проти України» [1]. Відзначаючи, що політичний та ідеологічний плюралізм, що реалізується, з-поміж іншого, і в ході діяльності політичних партій, «не може використовуватися для повалення державного ладу, здійснення і пропаганди колабораціонізму на користь держави-агресора», автори законопроекту наголосили, що «з метою захисту незалежності і суверенітету України від політичних сил, діяльність яких має характер колабораціонізму і спрямована на повалення в Україні державного ладу, знищення і підміну національної ідентичності її громадян, існує потреба законодавчого врегулювання ...порядку заборони і припинення діяльності відповідних політичних партій задля захисту

демократії в Україні» [1]. Таким чином, домінантною підставою для зміни законодавчого поля щодо функціонування політичних партій стали їхні антиукраїнські практики.

Своєрідним підтвердженням слушних зауважень законодавця стало створення «Реєстру держЗрадників», що був укладений (і продовжує розширюватися) Громадським рухом ЧЕСНО [2]. До «Реєстру...» потрапили не лише колишні «регіонали» (на зразок М. Азарова, О. Бондаренко, Г. Герман) чи экс комуністи (приміром, В. Ільмієв, С. Кілінкаров, П. Симоненко), але й очільники чи члени низки нині діючих партій, серед яких такі персони, як Д. Василець, Н. Вітренко, В. Волга, О. Касянюк, І. Кива, Р. Кузьмін, В. Рабінович, В. Сальдо та інші. Отже, «зрадник» – оцінка діяльності членів (за методологією ЧЕСНО) низки тих партій, які проводили антиукраїнську діяльність.

2. 3 травня Верховна Рада України внесла зміни до:

– Кодексу адміністративного судочинства України, надавши, зокрема, апеляційному адміністративному суду в апеляційному окрузі, що включає місто Київ, як суду першої інстанції право на «заборону політичної партії» (чи її примусовий розпуск, ліквідацію) та «передачу майна, коштів та інших активів політичної партії, її обласних, міських, районних організацій, первинних осередків та інших структурних утворень у власність держави». Крім того, було ухвалено, низку інших процедурних моментів щодо розгляду апеляційних та касаційних скарг та ін.;

– Закону України «Про політичні партії в Україні» (2001), доповнивши статтю 5 і вказавши, що утворення і діяльність політичних партій забороняється, з-поміж іншого, якщо їх програмні цілі спрямовані на «10) виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії проти України, у тому числі шляхом представлення збройної агресії Російської Федерації та/або Республіки Білорусь проти України як внутрішнього конфлікту, громадянського конфлікту, громадянської війни, заперечення тимчасової окупації частини території України; 11) глорифікацію, виправдання дій та/або бездіяльності осіб, які здійснювали або здійснюють збройну агресію проти України, представників збройних формувань Російської Федерації, незаконних збройних формувань, банд, найманців, створених та/або підпорядкованих, та/або керованих, та/або фінансованих Російською Федерацією, а також представників окупаційної адміністрації Російської Федерації, яку складають її державні органи та інші структури, функціонально відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, та представників підконтрольних Російській Федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, у тому числі шляхом їх визначення як «повстанці», «ополченці», «ввічливі люди» тощо». Крім того, нової редакції набула стаття 13 щодо міжнародної діяльності політичних партій і, зокрема, законодавець наголосив на неприпустимості співпраці українських партій з «політичними партіями, громадськими організаціями держави, що визнана відповідно до закону державою-агресором або державою-окупантом, та внесені до Переліку політичних партій та громадських організацій – нерезидентів України, які створюють загрозу національній безпеці України», затвердженого наказом СБУ, забороняється;

– Регламенту Верховної Ради України (2010), ухваливши механізм розпуску фракції у парламенті і статус депутатів (після заборони партії, яка створила фракцію, до якої депутат входив) та ін.

3. 18 березня рішенням РНБО [3] було призупинено діяльність окремих політичних партій (зокрема, таких як «ОПОЗИЦІЙНА ПЛАТФОРМА – ЗА ЖИТТЯ», «ПАРТІЯ ШАРІЯ», «ДЕРЖАВА», «ЛІВА ОПОЗИЦІЯ», «ПРОГРЕСИВНА СОЦІАЛІСТИЧНА ПАРТІЯ УКРАЇНИ», «СОЮЗ ЛІВИХ СИЛ», «СОЦІАЛІСТИЧНА ПАРТІЯ УКРАЇНИ», «СОЦІАЛІСТИ», «ОПОЗИЦІЙНИЙ БЛОК», «НАШ», «БЛОК ВОЛОДИМИРА САЛЬДО»). 22 травня Мін'юст України подав позов до суду про заборону діяльності проросійських партій в Україні.

Таким чином, в Україні є низка проросійських політичних партій, діяльність яких несе загрозу національній безпеці держави. Зміна законодавства (після повномасштабної російської агресії в Україну) уможливила призупинення їх діяльності. Утім, лише суд (за позовом Мін'юсту України) може їх заборонити, а громадськість – допомогти викрити зрадницьку діяльність їх членів.

Список використаних джерел

1. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо заборони політичних партій. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7172-1&skl=10
2. Державні зрадники (держзрадники): політики, медійники, правоохоронці. URL: <https://www.chesno.org/traitors/?n=&category=politician&geoobject=&party=>
3. Щодо призупинення діяльності окремих політичних партій [Рішення РНБО від 18 березня 2022 р.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0005525-22#Text>

НАТАЛІЯ КЛИМЕНКО,

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NATALIIA KLYMENKO,

Doctor of Public Administration, Associate Professor, Professor of the Department of Global and National Security of Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5223-8166>

ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ

THE INFLUENCE OF RUSSIAN ARMED AGGRESSION AGAINST UKRAINE ON FOOD SECURITY

Today the attention of the world community and international organizations is drawn to the problem of ensuring food security in the conditions of the armed aggression of the RF against Ukraine. After all, one of the consequences of the large-scale armed invasion of the RF into Ukraine was the creation of a real threat to food security not only in Ukraine but also in many countries in Asia, Africa and the Middle East, which depend on Ukrainian grain exports. At the same time, RF is blocking the export of Ukrainian grain in seaports, destroying agricultural machinery and infrastructure during hostilities, exporting grain from the temporarily occupied territories to the occupied Crimea, trying to smuggle it through third countries. Therefore, to ensure food security, it is necessary to ensure the unblocking of seaports and the resumption of export supplies and the protection and support of agricultural production in Ukraine under martial law. After all, this will help provide the country with food, increase the availability of food for the population and fulfill export contracts for agricultural products. These tasks are a priority for the Government of Ukraine, intergovernmental and intergovernmental organizations and associations. However, in the end, in order to implement them, it is necessary to stop and tame the aggressor, involving all possible measures: from military to diplomatic.

Keywords: food security, martial law, armed aggression.

Україна є одним з п'яти провідних світових експортерів зернових і зернобобових і тривалий час позиціонується як гарант продовольчої безпеки в багатьох країнах світу завдяки потужному продовольчому експорту. У 2021 р. країна увійшла до складу Комітету зі всесвітньої продовольчої безпеки ООН, який підпорядковується Генеральній Асамблеї ООН через економічну і соціальну Раду ООН і конференції Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (далі – ФАО) [1]. Це свідчить про те, що ефективне вітчизняне аграрне виробництво є основою забезпечення продовольчої безпеки та задоволення потреб населення у основних продуктах харчування не лише самої України, але й багатьох країн Азії, Африки та Близького Сходу. Тож Україна займає вагомe місце у забезпеченні глобальної продовольчої безпеки.

Науковці визначають продовольчу безпеку як ступінь забезпеченості населення країни екологічно чистими і корисними для здоров'я продуктами харчування вітчизняного виробництва за науково-обґрунтованими нормами і доступними цінами при збереженні і поліпшенні середовища проживання [2, с. 134]. Гарантування продовольчої безпеки нерозривно пов'язане з гарантуванням державою продовольчої незалежності (самозабезпечення), а також повного задоволення потреб населення у продовольстві за рахунок достатніх обсягів власного сільгоспвиробництва. Тож система національної продовольчої безпеки має базуватися на принципах самозабезпеченості, незалежності, доступності, якості. Ці принципи мають складати основу формування стратегії та державної політики забезпечення продовольчої безпеки за будь-яких умов [3, с. 146]. Адже в умовах війни продовольча безпека є не менш пріоритетним завданням, ніж надання відсічі агресору.

Україна з 24.02.2002 року живе в умовах воєнного стану. Значні площі вирощування сільськогосподарських культур та основні морські порти країни зазнають безперервних обстрілів з боку російських військ. Для уникнення продовольчої кризи в Україні, Кабінет Міністрів України з початку російського вторгнення обмежив експорт продуктів харчування та запровадив додаткове ліцензування на окремі види товарів. Крім того, було запроваджено пільгове кредитування для сільськогосподарських товаровиробників з метою забезпечення вчасного та ефективного проведення посівної кампанії в регіонах, де це можливо, враховуючи

військову ситуацію. А особливістю посівної кампанії 2022 року стала необхідність перед початком польових робіт в обов'язковому порядку перевіряти поля на наявність боєприпасів. За таких умов керівники обласних військових адміністрацій областей, що перебувають або межують із районами ведення активних бойових дій, рекомендували сільгоспвиробникам обирати для посіву культури, яким потрібно менше догляду та добрив, зважаючи на зростання цін на добрива, дефіцит пально-мастильних матеріалів та кадрів в умовах мобілізації. Ними також зазначено, що в умовах воєнного стану для забезпечення продовольчої безпеки країни і можливості продажу вирощеного врожаю доцільно орієнтуватись насамперед на внутрішній ринок та його потреби у пшениці, гречці, вівсі, просі, горосі, ячмені, соняшнику [4].

Крім того, за інформацією Головного управління розвідки Міноборони України на тимчасово окупованих територіях триває вивезення окупантами викраденого в Україні продовольства на територію РФ та окупованого Криму. Значна частина викрадених зернових перебуває на суховантажних суднах під російським прапором в акваторії Середземного моря. Найбільш вірогідна країна призначення вантажу – Сирія. Звідти контрабандою зерно може постачатись до інших країн Близького Сходу [5]. А в районах ведення бойових дій та прилеглих до них територіях окупантами знищується сільськогосподарська техніка та інфраструктура, у тому числі і транспортна.

Вищевикладене є беззаперечним підтвердженням того, що збройна агресія РФ проти України є реальною загрозою продовольчій безпеці не лише для України. Так, *аналітики Національного інституту стратегічних досліджень стверджують, що воєнні дії, що ведуться РФ на території України, вкрай негативно вплинуть на функціонування продовольчих систем, внаслідок чого очікується:*

- порушення цілісних ланцюгів постачання продукції сільського господарства та харчових продуктів (від первинного виробництва до реалізації продукції споживачеві), а також діяльності щодо створення доданої вартості в агропромисловому комплексі, пов'язаної із виробництвом, переробленням, розподілом, споживанням й утилізацією харчових продуктів;

- зрив посівної кампанії є особливо загрозливим, оскільки активні бойові дії наразі відбуваються в тих областях, де вирощують більшу частину пшениці – Харківській, Одеській, Запорізькій, а високі світові ціни на газ і, відповідно, міндобрива, у сукупності призведуть до зменшення врожайності, зборів і експорту зернових;

- ускладнений експорт української продукції на зовнішні ринки через блокування портів України з боку РФ (60% сільськогосподарської продукції України експортується морем) негативно вплине на країни, які залежать від імпорту харчової продукції [1].

Тому для гарантування продовольчої безпеки з одного боку необхідно забезпечити розблокування морських портів та відновлення експортних поставок, а з іншого – в умовах воєнного стану надати захист і підтримку виробництва сільгосппродукції в Україні. Адже це сприятиме забезпеченню країни продовольством, підвищенню доступності харчових продуктів для населення та виконанню експортних контрактів сільгосппродукції. Ці завдання є пріоритетними не лише для Уряду України, до їх вирішення мають бути залучені міжурядові та міждержавні організації та об'єднання. Проте у підсумку для їх виконання необхідно зупинити та приборкати агресора, залучивши до цього усі можливі заходи: від військових до дипломатичних.

Список використаних джерел

1. Україна та глобальна продовольча безпека в умовах війни : аналітичний огляд : офіц. сайт Національного інституту стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ukrayina-ta-globalna-prodovolcha-bezpeka-v-umovakh-viyny>
2. Гуменний В. Д., Музика П. М. Стан продовольчої безпеки населення України на початку тисячоліття. Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Гжицького. 2014. Т. 16. № 1(1). С. 134-150.
3. Мостова А. Д. Стратегічне забезпечення продовольчої безпеки України. Харків : Вид-во «Точка». 2019. 311 с.
4. Як проводити посівну в умовах воєнного часу: рекомендації аграріям Харківщини: офіц. сайт Харківської обласної державної адміністрації. URL: <https://kharkivoda.gov.ua/news/115227>
5. Викрадене з України зерно вже в Середземному морі: повідомлення від 10.05.2022 р. : офіц. сайт Головного управління розвідки Міністерства оборони України. URL: <https://gur.gov.ua/content/vykradene-z-ukrainy-zemovzhe-v-seredzemnomu-mori.html>

НАТАЛІЯ КРАЩЕНКО,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NATALIIA KRASHCHENKO,

*postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2022-1604>*

Науковий керівник: Тетяна Новаченко, доктор наук з державного управління, доцент

ПРИЙНЯТТЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

MAKING GOVERNMENT DECISIONS IN CRISIS

The concept of «crisis» is associated with the concept of risk, which to some extent affects the development of any management decision. the concept of «public administration decisions» is closely related to the process of public administration, ie is a fundamental part of it. Today, Ukraine is experiencing such powerful crises as the pandemic and the war. Public administration decisions are an important element of the public administration system, through which the goal of action is achieved. The beginning of the process of public administration is a change in the security conditions for the operation or development of the object of government. Public administration decision in crisis conditions is provided, in particular, by legal, organizational and structural-functional mechanisms of public administration. Currently, public authorities are effectively using the above-mentioned mechanisms and are trying not only to quickly make public administration decisions on the current situation, to eliminate the negative consequences, but also to prevent further possible events. Timely assessment of crisis phenomena, timely and balanced decision-making of public administration allows to use them for positive purposes or at least to mitigate their passage.

Keywords: crisis, public administration, government decisions, security.

Криза – грец. κρίσις – рішення; поворотний пункт – розлад, занепад, загострення політичних, економічних, соціальних суперечностей створює специфічні умови для вироблення та реалізації державної політики, робить вплив на прийняття державно-політичних рішень в тій чи іншій сфері [1]. Поняття «криза» пов'язується з поняттям ризику, який в тій чи іншій мірі впливає на розробку будь-якого управлінського рішення. Тож, проблему створення кризи доцільно розглядати в ракурсі взаємодії процесів функціонування і розвитку держави. Функціонування – це підтримка життєдіяльності, збереження функцій, що визначають її цілісність, якісну визначеність, сутнісні характеристики. Водночас розвиток – це придбання нової якості, що зміцнює життєдіяльність в умовах мінливого середовища [2].

На думку Семенченка А. І., доцільним є розробка сценаріїв розвитку подій і віднаходження відповідних механізмів реагування сектора безпеки на них із визначенням завдань і послідовності дій для кожного елементу сектора безпеки, сформувані антикризові (надзвичайні) програми (плани, заходи), що мають бути забезпечені необхідними ресурсами, силами та засобами, передбачені в стратегічному плануванні й зберігатися в базі даних кризових (надзвичайних) механізмів стратегічного управління [3]. Ситник Г. П. наголошує, що у кризових ситуаціях важливою постає побудова моделі інформаційного механізму прийняття рішень, що забезпечує регулювання інформаційного обміну між суб'єктами державного управління національною безпекою та об'єктами управління [4].

Напрями вдосконалення організаційного механізму державного управління Барило О. Г., Потеряйко С. П. пов'язують із послідовністю роботи керівника органу державного управління та прийняттям управлінських рішень. Одним із напрямів удосконалення організаційного механізму державного управління запропоновано застосування ситуаційного методу роботи керівника [5].

На думку Воронова О. І. можливість сформулювати власний підхід до терміну «механізм державного управління» надає системний аналіз підходів до визначення такого поняття, завдяки якому слід виокремити п'ять механізмів: соціально-психологічний, інформаційно-аналітичний, адміністративно-організаційний, нормативно-правовий, фінансово-економічний, взаємозв'язок між забезпечує ефективність управлінських рішень [6].

Отже, поняття «державно-управлінські рішення» тісно пов'язане з процесом державного управління, тобто є його основоположною складовою частиною.

На сьогоднішній день Україна переживає непрості часи. Одна за одною країну наздогнали такі потужні кризові явища, як пандемія та війна.

Так, пандемія COVID-19 стала випробуванням для людства. Боротьба міжнародних та внутрішньодержавних інституцій, не зважаючи на протиепідемічні заходи, на жаль, не зможе побороти захворювання остаточно. Тому продовження карантинних обмежень задля зменшення соціальних контактів залишається основним змістом обґрунтованих державно-управлінських рішень в цих кризових умовах.

Відкритий воєнний напад росії на Україну, що відбувся 24 лютого 2022 року та триває досі – черговий виклик для нашої країни й світу. При цьому, здатність органів державної влади на період дії правового режиму воєнного стану до запровадження заходів стабілізації та забезпечення оптимальних умов функціонування держави, задоволення потреб Збройних сил України та інших військових формувань, національної економіки та захисту цивільного населення є запорукою успіху в протистоянні російським загарбникам під час широкомасштабного вторгнення рф на територію нашої країни.

Відповідні функції та завдання органи державної влади у межах повноважень мають запровадити шляхом прийняття державно-управлінських рішень, базисом яких є законодавство у сферах державної безпеки (правовий механізм державного управління), відповідно до встановленої послідовності дій органів державного управління (організаційний механізм державного управління), структури, функцій і завдань органів державного управління, що визначені в положеннях про ці органи, функцій і завдань у зазначених сферах (структурно-функціональний механізм державного управління).

Державно-управлінські рішення є вагомим елементом системи державного управління, за допомогою якого досягається мета дій. Початком процесу державного управління є зміна безпекових умов функціонування або розвитку об'єкту управління. Таким чином, побудова державно-управлінського процесу щодо реагування на кризові ситуації має відбуватися за наступними етапами: виявлення та діагностування кризової ситуації; визначення критеріїв оцінювання й обмежень щодо дій органів державного управління в кризовій ситуації; розробка альтернатив рішення; оцінювання зазначених альтернатив; вибір найкращої з них або такої, що загалом задовольняє цілі управління.

Одночасно з цим, державно-управлінське рішення в кризових умовах включає основні заходи, що забезпечуються відповідними механізмами, зокрема правовим (положеннями директивних документів), організаційним (заходами, що передбачені рішенням), структурно-функціональним (розподілом завдань між підрозділами відповідно до їхнього функціоналу) механізмами державного управління щодо забезпечення державної безпеки в кризових умовах, а саме: висновки з оцінки обставин (основні дані про характер і масштаби надзвичайної ситуації, обсяг робіт, що необхідно виконати, умови їх проведення, наявність і можливості сил і засобів), порядок проведення аварійних і відновлювальних робіт і завдання підпорядкованим структурам (район проведення робіт, розрахунок сил і засобів, послідовність і строки їх проведення, об'єкти зосередження основних зусиль, порядок використання технічних засобів), організацію взаємодії між силами цивільного захисту, забезпечення дій підрозділів, дотримання заходів безпеки, організацію управління та зв'язку.

Отже, державно-управлінське рішення в кризових умовах забезпечується правовим, організаційним і структурно-функціональними механізмами державного управління.

Слід констатувати, що наразі органи державної влади ефективно використовують вищезазначені механізми та намагаються не тільки оперативно прийняти державно-управлінське рішення стосовно ситуації, яка склалася, щодо ліквідації негативних наслідків, але й попередити подальші ймовірні події.

Зауважимо на тому, що до криз можна ставитися по-різному. Можна бачити в них небезпеку руйнування соціально-економічної системи, зниження її життєдіяльності. Таке ставлення у багатьох випадках є виправданим. Але криза може бути і стимулятором пошуку нових шляхів розвитку, поновлення діяльності, виключення негативного досвіду тощо.

Тож, своєчасна оцінка кризових явищ, вчасне та виважене прийняття державно-управлінських рішень дозволяє використовувати їх у позитивних цілях або, принаймні, пом'якшити проходження криз.

Список використаних джерел

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / за ред. Бусел В. Т. Ірпінь : ВТФ «Перун», 2005. 2-ге вид. 1728 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989> (дата звернення: 28.05.2022).
2. Антикризове управління : навч. посібник / за ред. Е. М. Короткова. М. : Інфра-М, 2000. 431 с.
3. Семенченко А. І. Механізм антикризового стратегічного управління в сфері національної безпеки. Реєстрація, зберігання і обробка даних. 2008. Т. 10. № 1. 125–136 с. URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/handle/123456789/7535> (дата звернення: 28.05.2022).
4. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади) : підручник. Київ : НАДУ, 2012. 544 с.
5. Барило О. Г., Потеряйко С. П. Удосконалення організаційного механізму державного управління у надзвичайних ситуаціях. Вісн. Нац. ун-ту цив. захисту Укр. Сер. «Держ. упр.» : зб. наук. пр. Харків : НУЦЗУ, 2016. Вип. 2 (5). 264–272 с.
6. Воронов О. І. Прийняття управлінських рішень в індетермінованих умовах у сфері державної служби: соціально-психологічний аспект : дис. ... докт. наук держ. упр. : 25.00.03 «Державна служба» / НАДУ. Київ, 2018. 498 с.

СЕРГІЙ ЛЕГКИЙ,

кандидат економічних наук, заступник директора з науково-педагогічної роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

SERGIY LEGKIY,

Ph.D in Economics, Deputy Director Research and Education of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

ВАЖЛИВІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

THE IMPORTANCE OF INFORMATION SECURITY OF ENTREPRENEURSHIP IN WAR

The publication highlights the problem of new information risks, threats and dangers caused by active information development in all spheres of public life, including entrepreneurship. The materials of the work contain detailing and concretization of information security of entrepreneurship in the conditions of interaction and cooperation during the war.

Keywords: information development, information security, risks, interaction, entrepreneurship.

У нас непростий час інформація відіграє домінуючу роль у розвитку суспільства. Масштабний інформаційний розвиток, пов'язаний з розвитком знань та інтелектуалізацією суспільства, обумовлює зміни трудової, підприємницької, громадської, технічної діяльності, адже будь-який з цих видів діяльності певною мірою пов'язаний з інформаційним забезпеченням, а також обумовлює нові підходи у взаємовідносинах різних суб'єктів від безпосередньо громадян і до міжнародних відносин. Сьогодні в Україні війна. Формування у цей час інформаційних відносин є постійним атрибутом не лише конкретної діяльності, а й взагалі існування суспільства, громади, організацій, суб'єктів підприємницької діяльності. Така ситуація зумовила як безумовний прогрес, так і створила передумови до появи нового виду ризиків, небезпек та загроз – інформаційних. У процесі взаємовідносин суб'єктів підприємництва інтенсивність інформаційних ризиків, небезпек та загроз характеризується якістю самих взаємовідносин [1]. Тому актуальність проблематики дослідження очевидна й зумовлена суттєвою можливістю появи інформаційних ризиків, небезпек та загроз в умовах співробітництва й взаємодії суб'єктів підприємницької діяльності.

Мета цієї публікації полягає у визначенні особливостей інформаційної безпеки підприємництва в умовах взаємодії та співробітництва суб'єктів підприємницької діяльності під час війни.

Інформаційна безпека є потужним комплексом заходів щодо запобігання несанкціонованому доступу та використання конфіденційної інформації сторонніми особами (хакерами, наприклад), а також пов'язана з інформаційним забезпеченням суб'єктів підприємництва, захистом інформаційних ресурсів та протидією негативному інформаційному впливу, який за місяці війни набрав сили.

Аналізуючи практику інформаційних відносин суб'єктів підприємницької діяльності та беручи до уваги роль інформації в такій діяльності, можна говорити, що інформаційна безпека підприємництва включає наступні її види: комп'ютерну безпеку, інформаційно-психологічну безпеку, комунікаційну безпеку та документаційну безпеку [2].

Метою ж інформаційної безпеки підприємництва є виключення можливості втрати суб'єктами підприємництва свого інформаційного ресурсу чи його руйнування, заподіяння шкоди іміджу, а також формування умов для ефективної діяльності і отримання прибутку. Саме під час війни набуває особливої важливості інформаційна гігієна, яка безпосередньо впливає на роботу бізнесу, оскільки через некоректні дані та інформацію можна отримати збитки чи вчинити неправомірні правочини.

Очевидно, що досягнення визначеної мети інформаційної безпеки має забезпечуватись виконанням певних завдань, серед яких: організація відповідного режиму функціонування інформації в діяльності суб'єктів підприємництва; формування інформаційного ресурсу, який є необхідним для забезпечення ефективної діяльності суб'єктів підприємництва; своєчасне ви-

явлення загроз інформаційному ресурсу та іміджу суб'єктів підприємництва, їх інформаційним відносинам; оперативне реагування суб'єктів підприємництва на зміни та порушення умов інформаційних відносин, спроби посягань на їх інформаційні ресурси та імідж; забезпечення інформаційного впливу в необхідних суб'єктах підприємництва сегментах ринку; підготовка персоналу суб'єктів підприємництва з питань їх інформаційної безпеки; оптимізація заходів та витрат пов'язаних з забезпеченням інформаційної безпеки підприємницької діяльності [3].

Зазначені завдання мають бути інтегровані у повсякденну діяльність суб'єктів підприємництва шляхом планової роботи як спеціальних підрозділів інформаційної безпеки, так і всіх інших, що входять до складу організаційної структури суб'єктів. Останні мають забезпечувати свою інформаційну безпеку всією сукупністю своїх економічних, інтелектуальних, технічних, кадрових можливостей.

Слід враховувати, що реалізація принципів і вимог до інформаційної безпеки неможлива без конкретизації самого об'єкта безпеки. Беручи до уваги багатофункціональність інформації можна бачити її присутність у будь-якому матеріальному чи нематеріальному об'єкті або у будь-якому виді діяльності. Тобто, будь-який об'єкт чи діяльність можна подати інформаційно, зробити уявлення про нього на основі його інформаційних характеристик. Таким чином, беручи за об'єкт інформаційної безпеки інформацію, маємо обов'язково пов'язати її з певним об'єктом (людиною, підприємством, установою, організацією, предметом) або ж з відповідним видом діяльності. Тоді об'єктом буде виступати уже не інформація як така, а інформація про щось (об'єкт чи діяльність). Разом з тим, інформація про щось може бути об'єктом інформаційної безпеки лише тоді, коли вона буде мати певну цінність (для підприємництва – комерційну цінність) і щодо неї буде проявлена зацікавленість з боку інших осіб [1].

Важливим аспектом є організація інформаційної безпеки суб'єктів підприємництва, яка здійснюється на основі принципу централізованого управління стратегічним розвитком суб'єктів і їх безпеки, як правило, у сукупності заходів, що виконуються ними у сфері забезпечення їх безпеки. Підвалинами успіху інформаційної безпеки є саме грамотна її організація в діяльності суб'єктів підприємництва.

Однак, на жаль, необхідно констатувати, що саме організація на сьогодні є одним із найбільш слабких місць у забезпеченні інформаційної безпеки підприємницької діяльності. Організація інформаційної безпеки є елементом управління безпекою кожного із суб'єктів підприємництва. Тому цим питанням має опікуватись насамперед керівництво. Так, з питань організації інформаційної безпеки керівники установ суб'єктів підприємництва мають визначити мету безпеки, її основні завдання та напрямки зосередження основних зусиль; створити сприятливі умови для діяльності сил інформаційної безпеки відповідно до функцій покладених на неї; забезпечувати контроль ефективності функціонування системи інформаційної безпеки суб'єктів підприємництва задля виявлення і захисту вразливих місць [4].

Отже, є всі підстави зробити висновок, що сучасні особливості інформаційного розвитку суттєво відбилися на всі сфери суспільного життя, в тому числі й на підприємницькій діяльності, що, своєю чергою, вплинуло на масштабну появу нових інформаційних загроз і небезпек. Інформаційна безпека є основним інструментом для запобігання такого роду інформаційних ризиків у підприємстві, враховуючи характер та якість взаємовідносин суб'єктів підприємницької діяльності. Під час війни власники бізнесу повинні особливо уважно ставитися до належної організації та дотримання інформаційної безпеки, тому що сьогодні це вирішує як можливість існування, так і майбутнього розвитку підприємництва.

Список використаних джерел

1. Коваленко Ю. О. Забезпечення інформаційної безпеки на підприємстві / Ю. О. Коваленко, 2022.
2. Ромака В. А. Аудит інформаційної безпеки: підручник / В. А. Ромака, А. Е. Лагун, Ю. Р. Гарасим та ін.; Держ. служба України з надзвич. ситуацій, Львів. держ. ун-т безпеки життєдіяльності, НАН України, Ін-т приклад. проблем механіки і математики ім. Я. С. Підстригача. – Львів: Сполом, 2015.
3. Северина С. В. Інформаційна безпека та методи захисту інформації / С. В. Северина // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки, 2016, № 1. С. 155-161.
4. Сухорукова О. А. Напрями економічної оцінки інформаційної та інтелектуальної безпеки медіапідприємств / Сухорукова О. А. // Science and education: trends and prospects : Collection of scientific articles. – Ascona Publishing, New York, United States of America, 2018. Pp. 196–202. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/23439>.

ОЛЕНА ЛЮБИЧЕНКО,

аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLENA LIUBYCHENKO,

*postgraduate student of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3638-3280>*

Науковий керівник: Рена Марутян, д. держ. упр., професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА ТА ЗМІНА СВІТОВОГО ПОРЯДКУ ПІСЛЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: МІЛІТАРИЗМ VS МУЛЬТИЛАТЕРАЛІЗМ

INTERNATIONAL SECURITY AND CHANGING THE WORLD ORDER AFTER THE WAR IN UKRAINE: MILITARISM VS MULTILATERALISM

Is humanity ready for a new world order and new challenges to international security since the Russian Federation began the largest bloodshed in Europe from 1939? There is a lot of discussion on this topic in modern scientific circles. It is obvious that today the world is in a very fragile situation because there are certain risks that could lead to its even greater militarization. On the other hand, the issue of restoring multilateralism remains relevant and open to discussion. But a world in which the main geopolitical players are the United States and China, and in which Russia eventually loses this competition of great powers, is essentially becoming bipolar again. And how the main actors choose one of the two alternatives available today, militarism vs multilateralism, determines how the security situation will develop in the future. Losing trust in each other, countries are likely to rely more on precautionary measures and more aggressive steps. On the other hand, the West has a chance to restore unity and find a new basis or new energy for its foreign security policy. **Keywords:** international security, militarism, multilateralism, unipolar moment, polarity in international relations, bipolarity, Cold War, Helsinki Final Act and Paris Charter.

Чи готове людство до нового світового порядку та нових викликів у міжнародній безпеці відтоді, як російська федерація розпочала найбільше з 1939 року кровопролиття в Європі? У сучасних наукових на експертних колах триває багато дискусій на цю тему. Один із висновків говорить: якщо Україна вистає як незалежна, суверенна і демократична країна, глобальні сили на чолі зі США і Європою отримають імпульс у протистоянні російсько-китайській осі авторитаризму [1].

Очевидно, що сьогодні світ знаходиться в дуже крихкій ситуації, бо існують певні ризики, які можуть призвести до його ще більшої мілітаризації. Та з іншого боку, питання щодо відновлення мультилатералізму (від англ. multilateralism – багатосторонні міжнародні відносини) залишається актуальним та відкритим для обговорення.

Окупація Українського Криму росією у 2014 році суттєво похитнула та підірвала існуючу систему міжнародної безпеки. Світ був шокований певний час, але відбулись зміни у контексті запровадження режиму санкцій проти російської федерації, що стало основною відмінністю у порівнянні з тим, що було раніше. Але глибини цих змін було недостатньо, бо більша частина світової спільноти вважала, що основні параметри міжнародної безпеки повернулися на свої попередні кола. А тим часом, росія розв'язала війну на Сході України. І знову світ опинився у надзвичайно небезпечнішій ситуації, адже чисельність гарячих точок на земній кулі, рівень насильства та кількість жертв стрімко зростало. Збільшились військові бюджети багатьох держав та продаж зброї, але найстрашніше – була підірвана стабільність режиму ядерного нерозповсюдження.

Все було більш-менш під контролем, але в лютому 2022 року багато чого кардинально змінилось. І це насправді не лише про те, що росія намагається відновити свій «геополітичний»

вплив або вирішити, так звану, «дилему безпеки». Якби це не звучало штучно, але ситуація, що ми повинні були атакувати першими, щоб уникнути нападу – це єдине раціональне пояснення того, чому росією було прийняте рішення розпочати повномасштабне вторгнення в Україну.

Історія людства на планеті Земля доводить: усі карколомні зміни світоустрою відбувались після глобальних війн. І те, що зараз відбувається на Українській землі – це також глобальна війна. Лише із завершенням цієї конкретної війни можливо більш повно оцінити наслідки та виклики для міжнародної безпеки. Але вже сьогодні з усією впевненістю можна стверджувати, що світ стає все небезпечнішим та непередбачуваним.

Міждержавні домовленості 70-х і 90-х років ХХ століття, зокрема, Гельсінський Заключний акт та Паризька хартія, норми і принципи яких повинні були сприяти утвердженню рівності «великих» і «малих» націй, безпеці й економічному прогресу всіх держав, не змогли запобігти появі нових регіональних конфліктів. Незважаючи на те, що більшість міжнародних договорів про роззброєння фактично укладалися в часи Холодної війни, зміцнення довіри у військовій області та розрядка напруги між країнами соціалістичного табору та країнами вільного світу не могло відбутись, адже вони знаходились по різні боки «Залізної завіси». Епоха Холодної війни характеризувалась таким терміном, як «біполярність».

У 1990 році консервативний політичний колумніст і лауреат Пулітцерівської премії Чарльз Краутхаммер опублікував статтю під назвою «Однополярний момент». Автор стверджував, що світ, який став результатом кінця Холодної війни, не тільки нав'язував нову роль США, але й характеризувався однополярністю, автоматично роблячи Вашингтон верховним гегемоном планети, хоча і не загрозливим. Сполучені Штати були центром світової могутності, і їхнє виняткове домінування у світі дозволило їм діяти в безпрецедентній манері «уніполярності» [2]. На думку деяких вчених, зокрема австрійського політолога, професора Міжнародного інституту миру Хайнца Гартнера, до певної своєї «уніполярності» у сучасному світі США прагнуть повернутися і сьогодні, відчайдушно намагаючись запобігти тому, щоб Китай не став рівноправно великою державою [3].

Але світ, у якому основними геополітичними гравцями є США та Китай, і в якому росія врешті програє це змагання великих держав, за своє суттю стає знову біполярним. І від вибору головними акторами однієї із двох існуючих сьогодні альтернатив – мілітаризм vs мультиратералізм залежить те, як розвиватиметься безпекова ситуація надалі. Втрачаючи довіру одна до одної, країни, ймовірно, покладатимуться більше на попереджувальні заходи та більш агресивні кроки. Вони також будуть схильні виходити з найгіршого сценарію, і їм, безумовно, доведеться витратити більше грошей на оборону. Але що ще більш небезпечно, так це те, що країни хотіли б мати ядерну зброю. І це буде величезним ударом для режиму її нерозповсюдження, оскільки у світі, де військова сила повернулася як інструмент зовнішньої політики, найнебезпечнішою загрозою, що може бути, це – ядерна бомба.

З іншого боку, у Заході є шанс відновити єдність і знайти нову основу або нову енергію для своєї зовнішньої політики безпеки. Якою може бути конфігурація безпекових інституцій в Європі по війні, а можливо, і в глобальному вимірі, зараз складно передбачити. Пошук колективного рішення про те, що Європа має робити із таким новітнім викликом, аналогів якому насправді світ не мав, сьогодні стоїть на порядку денному. Але із абсолютною впевненістю можна стверджувати, що нова антипутінська коаліція із представників сорока трьох міністрів оборони цивілізованих країн світу, яка відбулась 26 квітня 2022 року на авіабазі ВПС США «Рамштайн» у Німеччині (яку вже називають Атлантичною хартією 2.0), може стати першим кроком на цьому шляху.

Список використаних джерел

1. Frederick Kempe Op-ed: A new world order is emerging – and the world is not ready for it. <https://www.cnbc.com/2022/04/03/a-new-world-order-is-emerging-and-the-world-is-not-ready-for-it.html>
2. Krauthammer, Charles. «The Unipolar Moment Revisited.» *The National Interest*, no. 70, 2002, pp. 5–18. JSTOR, <http://www.jstor.org/stable/42897438>. Accessed 9 Jun. 2022.
3. Heinz Gärtner «Occasional paper: Where is Europe?» <https://homepage.univie.ac.at/heinz.gaertner/?p=2370>

НАТАЛІЯ ЛЯЩЕНКО,

здобувачка ступеня доктора філософії з політології Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра парламентаризму)

NATALIYA LYASHCHENKO,

Doctor of Philosophy in Political Science, Taras Shevchenko National University of Kyiv, Institute of Public Administration and Civil Service, Department of Parliamentarism
<https://orcid.org/0000-0003-4436-7472>

Науковий керівник: **Микола Стадник**, д.філос.н., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ

DEVELOPMENT OF UKRAINIAN INFORMATION SPACE DURING THE WAR

It is noted that in the context of a full-scale invasion of Ukraine by Russian troops, the formation of information and analytical centers of public authorities is through the development of information space, rich in a variety of text, audio or video messages, which become an important weapon in countering information attacks by enemy states.

It is proposed to create a network of information and analytical centers of regional (city) state administrations and local governments to develop the information infrastructure in the country and to unite the efforts of the media, public authorities in a particular region and the country as a whole.

An example is given of the creation of such a center on the basis of the Kyiv City Council and the Kyiv TV and Radio Campaign.

It is determined that in the conditions of war in Ukraine among the main tasks of development of information and computer technologies in Ukraine the formation of the national infrastructure of informatization occupies an important place, which includes information and analytical centers connected by telecommunications systems with public authorities at various levels.

Keywords: information space, information infrastructure, information and communication technologies, information and analytical center.

Інформаційний простір будь якої держави розглядається як «множина текстових, аудіо-чи відеоповідомлень, які були оприлюднені чи плануються до оприлюднення на її території» [1]. У зв'язку з таким трактуванням цього поняття, у світі сформувалися держави, які є інформаційно незалежні чи інформаційно залежні. Перші – це держави, в яких задоволені інформаційні потреби громадян та створена розвинута інформаційна інфраструктура для внутрішнього і зовнішнього споживача; другі – в яких щось одне не реалізується.

Такий статус держави набувають у результаті визначення індексу рівня розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій (ICT Development Index), який характеризує їх досягнення з точки зору розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Цей комбінований показник (індекс) обраховується і публікується Міжнародним союзом електрозв'язку, спеціалізованим підрозділом ООН у галузі ІКТ, згідно якого Україна упродовж останніх років посідає 79-е місце серед 176 країн світу (станом на березень 2022 р. – у період війни з Росією) та 168 країн світу (станом на 2015 р.) [2].

Зрозуміло, що такий розвиток ІКТ у нашій державі є недостатнім. Особливо відчутним це стало під час російського повномасштабного вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року, коли інформація виявилась важливою зброєю для оборони держави і збереження життя кожного громадянина. Однак, саме усвідомлення українським суспільством її ролі, як одного з основних показників забезпечення входження країни до числа інформаційно розвинутих держав світу, був основним гальмівним чинником в Україні у довоєний час і вплинув на те, що маємо доволі низький рівень інформатизації економіки держави. Про це свідчить показник індексу розвитку ІКТ, який оцінюється у витратах на інформаційні технології на душу населення за рік.

Як зазначають вітчизняні науковці, в Україні він менший за 10 євро, тоді як у США він становить 1100 євро, в Японії -700, у країнах Західної Європи – 500, у провідних країнах Східної Європи (Чехія, Угорщина, Словенія, Естонія та ін.) – близько 90, Польщі – 40 [5].

Вважаємо, що нині настав час для більш стрімкого переходу України до інформаційної фази розвитку і забезпечення входження країни до числа інформаційно розвинутих держав світу. В цьому важливу роль відіграватиме, на наш погляд, створення сучасної інформаційної інфраструктури в інтересах розв'язання комплексу поточних і перспективних завдань держави, зазначених у Законі України «Про концепцію Національної програми інформатизації» [4]. Зазначена концепція включає такі основні напрями розвитку ІКТ в Україні, як:

- розроблення політики й організаційно-правове забезпечення інформатизації;
- формування національної інфраструктури інформатизації;
- інформатизацію стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони; процесів соціально-економічного розвитку; фінансової та грошової системи; державного фінансово-економічного контролю; соціальної сфери; в галузі екології та використання природних ресурсів;
- міжнародне співробітництво.

Аналізуючи основні напрями розвитку ІКТ в Україні у сфері наших наукових інтересів лежить напрям «інформатизація стратегічних напрямів розвитку державності, безпеки та оборони», реалізацію якого ми пропонуємо забезпечити шляхом створення мережі інформаційно-аналітичних центрів, з'єднаних системами телекомунікацій з органами державної влади різних рівнів.

Як приклад, нами запропоновано створити такий інформаційно-аналітичний центр на базі теле- радіо- кампанії «Київ» – комунального підприємства Київської міської ради, який у співпраці з міською радою, районними адміністраціями у м. Києві, системно аналізуватиме і прогнозуватиме соціально-економічні показники розвитку міста, які будуть легко доступними громадянам міста за допомогою сучасних інформаційних систем.

Як висновок зазначимо, що створення мережі інформаційно-аналітичних центрів обласних (міських) держадміністрацій та органів місцевого самоврядування сприятиме розвитку інформаційної інфраструктури в державі й об'єднанню зусиль ЗМІ, публічних органів влади в конкретному регіоні і в державі в цілому. Особливого значення цей напрям розвитку інформаційного простору України набуває під час війни, коли інформація стає важливою зброєю у протидії інформаційним атакам ворожих держав.

Вважаємо, що створення таких інформаційно-аналітичних центрів сприятиме розвитку мережі власних кореспондентських пунктів, аналогічних тим, які функціонують у найрозвиненіших країнах світу, а також дотриманню базових принципів інформаційних відносин, які визначені Законом України «Про інформацію» [3] у ст. 5. Це: гарантованість права на інформацію; відкритість, доступність інформації та свобода її обміну; об'єктивність, вірогідність інформації; повнота і точність інформації; законність одержання, використання, поширення та зберігання інформації.

Список використаних джерел

1. Інформаційний простір держави. ULR: <http://journlib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1180>
2. Индекс развития информационно-коммуникационных технологий. Гуманитарный портал: Исследования. ULR: <https://gtmarket.ru/ratings/ict-development-index>
3. Про інформацію: Закон України. ULR: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text>
4. Про концепцію Національної програми інформатизації: Закон України. ULR: <http://ru.osvita.ua/legislation/law/3163/>
5. Рзаева С.Л., Рзаев Д.О. Перспективи розвитку інформаційної політики в Україні. <https://core.ac.uk/download/pdf/32615728.pdf>

БОГДАН МАЛЕНКО,

студент 2 курсу освітнього рівня «магістр» спеціальності «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

BOHDAN MALENKO,

2nd year student of the master's level, specialization Public administration, Educational and scientific institute of public administration and civil service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Наталія Лікарчук, д.політ.н., професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

PROBLEMS OF NATIONAL SECURITY IN MODERN CONDITIONS

The article reveals the problems of ensuring the national security of Ukraine in modern conditions. The analysis of the main threats to the national security of Ukraine in the conditions of war is made, the reasons of aggression of the Russian Federation in Ukraine are opened.

The article emphasizes the main challenges and threats to national security that exist in modern realities, noting that the issue of national security is the best state in state policy, especially during the military.

The author elaborated normative-legal acts concerning the issues of national security of Ukraine and noted that Ukraine needs to carry out reforms in the issues of national security.

The purpose of this study was to reveal a number of current threats that exist in modern Ukraine, to show the problems of national security and find ways to solve them.

Keywords: national security, public administration, governance, national interest, personal safety, martial law.

Актуальність дослідження. Україна сьогодні потерпає від агресивного вторгнення та ведення бойових дій з боку російської федерації. З 2014 року війна проходила на окремих територіях Донецької та Луганської областей, а з 24 лютого 2022 року російська федерація атакували ракетними обстрілами міста України та ввела війська через кордон зі сторони росії та Білорусі.

Питання вирішення проблем забезпечення національної безпеки, в таких умовах, стоїть на першому місці у всіх державних інституціях всіх рівнів державної влади.

Виклад основного матеріалу. Національна безпека України передбачає захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [4].

Сучасне безпекове середовище являє собою систему взаємопов'язаних підсистемних видів безпеки: воєнної, політичної, економічної, соціальної, гуманітарної, інформаційної, науково-технологічної.

Конституція України Зазначає: «Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю...» [1, с. 3].

Закон України «Про основи національної безпеки України» від 21.06.2018 року говорить, що «захист національних інтересів і гарантування безпеки особи, суспільства і держави від зовнішніх і внутрішніх загроз в усіх сферах життєдіяльності» є основним і пріоритетним завданням держави Україна [4].

Будь-яке суспільство в своєму розвитку потребує захищеності громадян, їх інтересів зокрема, та захищеність держави загалом. Органи державної влади, на які покладені функції захисту цих інтересів мають виявляти, запобігати та нейтралізувати загрози національним інтересам.

Як і в будь-якій країні світу, загрози національним інтересам України були, є і, на жаль, будуть, тому українському суспільству вкрай необхідні реформи, які будуть гарантувати національну безпеку.

Головною загрозою для України сьогодні є військові дії РФ на території України, ця війна стала можливою завдяки відсутності належної системи безпеки в Україні.

За роки незалежності України керівництво держави не прикладало зусиль для належного забезпечення захисту національних інтересів на всіх рівнях державної влади, не робився аналіз можливих загроз з боку росії, відбувався вплив керівництва РФ на політичний істеблішмент як України так і інших держав та вплив спецслужб РФ на керівництво служб з національної безпеки.

Аналізуючи воєнні дії росії проти України з 2014 року слід зазначити, що ця війна стала причиною воєнної, політичної, економічної нестабільності як окремих територій, так і держави. Тисячі смертей, зруйновані міста та села, бідність, безробіття, неконтрольований обіг зброї спричинили негативні наслідки для кожного українця. Агресивні дії призвели до екологічної катастрофи: на територіях Донецької та Луганської областей затоплені шахти, розгромлено та припинено роботу десятків великих підприємств, серед яких є хімічні та радіоактивні об'єкти, які потребують контролю, але його ніхто не здійснює.

Серед важливих проблем забезпечення національної безпеки сьогодення є падіння економіки України. Утримати економічні показники український уряд може застосувавши систему зниження податків та дерегуляцію економіки.

Ще одним важливим фактором для покращення економіки є прийняття нормативно-правових актів, що забезпечують стабільність роботи інвесторів на території нашої держави. Наявність величезної кількості законів та підзаконних актів, що часто суперечать один одному, та їх зміна під інтереси тих або інших промислових груп, не сприяє залученню інвестицій в Україну. Має бути прийнятий закон, який забезпечить стабільну роботу інвестору на довгий проміжок часу без змін у ньому, або тільки за умови покращення функціонування об'єкта інвестиції.

Загрозливою для національної безпеки України є пропаганда РФ, яка транслюється в засобах масової інформації та направлена проти державності України. Росія всіма методами намагається спотворити історію України, останні події зі знищення підручників з історії України на окупованих територіях Херсонської області свідчать про те, що російським воїнам наказано знищувати все, що пов'язане з Україною.

Політика росії з давніх часів направлена на спотворення і знищення історичної пам'яті українського народу. Росія розповсюджує історичні міфи проти України, як держави. Передвоєнні заяви вищих посадових осіб путіна та медведева дискредитують українців як націю, спотворюють історію українського етносу, нівелюють культурну спадщину, традиції, тощо. Ці заяви стали визначальними для російського населення у підтримці агресії проти українського народу.

Завдання нашої держави пропагувати національну ідею: Україна – вільна, незалежна держава. Росія визнана терористичною державою, що порушує всі міжнародні правові норми, свої атаки вона проводить не тільки на полі бою на територіях України, але й у інформаційному просторі: РФ атакує сервери не тільки України, але й інших держав, намагаючись підірвати економіку, воєнно-промисловий комплекс, виборчі процеси, деструктивно впливаючи на громадськість і т. д. Можна стверджувати, що кібервійни є основною загрозою для світу взагалі і для України зокрема. Проблемою таких воєн є неможливість визначення місця з якого здійснюється хакерська атака, тому є необхідність створення об'єднаних кібервійськ міжнародного рівня, для протидії кібератакам терористичних країн.

Війна об'єднала українців проти окупанта, боротьба триває і на полі бою і в тилу: сотні волонтерів, підприємців, простих громадян доєдналися до допомоги Збройним Силам України, громадянам на окупованих територіях та вимушено переміщеним особам.

Моніторинг соціальних мереж показує, що в Україні присутні деструктивні сили, які спрямовані на роз'єднання суспільства, підривають авторитет керівництва держави та органів державної влади. Служба безпеки України, правоохоронні органи мають виявляти таких провокаторів, проводити заходи з попередження появи такої інформації та протидії їй.

Як в мирний час, так і під час воєнного стану, дестабілізує суспільство таке явище, як корупція.

В довоєнний час Україна посідала перше місце в Європі за рівнем корупції. Корупція стала неконтрольованою і захопила всі гілки влади. Причиною цього стали управлінські та кадрові рішення, безвідповідальність та безкарність.

Країни, що підтримують Україну в боротьбі з російськими окупантами, надсилають до України фінансову та гуманітарну допомогу, і на цьому етапі постає питання контролю надходження цієї допомоги та цільовому її використанню. Зафіксовані випадки привласнення та продажу гуманітарної допомоги як військового так і цивільного призначення посадовими особами місцевого та регіонального рівня. Посадовців державного рівня має контролювати та перевіряти орган з певними повноваженнями.

Загрозливою ситуацією на час воєнного стану є прийняття Закону «Про внесення змін до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану». Цим законом розширюються повноваження голів громад на час воєнного стану. Голова громади може приймати одноосібне рішення, щодо передачі коштів на потреби ЗСУ та створення установ для надання безоплатної первинної правової допомоги [3]. Ця норма створює можливості для голів територіальних громад використовувати кошти громади самостійно, без колегіального рішення виконкому громади, що створює корупційні ризики та зловживання владою.

Практика показує, що чиновники, що порушують норми законів України, не несуть відповідальності і впевнені, що не понесуть в майбутньому. Потрібна відповідальність на всіх рівнях влади. Протидія корупційним діям – покарання.

Висновки. Вирішення проблем забезпечення національної безпеки в сучасних умовах держави України має бути цілісним, відповідати на виклики сьогодення, мати стратегію на майбутнє.

Недостатнім сьогодні в Україні є механізм моделювання та прогнозування загроз, характерним є явище реагування на «факт», ніж попередження цього «факту», тому нагальною є підготовка фахівців (за кордоном), належне матеріально-технічне забезпечення та фінансування.

Пріоритетом має стати закон про відповідальність всіх об'єктів та суб'єктів держави та виважена суддівська реформа.

Україна потребує запровадження цілісної державно – правової політики у всіх сферах національної безпеки і оборони. Безпекові заходи мають носити системний характер, всі підсистемні безпекові сфери мають розробити свою, але взаємодіючу стратегію в політичній, пропагандистській та дипломатичній площині.

Умовами ефективного функціонування всіх сфер національної безпеки і оборони є: забезпечення компетентними кадрами з високим рівнем професійної підготовки та розвиненої національної стійкості, технологічне забезпечення всіх структурних підрозділів засобами, що відповідають світовим стандартам, співпраця з міжнародними безпековими структурами для отримання досвіду та адаптувати його до реалій та особливостей України.

В Кримінальному Кодексі України передбачена відповідальність і міра покарання за кримінальні злочини, в тому числі і за злочини проти національної безпеки і оборони.

Список використаних джерел

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 року № 2259-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-IX>
4. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469- VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
5. Про Стратегію національної безпеки України: Указ Президента України від 26.05.2015 №287/2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

ВІТАЛІЙ МАЛІМОН,

кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу

VITALII MALIMON,

*Candidate of Sciences in Public Administration, Associate professor, Associate professor of the Department of Public Administration of Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas
<https://orcid.org/0000-0003-0446-3902>*

СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ

SOCIO-CULTURAL DIMENSION ENSURING NATIONAL RESILIENCE

Modern approaches to understanding the concept of «national resilience» are outlined. National resilience is considered as the basis of the foundation of Ukrainian statehood, its ability to adequately respond to today's global challenges. Emphasis is placed on the need to take into account the basic provisions of the National Security Strategy of Ukraine, the Military Security Strategy of Ukraine and the Concept of ensuring the national system of resilience in determining the essential characteristics of national resilience. The introduction of the national system of resilience first of all requires legislative regulation of the organizational basis of its functioning.

It is determined that important components of the system of national resilience are social stability and cultural stability. Social stability is a state of social systems in which there is no reason to disturb the dynamic balance and possible stable reproduction of social potential. Cultural stability – the ability of public authorities, institutions, organizations to respond to global threats, implement sustainable development goals, build their own national and cultural model.

Keywords: global challenges, socio-cultural transformation, national resilience, social stability, cultural stability.

Соціокультурна трансформація сучасних глобальних процесів змінює традиційні уявлення про загрози як такі, що зумовлені причинами переважно природного, техногенного, соціального або воєнного характеру. Нові глобальні виклики спонукають до наукового осмислення природи їх виникнення на основі системного аналізу та оцінювання ризиків для найбільш важливих сфер життєдіяльності суспільства і держави, зокрема, економічної, енергетичної, інформаційної, соціальної, культурної.

Стратегією національної безпеки України, затвердженою указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392, стійкість визначено однією з основних засад, на яких ґрунтується зазначена Стратегія, а запровадження національної системи стійкості віднесено до основних напрямів зовнішньополітичної та внутрішньополітичної діяльності держави для забезпечення її національних інтересів і безпеки [2].

У пункті 47 даної Стратегії зазначено, що Україна запровадить національну систему стійкості для забезпечення високого рівня готовності суспільства і держави до реагування на широкий спектр загроз, що передбачатиме: оцінку ризиків, своєчасну ідентифікацію загроз і визначення вразливостей; ефективне стратегічне планування і кризовий менеджмент, зокрема впровадження універсальних протоколів реагування на кризові ситуації та відновлення з урахуванням рекомендацій НАТО; дієву координацію та чітку взаємодію органів сектору безпеки і оборони, інших державних органів, територіальних громад, бізнесу, громадянського суспільства і населення у запобіганні й реагуванні на загрози та подоланні наслідків надзвичайних ситуацій; поширення необхідних знань і навичок у цій сфері; налагодження та підтримання надійних каналів комунікації державних органів із населенням на всій території України.

Суттєвим кроком на шляху до розбудови національної стійкості стала Стратегія воєнної безпеки України, затверджена указом Президента України від 25 березня 2021 р., де у якості базового терміну постає «всеохоплююча оборона», а стійкість розуміється як здатність системи управління державою, сил оборони, національної економіки, інфраструктури та суспільства до швидкого відновлення й адаптування до змін у безпековому середовищі, як і до тривалого протистояння в наданні відсічі і стримуванні збройної агресії [1]. Стратегія воєнної безпеки

України, у свою чергу, слугує основою для розроблення Стратегічного оборонного бюлетеня України, плану оборони України, а також державних цільових програм та інших програм, спрямованих на забезпечення реалізації державної політики у сфері оборони [3].

Указом Президента України від 27 вересня 2021 р. було затверджено Концепцію забезпечення національної стійкості, розраховану до 2025 р., згідно з якою під національною стійкістю розуміється здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стале функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій.

Запровадження на основі національних інтересів України та з урахуванням міжнародного досвіду багаторівневої комплексної національної системи стійкості сприятиме формуванню на державному, регіональному та місцевому рівнях необхідних спроможностей для запобігання та належного реагування держави і суспільства на широкий спектр загроз та швидкого відновлення після кризових ситуацій.

Водночас на сьогодні спостерігається відсутність єдиних принципів, процесів і механізмів забезпечення національної стійкості на державному, регіональному та місцевому рівнях [4].

Важливими складовими системи національної стійкості є соціальна стійкість і культурна стійкість.

На нашу думку, що соціальна реальність має розглядатись з позицій гармонізації, збалансування соціально-політичної і комунікативно-культурної основ існування людини та суспільства, а соціальна стійкість є однією з складових сталого розвитку. Соціальна стійкість – це стан соціальних систем, за якого відсутні причин для порушення динамічної рівноваги та можливе стабільне відтворення соціального потенціалу.

Культурна стійкість являє собою універсум дій, методів та механізмів взаємодії органів публічної влади, підприємств, установ, організацій, інститутів громадянського суспільства, які гарантують відтворення культурного потенціалу. Культурна стійкість передбачає можливість створення та примноження культурного капіталу, збереження культурної спадщини, різні форми міжкультурної комунікації.

Агрегування соціальних та культурних ресурсів виступає передумовою забезпечення високого рівня національної стійкості. Це дозволяє оперативно ідентифікувати сучасні виклики й загрози та мінімізувати соціальні, політичні, культурні і матеріальні витрати, які можуть бути катастрофічними для національної стійкості та національної безпеки країни.

Список використаних джерел

1. Задубінний А. Стратегія воєнної безпеки України : цілі, принципи, аспекти. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/05/strategiya-voennoyi-bezpekyukrayiny-czili-prynczypu-aspekty>.
2. Національна стійкість України та національна безпека. Аналітична записка. / За ред. О. М. Майборода. Київ : Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2022. 40 с. URL: <https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2022/04/Analit.zapyska-2022.pdf>.
3. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року «Про Стратегію національної безпеки України» : указ Президента України № 392. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3922020-35037>.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року «Про запровадження національної системи стійкості» : указ Президента України № 479. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/479/2021#Text>.

ТЕТЯНА МАРЕНА,

*кандидат економічних наук, доцент, проректор з науково-педагогічної роботи
Маріупольського державного університету*

TETIANA MARENA,

*Ph.D., Associate Professor, Vice-Rector for Scientific and Pedagogical Affairs of Mariupol State
University*

<https://orcid.org/0000-0002-7970-4005>

АСИМЕТРІЇ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ З ПОЗИЦІЙ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

ASYMMETRIES OF REGULATION OF INNOVATION PROCESSES FROM THE STANDPOINT OF ECONOMIC SECURITY

Since innovative development is innovation that requires significant labor and financial costs, for which individual enterprises are not always ready, it is likely that without supporting initiatives, subsequent development will not have practical results. Therefore, the need to intervene in innovation policy at all levels authorities, starting with local governments, is obvious. Innovative activity should not be an end in itself, but rather a means to improve the existing economic model in the country as a whole and in the enterprise in particular. Legal support of innovation activity can give impetus to the stable growth of the economy of enterprises and attract investment, including foreign ones. The process of regulation of innovations that stimulate the development of the green segment of the economy involves the creation of conditions for: the development of new business models; developing more environmentally sustainable processes, products or services; developing completely new products or services; development of new types of customer service.

Keywords: regulatory policy, stimulating innovation, environmental regulation.

Регулювання природних монополій перебувало в числі найактуальніших і контроверсійних проблем протягом останніх десятиліть, що опосередковано сприяло лібералізації та приватизації ряду секторів, що спочатку знаходились здебільшого під державним контролем. Відповідно до змін, внесених до нормативно-правової бази у 1960-70-ті роки в США, монополії та комунальні підприємства не мали ринкових стимулів до інновацій. Зміни, запроваджені в нормативну базу в 1980-х роках, передбачали включення правил і норм, що мотивували зазначені типи американських компаній до підвищення їхньої продуктивності. Однак ці принципи регулювання очікувано зменшили ренту відповідних фірм, яка, серед іншого, могла бути використана для розвитку науково-дослідних проєктів та іншої інноваційної діяльності, що, по суті, для деяких комунальних підприємств стало своєрідним стимулом для пришвидшеної і навіть примусової інноватизації їхньої діяльності, аби утриматись на ринку попри їхній статус. Зокрема, мережеві послуги, такі як телекомунікації, водопостачання та енергопостачання, регулювалися за старими принципами регулювання норми прибутку або ціни за граничними витратами. Регулювання норми прибутку визначає, що монополія не повинна досягти прибутку, вищого, ніж його отримує середньостатистична фірма по галузі. Це призводило до того, що монополіст фактично був змушений оцінювати свою продукцію за двома тарифами (так зване рамсі-ціноутворення), і саме такі регуляторні схеми стали причиною низького або упередженого технічного прогресу та виправдання капіталомісткого виробництва і, по суті, призвели до незначних інновацій у деяких регульованих галузях, таких як телекомунікації та енергетика. З часом, по мірі утвердження інформаційної революції, було розроблено відповідні схеми стимулювання для подолання інформаційних асиметрій між регулюючими органами, що фінансувалось у впровадженні нових регуляторних заходів, заснованих на ідеї, що існує дилема «стимулів для створення», яку можна вирішити шляхом правильного налаштування регулювання «обмеження ціни» [1]. Положення про обмеження цін базуються на договорах між регулятором та регульованою фірмою, які вимагають мінімальної якості та фіксованих максимальних цін. Якщо регульована фірма може реалізувати деякий додатковий прибуток

за рахунок підвищення продуктивності праці, створюються стимули до інновацій, тоді як якщо регулюючий орган хоче отримати всі доходи від підвищення продуктивності праці, регульовані фірми не мають стимулу до інновацій. Те ж саме відбувається і в разі, якщо нормативна база умолює конкуренцію, що дозволяє існувати безлічі постачальників з неефективною структурою витрат. В такому разі вони намагаються збільшити свою частку ринку за рахунок цінової конкуренції, що зменшує їх прибуток і заважає інвестувати в НДДКР, інновації та патентний захист [2-5].

Існує мало емпіричних досліджень впливу регулювання на інновації в охороні здоров'я, хоча це питання набуло першочергової актуальності в умовах пандемії. Однак багато інноваційних продуктів, що використовуються в такій сфері послуг, як охорона здоров'я, виробляються іншими галузями, такими як фармацевтичне виробництво чи виробництво біотехнологій. Емпіричний досвід свідчить, що регулювання медичних організацій загалом позитивно впливає на постійно вдосконалювані процеси, але, як правило, негативно впливає на інновації в продуктах чи послугах. Зрештою, огляд досліджень, що аналізують вплив галузевих норм, підтверджує очікувану неоднорідну картину, і все-таки можна зробити деякі узагальнення. Невизначеність та затримки, пов'язані з розробкою та впровадженням нормативно-правових актів, є перешкодами для інвестицій в інновації, тоді як компанії є більш інноваційними в умовах переважання гнучких та стимулюючих норм. Жорсткість правил неоднозначно впливає на темпи інноваційного розвитку, адже, з одного боку, чим жорсткішими є правила, тим більше шансів отримати проривні нововведення, тоді як чим менш жорсткі вимоги, тим більша свобода у творчих пошуках може збільшувати терміни реалізації інноваційних проєктів і не сприяти перемозі в технологічному суперництві [2]. Загалом, для більшості секторів докази впливу нормативно-правових актів на інновації є досить обмеженими і не дозволяють зробити однакові висновки. Вплив соціального регулювання на інновації зосереджений на аналізі впливу екологічного регулювання, спричиненого все більшим значенням екологічних питань в сучасному порядку денному. Екологічні норми спричинили появу нових галузей промисловості, таких як «екологічна промисловість», та нових продуктів з меншим або майже нейтральним впливом на навколишнє середовище. Отже, природоохоронне регулювання чітко спрямовує галузь до розробки та впровадження інноваційних технологій, які захищають довкілля або створюють принаймні меншу шкоду для навколишнього середовища, стимулюючи розвиток зеленого сегменту економіки [6]. З цих позицій, регулювання виступає своєрідним модератором технологічних змін, тобто регулювання може змінити напрямок технологічних змін на інновації з менш негативним впливом на навколишнє середовище. І якщо амбітні екологічні норми можуть бути складними для національної промисловості на самому початку запровадження, з часом вони здатні сприяти підвищенню міжнародної конкурентоспроможності та збільшенню експорту екологічних технологій.

Контргіпотеза передбачає, що екологічні норми обмежують фірми в їх інноваційній діяльності та спричиняють додаткові витрати, принаймні в короткостроковій перспективі, які негативно впливають на їхню конкурентоспроможність, а отже, і на їхню здатність до інновацій. Існує думка, що регулювання технологій має негативні наслідки, тоді як регулювання захисту навколишнього середовища може бути неоднозначним для інновацій. З одного боку, правила безпеки можуть забороняти нововведення, якщо органи державної влади забороняють потенційно ризиковану продукцію, а отже, ймовірно, радикальні нововведення, що загострює потенційне вирішення ряду глобальних проблем [7]. З іншого боку, ці норми підвищують сприйняття нових товарів та послуг серед споживачів, оскільки вони можуть покладатися на деяку мінімальну безпеку продукції. Однак у секторі охорони здоров'я фактор безпеки виступає найважливішим. Процес регулювання інновацій, які стимулюють розвиток зеленого сегмента економіки, передбачає створення умов для: розробки нових моделей ведення бізнесу; розробки більш екологічно стійких процесів,

продуктів чи послуг; розробки абсолютно нових продуктів чи послуг; розробка нових видів сервісного обслуговування клієнтів. Проведений аналіз свідчить про необґрунтованість уніфікованого підходу до регулювання інноваційних процесів та контрверсійний вплив нормативних обмежень та інших регуляторів на розвиток інновацій.

Список використаних джерел

1. Булатова О. В. Розвиток європейської інтеграційної моделі в контексті формування інноваційної конкурентоспроможності країн. Економічний простір. 2014. № 84. С. 5-14.
2. Panchenko V., Reznikova N., Bulatova O. Regulatory Competition in the Digital Economy: New Forms of Protectionism. International Economic Policy. 2020. № 1-2 (32-33). P. 49-79.
3. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Розвиток industry 4.0 й цифрової економіки у фокусі глобального технологічного та інноваційного суперництва КНР і США. Економіка та держава. 2021. № 2. С. 4–10. 7.
4. Резнікова Н.В., Рубцова М.Ю., Рилач Н.М. Інституційні важелі міжнародної конкурентоспроможності національної інноваційної системи: проблема вибору інструментів стимулювання інноваційних підприємств. Ефективна економіка. 2018. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/16.pdf
5. Рубцова М.Ю., Резнікова Н.В., Рилач Н.М. Роль патентів у глобальних ланцюгах створення вартості: проєкції конкурентоспроможності в міжнародному бізнесі крізь призму інновацій. Ефективна економіка. 2018. № 7. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6635>.
6. Melnyk T., Reznikova N., Ivashchenko O. Problems of statistical study of «green economics» and green growth potentials in the sustainable development context. Baltic Journal of Economic Studies. 2020. Vol. 6 (3). P. 87–98.
7. Reznikova N., Ivashchenko O., Rubtsova M. Global problems as a subject of interdisciplinary studies in the focus of international economic security and sustainable development. Економіка та держава. 2020. № 7. С. 24-31.

НАТАЛІЯ МАРТИНЕНКО,

доктор філософії з публічного управління та адміністрування, науковий співробітник відділу міжнародного співробітництва та роботи з іноземцями Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. засл. проф. М. С. Бокаріуса», м. Харків

NATALIIA MARTYNENKO,

*Doctor of Philosophy in Public Administration and Administration, researcher at the Department of International Cooperation and Work with Foreigners of the National Scientific Center «Hon. Prof. M.S. Bocarius Forensic Science Institute», Kharkiv
<https://orcid.org/0000-0002-3234-0689>*

ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКИМ КЛЕПТОКРАТАМ

COUNTERING RUSSIAN KLEPTOCRATS

In a kleptocratic system like today's Russia, persecuting elites will make sense. The enormous wealth accumulated by Russian kleptocrats has helped President Putin consolidate his power and illegally influence the affairs of other countries, as well as his geopolitical ambitions.

Kleptocrats launder their money abroad, keeping it where it is protected by strict legal norms that do not exist in their own countries.

Kleptocracy continues to ravage the developing world, fueling almost all serious threats to global security, poisoning international markets and undermining democracy.

Kleptocracy is a new form of government in which authoritarians use corruption and globalization as weapons to accumulate power and wealth.

Kleptocracy is a form of dictatorship, overt or covert. Kleptocracy threatens international development, governance, democracy, the international community and significantly worsens the living conditions of people around the world. The fight against kleptocracy must be carried out on a global scale.

Keywords: kleptocratic system, Russian kleptocrats, threats to global security.

Після нападу Росії на Україну міжнародне співтовариство щосили намагається стримати президента Володимира Путіна та його поплічників та допомогти якнайшвидше покласти край воєнній агресії [1].

Серед інших заходів країни-члени Європейського Союзу, Канада, Великобританія та США заявили про цілеспрямовані санкції проти пов'язаних з Кремлем осіб та компаній, багато з яких підозрюються у великомасштабній корупції [1].

У такій клептократичній системі, як сьогоднішня Росія, переслідування еліт матиме сенс. Величезні багатства, які накопичили російські клептократи, допомогли президенту Путіну зміцнити свою владу та чинити незаконний вплив на справи інших країн, а також зміцнили його геополітичні амбіції.

М. Ланской та Д. Майлс-Прімакофф зазначають: «Відновлення статусу Росії як світової держави було основним ідеологічним пріоритетом путінського уряду країни. Однак російська економіка є серйозною перешкодою для досягнення цієї мети. Навіть у роки відносного буму 2000-2007 років рівень економіки країни ніколи не відповідав її геополітичним амбіціям; з 2014 року поєднання низьких цін на нафту та економічних санкцій Заходу, запроваджених у відповідь на російську агресію в Україні, ще більше обмежило здатність Росії проектувати владу за допомогою економічних засобів. Тим не менш, режим у Росії продемонстрував велику винахідливість у використанні економічних ресурсів як інструмент експлуатації правил глобалізованого світового порядку на користь вузького кола російської еліти. Режим використав великомасштабну корупцію на міжнародному рівні як для підризу демократичної рішучості та принципів в усталених демократіях, так і для впливу на іноземні політичні та економічні еліти (особливо у колишніх радянських державах та сателітах)» [4].

Клептократія в Росії процвітала за допомогою розвинених економік, які тепер усвідомлюють її небезпеку [1].

Клептократи відмивають свої гроші за кордоном, зберігаючи їх там, де вони захищені строгими правовими нормами, яких немає у їхніх власних країнах.

Дослідники звинувачують процеси глобалізації в тому, що вони допомагають клептократам захищати свої фінанси та поліпшувати свою репутацію [3].

Клептократія продовжує спустошувати світ, що розвивається, підживлюючи майже всі серйозні загрози глобальній безпеці, отруюючи міжнародні ринки і підживлюючи демократію.

Клептократія є новою формою правління, в якій авторитаристи використовують корупцію та глобалізацію як зброю для накопичення влади та багатства [2].

Д. Твінінг та Е. Лізундіа дійшли наступних висновків: «Якщо здається, що авторитаристи перемагають, це принаймні частково тому, що західні країни дозволили їм це зробити. Узгоджена кампанія демократій з нейтралізації клептократії виявляє безліч способів, якими вони експлуатують заснований на правилах міжнародний порядок, котрому вони одночасно кидають виклик. У світі, наповненому більшою кількістю грошей (законних та незаконних), ніж будь-коли, настав час зрівняти правила гри, щоб у демократичних сил був чесний шанс. Тільки тоді вільні нації зможуть повернути назад авторитарну хвилю» [2].

Н. Сіблі зазначає, що заходи США проти російської клептократії мають ґрунтуватися на трьох пріоритетах: підтримка України, ізоляція Путіна, зниження схильності США до фінансового впливу Росії [5].

Після вторгнення Росії в Україну авторитетна організація «Transparency International» розпочала кампанію, спрямовану на те, щоб задіяти силу антикорупційного руху для просування ключових заходів, необхідних для притягнення до відповідальності російських еліт та їхніх спільників. Transparency International закликає до більш активних багатосторонніх дій з виявлення та заморожування активів російських клептократів, що охоплюють країни та континенти.

За підтримки Change.org Transparency International організувала публічну петицію, щоб дозволити зацікавленим особам з усього світу приєднатися до заклику західних лідерів до негайних дій. «Ви повинні забезпечити, щоб мільярди брудних доларів, фунтів, і євро не фінансували військову машину, і діяти рішуче, щоб стримати посібників Кремля у ваших країнах», – йдеться у петиції [6].

Отже, клептократія є формою диктатури, явною чи прихованою. Клептократія загрожує міжнародному розвитку, управлінню, демократії, міжнародній спільноті та значно погіршує умови життя населення у всьому світі. Боротьба з клептократією має проводитись у світовому масштабі.

Список використаних джерел

1. Countering Russian kleptocrats: What the West's response to assault on Ukraine should look like. URL: <https://www.transparency.org/en/news/countering-russian-kleptocrats-west-s-response-to-assault-on-ukraine>
2. Daniel Twining, Eguar Lizundia. Deploying the Democratic Arsenal Against Kleptocracy. The National Interest. January 29, 2022. URL : <https://nationalinterest.org/feature/deploying-democratic-arsenal-against-kleptocracy-200034>
3. Cooley Alexander, Heathershaw John, Sharman J.C. The Rise of Kleptocracy: Laundering Cash, Whitewashing Reputations. Journal of Democracy. January 2018. URL : <https://www.journalofdemocracy.org/articles/the-rise-of-kleptocracy-laundering-cash-whitewashing-reputations/>
4. Miriam Lansky, Dylan Myles-Primakoff. The Rise of Kleptocracy: Power and Plunder in Putin's Russia. Journal of Democracy. Volume 29, Number 1, January 2018. URL : <https://muse.jhu.edu/article/683637>
5. Nate Sibley. Targeting Putin's Kleptocracy: A Strategic US Approach During Russia's Invasion of Ukraine. Hudson Institute. March 2, 2022. URL : <https://www.hudson.org/research/17625-targeting-putin-s-kleptocracy-a-strategic-us-approach-during-russia-s-invasion-of-ukraine>
6. To stop Russia's kleptocrats, critical to ensure that banks & other enablers no longer help them to hide. URL : <https://www.transparency.org/en/press/stop-russias-kleptocrats-banks-enablers-no-longer-help-them-hide>

РЕНА МАРУТЯН,

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

RENA MARUTIAN,

*Doctor of Science in Public Administration, Professor of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-9184-1590>*

КРИТИЧНА КУЛЬТУРНА ІНФРАСТРУКТУРА УКРАЇНИ: ПРАВОВА ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ

CRITICAL CULTURAL INFRASTRUCTURE OF UKRAINE: LEGAL INSTITUTIONALIZATION

The abstracts propose to start the process of legal institutionalization of the concept of «critical cultural infrastructure» of Ukraine, revealed the essence of this concept and its importance for the modern process of protection of national values and cultural heritage of Ukraine. It is alleged that in the conditions of the Russian-Ukrainian war, the occupying troops of Russia resorted to the purposeful systemic destruction of the cultural infrastructure of Ukraine. Israel's experience in institutionalizing this concept is revealed.

An example is the work of the International Criminal Court, which has a precedent for convicting an ISIS militant for cultural crimes committed in Iraq. The main provisions of two laws of Ukraine are analyzed: the Law on Critical Infrastructure Protection and the Law on Protection of Cultural Heritage. It is concluded that the introduction of a new concept in scientific discourse and its legal institutionalization is the subject of expert discussion, but for Ukraine this issue is an urgent public administration task.

Keywords: critical infrastructure, protection of cultural heritage, institutionalization, Ukrainian Cultural Foundation.

Сучасна активна фаза російсько-української війни нажалі характеризується безпрецедентним знищенням об'єктів культурної спадщини України. Цю політику окупаційних військ можна назвати свідомою та цілеспрямованою. Український культурний фонд (УКФ) створив ресурс для належного документування воєнних злочинів проти людяності та об'єктів культурної спадщини, скоєних збройними силами Росії [2]. У цьому зв'язку постає питання про правову інституціоналізацію поняття «критичної культурної інфраструктури».

Поняття критичної інфраструктури вже є в законодавстві України. Закон про критичну інфраструктуру (2021) [3] визначає, що «об'єкти критичної інфраструктури – об'єкти інфраструктури, системи, їх частини та їх сукупність, які є важливими для економіки, національної безпеки та оборони, порушення функціонування яких може завдати шкоди життєво важливим національним інтересам».

Віднесення об'єктів до критичної інфраструктури здійснюється за сукупністю критеріїв, що визначають їх соціальну, політичну, економічну, екологічну значущість для забезпечення оборони країни, безпеки громадян, суспільства, держави і правопорядку, зокрема для реалізації життєво важливих функцій та надання життєво важливих послуг, свідчать про існування загроз для них, можливість виникнення кризових ситуацій через несанкціоноване втручання в їх функціонування, припинення функціонування, людський фактор чи природні лиха, тривалість робіт для усунення таких наслідків до повного відновлення штатного режиму.

Закон також визначає категорії критичності (критерії) об'єкта критичної інфраструктури – ступінь (відносний рівень) важливості об'єкта критичної інфраструктури, класифікована (категоризована) залежно від його впливу на виконання життєво важливих функцій та/або надання життєво важливих послуг [3]. При цьому, до «життєво важливих функцій та/або послуг, порушення яких призводить до негативних наслідків для національної безпеки України, належать, зокрема: урядування; енергозабезпечення; водопостачання; продовольче забезпечення; охорона здоров'я; інформаційні послуги; електронні комунікації; фінансові послуги; тран-

спортне забезпечення; оборона, державна безпека; космічна діяльність, космічні технології та послуги, тощо. Жодного згадування про об'єкти культурної спадщини, що мають історичну та культурну цінність та є підґрунтям для формування національних цінностей немає.

Але саме національні цінності є основою формування національної ідентичності, яка є запорукою забезпечення національної безпеки. Саме атака на національні цінності та смисли здатна підірвати стабільність у суспільстві і призвести до реалізації загроз національній безпеці.

Враховуючи загрози, що постали перед країною у цій цивілізаційній війні та те, як цілеспрямовано та завзято ворог знищує саме об'єкти культурної спадщини, (дивись сайт з мапою культурних втрат) постає питання про доцільним введення у законодавче поле поняття «критична культурна інфраструктура» та розробити відповідні юридичні інструменти її захисту та покарання за такі види злочинів, саме як об'єктів критичної інфраструктури, знищення яких несе непоправні наслідки.

Актуальним також стає створення паспорту безпеки об'єкту критичної культурної інфраструктури[3] – документ встановленої форми, який містить відомості про об'єкт критичної інфраструктури, а також комплекс заходів, що вживаються для захисту цього об'єкта від визначених для нього видів загроз (відомості, що містяться у паспорті безпеки, є інформацією з обмеженим доступом)

Як можна оцінити шкоду від спалювання музею на Київщині з картинами Марії Приймаченко, або знищення архіву українських політв'язнів В'ячеслава Чорновола і Миколи Плахотнюка в Бучі. На 1 червня 2022 року таких об'єктів було понад 350, вони або частково пошкоджені або повністю знищені.

За даними (на травень 2022 року) Офісу Президента України внаслідок збройної агресії РФ пошкоджено та зруйновано культурні об'єкти в 56 територіальних громадах у 13 регіонах України [1]. Найбільших втрат і збитків наразі культурна інфраструктура зазнала в Донецькій та Луганській, Сумській і Миколаївській областях. Суттєвих руйнувань зазнали й об'єкти культурної спадщини. Зокрема, російські війська бомбардували засновану у XV столітті Святогірську лавру.

В світової історії вже є прецедент коли Міжнародний кримінальний суд у 2016 році засудив за злочини проти культурної спадщини одного з ісламістів. Це був Малі Ахмад Аль-Факі аль-Махді, йому висунули звинувачення – здійснення культурних злочинів – руйнування історичних та релігійних пам'яток мавзолеїв та мечеті в африканському місті Тімбукту та призначення покарання у вигляді 9 років позбавлення волі. Цей приклад для України є цікавим в контексті руйнування історичних пам'яток, яке відбулося під час збройного нападу Росії на Україну. Таким чином, окупаційні російські війська цілком справедливо можна порівнювати з бойовиками ІДІЛ, які в 2015 році знищили в Іракському Мосулі бібліотеку та експонати в музеї міста, статуї та руїни давніх міст Німруд, Хатра, Дур-Шаруккін, у Сирії у 2015-2017 роках зруйнували давні храми та фасад римського амфітеатру в Пальмірі.

Досвід Ізраїля. Безпековий підхід Ізраїлю визначає, що у складі критичної інфраструктури є структури, які вважаються національними символами, зокрема – музей Голокосту Яд Вашем, церкви та храми. Ізраїль виділяє три кваліфікуючі ознаки, які однозначно визначають критичний характер тієї чи іншої інфраструктури. І перша ознака – символічне значення інфраструктури. Об'єкти культурної спадщини (музеї, архіви, культові споруди та інші пам'ятники) належать до об'єктів, які повинні бути захищені в першу чергу. Також до об'єктів, які мають високе символічне значення ізраїльські фахівці, відносять ті з них, які пов'язані зі здатністю держави контролювати розвиток ситуації.

Якщо, наприклад, противнику вдається завдати шкоди критичній інфраструктурі, що відносяться до державного управління (центральні ЗМІ, сайти міністерств і відомств та ін.), це завдає шкоди іміджу уряду, навіть якщо зберігається здатність елементів інфраструктури, що зазнали атаки, продовжувати свою роботу. Крім того, такі дії мають відкладений ефект, який

веде до зниження довіри населення до органів державної влади та політичного керівництва держави, її здатності контролювати ситуацію в країні.

В Україні є Закон про охорону культурної спадщини (2000). Про «запобігання руйнуванню або заподіяння шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, ремонту, реабілітації, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини», про право власності на пам'ятки, їх утримання, користування тощо. Ідея в іншому – класифікація об'єктів культурної інфраструктури та чітке визначення їх переліку, а також наданні статусу «критичної інфраструктури» з відповідним механізмом захисту та покарання за їх руйнацію та пошкодження. Зараз у КК України за руйнацію та пошкодження об'єктів культурної спадщини від штрафу до 3-х років позбавлення волі.

Звичайно введення нового поняття в науковий дискурс та його правова інституціоналізація є предметом експертної дискусії, але на нашу думку, для України це дуже актуальне державно-управлінське завдання.

Список використаних джерел

1. Війною пошкоджені культурні об'єкти у 13 регіонах України URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3474775-vijnou-poskodzeni-kulturni-obekti-u-13-regionah-ukraini.html>
2. Зафіксовані воєнні злочини. URL: <https://mkip.notion.site/mkip/7be52d2803994651a23a220a8ed85f1c?v=6ea517f19a8944f9a902a50156656eea>
3. Про критичну інфраструктуру: Закон України № 1882-IX від 16 листопада 2021 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1882-20#Text>

АЛІНА МЕДВЕДЬ,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ALINA MEDVED,

*postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<http://orcid.org/0000-0002-4022-838X>*

*Науковий керівник: **Юрій Нестеряк**, д.держ.упр., кафедра публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ДОСТУП ДО ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ В НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ

ACCESS TO PUBLIC SERVICES IN EXTRAORDINARY CONDITIONS

Under the conditions of uncertainty and non-definite life circumstances, it is important for public authorities' function to be as stable as the situation allows. Fulfilment of the tasks assigned to them, reliability of state institutions, quality, completeness and speed of obtaining the public services form trust in the state and confidence in its future.

The main task of public authorities in the process of providing the public services in the period of the COVID-19 pandemic is to preserve the lives and health of citizens. Thus, the implementation of public authorities service activities was in compliance with all sanitary norms and recommendations of the World Health Organization. During the pandemic, the safest way to obtain public services was to use digital technologies, which significantly reduced the need for people-to-people contacts.

During the war started by the Russian Federation on the territory of Ukraine on February 24, 2022, the possibility of providing the public services to citizens was significantly limited and required a rapid response of public authorities to current challenges and threats.

Despite temporary difficulties with access to public services, the Ukrainian authorities have managed to take the necessary measures to meet the urgent needs of citizens, in particular with the use of digital technologies.

Keywords: public services, COVID-19 pandemic, military aggression of Russian Federation, digital technologies, online services.

В умовах невизначеності та непереборних життєвих обставин важливо щоб органи публічної влади функціонували настільки стабільно наскільки дозволяє ситуація. Виконання покладених на них завдань, надійність державних інституцій, якість повнота та швидкість отримання публічних послуг формує довіру до держави та впевненість у її майбутньому.

Невизначеними умовами з якими довелось зіткнутися українцям стали пандемія COVID-19 та воєнна агресія російської Федерації, що зумовило необхідність перелаштовувати діяльність всіх державних інституцій для безперервного функціонування в несприятливих умовах.

Криза спричинена пандемією COVID-19 зумовила необхідність швидкого переходу від стаціонарного надання публічних послуг до використання державних порталів і онлайн комунікації з органами влади. Карантинні заходи та необхідність мінімізації контактів між людьми спричинила прискорений темп цифровізації органів публічної влади, що мало позитивний вплив на сприйняття змін серед населення та розвиток цифрових публічних послуг через відсутність альтернативної взаємодії з органами влади. Проте, готовність до миттєвого переходу в онлайн середовище була низькою в усіх галузях господарства, і якщо підприємництво адаптувалось доволі швидко, то система освіти перелаштовувалась на дистанційну роботу дуже повільно і неохоче, що в черговий раз підкреслило наявність цифрової нерівності серед населення та цифрового розриву серед населених пунктів.

Першочерговим завданням органів публічної влади в умовах пандемії COVID-19 було збереження життя та здоров'я людей тому пріоритет надавався саме використанню онлайн

технологій, як портал «Дія»[1] де можна отримати онлайн послуги, як, наприклад, «Малютко (оформити всі документи, що необхідні при народженні дитини включно з отриманням матеріальної допомоги та бейбі-боксом), реєстрація та закриття ФОП, підпис документів тощо. Застосунок «Дія» дозволяє мати при собі та поширювати цифрові документи через смартфон. Особливістю застосунку є те, що він не зберігає ніяких документів, а лише підтягує їх з реєстрів, що гарантує користувачам їх безпеку та надійність. Доступ до тих державних послуг, що тимчасово недоступні онлайн був організований за попереднім записом із дотриманням всіх карантинних вимог та застережних заходів (медична маска, антисептики, дистанція між людьми). За два роки пандемії люди адаптувались до нових умов життя і звикли до простоти та доступності онлайн послуг.

24 лютого 2022 року, внаслідок збройної агресії російської Федерації проти України було оголошено воєнний стан, що зумовило виникнення нових проблем в процесі реалізації публічних послуг. Як і у випадку з пандемією COVID-19 пріоритетом діяльності органів публічної влади було збереження життя і здоров'я громадян, а також захист інформації, що знаходиться на державних серверах. Основними викликами для державних послуг під час воєнних дій стали: фізичне знищення носіїв інформації; знищення засобів зв'язку та інфраструктури (мереж, веж зв'язку, обладнання для передачі сигналу тощо), викрадення інформації (хакерські атаки на сайти, захоплення інституцій тощо), окупація частини території та відсутність зв'язку з нею тощо. В таблиці 1 зазначено основні проблеми що виникли в перші дні воєнної агресії та проаналізовані дії уряду спрямовані на відновлення функціонування та забезпечення необхідних потреб громадян України.

Таблиця 1. Проблеми доступу до публічних послуг та дії уряду України для їх усунення [2]

Проблеми, що виникли внаслідок воєнної агресії	Дії Уряду спрямовані на забезпечення доступу до основних державних послуг
Ідентифікація особи. Втрата документів та закриття демографічного реєстру спричинила необхідність альтернативного врегулювання проблеми.	Створення тимчасового посвідчення особи «Документ». Продовження дії паспортів, посвідчень водія в яких сплив термін придатності. Можливість вклеювання фотографії у паспорт громадянина України старого зразка замість заміни його на ID card;
Закриття державних реєстрів. Як наслідок неможливість зареєструвати чи закрити бізнес, оформити угоду з нерухомістю, зареєструвати транспортний засіб тощо.	Продовження всіх соціальних виплат в автоматичному режимі; перенесення місця виплат пенсій і соціальних допомог за запитом; дистанційне підтвердження статусу безробітного; перенесення резервних державних реєстрів на безпечну територію та у хмару;
Неможливість реєстрації місця проживання. Так звана прописка потрібна для укладання багатьох договорів, що ускладнило їх укладання; Відсутність доступу до ЦНАПів. Проблеми в роботі порталу та застосунку «Дія» та ін.	Надання грошової допомоги ВПО та постраждалим від агресії у розмірі 2000 на дорослого 3000 на дитину за спрощеною процедурою, а також отримання «Допомоги» у розмірі 6500 грн тим хто втратив житло, роботу і лишився без засобів для існування тощо

Спроможність швидко відновити діяльність за несприятливих зовнішніх факторів та ефективна протидія ворогу демонструє високий рівень стійкості держави та вміння реагувати на виклики. Доступ до державних послуг в умовах воєнної агресії доводить правильність обраної стратегії розвитку держави, а використання сучасних технологій посилює позицію держави у протидії ворогу.

Список використаних джерел

1. Державні послуги онлайн URL: <https://diia.gov.ua/>
2. Вплив війни на сферу адміністративних послуг та рекомендації на майбутнє. UPLAN. 2022. URL: <https://uplan.org.ua/analytics/vplyv-viiny-na-sferu-administratyvnykh-posluh-ta-rekomendatsii-na-maibutnie/>

СЕРГІЙ МЕЛЬНИК,

*студент 2 курсу освітнього рівня «магістр» ОП «Публічне управління та адміністрування»
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка*

SERHIY MELNYK,

*2nd year student of the master's level, specialization public administration, Educational and scientific
institute of public administration and civil service of Taras Shevchenko National University of Kyiv*

*Науковий керівник: Вікторія Думанська, старший викладач, Національна академія Служби
безпеки України*

НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ В ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ

NATIONAL RESISTANCE AS AN INSTRUMENT OF CONTROL IN HYBRID WAR

This article discusses the role and need for national resilience in effectively countering hybrid warfare. Using the legal framework and modern research, the author describes the relationship between the national strategy in the state and national resilience, when the latter acts as an element of counteraction, as well as combating the consequences of hybrid warfare.

The results of the study show that the effectiveness of national stability directly depends on cooperation between the state and civil society. Central to this is consolidation, which is based on the self-realization of individuals and enables effective counteraction in hybrid warfare.

The author of the study concludes that in a hybrid war, it is impossible to survive without a national stability that encompasses the entire society, which in a critical phase turns each object into a subject of resistance and protection of sovereignty. The second important result is the public's trust in state institutions, including the defense sector and the army.

Keywords: hybrid war, resilience, national resistance, national strategy, national security.

Актуальність дослідження. У країні, де 8 років тривала гібридна війна, поняття, що пов'язані із безпековою сферою, завжди знаходяться в пріоритеті та стані трансформації, що вимагає публічного обговорення з боку громадянського суспільства та дискусій в інтелектуальному середовищі. Окрім цього, важливо відмітити інституційну роль держави та її органів влади, що забезпечують створення та підтримку законів, документів, стратегій. Завдяки взаємодії активного громадянського суспільства та державних інституцій, від 20 серпня 2021 року було запроваджено «Національну систему стійкості», що є необхідним елементом національної безпеки.

Мета дослідження. За мету ставиться проаналізувати роль та здатність національної стійкості протидіяти в гібридній війні.

Виклад основного матеріалу. Гібридна війна визначається як війна, що використовує усі наявні способи та методи ведення війни, які діють не лише у геополітичному просторі та на державному рівні, а також на інформаційному, кібернетичному, економічному, ідеологічному рівні у якій традиційні правила ведення війни видозмінюються та поєднують у собі елементи, що існували індивідуально. Задля успішної протидії та запобіганню держава створює національні програми та стратегії, що покликані вирішувати загрози та кризи. Чільне місце в протидії впливу гібридної війни займає національна стійкість.

При розгляді поняття національної стійкості або іноді ще вживають термін резильєнтність – (від. англ. Resilience – пружність, еластичність), ми зустрічаємо різні інтерпретації та підходи до визначення цього терміну та вживаємо у різних контекстах. Зокрема інституційними визначеннями, що подаються у «Стратегія національної безпеки України» є розкриття основоположної засади стійкості як – здатності суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стабільне функціонування, зокрема шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх уразливостей [2]. Важливий акцент у цьому визначенні

робиться на тому, що суспільство швидко перебудовується та стає гнучким у ключових аспектах, що визначають подальшу можливість продуктивно розвиватися та підтримувати сталий розвиток, при цьому зазнавши мінімальної втрати та шкоди з боку суспільства. Тож швидкість є ключовим елементом, що характеризує та дає змогу оцінити на скільки система чи нація в цілому є стійкою. Екстраполюючи це на гібридну війну варто зазначити, що стійкість виступає асиметричною реакцією на засоби, до яких вдається агресор з первинною метою дестабілізації та в подальшому знищення системи стійкості. У гібридній війні використовується всі наявні засоби та охоплюються всі сфери впливу, тому стійкість повинна охоплювати всі рівні, починаючи від інформаційного і закінчуючи державним. Стійкість забезпечує можливість відновлюватися та протистояти безпековим загрозам, що з'являються під час ведення гібридної війни, проте з часом стратегії, що забезпечують стійкість втрачають актуальність та потребують нових підходів та переоцінки ситуації. Оскільки при усталеній стійкості, що є формальною та не гнучкою, система перетворюється на деструктивний засіб, що нівелює всі процеси та знищує саму себе із середини. Як слушно зауважують Пирожков С. І., Божок Є. В., Хамітов Н. В. «При цьому констатуємо, що стійкість взагалі й національна стійкість зокрема може бути як конструктивною, так і деструктивною. Деструктивна національна стійкість є замкненістю й упертістю, що призводить до послаблення суб'єктності, конструктивна стійкість означає гнучкість і відкритість» [5].

У «Концепція забезпечення національної системи стійкості», що є безпосереднім засадничим документом, який вміщує у собі визначення та всі необхідні компоненти національної стійкості та її системи. Національна стійкість визначається як – здатність держави і суспільства ефективно протистояти загрозам будь-якого походження і характеру, адаптуватися до змін безпекового середовища, підтримувати стає функціонування, швидко відновлюватися до бажаної рівноваги після кризових ситуацій [4]. Проводячи аналогію із стійкістю, ми розуміємо, що національна стійкість передбачає не лише стримування загроз, а також відновлення після кризи. Тобто головною формулою національної стійкості виступає виявлення та усунення викликів, які при недостатній та недієвій стійкості переростає у загрозу, що у свою чергу може розвиватися до масштабів кризи. Подолання кризи свідчить про те, що вже завдано збитків та непоправної шкоди і основні ресурси та зусилля підуть на відновлення. Проте вирішальним елементом у системі національної стійкості є консолідація суспільства. Об'єднання громадян стає ефективним на першій стадії, коли з'являється виклик, що потрібно подолати спільними зусиллями та об'єднати всі наявні сили, але також вирішальним і першочерговим фактор єдності у подоланні кризи, коли спільний ресурс прискорить час відновлення та врівноважить продуктивні сили. Варто зауважити, що задля ведення успішної гібридної війни має бути довіра до державних інститутів влади, що консолідує суспільство та створює національну стійкість у тому, щоб уникнути під час першої фази переростання з виклику у кризу. Недаремно провідні країни у сфері безпеки та оборони, намагаються максимально підвищити рейтинг довіри до оборонної сфери та армії серед населення. Україна також працює у цьому напрямку, зокрема «Центр Разумкова» наводить наступну соціологічну статистику: серед державних та суспільних інститутів найчастіше довіра висловлюється до Збройних Сил України – їм довіряють 68% опитаних, волонтерських організацій – 64%, Державної служби з надзвичайних ситуацій -61%, Державної прикордонної служби – 55%, Національної гвардії України – 54%, добровольчих батальйонів – 53,5% [1]. Підтримка державних інститутів та влади є необхідним компонентом задля успішної протидії гібридній війні, оскільки це зумовлює низку важливих та стратегічних компонентів: стимуляція економіки у державі, підтримка населенням державної позиції у інформаційному просторі, імідж , який супроводжується міжнародною допомогою союзників та партнерів. Також без підтримки державних інститутів настає загроза цивілізаційної суб'єктності держави. Як зазначають дослідники: Пирожков С.І, Божок Є.В та Хамітов Н.В – задля того, щоб незалежно діяти та мати здатність реалізовувати свою політику без зовнішніх впливів, необхідно займати

антропоцентричну позицію та забезпечувати комунікацію, що призводить до консолідації індивідів у цивілізаційну спільноту, яка може протистояти викликам та мати потенціал розвитку [3].

Висновок. Підсумовуючи варто зазначити, що національна стійкість виступає необхідним інструментом у протидії гібридній війні. Ми проаналізували необхідний взаємозв'язок між національною стратегією у державі та національною стійкістю, коли остання виступає як елемент протидії, а також боротьбою із наслідками дії в гібридній війні. Важливо, що національна стійкість визначається та будується у співпраці між державою та громадянським суспільством. Ключовим фактором у громадянському суспільстві та у державі являється консолідація, що базується на самореалізації індивідів та надає змогу ефективно протидіяти у гібридній війні. Головним завданням національної стійкості виступає недопущення викликів, які без жодного спротиву перетворюються в загрози, а потім без їх вирішення вони трансформуються у кризи. Тож національна стійкість покликана захищати цивілізаційну суб'єктність держави та швидко відновлюватися після кризових ситуацій, що можуть виникати під час гібридної війни, при цьому мобілізуючи широкі верстви населення. У гібридній війні неможливо вистояти, якщо не існує національної стійкості, що охоплює все суспільство, що в критичній фазі перетворює кожного об'єкта на суб'єкта супротиву та захисту суверенітету. Вирішальним фактором консолідації – є довіра населення до державних інститутів, зокрема оборонної сфери та армії.

Список використаних джерел

1. Довіра до інститутів суспільства та політиків, електоральні орієнтації громадян України [Електронний ресурс] // Разумков центр – Режим доступу до ресурсу: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/dovira-do-instytutiv-suspilstva-ta-politykiv-elektoralni-orientatsii-gromadian-ukrainy>.
2. Закон України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 № 2469-VIII.
3. Назаров М. С. Національна стійкість України: від концептуальних засад до практичної реалізації [Електронний ресурс] / Микола Сергійович Назаров // Науковий журнал «Політикус». – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2020-2-64-69>.
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 20.08.2021 -»Про запровадження національної системи стійкості».
5. Пирожков С. І., Божок Є. В., Хамітов Н. В. Національна стійкість (резильєнтність) країни: Стратегія і тактика випередження гібридних загроз [Електронний ресурс] / Вісн. НАН України. – 2021. – Режим доступу до ресурсу: <https://doi.org/10.15407/visn2021.08.074>.

ВЛАДИСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВ,

аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

VLADYSLAV OLEKSANDROV,

*graduate student of the Departments of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-0164-6439>*

Науковий керівник: Рена Марутян, д.держ.упр., доцент, професор кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ЄВРОПЕЙСЬКА ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЗАПОРУКА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ

EUROPEAN AND EURO-ATLANTIC INTEGRATION AS A GUARANTEE OF UKRAINE'S NATIONAL STABILITY

The theses reveal the main aspects of european and euro-atlantic integration as guarantees of ukraine's national stability. It is argued that these vectors of Ukraine's development are an important factor in countering Russian aggression and shaping the stability of public administration and the national stability of Ukrainian society as a whole. The basic requirements of NATO on national stability are listed.

It is concluded that modern Ukraine faces the task of consolidating society in the face of new socio-economic and political reforms, carrying out armed aggression by the Russian Federation in the face of new challenges and threats, and increasing Ukraine's resilience to hybrid war and other crises. Keywords: resilience, national security, armed aggression, democratic principles.

Keywords: national resilience, european integration, euro-atlantic integration, armed aggression, NATO.

Забезпечення національної безпеки України у внутрішньополітичній, економічній, інформаційній та інших сферах суспільного життя неможлива без Європейської та Євроатлантичної інтеграції. Ці вектори розвитку України є важливим фактором протидії російській агресії та формування стійкості системи публічного управління та національної стійкості українського суспільства в цілому. Крім того, переваги інтеграції України у ЄС та НАТО пов'язані зі створенням надійних механізмів політичної стабільності, демократії та національної безпеки.

На думку Є. Головахи, директора Інституту соціології НАН України національна стійкість показує здатність громадян певної країни витримувати проблеми, негаразди й конфлікти, які можуть у цій країні статися. Відповідно є високий рівень національної стійкості, а є низький. Рівень національної стійкості українців достатньо високий, навіть попри те, що в них наявні негативні оцінки багатьох явищ. Інакше кажучи, українці при тому, що були великим скептиками стосовно нинішньої ситуації та перспектив, зберігали високий рівень стійкості та адаптивності [1].

Національна стійкість є першою лінією захисту союзників в масштабах НАТО, і її стійкість є частиною зобов'язань кожного союзника щодо Альянсу та один до одного. Робота НАТО в галузі стійкості зосереджена на наданні допомоги союзникам у виконанні семи базових вимог щодо національної стійкості, погоджених лідерами НАТО на саміті у Варшаві (2016) [3].

Основними вимогами НАТО щодо національної стійкості є [4]:

- забезпечити безперервність роботи влади та надання адміністративних послуг;
- стійке енергозабезпечення;
- можливість контролювати переміщення людей;
- доступність харчових та водних ресурсів;
- уникати масових нещасних випадків;
- стійкі цивільні комунікаційні системи.

– стійка транспортна система .

На сьогодні для держав, які прагнуть долучитися до ЄС чи НАТО висуваються практично такі вимоги, які засвідчують національну стійкість держави [3]. Іншими словами – спроможність виконувати свої зобов’язання на рівні з усіма іншими державами-учасниками цих об’єднань. Йдеться про так звані «копенгагенські критерії» ЄС та подібні в політичній частині критерії членства НАТО, які разом передбачають виконання таких вимог, як: дотримання демократичних принципів, захист основних прав та свобод людини, вільна ринкова економіка, подолання корупції, інституційна спроможність державного механізму, технічні стандарти, незалежність судової гілки влади та ЗМІ тощо. Для НАТО додаються відповідно ще певні військово-технічні вимоги, а для ЄС – фінансово-економічного характеру.

Перед сучасної Україною постає завдання в умовах проведення соціально-економічних та політичних реформ, здійснення збройної агресії з боку РФ консолідувати суспільство перед новими викликами та загрозами а також підвищити ступінь стійкості України до загроз гібридної війни та інших кризових явищ. Забезпечення національної стійкості є новою проблемою для публічно- управлінського дискурсу. Цей концепт прийшов у науку публічного управління з психології та маркетингу. Дослідження національної стійкості саме у контексті управління національною безпекою є новим науковим напрямом дослідження й актуальним на сьогодні.

Список використаних джерел

1. Високий рівень національної стійкості. Соціолог Головаха – про те, якими стали українці за час війни й головну їхню відмінність від росіян. URL: <https://life.nv.ua/ukr/socium/chim-vidriznyayutsya-rosiyani-ta-ukrajinci-sociolog-pro-te-shcho-viyavila-viyna-novini-ukrajini-50248594.html>
2. Назаров М.С. Національна стійкість України: від концептуальних засад до практичної реалізації. ПОЛІТИКУС. 2020. Випуск 2. URL: http://politicus.od.ua/2_2020/11.pdf2020реалізації<https://www.president.gov.ua>
3. Commitment to enhance resilience. Issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Warsaw, 8–9 July 2016 URL: http://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133180.htm?selectedLocale=en
4. The Secretary General's Annual Report – NATO, 2019. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_174399.htm

ТЕТЯНА ПАВЛЕНКО,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права та процесу Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

TETIANA PAVLENKO,

*Candidate of Law, Associate Professor, Associate Professor of the Department of State and Legal Disciplines, Criminal Law and Procedure H. S. Scovoroda Kharkiv National Pedagogical University
<https://orcid.org/0000-0002-6019-1086>*

ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

REGARDING OF PROBLEM OF NATIONAL SECURITY IN CONDITIONS OF ARMED AGGRESSION

The theses outline the problem of national security in conditions of armed aggression. It is indicated that national security is a protection of state sovereignty, territorial integrity, democratic constitutional order as well as Ukraine's national interests from real and potential hazards. It is defined that a comprehensive list of certain types of protection that make up the national security is not provided at the legislative level. Based on the current legislation of Ukraine, the main directions of national security were highlighted: military, foreign policy, state, economic, information, environmental and cybersecurity of Ukraine. It is emphasized that military, state, information and cybersecurity come to the fore in conditions of open armed aggression. The importance of economic, political, moral and other non-power aspects of national security is also noted. At the same time, it is stated that military power of state, weapon as well as weapons of massive destruction remain the most effective force methods in the contemporary world.

Keywords: security, national security, military security, state security, information security.

Проблема забезпечення безпеки особистості, суспільства, держави хвилювала людство з давніх часів. З 2014 року для нашої держави на абсолютно новий щабель вийшло питання забезпечення національної безпеки, а з 24 лютого 2022 року ця проблема загострилася в рази. Згідно положень Конституції України, справою всього Українського народу є захист суверенітету і територіальної цілісності України. «Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права» (ст. 18) [1]. Основи національної безпеки визначаються виключно законами України. Президент України, як Верховний Головнокомандувач Збройних сил України, очолює Раду національної безпеки і оборони України та забезпечує державну незалежність та національну безпеку.

У широкому розумінні національна безпека являє собою показник здатності суспільства й держави, що захищають національні інтереси самостійно чи разом з іншими дружніми країнами (народами, націями), стримувати або усувати внутрішні й зовнішні загрози національному суверенітету, територіальній цілісності, соціальному ладу, економічному розвитку, іншим важливим елементам духовної й матеріальної життєдіяльності; ступінь захищеності інтересів особистості, суспільства й держави від зовнішніх та внутрішніх загроз [2]. На законодавчому рівні національна безпека визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз [3].

Слід зазначити, що закон не визначає окремо об'єкти національної безпеки. Щодо визначення видів безпеки, що складають у своїй сукупності національну безпеку, звертає на себе увагу різноманітність поглядів стосовно диференціації окремих видів (напрямів) такої безпеки. Підтримуємо позицію, що перш за все доцільно виокремити ті види (складові), які безпосередньо визначені у нормативно-правових актах [4, с. 73]. Традиційно склалося, що як окремі види, які складають національну безпеку, виокремлюють економічну та інформаційну безпеку, оскільки важливість їх забезпечення підкреслена положеннями ч. 1 ст. 17 Конституції

України. Згідно положень ч. 4 ст. 3 Закону України «Про національну безпеку України», яка визначає принципи державної політики у сферах національної безпеки й оборони, але не надає вичерпного переліку окремих видів безпеки, що складають національну безпеку, виокремлено воєнну, зовнішньополітичну, державну, економічну, інформаційну, екологічну та кібербезпеку України «тощо» [3]. Тобто, фактично, законодавець цей перелік не обмежує.

На сьогодні в умовах відкритої збройної агресії на перший план для України виходять воєнна, державна, інформаційна та кібербезпека.

У п. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України» надано визначення державної безпеки як захищеності «державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру» [3]. Фактично, наразі державна безпека є вужчим поняттям аніж національна безпека і є одним з об'єктів національної безпеки.

Термін «воєнна безпека» розглядається законодавцем фактично як дихотомія з терміном «державна безпека», виокремлюючи різницю лише за характером загроз. Зокрема, воєнною безпекою вважається захищеність «державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз» (п. 2 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про національну безпеку України»). Тобто об'єктами захисту є власне держава та її складові, але на відміну від державної безпеки, метою захисту є присутність (існування) загроз воєнного характеру. Надалі воєнна безпека термінологічно вживається у ст. 28 вказаного Закону, що регламентує питання розробки та ухвалення Стратегії воєнної безпеки як документу планування у цій сфері [4, с. 72].

Як вбачається розуміння воєнної безпеки має базуватися на розумінні понять «агресії» та «воєнної сили» – загроз безпосереднього чи перспективного характеру. Особливої актуальності це питання набуло 24 лютого 2022 року, коли наша держава стикнулася з відкритою збройною агресією з боку Російської Федерації. Саме поняття «агресія» у міжнародному праві включає застосування збройної сили однією державою проти іншої держави чи народу [5, с. 178]. Серед видів дій, що розглядаються як прояви агресії, 5 із 7 прямо передбачають застосування збройних сил [6]. Окрім «збройних сил», агресією вважається також застосування інших «груп насильницького спрямування» [4, с. 74]. За будь-яких умов агресія здійснюється державою (відповідними її органами). Зрозуміло, що класичним «інструментом» агресії є збройні сили держави, що розуміються як військові формування «регулярного» та «нерегулярного» характеру. За таких умов, забезпечення безпеки у воєнній сфері, в першу чергу, має на меті недопущення, відвернення, відсіч агресії проти держави.

Однією з важливих складових національної безпеки, як зазначалося, сьогодні є інформаційна безпека та кібербезпека. Так, 28 грудня 2021 р. на рівні **Рішення Ради національної безпеки і оборони України, що затверджено Указом Президента України** [7], визначено, що інформаційна безпека України визначена як складова частина національної безпеки України, стан захищеності державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу, інших життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, за якого належним чином забезпечуються конституційні права і свободи людини на збирання, зберігання, використання та поширення інформації, доступ до достовірної та об'єктивної інформації, існує ефективна система захисту і протидії нанесенню шкоди через поширення негативних інформаційних впливів, у тому числі скоординоване поширення недостовірної інформації, деструктивної пропаганди, інших інформаційних операцій, несанкціоноване розповсюдження, використання й порушення цілісності інформації з обмеженим доступом.

Вважаємо за необхідне підкреслити, що важливим для з'ясування сутності національної безпеки є її зовнішній вимір, тобто стан і умови розвитку держави та суспільства в міжнародному середовищі [8, с. 52]. Крім того не слід пов'язувати національну безпеку виключно з діяльністю спецслужб та ототожнювати її лише з обороною держави тощо. Так, не варто забувати про економічні, політичні, морально-етичні та інші не силові аспекти забезпечення національної

безпеки. Проте, станом на червень 2022 року можемо констатувати, що у сучасному світі, на жаль, найбільш дієвими залишаються все ж таки силові методи, зокрема вагомими важелями є військова міць держави, озброєність та наявність зброї масового ураження.

Список використаних джерел

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Олександр Соснін Розуміння сутності національної безпеки: світоглядно-понятійні й науково-теоретичні засади (частина 1). URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/rozuminnya-sutnosti-natsionalnoyi-bezpeky-svitoglyadno-ponyatiyni-j-naukovo-teoretychni-zasady-chastyna-1/>
3. Закон України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>.
4. Доронін І.М. Національна безпека України в інформаційну епоху: теоретико-правове дослідження. Дисертація. Київ. 2020. 539 с.
5. Бойко І.І. Визначення агресії в міжнародному праві. Вісник Академії адвокатури України. 2010. № 1. С. 178-179. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vaau_2010_1_36.pdf.
6. Определение агрессии. Утверждено резолюцией 3314 (XXXIX) Генеральной ассамблеи ООН от 14 декабря 1974 года. URL: https://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/aggression.shtml.
7. Указ Президент України від 28 грудня 2021 року № 685/2021 Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 15 жовтня 2021 року «Про Стратегію інформаційної безпеки» URL: <https://www.president.gov.ua/documents/6852021-41069>.
8. Черняк Н.П., Первій В.Ю. Щодо поняття національної безпеки. Міжнародна та національна безпека: теоретичні і прикладні аспекти : матер. III Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 15 бер. 2019 р.). Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2019. С.52-53.

ОКСАНА ПАРХОМЕНКО-КУЦЕВІЛ,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування Університету Григорія Сковороди в Переяславі

OXSANA PARKHOMENKO-KUTSEVIL,

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Head of the Department of Public Administration, Hryhoriy Skovoroda University in Pereiaslav
<https://orcid.org/0000-0002-0758-346X>

ІНФОРМАЦІЙНІ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ВИКЛИКИ ТА НЕБЕЗПЕКИ

INFORMATION SECURITY IN WAR CONDITIONS: CHALLENGES AND DANGERS

The theses substantiate that information security is an important element of national security and affects the entire life of society. Information security plays a special role in wartime, as the lack of truthful information, distortion of information, providing incomplete information, manipulation of certain indicators – all this can affect the course of hostilities, public sentiment, public image, reputational capital of public authorities, and finally, the success of hostilities and a common victory. The author identifies four important aspects of information security: first, efficiency in the presentation of information is an important element in the formation of information security in times of hostilities and conflicts; secondly, the timeliness of information provision; thirdly, to prevent the spread of fakes, as the problem of spreading fake information is extremely important, because fakes are informational weapons and at different speeds under the laws of viral marketing cover different target groups at the same time; fourth, the formation of professionals in public and local government to inform the public and other public authorities about the real situation in the regions or countries in a particular area, as well as to carry out explanatory work on public policy in a particular area.

Keywords: public administration, information, information security, wartime, ways to ensure information security.

Інформаційна безпека є важливим елементом національної безпеки, який впливає на всю життєдіяльність суспільства. Особливу роль інформаційна безпека відіграє в умовах воєнного часу, оскільки відсутність правдивої інформації, викривлення інформації, надання неповної інформації, маніпулювання певними показниками – це все може впливати на перебіг бойових дій, настрої населення щодо державної влади, міжнародний імідж держави, репутаційний капітал органів державної влади, і, врешті решт, на успіх бойових дій та спільну перемогу.

На сьогодні стан інформаційної безпеки характеризується збільшенням масштабів застосування як окремими державами, так і міжнародними організаціями інформаційних технологій у військово-політичних цілях, зокрема для здійснення дій, що суперечать міжнародному праву, спрямованих на підриг суверенітету, політичної і соціальної стабільності, територіальної цілісності та становлять загрозу миру, глобальній і регіональній безпеці [1].

Суб'єктами інформування про масштабні руйнування, смертність мирних громадян та військовослужбовців, обсяги окупованих або звільнених територій є інформаційні служби, фахівців відділів комунікацій органів державної влади, експерти, комунікатори, представники громадських груп, населення. Як правило, інформаційний обмін про ситуацію супроводжується об'єктивним конфліктом інтересів спеціально уповноважених органів державної влади, що організують військові операції, контрнаступи та наступи, збирають статистику щодо захоплених та звільнених територій, щодо аварій та наслідків обстрілів, полонених та звільнених з полону осіб, евакуації й ін. та журналістів, орієнтованих на запити масової аудиторії. Фахівці вважають, що тут важливо налагодити керування інформаційним обміном, поставивши цей процес під контроль держави. Адже виток важливої для стратегії військових операцій інформації може зашкодити успішності таких операцій та понести великі втрати серед військовослужбовців та мирного населення.

Головним актором інформаційної взаємодії з приводу процесів оцінки та управління ризиком залишається держава. У її компетенцію входять у цьому випадку всі аспекти, пов'язані з визначенням, досягненням та підтримкою конфіденційності, цілісності, доступності,

невідомості, підзвітності, автентичності та достовірності інформації чи засобів її обробки та неприпустимістю ризику.

У діяльності урядів різних країн є цілі напрями інформаційної роботи – GR (Government to Government та Government to Citizen). Перший напрям – це взаємодія органів державної та муніципальної влади із законодавчим органом влади, а другий напрям спрямований на інформаційну роботу із громадськістю. Обмін інформацією та взаємодія між цими структурами та громадянами створюють велику та стійку базу роботи з громадськістю та умови для зниження ризиків, особливо в умовах катастроф, надзвичайних ситуацій та військових дій і конфліктів [2].

Оперативність у поданні інформації є важливим елементом у формуванні інформаційної безпеки в період бойових дій та конфліктів. Так, оперативність означає своєчасне реагування та задоволення запитів аудиторії і тому, основне завдання держави в даному випадку полягає у підтримці працездатності ЗМІ, збереженні їх захисного потенціалу, розробці високоефективних технологій нейтралізації негативних інформаційних потоків та виключення можливості маніпуляцій масовою свідомістю переважно шляхом інформування та навчання своїх громадян [3].

Інтернет загострює ситуацію, оскільки сприяє миттєвому поширенню повідомлень про події, що відбулися. З одного боку, це підвищує оперативність інформування населення, з іншого – у зв'язку зі збільшенням темпу передачі, скорочується час її перевірки, і як наслідок, частина повідомлень негативно впливає на психічний стан людей, як постраждалих внаслідок бойових дій, так і людей, які співчують. Крім того, така інформація може носити викривлений характер та формувати панічні настрої населення або невдоволення певною ситуацією.

Запізнення офіційної інформації, нерішучість та коливання інформаційних служб загострюють ситуацію та ухилення від контактів веде до відчуття нечесності та нечутливості джерела інформації, що породжує у громадськості відчуття у його некомпетентності. При дефіциті офіційної інформації виникають домисли та чутки. Загальні міркування, порожні дебати, невиконані обіцянки, брехня, обман, розповсюдження фейків викликають велике роздратування громадськості.

Частина інформації об'єктивно підлягає засекречуванню, особливо та, що може нашкодити військовим операціям, контрнаступам, а також ті, які можуть викликати панічні настрої населення.

Наступним аспектом забезпечення інформаційної безпеки є вчасність надання інформації. Приховування інформації про реальність, прагнення не торкатися подій, які хвилюють громадян та викликають загальний інтерес, помітно знижують дієвість ЗМІ, збільшують потребу людей у додатковій інформації, яку вони намагаються одержати з інших джерел. Відсутність вчасного надання інформації призводить до того, що громадська думка формується на базі недостовірних даних, наприклад, чуток та фейків.

Третім аспектом забезпечення інформаційної безпеки є запобігання розповсюдженню фейків. Проблема поширення фейкової інформації є вкрай важливою, тому що фейки є інформаційною зброєю і з величезною швидкістю за законами вірусного маркетингу охоплюють одночасно різні цільові групи.

Перш ніж розпочати боротьбу з фейками, необхідно проаналізувати причину виникнення чуток, джерела та масштаби їхнього поширення. Потрібно оперативно подати повну та достовірну інформацію щодо проблеми як у засоби масової інформації, так і в соціальних мережах, месенджерах, які є основним джерелом вкидання фейків. Також можна заручитися підтримкою лідерів думок, які можуть вплинути на формування громадської думки. Необхідно зазначити, що принципи боротьби з поширенням недостовірної інформації через засоби масової інформації, соціальні мережі та месенджери дуже схожі.

Найпростіший спосіб мінімізувати обсяг фейкової інформації, що розповсюджується, заповнити інформаційний простір офіційними даними. Зробити це можна через традиційні

ЗМІ шляхом розсилки офіційних прес-релізів, організації інтерв'ю зі спікерами (до яких можуть входити лідери думок), прес-конференцій та інших прес-заходів [4]. Також цю роботу необхідно проводити у соціальних мережах та месенджерах. Роботу можна вести як через офіційні акаунти, так і через великі неофіційні групи, які користуються популярністю у користувачів. Наприклад, за умов інформаційного партнерства, якщо це дозволяє інформаційна політика структури, зацікавленої у поширенні даних.

Велике значення в цьому аспекті набуває форма подачі інформації, яка не повинна сприйматися як стороння, штучна, інакше такі повідомлення не матимуть довіру в аудиторії. Також до роботи можна підключати такий відомий у рекламному бізнесі вид просування у соціальних мережах, як використання таргетованої (цільової) реклами. Головне, щоб ця робота велася у постійному режимі, та її результатом було наповнення інформаційного простору коректною інформацією щодо подій, які відбуваються.

Четвертим аспектом забезпечення інформаційної безпеки є формування професійних фахівців в органах державної влади та місцевого самоврядування, які здійснюватимуть інформування населення, інших органів державної влади щодо реальної ситуації в регіонах або країні в певній галузі, а також здійснюватимуть роз'яснювальну роботу щодо напрямів державної політики в певній галузі. Зазначені фахівців повинні вчитися відповідно до нової освітньої програми за спеціальністю, наприклад, «Державні комунікації» або «Громадські комунікації», «Комунікатор у сфері публічного управління», а не в межах спільних гуманітарних спеціальностей.

Список використаних джерел

1. Богданович В. Ю., Ворович Б. О., Марко Є. І. Інформаційна безпека як основа воєнної безпеки держави та суспільства. Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняхівського. 2018. № 3. С. 44-48. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znrcvds_2018_3_9
2. Онопрієнко С.Г. Методологічні засади дослідження інформаційної безпеки у науці права національної безпеки та військового права. Аналітично-порівняльне правознавство. 2021. № 4. URL: <http://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/255155>
3. Холдоєнко А.В. Інформаційна безпека в контексті національної безпеки. Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави: зб. тез наук. доп. наук.-практ. конф. (Київ, 26 березня 2021 р.). Київ : НА СБУ, 2021 С. 323-325. URL: https://academy.ssu.gov.ua/uploads/p_57_53218641.pdf
4. Зырянова М. О. Способы противодействия распространению фейковой информации. Общество: социология, психология, педагогика. 2020. №6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sposoby-protivodeystviya-rasprostraneniyu-feykovoy-informatsii>

АЛІНА ПЛОТНИКОВА,

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри державно-правових дисциплін, кримінального права та процесу Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди, адвокат

ALINA PLOTNIKOVA,

*Professor Ph.D in Law, H.S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University, advocate
<https://orcid.org/0000-0003-0652-7316>*

ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ

ON THE EFFECTIVENESS OF LEGISLATION ON CRIMINAL LIABILITY IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY IN MODERN REALITIES

The basis of the discussion is the establishment of criminal liability for new for domestic anti-criminal legislation criminal offenses, namely collaborative activity (Article 111-1 of the Criminal Code of Ukraine) and the agency of an aggressor state (Article 111-2 of the Criminal Code of Ukraine), which have common features in many manifestations, and which should be separated from state betrayal.

According to the author, these norms use concepts that, in the absence of their official clarification, may be interpreted differently during law enforcement, which threatens a significant decrease in the efficiency of their introduction.

The author cites some of them, including the concept of «enemy», «period of armed conflict», «subversive activity against Ukraine».

The author also draws attention to the problem of delimitation of state betrayal, collaboration and aiding and agency of the aggressor state.

A proposal has been made on possible ways of solving these issues related to legal uncertainty, which may in particular be the introduction of notes to Articles 111, 111-1, 111-2 of the Criminal Code of Ukraine, which would reveal the content of the relevant concepts.

Keywords: collaboration activity, state treason, national security of Ukraine, occupied territory, criminal law policy, military aggression.

Нові реалії, в яких опинилася наша держава, зумовили прийняття низки законів, які покликані з максимальною ефективністю протидіяти кримінальним правопорушенням проти основ національної безпеки України.

Мова йде передусім про криміналізацію колабораційної діяльності (ст. 111-1 КК України) та пособництва державі-агресору (ст. 111-2 КК України).

Разом з тим, недостатньо встановити кримінальну відповідальність, треба забезпечити таку якість нових норм, яка б дозволила максимально ефективно застосовувати дані положення закону, а відповідно, і ефективно протидіяти посяганням на національну безпеку України.

Відсутність практики застосування нових положень закону позбавляє можливості судити про те, яким чином складатиметься правозастосування.

Але і на даному етапі вже видно деякі суттєві проблеми, з якими матиме справу правозастосовник.

Вважаю за доцільне звернути увагу на означені проблеми наукової спільноти задля запобігання поширенню простору судової дискреції при вирішенні таких важливих для всього українського суспільства справ.

Колабораційна діяльність, як і пособництво державі-агресору, є свого роду діяльністю, дуже схожою на окремі прояви державної зради, з якою вони мають багато спільного.

Разом з тим, це різні кримінальні правопорушення, і вони мають бути визначеними настільки точно, щоб не викликати сумнівів при кваліфікації.

Основна проблема полягає в описанні об'єктивної сторони державної зради, яка сформульована законодавцем як перехід на бік ворога в період збройного конфлікту,

шпигунство, надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності проти України.

Таке визначення містить так звані оцінні поняття, зокрема: кого вважати ворогом, що вважати періодом збройного конфлікту, що являє собою «підривна діяльність проти України»?

З огляду на таке визначення об'єктивної сторони державної зради, колабораційна діяльність, допомога державі-агресору в деяких ситуаціях схожі на деталізацію об'єктивних ознак державної зради, що не відповідає принципу правової визначеності.

При цьому, варто нагадати, що до того, як з'явилися ст. 111-1 та 111-2 КК України існувала лише відповідальність за державну зраду і не виключено, що ті прояви, що кваліфікуються нині як колабораційна діяльність, раніше оцінювалися як державна зрада.

На нашу думку, багатьох питань можливо б було уникнути, якби диспозиція ст. 111 КК України була сформульована не загальним чином, а мала б чіткі визначення.

Зокрема, про те, що ворогом України є Росія, всім зрозуміло, але чи можна вважати ворогом Білорусь і, відповідно, чи становитиме кримінальне правопорушення співпраця чи надання допомоги вказаній державі?

Це питання з огляду на відсутність офіційних роз'яснень є дискусійним.

Варто пам'ятати, що саме на території Білорусі, вздовж кордону з Україною дислокуються окремі підрозділи збройних сил Росії, саме Білорусь надала свій повітряний простір і свою сушу для атак на нашої території.

Через таку позицію Білорусі загинули наші громадяни, діти нашої держави. Думається, є всі підстави вважати цю державу ворогом.

Заяви Олександра Лукашенко після початку масштабного російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року про те, що білоруські військові не беруть участі «в операції» продиктовані наміром уникнути відповідальності за порушення норм міжнародного права. Та й використання термінології «операція» замість «війна» – все це політичні ігри, які не змінюють жодним чином сутність того, що Білорусь разом із РФ ведуть війну проти України.

Ще однією складністю є відсутність роз'яснення законодавцем поняття тимчасово окупованої території. Можливість кваліфікації дій як колабораційної діяльності залежить від того, чи віднесена дана територія до тимчасово окупованої, з якого періоду і які межі цієї території, відповідно, правозастосовнику кожного разу потрібно здобувати підтвердження отримання відповідною територією статусу тимчасово окупованої із точним зазначенням меж такої території і часу окупації задля правильного застосування положень ст. 111-1 КК України.

Наступною проблемою нам вбачається наявна конкуренція норм, передбачених ч. 4 ст. 111-1 та ч. 1 ст. 111-2 КК України.

Ця конкуренція є особливо небезпечною в світлі того, що ч. 4 ст. 111-1 КК України – то нетяжкий злочин із усіма впливаючими наслідками, тоді як норма, передбачена ч. 1 ст. 111-2 КК України являє собою особливо небезпечне кримінальне правопорушення.

Чим це загрожує на практиці пояснювати не потрібно.

Потрібно невідкладно запропонувати вирішення цих і низки інших проблем, які можуть знизити ефективність нових норм.

Одним з таких рішень, на нашу думку, могло б бути запровадження приміток до вказаних статей із роз'ясненнями щодо правової оцінки, задля уникнення ситуації, коли дійсно небезпечні дії залишаються без відповіді, у той час як численна кількість наших співвітчизників віддала свої життя, захищаючи цінності України та її громадян.

ЮЛІЯ ПОПОВА,

кандидат економічних наук, доцент кафедри публічного управління та адміністрування Полтавського державного аграрного університету, директорка комунальної установи «Агенція місцевого розвитку територіальних громад Полтавського району»

YULIYA POPOVA,

*Ph.D in Economics, Associate Professor at the Department of Public Administration and Management, Poltava State Agrarian University, director of the municipal institution «Agency for Local Development of Territorial Communities of Poltava District»
<https://orcid.org/0000-0003-1255-3350>*

МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА УКРАЇНІ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

INTERNATIONAL FINANCIAL ASSISTANCE TO UKRAINE DURING MARTIAL LAW

Due to the military aggression of the Russian Federation, martial law is in force in Ukraine – a special legal regime imposed in the event of a threat to national security. All spheres of the national economy were affected, including the financial sector. At the same time, during the period of martial law, despite the significant complication of the situation in the budget sphere, Ukraine continues to fulfill its debt obligations. And the Ministry of Finance of Ukraine is working to obtain international financial assistance. The author detailed the attracted international financial assistance to the budget of Ukraine. It has been established that the main donor organizations of Ukraine are the World Bank, the International Bank for Reconstruction and Development, and the European Commission. As well as the governments of Canada, the United States, the Federal Republic of Germany. It is proved that the recovery of Ukraine's GDP will require international funding for the reconstruction of Ukraine's economy and the intensification of fiscal and monetary instruments in order to restore investment processes in Ukraine. Therefore, it is proposed to use modern tools to continue working to attract additional external funding to Ukraine's state budget.

Keywords: international financial assistance, credit, grant, loan, stabilization fund, military bonds.

Через воєнні дії в Україні постраждали усі сфери національної економіки, у т.ч., фінансовий сектор. Для забезпечення фінансової безпеки Міністерство фінансів України працює над отриманням міжнародної фінансової допомоги. Нижче наведена деталізація залученої міжнародної фінансової допомоги.

Світовий банк схвалив реструктуризацію проекту «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів», що виконується Міністерством освіти і науки України. І вже в квітні 2022 р. Україна отримала від Світового банку транш на 88,6 млн дол. США на відшкодування витрат на виплату академічних і соціальних стипендій. Також у квітні цього року уряд Канади надав Україні 500 млн канадських доларів на пільгових умовах з терміном погашення кредиту 10 років [1]. Отримано грантове фінансування від США у сумі 500 млн дол. США [3] та кредит в розмірі 150 млн євро від уряду ФРН. Кредит надається на 15 років за плаваючою відсотковою ставкою з можливістю конверсії на фіксовану ставку після повної виплати кредиту. За ці кошти буде відшкодовано витрати уряду України на фінансування малого та середнього бізнесу [4].

Європейська Комісія 8 квітня 2022 р. надала Україні грант у розмірі 120 млн євро в межах загального пакета надзвичайної фінансової допомоги Україні. Зазначені кошти надаються Україні на безоплатній та безповоротній основі та спрямовані на фінансування найактуальніших видатків держави, зокрема пов'язаних із забезпеченням гарантованого соціального захисту громадян, функціонуванням критичної інфраструктури й сектору безпеки [5].

11 квітня 2022 р. Україна отримала від Міжнародного банку реконструкції та розвитку черговий транш на 44,5 млн євро за Угодою про позику «Додаткова позика для Другої позики на політику розвитку у сфері економічного відновлення» [6]. Позику спрямована на забезпечення першочергових соціальних видатків бюджету, видатків на охорону здоров'я. Виконавча Рада МВФ 8 квітня 2022 р. ухвалила рішення про створення рахунку для підтримки фінансової стабільності України. Цей рахунок призначений для донорських ресурсів у вигляді грантів і позик на допомогу Україні для задоволення її платіжного балансу й бюджетних потреб,

а також стабілізації економіки. Донори зможуть скористатися інфраструктурою МВФ, щоб швидко забезпечити автентифіковані платежі. На рахунок надходитимуть кредити або грантові ресурси від донорів у резервній валюті або у спеціальних правах запозичень. Ці ресурси перераховуватимуться на рахунок СПЗ України в МВФ [7].

Для наповнення державного бюджету уряд України розміщує на ринкових аукціонах військові облігації та залучає комерційне фінансування. За результатами проведених у квітні 2022 р. 4-х аукціонів з розміщення військових облігацій залучено 28 331 млн. грн (за курсом НБУ). У результаті проведення 5-ти аукціонів у травні залучено 35 020 млн. грн. [2]. Ставки за гривневими облігаціями на останніх аукціонах становили відповідно 10 та 11 % річних, за доларовими – 3,7 %, а за облігаціями у євро – 2,5 % річних. За повідомленнями Міністерства фінансів України загальний обсяг випуску військових облігацій становитиме приблизно 400 млрд грн. Їх може купувати НБУ, який уже придбав цих паперів за окремою процедурою на 40 млрд грн.

Подальше залучення Україною додаткового зовнішнього фінансування держбюджету доцільно з використанням таких інструментів:

- окремий, створений ЄС багаторічний фонд для підтримки України у формі кредитів і грантів або надання Україні права на отримання коштів із фонду ЄС The Next Generation EU;
- приєднання України до механізму Мультидонорського трастового фонду, створеного для спрямування грантових внесків країн-партнерів на позики для підтримки політики розвитку (DPL) від Світового банку;
- перерозподіл спеціальних прав запозичень країн – членів МВФ на користь України.

Список використаних джерел

1. Канада надасть Україні кредит у розмірі 500 млн канадських доларів Міністерство фінансів України. URL: <http://surl.li/cckmh> (дата звернення: 01.06.2022).
2. Оголошення та результати аукціонів. Міністерство фінансів України. URL: <http://surl.li/bwdzo> (дата звернення: 01.06.2022).
3. Сергій Марченко провів онлайн-зустріч з Першим заступником Міністра фінансів США Воллі Адеємо. Міністерство фінансів України. URL: <http://surl.li/cckme> (дата звернення: 01.06.2022).
4. Україна отримає 150 млн євро від Кредитної установи для відбудови (KfW) на підтримку малого та середнього бізнесу. Міністерство фінансів України. URL: <http://surl.li/bvtfo> (дата звернення: 01.06.2022).
5. Україна отримала від ЄС 120 млн євро грантової допомоги. Міністерство фінансів України. URL: <http://surl.li/cckna> (дата звернення: 01.06.2022).
6. Україна отримала від Швеції 44,5 млн євро через Світовий банк в рамках Угоди про позику «Додаткова позика для Другої позики на політику розвитку у сфері економічного відновлення». Міністерство фінансів України. URL: <http://surl.li/bvtfn> (дата звернення: 01.06.2022).
7. IMF Executive Board Approves the Establishment of a Multi-Donor Administered Account for Ukraine. International Monetary Fund. URL: <http://surl.li/cckmy> (дата звернення: 01.06.2022).

VIRA PORIEVA,

postgraduate student of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-0381-7089>

ВІРА ПОРЄВА,

аспірантка кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Галина Заворітня, к.політ.н., кафедра глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

GLOBALIZATION GOVERNANCE CHALLENGES ON THE EXAMPLE OF MY OWN PROJECT: TO ORGANIZE THE COLLECTION EVIDENCE OF WAR CRIMES AGAINST THE ENVIRONMENT ON THE NATIONAL NATURE PARKS TERRITORIES

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ УРЯДУВАННЯ НА ПРИКЛАДІ ВЛАСНОГО ПРОЄКТУ З ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБОРУ ДОКАЗІВ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ НА ТЕРИТОРІЇ ОКРЕМИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ТА ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ

На сьогоднішній день отримання верифікованих даних від органів державної влади, районів, де розташовані три національні природні парки «Приазовський», «Меотида», «Великий Луг», викликає сумніви. Важливість роботи екологічних ГО є вирішальною, адже як політичний актор локальна ГО є єдиною, хто може забезпечити роботу з проведення екологічного моніторингу, ідентифікації доказів військових злочинів проти довкілля на територіях Національних природних парків Запорізької та Донецької областей. На прикладі власного проєкту, який було розроблено на основі теоретичних напрацювань дисертаційного дослідження «Діяльність громадських організацій у процесі формування та реалізації екологічної політики Європейського Союзу: досвід для України», було продемонстровано на практиці результати відсутності попередньо налагоджених інструментів публічного управління в сфері екологічної політики на діяльність громадських організацій. Емпірично доведено, за яких умов локальна екологічна громадська організація може еволюціонувати та збільшити свій вплив до загальноєвропейського.

Keywords: NGO, environmental policy, evidence, Natural Park, grant.

Nowadays, obtaining verified data from the state authorities, districts where the three National Nature Parks «Pryazovskyi», «Meotida», «Big Meadow» are located, is questionable. In addition, it is becoming increasingly important to develop a Methodology for calculating the damage caused by military actions to natural resources, including water bodies, coastal areas (coastal infrastructure, the destruction of which may affect the ecology of the water area). In the current situation, it is necessary to establish permanent environmental monitoring of water bodies in the Azov region of Zaporizhia region and Donetsk region, where the problem of water supply for citizens is rapidly deteriorating. The developed project is necessary to conduct ecological monitoring of water bodies of territories and objects of the nature reserve fund of the Azov region in Zaporizhia region and Donetsk region to collect evidence, professionally record crimes against the environment of the Azov region, Zaporizhia and Donetsk regions. There is no information support, dissemination of information about the damages, including with international partners, objects of the EU nature reserve fund, which have access to the water area, which has an impact on both the environmental component and security.

A majority of ecosystems are degraded to points that they no longer deliver valuable services [1]. There are a few targets to gain the aim to improve biodiversity. One of them focuses on maintaining and improving restoration of ecosystems and services they provide. Member states are responsible for designation and management of sites, but the EU provides co-financing. Protected areas not only include traditional nature reserves where economic activities are restricted, but also both public and private land, where the focus is on ensuring sustainable natural resources use. International cooperation bring attention to the inherently transnational aspects of biodiversity management – EU policy decisions

are taken in the context of global biodiversity, climate changes crisis [2] and national security crisis as well. The European Environmental Bureau plays a major umbrella role representing over 140 smaller organizations in over 30 countries. Sometimes environmental advocacy groups receive financial support from the European Commission and/or national governments. Of course, there are some criticisms of the European Commission and member state governments not wanting to feed the hand that bites them.

The Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine together with the State Ecological Inspectorate has established a Headquarters for recording and forming a single register of environmental damage during the occupation, which brought together government agencies (administrations), NGOs throughout Ukraine, who work under common coordination and communication.

Unfortunately, in nowadays Government of Ukraine does not support environmental non-governmental organization who work in collecting environmental data though environmental monitoring and collecting high quality evidence. The importance of eco NGOs work is crucial through the understanding that this NGO policy actor is the only one who may an opportunity to provide work in hostilities territory. The implementation of the developed project for professional identification and testing in a certified laboratory became possible thanks to funding by a non-profit public organization. ISAR Unity is a Ukrainian non-governmental organization that has been developing civil society and a culture of strategic philanthropy for 23 years, as well as strengthening initiatives to build democracy in Ukraine. The cooperation of two NGOs: EKORUKH and Podolsk Ecological Association are an symbiosis of modern equipment, which was purchased with the funds of a previous grant from an international charitable organization, and more than 10 years of professional experience in the fields of biology, geography, chemistry and laboratory work. The project implementation is carried out on the territory and with the direct participation of employees of three national natural parks: the Pryazov National Natural Park, the National Natural Park «Meotyda» (Donetsk region) and the National Natural Park «Big Meadow».

Using pre-established scientific relationship with the Balkan Peninsula National Nature Parks employee, during the project implementation we plan to organize and discuss at a round table the topic «On the practice of recording war crimes against the environment and important aspects of representation in court – what to look for?». Thus, such actions can be regarded as the establishment of scientific international relations, the adoption of experience by local NGOs – reaching a new level of work, presenting the work to both key national authorities and foreign scientific organizations, European institutions that work in the environmental policy field.

Thanks to the international support of my project the following goals will be reached: 1. Experts organized monitoring of the quality of water bodies of 3 National Nature Parks in Zaporizhia and Donetsk region; 2. A professional evidence base of crimes against the environment has been collected on the territory of 3 National Nature Parks, which will be handed over to the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine, the State Ecological Inspectorate of Ukraine; 3. Methodical recommendations «Peculiarities of ecological monitoring of coastal territories for detection of evidence of war crimes against the environment» and analytical materials «Results of monitoring changes in the quality of the environment of territories and objects of nature reserves due to military actions for 4 months» were developed.

All things, which were mentioned above, shortly was stated in my interview to The Guardian newspaper, which will help to represent to international community eco-NGOs plans and aims, which we gain in the future [3]. Taking into consideration previous points, at this moment, we can state that local NGOs projects (work) replace some of the state institutions, whose professional activities are aimed at expert and analytical activities in the environmental field at the national and international level. Financing of Ukrainian local NGOs occurs under the grant programs of public organizations – intermediaries of international funds, international charitable organizations, and other foreign agents.

References

1. European Commission, EU Biodiversity Strategy to 2020, Brussels, 2011 – URL: <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0244:FIN:EN:PDF> (дата звернення: 07.06.2022)
2. Secretariat to the Convention on Biological Diversity, Global Biodiversity Outlook 3, Montreal, 2010 – URL: <https://www.cbd.int/gbo3/> (дата звернення: 07.06.2022)
3. The Guardian: Dead dolphins: how nature became another casualty of the Ukraine war – URL: https://www.theguardian.com/environment/2022/jun/07/dead-dolphins-how-nature-became-another-casualty-of-the-ukraine-war?fbclid=IwAR2Bc6RreySPSqDX58bNH08UekcK2-hzoNp1szgH57_L0pM_DFuG0gsM7vY (дата звернення: 07.06.2022)

РОДІОН ПРИШВА,

студент 2 курсу магістратури спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування» освітньо-професійної програми «Публічне управління та адміністрування» Київського національного університету імені Тараса Шевченка

RODION PRISHVA,

2nd year master's student of specialty 281 «Public Administration and Administration» of the educational-professional program «Public Administration and Administration», Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Євгеній Таран, к.політ.н., доцент кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ГЕОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОМУ РЕГІОНІ

GEOPOLITICAL ASPECTS OF PROVIDING SECURITY IN THE EASTERN EUROPEAN REGION

The author uses the theoretical achievements of Annales school and the accomplishments of the world-system paradigm for creating a geopolitical model of the Eastern European world-system. The author presents historical progress of adequate model in XV – XXI centuries and deduces geopolitical constants of Eastern European geographical area. In the author's view, the crucial factor of local historical and geographical development is Russia's expansion to the west areas of the Eastern European world-system, which implies the transformation of the world-system into a world-empire. According to the research findings, the author offers a baseline for future strategies directed toward receiving and maintaining of security of Eastern Europe. The author believes that consolidation of all elements of world-system can be an effective strategy for constraining west Russia's expansion. The relevant experience of Livonian war (1558–1583 pp.), Smolensk war (1632–1634 pp.) and Polish–Soviet war (1919–1921 pp.) confirms this theory.

Keywords: geopolitics, world-system, Eastern Europe, Heartland, Immanuel Wallerstein, Fernand Braudel.

Достатня кількість дослідників не раз зауважувала, що саме приділення незначної уваги провідних геополітиків до локальних (регіональних) контекстів було значимим (якщо не головним) недоліком багатьох їхніх теорій.

Ця проблема може бути вирішена в рамках світ-системного аналізу Іммануїла Валлерстайна – американським дослідником було створено такий інструментарій, який цілковито можна використовувати для дослідження геополітичних та геостратегічних трендів сучасності. Уможливлється це завдяки поняттю світ-системи («world-system») як «просторово-часової зони, що охоплює множинність політичних та культурних одиниць і разом з тим являє собою інтегровану зону діяльності інститутів, які підпорядковуються певним системним правилам» [2, с. 17].

В запропонованій американським дослідником дефініції можна побачити відсилку до введеного Фернаном Броделем поняття тривалої протяжності («longue durée»), використання якого на практиці дозволяє зрозуміти фундамент історичних подій. Мова йде про вивчення тривалих часових циклів структур співіснування людей на певній географічній місцевості [1, с. 174]. Завдяки поглибленій історичній компоненті, що ставить за мету дослідити на великому проміжку часу суспільно-політичні та економічні зміни на обмеженому фізичному просторі, світ-системний аналіз перетворюється на ефективний метод науки геополітики. Саме виокремлення унікальної, раціонально-географічно обмеженої світ-системи дозволяє глибинно осягнути сутність політичних, військових та економічних зав'язків в ній та, тим самим досягти кращих наукових результатів.

На даному етапі можна виділити наступні світ-системи: Східноєвропейська, Балканська, Кавказька, Середньоазійська. В подальшому їх список можна розширювати відповідно до належного наукового обґрунтування (історичного, політичного, економічного, військового і т.п.).

Відповідно до визначення Іммануїла Валлерстайна Східноєвропейську світ-систему можна визначити наступним чином. З географічної точки зору вона функціонує між Балтійським та Чорним морями, а з часової – існує з XV ст. Було встановлено, що її життєвий цикл не був сталим і пройшов 5 етапів свого розвитку. Більш того, він знаходився у прямій залежності із фактом існування самих елементів системи, що утворювали мережу державних та протодержавних утворень. В ході дослідження вдалося встановити наступне: світ-система функціонує лише тоді, коли існує певний баланс сил цієї мережі і зникає коли один з її політичних центрів порушує його, починаючи розповсюджувати гегемонію на вказаній території. Таким чином відбувається перехід від світ-системи до світ-імперії. Історично останньою у XVIII ст. виступила Російська імперія, а у XX ст. – Радянський союз. У XXI ст. роль світ-імперії намагається взяти на себе Російська Федерація. Відповідно було виділено 5 етапів функціонування Східноєвропейської світ-системи: перший, з 1462 по 1584 рр. – від початку експансії Великого князівства Московського до початку занепаду Московського царства після смерті Івана IV; другий, з 1613 по 1686 рр. – від початку виходу Московського царства з політичної кризи (Смутні часи) і ствердження на його престолі Романових, до заключення Вічного миру; третій, з 1690 по 1795 рр. – від початку правління Петра I та його розширенню держави в Балтійському регіоні (результати Великої північної війни), до останнього поділу Речі Посполитої, проведеного в передостанній рік правління Катерини II – фактично вона завершила перетворення Східноєвропейської світ-системи на єдину російську світ-імперію; четвертий, з 1917 по 1939 р. – від розпаду Російської імперії, завдяки якому почалося вивільнення національних рухів в Східній Європі, до заключення пакту Молотова-Ріббентропа між Радянським союзом та Третім рейхом, що призвело до ліквідації світ-системи і утвердження радянської світ-імперії; п'ятий, з 1989 р. – розпочався після падіння Радянського союзу і особливо інтенсифікувався з 2014 р. на фоні бажання Росії ствердити своє панування в східноєвропейському регіоні. З урахуванням 600-літнього історичного досвіду було доведено, що східний елемент світ-системи в образі Великого князівства Московського – Московського царства – Російської імперії – СРСР – РФ виступає експансивною геополітичною силою, що завжди намагається територіально розвинути на Захід та підкорити собі весь простір від Балтійського до Чорного морів і надалі вийти в Балканську, та Європейську світ-системи. Реалізація першого сценарію відбулася у XIX ст., коли Російська імперія стикнулася із боротьбою з Османською імперією на Балканах; реалізація другого провалилася у 1918-1920 рр. під час невдалих спроб експорту більшовицької революції в країни Центральної та Західної Європи, однак вдалася у 1943-1945 рр. під час боротьби із Третім рейхом. В двох випадках результат відомий – країни Західної Європи увійшли у конфлікт із експансивною східною геополітичною силою. На загальному рівні можна стверджувати, що модель Східноєвропейської світ-системи підтверджує правомірність тези Гелфорда Джона Маккіндера про те, що той, хто контролює Східну Європу, контролює Хартленд і, відповідно увесь Світ.

Звідси логічно витікає, що при розробці (гео)політичних, економічних, військових і дипломатичних стратегій в рамках запропонованої світ-системи державний діяч має завжди враховувати константність російської експансивності. Крім того, історичний досвід дозволяє припустити, що лише стратегія консолідації всіх елементів Східноєвропейської світ-системи проти її агресивного елемента дозволяє підтримувати стабільність в регіоні – саме це вдалося зробити під час Лівонської війни (1558–1583 рр.), частково під час Смоленської війни (1632–1634 рр.) та Радянсько-польської війни (1919–1921 рр.), а також нині, під час україно-російської війни (2022 р.). Фактично стратегія консолідації всіх політичних елементів Східноєвропейської світ-системи має стати імперативом стратегії національної безпеки України.

Список використаних джерел

1. Braudel F. History and the Social Sciences // Review. – 2009. – 32. – P. 171-203.
2. Wallerstein I. World-Systems Analysis: An Introduction. London: Duke University Press, 2004. 109 p.

НАТАЛІЯ РЕЗНИКОВА,

доктор економічних наук, професор, професор кафедри світового господарства і міжнародних економічних відносин Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NATALIIA REZNIKOVA,

*doctor of Economic Sciences, Professor of the Department of World Economy and International Economic Relations, Institute of International Relations Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2570-869X>*

ПРОМИСЛОВІ ЕКОСИСТЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

INDUSTRIAL ECOSYSTEMS AS A TOOL FOR THE POST-WAR ECONOMIC RECOVERY IN UKRAINE

Deep structural transformations in the Ukrainian industrial and technological landscape, caused by aggressive violent deindustrialization as a result of the war, will not only change the nature and way of implementing the existing factors of production, but also actualize the accelerated integration of Ukrainian enterprises into global value chains and the expansion of trade relations in the context of technological and digital rivalry. The demarcation lines of industries are blurred as a result of global processes of vertical disintegration and industrial reorganization. A new symbiotic, complementary and mutually beneficial relationship is established between production and services. Technological changes, robotization and digitalization constantly lead to the mutation of traditional sectors both at the level of organizational models and at the level of government policy, which should respond in a timely manner to the features of the new international division of labor. There is a phenomenon of concuperation, when the creation of a common value in the process of cooperation does not exclude the presence of firms in competitive relations.

Keywords: industrial ecosystems, innovative development, regional economy.

Глибокі структурні перетворення в українському промисловому та технологічному ландшафтах, спричинені агресивною насильницькою деіндустріалізацією внаслідок війни, змінять не лише характер та спосіб реалізації наявних факторів виробництва, але й актуалізують пришвидшену інтеграцію українських підприємств в глобальні виробничо-збутові мережі та розширення торговельних взаємозв'язків в умовах глобального технологічного й цифрового суперництва [1, с. 4]. Прикметно, що кордони або так звані демаркаційні лінії галузей розмиваються внаслідок глобальних процесів вертикальної дезінтеграції та промислової реорганізації, тоді як між виробництвом та послугами встановлюються нові симбіотичні – взаємодоповнюючі та взаємовигідні – відносини. Технологічні зміни, роботизація та цифровізація невинно призводять до мутації традиційних секторів як на рівні організаційних моделей, так і на рівні урядової політики, яка має вчасно реагувати на особливості нового міжнародного поділу праці. Виникає феномен конкуперації, коли при створенні спільної вартості в процесі співпраці не виключається перебування фірм у відносинах конкуренції. Відтак промислові екосистеми є складними системами, котрим притаманна ієрархічність і подільність. Ієрархія при цьому не обов'язково передбачає відносини підпорядкування, натомість вона означає, що промислові екосистеми є багаторівневою системною структурою, що характеризується взаємопереплетенням вертикальних і горизонтальних відносин, адже одні й ті ж самі організації можуть бути вбудовані в численні і багаторівневі структури. Фірми при цьому можуть працювати в одному або кількох традиційно визначених секторах у різних ланцюжках створення вартості та виконувати різні виробничі та/або технологічні функції в кожному з них.

Принцип подільності передбачає, що хоча всі гравці в промислових екосистемах так чи інакше взаємодіють і, таким чином, взаємозалежні, деякі гравці більш взаємозалежні, ніж інші: у межах багаторівневої складно ієрархічної промислової екосистеми кожна виробнича організація, проміжний учасник, а також суб'єкт попиту вбудовані в мережу структурних взаємозалежностей, які водночас обмежують, уможлиблюють і детермінують їхню поведінку. Це означає, що їхнє місце, роль та способи створення вартості не просто залежать від

особливостей технологічного процесу, але, що важливіше, вони «індуковані» та «спровоковані» структурою екосистеми, в яку вони вбудовані на принципах взаємозалежності.

Суб'єкти та ринки з боку попиту відіграють вирішальну роль у формуванні промислової екосистеми: зміни обсягів попиту (як кінцевого, так і проміжного), а також структури та якості попиту (в результаті змін у розподілі доходів) задають (збільшують чи обмежують) виробничі можливості для фірм в екосистемі. З боку попиту, формується запит на обсяг ринку, особливо проміжний попит на компоненти, який, в свою чергу, впливає на спеціалізацію, подальший поділ праці та збільшення віддачі. В результаті структурних взаємозалежностей, що пов'язують організації на боці пропозиції та попиту в промисловій екосистемі, кожна з них (і навіть ті, що перебувають у відносинах конкуренції) буде залучена до деяких процесів створення спільної вартості.

«Реальні межі» промислової екосистеми можна визначити, лише відстежуючи мережу зв'язків зі створення вартості, що включає організації навколо регіонального ядра і зв'язки поза його межами. Виявлення структурних прогалин у екосистемі стає вкрай важливим, адже слід максимально використовувати вигоди від потенційної співпраці і особливо тоді, коли фірми, які спеціалізуються на зрілих промислових секторах, потребують інноваційної політики оновлення як бізнес-процесів, так і обладнання, особливо в умовах релокації бізнесів. Визначення реальних меж екосистеми стає критично важливим для урядів, зацікавлених у підтримці промислових екосистем та їх перетворенні в замкнені цикли інновацій [2]. Відтак промислова екосистема являє собою структурований виробничий простір, зосереджений здебільшого на його виробничих організаціях, а також на інших державних суб'єктах, посередниках та суб'єктах з боку попиту, цілеспрямовано залучених у процеси підвищення складності економічної структури країни механізмами диверсифікації та інноваційного промислового оновлення.

Враховуючи, що поширення знань та інновації є результатом частого міжфірмового діалогу та співробітництва через близькість встановлених між ними зв'язків [3, с. 118], існує багато типів успішних регіональних промислових систем. Серед них – кластери, в яких домінують кілька споріднених галузей, або об'єднання малих та середніх підприємств, що співпрацюють в інноваційних галузях, та райони-сателіти, в яких розміщуються дочірні компанії багатонаціональних фірм [4, с. 6; 5, с. 88]. Емпіричний досвід доводить, що регіональні системи еволюціонують від місць, де розташовані фірми, які не знають одна про одну і просто отримують вигоду від ефекту масштабу, до систем, які включають динамічне навчання та координацію для підвищення регіональних конкурентних переваг. Прикметно, що для регіональних економік саме соціальні зв'язки створюють для менеджерів неекономічні стимули до співробітництва. Промислові екосистеми з позицій зеленого переходу можна інтерпретувати як тип регіональної економіки, де співробітництво зосереджено на обміні матеріалами та управлінні ресурсами на засадах поінформованості про дотримання екологічних вимог та недопущенні використання екологічного та соціального демпінгу як інструментів регуляторної конкуренції [6].

Список використаних джерел

1. Панченко В. Г., Резнікова Н. В., Іващенко О. А. Розвиток industry 4.0 й цифрової економіки у фокусі глобального технологічного та інноваційного суперництва КНР і США. *Економіка та держава*. 2021. № 2. С. 4–10.
2. Резнікова Н. В., Рубцова М. Ю., Рилач Н. М. Інституційні важелі міжнародної конкурентоспроможності національної інноваційної системи: проблема вибору інструментів стимулювання інноваційних підприємств. *Ефективна економіка*. 2018. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2018/16.pdf
3. Резнікова Н. В. Економічна кон'юнктура розвинених країн: навч. посіб. у 2-х ч. Київ: Аграр Медіа Груп, 2021. Ч.1. 422 с.
4. Резнікова Н. В., Іващенко О. А., Курбала Н. В. Тенденції розвитку малого і середнього бізнесу та його вплив на економічну кон'юнктуру і конкурентоспроможність розвинених країн. *Економіка та держава*. 2020. № 10. С. 4–14.
5. Reznikova N., Rubtsova M., Yatsenko O. The role of innovation clusters in building up investment and innovation strategies in the crossborder cooperation context. *Актуальні проблеми міжнародних відносин*. 2020. Вип. 142. С. 85-98.
6. Panchenko V., Reznikova N., Bulatova O. Regulatory Competition in the Digital Economy: New Forms of Protectionism. *International Economic Policy*. 2020. № 1-2 (32-33). P. 49-79.

НАТАЛІЯ РИНГАЧ,

головний науковий співробітник Інституту демографії та соціальних досліджень імені М. В. Птухи НАН України

NATALIIA RYNHACH,

*Leading research fellow, Ptoukha Institute for Demography and Social Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5916-3221>*

СПРИЧИНЕНІ ВІЙНОЮ ЗМІНИ САНІТАРНО-ЕПІДЕМІЧНОГО СТАНОВИЩА: ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

CHANGES IN THE SANITARY AND EPIDEMIC SITUATION CAUSED BY THE WAR: A THREAT TO THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

Because of Russia's armed aggression, there is a threat to Ukraine's national security due to changes in the sanitary and epidemiological situation. The degree of threat depends on the duration and intensity of hostilities, the number of people involved and the size of the territory. Negative changes are taking place against the background of the destruction of infrastructure in general and the system of sanitary and epidemiological control and the disruption of the public health system in particular.

The main risks of negative changes in the sanitary and epidemiological situation in Ukraine caused by the war identified. The most important: the spread of infectious diseases and reducing the ability to control them; violation of access to safe drinking water; chemical and radiation pollution of air and water.

The urgent tasks of public administration are to be aware of the risks involved and to minimize threats to national security through coordinated cross-sectoral action.

Keywords: Russia's invasion of Ukraine, sanitary and epidemic situation, threat to the national security.

Будь-які воєнні дії спричиняють погіршення санітарно-епідемічної ситуації в країні, і ступінь їх зростає з часом, мірою руйнації інфраструктури в цілому та порушенням функціонування системи громадського здоров'я зокрема, інтенсивністю воєнних дій та величиною залученої у них кількості населення та території. Під час війни значно загострюється проблема поширення всіх інфекційних захворювань. Так, концентрація людей у тісних та погано провітрюваних сховищах, у евакуаційному транспорті і місцях тимчасового перебування біженців разом із переповненістю приватного житла через приймання рідних і знайомих разом зі збідненням харчового раціону сприяє розповсюдженню хвороб, що передаються повітряним шляхом, у т. ч. такої соціально значущої патології як туберкульоз. Слід усвідомлювати, що порушення його діагностики та лікування має велике значення для України, де це захворювання спостерігається набагато частіше, ніж у Європі, і зі значною часткою резистентних до терапії випадків [1].

Неминуче в умовах воєнного становища порушення процесів імунопрофілактики обертається випадками захворювань на «керовані» інфекції – дифтерії, кору, поліомієліту тощо. З початку 2022 р. було зареєстровано понад 5 млн підтверджених випадків COVID-19 [2]. Іноземні фахівці наголошують на збільшенні тягаря COVID-19 як вагомому негативного соціально-економічного наслідку вторгнення Росії в Україну [3]. Центр громадського здоров'я МОЗ констатував зниження спроможності боротьби з пандемією (зменшення потужності лікарень і лабораторій), скорочення числа тестувань в усіх регіонах [4]. Порушення щеплення від COVID-19 сприяє поширенню коронавірусу як в Україні, так і в країнах, які приймають українських біженців.

Слід формувати розуміння людьми максимально можливе у обставинах, що склалися, дотримання рутинних гігієнічних дій (насамперед, миття рук). У брошурі «У разі надзвичайної ситуації або війни», презентованій Центром стратегічних комунікацій інформаційної безпеки при Міністерстві культури та інформполітики до 24.02.2022 р., у рекомендованому переліку речей у «тривожній валізі», окрім води і продуктів харчування, які довго зберігаються, фігу-

рують антисептичні засоби (дезінфікуючий засіб для рук, спиртові серветки) [5, с. 21]. Порада щодо обладнання житла запасом питної води стала надзвичайно слушною після потрапляння окремих пунктів до зони ведення бойових дій. Однак такі запаси швидко вичерпуються, що особливо небезпечно у південно-східних регіонах, де і у мирні часи ситуація була складною.

Так, у Запорізькій області більше 20 населених пунктів залишилися без питної води через брак необхідного для знезараження хлору, партію якого на тимчасово окуповану територію вороги не пропускають. В результаті, за повідомлення обласного водоканалу, вода з кранів стає непридатною для споживання [6].

За словами Головного державного санітарного лікаря І. Кузіна, найбільші проблеми – на територіях, неконтрольованих українською владою, через зруйновані комунікації, утруднений доступ до питної води і її неналежну якість, проблеми з похованням та вивезенням сміття. Найбільш критична ситуація – у Маріуполі, у Луганській, Донецькій і Херсонській областях з порушенням доступу до якісної питної води і до медичної допомоги [7].

Головний державний санітарний лікар Херсонської області Ю. Ромаскевич констатував проблеми з водопостачанням, брак реагентів для дезінфекції води й знезараження стічних вод, втрату контролю за станом питної води. Враховуючи розповсюджену стихійну торгівлю продуктами харчування, неможливість адекватного контролю за станом води у водоймах, він застерігає щодо ймовірних спалахів кишкових інфекцій, та підкреслює спільну відповідальність кожного за вирішення питань безпеки – з відмови людей від вживання некип'яченої води до ретельного дотримання суб'єктами господарювання санітарних норм і правил, накопичення лікувальними закладами запасів медикаментів та дезінфікуючих засобів, та життєво необхідних у лікуванні кишкових інфекцій замісних розчинів. Нemoжливість достатнього контролю за приготуванням їжі одночасно з проблематичністю забезпечення належної якості питної води та санітарії підвищує ризик кишкових інфекцій, наприклад, сальмонельозу, зараження яким відбувається аліментарним, водним і побутовим шляхами. Такі захворювання мають літньо-осінню сезонність, що на часі саме у наступні місяці.

Також нещодавно у країнах Європи було зареєстровано випадки мавпячої віспи. Професор Лондонської школи гігієни та тропічної медицини Дж. Вітворт пов'язує спалах зі збільшенням поїздок до Африки через зняття обмежень щодо COVID-19 [8]. Мавпяча віспа, попри менш серйозний перебіг, належить до сімейства віспи. Згорання кампаній вакцинації через елімінацію натуральної віспи у 1980 р. послабило захист проти подібних вірусів. Враховуючи вимушені переміщення українців, у т. ч. до тих країн, де вже зареєстровано цю хворобу, та інтенсивні процеси зміни місця проживання й початку процесу повернення в Україну, це може стати додатковим викликом для громадського здоров'я.

Хоча станом на 23.05.2022 радіаційний фон не загрожує здоров'ю населення, Центр громадського здоров'я МОЗ України застерігає, що через військову агресію з боку Росії існують не лише ризики радіаційних аварій, втрати контролю над джерелами іонізуючого випромінювання в нашій країні, а й безпрецедентні ризики ядерної катастрофи глобального масштабу [9]. Загострюються ризик екологічного забруднення і у результаті руйнації інфраструктури та потрапляння у довкілля небезпечних хімічних речовин. Через масштабні пожежі у різних регіонах також спостерігалось різке погіршення якості повітря, що може погіршувати стан здоров'я людей, особливо з хронічними захворюваннями.

Нагальними завданнями публічного управління є усвідомлення наявних ризиків та мінімізація загрози національній безпеці, пов'язаної з погіршенням санітарно-епідеміологічної ситуації в країні.

Список використаних джерел

1. Wingfield T. Russia's invasion of Ukraine poses a threat to the control of drug-resistant TB in Europe and the world (March 22, 2022). URL : <https://theconversation.com/russias-invasion-of-ukraine-poses-a-threat-to-the-control-of-drug-resistant-tb-in-europe-and-the-world-179126>

2. Епідемічна ситуація щодо поширення коронавірусної хвороби COVID-19 в Україні, за 20 тиждень (16.05-22.05.2022). Центр громадського здоров'я МОЗУ. URL : <https://cloud.phc.org.ua/index.php/apps/onlyoffice/s/L26pPBzdq8t8yRA?fileId=1292410>
3. Head M. Ukraine: disease control is a casualty of war – so a surge in COVID cases is likely March 18, 2022 URL : <https://theconversation.com/ukraine-disease-control-is-a-casualty-of-war-so-a-surge-in-covid-cases-is-likely-179218>
4. Ukraine covid-19 situation report April 8, 2022 URL : <https://cloud.phc.org.ua/index.php/s/72wxF7jNnrBx492?path=%2F2022.04#pdfviewer>
5. У разі надзвичайної ситуації або війни. К., Міністерство культури та інформаційної політики України, Центр стратегічних комунікацій та інформаційної безпеки, 2021. 26 с.
6. В Запорозької області 21 населений пункт осталося без питтєвої води. 27.05.2022. URL: <https://golos.zp.ua/obshhestvo/253687/v-zaporozhskoj-oblasti-21-naselennyj-punkt-ostalsja-bez-pitevoj-vody>
7. Україні загрожують спалахи інфекційних хвороб – головний санітарний лікар. 18.05.22. URL : <https://tsn.ua/zdorovye/aktualnaya-tema/ukrayini-zagrozhuut-spalahi-infekciynih-hvorob-golovniy-sanitarniy-likar-2065114.html>
8. Rigby J. Why Monkeypox Cases Are Rising in Europe. May 19, 2022. URL: https://www.medscape.com/viewarticle/974223?uac=260142PG&faf=1&sso=true&implD=4274064&src=mkm_ret_220526_mscpmrk_eumonthly_int
9. Ризики для громадського здоров'я. Центр громадського здоров'я МОЗУ. URL: <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan/inshi-infekciyni-zakhvoryuvannya/riziki-dlya-gromadskogo-zdorovya>

СВІТЛАНА СВІРКО,

доктор економічних наук, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка»

ТЕТЯНА БАРАНОВСЬКА,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка»

SVITLANA SVIRKO,

Doctor of Economic Sciences, Doctor of Public Administration, Professor, Professor of the Department of National Security, Public Management and Administration of the Zhytomyr Polytechnic State University

<https://orcid.org/0000-0001-9157-4672>

TETIANA BARANOVSKA,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of National Security, Public Management and Administration of the Zhytomyr Polytechnic State University
<https://orcid.org/0000-0002-6471-5932>

ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНОЮ БЕЗПЕКОЮ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

STATE BUDGET SECURITY GOVERNANCE IN THE CONTEXT OF CHALLENGES TO THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE

The publication considers issues of budget security as an element of national security of Ukraine in the context of the objective attention of public administration. At the same time, it is proposed to choose as the starting point the one in which budget security is treated as a state of ensuring the solvency and financial stability of public finances, which allows public authorities to perform their functions as effectively as possible. In order to systematize the multi-vector role of budget security in society in the context of the objective attention of public administration, it is proposed to distinguish internal, external and general sphere of its influence with emphasis on its formative position on Ukraine's national security in the face of modern threats and challenges. This approach to the formation of the characteristics of budget security as a component of national security in the context of the objective attention of public administration allows to fully cover all manifestations of this phenomenon, and in time (taking into account all current trends in this phenomenon and its environment) and space conditions and features of the actual existence of this phenomenon).

Keywords: budget security, national security, public administration.

Бюджетна безпека, як складне явище багатовекторного впливу, привертає все більше уваги фахівців різного профілю практичного та теоретичного рівня. Така тенденція є закономірною зважаючи на повсякденне збільшення загроз, ризиків та негативних факторів впливу як на бюджетну систему і процес зокрема, так і на систему державних фінансів в цілому. В контексті розбудови нових механізмів державного управління на тлі озвучених процесів, особливого значення набуває теоретичне осмислення та обґрунтування бюджетної безпеки в фокусній увазі державного управління як складова державного управління національною безпекою.

В дослідженні понятійного поля бюджетної безпеки звернімося до термінологічних конструкцій вищої ієрархії в нормативно-закріплених офіційних безпекових позиціях. Опрацювання Закону України «Про національну безпеку України» свідчить про наявність такого трактування поняття «національна безпека України», зокрема [1]: «захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз».

Наявні на сьогодні трактування поняття «бюджетна безпека» вражають своєю різноманітністю. Розпочнемо їх розгляд з офіційно-закріпленого у чинному нормативному акті поняття «бюджетної безпеки», що трактується як «стан забезпечення платоспроможності та фінансової стійкості державних фінансів, що надає можливість органам державної влади максимально ефективно виконувати покладені на них функції», а власне бюджетна

безпека визначається складовою фінансової безпеки, яка, в свою чергу, входить до складу елементів економічної безпеки – вагомого компоненту державної та національної безпеки [2]. Опрацювання значної кількості наукових практичних джерел дозволило виокремити близько 30 підходи до визначення бюджетної безпеки, серед яких якісно вирізняється наступний, за якого бюджетна безпека – стан фінансової захищеності сектору загального державного управління, що характеризується платоспроможністю та фінансовою стійкістю держави, як економічного суб'єкту, що надає можливість інституціональним одиницям вказаного сектору реалізовувати повноваження на виконання функцій держави максимально результативно та ефективно в умовах мінливого середовища, зовнішніх та внутрішніх загроз [3, с. 24–25].

З метою систематизації багатовекторної ролі бюджетної безпеки в житті суспільства в контексті об'єктної уваги державного управління пропонується виокремлювати внутрішню, зовнішню, та загальну сферу її впливу.

Внутрішня сфера впливу [3, с. 27–31]:

В контексті нормативно закріпленої структурованості власне національної безпеки, бюджетна безпека обіймає відповідну субпідрядну позицію, за остання виступаючи елементом фінансової безпеки, субпідрядним елементом економічної безпеки, одночасно являє собою інструмент забезпечення досягнення національної безпеки у цілому та поелементно, що є логічним наслідком зазначеної ролі бюджету в суспільстві;

З позиції власне держави бюджетна безпека уможлиблює подальше її існування як суверенного формального інституту, якому притаманна відповідна організація політичної спільноти під керівництвом уряду, що потребує фінансового забезпечення останнього;

З позиції державного управління виключна змістовно-рольова позиція бюджетної безпеки в межах системи національної безпеки обумовлює її віднесення до базових відправних об'єктів державного управління, формуючи новий його вид як цілеспрямовану, безперервну та організовану діяльність державних інституцій в сфері бюджетної безпеки з метою її досягнення, стабілізації та зростання;

З позиції державних фінансів, де бюджетна складова відіграє ключову роль, бюджетна безпека виступає одним з головних показників їх стійкості;

З позиції бюджетної системи та бюджетного процесу бюджетна безпека виступає: в цілому контрольним індикатором ефективності бюджетної сфери в цілому; щодо розпорядників та одержувачів бюджетних коштів – бюджетних установ та давних і комунальних підприємств – є гарантом їх подальшого функціонування та існування загалом;

З позиції економічних суб'єктів бюджетна безпека є інструментом забезпечення здійснення державного управління економікою країни за всіма її галузями;

З позиції громадян країни бюджетна безпека є запорукою їх подальшого забезпечення якісними державними послугами за всіма функціональними спрямуваннями згідно Конституції України, а також їх соціального захисту;

Зовнішня сфера впливу [3, с. 27–31]:

З позиції оточуючого середовища держав бюджетна безпека є запорукою рівноправних політичних та дипломатичних відносин;

З позиції оточуючого середовища зовнішніх економічних суб'єктів бюджетна безпека є детермінантом інвестиційної привабливості та конкурентоздатності;

З позиції захисту національних інтересів держави бюджетна безпека є запорукою реалізації всіх елементів національної безпеки на зовнішній геополітичній арені;

Загальна сфера впливу [3, с. 27–31]:

1) З позиції діяльнісного підходу бюджетна безпека виступає відповідним видом діяльності з притаманними їй особливостями;

2) З позиції пізнавального підходу бюджетна безпека є відповідним унікальним освітньо-науковим спрямуванням, що базується на міжгалузевому підході;

3) З позиції суспільства важливий макроекономічний показник, що впливає на ступінь довіри останнього до уряду оскільки шляхом його доведення через інформаційно-комунікацій-

ні зв'язки, уможливорює формування атрибутивного судження щодо ступеня результативності та ефективності цього уряду;

Такий підхід до формування характеристики бюджетної безпеки як складової національної безпеки в контексті об'єктної уваги державного управління дозволяє суцільно охопити всі прояви такого явища, а в часі (враховуючі всі сучасні тенденції як цього явища, так і його оточуючого середовища), так і просторі (умови та особливості власне існування цього явища).

Список використаних джерел

1. Про національну безпеку України: Закон України №2469-VIII від 21.06.18. Дата оновлення: 24.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19> (дата звернення 1.04.2022).
2. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 29.10.2013 № 1277. Дата оновлення: 29.10.2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13> (дата звернення 1.04.2022).
3. Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою: монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дом «Бук-Друк». 2021. 436 с.

ОЛЕКСАНДР СУХОДОЛЯ,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач відділу критичної інфраструктури, енергетичної та екологічної безпеки Центру безпекових досліджень, Національного інституту стратегічних досліджень

OLEKSANDR SUKHODOLIA,

*Dr.Sci. in PA, Professor, Head Critical Infrastructure, Energy and Ecology Security Department, Center of Security Studies, The National Institute for Strategic Studies
<https://orcid.org/0000-0002-1978-404X>*

ЕНЕРГЕТИЧНА ЗБРОЯ У ГЕОПОЛІТИЧНІЙ СТРАТЕГІЇ РОСІЇ: ІДЕЯ, РЕАЛІЗАЦІЯ, НАСЛІДКИ

ENERGY WEAPON IN RUSSIA'S GEOPOLITICAL STRATEGY: IDEA, EXECUTION, OUTCOMES

Russia has developed a strategy of using energy as a tool to achieve foreign policy goals, and utilized a set of instruments (political, economic, active measures, etc) for the practical realization of its interests in the EU energy market.

Russia, torpedoing the principle of solidarity in the EU, offered some friendly EU countries preferences to achieve its goals: favorable conditions for energy supply, admission of individual companies to the Russian energy market, forming a nontransparent intermediaries for Russian energy resources trading. The use of energy weapons has resulted in a split in the EU over a number of domestic and foreign policy issues.

Russia's war against Ukraine, and the escalation of rhetoric against the EU and other democracies, has led to changes in positions of the EU towards cooperation with Russia. EU establishment became aware of threats of dependence on Russian energy. The EU has recognized the fallacy of its previous policies and has launched a plan to reduce its dependence on Russia.

Keywords: energy weapons, hybrid influence, pro-Russian lobby, sanctions, reduction of dependence on Russian energy resources.

Потенціал енергетики може використовуватись авторитарними гравцями для досягнення зовнішньополітичних цілей. Росія є саме таким гравцем, як сформувала стратегію створення «енергетичної наддержави» для забезпечення своїх зовнішньополітичних інтересів, розвинула набір способів впливу та інструментів практичної реалізації своїх інтересів на енергоринку ЄС.

Реалізуючи таку стратегію Росія досягнула суттєвого успіху в країнах ЄС, ставлячи політику окремих країн ЄС у залежність від доброї волі Кремля, формуючи проросійське лобі, яке фактично нейтралізує спроможність країн ліберальної демократії протидіяти агресивній поведінці Росії у Європі. Водночас, надмірність використання енергетики у якості інструменту політичного тиску невідворотно формує запит на протидію такому впливу. Країни ЄС, внаслідок шоку викликаного російським збройним вторгненням в Україну 24 лютого 2022 року, розпочали реалізацію плану заходів із зниження залежності від Росії в енергетичній сфері.

Стратегічна ідея та її формалізація

Використання потенціалу паливно-енергетичного комплексу завжди входило до набору інструментів реалізації зовнішньополітичних інтересів російського керівництва. Протягом останніх десятиліть Росія збагатила досвід використання енергетики як політичної зброї і сформувала широкий набір інструментарію її застосування у гібридному протистоянні із Заходом [1].

З приходом до влади В. Путіна, використання потенціалу паливно-енергетичного комплексу для просування інтересів Росії на світовій арені набуло ще й особливого забарвлення специфічного досвіду спецслужб. Ідея Путіна* полягала у необхідності застосування

* Путин В. В. Стратегическое планирование воспроизводства минерально-сырьевой базы региона в условиях формирования рыночных отношений: Санкт-Петербург и Ленинградская область. Автореф. дис. ... СПб, 1997.

В авторефераті зазначено: «Основна ідея дисертаційної роботи полягає в тому, що замість пасивного підлаштування до змін умов зовнішнього ринкового економічного середовища (законодавчо-правових, економічних, науково-технічних, конкурентних, зовнішньоекономічних тощо) пропонується механізм активного формування цих умов, впливу на них, а отже, на майбутній розвиток мінерально-сировинного комплексу регіону,

«механізму активного формування», у різних сферах діяльності, «умов зовнішнього ринкового економічного середовища» для просування інтересів Росії.

Ідею використання енергетичного важеля як інструмента політичного впливу було публічно зафіксовано у 2003 р. в Енергетичній стратегії Російської Федерації до 2020 р. У Стратегії зазначалося, що «стратегічні інтереси Росії обумовлюють необхідність формування єдиної енергетичної та енерготранспортної інфраструктури в суміжних регіонах Європи і Азії», а потужний паливно-енергетичний комплекс Росії визначався «інструментом здійснення внутрішньої та зовнішньої політики» [2].

У 2003 році А. Чубайс озвучив гасло «Росія – ліберальна імперія», [3] яке фактично стало спробою формалізувати модель управління країною на основі синтезу лібералізації економічних відносин і проникнення в економіку західних країн та посилення політичного авторитаризму в Росії. Один з ідеологів російської євразійської імперії А. Дугін у своїй публікації від 5 грудня 2003 р.* схвально оцінив вказану ідею А. Чубайса, розкриваючи тим самим приховану природу та місію цієї моделі: Росія застосовуватиме «енергетичну зброю» у разі намагання інших країн вирватися з підпорядкування Росії.

Невдовзі авторитарна модель управління перемогла серед вищого керівництва російської влади, що одразу відобразилось і у появі ідеї створення «енергетичної наддержави» та реалізації інтересів Росії на світовій арені шляхом координації використання потенціалу енергетики з воєнними засобами впливу для досягнення цілей геополітичного реваншу.

Наприкінці 2006 року уже обстоюється необхідність реалізації Росією статусу «енергетичної наддержави».** Обґрунтовується, що «вся орієнтована на експорт сировинна інфраструктура повинна перебувати під жорстким контролем держави», а «розмови про «слов'янське братерство» та «історичну спільність» треба рішуче відкинути, надаючи пільги і преференції виключно в обмін на серйозні активи, передусім газо- і нафтогони». У взаємовідносинах з окремими державами було сформульовано цілком конкретні завдання (на рівні реалізації проектів), спрямовані на посилення політичного та економічного впливу Росії у цих країнах.

Потік коштів від країн західної ліберальної демократії до Росії, внаслідок продажу енергоресурсів, зацікавленість та готовність політичної та бізнесової еліти цих країн збільшувати обсяги поставок енергоресурсів з Росії розпалювали реваншистські настрої лідерів Росії. Керівництво Росії підвищило рівень агресивної риторики та ініціювали посилення російської військової машини: створення сил спеціальних операцій, зростання військової присутності в різних країнах, демонстрація новітньої зброї, включно і ядерних ударних сил.

Проміжним результатом реалізації російської стратегії геополітичного реваншу стало розв'язання 24 лютого 2022 Росією загарбницької війни проти України та відверті погрози В.Путіна застосувати ядерну зброю щодо країн які будуть допомагати Україні захищатись.

Способи реалізації стратегії «енергетичної наддержави»

Послідовна реалізація російської стратегії використання енергетики у зовнішньополітичних цілях здійснювалась завдяки координованому застосуванню технічних, економічних, політичних, дипломатичних, інформаційних та інших заходів із загальною метою

що пристосовується лише до тих змін зовнішнього середовища, на які відповідні органи управління не можуть справляти достатнього впливу».

* «Чубайс провозглашает формулу – «либеральная империя». То, что империя будет либеральной – это никого не удивляет. По сути это фигов листок...

Ради империи русский готов уничтожить весь мир вместе с самим собой, лишь бы была империя. ...

Либеральная Империя в это время будет строится и цвести. Везде зажжется лампочка Анатолия Борисовича. А как только решат в сторону от нас – она тут же погаснет, газ отключится, нефть перестанет качаться и пусть дохнут не желающие нашей Империи». (Див. : Дугин А. Тезисы о либеральной империи Чубайса. URL: <http://www.evrasia.org/modules.php?name=News&file=article&sid=1582> (дата звернення: 15.05.22).

** Орлов Д. Быть ли России «энергетической сверхдержавой»? URL: <https://archive.is/20120803081509/www.izvestia.ru/comment/article3054583/> (дата звернення: 30.05.22)

забезпечити зростання впливу Росії на ринки країн споживачів та формування сприятливої до інтересів Росії внутрішньої та зовнішньої політики цих країн.

Практичним інструментарієм реалізації такого гібридного застосування енергетики у якості зброї стало: [1]

- формування прошарку «посередників» у торгівлі енергоресурсами, тобто збільшення ринків збуту через використання місцевих гравців (створення спільних з місцевими елітами посередницьких компаній для продажу російських енергоресурсів);

- викуп російським капіталом важливих суб'єктів господарювання (нафтопереробні заводи, трубопроводи, важливі підприємства машинобудування, банки, медіа тощо), тобто формування інфраструктури впливу на цільову країну;

- створення спільних інструментів (газотранспортні консорціуми, угоди щодо транспортування територією або видобування ресурсів Росії чи на територіях інших країн) для управління активами, тобто «прив'язування» інтересів цільових країн до інтересів Кремля;

- формування проросійського лобі та приведення до влади в цільових країнах проросійських політиків, тобто формалізація та закріплення впливу Кремля через демократичні процедури формування влади (формування необхідного іміджу та надання підтримки таким політичним силам, зокрема за рахунок доходів, генерованих торгівлею енергоресурсами).

Одним із найбільш успішних способів просування своєї стратегії на території країн споживачів стало використання Росією «посередників». Фактично, у кожній європейській країні були створені компанії-постачальники російських енергоресурсів, які завдяки генерованому, від продажу енергоресурсів, грошовому потоку одночасно виконували функцію формування російського лобі у політикумі інших країн. Найбільше цей інструмент застосовувався у сфері торгівлі газом і нафтою. Для прикладу: «Газпром» створив цілу мережу компаній-посередників. Наводилися факти того, що Газпром в окремі періоди використовував понад 100 компаній-посередників, які діяли практично в кожній країні Європи.

Діючи у двох площинах (формальній та неформальній), такі посередники лобіювали ухвалення необхідних для Росії рішень та формували економічну та інформаційну базу тривалого існування проросійського лоббі, через створені економічні інструменти та ресурси (банки, трейдери енергоресурсів, інвестиції у нерухомість, викуплені медіа).

Іншим способом реалізації стратегії застосування енергетичної зброї стало прив'язування окремих країн до постачання значних обсягів російських енергоресурсів. Значні обсяги постачання та поступове розширення частки Росії на внутрішньому ринку країни споживача формувало базу для застосування подальших заходів впливу на країну.

Залучивши окремі країни ЄС чи компанії цих країн до реалізації енергетичних проєктів, Росія фактично формувала інструментарій блокування спільної політики ЄС у сфер енергетики, і більш того підривала принцип солідарності країн – членів ЄС, закладений у засадничих документах ЄС.

Так, ініційований Росією другий проєкт постачання природного газу дном Балтійського моря «Північний потік – 2» є класичним прикладом застосування енергетичної зброї. Навіть зауваження офіційних органів ЄС (Єврокомісії та Європарламенту), **президента Європейської ради Д. Туска**, що проєкт не відповідає нормам і правилам ЄС,^{*} **а його реалізація призведе до збільшення залежності Європи від Росії нехтувались**. Все розбивалось об позицію проросійського лоббі в країнах ЄС, передусім Німеччини та Австрії, що обґрунтовували можливість відхилення від вимог третього енергетичного пакету Директив ЄС, посиляючись на права комерційних компаній реалізовувати будь-які проєкти.

І хоча практика дій Росії на енергетичних ринках доводила неодноразово політичну обумовленість таких дій, істеблішмент багатьох країн Заходу розділяли позицію уряду

^{*} Європарламент виступає за отмену «Северного потока – 2». URL: <https://p.dw.com/p/39G6F> (дата звернення: 2.06.22). *Tusk Says Nord Stream 2 Does Not Meet EU Energy Rules*. URL: <http://www.radiosvoboda.org/content/news/27436197.html> (дата звернення: 2.06.22).

Німеччини, яка зводилась до тези, що енергетичні проекти є ініціативою приватного бізнесу, і держава не втручається у економічні відносини між ними. Дана формула фактично є узгодженим, публічним обґрунтуванням такої сепаратної політики Німеччини як з німецької (повторювалась урядом А.Меркель, і підтримується урядом О.Шольца*) так і російської сторони**.

Одним з головних способів забезпечення реалізації визначеної Росією стратегії стало формування потужного проросійського лобі із політиків та посадовців країн Європи. При цьому, відстоюючи у рамках демократичних процедур врядування та вільного виявлення своєї позиції, проросійські політики відверто працювали на інтереси Росії. А деякі політики, завершуючи політичну кар'єру у свої країнах, одразу займали офіційні посади у російських або спільних компаніях.

Ефективність застосування такого способу просування російських інтересів може бути продемонстрована на прикладі Угорщини та Німеччини. Лідери цих країн, останніми роками відверто займали проросійську позицію. В.Путін відверто похвально висловився про таку роль прем'єр-міністра Угорщини В.Орбана: «.. маю відзначити, що у результаті Вашої роботи на російському напрямі все-таки багато зробили в інтересах нароу Угорщини і в інтересах Росії»***.

Не менш комплементарно Президент Росії оцінив і тривалу співпрацю з Німеччиною. Саме завдяки енергетичній співпраці, Росія забезпечила собі позицію, коли Німеччина завжди намагалась з розумінням поставитись до позиції Кремля та знайти шлях для подальшої співпраці. Це стосувалось *досить широкого спектру*: від опосередкованого просування геополітичних інтересів Росії через глобальні дискусійні площадки**** до відвертого лобіювання в інституціях та країнах ЄС російських інфраструктурних енергетичних проєктів чи формуванні схем обходу санкційних обмежень, запроваджених проти Росії з боку ЄС та США, [4] як то постачання газових турбін компанією Siemens для спорудження ТЕС у Криму, або постачання Росії товарів подвійного призначення окремими дозволами з боку німецького уряду. При цьому, ми не згадуємо цілий ряд кроків щодо створення перешкод у наданні воєнної допомоги Україні.

Наслідки реалізації стратегії застосування енергетичної зброї

Фактично, результатом застосування енергетичної зброї став своєрідний розкол в ЄС щодо цілого ряду питань внутрішньої та зовнішньої політики. При цьому Росія отримала інструмент впливу як на цільові країни країн ЄС (Німеччина, Австрія та Угорщина), так і фактично на позицію загалом ЄС. Цей важіль впливу був застосований Росією у 2021 та 2022 роках, для формування обережного ставлення ЄС та НАТО в питання надання допомоги Україні у протидії агресії Росії та посилення свого геополітичного впливу в Європі.

Росія завжди готова використати нові обставини у не дружній спосіб. Саме таку нагоду використала Росія у зимовий період 2021/2022 років, готуючись до розв'язання агресії проти України. Росія цілеспрямовано сприяла посиленню штучного дефіциту природного газу у 2021 році на ринку ЄС, з метою якнайшвидшого введення в експлуатації «Північного потоку – 2» та виведення його із обмежувальних положень «третього енергетичного пакету ЄС».

* «Deutsche Behörde entscheidet» – Scholz sieht in Nord Stream 2 keine politische Frage mehr. URL:

<https://www.welt.de/politik/ausland/article235711676/Scholz-sieht-in-Nord-Stream-2-keine-politische-Frage-mehr-Behoerde-entscheidet.html> (дата звернення: 20.03.22)

** **Пресс-конференция по итогам российско-германских переговоров.** 15 февраля 2022 года. <http://kremlin.ru/events/president/news/67774>

В.Путин: «... регулятор Федеративной Республики проводит процедуры сертификации газопровода «Северный поток – 2», который с декабря прошлого года с технической точки зрения полностью готов к работе. Не раз говорил, что этот проект – это чисто коммерческий проект, и никакой политики, никакой политической окраски здесь нет.»

*** Переговоры с Премьер-министром Венгрии Виктором Орбаном. 1 февраля 2022 года. <http://kremlin.ru/events/president/news/67682>

**** Flawed peace plan for Ukraine doesn't pass muster. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukraine-alert/flawed-peace-plan-for-ukraine-doesnt-pass-muster/> (дата звернення: 30.05.22);

[5] Результатом стало зниження рівня постачання газу Газпромом до ЄС на 25%, зниження рівня газу у підземних сховищах газу ЄС напередодні зимових піків споживання, наростання дефіциту газу на спотовому ринку (на біржових площадках), та суттєве зростання цін, які сягнули 1400 дол.США за 1 тис.м.куб. Зазначимо, що коли країни ЄС приймали рішення щодо реагування на агресію Росії, колишній президент Росії Д.Медведев пригрозив ще більшим зростанням цін на газ, у випадку зупинки проекту «Північний потік – 2».

Водночас, широкомасштабна збройна агресія РФ проти України змусила лідерів Європейського Союзу ухвалити план подолання залежності від російських енергоносіїв.

На зустрічі, що відбулася в Парижі 10 – 11 березня 2022 р., лідери ЄС прийняли декларацію [6] про російську агресію проти України, а також про посилення обороноздатності, зменшення енергетичної залежності та побудову міцнішої економічної бази. Лідери ЄС домовилися *«якнайшвидше припинити нашу залежність від російського імпорту газу, нафти та вугілля»* й доручили Єврокомісії запропонувати план зменшення енергетичної залежності ЄС.

Було започатковано непростий процес пошуку рішень для практичного зниження залежності від російських енергоносіїв та відповідних компромісів між державами-членами ЄС, а 18 травня 2022 р. Європейська Комісія представила пакет заходів REPowerEU Plan [7; 8].

Прийнято цілий ряд інших планів заходів спрямованих на скорочення споживання природного газу. Зокрема до кінця 2022 р. планується скоротити імпорт російського газу на 100 млрд куб. м (за 155 млрд куб. м, постачених Росією до ЄС у 2021 р.). Шостий пакет санкцій ЄС запроваджує ембарго на постачання російської нафти танкерами, що складає 90% загального об'єму поставок нафти Росією, до кінця 2022 року. Слід зазначити спротив проросійського лобі, зокрема Угорщина спочатку категорично виступала проти прийняття шостого пакету санкцій взагалі, врешті заблокувала поширення ембарго на постачання нафти трубопровідним транспортом) [9].

Фактично, розв'язання Росією війни проти України, та ескалація риторики російських посадовців проти ЄС та інших демократичних країн пришвидшило усвідомлення посадовцями ЄС помилковості попередньої політики щодо розширення співпраці з Росією та зростання її впливу на енергетичних ринках Європи. ЄС усвідомив російську енергетичну удавку на своїй шії та заходився шукати способи щоб звільнитись від неї, а якщо вдасться, то і завдати удару у відповідь.

Очевидно, що бажання проросійських політиків та бізнесменів ЄС «закрити очі» на неприємні для ліберальної демократії факти застосування енергетичної зброї Росією не зникне в один момент. Це пов'язано, зокрема, і з об'єктивною причиною, – із значною залежністю від постачання енергетичних ресурсів з Росії. Реалізація проектів налагодження постачання з інших джерел вимагає зміни технологічних та логістичних рішень, що потребує часу та економічних витрат.

Список використаних джерел

1. Суходоля, О. Енергетична зброя у геополітичній стратегії Росії: аналіт. доп. – Київ: НІСД, 2020, 128 р.
2. Правительство РФ. Об утверждении Энергетической стратегии России на период до 2020 года: Распоряжение Правительства Российской Федерации № 1234-р. от 28.08.2003 г. URL: <http://docs.cntd.ru/document/901872984>
3. Чубайс, А. Миссия России. Выступление А. Чубайса в Санкт-Петербургском гос. инженерно-экон. ун-те. 2003. URL: http://www.abnews.ru/type_news_full.html?t=59890&data=news
4. Суходоля, О. Санкційні обмеження: результативність та ефективність впливу на енергетичний сектор Росії. // Чорноморська безпека, 2020, №2 – С.66-75.
5. Суходоля, О. Кризова ситуація на енергетичному ринку ЄС: висновки для України: аналіт. зап. Київ : НІСД. 2021. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/kryzova-sytuatsiya-na-energetychnomu-rynku-yes-vysnovky-dlya>
6. The Versailles declaration, 10 and 11 March 2022 / European Council: Official site. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2022/03/11/the-versailles-declaration-10-11-03-2022/>
7. Key documents: REPowerEU / European Commission : Official site. 18 May 2022. URL: https://ec.europa.eu/info/publications/key-documents-repower-eu_en
8. Суходоля, О. Європейський план подолання залежності від російських енергоносіїв. НІСД. 2022. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/natsionalna-bezpeka/yevropeyskyy-plan-podolannya-zalezhnosti-vid-rosiyskykh>
9. Russia's war on Ukraine: EU adopts sixth package of sanctions against Russia. Official site. 3 June 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2802

ЛЕОНІД ЧУПРИЙ,

професор кафедри соціальної філософії та управління Державного податкового університету, головний науковий співробітник відділу новітніх технологій, національно-патріотичного виховання та лідерства Державного інституту сімейної та молодіжної політики

LEONID CHUPRIY,

*Professor of the Department of Social Philosophy and Management of the State Tax University, Senior Research Fellow, Department of New Technologies, National-Patriotic Education and Leadership, State Institute of Family and Youth Policy, Doctor of Political Science
<https://orcid.org/0000-0001-7221-5703>*

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ЗОВНІШНІХ ВИКЛИКІВ

NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION AS A FACTOR OF IDENTITY FORMATION IN CONDITIONS OF STRENGTHENING EXTERNAL CHALLENGES

The article examines the features of patriotic education of Ukrainian youth in the context of the formation of national identity. It is noted that this process was significantly intensified in the context of Russian aggression, when the entire Ukrainian people united into one, defending the sovereignty and territorial integrity of Ukraine, democratic values, human rights and freedoms. Today, Ukraine is an outpost of European civilization, protecting it from the expansion of the Russian Federation. It is noted that in the context of increasing current threats and challenges, national-patriotic education is an important security factor, as it is aimed at forming the national identity of young people, their willingness to defend their homeland. It is emphasized that patriotism is the basis for the formation of national identity. It is pointed out that, in essence, national identity is a multidimensional concept that can integrate cultural, ethnic, professional, regional, gender, or other types of identities, preserving each of them.

It is emphasized that in the conditions of Russian aggression there is an active formation of national identity, which is based primarily on supporting the culture and language of the titular Ukrainian ethnic group, education of patriotism and the formation of the Ukrainian political nation.

Keywords: national identity, patriotism, threats, challenges, Russian aggression.

Сьогодні Україна переживає непрості часи, продовжується російська військова агресія проти нашої країни. Проте українські військові успішно відбивають російські атаки, весь український народ стійко протистоїть ворогові. В ці складні часи всі українці об'єдналися як один, значно зріс рівень патріотизму мешканців України. В цих умовах значну увагу потрібно приділяти патріотичному вихованню молоді. Слід зазначити, що саме патріотизм є одним із ключових чинників формування національної ідентичності оскільки в умовах російської агресії всі українці стали на захист своєї Вітчизни і усвідомлено вважають себе частиною української політичної нації.

Слід констатувати, що в умовах посилення сучасних загроз та викликів, національно-патріотичне виховання є важливим безпековим чинником, оскільки спрямоване на формування національної ідентичності молоді, її готовності захищати свою Вітчизну.

Інтеграція України у європейське співтовариство, трансформація світової політичної безпекової системи, військова агресія Росії проти України вимагають ґрунтовнішого дослідження проблем патріотичного виховання та його впливу на формування національної ідентичності українського населення. Патріотичне виховання молоді сьогодні є одним з найголовніших пріоритетів державної вітчизняної політики, яка спрямована на виховання молоді на кращих зразках історії рідної країни, традицій, культури, освіти українського народу, що буде сприяти формуванню соборної самостійної української держави.

Основними державними інституціями, що забезпечують реалізацію державної політики у сфері патріотичного виховання молоді в Україні є Міністерство освіти та науки, Міністерство молоді та спорту, Міністерство оборони, РНБО України, Міністерство культури

та інформаційної політики, Інститут проблем виховання Академії педагогічних наук України, Український інститут національної пам'яті, інші.

Визначаючи мету національно-патріотичного виховання, слід зазначити, що воно спрямоване на формування у молоді національної свідомості, почуття любові до України, готовності до сумлінного виконання громадянських і конституційних обов'язків, захисту рідної Батьківщини. Патріотичне виховання включає у себе соціально-політичні, організаційні, цільові, функціональні та інші аспекти. Головною складовою патріотичного виховання є формування у молоді пошани та любові до рідної країни, до її символів, що здійснюється в першу чергу родиною, найближчим соціальним оточенням, навчальними закладами, державними структурами через передавання певних культурних зразків, традицій, звичаїв, вірувань тощо. Органи державної влади різних рівнів приділяють значну увагу патріотичному вихованню молоді, спрямованому в першу чергу на формування готовності до захисту Вітчизни, поваги до вітчизняного законодавства та засад демократичної, правової держави, поваги до української історії, культурної спадщини країни.

Аналізуючи основні ознаки національно-патріотичне виховання потрібно зазначити, що воно повинно бути системним, безперервним, наскрізним, довготривалим. Воно повинно реалізовуватися, починаючи з дошкільних навчальних закладів і продовжуючи до закінчення вузів. Особливу увагу потрібно приділяти дошкільному вихованню, періоду навчання у початковій та середній школі, оскільки саме в цей період закладаються морально-етичні засади особистості.

Активно потрібно досліджувати і застосовувати зарубіжний досвід патріотичного виховання. Так слід згадати досвід Ізраїлю, який з самого початку свого заснування постійно перебуває у ворожому оточенні, зокрема це сьогодні переживає й Україна. Відтак патріотичне виховання пронизує всі сфери життя Ізраїлю. З самого раннього віку у дітей формується любов до рідної країни її історії, культури. Не менш важливим є те, що дітям прищеплюють навички поведінки в надзвичайних ситуаціях, що значно збільшує їхні шанси на порятунок. Одним із ключових в Ізраїлі є військово патріотичне виховання оскільки з шкільного віку молоді ізраїльтяни як хлопці так і дівчата отримують навички поведінки зі зброєю. В ізраїльській армії немає гендерних стереотипів там успішно можуть проходити службу жінки. Відтак використовуючи ізраїльський досвід, потрібно покращити підходи до реалізації в загальноосвітній школі військово патріотичного виховання зокрема й викладання такого предмету як «Захист Вітчизни», так варто його викладати не тільки в старших класах, коли молодь переймається переважно вступом у вузи, а в молодших та середніх вікових групах, пристосувавши до психологічних особливостей дітей, активно впроваджувати елементи патріотичного виховання в різноманітні предмети, зокрема літературу, мову, історію тощо.

Як ми уже зазначали вище, саме патріотизм лежить в основі формування загальнонаціональної ідентичності. Ідентичність забезпечує формування та консолідацію нації. Сформованою нацією можна вважати лише за умови, що більшість громадян країни ідентифікують себе приналежними до неї. У свою чергу, таке ставлення до нації можливе, коли громадянам забезпечений психологічний і соціокультурний комфорт. Процес досягнення цього стану суперечливий й складний. Його діалектика полягає у забезпеченні нацією (найчастіша через державні механізми) належного рівня піклування про громадян, які у відповідь проявляють високу відданість нації. Коли нація не спроможна забезпечити людям належний рівень їхнього духовного і матеріального добробуту, люди перестають відчувати свою приналежність до неї, що, зрештою призводить до деградації й навіть розпаду нації. Послаблення й асиміляція нації зростають й у випадку, коли громадяни виявляють недостатньо патріотизму, тому патріотизм громадян має знаходити відповідь нації у турботі про них. Така взаємозалежність нерозривна. Відтак, в умовах зростання внутрішніх і зовнішніх загроз проблема формування національної ідентичності для цілого суспільства України особливо актуальна.

УДК 351

ІРИНА АЛЕКСЕЄНКО,

*докторка політичних наук, професорка, професорка кафедри публічної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

IRYNA ALEKSEENKO,

*Doctor of Political Sciences, Professor, Professor of Public Policy, Taras Shevchenko National
University of Kyiv, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service
<https://orcid.org/0000-0002-6875-003x>*

ФОРМАТ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

FORMAT OF STATE GOVERNANCE ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

In this article it is established that the issues of state management of national security in the context of globalization are formed by the following points: identification of characteristics and features of globalization as a natural process of modern world development; search for the relationship between world development trends and the modern form of organization of public power; identification of problems and analysis of prospects for the development of the state, state sovereignty in the context of globalization threats to national security.

It is proved that the transformation of public administration in the field of national security is under the influence of globalization. Modern globalization is an incomplete, uneven and non-linear process, accompanied by counter-tendencies and contradictory phenomena, manifested in the enormous complexity of inter-civilizational ties. Globalization is a tool for managing world military-political and economic processes, reforming the existing system of international relations. It causes intensive interaction and interdependence of nation-states.

It is shown that conceptual approaches to the analysis of transformation of the institution of the nation state in the conditions of globalization have the specificity determined by complexity and heterogeneity of globalization processes, rivalry of various traditions, paradigms, directions.

Keywords: public policy, challenges of globalization, state transformation, national security.

Сучасні глобалізаційні процеси представлені кардинальними змінами амбівалентного характеру – від збільшення проникності кордонів, трансформації держави і основ державного суверенітету – до появи нових загрозливих викликів, що змінюють парадигму державного управління національною безпекою держави, а також внутрішні і зовнішні вектори розвитку держави в цілому.

Глобалізація запустила процес зближення національних організацій та інтенсифікаційну взаємодію на всіх рівнях – від локального до планетарного. Разом з тим виникають легітимні й нелегітимні розгалужені транснаціональні системи зв'язків і відносин, через які різноманітні соціальні актори самостійно входять у світовий простір, утворюючи нові спільності, комунікаційні канали й інститути. В цих умовах держава втрачає статус єдиного суб'єкта інтегрування і представлення інтересів великих спільнот [3, р. 179]. Можна погодитися з думкою про те, що кардинально змінюється формат її управлінської діяльності, зміщуючи акценти з національного на наднаціональний та субнаціональний рівні.

Одним із найважливіших векторів глобальних трансформацій виступає формування нових організаційно-функціональних структур державного управління, враховуючи зміни акцентів у безпековій політиці держав, владних систем та механізмів в умовах викликів і загроз глобалізації. Тому процеси трансформації управління соціумом в умовах глобалізації та загроз національній безпеці актуалізувало завдання всебічного вивчення надскладних, мультилатеральних і багаторівневих взаємозалежностей протирічливих процесів глобалізації й державного управління, адже аналіз їх взаємозв'язку має особливе значення для поглибленого вивчення сучасних тенденцій розвитку державно-управлінських механізмів і науково-методологічного прогнозу реалізації реформ в Україні в усіх сферах суспільно-політичного життя, включаючи сферу національної безпеки на зовнішньому і внутрішньому її рівнях.

Посилення наукового інтересу до осмислення цих процесів зумовлене особливостями розвитку держави, принципами державної політики, зокрема у сфері національної безпеки, та характеризується зміною світоглядних парадигм. Вітчизняна політична думка продовжує науковий дискурс щодо ролі та місця національної держави в сучасному світі, який міг би узгоджуватися з реаліями глобалізації, і зокрема її викликами, поглибленням політичних суперечностей, які привели до актуалізації тематики безпекознавства, зростанням взаємозалежності етносів, націй, держав, появою нових акторів політичного життя. Адже глобалізація – це діалектичний процес, що поєднує тотожність і відмінність, універсалізм та партикуляризм. Глобалізація задає нові рамки процесу управління міжнародною і національною безпекою, а звідси – і світового розвитку та управління, в яких цивілізації, регіони, національні держави формують сучасну парадигму історію [2, р. 203].

Питання формування нової парадигми світової політичної системи та управління безпекою в умовах глобалізації досліджуються в працях У. Бека, А. Вебера, Г. Кіссінджера, М. Косолапова, Т. Лоуї, М. Молчанова, О. Панаріна та ін. Окремі аспекти проблем трансформації державного управління сектором національної безпеки в умовах глобалізації вивчали: Р. Бехн, Т. Геблер, К. Гуд, Д. Кеттл, Я. Кооіман, Л. Лінн, Л. Моргунов, Д. Осборн, Г. Пітерс, К. Поллітт, Р. Родес, Л. Саламон та ін.

Ураховуючи реструктуризацію сучасного світоустрою, зростання впливу глобальних викликів на державно-управлінські системи, зокрема й України, актуальним є завдання сформулювати новий порядок денний розвитку державного управління національною безпекою держави. Можна погодитися з думкою вчених про те, що «адаптація публічної адміністрації до нових реалій – це справа не лише держави, вона вимагає широкої участі громадян, передусім при визначенні цілей і завдань реформ, а також тісного партнерства між державним і недержавним секторами. Наврядчи можна розраховувати на успіх там, де зусилля з реформування державного управління не узгоджуються з цінностями і нормами суспільства. У такому випадку необхідні значні зусилля стосовно узгодження й синхронізації процесів реформування і держави, і суспільства» [1]. Доречними будуть у цьому контексті сучасні напрацювання у світовій теорії й практиці модернізації державного управління, які виділяють такі стратегічні вектори трансформації:

- трансформація місця і ролі держави в системі суспільних відносин. Державні інститути набувають статусу лише одного із суб'єктів (хоча можливо й найвпливовішого) суспільно-політичного процесу, на противагу ідеї «керівної» ролі держави як єдиного і незалежного центру ухвалення та реалізації владних рішень;
- при виробленні політико-управлінських рішень щодо регулювання безпекового середовища та вирішення інших суспільно значущих проблем запровадити формування прозорих партнерських відносин та інституційної взаємозалежності між урядовими, приватними і громадськими структурами;
- за рахунок запровадження ринкових конкурентних механізмів у публічному секторі досягається ефективність та результативність роботи державних структур;
- при виборі механізмів реалізації державної політики надається перевага непрямим способам та інструментам постачання суспільних товарів і послуг;
- підвищення статусу субнаціонального (проміжного) рівня управління, запровадження принципу субсидіарності, визначення чіткого порядку передачі низки функцій і повноважень владі на місцевому і регіональному рівнях;
- необхідність вироблення ефективного механізму взаємодії з транснаціональними урядовими та неурядовими організаціями, наднаціональними регіональними утвореннями під час ухвалення важливих політичних рішень.

Підсумовуючи, відмітимо, що глобалізаційні зрушення виявили патології традиційної адміністративно-бюрократичної концепції державного управління і привели до структурної трансформації владних систем і механізмів. Тиск викликів і загроз глобалізації став своєрідним

тригером для урядів низки держав у пошуку ними альтернативних кодів управлінської діяльності, зорієнтованих на протирічливий характер міжнародної політичної системи. Відповіддю на сучасні виклики глобалізації став проєкт з розробки нових теоретичних і практичних моделей державного управління, включаючи і сферу національної безпеки.

В умовах амбівалентного глобального середовища суверенна держава й у ХХІ ст. продовжуватиме відігравати провідну роль у міжнародних політичних відносинах, однак з'являтимуться нові актори, вплив яких на політичні процеси зростатиме.

Національна держава, з одного боку, втрачає ряд своїх функцій, насамперед в економічній сфері, проте не зникає зі світової арени, а в певному розумінні навіть підсилюється, виступаючи як єдиний легітимний актор і набуває все більшого значення в системі державного управління та сфері національної безпеки держави, що постійно ускладнюються.

Список використаних джерел

1. Каляев А. Теоретичні підходи щодо трансформації сучасних моделей державного управління у сфері безпеки та оборон. *Ефективність державного управління*. 2018. Вип. 1 (54). Ч. 1. С. 13-19.
2. Buzan B. *From International to World Society? English School Theory and the Social Structure of Globalization*. – Cambridge: Cambridge University Press. 2004. 300 p.
3. Goldsmith I., Posner E. *The Limits of international Law*. New York: Oxford University Press. 2005. 262 p.

ВАЛЕНТИНА АНТОНЮК,

доктор економічних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту економіки промисловості НАН України

VALENTYNA ANTONYUK,

Doctor of Economics, Professor, Chief Researcher of the Institute in Economics of Industry of NAS of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2100-7343>

ВТРАТА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ – ЗАГРОЗА ПОВОЄННІЙ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

LOSS OF HUMAN CAPITAL AS A RESULT OF THE WAR IS A THREAT TO THE POST-WAR MODERNIZATION OF UKRAINE'S ECONOMY

Ukraine had a significant human capital, which was highly appreciated by international organizations. At the present stage, its reduction occurs. The demographic and social risks of losses of human capital of Ukraine as a result of the war are investigated and systematized, which relate to aspects: preservation of life and health; preservation of the family; functioning of social infrastructure; employment opportunities and realization of human capital. The analysis of current losses as a result of Russia's full-scale war against Ukraine in 2022 is made: losses of Ukraine's economic potential, which reduces investment in human development; direct human losses due to mortality; destruction of educational infrastructure, which is indispensable in the formation of knowledge and competencies; loss of human resources due to external migration. These losses will lead to labor shortages, which may be an obstacle to the post-war recovery and modernization of Ukraine's economy.

Keywords: human capital, population, war, risks of war, loss of human capital.

Людина та її продуктивні здібності виступають основним капітальним активом сучасної високотехнологічної економіки. Поняття «людський капітал» сьогодні стало загальноприйнятим, ним розуміється сукупність знань, навичок і досвіду людей, які використовуються в процесі трудової і підприємницької діяльності для виробництва економічних благ і національного доходу. Розвиток людського капіталу (ЛК) забезпечує економічне зростання та добробут країни, її конкурентоспроможність у світовій економіці на основі інновацій та запровадження нових технологій. Аналізом ЛК переймаються такі вагомні міжнародні організації як Всесвітній економічний форум (ВЕФ) та Світовий банк (СБ), який вважає, що нагромаджуючи та розвиваючи людський капітал кожна країна може здолати бідність та побудувати більш інклюзивне суспільство.

Україна, як одна з найбільших європейських країн за територією та чисельністю освіченого населення, має значний нагромаджений ЛК. За оцінкою рівня людського капіталу ВЕФ, в 2017 році вона зайняла досить високу 24 позицію серед 130 країн світу [1]. За індексом ЛК Світового банку України у 2018 р. мала 50-й ранг серед 156 країн, у 2020 р. – 53 ранг серед 174 країн світу [2]. Однак, в останні десятиліття Україна мала проблеми з його нагромадженням: мало місце неухильне зменшення чисельності населення і робочої сили; система внаслідок недостатньої якості навчання компетенцій багатьох працівників не відповідали потребам сучасної економіки.

Величезні проблеми формування і розвитку людського капіталу виникли в умовах повномасштабної війни, розв'язаною Росією, яка призводить до значних людських втрат та руйнування соціальної інфраструктури, необхідної для відтворення людських капітальних активів. Нині Україна стикається з великими ризиками втрати ЛК, які мають різні форми прояву, та здебільшого виражаються у такому. З позицій підтримання життя та здоров'я це – прямі фізичні втрати людей внаслідок убивств; ушкодження здоров'я внаслідок поранення, поширеності захворювань, які призводять до інвалідності; важкі психологічні травми як військових, так і мирного населення, отримані внаслідок воєнних дій. З позицій нормального функціонування родини, як первинної ланки відтворення ЛК: руйнування родини через смерть окремих її членів; її руйнування через внутрішню або зовнішню міграцію (втеча від війни) переважно жінок, дітей та осіб похилого віку; збільшення кількості дітей-сиріт, які втра-

тили батьківське піклування; руйнування матеріального середовища життєдіяльності родини, передусім житла, домашнього майна; втрата працюючих членів родини, зниження доходів, загострення матеріальних та соціальних проблем з утримання і виховання дітей та молоді; зниження народжуваності внаслідок смертності у репродуктивному віці та погіршенні здоров'я. З позицій збереження і функціонування соціальної інфраструктури відтворення ЛК: руйнування закладів дошкільної, середньої, професійно-технічної та вищої освіти; призупинення навчального процесу внаслідок воєнних дій; втрата частини педагогічного та професорсько-педагогічного персоналу навчальних закладів внаслідок мобілізації та смерті; руйнування закладів охорони здоров'я та аптечної мережі та призупинення або обмеження їх діяльності; виникнення дефіциту лікарських засобів, внаслідок зменшення їх виробництва та труднощів з постачанням; виникнення проблем з фінансовим забезпеченням системи освіти та охорони здоров'я. З позицій можливостей реалізації ЛК: руйнування підприємств, виробничої інфраструктури, втрата робочих місць та можливостей зайнятості, безробіття; згорнення дрібного підприємництва, унеможливлення самозайнятості; втрата джерел доходів економічно активного населення, суттєве зниження рівня життя, бідність; втрата кваліфікації через тривалу незайнятість.

Військове вторгнення Росії призвело до руйнування базових соціально-економічних умов відтворення ЛК. По-перше, знищення багатьох великих підприємств, суб'єктів малого та середнього бізнесу, обумовили безпрецедентне скорочення економічної діяльності та бюджетних надходжень. За оцінкою Світового банку, очікується, що у 2022 році економіка України скоротиться на 45% [3]. Це катастрофічно зменшує можливості фінансування розвитку ЛК шляхом інвестицій в освіту й охорону здоров'я. В умовах війни більшість коштів іде на оборону країни, за інформацією Мінфіну, зараз не фінансуються видатки розвитку і в обмеженій кількості фінансуються поточні та захищені видатки.

По-друге, відбувається масове знищення населення, яке є власником і носієм людського капіталу. Станом на 26.05.2022 р. Управління Верховного комісара (УВК) ООН з прав людини зафіксувало 8766 випадків загибелі або поранення цивільних осіб внаслідок воєнних дій, що є неповними даними, які набагато вищі [4]. Щодня внаслідок боїв гине 50-100 українських воїнів.

По-третє, під час війни зазнала значних руйнувань освітня інфраструктура, яка має ключове значення у формуванні ЛК. За даними Міністерства освіти і науки України, станом на 27 травня 2022 року було пошкоджено 1888 закладів освіти, 180 з них повністю зруйновано [5]. Сотні тисяч школярів та студентів не мали змоги навчатися, втрачено значну кількість навчальних годин, що негативно позначається на засвоєні знань та формуванні компетенцій.

По-четверте, значним каналом втрати ЛК України є вимушена міграція з України в інші країни, які розгорнули широкі програми тимчасового захисту біженців від війни. За даними УВК ООН у справах біженців станом на 27 травня 2022 року кількість біженців з України за кордон склала понад 6,74 млн осіб [5]. Серед них значною є частка дітей та висококваліфікованих працездатних осіб. Значним є ризик їх неповернення в Україну після закінчення війни.

Для повоєнного відновлення економіки України необхідні будуть значні обсяги висококваліфікованої робочої сили. Втрати людського капіталу внаслідок війни, обсяги яких поки що неможливо оцінити, однак, як показав попередній аналіз, вони будуть великими, зумовлять дефіцит робочої сили та можуть стати перешкодою повоєнного відновлення і модернізації країни.

Список використаних джерел

1. The Global Human Capital Report 2017. URL: <https://www.weforum.org/reports/the-global-human-capital-report-2017>
2. Report The Human Capital Index 2020 Update: Human Capital in the Time of COVID-19. URL: <https://openknowledge.worldbank.org/handle/10986/34432>
3. Russian Invasion to Shrink Ukraine Economy by 45 Percent this Year. URL: <https://www.vseirnyjbank.org/ru/news/press-release/2022/04/10/russian-invasion-to-shrink-ukraine-economy-by-45-percent-this-year>
4. Втрати серед цивільних громадян та об'єктів від вторгнення Росії. <https://zmina.info/articles/vtraty-sered-cyvilnyh-gromadyan-ta-obyektiv-vid-vtorgnennya-rosiyi-onovlyuyetsya/>
5. Огляд поточного стану сфери освіти і науки України в умовах російської агресії (за 23 – 28 травня 2022). URL: <https://drive.google.com/file/d/1xfrnDailW5wM8ZUvzPhcuiFp-M3sy-gA/view>

ЯНА БАЛІНСЬКА,

студентка ОП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

YANA BALINSKA,

*Student of the educational program Public Administration Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-1764-0074>*

Науковий керівник: Олег Зубчик, д.держ.упр., доцент, завідувач кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

GOVERNMENT SUPPORT FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS DURING THE MILITARY STATE IN UKRAINE

The theses reveal the peculiarities of the state of Ukrainian small and medium business in martial law and its impact on the development of our country. As a result of the study, a key risk was identified: the closure of those enterprises that are under occupation, due to problems with the logistics of supply of raw materials and finished products. It was revealed that one of the precautionary measures to support small and medium business in Ukraine and improve the economic situation in Ukraine was the Verkhovna Rada of Ukraine adopted the Law of Ukraine on Amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine. This was due to the fact that statistics from our study suggest that Ukraine's GDP may decline by 30-50%, and most businesses may be closed. In order to prevent the spread of the crisis, small and medium-sized businesses located in safe areas need to adapt as quickly as possible to new challenges in a state of war and try to support the economy of Ukraine.

Keywords: small and medium business, martial law, public administration, Ukrainian economics.

На сьогоднішній день, триває повномасштабна війна Росії проти України. Внаслідок чого, мільйони українців змушені були покинути власні домівки, робочі місця та шукати прихистку за кордоном. За два місяці війни практично кожен бізнес зазнав збитків, що в свою чергу спричинило втратити в державі у сотні мільярдів доларів США.

Малий та середній бізнес (підприємництво) є важливим сегментом ринкової економіки країни. Він повинен сприяти вирішенню проблем зайнятості населення, породжувати конкуренцію, забезпечуючи зростання експортного потенціалу та наповнювати внутрішній ринок споживчими товарами та послугами. А держава в свою чергу зобов'язана створювати сприятливе середовище для ефективного функціонування малого та середнього бізнесу. Адже, такі дії з боку держави вкрай важливі для розв'язання соціально-економічних проблем в умовах воєнного стану.

Метою даного дослідження є аналіз стану малого і середнього бізнесу та його вплив на розвиток України в умовах воєнного стану.

Дослідження Advanter Group та Центру економічного відновлення України свідчать про те, що оцінка скорочення ВВП України у 2022 році внаслідок зниження ділової активності становить 21 %. А загальні прямі втрати малого і середнього бізнесу за чотири тижні війни досягли 80 млрд. доларів США [1].

Враховуючи оцінку Національного банку, під час війни Україна втрачає 50% «невиробленого» ВВП. Це означає, що кожен тиждень війни коштує національній економіці понад 50 млрд грн, не враховуючи втрати від руйнувань. Причинами таких показників полягають в тому, що багато підприємств опинилися в районах активних бойових дій і змушені були ева-

куватися в більш безпечні райони або взагалі припинити роботу. Проте, якщо розглядати ті підприємства, які локально розташовані віддалено від обстрілів, потерпають через проблеми з логістикою та нестачею сировини.

Так, Європейською Бізнес Асоціацією було проведено опитування щодо роботи членських компаній. Отже, у повному обсязі працюють 17% компаній, 16% обмежили локацію для своєї діяльності, 19% були змушені закрити частину офісів, торгових точок та відділень. Інші 29 % компаній не працюють, а 27 % призупинили свою діяльність проте планують відновлювати свою діяльність. Лише 1% зосереджений на закритті свого бізнесу. Більшість компаній 63% продовжують виплачувати заробітну плату співробітникам у повному обсязі, 45% роблять це з додатковими або авансовими виплатами та 3% взагалі були вимушені скоротити виплати. Зокрема 1% припадає на компанії, які відправили своїх співробітників в неоплачувану відпустку або вимушені звільняти персонал [2].

Для того, щоб підтримати малий та середній бізнес в Україні та покращити економічну ситуацію в Україні Верховною Радою України було прийнято Закон України про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану № 7137-д від 14.03.2022 року [3].

Відповідно до даного закону фізичним особам та підприємствам з оборотом до 10 млрд. грн. сплачувати єдиний податок з обороту в обсязі 2 відсотки за правилами, встановленими для третьої групи платників єдиного податку, тобто із звільненням від податку на прибуток, ПДВ та інших платежів.

Не менш важливим є встановлення добровільної основи сплати єдиного податку для фізичних осіб-підприємців 1-ї та 2-ї груп. В результаті чого, станом на початок квітня 2020 року майже 150 тисяч компаній подали заявку на перехід до зменшеної податкової ставки, серед яких близько 30 тисяч юридичних осіб та майже 12 тисяч фізичних осіб підприємців [4].

Окрім цього, на час воєнного стану уряд запустив безвідсоткове кредитування бізнесу, знявши усі обмеження по програмі пільгового кредитування «5-7-9 відсотків». Наразі максимальна сума кредиту для підприємців складає 60 млн. гривень. Під час воєнного стану та місяць після його завершення ставка по кредитах буде становити 0%.

Особливої уваги заслуговує програма релокації підприємств, яку було створено ДП «Прозоро.Продажі» за ініціативи Міністерства економіки й за підтримки Міністерства цифрової політики [5]. Основними ідеями платформи є зведення до єдиної точки ті компанії, які потребують релокації; ті, які мають вільні потужності і приміщення і можуть надати їх в оренду компаніям, що потребують переїзду; а також надати зручний інструмент управління процесом переїзду як для самих компаній, так і для всіх держорганів, що активно супроводжують цей процес.

Важливою ініціативою стала програма релокації підприємств із зон бойових дій на захід України: **Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Вінницька, Волинська, Рівненська** [6].

Дана платформа складається з двох рівнів. Перший- це «маркетплейс», характеризується тим, що будь-яка державна чи приватна компанія може безкоштовно розмістити оголошення про наявні у неї вільні приміщення, хню локацію, характеристики на відповідному порталі. Другий рівень – це, ІТ-система управління релокацією, завдяки якій цифровізовано процес управління [6]. Пріоритет мають стратегічні підприємства та компанії, які виробляють товари першої необхідності. Підприємства, які мають змогу самотужки перевезти своє обладнання, отримають допомогу з логістичних питань. Вивезення підприємств здійснюється у випадках, коли існує така логістична можливість без надмірної загрози для водіїв та залізничників [6]. У зоні безпосередніх бойових дій та через гуманітарні коридори релокація не проводиться [7]. Державна служба зайнятості додатково співпрацює з підприємством у питанні працевлаштування нових робітників, а Державна служба з питань праці консультує у сфері

гарантій безпеки життя і здоров'я працівників. Станом на 28 березня Міністерство економіки одержало 1164 заявки.

Отже, аналізуючи стан малого і середнього бізнесу та його вплив на розвиток України, можемо визначити такі ризики: припинення діяльності тих підприємств які знаходяться під окупацією, внаслідок проблем з логістикою постачання сировини, матеріалів та кінцевої продукції. Статистичні дані нашого дослідження передбачають, що ВВП України може скоротитися на 30-50% а більшість підприємств можуть бути закритими. Для запобігання поширенню кризового стану, суб'єктам малого та середнього підприємництва, які знаходяться на безпечних територіях необхідно максимально швидко адаптуватися до нових викликів в умовах воєнного стану та намагатись підтримувати економіку України.

Список використаних джерел

1. Бізнес в умовах війни: хто поніс найбільші втрати і як відновлюються підприємства. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2022/03/23/684549/> (дата звернення: 10.04.2022).
2. Підтримують команди та армію: як працює бізнес в умовах війни. URL: <https://eba.com.ua/pidtrymuyut-komandy-ta-armiyu-yak-pratsyuye-biznes-v-umovah-vijny/> (дата звернення: 10.04.2022).
3. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо дії норм на період дії воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2120-20#Text> (дата звернення: 10.04.2022).
4. Підтримка ФОПів та скасування акцизу на пальне. Верховна Рада ухвалила податкові стимули для бізнесу. URL: <https://forbes.ua/news/pidtrimka-fopiv-ta-skasuvannya-aktsizu-na-palne-verkhovna-rada-ukhvalila-podatkovyi-stimuli-dlya-biznesu-15032022-4668> (дата звернення: 10.04.2022).
5. Проблеми та перспективи переміщення підприємств на більш безпечні території України. URL: <https://platforma-msb.org/problems-ta-perspektivy-peremishhennya-pidpryyemstv-na-bilsh-bezpechni-terytoriyi-ukrayiny/> (дата звернення: 10.04.2022).
6. Постанова КМУ «Про особливості роботи акціонерного товариства «Укрпошта» в умовах воєнного стану» від 17.03.2022 р. № 305. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/305-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.04.2022).
7. Розпорядження КМУ «Про затвердження плану невідкладних заходів з переміщення у разі потреби виробничих потужностей суб'єктів господарювання з територій, де ведуться бойові дії та/або є загроза бойових дій, на безпечну територію» від 25.03.2022 р. № 246-п./ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 12.04.2022).

ОЛЕСЯ БЕВЗ,

завідувач сектору Департаменту організаційної роботи Конституційного Суду України, аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLEZIA BEVZ,

Head of sector, Department of Organization Work, Constitutional Court of Ukraine, postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Наталія Корчак, д.ю.н., доцент, заслужений юрист України

SOFT LAW (М'ЯКЕ ПРАВО) В АСПЕКТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД 1950 РОКУ

SOFT LAW IN THE ASPECT OF THE IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS, 1950

The report examines the use of soft law in the case law of the European Court of Human Rights in order to implement the provisions of the European Convention on Human Rights. It is proposed to define the essential content of soft law, to indicate its role in the case law of the European Court of Human Rights, in national and international law.

На сьогодні, як ніколи стає актуальним питання захисту прав людини за допомогою механізмів, що існують в міжнародному праві з метою інтеграції та уніфікації, а також конвергенції національних правових систем в єдиному світовому просторі.

Одним із важливих актів, що стоїть на сторожі захисту прав людини є Конвенція про захист прав та основоположних свобод (далі – Конвенція), а Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) є органом, що забезпечує дотримання Високими Договірними Сторонами Конвенції та протоколів до неї.

З метою забезпечення тлумачення Конвенції чи Протоколів до неї, припинення будь-яких порушень положень Конвенції та Протоколів до неї, допущені Високою Договірною Стороною, ЄСПЛ ухвалює рішення, надає консультативні висновки (статті 32-34 Конвенції) [1].

Відповідно до вимог статей 42, 45 Конвенції, а також правила 74-1 Регламенту ЄСПЛ [2] його акти мають бути вмотивовані.

Окрім посилань на норми та принципи Конвенції, ЄСПЛ також посиляється у своїх актах і на інші норми міжнародного права. В одних випадках йдеться про норми, що визнані Високими Договірними Сторонами, а в деяких – ні.

Такий підхід застосовується через сукупність квазі-правових інструментів, що називається soft law («м'яке право»).

Так, термін «soft law» використовується для позначення угод, принципів і декларацій, які не мають юридичної сили. Інструменти м'якого права переважно зустрічаються в міжнародній сфері. Резолюції Генеральної Асамблеї ООН є прикладом м'якого права.

Жорстке право, як правило, відноситься до юридичних зобов'язань, які є обов'язковими для залучених сторін і які можуть бути юридично виконані в суді [3].

Існує кілька підходів щодо розуміння м'якого права: з однієї сторони пропонується визначати таке право як те, що поєднує сукупність норм, які не породжують жорстких обов'язків, хоча і мають виконуватися. Ці норми мають юридичну природу. Джерелами такого права є міжнародні угоди, укладені як були укладені не як договори, і таким чином, не регулюються Віденською конвенцією про міжнародні договори, але відіграють значну роль у

міжнародних відносинах; 2) резолюції міжнародних організацій. Такий підхід висловлювався Х.А.Хіллгенбергом [4, 505].

До ознак м'якого права можна віднести його формальне закріплення; гнучкість щодо прийняття, зміни та припинення; спрощення та уніфікація певних правовідносин, а також заповнення правових лакун. Якщо жорстке право діє ззовні, нав'язуючи певні правила поведінки, то м'яке право виникає із середини та формує певні моделі поведінки [5].

Таким чином м'яке право по суті формує підґрунтя для створення нових моделей і є певним чином зобов'язуючим.

Реалізація цього права може здійснюватися через тлумачення та правозастосування. Наприклад можна брати практику ЄСПЛ щодо посилення у мотивувальній частині його рішень, висновків на норми міжнародного права, що не мають обов'язкового характеру, однак, в той же час, сукупність механізмів, задіяних у такому рішенні по суті посилює обов'язковість таких приписів.

Наприклад, у рішеннях Гуменюк та інші проти України [6], Бака проти Угорщини [7], Денісов проти України [8] ЄСПЛ посилається не лише на нормативні акти, що є обов'язковими для країни-сторони у справі, а й ті документи, що містять рекомендаційний та необов'язковий характер: рекомендації Комітету міністрів Ради Європи, висновки Венеціанської комісії, Пояснювальну записку до Європейської хартії про статус суддів, практику Міжамериканського суду з прав людини тощо.

Таким чином ЄСПЛ створює підґрунтя для реалізації Конвенції з урахуванням викликів глобалізації, а також стандартизації підходів у світі щодо захисту прав і свобод людини. Україна, у свою чергу, має розробити відповідні механізми реагування на застосування м'якого права щодо неї на міжнародному рівні.

Список використаних джерел

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення .05.06.2022).
2. Регламент Європейського суду з прав людини за станом на 17 березня 2022 року https://www.echr.coe.int/Documents/Rules_Court_ENG.pdf (дата звернення 05.06.2022).
3. Глосарій Європейського центру з конституційних прав та прав людини веб-сайт. URL: <https://www.ecchr.eu/en/glossary/hard-law-soft-law/> (дата звернення 05.06.2022).
4. Hillgenberg H.A. Fresh Look at Soft Law // *European Journal of International Law*. – 1999. – Vol.10, №3. – P. 499-515. веб-сайт. URL: <http://www.ejil.org/pdfs/10/3/597.pdf> (дата звернення 05.06.2022).
5. Gary B. Born, *International Commercial Arbitration*, Second Edition, Kluwer Law International, 2014.
6. Рішення Європейського суду з прав людини «Гуменюк та інші проти України» URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22%3A%22001-214653%22%7D> (дата звернення .05.06.2022).
7. Рішення Європейського суду з прав людини «Баба проти Угорщини» URL: <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806b51c7> (дата звернення .05.06.2022).
8. Рішення Європейського суду з прав людини «Денісов проти України» URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_c96#Text (дата звернення .05.06.2022).

МИРОСЛАВ БОВТЮХ,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

MYROSLAV BOVTUKH,

*postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5861-2884>*

Науковий керівник: Лілія Гонюкова, д.держ.упр., професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ПРОЄКТУВАННЯ РЕФОРМ

ON THE ISSUE OF INSTITUTIONAL DESIGN OF REFORMS

Resume. The purpose of the study is to review, organize and characterize the latest developments and ideas for institutional design of reforms, identify current areas for the development of issues and features of its application in Ukraine. The abstracts analyze the latest research on the institutional design of reforms in the field of public administration and provide an assessment of the state of development of issues in domestic science. The notion of institute and institutional environment is considered, types of institutes are classified according to the criterion of types of norms on the basis of which these institutes are formed. The issue of institutional transformation is considered. The types of norms by means of which institutional design is carried out are given and analyzed.

The current point of view in modern domestic science is supported, according to which the formation of «intermediate» institutions is recognized as expedient and effective, as they allow to actively adapt to the environment taking into account historically and culturally formed conditions. It is suggested to consider the idea of the importance of analyzing the strategy of other states to be expedient, due to which it becomes obvious that there is no need to form «comprehensive» and universal institutions.

It is determined that the import of institutions cannot be a substitute for gradual and methodical work on the creation of institutions, which, first of all, must be adapted to the specific environment in which they will take an organic place and play their role, instead of «rejection». observe as of today.

Keywords: institutional design of reforms, institutional environment, institutional transformation, intermediate institutions, import of institutions.

Станом на сьогодні, дослідження інституціонального проектування реформ здобуває особливу зацікавленість серед вітчизняних науковців, котрі розробляють проблематику підвищення якості публічного управління та адміністрування. Разом з тим, характеризуючи дану тему, її сміливо можна назвати недостатньо розробленою у вітчизняній науці.

Видається за доцільне звернути увагу на бачення Серова О.В. Так, він стверджує, що інституціональне проектування спрямоване на пізнання сутності та закономірностей реформування як форми суспільних перетворень. Теоретичні розробки, що стосуються цього напрямку, зрештою, підпорядковані вирішенню двох взаємопов'язаних практичних завдань:

- формулюванню комплексу вимог, дотримання яких необхідне для того, щоб суспільні перетворення були дійсно реформами;
- розробленню ефективних загальних технологій здійснення цих реформ [4].

При цьому необхідно зазначити, що реформами слід вважати лише цілеспрямовану зміну інституціонального або технологічного середовища, в якій беруть участь агенти, що розробляють і реалізують план трансформації.

Під інституціональною трансформацією слід розуміти взаємно узгоджені перетворення соціальних, економічних, правових, фінансових, власницьких і організаційно-управлінських інститутів [5].

Що ж стосується саме питання інституціонального проектування реформ, видається за доцільне звернути увагу на думку Климової К. С. Так. Вона стверджує, що інституціям і інститутам, які орієнтовані на реалізацію розвитку, протистояють формальні норми, які перешкоджають прогресивним змінам і, переважно, вони є «сильнішими». Останні формують «інституціональні

пастки». Основний концепт інституціонального проектування полягає у включенні до інституту тих стимулів чи обмежень, які забезпечують більш ефективне функціонування діючих норм. Інституціональне проектування може бути реалізоване за допомогою:

- коректування діючих норм,
- запровадження нових інституцій,
- введення додаткових (нових) або трансплантації самого інституту [2].

Варто зауважити, що коректування діючих інституцій не завжди викликає зміни формальних норм, а трансформації II-го і III-го типу, які пов'язані безпосередньо з формальними нормами забезпечуються запровадженням закону чи нормативного акту. Введення нових інституціональних елементів обумовлює певну реплікацію діючих інституцій та інститутів для створення подібних інституціональних форм (копій) або виступає процесом залучення інститутів й інституцій з іншого середовища [1].

Тут необхідно звернути увагу на те, що практика імпорту інституцій з одного середовища в інше не є найкращим рішенням, адже життєздатність, та особливо, ефективність таких інституцій в інших умовах залишає бажати кращого.

У теорії інституціональних змін поширений підхід, коли всі різновиди реформ ототожнюють, змішують незалежно від того хто саме, які категорії людей виграють або програють від реформ. Між тим, існують, як мінімум, дві категорії людей, вимагаючих принципово різних підходів. Реформи, спрямовані проти вузьких інтересів «еліти», окремих професійних (статусних) груп справді краще проводити швидко та рішучо, щоб ці гравці не встигли організовувати повноцінний та масштабний спротив. Якщо ж мова йде про великі групи населення, тобто широкі верстви, то мабуть треба прислухатись до аргументів градуалістів: пенсіонерам, споживачам медичних, освітніх послуг тощо бажано давати час на адаптацію, адже різкі зміни можуть викликати зустрічну хвилю агресії та популізм [3].

Висновки. Можна стверджувати, що все низька ефективність інституту, не відповідність формальних норм і обмежень інституту існуючим неформальним нормам та еволюційним обмеженням розвитку обумовлюють запровадження інституціонального проектування. Виходячи з існуючих передумов, неформальних та еволюційних обмежень, найбільш прийнятною стратегією видається технологія «проміжних інститутів», що дозволяє модифікувати наявний інститут у «проміжну» форму й передбачає його подальші зміни з урахуванням інституціональних й еволюційних обмежень розвитку.

Імпорт інститутів не може бути заміною для поступової і методичної роботи над створенням інститутів, які, в першу чергу, мають бути пристосовані до конкретного середовища, в якому вони займуть органічне місце та виконуватимуть свою роль, замість «відторгнення», що нерідко можна спостерігати станом на сьогодні.

При цьому, при створенні проміжних інститутів, особливу увагу необхідно звертати на ризики, які є наявними в конкретному середовищі.

Список використаних джерел

1. Гончаренко О.В., Теслюк Ю.В. Функціонал базисних інститутів економіки в забезпеченні інноваційного розвитку агропромислового виробництва. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8373>
2. Климова К. С. Теоретико-методологічні засади інституціонального проектування розвитку інновацій. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 20. С. 58-62. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/20_2021/12.pdf
3. Нікіфоров П. Інституціональні реформи: теоретичний дискурс в українському контексті. Збірник Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича. 2018. С. 114-117. URL: <https://u.to/nS8uHA>
4. Сєров О.В. Аналіз термінологічного забезпечення категорійно понятійного апарату в галузі знань «Публічне управління й адміністрування». Державне управління: теорія та практика. 2016. № 2. С.16–23. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJR N&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Dutp_2016_2_4.pdf
5. Сучасні тенденції стійкого фінансово-економічного розвитку та механізми їх реалізації в глобальному вимірі: монографія / Т.М. Болгар, В.А. Ткаченко, М.В. Дубініна та ін.; за заг. ред. Т.М. Болгар. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля, 2020. 220 с. URL: https://duan.edu.ua/images/News/UA/Departments/Finance/2020/Monograph_2020.pdf

АРИНА БОНІСЛАВСЬКА,

аспірантка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ARINA BONISLAVSKA,

*postgraduate student of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-2651-1375>*

Науковий керівник: Ігор Ткаченко, к.політ.н., доцент, доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК СТИМУЛ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

DIGITALIZATION AS AN INCENTIVE FOR THE DEVELOPMENT OF PUBLIC GOVERNANCE

The article theoretically summarizes the advantages and disadvantages of digitalization in the field of public administration. The peculiarities of the use of new technological tools and their impact on the effectiveness of the public administration system in Ukraine during martial law are analyzed separately. The development of technologies and their implementation in the field of public administration have made it as convenient and inclusive as possible to access public services, bring local government and self-government closer to civil society, creating a permanent opportunity for digital dialogue between them. However, there is still a problem of insufficient number of qualified personnel, outdated material and technical base, insufficient funding and public distrust of technology. Digitalization proved to be very positive during the coronavirus pandemic, and allowed to improve the provision of most public services, was the impetus for the development of public administration in Ukraine. In addition, modern technologies have increased the level of transparency of public administration and their effectiveness in martial law.

Keywords: digitalization, public administration, technology, war.

Сучасні інформаційні та комунікаційні технології – це тимули прогресу, які справляють значний вплив на усі суспільні відносини. Їх розвиток стає основою для становлення нового цифрового суспільства.

Перехід на онлайн формат в навчанні та більшості видів робіт, який розпочався внаслідок пандемії COVID19, суттєво актуалізував для нашої країни процеси технологізації, підсвітивши слабкі місця в кадровій політиці та матеріально-технічному забезпеченні ряду сфер. Не виключенням стала і робота державної служби в Україні, яка взяла курс на впровадження нових технологій та надання державних послуг ще більш швидким, зручним та безпечним способом. Почалась «цифрова трансформація» («діджиталізація») – реалізація класичних процесів через включення в їх алгоритми сучасних технологій.

Технології стали базою для створення нових продуктів та цінностей в сфері публічного управління, можливістю для отримання конкурентних переваг через використання в класичних ситуаціях унікальних систем і процесів з вищою ефективністю та меншими затратами на реалізацію. Яскравим прикладом такої інновації є «держава в смартфоні» – технологічна ініціатива Міністерства цифрової трансформації України [2].

Так, Міністерством, разом з Державною податковою службою, вже було створено ряд можливостей для платників податків на сервісі «Дія», позитивні результати продемонстрували і сервіси «Е-малятко» (реєстрація особи в ДРФО) та цифровий РНКОПП (електронний реєстраційний номер платника податків).

В «Дії» в електронному вигляді вже доступна вся інформація, що міститься у цифрових документах, та відомості з Державного реєстру фізичних осіб (еДокументи). А до 2023 року в онлайн-формат було заплановано перенести 95% послуг Держпродспоживслужби [1].

Проте, початок повномасштабної війни порушив цей план. Але, під час воєнного часу вдалось продемонструвати інші переваги цифрової держави – робота з внутрішньо переміщеними особами та соціальними виплатами.

Звісно, не можна відкидати і ряд існуючих проблем, які суттєво гальмують створення унікальних цифрових продуктів (застаріле матеріально-технічне забезпечення, кадрову кризу, обмежене фінансування, тривалий період звикання громадян до нових сервісів тощо) та актуалізують питання забезпечення належних умов та вирішення проблемних питань, які постають в процесах діджитал-трансформації [3, с. 465–468].

Окремою складністю, в рамках ведення бойових дій, стали масові кібератаки на державні сервіси, які велись з території декількох країн (Китайської Народної Республіки, Росії, Казахстану – це лише ті, що вже були офіційно засвідчені). Такі «напади» періодично відбуваються ще з 2014 року, але наразі носять масовий характер і мають на меті дестабілізацію роботи публічного управління.

Загалом же, можемо стверджувати, що діджиталізація дуже позитивно зарекомендувала себе в період пандемії коронавірусу, та дозволила вдосконалити процеси надання більшості державних послуг, стала поштовхом для розвитку системи публічного управління в Україні. Крім того, сучасні технології дозволили підвищити рівень прозорості роботи органів публічного управління та їх ефективність в умовах воєнного стану.

Список використаних джерел

1. Вісник. Офіційно про податки. Діджиталізація в Україні набирає обертів: ДПС та Мінцифри поділилися результатами дворічної співпраці, 2021 URL:<http://www.visnuk.com.ua/uk/news/100026706-didzhitalizatsiya-v-ukrayini-nabiraye-obertiv-dps-ta-mintsifri-podililisya-rezultatami-dvorichnoyi-spivpratsi> (дата звернення: 26.05.2022)
2. Струтинська І., Козбур Г. Основні стимули цифрових трансформацій малого та середнього бізнесу України. URL:http://elartu.tntu.edu.ua/bitstream/lib/28144/2/XXI_NK_2019_Strutynska_I-Basic_performance_of_digital_73-74.pdf. (дата звернення: 26.05.2022)
3. Bentley A. Process or Government: A Study of Social Pressures. New Brunswick. London, 1995. 468 p.;

ГРИГОРІЙ БОРЩ,

головний спеціаліст Державного агентства розвитку туризму України (ДАРТ)

HRYNORII BORSHCH,

a chief specialist of the State Agency for Tourism Development of Ukraine (SATD)

<https://orcid.org/0000-0003-3298-5556>

УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВОЮ ТРАНСФОРМАЦІЄЮ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ

PUBLIC SERVICES DIGITAL TRANSFORMATION MANAGEMENT

The need for public services digital transformation has never been so important. In addition to meeting the growing needs of users, public authorities need to become more resilient and efficient in the context of the COVID-19 pandemic, in order to direct available resources to restore economic growth. In the context of Ukraine's integration into the European Community, the issue of functioning of electronic services for public services is becoming important, because given the EU's digital strategy and experience in implementing such systems in Europe, including the Netherlands, Denmark, Finland, Sweden, shows a wide range of benefits.

The main directions for improving the management of public services digital transformation in Ukraine were formed on the basis of studying the successful experience of foreign countries and SMART technology in public administration. In particular, they should include: creating a shared vision and its sustainability over time, which requires the constant involvement of stakeholders; introduction of effective division of labor in the processes of digitization of public services; providing intellectual potential in the field of IT; transparency and promotion of digital services; communication and promotion of public services digital transformation.

Keywords: public service, digital transformation, public management, public administration, SMART technology.

Вступ. Одним із ключових напрямків діяльності органів публічної влади є надання публічних послуг. Так, Карпенко О.В. під публічними послугами розуміє всі види діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які здійснюються в інтересах як окремого громадянина, так і суспільства, надання яких зумовлене повноваженнями конкретного органу влади, до компетенції якого вони належать [1]. Особливістю надання публічних послуг в останні роки стала їх цифровізація, яка поєднує у собі використання цифрових технологій для збору, аналізу даних з метою отримання релевантної та структурованої інформації, а також багатоканальне інформування та залучення громадян, електронну ідентифікацію, вільне поширення, використання та розповсюдження відкритих державних даних [2].

В умовах інтеграції України в Європейське співтовариство, питання функціонування електронних сервісів із надання публічних послуг набуває актуального значення, оскільки зважаючи на реалізацію ЄС цифрової стратегії та досвід впровадження таких систем країнами Європи, зокрема Нідерландами, Данією, Фінляндією, Швецією, свідчить про широкий спектр переваг такої моделі здійснення адміністративної діяльності [3, с. 2].

Відповідно до глобального дослідження публічних послуг МакКінсі, цифрова трансформація публічних послуг забезпечує низку переваг [4]: доступність послуг 24/7 навіть у час пандемії; зменшення на 50% витрат часу у порівнянні із традиційним методом взаємодії у публічному управлінні; зниження витрат підприємств та організацій на 50% у порівнянні із традиційним методом взаємодії у публічному управлінні; зниження корупційних ризиків на 60% за рахунок автоматизації процесів.

Управління цифровою трансформацією публічних послуг – це складний процес, що передбачає залучення значної кількості публічних службовців. До основних проблем, що виникають у процесі цифрової трансформації публічних послуг, можна віднести:

Координація діяльності різних зацікавлених сторін, з часто дивергентними інтересами без чіткого ієрархічного контролю.

Значний обсяг послуг, які необхідно оцифрувати за обмежених ресурсів.

Обмежена технологічна спроможність та відсутність гнучкості.

Відсутність фізичного простору для користувача у цифровізації публічних послуг.

Важливість політичної волі та усебічної підтримки як на державному рівні, так і на рівні громадян, споживачів публічних послуг.

Особливості впровадження принципів SMART менеджменту цифровою трансформацією публічних послуг:

Створення спільного бачення та його сталість у часі, що потребує постійного залучення зацікавлених сторін. Наприклад, у Данії з 2015 року усі публічні послуги надають он-лайн. Це стало можливим за рахунок того, що на рівні центральної, регіональної та муніципальної влади було сформовано спільну стратегію «Без паперу», ідеї та принципи якої поділяли усі зацікавлені сторони. Реалізація завдань стратегії відбувалася через спільну керівну раду для стимулювання її впровадження.

Впровадження ефективного розподілу праці. Оцифрування сотень чи тисяч сервісів може здатися неможливим завданням, особливо якщо для кожної транзакції існує багато локальних точок доступу. Уряд Німеччини зіткнувся з цією проблемою у 2017 році, поставивши собі за мету оцифрування усіх публічних послуг за п'ять років. Рішення полягало в тому, щоб розділити увесь спектр послуг на 14 соціальних сфер (наприклад, послуги для сімей та дітей). У кожній сфері визначено відповідальне міністерство та один регіон, а згодом такий підхід було масштабовано за рахунок програмного забезпечення.

Забезпечення інтелектуального потенціалу у сфері ІТ. Державні органи конкурують із приватним сектором за кадри у сфері ІТ. Тому дуже важливо, щоб на державному рівні ІТ фахівців було сфокусовано на створенні легко відтворюваних рішень та інструментів розробки з низьким рівнем коду. Це може зменшити загальний попит на потужності ІТ, адже невелика команда досвідчених фасилітаторів керує процесом та навчає інших учасників.

Прозорість та стимулювання використання цифрових послуг. Поширення інформації про рівень використання цифрових державних послуг забезпечує постійне удосконалення їх якості. Смарт місто у Дубаї [5] збирає відгуки користувачів цифрових та традиційних публічних послуг для кожного урядового відомства та регулярно публікує результати, а відділи, які відстають за якістю надання послуг, повинні розробляти плани із їх вдосконалення.

Комунікація та популяризація цифрової трансформації публічних послуг. Програма цифровізації публічних послуг включає велику кількість зацікавлених сторін, у тому числі державних службовців, постачальників ІТ-послуг, політиків та громадськість. Важливо знайти правильні формати та канали комунікації для інформування про прогрес і забезпечення усебічної підтримки зусиль.

Висновки. Необхідність цифрової трансформації публічних послуг ніколи не була такою важливою. Окрім того, щоб задовольнити зростаючі потреби користувачів, державні органи влади повинні стати більш стійкими та ефективними в умовах сучасних глобальних викликів, для спрямовування наявних ресурсів на відновлення економічного зростання. Сформовано основні напрямки з удосконалення управління цифровою трансформацією публічних послуг в Україні на основі вивчення успішного досвіду зарубіжних країн та технології SMART в публічному управлінні.

Список використаних джерел

1. Карпенко О.В. Управлінські послуги в Україні: механізми надання органами влади. – Київ: АМУ, 2014. 408 с.
2. Концепція розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018 – 2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації: Закон України від 17.01.18 р. № 67-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80> (дата звернення: 07.06.2022).
3. The Digital Economy and Society Index (DESI). URL: <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/desi> (дата звернення: 07.06.2022).
4. Global results Canada, France, Germany, Mexico, UK, and US. McKinsey Public sector Journey Benchmark Survey, 2018.
5. Happiness Meter Portal. URL: <https://www.dubai.ae/apps-services/details/happiness-meter> (дата звернення: 07.06.2022).

АЛІНА БУЛАНОВА,

слухачка магістерської підготовки першого року навчання кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ALINA BULANOVA,

listener of master's preparation of the first year study of the Department of Tourism Business and Regional Studies, V. N. Karazin Kharkiv National University

Науковий керівник: Вікторія Сичова, д.держ.упр., професор, професор кафедри туристичного бізнесу та країнознавства Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ КОМІТЕТОМ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

**INTERACTION OF PUBLIC ADMINISTRATION BODIES OF UKRAINE WITH THE INTERNATIONAL
COMMITTEE OF THE RED CROSS IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR**

The article traces the interaction of the International Committee of the Red Cross with the state administration of Ukraine and highlights the observance of the powers of both parties in this cooperation. Some problems in the cooperation of public administration bodies of Ukraine with the International Committee of the Red Cross have been identified. Insufficient competence of the Ukrainian side to resolve issues where the International Committee of the Red Cross has no authority has been observed. In turn, the ICRC's arsenal lacks mechanisms of imperative influence on the Russian aggressor, which blatantly violates international law in terms of committing acts of genocide against the Ukrainian people (in particular, the forced removal of Ukrainian children).

There is a lack of dynamics in the interaction of the ICRC, as the only neutral mediator in the Russian-Ukrainian war with the Ukrainian authorities. This raises the question of reviewing the powers and staff of this component of the International Red Cross. Reorganization of cooperation processes is one of the ways to resolve issues in the field of humanitarian law.

Keywords: International Committee of the Red Cross, body of public administration, Russian-Ukrainian war.

Актуальність теми обумовлена збільшенням інтересу до Міжнародного Комітету Червоного Хреста після критики його діяльності з боку української влади щодо недостатнього захисту постраждалих від війни, сумніви щодо дотримання ним принципу нейтральності.

Міжнародний комітет Червоного Хреста (МКЧХ) є складовою Міжнародного червонохресного руху – Міжнародного руху Червоного Хреста і Червоного Півмісяця. Відкриття місії МКЧХ в Україні було ратифіковано у договорі між урядом України та МКЧХ 4 липня 2004 року [1]. Місія МКЧХ постійно співпрацює з органами державного управління України, щоб не допустити зловживань пільгами, імунітетом тощо [2, ст.13]. Водночас залишає за собою право дотримуватися правила втілення дій, що вживають за власною ініціативою. Згідно зі статутом Женевських конвенцій та додатковими протоколами, якими керується організація, об'єктом уваги МКЧХ є всі порушення міжнародного гуманітарного права [3].

В умовах російсько-української війни організація бере безпосередню участь у контролі процесу виконання гуманітарного права та надає допомогу постраждалим від війни. МКЧХ долучився до мобілізації ресурсів для постраждалих від обстрілів регіонів: зокрема, виділяє допомогу українським родинам, переміщеним особам та лікарням у вигляді матеріалів для ремонту житла, продуктів харчування, медичних матеріалів, ліків тощо. Разом із тим, у медіапросторі за останній місяць війни неодноразово поширювалися негативні оцінки якості виконання своєї роботи МКЧХ. Великою мірою це пов'язане з організацією «зелених коридорів» для виведення хворих та поранених із зони бойових дій.

Віце-прем'єр міністр – Міністр з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій (ТОТ) І. Верещук 24 березня 2022 р. звернулася до МКЧХ із закликом організувати гуманітарні коридори для громадян, які залишилися на територіях, окупованих російськими військовими де тривають активні бойові дії. Представник МКЧХ у Києві Г. Понтрандольф зазначив, що міжнародна місія може працювати, якщо сторони конфлікту гарантують безпеку для діяльності МКЧХ, тобто мають забезпечити тимчасове припинення бойових дій. До того ж МКЧХ не має повноважень у частині організації «зелених коридорів». Цим мають займатися виключно сторони, що воюють [4]. Критика з боку представників Міністерства з питань реінтеграції ТОТ України МКЧХ за його бездіяльність в організації «зелених коридорів» не відповідає повноваженням організації, закладеним в її Статуті. Тож звернення І. Верещук до МКЧХ демонструє власну некомпетентність у питаннях предметного поля взаємодії з МКЧХ у збройних конфліктах.

Представляється, що заяви Президента України, Уповноваженого Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації про порушення рф законів міжнародного гуманітарного права, зокрема в частині незаконного примусового переміщення на свою територію 234 тис. українських дітей [5], змусили МКЧХ замислитися над реорганізацією виконання своєї роботи. Президент Комітету підняв питання про необхідність відкриття офісу представництва у Ростові-на-Дону з метою відповідати на потреби постраждалих від війни українських громадян, яких вивезли до рф [6]. Цей суперечливий крок МКЧХ викликав незадоволення української влади та сумнів щодо дотримання організацією принципу нейтралітету. Тож дотримання принципу нейтралітету вимагає більшої визначеності з метою втілення гуманітарного права.

У квітні 2022 р. український омбудсмен Л. Денісова зверталася до очільника делегації в Україні Міжнародного Комітету Червоного Хреста з приводу організації розшуку зниклих осіб, у т.ч. військовослужбовців Збройних Сил України; щодо відсутності відповідей МКЧХ на 100 запитів до нього. Голова МКЧХ в Україні зголосився визначити працівника організації для вирішення цих питань [7].

Отже, взаємодія органів державного управління України з Міжнародним комітетом Червоного Хреста виявила деякі проблеми в їхній співпраці. Звернення представників центральної влади України до МКЧХ з врегулювання питань, де останній не має повноважень, демонструють недостатню компетентність української сторони. Відсутність в арсеналі МКЧХ механізмів імперативного впливу на російського агресора, що кричуще порушує міжнародне право в частині вчинення актів геноциду щодо українського народу (зокрема, примусове вивезення українських дітей), свідчить про необхідність реорганізації діяльності Міжнародного комітету Червоного Хреста.

Взаємодія МКЧХ як єдиного нейтрального посередника в умовах російсько-української війни з органами державної влади України часто є недостатньо динамічною, що ставить питання перегляду повноважень та штату зазначеної складової Міжнародного червонохресного руху.

Список використаних джерел

1. Договір між Урядом України і МКЧХ про відкриття Місії МКЧХ в Україні від 5 грудня 1995 р. URL: http://npa.iplex.com.ua/doc.php?code=991_005
2. Про Товариство Червоного Хреста України: Закон України від 28 листопада 2002 р. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/330-15>
3. Статут Міжнародного Комітету Червоного Хреста від 24 червня 1998 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/991_002#Text
4. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154
5. Україна поверне дітей, які перебувають в евакуації за кордоном, але у безпечну країну – Зеленський. Interfax–Україна: інформаційне агентство. 2022, 01.06. URL: <https://ua.interfax.com.ua/news/general/836381.html>
6. Оліярник М. Червоний Хрест допомагає РФ? Подробини скандалу щодо «депортації» українців до Росії. Заборона. 2022, 27 берез. URL: <https://zaborona.com/chervonyj-hrest-dopomagaye-rf-podrobyczy-skandalu-shhodo-deportacziyi-ukrayincziv-do-rosiyi/>
7. Назарчук І. Збройний конфлікт в Україні: актуальні питання щодо діяльності МКЧХ. Юридична газета online. 2022, 28 квіт. <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/zbroyniy-konflikt-v-ukrayini-aktualni-pitannya-shhodo-diyalnosti-mkchh-.html>

МИКОЛА ГАБІНЕТ,

аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

MYKOLA HABINET,

*postgraduate student of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3272-1107>*

Науковий керівник: Олег Зубчик, д.держ.упр., доцент, завідувач кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: КЛЮЧОВІ ВЕКТОРИ ЗМІН

STRATEGIC MANAGEMENT IN PUBLIC ADMINISTRATION: KEY VECTORS OF CHANGE

The study analyzes the key vectors of change required for the introduction of strategic management in public administration. In particular, such areas as strategic leadership, partnership and community involvement are detailed. It is emphasized the similarity of strategic management processes in the private and public sectors. It turns out that strategic leadership helps to structure the work of a public organization by developing a clear agenda, as well as expanding the powers of civil servants to make public decisions. The partnership envisages the transition of a public organization from purely public service delivery processes to the development of systemic solutions to solve significant community problems. Involving the wider community in public decision-making ensures transparency and accountability of the public administration system, establishes public dialogue and promotes the inclusiveness of the whole community, not just individual active NGOs. A number of recommendations have been developed to optimize the relevant process.

Keywords: strategic management, public administration, strategic leadership, partnership, community, involvement, transparency.

Якщо розглядати стратегічне планування у його класичному трактуванні, стратегічні процеси в державному секторі часто схожі на процеси в приватному сегменті [1]. Менеджери державного сектора можуть отримати різноманітні переваги від написання стратегічних документів, включаючи заяву про місію та стратегічні плани. Вони також можуть отримати вигоду від узгодження стратегічних цілей, які піддаються кількісному вимірюванню, і їх розміщення у письмовому стратегічному плані чи іншому управлінському документі. Керівники державного сектора можуть стати більш успішними та відповідальними за результати, використовуючи стратегічні цілі для розробки річних цільових показників ефективності. Так само, як і в приватному секторі, багато переваг від стратегічного планування та управління відбудуться лише в тому випадку, якщо бюджетні системи реагуватимуть на стратегічні зміни.

Розвиток стратегічних процесів в державному секторі потребує посиленого лідерства, партнерської роботи, а також врахування результатів консультацій та залучення громадськості. Ці напрямки являють собою ключові вектори змін, без яких стратегічне управління у державі не матиме належних результатів. Розглянемо кожен із векторів більш детально.

Стратегічне лідерство розглядається як ключовий елемент ефективного стратегічного управління [3]. Лідери зосереджують свою організацію на стратегічному напрямку. Вони створюють порядок денний для стратегічних змін. Стратегічні лідери тримають організацію на шляху до стратегічного бачення. Стратегічні лідери сучасних державних служб вірять у надання менеджерам і службовцям повноважень і обов'язків, необхідних для прийняття рішень.

Лідери державних служб зацікавлені у належному проєктуванні систем стратегічного планування. Вони вважають системи стратегічного планування корисними, допомагаючи їм змінити ситуацію. Стратегічні лідери зацікавлені у збільшенні можливостей навчання своїх організацій. Можна стверджувати, що добре розроблена система стратегічного

планування не тільки допомагає лідерам підвищити спроможність до навчання, вона також допомагає відкритись їхнім організаціям для ефективнішої партнерської роботи та для потреб громадськості.

Партнерська робота є частиною переходу публічних організацій від відповідальності за надання послуг до відповідальності за вирішення складних проблем громади. Звичайно, публічні організації можуть захотіти бути успішними як у наданні послуг, так і у вирішенні проблем громади. Один із способів покращення надання послуг державними структурами – це залучення публічних організацій до процесу стратегічного планування. Деякі установи надсилають свої готові стратегічні документи низці зацікавлених сторін у своїй місцевій громаді та просять прокоментувати їх. Це має забезпечити кращу відповідність послуг потребам громади. Більш амбітними є спроби вирішити проблеми громад шляхом розробки стратегічного планування за допомогою міжорганізаційних мереж. Керувати такими процесами планування може бути складніше, ніж провадити стратегічне планування окремої організації.

Залучення громадськості в цілому, а не громадських організацій є проблемою. Однак, є і винятки. У середині 1990-тих було кілька сміливих експериментів. У Великій Британії Рада району Уотфорд сміливо намагалася залучити широку участь у визначенні щорічних пріоритетів бюджету. Міська рада Кембриджа започаткувала планування громад на рівні району. Рада району Іпсвіч розробила план громади за допомогою процесу, який включав громадську думку, отриману за допомогою опитувань, груп обслуговування та роуд-шоу. Тим не менш, небагато організацій державних служб можуть бути задоволені своїми спробами залучити громадськість до процесу стратегічного планування. Логічно постає питання, як публічні організації можуть вийти за межі поверхневих вправ, під час яких громадськість просять схвалити плани, складені від їхнього імені менеджерами та професіоналами?

Існує щонайменше чотири вимоги:

1. Встановлення процесу стратегічного планування, який ставить проблеми громадськості в центр аналізу та формулювання стратегічних дій;
2. Застосування професійної експертизи в процесі планування відповідно до сприйняття громадськості та ранжування проблем;
3. Формування бюджетних та ресурсних планів підтримки публічних, а не організаційних пріоритетів;
4. Безпосереднє залучення громадськості до перетворення стратегічних ідей у плани стратегічних змін.

Безперечно, можуть з'явитися заперечення, що такому класичному підходу до стратегічного управління з його акцентом на планах, цілях і завданнях бракує креативності і він не заохочує навчання та інновації. Однією з відповідей, яка довго обговорюється в науковій літературі з державного управління, є прийняття стратегічного управління проблемами [2]. Це проблеми, які завдають серйозної шкоди перспективам досягнення організацією бажаного майбутнього або її ключових стратегічних цілей. Іноді стверджують, що ми повинні розглядати такі проблеми як наявність напруженості чи протиріччя. Далі стверджується, що креативність потрібна для вирішення стратегічних проблем таким чином, щоб впоратися з напругою або подолати протиріччя. Виявлення та вирішення стратегічних питань є серйозним випробуванням довіри до стратегічних лідерів.

Список використаних джерел

1. Bryson J. Strategic Planning for Public and Non-profit Organizations. Jossey-Bass: San Francisco, 1995. 368 p.
2. Joyce P. Strategy in the Public Sector. John Wiley and Sons: Chichester, 2000. 322 p.
3. Nutt P., Backoff R. Transforming public organizations with strategic management and strategic leadership. Journal of Management, 1993. № 19. P. 299–347.

МАРИНА ДЕМУРА,

кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального процесу Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

MARINA DEMURA,

*Ph.D, assistant of the Department of Criminal Procedure, Yaroslav Mudryi National Law University
<https://orcid.org/0000-0002-5637-3290>*

ДО ПИТАННЯ ПРО ЦИФРОВУ ТРАНСФОРМАЦІЮ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ

TO THE QUESTION OF DIGITAL TRANSFORMATION OF THE CRIMINAL PROCESS OF UKRAINE

The report addresses topical issues of the use of digital tools in the field of criminal justice. It is emphasized that with the introduction of martial law in Ukraine, the legislator has adopted several regulations that have changed the procedure for criminal proceedings and at the same time introduce the use of digital tools in the field of criminal justice. Thus, amendments were made to the Criminal Procedure Code of Ukraine: the possibility of making a resolution of the investigator, prosecutor in electronic form using a qualified electronic signature; the possibility of conducting a search or inspection of housing or other property of a person, search of a person without witnesses with mandatory fixing by technical means; possibility of remote participation of the defender for carrying out procedural action; the possibility of conducting remote court proceedings, even if the accused objects; electronic form of preservation of copies of materials of criminal proceedings; the possibility of using in court the testimony obtained during the pre-trial investigation, if the course and results of such interrogation were recorded using available technical means of video recording and other changes.

Keywords: martial law, digital tools, digital technologies, continuous video recording, recording, electronic copies, electronic signature.

Україна стоїть на шляху цифрової трансформації майже усіх сфер суспільного життя, що знайшло свій прояв у створенні та запровадженні застосунку «Дія», сервісу «eМалюшко», окремих модулів платформи «Електронний суд» (ЄСІТС), програми для проведення відеоконференцій «EasyCon» в судових установах, системи електронного кримінального провадження eCase MS, підписанні Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери, утворенні Координаційного комітету з питань реалізації та впровадження цифрового проєкту у сфері правосуддя, становлення цифрової економіки та інформаційного суспільства.

Окремо зупинимося на Єдиній судовій інформаційно-телекомунікаційній системі (ЄСІТС). ЄСІТС, серед іншого, забезпечує обмін документами та інформацією (надсилання та отримання документів та інформації, спільна робота з документами) в електронній формі між судами, іншими органами та установами в системі правосуддя, учасниками судового процесу, а також проведення відеоконференції в режимі реального часу; можливість автоматизованої взаємодії ЄСІТС з іншими автоматизованими, інформаційними, інформаційно-телекомунікаційними системами органів та установ у системі правосуддя, органів правопорядку, Національної асоціації адвокатів України, Міністерства юстиції України та підпорядкованих йому органів та установ, інших органів та установ; можливість учасникам справи брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції; (п. 6.5, 6.18, 6.19 Положення про порядок функціонування окремих підсистем (модулів) Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи). Наразі не всі модулі ЄСІТС реалізовані. Так, станом на 5 жовтня 2021 р. в Україні офіційно почали працювати три підсистеми (модулі) ЄСІТС: електронний кабінет, електронний суд, підсистема відеоконференцій зв'язку. Водночас, враховуючи вимоги воєнного стану – неможливість учасників судового провадження прибути на судові засідання через бойові дії, відсутність транспортного сполучення та інше, модулі ЄСІТС зможуть забезпечити здійснення дистанційного судового провадження, дистанційну участь захисника в кримінальному провадженні тощо.

Із 24 лютого, із дня нападу росії на Україну, розпочалася перебудова правової системи України і підлаштування норм права до воєнного стану. Так, Верховна Рада України продовжила

свою роботу і в турбо-режимі здійснює оновлення законодавства, в тому числі, і кримінального процесуального. Було прийнято Закони України № 2111-IX від 03.03.2022, № 2137-IX від 15.03.2022, № 2201-IX від 14.04.2022 та інші нормативні акти, якими внесено зміни до КПК України. Зауважу, що аналіз прийнятих законодавчих актів свідчить про присутність в них ознак застосування цифрових технологій, зокрема:

- у разі необхідності постанова слідчого, прокурора виготовляється в електронній формі з використанням кваліфікованого електронного підпису службової особи, яка прийняла відповідне процесуальне рішення, або створюється з використанням Інформаційно-телекомунікаційної системи досудового розслідування (ч. 6 ст. 110 КПК);

- слідчому, прокурору надано повноваження під час проведення обшуку долати системи логічного захисту, якщо особа, присутня при обшуку, відмовляється зняти (деактивувати) систему логічного захисту або обшук здійснюється за відсутності осіб (ч. 6 ст. 236 КПК);

- слідчому, прокурору надано повноваження під час проведення обшуку здійснювати пошук, виявлення та фіксацію комп'ютерних даних, що містяться в комп'ютерних системах або їх частинах, мобільних терміналах систем зв'язку тощо (ч. 6 ст. 236 КПК);

- доповнення КПК новою статтею – 245-1 «Зняття показань технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото-, кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото-, кінозйомки, відеозапису» (перелічені вище норми введені в дію Законом України № 2137-IX від 15.03.2022);

- можливість використання в суді показань, отриманих під час досудового розслідування, якщо хід і результати такого допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації (ч. 4 ст. 95 КПК);

- суд може ухвалити рішення про здійснення дистанційного судового провадження, навіть якщо обвинувачений проти цього заперечує (ч. 2 ст. 336 КПК);

- при проведенні обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи, якщо залучення понятих є об'єктивно неможливим або пов'язано з потенційною небезпекою для їхнього життя чи здоров'я, відповідні слідчі (розшукові) дії проводяться без залучення понятих. У такому разі хід і результати проведення обшуку або огляду житла чи іншого володіння особи, обшуку особи в обов'язковому порядку фіксуються доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису (ч. 1 ст. 615 КПК);

- дізнавач, слідчий, прокурор має забезпечити участь захисника у проведенні окремої процесуальної дії, у тому числі у разі неможливості явки захисника – із застосуванням технічних засобів (відео-, аудіозв'язку) для забезпечення дистанційної участі захисника (ч. 12 ст. 615 КПК);

- копії матеріалів кримінальних проваджень, досудове розслідування в яких здійснюється в умовах воєнного стану, в обов'язковому порядку зберігаються в електронній формі у дізнавача, слідчого чи прокурора (ч. 14 ст. 615 КПК) (перелічені вище норми введені в дію Законом України № 2201-IX від 14.04.2022).

Вбачається, це тільки початок і застосування цифрових засобів у сфері кримінального провадження стане невід'ємною частиною сучасного кримінального процесу.

Певна частина цитованих вище норм введена до КПК тільки на час воєнного стану. Водночас, на наше переконання, окремі із положень ст. 615 КПК продовжать свою дію і після завершення воєнного стану. Практика застосування окремих нововведень проілюструє їх актуальність, результативність, а також можливість застосування в подальшому у мирний час.

МИХАЙЛО ДЯДЕНКО,

студент кафедри публічного управління і проектного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України

MYKHAILO DYADENKO,

*Student of the Department of Public Administration and Project Management of the Educational and Scientific Institute of Management and Psychology of the State Higher Educational Institution «University of Educational Management» of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-9368-2853>*

Науковий керівник: Галина Бережна, к.е.н., доцент, доцент кафедри публічного управління і проектного менеджменту Навчально-наукового інституту менеджменту та психології ДЗВО «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ СПІВПРАЦІ ОРГАНІВ ВЛАДИ З ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК УСПІШНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВИ

**IMPROVING MECHANISMS OF COOPERATION BETWEEN GOVERNMENT AUTHORITIES AND CIVIL
SOCIETY INSTITUTIONS AS AN IMPORTANT FACTOR OF SUCCESSFUL STATE TRANSFORMATION**

The research is devoted to the actual problems of cooperation of government authorities with civil society institutions. It is shown that such cooperation is essential for the democratic development of the state and the solution to various social problems. The current disadvantages of the legislative framework for ensuring cooperation between government authorities and civil society institutions have been uncovered as well as ways to improve the mechanism of such cooperation by making appropriate changes to the legislation have been proposed. The emphasis is placed on the need for qualitative changes in the activities of civil society institutions and their cooperation with the government authorities, primarily through improving civic education, the mechanism of formation and operation of public councils, the professional competencies of civil society institutions, funding mechanisms for civil society organizations, etc.

Keywords: civil society, civil society institutions, involvement of the public, mechanisms of cooperation.

Залучення інститутів громадянського суспільства (далі – ІГС) до активної участі в суспільно-політичному житті держави має важливе значення для її успішного демократичного та соціально-економічного розвитку. Становлення механізмів співпраці органів влади (далі – ОВ) з ІГС в Україні розпочалося з прийняттям Кабінетом Міністрів України постанови від 15 жовтня 2004 р. № 1378 «Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» [1]. Подальший розвиток співпраці ОВ з ІГС знайшов відображення в указі Президента України від 15 вересня 2005 р. № 1276/2005 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики», який передбачав створення на державному рівні системи постійного діалогу та взаємодії ІГС і органів державної влади та органів місцевого самоврядування, запровадження практики проведення щорічних Президентських слухань як постійно діючого механізму громадських консультацій, оцінки діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також утворення при Президенті України Стратегічної ради з розвитку державної політики як консультативно-дорадчого органу для визначення стратегічних напрямів розвитку держави, сприяння підготовці Національних доповідей та організації Президентських слухань [2]. З ухваленням зазначених нормативно-правових актів відбулася легітимізація інститутів громадянського суспільства, як повноправних учасників суспільно-політичного життя держави.

Надалі нормативне регулювання співпраці ОВ з ІГС розвивалося шляхом ухвалення відповідних концепцій, планів заходів та стратегій, останньою з яких є Національна стратегія сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки, затверджена Ука-

зом Президента України від 27 вересня 2021 р. № 487/2021 (далі – Стратегія), що включає ґрунтовний аналіз наявних проблем співпраці ОВ з ІГС. Зокрема, у Стратегії констатовано, що участь громадян та ІГС у формуванні та реалізації державної політики, вирішенні питань місцевого значення не має системного характеру, потенціал ІГС недостатньо задіяний у соціально-економічному розвитку України, рівень розвитку інфраструктури недостатній для ефективного функціонування ІГС, між спроможністю ІГС, які працюють на національному та місцевому рівнях, зберігається розрив, а також наведено ряд інших проблемних питань співпраці ОВ з ІГС [3]. Водночас розширення механізмів співпраці ОВ з ІГС, а також зростання чисельності різних форм ІГС не є сталою ознакою розвитку самосвідомості суспільства та громадськості, а отже й підвищення якості самого громадянського суспільства [4, с. 147]. Наприклад, зростання числа ІГС, сферою діяльності яких є протидія корупції, не вплинуло суттєвим чином на динаміку індексу сприйняття корупції (CPI): Україна розпочала антикорупційну реформу з показниками CPI-2014 у 26 балів зі 100 (142 місце серед 175 країн), а за показниками CPI-2019 вже отримала 30 балів (126 місце, разом з Киргизстаном, Азербайджаном та Джибуті) [5].

Однією з проблем діяльності громадських об'єднань (у т.ч. антикорупційних) є їх залежність від фінансування іноземних донорів, яке може складати до 100 % бюджету, що викликає недовіру до легітимності діяльності таких структур [6, с. 199–200]. Слід зазначити, що в Україні відсутня стала традиція фінансової підтримки інститутів громадянського суспільства з боку громадян, адже законодавство не передбачає відповідних податкових стимулів для надавачів такої підтримки.

Отже, необхідні якісні зміни у діяльності ІГС та їх співпраці з ОВ, що включатимуть, зокрема, такі заходи, як підвищення громадянської освіти населення, вдосконалення механізму формування та діяльності громадських рад (рад громадського контролю), підвищення професійних компетентностей представників ІГС, вдосконалення механізмів фінансування організацій громадянського суспільства (шляхом надання відповідних податкових стимулів), більш активне залучення до співпраці з ОВ саморегулювальних організацій та ін. Саме тому особливу увагу слід приділити вдосконаленню механізмів співпраці ОВ та ІГС через подальше запровадження інструментів електронної демократії (e-democracy), яке передбачає використання інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення залучення громадян до суспільно-політичних процесів (віртуальні міські збори, відкриті наради, збір відгуків, опитувань громадської думки, форуми громад тощо). Реалізація таких змін потребує вдосконалення чинного законодавства у сфері співпраці ОВ з ІГС шляхом розроблення відповідних проєктів законодавчих актів, прийняття яких сприятиме подальшому розвитку громадянського суспільства в Україні, посиленню його впливу на політичні та соціально-економічні процеси в державі, що особливо важливо в умовах курсу України на членство в ЄС.

Список використаних джерел

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2004 р. № 1378 «Деякі питання щодо забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/1378-2004-p> (дата звернення 07.06.2022).
2. Указ Президента України від 15 вересня 2005 р. № 1276/2005 «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1276/2005> (дата звернення 07.06.2022).
3. Указ Президента України від 07 вересня 2021 р. № 487/2021 «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/487/2021> (дата звернення 07.06.2022).
4. Лясота А.Є. Сучасний стан та перспективи розвитку інститутів громадянського суспільства в Україні. Грані, 2018. Том 21. № 10. URL: <https://grani.org.ua/index.php/journal/article/download/1268/1247> (дата звернення 07.06.2022).
5. Індекс сприйняття корупції (CPI): динаміка останніх 5 років. Національне антикорупційне бюро України. URL: <https://nabu.gov.ua/open-office/biblio/sociologiya/indeks-spriynyattya-korupciyi-sri-dinamika-ostannih-5-rokiv> (дата звернення 07.06.2022).
6. Громадянське суспільство vs. корупція в Україні. За заг. ред. О.В. Нестеренко. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2019. 240 с.

ДАНИЛО ІЛЮШЕНКО,

студент спеціальності «Державна служба» 2-го курсу магістратури Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

DANYLO ILIUSHENKO,

student of the Civil Service specialty, 2nd year master's degree, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service.

Науковий керівник: Марина Шульга, доктор політичних наук, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РИЗИКИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СЕРВІСНОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВИ

RISKS OF PRACTICAL REALIZATION OF THE SERVICE MODEL

In the situation of increasing digitalization of social and state processes, the question of the maximum approximation of the state and local self-government bodies to the citizens is becoming more and more urgent. Today, the task of reducing the role of bureaucratic institutions in public administration and providing opportunities for citizens to receive services from the state in the shortest possible time is extremely acute. All this presupposes the model of the «service state», which is actively used in European countries. The introduction of this model in Ukraine requires both an understanding of the principles on which it is based and the risks associated with its practical application.

The issue of Ukraine's transformation into a service state cannot be considered without taking into account the experience of leading European countries, including the United Kingdom, France, Germany, etc., because at present today, when the procedure of joining the EU became especially important due to the large-scale invasion of Russia into Ukraine.

Keywords: risks, service state, public service, functioning, public administration.

У ситуації наростаючої цифровізації суспільно-державних процесів дедалі більш нагальним стає питання щодо максимального наближення держави та органів місцевого самоврядування до громадян. Сьогодні надзвичайно гостро стоїть завдання зменшення ролі бюрократичних інститутів у державному управлінні та забезпечення можливості для громадян отримання від держави послуг у максимально короткі терміни. Усе це і передбачає модель «сервісної держави», яка активно застосовується у європейських країнах. Запровадження цієї моделі в Україні потребує як розуміння принципів, на яких вона базується, так і ризиків, з якими пов'язане її практичне застосування.

Взагалі, ідея сервісної переорієнтації держави уже давно обговорюється науковцями у зв'язку з кількома ризиками, які виникають у зв'язку із нею. По-перше – конкурентоспроможність держави щодо надання послуг громадянам, адже створення незалежних органів та установ надання послуг громадянам не повинно призвести до повного виключення держави зі складу суб'єктів надання послуг, а натомість повинно створити конкурентні умови для держави, в яких вона повинна пропонувати кращі умови та якість, ніж у конкурента, задля задоволення вимог споживача, тобто громадянина такої держави. У зв'язку із цим система державного управління повинна орієнтуватися на новітні технології менеджменту [5].

По-друге – держава має зупинити монополізацію тих функцій, які набагато ефективніше здійснюються приватними структурами. Адже попри явну неможливість держави швидко та якісно надати ту чи іншу послугу, яку можуть надати сторонні структури, цим підвищується негативне ставлення та недовіра до держави в контексті надання послуг.

По-третє – надання послуг має бути пріоритетною формою реалізації більшості державних функцій.

Питання щодо трансформації України в сервісну державу неможливо розглядати без врахування досвіду провідних країн Європи, до яких в тому числі входять Велика

Британія, Франція, Німеччина тощо, адже на даний час державна політика у більшості сфер життєдіяльності суспільства спрямована на її перевтілення під європейські стандарти, особливо сьогодні, коли процедура вступу до ЄС набула особливого значення через широкомасштабне вторгнення Росії в Україну [3, с. 65–68].

Варто сказати, що при впровадженні сервісної моделі можуть виникати ризики того, що для більшості населення отримання електронних державних і муніципальних послуг ускладнюється і в силу матеріальних можливостей, і в силу відсутності навичок користування інтернетом, що здебільшого стосується літнього населення [1, с. 84–86]. Нині вчені вказують на проблему, пов'язану з нерівністю можливостей в отриманні інформації. Навіть з'явився термін «інформаційна нерівність». Інформаційна нерівність – це розшарування суспільства за рівнем доходів, складом сім'ї, рівнем освіти. У підсумку вона ускладнює відносини між деякими частинами громадян, або ж це нерівність у можливостях в доступі до інформації [2, с. 17–24].

Підсумовуючи вищевикладене, варто зазначити, що Україна має безліч можливостей стати однією із провідних «сервісних» держав світу, адже у нас є всі інструменти для цього: провідні ІТ-спеціалісти; наявність програмних інструментів для створення ефективних онлайн-систем надання послуг громадянам та вдосконалення вже наявних систем, в тому числі центри надання адміністративних послуг, сервісних центрів МВС тощо; наявність зарубіжного досвіду становлення «сервісних держав» і так далі.

Список використаних джерел

1. Плющ В. О. Міжнародний досвід формування та функціонування інституту державних послуг. Економіка та держава 2008, с. 84-86.
2. Євсюкова О.В. Теоретико-концептуальні передумови формування сервісно-орієнтованої держав. Публічне управління та митне адміністрування, 2016. № 2(15), с. 17–24.
3. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол.: В. В. Завальнюк (голов. ред.) [та ін.]. – Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2017. – Вип. 78. – с. 65-68.
4. Мсюра В. Я. Сервісна сутність державної політики як основа модернізації державного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. № 12. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/Diur_2015_12_8.pdf (дата звернення: 13.09.2020).
5. Дзевелюк М.В. Сервісна держава як функціональна модель сучасної держави. URL: <http://www.apdp.in.ua/v78/11.pdf>

ІРИНА КІЯНКА,

доктор політичних наук, доцент кафедри державної політики та врядування Львівського інституту державного управління НУ «Львівська політехніка»

IRYNA KIYANKA,

*Doctor of Political Science, Associate of Professor of Department of Public policy and governance of Lviv Institute of Public Administration of National University of «Lvivska Politechnika»
[https:// orcid/ 0000-0002-3100-7796](https://orcid.org/0000-0002-3100-7796)*

ПОЛІТИЧНИЙ ПОПУЛІЗМ І БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ В УКРАЇНІ

POLITICAL POPULISM AND SECURITY CHALLENGES IN UKRAINE

The study of populism is updated by the existence of a social order from interested political actors who use populism to implement their programs and fight for power, focusing on opportunities for change and reform.

Scientific interest in the chosen issues is due to the agenda of Ukrainian politics and a set of modern challenges facing the state: the political system of Ukraine is undergoing significant transformation, on the one hand, under the influence of European integration, on the other – under the pressure of domestic crisis and foreign policy pressure. Populism in conditions of political, economic and ethno-political instability is gaining influence, becoming a widespread political technology aimed at achieving short-term political goals.

The relevance of the study is obvious given the lack of comprehensive study of populism in Ukraine, proper political assessment of previous studies, rethinking of some theses of individual researchers, and especially in connection with its actualization as one of the popular principles in action, behavior in modern political practice of our state.

Today in Ukraine, the intensification and emergence of new manifestations of populism have become a sign of a general long-term failure on the path of technological modernization, in efforts to achieve rapid economic growth and in the fight against corruption. The tendency to the increasingly negative attitude of many citizens to complex and compromise procedures of democratic institutions, the desire for quick and simple solutions, intolerance of different views contain a double threat – to roll into anarchy or establish an authoritarian regime.

Keywords: populism, elections, political leader, political regime, political system, democracy.

Постановка питання про національну безпеку в інформаційній сфері має особливе значення для України, розвиток якої орієнтовано на комплексну інтеграцію у світове співтовариство, що неможливе без урахування інформаційного чинника. Це потребує замислитися над перспективами розвитку інформаційного суспільства в Україні, для чого передусім необхідно визначити потреби й можливості щодо масового використання інформаційних технологій. Разом з тим необхідно враховувати, що саме інтенсивний розвиток інформаційних технологій призвів до нових загроз потенційного використання інформаційно-технічних досягнень у цілях, несумісних з підтримкою безпеки інформаційної сфери і стабільності функціонування сучасного суспільства. На цій підставі в умовах глобалізації інформаційного суспільства проблема інформаційної безпеки в інформаційній сфері державного управління є актуальною і набуває соціально все більш значущого характеру [1, с. 220].

Базовою характеристикою інформаційної безпеки слід вважати імовірність появи загрози підвищеного ризику реалізації загрози або небезпеки для індивіда, суспільства та держави.

Критерієм ефективності забезпечення інформаційної безпеки є високий рівень безпеки при мінімумі відповідних затрат.

Отже, можна говорити про структуру поняття інформаційної безпеки. Основним її елементом є життєво важливі інтереси соціальної системи, які співвідносяться із зовнішніми чинниками у вигляді інтересів наднаціональних або інших національно-державних структур в рамках міжнародного співтовариства [2, с. 75]. Зсередини національно-державного утворення його життєво важливі інтереси перебувають у взаємодії з інтересами елементів, які складають дане утворення. В якості останніх виступають соціальні групи, еліта, організації, партії, релігійні та етнічні утворення, рухи тощо. Сукупність внутрішніх і зовнішніх інформаційних загроз створюють передумови для порушення безпечного функціонування системи державного управління [3, с. 29].

Значимість інформаційно-комунікаційних процесів у сучасному світі дає підстави розглядати забезпечення інформаційної безпеки як одне з глобальних і пріоритетних завдань політики національної безпеки.

Як вже зазначалося, національні інтереси в інформаційній сфері є похідними від національних цінностей. Отже, інтереси інформаційної безпеки витікають із таких цінностей, як права людини, свобода, економічне процвітання. Саме тому головним інтересом для України є її виживання як вільної незалежної нації при збереженні фундаментальних цінностей і інститутів безпеки [4, с. 32].

У популізмі досить часто втілюється так званий «парадокс демократії» – певне протиріччя («тертя») між складними демократичними інститутами та вимогами «справедливості», кращого життя для народу-суверену. В іншому аспекті можна вести мову про «інституційний парадокс популізму» – критикуючи існуючі політичні інститути та істеблішмент, популісти прагнуть їх використати і самим стати новою елітою. На думку К. Дейвікс, популізм в умовах представницької демократії – явище неминуче, проте водночас він є «псуванням» демократії, і популісти швидше «розбещують», ніж «виховують» демократію. Водночас існує і точка зору, що позитивна функція популізму у демократичній системі полягає у тому, що він змушує звернути увагу на збої в її функціонуванні, які можуть пошкодити цю систему в цілому [5, с. 92].

Безперечним є удосконалення нормативно-правової бази забезпечення інформаційної безпеки України, яке б відповідало не лише міжнародним стандартам, а передусім українським національним інтересам в інформаційній сфері. При чому важливою є не стільки статика окремих нормативно-правових актів, скільки динаміка доповнень, яка б містила механізми генерації нових рішень, проектів, що дозволяють діяти в темпі, які диктує інформаційне суспільство [6, с. 175].

Потребують подальшого вирішення питання щодо розробки комплексу інформаційних стандартів із урахуванням забезпечення інформаційної безпеки, розвиток системи сертифікації інформаційних продуктів, систем і послуг, створення системи ліцензування діяльності організацій по окремих напрямках формування єдиного інформаційного простору України [7, с. 41].

Усе це уможливорюється із розробленням і прийняттям Концепції національної безпеки України і відповідно Доктрини інформаційної безпеки як керівного документу для усіх законодавчих актів, що регулюють суспільні відносини в сфері забезпечення інформаційної безпеки.

Таким чином, популізм можна вважати неминучим супутником політичної свободи та демократичного устрою. Подекуди він постає силою, яка сприяє розширенню політичної участі, проведенню реформ в інтересах численних соціальних груп із низьким статусом. Схиляючись до протиставлення права більшості інтересам і правам тих чи інших меншин, популізм може бути загрозою правовій державі та базовим політичним і громадянським свободам. Скрізь, де популістські лідери отримували владу, вона набувала авторитарного характеру, супроводжувалася зловживаннями й утисками (але не знищенням) опозиції.

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми управління інформаційною безпекою держави: зб. матеріалів наук.-практ. конф., (Київ, 24 трав. 2017 р.). – Електрон. дані. – Київ: Нац. акад. СБУ, 2017. – 348 с.
2. Баранов А. Информационный суверенитет или информационная безопасность? Нац. безпека і оборона. – 2001. – № 1(13). – С.70-76.
3. Боднар І. Р. Роль держави у формуванні інформаційної політики. Вісник ЛКА. Львів: Вид-во ЛКА. Вип. 34. – Серія економічна. – 2011. – С. 291-296.
4. Боднар І. Р. Сучасні реалії інформаційного суспільства: проблеми становлення та перспективи розвитку: монографія. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2013. – 320 с.
5. Кіянка І. Популізм у програмах політичних партій в контексті державного управління: досвід країн Центрально-Східної Європи // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Політологія. Соціологія. Філософія. Ужгород, 2015. Вип. 1 (18). С. 92–95.
6. Wasilewski Kr. Hate speech and identity politics. An intercultural communication perspective. // Przegląd Europejski. Theoretical reflection on the activity of entities at international, regional and national levels. Warszawa. 2019 – 3. PP. 175- 189.
7. Zachara M. Can Institutions Save the Word? Neoliberal Institutional Perspective on Global Governance. // International Relations. Uniwersytet Warszawski. Nr.1. Tom 55. – 2019 – SS. 41-59.

ДАР'Я КЛЕПКА,

кандидат юридичних наук, науковий співробітник відділу дослідження проблем кримінального процесу та судоустрою Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В.В. Сташиса Національної академії правових наук України

DARIA KLEPKA,

Candidate of Law, Scientific researcher of the department of research of problems of criminal procedure and judicial system of Academician Stashis Scientific Research Institute for the Study of Crime Problems, National Academy of the Law Sciences of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-8423-4581>

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ГАЛУЗІ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

SOME ISSUES OF THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE FIELD OF CRIMINAL JUDICIARY

The use of artificial intelligence in the field of criminal justice is one of the promising areas of digital transformation of criminal proceedings. Based on international experience, it is possible to outline ways to use artificial intelligence in judicial practice, in particular, when choosing a precautionary measure. We express the position that the use of artificial intelligence in the process of choosing a precautionary measure in the form of detention can help to avoid problematic issues, which have been repeatedly pointed out in the case law of the European Court of Human Rights. At the same time, we think that the use of artificial intelligence in criminal proceedings should be ancillary. The possibility of making a decision in criminal proceedings with artificial intelligence is critically assessed, as the issue of responsibility for such a decision remains unresolved in this case. In addition, attention is drawn to the need for proper regulation of the possibility of using artificial intelligence in criminal proceedings.

Keywords: artificial intelligence, criminal proceedings, digital transformation.

Становлення України як цифрової держави не припиняється, не зважаючи на триваючу війну. Зокрема, глава Міністерства цифрової трансформації Михайло Федоров на першому International Diia Summit Brave Ukraine у Давосі анонсував амбітний план «цифрового» розвитку нашої країни, який передбачає, серед іншого, адміністративні суди зі штучним інтелектом (далі – ШІ). Зауважимо, що питання застосування ШІ у судовій системі не є новими, вже тривалий час точиться дискусія навколо можливості застосування ШІ у різних галузях судочинства, зокрема й кримінального.

Наприклад, широкого обговорення у національній юридичній спільноті зазнала можливість застосування ШІ в процесі обрання запобіжного заходу. Враховуючи недоліки впровадження такої технології, про які зазначали юристи та науковці, вважаємо необхідним зазначити про таке.

Одним з проблемних питань сучасної правозастосовної практики є обґрунтування рішень (як клопотання слідчого прокурора, так і рішення слідчого судді, суду) про застосування до особи запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та продовження дії такого запобіжного заходу. Підкреслимо, що проведений статистичний аналіз судових рішень, що стосуються обрання, зміни чи скасування запобіжних заходів у рамках кримінальних проваджень, вказує, що тримання під вартою є найбільш поширеним видом запобіжного заходу як у цілому, так і щодо абсолютної більшості категорій злочинів, незважаючи на те, що тримання під вартою є винятковим та найбільш суворим запобіжним заходом [1]. Аналіз правозастосовної практики свідчить, що у більшості випадків клопотання слідчого та прокурора містять лише формальні посилання на ризики, передбачені ст. 177 КПК України, які не обґрунтовуються фактичними даними. Крім того, як правило, у клопотанні про продовження строку тримання під вартою слідчі та прокурори використовують загальні фрази на кшталт «ризики, що стали підставою для обрання запобіжного заходу не перестали існувати». Наявними також є калькування таких клопотань слідчими суддями та судами у своїх рішеннях, що є недопустимою практикою*.

* У цьому контексті необхідно звернути увагу на рішення Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ, Суд) у справі «Харченко проти України», у якому Суд нагадує, що питання про те, чи є тривалість тримання під

Уявляється, що уникнути описаної проблеми можна серед іншого за допомогою застосування алгоритмів ШІ в процесі обрання до особи запобіжного заходу. Так, наприклад, відповідна програма за завданням алгоритмом може аналізувати клопотання слідчого, прокурора про обрання до особи запобіжного заходу на предмет відповідності такого документу вимогам КПК, особливо у частині обґрунтування наявності ризиків відповідними доказами. Крім того, програма може порівнювати клопотання про обрання запобіжного заходу із клопотанням про продовження його строків. На підставі такого аналізу, ШІ пропонуватиме чернетку ухвали про застосування запобіжного заходу, з яким слідчий суддя або суд може погодитись та взяти за основу свого рішення. Вважаємо, що застосування ШІ у такий спосіб може, по-перше, забезпечити підвищення якості процесуальних документів слідчого, прокурора, по-друге, суттєво знизити навантаження на слідчих суддів, суддів, по-третє, забезпечити належну правову процедуру обрання до особи запобіжного заходу.

Варто зазначити, що такий досвід застосування ШІ у кримінальному провадженні наявний у США. Так, дослідники зі Стенфордського університету (Stanford Computational Policy Lab) розробили алгоритм, який асистує судді під час обрання до підсудного: тримання під вартою або застави. Розглянувши близько 100 тисяч процесуальних документів, пов'язаних з обранням запобіжних заходів, розробники виявили, що одні судді в 90% випадків дозволяють громадянам виходити під заставу, тоді як інші – тільки в 50%. Програма дає змогу справедливо оцінити ризики і обирати тримання під вартою значно меншій кількості осіб [3].

Підкреслимо, що безумовною підставою застосування ШІ у кримінальному судочинстві має бути належна правова регламентація таких дій*. Резюмуючи вищевикладене варто зробити принципове зауваження. Застосування інструменти ШІ має характеризуватися обмеженою роллю, у процесі прийняття рішень слідчим, прокурором, слідчим суддею, судом. Нами критично оцінюється можливість прийняття рішення у кримінальному провадженні ШІ, адже не вирішеним у такому випадку лишається питання щодо відповідальності за таке рішення. Водночас застосування ШІ як допоміжного інструменту у процесі прийняття рішення видається перспективним, а у деяких випадках, навіть необхідним.

Список використаних джерел

1. Статистичний аналіз застосування судами запобіжних заходів, 2014-2018 URL: <https://socialdata.org.ua/statistichniy-analiz-zastosuvannya-su/> (дата звернення 15.05.2022).
2. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Харченко проти України» від 10.05.2011 р. (Заява N 40107/02) URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_662#Text (дата звернення: 15.05.2022).
3. Штучний інтелект у правосудді. URL: <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyj-intelekt-pravosuddia/> (дата звернення: 15.05.2022).

вартою обґрунтованою, не можна вирішувати абстрактно. Воно має вирішуватися в кожній справі з урахуванням конкретних обставин, підстав, якими національні органи мотивували свої рішення, та належно задокументованих фактів, на які посилався заявник у своїх клопотаннях про звільнення з-під варти. Суд зауважує, що у першій постанові про взяття заявника під варту вказувалося на серйозність обвинувачень стосовно заявника та на ризик його ухилення від слідства. Надалі прокурори і суди, продовжуючи строк тримання заявника під вартою, не наводили підстави своїх рішень, а лише посилалися на відповідність раніше обраного запобіжного заходу. Проте згідно з пунктом 3 статті 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод після спливу певного часу саме тільки існування обґрунтованої підозри перестає бути підставою для позбавлення свободи і судові органи зобов'язані навести інші підстави для продовжуваного тримання під вартою. До того ж такі підстави мають бути чітко зазначені національними судами. Однак у справі, що розглядається, таких підстав суди не наводили (п. 80) [2].

* У цьому сенсі необхідно звернути увагу на Європейську етичну хартію про використанню ШІ у судовій системі та її середовищі, прийнятою Європейською комісією з ефективності правосуддя Ради Європи у 2018 р. Так у зазначеному документі закріплюється п'ять принципів щодо використання ШІ під час здійснення правосуддя: 1) принцип дотримання основних прав людини при використанні ШІ; 2) принцип недискримінації, а саме запобігання розвитку будь-якої дискримінації між окремими особами чи групами осіб; 3) принцип якості та безпеки, який стосується обробки судових рішень і даних у безпечному технологічному середовищі; 4) принцип «під контролем користувача» (*under user control*). Учасник судового процесу повинен бути проінформований зрозумілою мовою про всі процесуальні аспекти та про можливості й функції ШІ відповідно до ст. 6 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод; 5) принцип прозорості, неупередженості та справедливості. Вбачається, що аналогічні положення, серед іншого, мають бути втілені у майбутньому і у вітчизняне кримінальне процесуальне законодавство.

АНДРІЙ КЛОЧКО,

доктор філософії (публічне управління та адміністрування), Голова Комітету з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування, Верховна Рада України

ANDRIY KLOCHKO,

*Ph.D in Public Administration and Management, Chairman of the Committee on State Building, Local Governance, Regional and Urban Development, Verkhovna Rada of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-1691-2333>*

РОЛЬ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ У ПРОЦЕСАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНИ

ROLE OF THE POLITICAL AND MANAGERIAL ELITE IN THE PROCESS OF DECENTRALIZATION OF POWER IN UKRAINE

The research highlights the process of awareness of the political and managerial elite of the need for decentralization reform based on the principles of the European Charter of Local Self-Government as one of the important prerequisites for Ukraine's European integration. The impact on the reform of the new political and managerial elite, which came to power as a result of the presidential and parliamentary elections in 2019, has been substantiated.

The important role of the implementation of educational reform to the population on the essence and benefits of the reform, active dialogue with the stakeholders during the process of legislative support of the reform, as well as the readiness of the key representatives of the political and managerial elite (President of Ukraine, MPs of Ukraine) to listen to the position of opponents and to adjust the draft of the proposed decisions, has been shown.

Keywords: political and managerial elite, decentralization, decentralization reform, local self-government, united territorial communities, European integration.

Сучасний етап розвитку політико-управлінської еліти, попри істотне зростання впливу на державну політику громадянського суспільства, міжнародних фінансових установ і провідних західних держав, не позначився серйозними зсувами у підвищенні спроможності і мотивації досліджуваної еліти до проведення структурних реформ і модернізації публічного управління у тому числі. При цьому, варто підтвердити усвідомлення політико-управлінською елітою необхідності проведення реформи децентралізації, заснованої на принципах Європейської Хартії місцевого самоврядування (далі – Хартія) [2], а також успішних практиках, реалізованих у країнах Європи, особливо у Польщі та країнах Балтії, які пройшли шлях реформ, необхідних для вступу до ЄС. Саме розвинене та ефективне місцеве самоврядування, що базується на положеннях Хартії, є одним із важливих елементів досягнення стабільності та дієвості демократичних інституцій та верховенства права, а отже, практична реалізація положень Хартії є важливою передумовою європейської інтеграції України.

Водночас ще розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 року № 333 ухвалено основоположний документ реформи децентралізації – Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, результатами реалізації якої мало стати посилення правової, організаційної та матеріальної спроможності територіальних громад, органів місцевого самоврядування, провадження їх діяльності з дотриманням принципів та положень Хартії [6].

У 2019 році, після виборів Президента України та дострокових виборів до Верховної Ради України почалися якісні зміни у реформі децентралізації. Владі, сформованій представниками нової політико-управлінської еліти, яка отримала високий рівень довіри виборців, не маючи при цьому тісних зв'язків з представниками попередньої політико-управлінської еліти, вдалося активізувати процес реформи, суттєво посиливши роботу з суспільством. Зокрема, ініційовано цикл інклюзивних публічних консультацій «Через консенсус – до змін у Конституцію у частині децентралізації», які розпочалися 25 лютого 2020 року у м. Києві та продовжились у регіонах держави за участю представників Офісу Президента України, Комітету Верховної Ради України з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонально-

го розвитку та містобудування (далі – Комітет), народних депутатів України – представників різних депутатських фракцій та груп, Міністерства розвитку громад та територій України, всеукраїнських асоціацій органів місцевого самоврядування, представників місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування, науковців, міжнародних та вітчизняних експертів, представників громадськості [5]. Хоча й за підсумками цих консультацій не було досягнуто результату в частині внесення змін до Конституції України щодо децентралізації влади, їх проведення дозволило посилити процес донесення до громадськості та вигодонабувачів реформи її суті та підвищити довіру до неї. Одним із важливих результатів ініційованих представниками політико-управлінської еліти консультацій стало ухвалення постанови Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів», що дозволило 25 жовтня 2020 року провести місцеві вибори на новій територіальній основі та сформувати представницькі органи місцевого самоврядування у нових територіальних громадах та районах. Окрім того, у Комітеті підготовлено до другого читання проєкт Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики» (реєстр. № 5323), яким передбачено удосконалення механізмів реалізації державної регіональної політики [4].

Важливе значення для наближення суспільного консенсусу в процесі реформи децентралізації мала позиція Президента України В. Зеленського, який відреагував на критику положень законопроєкту про внесення змін до Конституції України шляхом його відкликання для доопрацювання [3], а також ініціював створення консультативно-дорадчого органу – Конгресу місцевих та регіональних влад при Президентові України, до завдань якого, серед іншого, віднесено вивчення та моніторинг суспільно-політичних і соціально-економічних процесів, що відбуваються в державі на регіональному та місцевому рівнях, вироблення за результатами узгодженої позиції щодо пріоритетів державної регіональної політики та механізмів забезпечення сталого розвитку територіальних громад і регіонів, сприяння налагодженню ефективної взаємодії державних органів, зокрема місцевих органів виконавчої влади, з органами місцевого самоврядування та ін. [1]. Таким чином, вирішальним фактором для реалізації реформи децентралізації в Україні стало усвідомлення політико-управлінською елітою необхідності її проведення як одного з важливих чинників європейської інтеграції України. Важливе значення для просування реформи мало посилення просвітницької роботи з населенням щодо суті та переваг реформи, активний діалог зі стейкхолдерами щодо законодавчого супроводження реформи, а також готовність ключових представників політико-управлінської еліти (Президента України, народних депутатів України) дослухатися до позиції опонентів та корегувати проєкти запропонованих рішень.

Список використаних джерел

1. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/892021-37105> (дата звернення: 06.06.2022).
2. Порядок денний асоціації Україна – ЄС для підготовки та сприяння імплементації Угоди про асоціацію. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/994_990/print (дата звернення: 06.06.2022).
3. Президент обговорив з народними депутатами питання реформи децентралізації. Офіційне інтернет-представництво Президента України. URL: <https://www.president.gov.ua/news/prezident-obgovoriv-z-narodnimi-deputatami-pita-nnya-reformi-59297> (дата звернення: 06.06.2022).
4. Проєкт Закону про внесення змін до Закону України «Про засади державної регіональної політики». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/645827> (дата звернення: 06.06.2022).
5. Результати зустрічі «Через консенсус – до змін у Конституцію у частині децентралізації» з циклу інклюзивних публічних консультацій. Офіційний вебсайт Міністерства розвитку громад та територій України. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/rezultaty-zustrichi-cherez-konsensu> (дата звернення: 06.06.2022).
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 року № 333-р «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні». Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/333-2014-p> (дата звернення: 06.06.2022).

МАРІЯ КОВАЛЬСЬКА,

студентка спеціальності «Державна служба», 2-го курсу магістратури Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби

MARIIA KOVALSKA,

student of the Civil Service specialty, 2nd year master's degree, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service

Науковий керівник: Марина Шульга, д.політ.н., професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРО УПРАВЛІНСЬКІ ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ

ABOUT MANAGEMENT FUNCTIONS IN SOCIAL NETWORKS

Nowadays, social networks have become one of the forms of mass communication. Every year, their popularity grows, and as a result, they form an increasingly effective communication channel. This trend necessitates the presence of public administration bodies on social networks.

The use of social networks in public administration contributes to the transparency of the activities of bodies, communication, the formation of a positive image, the establishment of effective feedback, as well as the possibility of influencing the community.

Also, social networks have acquired the ability to perform such management functions as: building links that can influence the functioning of the information society; speeding up the exchange of information between social network users; establishing feedback and ensuring prompt response to citizens' requests; creation of conditions for a more transparent course of economic and political processes; encouragement of the process of political mobilization; monitoring the reaction of users to a particular action of the authority; ensuring publicity, transparency and openness in his work.

Keywords: public administration, social networks, communication, information, information and communication technologies.

Сьогодні, однією із форм масової комунікації стали соціальні мережі. Кожного року їх популярність стає все більшою, та як наслідок, вони утворюють дедалі більш ефективний комунікаційний канал. Така тенденція зумовлює необхідність присутності органів публічного управління та адміністрування у соціальних мережах.

В цілому, використання соціальних мереж у публічному управлінні сприяє прозорості діяльності органів, комунікації, формуванню позитивного іміджу, налагодженню ефективного зворотного зв'язку, а також можливості впливу на громадськість задля здійснення певних дій [2].

Також, соціальні мережі набули здатності виконувати такі управлінські функції як: вибудовування зв'язків, що можуть впливати на функціонування інформаційного суспільства; пришвидшення обміну інформацією між користувачами соцмереж; налагодження зворотного зв'язку і забезпечення оперативного реагування на запити громадян; створення умов для більш прозорого перебігу економічних і політичних процесів; заохочення до процесу політичної мобілізації; проведення моніторингу реакції користувачів на ту чи іншу дію органу влади; забезпечення публічності, прозорості та відкритості у його роботі.

Однією із найважливіших управлінських функцій соціальних мереж виступає процес заохочення населення до участі в політичній діяльності, тобто процес політичної мобілізації [1, с. 38].

Специфікою політичної мобілізації через соцмережі є значна влучність адресування політичного повідомлення, що дозволяє виокремити конкретні цільові групи з аморфної маси. Також основною і найбільш вагомою відмінністю соціальних засобів масової інформації від традиційних є їх доступність для будь-яких соціальних груп [1, с. 38]. Цей інструмент однаково легко може бути використаний як владою або політичними партіями, так і громадською спільнотою, окремими суспільними об'єднаннями і громадянами.

Соціальні мережі можуть слугувати способом привернення уваги значної кількості людей для різних осіб, організацій, урядів і парламентаріїв. І все це – з відносно невеликими

затратами зусиль і фінансів. До того ж у процесі розвитку і розширення інформаційного світу соціальні мережі створюють громадськість нового типу, яка сприяє політичній мобілізації. Мова йде про те, що діяльність соціальних медіа створює в об'єкта мобілізації ефект власної участі в політичному процесі і вплив на нього, набуття власного унікального соціального і політичного досвіду [5, с. 51].

Вирізняються наступні ключові особливості соціальних мереж як інструменту мобілізації: спрощення і прискорення пошуку однодумців; ефект групового спілкування і групової популяризації; ефект особистого спілкування; ефект інформаційних каскадів; певна анонімність, можливість підтримувати альтернативну думку без великого ризику; прискорений і спрощений процес колективізації; фактор легковажності інформації, яка подається через соціальні мережа [4, с. 123–127].

Тож завдяки вказаним властивостям соцмережі постають зручним та ефективним управлінським інструментом, яким не варто нехтувати і в системі публічного управління.

Список використаних джерел

1. Кремень Т. В. Політична мобілізація у контексті соціальних медіа: автореферат, Київ, 2014, 38 с.
2. Фролова Н.В. Особливості використання соціальних мереж у діяльності органів публічної влади. Публічне адміністрування: теорія та практика. 2019. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ratp_2019_1_12.
3. Бебик В. М. Інформаційно-комунікаційний менеджмент у глобальному суспільстві: психологія, технології, техніка публік релейшнз: монографія. Київ : МАУП, 2005, 440 с.
4. Новікова Н.Л. Соціальні мережі як інструмент для органів державної влади для надагодження зв'язків з громадськістю. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 5–6, 123–127 с.
5. Малімон В.І. Комуніативні технології в публічному управлінні: навчально-методичні матеріали. Івано-Франківськ : ІФОЦППК, 2018, 51с.
6. Дацько-Сліпцова А. А. Політико-комунікаційні процеси формування сучасного інформаційного суспільства. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук. Київ, 2021.

АНЖЕЛІКА КРУСЯН,

професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ANZHELIKA KRUSIAN,

*Professor of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-6437-2864>*

ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ДЕРЖАВУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРАВОВИЙ ВИМІР

TRANSFORMATION OF UKRAINE INTO A DIGITAL STATE IN THE CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF THE GLOBAL INFORMATION SOCIETY: LEGAL DIMENSION

One of the directions of development of modern world society is its informatization. The society of the XXI century is a global information society. At the same time, each country in the world forms its own concept and develops a national strategy for building an information society. Ukraine is no exception. The formation of the information society in Ukraine creates objective conditions for the transformation of Ukraine into a digital state. The digital state is a large-scale digital project of Ukraine, the implementation of which requires appropriate legal support. The current stage of transformation of Ukraine into a digital state is characterized by the presence and development of: electronic appeals and petitions; electronic trust services; e-government; e-justice; introduction of electronic passports, electronic documents and electronic document management; provision of electronic public services and gradual transfer of all public services online. However, modern political and legal realities and European integration aspirations of Ukraine determine the need for further informatization of the domestic society and the creation of an effective legal basis for the transformation of Ukraine into a digital state.

Keywords: digital state, information society, informatization.

Одним із напрямків розвитку сучасного світового суспільства є його інформатизація. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства (2000 р.) проголошує, що «інформаційно-телекомунікаційні технології (ІТ) є одним із найбільш важливих факторів, які впливають на формування суспільства ХХІ ст. Їх революційний вплив стосується способу життя людей, їх освіти й роботи, а також взаємодії уряду та громадянського суспільства» [1]. У 2003 р. ООН була прийнята Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті» [2]. Значною подією стало проведення Всесвітнього саміту з питань інформаційного суспільства, який відбувався в два етапи: в Женеві (10–12 грудня 2003 р.) і в Тунісі (16–18 листопада 2005 р.). В результаті було прийнято: Женевську декларацію принципів інформаційного суспільства; Женевський план дій; Туніське зобов'язання; Туніську програму для інформаційного суспільства [3].

Кожна країна формує власну концепцію та створює національну стратегію побудови інформаційного суспільства. Не є виключенням і Україна, яка активно долучилася до глобального процесу формування відкритого для всіх інформаційного суспільства. З метою розвитку інформаційного суспільства в Україні був прийнятий Закон України (далі – ЗУ) «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» від 9.01.2007 р. Загальні засади формування, виконання та коригування національної програми інформатизації визначені в ЗУ «Про Національну програму інформатизації» від 04.02.1998 р. (остання редакція від 01.01.2022). Законом України «Про Концепцію Національної програми інформатизації» від 4.02.1998 р. схвалено Концепцію Національної програми інформатизації. Розпорядженням Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 15.05.2013 р. було схвалено «Стратегію розвитку інформаційного суспільства в Україні», в якій визначено умови розвитку інформаційного суспільства. З метою забезпечення прозорості та відкритості суб'єктів владних повноважень і створення механізмів реалізації права кожного на доступ до публічної інформації, прийнято ЗУ «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 р. При цьому необхідним є удосконалення інформаційного права та інформаційного законодавства. Адже тільки за умови ефективного врегулювання суспільних відносин в інформаційній сфері ймовірним є формування і розвиток інформаційного суспільства та цифровізація України.

Формування інформаційного суспільства в Україні створює об'єктивні умови для трансформації України в цифрову державу, яка складається з таких складових: електронне урядування, кібербезпека, електронна демократія, електронний бізнес, електронний суд, електронна охорона здоров'я, електронна освіта, електронна транспортна система, перевід на цифрову основу всіх державних документів, надання публічних послуг в електронній формі. Трансформація України в цифрову державу потребує відповідного нормативно-правового забезпечення.

У контексті цифрової трансформації України важливе значення має електронна демократія, одним з інструментів якої є електронна петиція, що надає можливість суспільству ініціювати розгляд органами публічної влади найбільш актуальних питань [4]. Напрями, механізми і строки формування ефективної системи електронного урядування в Україні були визначені в «Концепції розвитку електронного урядування в Україні», що схвалена розпорядженням КМУ від 20.09.2017 р. та передбачені у «Плані заходів з реалізації Концепції розвитку електронного урядування в Україні», затвердженого розпорядженням КМУ від 22.08.2018 р. Сприяє розвитку України як цифрової держави і введення електронних паспортів («е-паспортів» та «е-паспортів для виїзду за кордон», їх електронних копій) [5] та можливість їх використання громадянами України з 2021 р. на підставі внесення відповідних змін до ЗУ «Про Єдиний державний демографічний реєстр та документи, що підтверджують громадянство України, посвідчують особу чи її спеціальний статус».

Одним з елементів електронного урядування є електронний суд. Законодавство створює правові основи щодо інформатизації системи судустрою та запровадження електронного суду в Україні. Так, ст. 15¹ ЗУ «Про судоустрій і статус суддів» від 02.06.2016 р. передбачає, що у судах, Вищій раді правосуддя, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, Державній судовій адміністрації України, їх органах та підрозділах функціонує Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система, тощо.

Важливим є прийняття ЗУ «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р., ЗУ «Про електронні довірчі послуги» від 5.10.2017 р. та ін. Слід відмітити, що 15.07.2021 р. був прийнятий ЗУ «Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг», який передбачає перехід усіх державних документів «на цифру», що надає можливість громадянам не подавати паперові версії документів, які вже є у національних електронних інформаційних ресурсах. Також введено нове поняття «електронна публічна послуга» та правила надання таких послуг. За однією заявою можна буде отримати кілька е-послуг, які надаватимуться автоматично. Прийняття цього Закону сприятиме цифровізації України.

Отже, формування інформаційного суспільства в Україні створює об'єктивні умови для трансформації України в цифрову державу. Цифрова держава – це масштабний цифровий проєкт України, реалізація якого потребує відповідного правового забезпечення. Сучасний етап трансформації України в цифрову державу характеризується наявністю та розвитком: електронних звернень та петицій; електронних довірчих послуг; електронного урядування; електронного правосуддя; запровадження електронних паспортів, електронних документів та електронного документообігу; надання електронних публічних послуг та поступовий перехід всіх державних послуг в on-line-режим. Втім, сучасні політико-правові реалії та євроінтеграційні прагнення України детермінують необхідність подальшої інформатизації вітчизняного соціуму та створення ефективної правової основи трансформації України в цифрову державу.

Список використаних джерел

1. Окінавська хартія глобального інформаційного суспільства від 22.07.2000. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua> (дата звернення: 23.05.2022).
2. Декларація принципів «Побудова інформаційного суспільства – глобальне завдання у новому тисячолітті» від 12.12.2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws> (дата звернення: 24.05.2022).
3. Всесвітній саміт з питань інформаційного суспільства. Підсумкові документи. Женева 2003р. Туніс 2005р. URL: <http://www.kmu.gov.ua> (дата звернення: 25.05.2022).
4. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції: Закон України від 02.07.2015. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/577-19> (дата звернення: 26.05.2022).
5. Порядок формування та перевірки е-паспорта і е-паспорта для виїзду за кордон, їх електронних копій: затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 18.08.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show> (дата звернення: 26.05.2022).

МАРИНА КУТЕПОВА,

аспірантка державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

MARYNA KUTEROVA,

*graduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-8560-8001>*

Науковий керівник: Ткаченко Ігор, к.політ.н., доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕВОЛЮЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ

PROSPECTS FOR DEVOLUTIONARY PROCESS DEVELOPMENT IN THE UK

It is proved that the decentralization of public administration in the UK means the devolution of central government and increasing the responsibility of local government in the context of expansion and development of various forms of interaction between state and society. In this context, devolution is primarily a process of transferring power from the central to the lower level. Devolution has become the most important event of recent decades in the political and socio-economic development of Great Britain. In contrast to decentralization, devolution aims at a more substantial transformation of the territorial system of government – the transfer of not only executive powers, but also some legislative ones. Thus, the decentralization of power, which has signs of devolution in Great Britain, is complex and ambiguous. The process of devolution in the state is characterized by asymmetry, as evidenced by the lack of legislative powers of England. In this context, it is stated that the procedure of interaction between public authorities at different levels is not well established. Today, there are a significant number of control functions, levers of administrative and financial pressure on central offices, as well as the lack of clear recommendations by which local authorities could determine what is within their competence and address urgent issues more effectively.

Keywords: devolution, Great Britain, government, decentralization, governance, local governments.

Протягом тривалого часу Великобританія залишається взірцем децентралізованого управління заснованого на культурі громадянського суспільства та представництві місцевих інтересів у національному уряді. Втім маємо враховувати той факт, що становище місцевого управління у британській Конституції визначено неоднозначно.

Важливим залишається той факт, що Великобританія розпочала процес децентралізації з метою послаблення територіальної та етнічної напруженості та збереження єдності країни. Вважається, що Великобританія застосувала модель «деволюції», як максимально можливий захід децентралізації, що зачіпає сферу законодавчої влади, а також її самостійність у деяких питаннях. Однак, незважаючи на набуття регіонами вищого статусу, природа цих «держав в державі» залишається унітарною [1, с. 479].

Необхідно також брати до уваги, що самоврядування та передача повноважень часто були викликані проблемами, специфічними для конкретної галузі, та їх реалізація була поетапною. Однак майже стільки ж часу, скільки існує концепція деволюції, ведуться пов'язані з нею суперечки про те, чи можна її уявити у більш всеосяжній формі. Великобританія, хоча вона ніколи не приймала повністю федеральну конституцію, має потужну федеральну інтелектуальну традицію і вплинула на введення федеральних конституцій у багатьох країнах світу.

У цьому контексті необхідно наголосити, що в останні десятиліття зріс інтерес до ідеї письмової конституції Великобританії, і ті, хто пропонує таку пропозицію, часто-густо стверджують, що конституція має передбачати федеральну систему. У такій системі «держави» або їхні еквіваленти охоплюватимуть всю територію Великої Британії, можливо, з присутністю у другій палаті «федерального» парламенту Великобританії. У багатьох відношеннях Великобританія ближче до федералізму, ніж будь-коли, що проявляється у формі деволюції, введеної в Уельсі, Шотландії, Північній Ірландії, Великому Лондоні та незабаром в інших

регіонах Англії. Англійські голоси за англійські закони створюють свого роду англійський парламент, хоч і в рамках Палати громад Великобританії [2].

Не дивлячись на те, що ідея федеративної Великобританії хоч і давно обговорюється на різних рівнях, вона, все ж таки, ще не втілилася у життя. Однією з відчутних перешкод, можливо, на шляху до реалізації такої ідеї виявилася Англія. Ніколи не було цілком зрозуміло, як нація, що становить переважну більшість населення Великобританії, може бути включена до стабільної федеральної системи. В цьому зв'язку виникають наступні питання: Якщо включати регіони, то які регіони? І чи взагалі хоче Англія федералізму, якщо це просто її засіб врівноваження вимог більшості автономій в регіонах держави? Питання про те, чи можна і чи потрібно відповідати на ці питання в рамках процесу передачі повноважень по всій Великобританії залишається спірним. Може мати місце й інша, менш шаблонна схема розвитку, коли частини Англії одержують деяку автономію, яка потім стає політично закріпленою. Тоді можуть виникнути вимоги щодо розширення делегованої влади там, де вона вже введена, та її поширення на області, де вона ще не встановлена. Безумовно, ця модель застосовується до передачі повноважень із 1990-х рр. і може бути сумісною із можливим створенням федеративної Великобританії, але не обов'язково має призвести до федералізації [2].

Місцеве самоврядування має давнє походження у Великій Британії. В Англії воно виникло ще в англосаксонську епоху і прямо передувало парламенту. Проте, як і всі інші аспекти англійської, а потім і британської конституції, самоврядування стало підкорятися нібито суверенному парламенту, який теоретично міг накладати на нього вимоги, обмежувати його повноваження та фінансові повноваження і навіть скасовувати чи реорганізовувати його. Протягом XX ст. статус місцевого самоврядування поступово підривався у міру того, як центральний уряд розширював сферу своєї сфери діяльності.

Отже, зв'язок між передачею повноважень і місцевим самоврядуванням делікатна оскільки не завжди чітко зрозуміло, де закінчується деволюція і починається локалізм. Наприклад, Адміністрація Великого Лондона може бути заявлена як будь-яка форма правління. Протягом 1960-х та 1970-х рр. дебати про передачу повноважень Шотландії та Уельсу перепліталися з дискусіями щодо механізмів місцевого самоврядування в обох країнах. Місцеве самоврядування є делегованою справою в Уельсі, Шотландії та Північній Ірландії. Є підстави вважати, що автономні інститути прибрали владу з місцевого рівня, щоб зміцнити своє становище. В Англії програма регіонального делегування перетинається із зусиллями щодо розширення повноважень місцевого самоврядування. Щорічну урядову програму Великобританії з передачі влади – деволюції, спеціально використовують місцеві органи влади. Таким чином, за будь-якого розгляду майбутнього деволюції необхідно ретельно проаналізувати, як вона узгоджується з місцевим самоврядуванням, усвідомлюючи, що ці два рівні різні, але пов'язані між собою.

Список використаних джерел

1. Ruano J. M, Profiroiu M. Conclusions: Intergovernmental Networks and Decentralisation in Europe. The Palgrave Handbook of decentralization in Europe / ed. by J. M. Ruano and M. Profiroiu. L., 2017.
2. Blick A. Devolution in the UK: Historical Perspective. All-Party Parliamentary Groups 5. King's College, London. 2018. URL: <https://www.local.gov.uk/sites/default/files/documents/devolution-uk-historical--827.pdf>

ОЛЕКСАНДР МИСИШИН,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLEKSANDR MYSYSHYN,

*graduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7959-3520>*

Науковий керівник: Ігор Рейтерович, кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ

POLITICAL CORRUPTION AS A GLOBAL CHALLENGE OF TODAY

The author investigated that in the modern world corruption occurs in every society, in every country. The author finds that corruption is a negative phenomenon that continues to exist and develop in the era of globalization and affect society as a whole, this phenomenon involves the use of public servants for personal gain and harm to public and public interests. The author notes that globalization contributes to the spread of corruption, as acts of corruption have different manifestations in different countries, with different levels of responsibility and absence in the case of crimes committed abroad. The author emphasizes that corrupt relations that distort political, economic, social and other orders arise primarily in the interaction of the private sector, citizens and their associations with bodies, institutions and officials of the state in connection with the state regulation of various spheres public life and the provision of public services. The author emphasizes that corruption is a powerful obstacle to the progressive development of society and all its components that accompany humanity throughout its history and therefore it is necessary to try to minimize it, which is what modern society and modern states.

Keywords: corruption, globalization, public power, problem, directions of decline.

У сучасному світі корупція зустрічається в кожному суспільстві, в кожній країні. Практично немає країн, які могли б оголосити про її відсутність. Більше того, специфіка нинішнього етапу цієї ситуації має переважно міжнародний характер. Вона визначається низкою факторів, найважливішими з яких є глобалізація, що визначає економічну прозорість національних кордонів, вільний рух капіталу, робочої сили тощо, а також криміналізацію національних економік. Глобалізація сприяє поширенню корупції, оскільки корупційні діяння мають різні прояви в різних країнах, з різним рівнем відповідальності і відсутністю у випадку злочинів, скоєних за кордоном [5, с. 54].

Необхідно наголосити, що корупція – це негативне явище, яке продовжує існувати та розвиватися в епоху глобалізації та впливати на все суспільство загалом, зазначене явище, передбачає використання публічних (державних) службовців для особистих вигод та шкоди публічним і суспільним інтересам. Найнебезпечніші прояви корупції пов'язані із зростанням інтересів окремих посадових осіб та окремих осіб (груп осіб) [1, с. 12]. Згідно Закону України «Про запобігання корупції» від 07 травня 2022, № 1780-IX корупція – це використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [4].

Сфера виникнення та поширення корупції може бути як публічною (державною), так і непублічною (приватною). Загальновизнаним є той факт, що основним живильним середовищем та сферою поширення корупції виступає сфера публічного управління. Корупційні відносини,

що спотворюють політичні, економічні, соціальні та інші порядки, виникають насамперед при взаємодіях приватного сектору економіки, громадян та їх об'єднань з органами, установами та посадовими особами держави у зв'язку з процесами державного регулювання різних сфер суспільного життя та надання державних послуг. Слід додати, що корупція в приватному секторі також має спотворюючий вплив на економічний і соціальний порядок, але в меншій мірі [3, с. 85]. Наразі варто додати, що корупція стала світовою проблемою, у будь-якій країні політична та правляча еліта, публічні (державні) посадові особи різного рівня мають значні можливості для використання свого становища в особистих корисливих цілях.

Отож, можна констатувати, що з усього найширшого кола проблем у світі жодна не є такою шкідливою, як корупція. Якщо корупція вкорінюється в уряді, здатність ефективно працювати з іншими питаннями різко знижується [5, с. 56]. Внаслідок корупції паралізуються два суттєвих елементи будь-якої стратегії, спрямованої на покращення роботи органів влади, – суспільна довіра та здатність керівників контролювати та спрямовувати діяльність підлеглих їм посадових осіб.

Варто зауважити, що у багатьох дослідженнях проблеми корупції відзначається тісне поєднання політичної діяльності з корупцією у формі незаконного фінансування виборчих та інших політичних кампаній, партій та окремих політиків, підкупу політиків та виборців, але, перш за все, нематеріальні форми, засновані на використанні ресурсів державної влади для досягнення особистих чи групових політичних цілей. Політичну корупцію можна вважати, як нелегітимне використання учасниками політичного процесу та носіями публічної влади їх можливостей і повноважень з метою отримання особистих чи групових вигод.

Сучасний дослідник Р. Аксєєв зазначає, що у сучасних умовах глобалізації, політична корупція дуже негативно впливає на ефективність ринку державних послуг, втрату віри в демократію, абсентеїзм або надання електоральної переваги чесним над професійними політиками, довіру до всіх політичних сил, особисту відповідальність посадовців, падіння рейтингу уряду, трансформаційні процеси, доступ громадян до інформації, недовіра до чинного законодавства, контроль за фінансуванням політичних партій, використання адмінресурсів та встановлення адміністративних бар'єрів, зрощення політичного та бюрократичного апарату [1, с. 115].

Доцільно звернути увагу на те, що на сьогоднішній день звичайні громадяни дуже неоднозначно ставляться до корупції. Значна частина вважає корупцію негативним явищем, проте взаємні послуги, подяки (у матеріальному прояві) та презенти не відносяться до корупційних відносин. Така суперечність зумовлена тим, що в нашій вітчизняній культурі не визначено чітких кордонів між поняттям хабар і тим, що прийнято вважати подякою [2, с. 15]. Суспільство дуже толерантно ставиться до факту існування корупції і сприймає хабарництво як невід'ємну частину життя. У масовій свідомості українського населення виділяють такі особливості ставлення до корупції: толерантність, ставлення до корупції як до звичайного явища, що не заслуговує на засудження, оприлюдненню піддаються лише «непомірні розміри хабарів» політичної еліти. Тобто можна говорити про те, що акти корупції самі по собі не засуджуються, у всіх таких ситуаціях осуджуються лише великі суми хабарів, які в одних викликають заздрість, а в інших подив.

Таким чином, можна зробити висновок, що повністю перемогти корупцію, майже не можливо, але можна знизити її рівень, спробувати звести його до мінімуму. Отож слід розглянути кілька напрямків, за якими можна досягти зниження рівня корупції. Вони не мають чітких розмежувань, тому можуть і навіть мають переплітатися та взаємно доповнювати одне одного.

Першим та основним напрямком у боротьбі з корупцією слід вважати покращення взаємодії суспільства та держави. У нашій державі реальна картина така, що громадянське суспільство розвинене досить погано. Тому боротьба з корупцією ведеться лише у напрямі «зверху», тобто фактично проти неї бореться лише держава [2, с. 16]. Тому просто потрібна наявність у країні розвиненого громадянського суспільства. Люди повинні мати реальну можливість захищати свої інтереси, спираючись на закон. А держава має всіляко цьому сприяти.

До другого напрямку варто віднести моральний. Адже, корупція – явище настільки ж моральне, наскільки й економічне. Тому для успішної боротьби з корупцією необхідно впливати на обидві складові. По-перше, необхідно, щоб люди довіряли державі. Потрібно, щоб суспільство та держава були відкриті один для одного. По-друге, всі люди повинні усвідомлювати катастрофічні наслідки корупційних дій, які вже починають проявлятися у наш час. По-третє, люди не лише мають повідомляти державу про корупційні дії, вони самі не повинні їх породжувати. Також непогано було б зробити так, щоб публічні установи та державні підприємства працювали, як і приватні, на конкурентній основі. Тоді заробітна плата працівників безпосередньо залежала від якості їхньої роботи. Однак для цього необхідне створення кількох інстанцій, до яких могли б звернутися люди за своїм бажанням для отримання будь-якої послуги.

Отже, виходячи з вищевикладеного можна зробити висновок, що корупція є потужною перешкодою прогресивного розвитку суспільства та всіх його складових, що супроводжують людство протягом усієї історії його розвитку і тому необхідно з нею боротися. Але, корупція проявляється, як людський порок, і доки існує людське суспільство, вона так само житиме. Проте, незважаючи на те, що викоринити корупцію повністю практично неможливо, можна і навіть потрібно спробувати звести її до мінімуму, чим і займаються сучасне суспільство і сучасні держави. Тому корупція є однією з найгостріших глобальних проблем сучасного світу, вирішення якої ще належить знайти.

Поряд з невідворотним покаранням за вчинення корупційних дій, необхідно запропонувати політкам іншу модель поведінки, за якою можна досягти певного успіху, не переходячи межу закону. Так, цей успіх ніколи не буде тотожним тому, який мають олігархи, заробляючи на державному бюджеті та прокручуючи темні оборудки з державними функціонерами. Але це певний шлях, який не призведе до плачевних наслідків, а натомість приведе до, зниження корупційних діянь і, як наслідок, покращення інвестиційної привабливості держави. А це, в свою чергу, приведе до підвищення рівня життя і покращення перспектив кар'єрного росту для всіх, хто бажає реалізувати себе, не полишаючи правове поле.

Наразі, не маючи нічого взамін, та не дивлячись на те що стати олігархом це майже, як виграти велетенську суму у лото, наші політики, у своїй більшості, згодні на існуванні подібної системи, лише б мати, нехай примарну, надію зайняти місце серед олігархів, а значить, залишити у дії їх правила гри.

Список використаних джерел

1. Аксєєв Р. О. Історичні прояви корупції та особливості боротьби з нею. Правова держава. 2017. № 27. С. 110–116.
2. Валушко І. В. Інститути громадянського суспільства у системі антикорупційної політики України: автореф. дис. ... канд. політ. наук: 21.01.01. Київ, 2017. 20 с.
3. Зайцева І. Ю., Бившев Д. Ю. Політична корупція як загроза державній безпеці України. Вісник економіки транспорту і промисловості. 2016. № 56. С. 82–87
4. Закон України «Про запобігання корупції» від 07 травня 2022, № 1780-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>
5. Новіков О.В. Світовий досвід функціонування спеціалізованих антикорупційних органів. Ефективність державного управління. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2015. Вип. 43. С. 52–57

ЕВЕЛІНА ОВЧАРУК,

аспірантка кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

EVELINA OVCHARUK,

*graduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-0168-438X>*

Науковий керівник: Микола Стадник, д.філос.н., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ, БІЗНЕСУ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ДЕРЖАВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

MECHANISMS OF INTERACTION OF PUBLIC AUTHORITY, BUSINESS AND CIVIL SOCIETY IN STATE TRANSFORMATION PROCESSES

The transformational changes taking place in the state demonstrate the emergence of effective mechanisms for the interaction of public authorities, business and civil society. Their implementation ensures the success of all actors in the development of the latest economic strategies, directions of social development of Ukrainian society. Public-private partnership is a modern mechanism of interaction between public authorities, private business and civil society. It is based on the advantages of both state and market regulation of the economy and social sphere. An important mechanism for the socio-economic development of the state and its individual regions, based on the dialogue between business, the state and civil society is social partnership. The e-government mechanism ensures the functioning of the entire system of public authorities as a single service organization designed to provide services to the public in terms of openness, transparency, accessibility and mobility. Forsyth technology has combined the achievements of forecasting and strategic planning, has become one of the most effective technologies for future-oriented society.

Keywords: mechanisms of public administration, mechanisms of interaction, transformation processes.

Процеси трансформації, що відбуваються в сфері публічного управління ґрунтуються на тісній співпраці головних учасників цих процесів – державі, що уособлює органи публічної влади та місцевого самоврядування, бізнесі та громадянському суспільстві. Така співпраця передбачає вироблення інноваційних стратегій взаємодії, заснованих на новітніх механізмах їх реалізації.

Сучасним механізмом взаємодії публічної влади, приватного бізнесу та громадянського суспільства, в основі якого закладено переваги як державного, так і ринкового регулювання економіки та соціальної сфери, виступає державно-приватне партнерство (ДПП). Як показує світовий досвід, формування ефективного механізму ДПП сприяє залученню інвесторів в інфраструктурні об'єкти. Ця форма співпраці влади та бізнесу за останній час набула активного застосування в таких сферах економіки, як енергетика, транспортна інфраструктура, охорона здоров'я, освіта тощо. Як правило, підприємства цих галузей мають стратегічне значення, втім, не можуть бути повністю приватизовані. Необхідність подолання наслідків російської агресії проти України, буде потребувати нового рівня розвитку партнерських відносин між державою, бізнесом та громадянським суспільством. Це сприятиме залученню інвестицій, реалізації міжнародних проектів по відновленню інфраструктури країни. У цьому зв'язку, саме соціальне партнерство виступає важливим механізмом соціально-економічного розвитку як держави, так і її окремих регіонів, що ґрунтується на діалозі між бізнесом, державою та громадянським суспільством. Як зазначає О. Пухкал, перспективи розвитку соціального партнерства полягають у розробці якісно нових механізмів, залученні нових учасників, посиленні відповідальності всіх соціальних партнерів за виконання взятих на себе зобов'язань, розширенні можливостей для відстоювання прийнятих рішень [3, с. 5].

Запровадження механізму е-урядування забезпечує функціонування усієї системи органів публічної влади як єдиної сервісної організації, призначеної для надання послуг населенню за умов відкритості, прозорості, доступності та мобільності як для представників бізнесу, так і громадян. Важливим принципом механізму е-урядування є наявність зворотного зв'язку між усіма акторами комунікації, швидкість та якість надання послуг [1]. Дієвість зазначених принципів підтверджує реформування сучасної системи публічного управління, що відбувається шляхом створення інформаційних систем органів публічної влади та місцевого самоврядування, залучення новітніх комунікаційних технологій. Так, Міністерством та Комітетом цифрової трансформації України розроблено цілий ряд цифрових інструментів (мобільні застосунки «Дія», «Дія. Бізнес», «Пенсійний фонд», «Статистика в смартфоні» та ін.), використання яких забезпечує перебудову усієї адміністративної системи. Її результатом стає підвищення оперативності прийнятих управлінських рішень, зниження витрат на утримання державного апарату тощо. Поряд з цим, досягається скорочення терміну оформлення документів, спрощення верифікації звітності юридичних та фізичних осіб за допомогою використання уніфікованої системи електронного обліку. Відтак, відбувається зростання довіри бізнесу та громадянського суспільства до інститутів публічної влади.

Серед новітніх механізмів, що дозволяють посилювати взаємодію публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства у напрямі спільної діяльності, а саме – проектуванні майбутнього, сучасні дослідники виділяють технологію Форсайту [2]. Поєднавши у собі найкращі здобутки прогнозування та стратегічного планування, вона стала однією з найефективніших технологій розвитку суспільства, що орієнтується на майбутнє. Перевагою Форсайту є його комплексний характер. Даний механізм передбачає участь представників усіх зацікавлених сторін не тільки у формуванні майбутнього, а й залученні їх до реалізації передбачуваних змін, що покладає відповідальність як за прийняття рішень, так і за їх досягнення. При цьому важливим є набуття консенсусу між усіма акторами по найважливішим стратегічним напрямкам взаємодії. Організація діалогу може відбуватися шляхом здійснення всебічної експертної діяльності, проведення семінарів та конференцій робочих груп, вироблення «дорожніх карт» суспільного об'єкту майбутнього тощо. Таким чином через застосування технології Форсайту може бути визначено та узгоджено найбільш прийнятні варіанти можливого майбутнього. Втім, їх виконання стає можливим за певних умов, а саме: правильного визначення сценаріїв розвитку, досягнення консенсусу щодо вибору того чи іншого прийнятного сценарію, проведення заходів щодо його реалізації тощо [4]. У цілому, Форсайт надає широкий інструментарій для поєднання зусиль та ресурсів публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства для досягнення політичного консенсусу в розбудові новітніх стратегій та напрямків розбудови країни.

Список використаних джерел

1. Ісаєнко І. А. Європейські підходи до функціонування механізмів публічного управління. Інвестиції: практика та досвід. 2012. № 5. С. 114-117.
2. Квітка С. А. Форсайт як технологія проектування майбутнього: новітні механізми взаємодії публічної влади, бізнесу та громадянського суспільства. Аспекти публічного управління. 2016. № 8 (34). С. 5 -15.
3. Пухкал О. Г. Взаємовідносини влади та бізнесу в контексті формування основ громадянського суспільства в Україні. Теорія та практика державного управління. 2009. Вип. 4. С. 192-198.
4. Miles I., Popper R. The Handbook of Technology Foresight. Cheltenham: Edward Elgar, 2008.

INNA PRYLEPO,

Bachelor's student of the Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ІННА ПРИЛЕПО,

студентка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Андрій Миколіук, к.політ.н., Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЗАКОНІВ, ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ТА ПРИНЦИПІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

INTERCONNECTION OF LAW, LEGITIMACY AND PRINCIPLES IN PUBLIC ADMINISTRATION

Тези присвячено державному управлінню в контексті сучасних викликів. Кожна соціальна система, у тому числі й держава, є складним явищем, організацією з численними напрямками та видами діяльності, суб'єктами та об'єктами управління різного рівня. У тезах розглянуто формування стратегії сучасного публічного управління та адміністрування в напрямку електронного урядування через досліджування взаємозв'язку законів, закономірностей та принципів управління та їхнє застосування на практиці, а також визначено перспективи розвитку. У цій публікації визначено поняття державного управління, необхідність використання сформульованих принципів, законів та закономірностей, проаналізовано попередній досвід використання принципів, законів та закономірностей, сформульовано перспективи та стратегію розвитку державного управління.

Ключові слова: державне управління, принципи, закон, легітимність, уряд.

Public administration is an independent science, theoretical developments which are reflected in the laws, principles and laws. They are common and binding, as neglect may lead to the destruction of the public administration system as such through adoption inappropriate management decisions and choosing the wrong model of action.

The relationship of laws, laws and principles of public management is quite transparent: laws are the basis of laws and principles while the principles determine the essence of the laws and have legal fixing. Laws are «arranged» by principles. The principles can be compared with lighthouse for ships. The principle of centric control is the only right one by implementing the management process in order to obtain a high effectiveness and efficiency. Principles set the course of action and determine main ideological points of government.

Laws of public administration are historically formulated rules, compliance with which is likely to contribute to the successful management and success of a particular task, project, etc., while the objection may lead to negative consequences.

Principles – the main provisions of management, most of which are enshrined in law. They determine the appropriate course of action management process.

The laws of public administration reflect objectively existing phenomena and processes, are primary in relation to other scientific propositions, which usually follow from them. They emphasize that under certain conditions there is certain consequences are quite probable.

Formation of laws, principles and laws of public administration is a conscious creative activity of scientists, practitioners and specialists. From the head any organization must be impartial in scientific developments, be open to learning new trends and try to use them laws, principles and patterns in management decisions.

It should also be noted that there are no universal principles for all countries exist. Some general principles in each system acquire a specific meaning and forms of implementation that can be explored through the current legislation acts of each state.

Use of laws, laws and principles of management possible only if the manager is a highly qualified specialist who knows the right place and time for each of the laws, patterns and principles, and is able to predict probable results by programming object models during the implementation of theoretical developments.

To do this, the manager must have the appropriate knowledge and skills, be able to make rational public administration decisions that begin with thorough diagnosis of the control object.

References

1. Zamriy O. M. Implementation of the principles of public administration in the municipal government / O. M. Zamriy // Scientific Bulletin of the NLTU of Ukraine. Series economical. – 2017. – VIP. 27(2). – P. 58–61.
2. Obolensky O.Yu. Basic abstract of lectures on primary discipline «Public Management»: Sciences. Rozrobka / O.Yu. Obolensky, S.O. Borisevich, CM. Konik. – K .: NADU, 2011. – 56 p.
3. Public policy in the process of reforming the state system Administration of Ukraine / S.O. Teleshun, S.V. Sitnik, I.V. Reiterovich, O.G. Puffed.- NADU, 2016. – 192 p.
4. Khodakivsky Y.I. Psychology of management: scientific researcher. /Khodakivsky, Bogoyavlenska, T.P. Grabar; for red. Khodakovsky. – K .: Center of studies. I-ri, 2008. – 608 p.
5. Chirkin V.E. Public administration: textbook. – M: Jurist, 2004. – P. 149

СВІТЛАНА СВІРКО,

доктор економічних наук, доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка»

ВІТАЛІЙ КУЧМЕНКО,

кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування Державного університету «Житомирська політехніка»

SVITLANA SVIRKO,

Doctor of Economic Sciences, Doctor of Public Administration, Professor, Professor of the Department of National Security, Public Management and Administration of the Zhytomyr Polytechnic State University

<https://orcid.org/0000-0001-9157-4672>

VITALII KUCHMENKO,

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Associate Professor of the Department of National Security, Public Management and Administration of the Zhytomyr Polytechnic State University

<https://orcid.org/0000-0003-3822-3528>

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: РЕАЛІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

FINANCIAL SUPPORT IN THE PUBLIC GOVERNMENT SYSTEM: REALITIES, CHALLENGES AND PROSPECTS

The publication considers the issue of financial support of public administration, which the authors motivate to understand the set of financial relations, which are implemented through the stages of forecasting, planning, approval, allocation of budget allocations from general and special funds of state and local budgets for functional activities «public administration» process at the appropriate levels of budgets. It is proposed that the subjects of such relations be identified as, on the one hand, the state and local budgets, and on the other – the managers of budget funds of the relevant functional direction. The composition of budget managers under the function of «public administration» according to the subordination declared in the Budget Code is considered. Given the problematic state of financial support of public administration, it is proposed to introduce a mechanism of strict material compliance of budget managers at all levels not only for the formal achievement of tactical performance of their subordinate executive bodies, but also the actual positive strategic results of public administration in internal and external areas. spheres of the country, which provides for the involvement in the control of such results of the Accounting Chamber of Ukraine.

Keywords: financial support, public administration, budget funds, budget managers.

Власне проблематика фінансового забезпечення державного управління не набула звучання в науково-спеціалізованій літературі з державного управління. В контексті цього, важливим на нашу точку зору, є акцентування на необхідності збереження виключної єдиначальності державного та місцевого бюджету у формуванні та відтворенні останнього на практиці, оскільки саме за таких умов можливим є реалізація окремих постулатів незалежності та незаангажованості в межах загального принципу об'єктивності власне державного управління. Зважаючи на певні окреслені підходи, зокрема професором Євдокимовим В.В. [1], вважаємо, що під поняттям «фінансове забезпечення державного управління» слід розуміти сукупність фінансових відносин, які реалізуються через проходження етапів прогнозування, планування, затвердження, виділення бюджетних асигнувань із загального та спеціального фондів державного і місцевих бюджетів на функціональну діяльність «державне управління» в межах бюджетного процесу на відповідних рівнях бюджетів. При цьому суб'єктами таких відносин виступають, з одного боку, державний та місцеві бюджети, а з іншого – розпорядники бюджетних коштів відповідного функціонального спрямування.

Згідно статті 22 Бюджетного кодексу України за обсягом наданих прав розпорядники бюджетних коштів поділяються на головних розпорядників бюджетних коштів та розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня [2].

Головні розпорядники бюджетних коштів – бюджетні установи в особі їх керівників, отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень. Згідно з положеннями ст. 22 Бюджетного кодексу України головними розпорядниками бюджетних коштів за функціональною ознакою «державне управління» можуть бути [2]:

- за бюджетними призначеннями, визначеними законом про Державний бюджет України, – установи, уповноважені забезпечувати діяльність Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України в особі їх керівників; міністерства, Конституційний Суд України, Верховний Суд України, вищі спеціалізовані суди та інші органи, безпосередньо визначені Конституцією, в особі їх керівників, інші установи, уповноважені законом або Кабінетом Міністрів України на реалізацію державної політики у відповідній сфері, в особі їх керівників. Зазначені головні розпорядники коштів Державного бюджету затверджуються законом про Державний бюджет України шляхом встановлення їм бюджетних призначень;

- за бюджетними призначеннями, визначеними рішенням про бюджет Автономної Республіки Крим, – уповноважені юридичні особи (бюджетні установи), що забезпечують діяльність Верховної Ради Автономної Республіки Крим та Ради міністрів Автономної Республіки Крим, а також міністерства та інші органи влади Автономної Республіки Крим в особі їх керівників. Вказані головні розпорядники коштів встановлюються рішенням про бюджет Автономної Республіки Крим;

- за бюджетними призначеннями, визначеними іншими рішеннями про місцеві бюджети, – місцеві державні адміністрації, виконавчі органи та апарати місцевих рад (секретаріат Київської міської ради), головні управління, управління, відділи та інші самостійні структурні підрозділи місцевих державних адміністрацій, виконавчих органів місцевих рад в особі їх керівників. Перераховані головні розпорядники коштів встановлюються рішеннями про місцеві бюджети відповідно;

В межах фінансового забезпечення державного управління головні розпорядники бюджетних коштів наділені широкими та чисельними повноваженнями, які детально представлені не в одній публікації авторів [3, 4, 5].

В свою чергу, розпорядник бюджетних коштів за функціональною ознакою «державне управління» – це бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення витрат бюджету за відповідною функцією; як учасники бюджетного процесу останні здійснюють, згідно їх субординаційного статусу, певні визначені бюджетним законодавством кроки на всіх стадіях бюджетного процесу [3; 4; 5].

Традиційна схема бюджетного процесу десять років тому логічно, в контексті кроків з підвищення ефективності державного управління та наближення останнього до найкращих аналогів світу, збагатилась програмно-цільовим методом, який передбачає визначення результативних показників діяльності задля аналізу ефективності використання коштів бюджетів. Втім, чисельні приклади свідчать про наявну зростаючу проблему неефективного використання коштів державного та місцевих коштів бюджету. Такий стан справ не тільки уповільнює реалізацію всіх реформ як в сфері державного управління, державних фінансів в цілому, а й знижує інвестиційну привабливість економіки України, оскільки гарантом зарубіжних інвестицій де-факто все рівно виступає держава.

За такого стану речей, пропонується запровадити механізм суворої матеріальної відповідності розпорядників бюджетних коштів усіх рівнів не тільки за формальне досягнення тактичних результативних показників діяльності їм підлеглих органів виконавчої влади, а й фактичне отримання позитивних стратегічних результатів державного управління відповідного галузевого спрямування у внутрішній та зовнішніх сферах країни, який передбачає долучення до контролю таких результатів Рахункової палати України, як незалежного державного колегіального органу. Його реалізація сприятиме підвищенню ефективності державного управління в часі та просторі та дійсному досягненню кінцевих результатів державного управління в нашій країні – зміцненню та розвитку української державності.

Список використаних джерел

1. Євдокимов В.В. Державна політика в сфері правоохоронної діяльності: монографія. Житомир: ЖДТУ. 2021. 300 с.
2. Бюджетний кодекс України №2456 – VI від 8.07.2010. Дата оновлення: 24.11.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17/ed20150920#Text> (дата звернення 1.04.2022).
3. Євдокимов В.В., Грицишен Д.О., Свірко С.В. Бухгалтерський облік в секторі загального державного управління України: підручник. Житомир: Видавець О.О. Євенок, 2017. 1380с.
4. Свірко С.В. Бюджетний кодекс України як базовий елемент нормативного забезпечення вітчизняного бюджетного обліку. Незалежний аудитор. Вип.3 (5). 2013. С.29-35.
5. Свірко С.В. Механізми державного управління бюджетною безпекою: монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дом «Бук-Друк». 2021. 436 с.

ОЛЕКСАНДР СЕМИКРАС,

аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLEKSANDR SEMYKRAS,

Ph.D student of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-8736-6379>

Науковий керівник: **Наталія Лікарчук**, д.політ.н., професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<https://orcid.org/0000-0001-7119-439X>

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БІХЕВІОРИСТСЬКОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

THEORETICAL FUNDAMENTALS OF BEHAVIORAL PUBLIC ADMINISTRATION

The growing influence of the behavioral approach in the field of governance requires the study of its basic ideas and the development of a holistic theory of behavioral public administration.

Theoretical origins of behavioral public administration are found in the research of the founders of behavioral economics Herbert Simon, Daniel Kahneman and Amos Tversky. The theory of nudge by Richard Thaler and Cass Sanstein proposed the concept of libertarian paternalism as the most complete and representative system of behavioral government ideas. In addition, the development of neuroeconomics and total digitalization of all spheres of public life have opened up new directions and prospects in the field of behavioral public administration.

Keywords: behavioral public administration, nudge theory.

Активне використання когнітивних наук, таких як поведінкова економіка, нейроекономіка, нейромаркетинг та досліджень у сфері штучного інтелекту, стало одним із головних трендів в сучасній публічній політиці [3, с.10]. Як наслідок, в новітніх концепціях державного управління сформувався окремий методологічний підхід, визначений як – *біхевіористське публічне управління* (behavioral public administration, – англ.), особливістю якого стало поєднання психологічних досліджень та державного управління [5, с.1]. Зростаючий вплив поведінкового підходу у сфері урядування потребує дослідження його базових ідей та розробки цілісної теорії біхевіористського публічного управління.

Теоретичні витoki біхевіористського публічного управління знаходимо в академічних дослідженнях другої половини ХХ ст., авторів концепцій поведінкової економіки. В цей період ключовим джерелом експертизи для державного урядування була економічна наука із домінуючою парадигмою людини економічної (*homo economicus*), покликаної максимізувати власну корисність [4, с. 40]. Проте, на академічній сцені з'явилися нові напрямки наукової думки, які не лише поставили під сумнів антропологічні основи економічного мейнстриму, але й стали фундаментом біхевіористського підходу першопочатково в економічній науці, а згодом і в концепціях державного управління.

Загальноновизнаним основоположником поведінкової економіки вважають Герберта Саймона – американського соціолога та економіста, лауреата Нобелівської премії з економіки 1978 року. В своїй роботі «Адміністративна поведінка» Г. Саймон вперше заявив про нереалістичність психологічних передумов на яких базуються неокласичні моделі прийняття рішень та ввів в академічний лексикон поняття «обмеженої раціональності». Саймон здійснив першу спробу використання психологічних досліджень у сфері державного управління. На його думку, державне управління об'єктивно підпорядковане психології, оскільки прийняття управлінських рішень має розглядатися як окремий випадок багатьох форм прийняття рішень, які досліджуються психологами [7].

Базові концепти Г. Саймона лягли в основу досліджень експериментальних психологів та соціологів другої половини ХХ ст. Відомі психологи Даніель Канеман (Принстонський універ-

ситет, США) та Амос Тверські (Стенфордський університет, США) змінили традиційні уявлення про людину економічну, як раціонального егоїстичного актора, котрий має на меті максимізацію очікуваної корисності та запропонували альтернативну концепцію прийняття рішень в умовах невизначеності, відому як «теорія перспектив» [6, с. 283]. Сотні експериментів проведених Канеманом і Тверські, допомогли виокремити низку психологічних ефектів (*евристик*), які призводять до нераціональної поведінки індивідуумів, відмінної від тієї, яку прогнозують стандартні економічні моделі та державні програми.

Критика теорії раціонального вибору підняла питання про переосмислення найбільш поширених підходів в питаннях державного управління. Яскравою ілюстрацією цієї тенденції стала «теорія підштовхування» (англ. *nudge theory*) поведінкових економістів Річарда Талера (Чиказький університет) та Касса Санстейна (Гарвардський університет) [2]. Фактично ця теорія стала альтернативною концепцією публічної політики, котра пропонує використовувати психологічні особливості людської природи як ресурс для управління. Згідно теорії підштовхування, завдання сучасної держави полягає в проектуванні невидимої і розсіяної у повсякденній інфраструктурі влади, яка має впливати на «архітектуру вибору» індивідуумів (фізичний, адміністративний або соціальний контекст, в якому відбувається прийняття рішень) та стимулювати більш раціональну поведінку з їхнього боку.

Комплекс політико-філософських аргументів на користь своїх ідей Талер і Санстейн визначили як *лібертаріанський патерналізм*. Сутність урядування при цьому вони вбачають у здійсненні патерналістської політики одночасно із збереженням свободи вибору громадян [2, с. 13]. Дослідження Талера стимулювали розвиток політики лібертаріанського патерналізму на рівні окремих країн. За даним Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), поведінкові методи теорії підштовхування використовуються більш ніж в двохсот державних установах світу [8]. Фактично лібертаріанський патерналізм виступає зараз в якості найбільш повної та репрезентативної системи ідей, в якій відображено еволюційні тенденції поведінкового урядування.

Інтеграція економічної теорії зі сферами психології і нейробіології й зумовили виникнення такої дисципліни як *нейроекономіка*. В методологічну основу нейроекономічних досліджень покладено використання методів сучасної нейрофізіології для вивчення процесів, які відбуваються в людському мозку під час прийняття рішень [3, с.14]. Нейроекономіка – достатньо новий науковий напрямок, який поки що не дав ні нових фундаментальних теорій, ні проривних відкриттів. Проте, завдяки нейродослідженням, які складають базовий методологічний арсенал нейроекономіки, вдалося здійснити обґрунтування багатьох гіпотез поведінкової економіки та біхевіористського публічного управління.

Список використаних джерел

1. Лікарчук, Н., Андреева, О., Кутепова М., Дзвінчук, . Д., & Буряк, Є. Удосконалення механізмів публічного управління економікою України в умовах пандемії COVID-19: іноземний досвід, українські реалії. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. Vol. 6 (41), (січень 2022). P.437–447. <https://doi.org/10.18371/fcaptp.v6i41.251472>
2. Талер Р., Санстейн К. Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір. Київ: Наш формат, 2017. 312 с.
3. Camerer C., Loewenstein G., Prelec D. Neuroeconomics: How Neuroscience Can Inform Economics. *Journal of Economic Literature*. Vol. XLIII (March 2005). P.9-64 URL:https://www.cmu.edu/dietrich/sds/docs/loewenstein/neuro_economics.pdf (Last accessed: 25.05.2022)
4. Geiger N. Behavioural Economics and Economic Policy: A Comparative Study of Recent Trends. *Æconomia. History, Methodology, Philosophy*. vol. 6, no 1, 2016. P.81–113. URL:<https://journals.openedition.org/oeconomia/2230#tocto1n1> (Last accessed: 27.05.2022)
5. Grimmerikhuijsen S., Jilke S., Olsen A., Tummers L. Behavioral Public Administration: Combining Insights from Public Administration and Psychology. Working Paper. URL:<http://research.ku.dk/search/?pure=files%2F144008140%2FBehavioralPublicAdministration.pdf> (Last accessed: 27.05.2022)
6. Kahneman D., Tversky A. Prospect Theory: An Analysis of Decision Under Risk. *Econometrica*. 1979. vol. 47. P.263-291 URL:<https://www.uzh.ch/cmsssl/suz/dam/jcr:00000000-64a0-5b1c-0000-00003b7ec704/10.05-kahneman-tversky-79.pdf> (Last accessed: 27.05.2022)
7. Mintrom M., Herbert A. Simon, Administrative Behavior: A Study of Decision-Making Processes in Administrative Organization. *The Oxford Handbook of Classics in Public Policy and Administration*. Edited by Martin Lodge, Edward C. Page, and Steven J. Balla. 2016. DOI:10.1093/oxfordhb/9780199646135.013.22
8. OECD. 2019. Delivering Better Policies Through Behavioural Insights. URL:<https://www.oecd.org/gov/regulatory-policy/delivering-better-policies-through-behavioural-insights-6c9291e2-en.htm> (Last accessed: 27.05.2022)

POLINA SYDOROVA,

student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Administration of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

ПОЛІНА СИДОРОВА,

студентка Навчально-наукового інституту публічного управління та адміністрування Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Науковий керівник: Євген Гребонько, доктор філософії в галузі публічного управління та адміністрування, заступник директора з виховної роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та адміністрування Київського національного університету імені Тараса Шевченка

DETERMINING THE MOST EFFICIENT RATIO OF AUTHORITARIAN AND DEMOCRATIC PUBLIC ADMINISTRATION STYLE IN THE CONTEXT OF INCREASING ITS PRODUCTIVITY

**ВИЗНАЧЕННЯ НАЙЕФЕКТИВНІШОГО СПІВВІДНОШЕННЯ АВТОРИТАРНОГО ТА ДЕМОКРАТИЧНОГО
СТИЛЮ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ**

Важливість цієї публікації обумовлена насамперед тим, що стиль державного управління займає надзвичайно велику роль у сучасному суспільному розвитку. Концептуальні основи створення системи управління пронизують всю ієрархію управління, тому ефективність та результативність публічної діяльності визначає саме стиль публічного адміністрування. Він є ключовим елементом у розв'язанні проблем ефективності державного управління. Стиль управління формує широкий спектр політичних та освітніх засобів морального стимулювання, організаційну культуру та сприяє залученню громадян до участі у соціальному управлінні посилюючи роль людського фактору. Стрімкий та динамічний розвиток сучасності та трансформаційні процеси в державі, зумовлюють появу нових стилів публічного управління, через що розуміння природи як демократичного, так та авторитарного стилів управління набуває особливої актуальності.

Ключові слова: державне управління, демократичний стиль управління, авторитарний стиль управління, інтенсифікація.

There are several approaches to the problem of classifying styles and distinguishing them on various principles. They cannot always be independent of one another, but they usually overlap and differ in underlying ideas. It is divided in four different approaches:

- 1) Individual (defined by seeing the individual peculiarities of a manager as the main determinant of style);
- 2) Behavioral (connects a manager's behavior in activity situations, structures of production tasks, as well as to professionalism, relations, and motives of employees);
- 3) Complex (expressed to summarize the most common determinants of style);
- 4) Structural-functional (characterized by the statement of the internal organization of the style, sometimes without specifying its number) [1].

At the same time, society must have solid guarantees, reliable mechanisms, and regulators that would ensure the activity of people in the necessary direction of forms methods and procedures. Thus, the style of public administration must be composed of such elements as:

Functional and organizational characteristics which determine the legal status and place in the hierarchy of the governing system by the state administration;

Legally enshrined forms, methods, and procedures used by the management and their staff;

Realistic revealed general cultural, professional, and personal qualities of the administrative staff, which help to form the social and psychological mechanisms of management.

The public administration style is the cause of achievement of employees' performance. Moreover, employee achievement (low or high achievement) motivates an executive to use a particular style. There are two methods for measuring management style:

Through identification of individual management features used by the supervisor about his subordinates.

Through the theoretical development of a set of typical requirements to the manager's behavior, aimed at the integration of employees and their use in achieving organizational goals.

The authoritarian leadership is called monotheistic leadership, and it is one type that involves the centralization of decision-making authority. Authoritarian leaders take all decisions themselves [2]. They don't consult with their team or let them make decisions. This style of leadership leads to the development of conflict situations in the team and creates mutual distrust among the employees. The most important methods of authoritarian management are:

- Punishment;
- Penalties;
- Appreciation;
- Deprivation of various privileges.

Conversely, democratic leadership gives to a hierarchical subordinate an equal chance to participate in the decision-making process about what to do and how doing it. The leader constantly relies on a group of like-minded people within the presidium in his work, always speaks about the creation of the necessary conditions, and is respectful of the people.

It is important to understand that a pure style of leadership is rarely encountered in public administration. Therefore, it is impossible to say that the authoritarian style is ineffective, and the democratic style is free of flaws.

The authoritarian style of leadership has more drawbacks, namely stifling initiative, lack of publicity, etc., but there is an advantage of saving time. The democratic manager takes most risks of a positive nature, directed at the humanization and democratization of management, but there is a problem with the amount of time spent on collegiality [3].

Therefore, public administration may be a dominant style of leadership. So, the leader of public management can change the external ways and methods of behavior naturally. Requiring both authoritarian and democratic style details in case the basic style of leadership does not meet the requirements of the current situation.

The high rate of moral aging and constant change forces managers to be constantly prepared for technical and organizational reforms, as well as changes in leadership style. Moreover, since there are no universal management styles in public administration, the main requirement is to integrate them [4].

The administration style plays a great motivational role because it has a considerable impact on the behavior of employees and, as a result, on the efficiency of public administration. Nevertheless, it is beneficial to use a certain style in different situations. So, a professional obliged to competently use all the style and know when to use each. Such an approach increases the efficiency of management and chances to achieve good results.

References

1. Style, C. (2019). Conclusion Top Strategic Leadership: The Critical Difference. London: Routledge [in English].
2. Oliver, C. (2016). Board Leadership: Innovative Approaches to Governance. Pfeiffer Wiley, 155, pp. 1–8 [in English].
3. Murray, A. (2009). What is the difference between management and leadership? New York: Harper Business [in English].
4. Welford, R. (2016) Shared environmental values and organizational effectiveness. London: Routledge [in English].

ОЛЕНА СТЕПАНЕНКО,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OLENA STEPANENKO,

*postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<http://orcid.org/0000-0002-9370-4925>*

Науковий керівник: Ольга Петроє, доктор наук з державного управління, професор, завідувач відділу дослідницької діяльності університетів Інституту вищої освіти НАПН України

АЛЬТЕРНАТИВНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ ЯК ЕТАП ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВИ

ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION OF PUBLIC LAW DISPUTES AS A STAGE OF GLOBAL TRANSFORMATION OF THE STATE

The development of the state in accordance with the trends of world transformations requires global change. Finding alternative ways not only to settle public-law mergers, but also to build relationships. The regulation of each sphere of legal relations creates additional obstacles in the development of the state. That is why the tools given to the parties in gaining control over their disputes and the opportunity to resolve them with the support of the state create the groundwork for global transformation. Both society and the state have all the rules for the introduction of effective tools of cooperation. Such a campaign will help restore trust and establish cooperation. There are new challenges in a new world and the transformation process of the state must takes all of them into account.

Keywords: alternative dispute resolution, public law.

Публічне управління є одним зі стовпів функціонування держави [1]. В той же час його структура, функції або форми взаємодії змінюються в часі. Досі на правову структуру державного управління найбільше впливав зв'язок державного управління правовими нормами, поява самоврядування і процес інтернаціоналізації та публічності, що триває нині. Сприяння широкому розвитку альтернативних способів врегулювання спорів дозволить не лише трансформувати державні підходи до врегулювання публічно-правових спорів, а й зміцнити довіру до держави як її громадян так і міжнародних партнерів [2]. Звернення до незалежних посередників з метою пошуку шляхів врегулювання ситуації щодо якої сторони самостійно не можуть віднайти рішення є показником трансформації держави. Посередники спонукають сторони до вивчити власні інтереси та один одного.

Докладання державою зусиль для впровадження альтернативного врегулювання спорів (АВС) передбачає застосування засобів та механізмів, що утворюють процедури вирішення та позасудового врегулювання спорів, що виникають між суб'єктами правовідносин. Такий підхід створює умови для вирішення конфлікту за найменших витрат для всіх його учасників.

Для того, щоб застосування АВС набуло широкого розповсюдження, довіри та застосування, необхідним елементом є зміна бачення ролі держави. Глобальні зміни вимагають від держави не лише правового та територіального захисту, а також міждисциплінарного підходу у врегулювання конфліктів. Відтак не лише інструменти сили та права, а й врахування інтересів сторін, а у їх особі представників державних інституцій, громадян та інвесторів. Врахування інтересів щодо безпечного, надійного та контрольованого самими сторонами та посередником процесу є сучасним запитом людства у часи неспокою та постійних змін.

Трансформація підходів до пошуку рішень на рівні держави є свідченням готовності держави враховувати інтереси соціуму, а відтак і визнання зміни свого статусу, своєї ролі та впливу. Саме спроможність держави не прийняти якомога більше нормативно-правових актів у

сфері суспільних правовідносин, а створити умови, що дозволять учасникам цих правовідносин самостійно їх вибудовувати. Відпускаючи контроль зі сторони держави, вона надає його тим, хто безпосередньо впливає на ситуацію – сторонам. Така трансформація держави дозволить адаптувати систему управління до сучасних викликів і зробити її гнучкою, співвідносною із тенденціями у світі та вимогами громадян.

Альтернативні способи вирішення спорів мають практичну цінність та забезпечують якісне і своєчасне врегулювання спору, тому надзвичайно актуальним питанням є імплементація таких механізмів до правової системи України [4]. Важливим завданням у цьому контексті є ідентифікація та закріплення норм правового регулювання альтернативних способів вирішення публічно-правових спорів, які б максимально сприяли захисту прав, свобод та законних інтересів громадян.

Особливої актуальності ці питання і завдання набувають у сучасних умовах повномасштабного воєнного вторгнення РФ на територію України, внаслідок якого в нашій державі введено правовий режим воєнного стану, яким можуть обмежуватися певні конституційні права і свободи людини і громадянина, а також вводиться тимчасові обмеження прав і законних інтересів юридичних осіб в межах та обсязі, що необхідні для забезпечення можливості запровадження та здійснення заходів правового режиму воєнного стану [5], що може складати додаткові труднощі та конфлікти в системі публічно-правових відносин.

Список використаних джерел

1. Niewiadomski Z. Pojęcie administracji publicznej, [w:] Instytucji prawa administracyjnego. System prawa administracyjnego, Warszawa, 2015, s. 4.
2. Niewiadomski Z. Prawo administracyjne. Podstawowe instytucje, Warszawa, 1968, s. 16.
3. Токарева К. С. Альтернативне вирішення адміністративно-правових спорів в Україні. Наукові записки. Серія: право. 2020. Випуск 8. Спецвипуск. С.77-82. https://www.cuspu.edu.ua/images/nauk_zapiski/pravo/8_spec_2020/77-83.pdf
4. Про правовий режим воєнного стану. Закон України. № 389-VIII від 12 травня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

ДАР'Я СУХАЦЬКА,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

DARIA SUKHATSKA,

*postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5280-1924>*

Науковий керівник: Сивак Тетяна, д.держ.упр., доцент

НАЦІОНАЛЬНИЙ НАРАТИВ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

NATIONAL NARRATIVE AS A TOOL OF NATIONAL SECURITY

Substantiating the priority of the national narrative in the public administration of Ukraine, it is necessary to pay special attention to its role in the context of national security. National narratives have often served to mobilize the masses for war by providing myths and distorted interpretations of the past, while conversely wars were major sources for producing national narratives. Because national history is very likely to remain a central topic in history education, albeit in ways that differ from how the topic was used fifty years ago.

In the process of reproducing the Ukrainian narrative, there is a strong need to ensure that the interests and functionality of public authorities provide only administrative and resource support for such activities, without interfering in the narrative creation process, due to obvious political conflicts of interest.

Narrative exists to denote the manner of storytelling, the presentation of certain facts and events in the author's work, ie a certain information product. The national narrative is an important tool for ensuring national security.

Keywords: narrative, strategic narrative, communication, national security.

Обґрунтовуючи пріоритетність національного наративу в державному (публічному) управлінні України, необхідно звернути особливу увагу на його роль у контексті забезпечення національної безпеки. Російські пропагандисти, повсякчас, намагаються демонізувати образ України в очах Заходу, намагаючись продемонструвати, що Україна, нібито не є демократичною державою, а, навпаки, схиляється до авторитаризму. У рамках цього наративу можна виокремити наступні фейки:

- в Україні існує жорстка система цензури для тих, хто не згоден з правлячою системою;
- в Україні постійно нехтують правами етнічних меншин, не лише росіян;
- загалом в Україні вкрай низький рівень дотримання прав людини: вона порушує економічні, соціальні, політичні, культурні права громадян, а також займається героїзацією нацистських злочинців [1].

Етимологічно, термін «наратив» має латинське походження (лат. *narrare* – розповідь, оповідання). У літературознавстві воно позначає нову методику і теорію літературного твору (інтертекстуальність, неориторика), що орієнтована на художній дискурс як виняткову мегасистему з авторсько-читацьким кодом, метатекстовим потенціалом, націокультурними константами [2, с. 70].

Окрім того, можемо зауважити, що наративи – це змістовне, контентне ядро стратегічних комунікацій в цілому і публічної дипломатії, зокрема, адже вони ґрунтуються на правдивих переконаннях, реальних фактах і комунікуванні діями. На відміну від пропаганди, особливо ворожої, що становить основу антиукраїнських наративів в умовах наративних воєн. Власне, виходячи із протистоянь України з Російською Федерацією, варто вказати, що саме наративна війна лежить в основі інформаційної складової гібридної війни, що триває вже кілька років. Адже саме конфлікт наративів двох держав стоїть на інформаційному порядку денному. І кожна

з держав намагається використовуючи власні наративи переконати міжнародну громадськість у власній правоті та перемозі у цьому воєнно-інформаційному протистоянні.

Найбільшого рівня дослідження особливості творення наративів, а також їх зміст, специфіка та методика розробки було розроблено та запропоновано у «Білій книзі. Наративний розвиток коаліції. Операції» [3, с. 9]. Цей документ було розроблено в допомогу здійснення інформаційних операцій НАТО. Науковці-дослідники НАТО пропонують наративи розглядати через своєрідну «дугу розповіді», що пояснюється різноманітністю теорій про форми, зміст і структуру різних типів наративів.

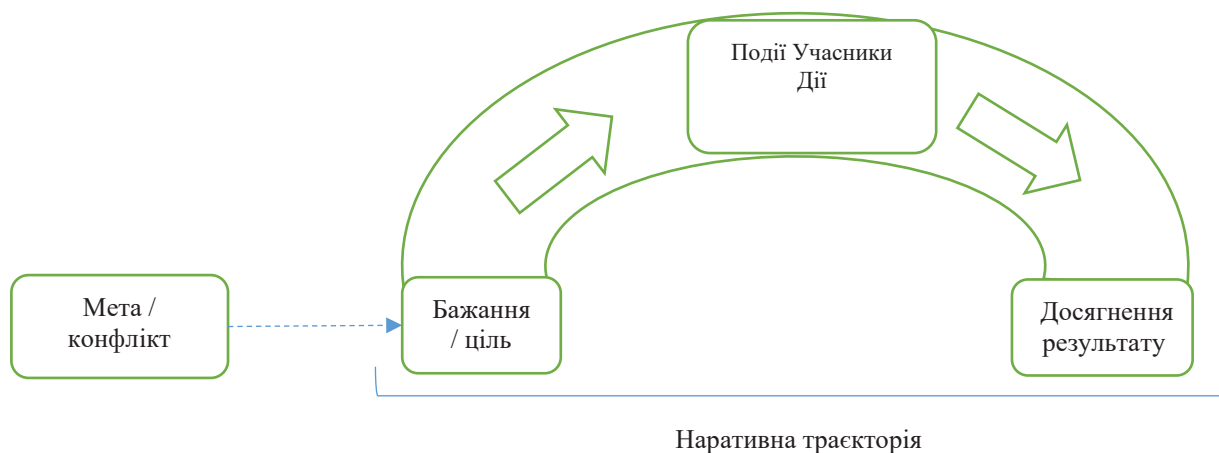

Рис. 1.1. Складові наративу як процесу

* Джерело: адаптовано та доопрацьовано автором [3, с. 10].

Наративна траєкторія, що є основою формування та трансляції наративу, яка передбачає використання т.з. наративного пейзажу, що визначається як своєрідна метафора для опису подій у конкретному соціальному, політичному, воєнному чи економічному середовищі. Він є частиною інформаційного середовища та містить суб'єкта (натарора), цільову аудиторію (адресата нарації), а також теми, історії, легенди, персонажі, символи, їх зображення та передачу через різноманітні засоби масової комунікації (усні, друковані, електронні та аудіовізуальні). Кожен окремих наратив розглядається як система запланованих історій, що взаємодіють у певній соціальній сфері.

Отже, можемо узагальнено представити визначення терміну «національний наратив» – це макророзповідь про власну державу, її історію, мову, культуру, традиції, досягнення та перспективи розвитку, який має тісний зв'язок з ідеологією держави та є її своєрідним інструментом у формуванні «картини світу» у свідомості власних та іноземних громадян.

Таким чином, підкреслимо, що національний наратив є важливим інструментом забезпечення національної безпеки. Оскільки, у загальній системі державного (публічного) управління національна безпека забезпечує стан, за якого відсутні або локалізовані реальні внутрішні та зовнішні загрози національним цінностям.

Список використаних джерел

1. Команда VoxCheck. Україна – неліберальна держава: огляд проросійських наративів в німецьких та італійських медіа. URL: <https://voxukraine.org/ukrayina-neliberalna-derzhava-oglyad-prorosijkskyh-paratyviv-v-nimetskyh-ta-italijskyh-media/> (дата звернення: 30.05.2022).
2. Римар Н.Ю. Наративні стратегії художнього розповідання: теоретико-методологічний аналіз. Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2014. № 10. Т. 1. С. 70–73.
3. White Paper Narrative Development in Coalition Operations v 1.0, 01 September 2014.
4. Про національну безпеку України : Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 30.05.2022).

ДМИТРО ТКАЧУК,

аспірант кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

DMYTRO TKACHUK,

*postgraduate student of the Department of Public Administration, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-3479-2770>*

Науковий керівник: Юрій Рубан, к.т.н., доцент, доцент кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

THE ROLE OF THE NATIONAL MINORITIES OF UKRAINE IN THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE ETHNOPOLITICS IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION PROCESSES

The role of the national minorities of Ukraine in the formation and implementation of state ethnopoltics is connected with a number of issues, including theoretical and methodological character. One of the main problems in developing such a theory is the construction of its basis, the starting point for the development of which is to define the concept of national minorities and state policy in this field. Despite the large number of works devoted to the implementation of state ethnopoltics and the interests protected by law, it should be noted that in the available scientific literature there is no well-established, full definition of this concept and consideration of issues of state policy in the field of national minorities. The purpose of the article is to review and streamline the established directions and approaches to the definition and implementation of state ethnopoltics formed by certain criteria in the doctrine of public administration, to highlight their heterogeneous and common nature in order to develop a holistic view of the ways of understanding the specified concept and their classification and definition.

Keywords: ethnicity, community, politics, ethno-politics, globalization, the state.

Активні процеси глобалізації та курс України на вступ у Європейський Союз зумовлює необхідність корекції та оновлення етнонаціональної політики сучасної України. Міжнародні економічні відносини й міграційні процеси характеризуються уніфікацією культурного простору, втратою духовного осердя націй та етнічних спільнот. Саме в умовах глобалізації, яка несе загрозу розмивання меж культурної окремішності націй, утворення феномену цивілізаційного синкретизму, гуманітарна політика держави повинна характеризуватися виразним національно-культурним змістом, що дозволить значно зміцнити свої стратегічні та зовнішньополітичні позиції.

Метою нашого дослідження є розгляд та аналіз основних напрямків розвитку сучасної української державної етнополітики в стрімких умовах світових процесів глобалізації, та особливості її впровадження.

Необхідність правильного та ефективного розуміння етнополітичних процесів у контексті світової інтеграції та глобалізації, ризикує деетнізацією українців при ще неповному державному утворенні, що є одним із пріоритетів сучасного українського суспільства та держави, оскільки в сучасних етнополітичних процесах виникло багато нових викликів та нагальних проблем. Сьогодні існують значні суперечності між глобалізацією соціально-економічного та культурного життя, з одного боку, та етнізацією з іншого.

Проблема зворотного впливу цих тенденцій є однією з найбільш складних рис сучасних етнополітичних процесів. Вплив глобалізації на етнічну життя суспільства призводить, з одного боку, до виникнення тенденцій у багатьох напрямках, з одного боку, до посилення

етнічної консолідації і інтеграції, а з іншого – до процесів асиміляції і відчуження. Тому в контексті глобалізації необхідно сформулювати здорову державну політику, щоб усунути існуючі загрози об'єднанню суспільства і його етнічних особливостей, а також створити відповідні механізми для захисту національного простору. Сучасні тенденції і процеси глобалізації безпосередньо впливають на безпеку української держави, зокрема на підтримку конституційного ладу, територіальної цілісності [2, с. 26].

Саме тому зовнішня і внутрішня політика нашої країни повинна бути чітко орієнтована на забезпечення і підтримку власної державності і суверенітету, незалежно від інтересів політичних сил як в країні, так і за її межами, що вимагає формування обережних, пріоритетних національних інтересів, які будуть відображати потреби всього суспільства, але не його окрема частина або група [3, с. 52]. Також у часи глобалізації зростає потреба у збереженні національної та етнічної ідентичності як умови збереження ідентичності та самовизначення. Успіх цих заходів залежить від спільних зусиль державних органів, політичних партій, громадських організацій, національних меншин та широкої громадськості. Відсутність належної уваги до реального впливу глобалізації на етнічні процеси в Україні в майбутньому може призвести до перетворення України в неєвропейську країну, асиміляції нації та практичного зникнення всієї української культури.

Створення та реалізація державної етнічної політики є одним із найважливіших питань у контексті глобалізаційних процесів та сталого розвитку. Відповідно до проекту Стратегії сталого розвитку України до 2030 року, однією з цілей є забезпечення сталого розвитку регіонів на основі збереження національних цінностей та культурних традицій. Тому в 2030 році держава повинна забезпечити створення єдиного національного інформаційного та культурного простору та захист його від негативного впливу геополітичних факторів та глобалізаційних процесів. Ми повинні забезпечити охорону та збереження існуючої світової культурної та природної спадщини та активізувати зусилля щодо розширення переліку об'єктів на території України, а також необхідності підтримки розвитку української культури та підтримки культур народів України [4, с. 135].

Одним із завдань Української держави в умовах євроінтеграції та глобалізації є створення умов для потенційних іммігрантів з інших країн сприймати українську культуру та мову не як щось чуже і вороже, а як визнане і своє. Важливо працювати з українцями за кордоном, для чого доцільно розробити спеціальну програму, адже необхідно створити позитивний імідж українців за кордоном. Прояви етнічної та культурної ідентичності українських трудових мігрантів, які сприяють взаємовідносинам культури та нації є, а це означає, що більше іммігрантів буде адаптовано до України. Одне з головних завдань – підтримка іміджу українців в Україні – на рівні побуту [1, с. 228].

Отже, можна зробити висновок, що глобалізація має значний вплив на етнічні та політичні процеси в Україні, які виражаються як потреби національних меншин в Україні, так і етнічних українців створювати умови, необхідні для збереження етнічної та національної ідентичності, особливо в рамках формування європейської ідентичності.

Список використаних джерел

1. Андріяш В.І. Державна етнополітика України в умовах глобалізації: монографія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 328 с.
2. Антонюк О.В. Основи етнополітики: навч. посібник для студентів ВУЗів. К.: МАУП, 2005. 432 с.
3. Енциклопедія державного управління. Том 1: Теорія державного управління / В.М. Князев, І.В. Розпутенко та ін. К., 2011. 748 с.
4. Етносоціологія. Етнічна динаміка українського суспільства: навч. посібник / В.П. Трощинський, К.Ю. Галушко, О.А. Малиновська, А.А. Попок та ін. К.: Видавництво НПУ ім. М.П. Драгоманова, 2010. 356 с.

ЯНА ФЕНЮК,

аспірантка кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

IANA FENIUK,

postgraduate student of the Department of Regional Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Володимир Бодров, д.е.н., професор, професор кафедри регіональної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПОДАТКОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК БАЗОВА СКЛАДОВА ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

TAX LIABILITY AS A BASIC COMPONENT OF FISCAL POLICY

Globalization trends of the latest realities are changing business models and technologies, they require the formation of new international standards, with an agreed procedure for taxation of corporate income at the international level, in the legislative field. One of the first clear mechanisms influencing globalization on income tax regimes is double taxation agreement, but now it need to be updated and revised to reflect the existing realities of international tax law. The author pays special attention to the category of «tax responsibility» as a fundamental basis of fiscal policy, which must be applied through the tools of business social responsibility.

Keywords: Tax liability, double taxation agreement, corporate income, international tax law, tax revenues.

Глобалізація сьогодні вказує на тенденцію значного підвищення темпів інтеграції національних економік та ринків, що значно прискорилося останнім часом. Все частіше постає питання користі та об'єму впливу глобалізаційних процесів на внутрішню економіку країни та безпосередньо фінансову політику. Таке явище як офшоризація, є наслідком глобалізації, воно активізує міжнародний рух капіталу, трудових ресурсів, промислових баз з місць з високим рівнем «утримань» до юрисдикцій з більш низькими альтернативними видатками. За таких реалій, міжнародне податкове законодавство, в першу чергу, зазнає постійної трансформації та залежить від міжнародної кооперації та тенденцій в сфері фінансової політики. Це прямо впливає на міждержавний рівень співпраці та в цілому діяльності наднаціональних організацій та структур, глобальна економіка вимагає від країн співробітництва в податковій сфері в цілях захисту власного податкового суверенітету. Як відмітили лідери Великої двадцятки «враховуючи наші внутрішні проблеми, ми дійшли до висновку, що принцип багатосторонніх відносин має більше значення в ситуації та залишається кращим методом боротьби з викликами глобальної економіки» [G-20, 18-19 червня 2012 року].

Одним з перших явних механізмів впливу глобалізації на режими оподаткування прибутків є договори щодо уникнення подвійного оподаткування. За довгої практики застосування таких договорів були розроблені загальні принципи та стандарти, які як правило, націлені на уникнення подвійного оподаткування прибутків трансграничних операцій. Економічний розвиток вносить свої «нові», постійно трансформуючі тенденції, і на сьогодні, головним чином, мінімізація оподаткування та вивід капіталу пов'язані з ситуаціями, коли взаємодія фінансових методів та правил стає причиною подвійного неоподаткування або неповного оподаткування. В цій сфері з'являється все більше так званих «схем», що призводять до несплати податків та загалом до агресивної оптимізації оподаткування. За умови постійно трансформуючого міжнародного податкового середовища, занепокоєність щодо подвійного оподаткування виникає в площині розподілу прав щодо оподаткування між країною походження прибутку, доходу та країною-резидентом.

На сьогоднішній день між Україною та іншими державами діють сімдесят чотири міжнародні двосторонні міжурядові конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування, дві з яких були вчинені Урядом СРСР, які діють відповідно до ст. 7 Закону України «Про правонаступництво України» до дня набрання чинності нових договорів, укладених Україною [2].

Вищезазначені конвенції/договори оперують поняттям резиденство, де визначається, що резидент, це особа, яка має в одній із двох держав у своєму розпорядженні постійне житло; якщо вона має у своєму розпорядженні постійне житло в обох країнах, вона вважається резидентом лише тієї держави, в якій вона має більш тісні особисті й економічні зв'язки, так званий, центр життєвих інтересів. І це надважливе поняття, яке дає можливість інтерпретувати його у різних значеннях. На думку автора, центр життєвих інтересів, не можливий без економічної присутності, а це, в свою чергу, база оподаткування, показник фіскальної сфери.

Договори щодо уникнення подвійного оподаткування ефективно регулюють подвійне оподаткування, проте все частіше виникає питання, що вони не запобігають подвійному неоподаткуванню, яке з'являється в результаті взаємодії більше ніж двох сторін-країн. Невідповідність податкового законодавства або не надання своєчасної та конкретної інформації щодо податкового планування мають негативний вплив на існуючі правила, особливо коли використовуються, так звані, підставні компанії.

Додатково, особливим викликом є розповсюдження та поступовий перехід до цифрової економіки, де існує складність процесу виявлення юрисдикції, в котрій формується виручка/прибуток підприємств та яким чином співставляється представлення джерела прибутку і резиденства. Послуги та цифрові продукти, які можуть постачатися шляхом інтернет-ресурсів, надають компаніям можливість знаходитися в місцях географічно віддалених від фізичного місця знаходження їх споживачів, та, як наслідок, важкість оцінити для податкових органів об'єм та якість наданої послуги за реальним місцем виробництва та споживання. Цей інструмент відкрив для компаній можливості зниження свого податкового навантаження. Сутність проблеми, навіть не в існуванні офшорів, та юрисдикцій, що пропонують низькі податкові ставки, а в тому, що відбувається штучне відділення оподаткованого прибутку, від діяльності, що його генерує.

Міжнародне податкове законодавство визначає термін податкова відповідальність, як вид юридичної відповідальності та настає за порушення встановлених державою податкових норм, і тягне за собою покарання, у вигляді накладення різного виду відповідальності або може бути визнане правомірним, через механізм податкової оптимізації, це залежить від конкретної юрисдикції. Автор пропонує приділити категорії «податкова відповідальність» особливу увагу як фундаментальної основи фіскальної політики через інструменти соціальної відповідальності для бізнесу. В українському законодавстві податкова відповідальність визначена у ч.2 ст. 111 Податкового кодексу України у вигляді фінансових санкцій (штрафів) та/або пені [3], таким чином працює лише у формі покарання. Договори про уникнення подвійного оподаткування, система обміну конфіденційною інформацією (Common Reporting Standart), обов'язкова бухгалтерська та аудиторська щорічна звітність, підтвердження економічної присутності у юрисдикції, де відбувається оподаткування прибутків (Economic substance regulation), це все неповний перелік інструментів, що обмежують та зобов'язують бізнес дотримуватися міжнародного податкового законодавства. Звідси, податкова відповідальність, це виключні обмеження та рамки діяльності, у відповідь на це бізнес знаходить великий перелік варіантів оптимізації, а іноді агресивної несплати податків. Для економіки країн, що розвиваються, податкові надходження є одним із ключових доходів бюджету.

Статистичні дані завжди надають питанню актуальності або ні, фактичні цифри це результат, так от українські реалії сьогодення свідчить, що за період воєнного стану відбулося збільшення податкових надходжень до бюджету. Протягом січня – квітня поточного року до зведеного бюджету надійшло (сальдо) 344,7 млрд грн за платежами, що контролюються ДПС. Це на 74,6 млрд грн, або 27,6%, більше, ніж у січні – квітні 2021 року [4]. Зважаючи на це,

можна зробити висновки, що висока соціальна відповідальність, яка значно виросла в період воєнного часу, прямо пропорційно вплинула на податкову відповідальність. Звичайно, не варто нівелювати такими чинниками як інфляція, зниження податкового тягаря, внаслідок воєнного стану, але з впевненістю можна стверджувати, що необхідно створювати умови для залежності податкової та соціальної відповідальності бізнесу. Бізнес повинен розуміти, що сплачуючи податки, він формує інвестиційно привабливе економічне середовище та забезпечує раціональне функціонування соціальної сфери.

Підсумовуючи, глобалізаційні тенденції новітніх реалій, це бізнес моделі та технології, що змінюються, вони ставлять вимогу до формування нових міжнародних стандартів, з погодженим порядком оподаткування корпоративних доходів на міжнародному рівні, в законодавчій площині. Міжнародні двосторонні міжурядові конвенції (угоди) про уникнення подвійного оподаткування, це інструмент, який потребує оновлення відповідно до нових викликів фіскальної політики держави. Зосереджено увагу, що податкова відповідальність, це унікальний інструмент заохочення сплати податків, в юрисдикції походження прибутку, але його варто застосовувати не лише через механізми покарання, а через сприяння та взаємозв'язок з соціальною сферою.

Список використаних джерел

1. Дубровский В., Черкашин О., Гетман. О. Порівняльний аналіз фіскального ефекту від застосування інструментів ухилення/уникнення оподаткування в Україні: нові виклики // Інститут соціально-економічної трансформації – Київ, 2020.: URL: <http://www.visnuk.com.ua/uploads/media/file/2020/10/15/511abe042e29b50d054719df87b29acff11922c8.pdf> (дата звернення 01.06.2022)
2. Чинні двосторонні міжурядові угоди (конвенції) про уникнення подвійного оподаткування. Державна податкова служба України. 2022. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/mijnarodne-/chinni-dvostoronni-mijuryadovi-ugodi--konventsii--pro-uniknennya-podviynog/> (дата звернення 02.06.2022)
3. Податковий кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення 01.06.2022)
4. Державна податкова служба України: Протягом січня – квітня 2022 року платники перерахували до зведеного бюджету 344,7 млрд гривень URL: <https://tax.gov.ua/media-tsentr/novini/581660.html> (дата звернення 02.06.2022)
5. Ящук С.П. Напрями трансформації національних податкових систем в процесі створення світової інфраструктури податкового регулювання // Київ, 2015 – N 17 – С .74-78.

ОКСАНА ШИМКО,

аспірантка кафедри Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OXSANA SHYMKO,

graduate student of the Department of Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0003-1661-2776>

Науковий керівник: Лілія Гонюкова, д.держ.упр., професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН

**COOPERATION BETWEEN CIVIL SOCIETY AND THE STATE IN THE FIELD OF EDUCATION IN UKRAINE:
CURRENT STATE**

The author investigated that the development of the educational sphere is the arena of multifaceted partnership of government agencies with higher education institutions, teachers, parents, students, potential employers and civil society organizations. The author emphasizes that today civil society and the state are interdependent and interconnected phenomena. The author emphasizes that the interaction of the state and civil society is especially important in the work of one of the functions of the educational system, namely socialization and integration of citizens, and includes certification of society, its modernization and preparation of young people for future work. The author draws attention to the fact that after the start of the full-scale war of the Russian Federation against Ukraine to keep the educational front has become extremely important. The author emphasizes that the educational front is fighting for the future of Ukrainian education and the generation of a strong, invincible Ukrainian nation at an extremely difficult time for the country! The author notes that civic organizations are also involved in the struggle, a striking example is the public organization «Osvitoria». The author also emphasizes that the state is not standing aside, but for its part is trying to make efforts to reform the education system in accordance with new challenges.

Keywords: civil organizations, state, interaction, education, reform.

Розвиток освітньої сфери є ареною багатогранного партнерства державних органів з закладами вищої освіти, викладачами, батьками, студентами, потенційними роботодавцями та громадянськими організаціями. Однією з основних тенденцій сьогодні є значне збільшення кількісних та якісних інститутів громадянського суспільства, зростання його ролі в соціально-економічному розвитку. На сьогоднішній день громадянське суспільство і держава – взаємозалежні та взаємопов'язані явища. При цьому держава виступає як виконавець волі суспільства і для цього має відповідні інструменти управління державними справами [4, с. 89]. Громадянське суспільство можна сказати, що стоїть над державою, виконує її накази та відповідає на її запити.

Утвердження суверенітету держави, формування громадянського суспільства потребують науково обґрунтованого підходу до розвитку системи освіти та управління нею. Принципові зміни в цілях і цінностях суспільної свідомості, реформування економіки на ринкових засадах призвели до зміни об'єктів і суб'єктів управління та потребують нової методології взаємодії держави і суспільства в усіх сферах, у тому числі в освіті. Взаємодія включає взаємозв'язок і скоординовані дії між суб'єктами, цей зв'язок змінює їхній стан. Узгоджена дія між суб'єктами свідчить про те, що вона має цільове спрямування. Узгодженість означає, що суб'єкти мають рівноправний характер взаємодії влади і суспільства та його зміст.

На думку вченої Г. Маринченко, Україна має свою особливу історію, свої освітні потреби та вимоги, свою академічну спадщину, сильні сторони якої потрібно визнавати, цінувати й піклуватися про них [1, с. 61]. Але за будь-яких обставин необхідне динамічне бачення академічної сфери – розуміння творчої ролі, яку освіта може і повинна відігравати у соціальному,

економічному та культурному розвитку українського суспільства, а також бачення того, які знання та необхідні навички для вирішення проблем країни в мінливому світі. І тому, можна констатувати, що нашій країні потрібен набір стратегій, спрямованих на найефективніше вирішення цих проблем: як перетворити університети на центри інновацій і як це зробити в умовах значного скорочення державного фінансування.

Доцільно підкреслити, що громадянське суспільство покликане відігравати особливу роль у вирішенні цих проблем. Сьогодні інституційна автономія та самоврядування є фундаментальними принципами сучасної освіти у суспільстві. Вони є життєво важливими для ефективності освітніх закладів та їх здатності швидко реагувати на новітні наукові досягнення, потреби зацікавлених груп (студентів, викладачів, органів влади та інших представників суспільства і держави) та мінливі потреби ринкової економіки. Звичайно, держава через департамент освіти відіграє важливу роль у розробці політики, дотриманні академічних стандартів (ліцензії, акредитації та атестації), а також у розподілі виділених державних коштів. Але гострою потребою в цих умовах є розвиток ефективного управління освітою.

Варто погодитись з думкою дослідника Р. Щокіна, який вважає, що у освітній діяльності, щоб стати активним членом громадянського суспільства, важливу роль відіграють органи державної влади, особливо на обласному та районному рівні, оскільки вони мають найбільший потенціал для ефективної взаємодії на місцях з громадськими організаціями, партіями, об'єднаннями, окремими громадянами під час удосконалення навчально-виховного процесу [6, с. 42]. В свою чергу дослідниця Я. Тицька акцентує свою увагу на тому, що державні освітні структури частіше мають формальний характер, не маючи впливу на освітні процеси, оскільки не володіють необхідними і достатніми повноваженнями. Зокрема, наглядові ради шукають додаткові кошти для шкіл, залучаючи організації та громадян для покращення умов навчання, зміцнення матеріально-технічної бази тощо [5, с. 57]. Проте свою діяльність вони не поширюють на визначення перспектив розвитку закладів освіти, контроль за діяльністю керівників та педагогічних працівників установ освіти, ефективність його функціонування та витрачання бюджету.

Необхідно наголосити, що одне з найбільших досягнень України полягає у її великій традиції глибокої поваги до навчання та науки. Якщо цю традицію вдасться поєднати з динамічним розумінням освіти як рушія інновацій та трансформацій – із чіткими цілями, стандартами та стратегіями, то процес створення України відкритої, вільної та процвітаючої країни значно прискориться. Особливо важливою є взаємодія держави та громадянського суспільства у роботі однієї з функцій освітньої системи, а саме соціалізації та інтеграції громадянина, і включає атестацію суспільства, його модернізацію та підготовку молоді до майбутньої праці, це тісно пов'язано з вільним розвитком особистості на основі її здібностей і заслуг.

Але, слід звернути увагу на те, що після початку повномасштабної війни Російської Федерації проти України тримати освітній фронт стало вкрай важливим, адже саме навчання допомагає кожному відволіктися та адаптуватися до нових реалій. Необхідно підкреслити, що освітній фронт в надзвичайно складний для країни час, гідно бореться «за майбутнє української освіти та покоління сильної, непереможної української нації!», майже кожен вчитель долучається до волонтерства та захисту країни, вони приймають переселенців у власних школах або чинять опір в окупації.

Наразі варто додати, що громадянські організації також беруть участь у боротьбі, яскравим прикладом є громадська організація «Освіторія», яка займається розвитком освіти в Україні, створенням нових освітніх програм для школярів. На сьогоднішній день основна ціль організації – зробити усе, аби 7 мільйонів дітей, що постраждали від війни, відновили навчання. Доцільно підкреслити, що 25 травня 2022 року, за підтримки Міністерства освіти і науки України «Освіторія» у партнерстві з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) створили платформу про навчання під час війни osvitanow.org. Вона присвячена актуальним освітнім питанням, які

виникають у цей непростий час у батьків, учнів та вчителів. Платформа стає корисним для дітей і вчителів, які вимушено перемістилися в Україні та за її межі. На платформі, окрім освітнього компонента, вчителі зможуть знайти перелік професійних можливостей і вакансії [2].

Необхідно звернути увагу на те, що держава також не стоїть осторонь, а намагається зі свого боку докладати зусиль для реформування системи освіти відповідно до нових викликів. Доцільно підкреслити, що 14 квітня 2022 року, на сайті КМУ було опубліковано розпорядження від 23 лютого 2022 року №286-р «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки». Цим стратегічним документом визначено основні пріоритети системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки країни, він орієнтований на період входження України до Європейського Союзу, що є вкрай актуальним і важливим для нашої країни. Цілі та завдання Стратегії є детальною дорожньою картою для відбудови та продовження реформування системи вищої освіти в післявоєнний період. Виконання завдань, визначених Стратегією, дозволить зменшити деструктивні наслідки, спричинені повномасштабним вторгненням Російської Федерації на територію незалежної України [3].

Підсумовуючи, можна відзначити, що одним із найважливіших завдань сучасності є реформування освітньої системи та участь у цьому процесі громадянського суспільства та держави. Сьогодні Україна відповідно до нових викликів вступає в новий етап розбудови демократичної держави: відбуваються важливі зміни в економіці, механізмах і методах господарювання та суспільному житті. Вказані зміни мають створити сучасну, ефективну систему освітньої сфери, яка задовольнить потреби громадян, економіки та суспільства, зазначена система повинна мати гідну репутацію та бути конкурентоспроможною на внутрішньому та світовому ринку освітніх послуг.

Список використаних джерел

1. Маринченко Г. М., Моцак С. І., Формування комунікативної компетентності майбутніх вчителів історії в умовах дистанційної освіти: інноваційні технології та методи. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2022 р., № 81. С. 58-63.
2. Платформа про навчання під час війни. URL: osvitanow.org
3. Розпорядження від 23 лютого 2022 р. № 286-р. «Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/286-2022-%D1%80#Text>
4. Стан розвитку громадянського суспільства в Україні: шлях протягом 30-ти років та ключові аспекти 2021 року: аналіз. Доп. Київ: НІСД, 2021. 112 с.
5. Тицька Я. О. Державна політика у сфері освіти: правовий аспект. Прикарпатський юридичний вісник. 2018. № 2. С. 55–60.
6. Щокін Р. Г. Мета і цілі державної політики у галузі освіти: сучасний стан бачення проблеми. Право. 2017. № 3. С. 41–46.

Секція 5. НОВА ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

УДК 35.088.6:378.22(477)

СЕРГІЙ АНДРЕЄВ,

*доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри політичних наук і права
Київського національного університету будівництва і архітектури*

SERHII ANDREIEV,

*Doctor of Sciences in Public Administration, Professor of the Department of Political Sciences and
Law, Kyiv National University of Construction and Architecture
<https://orcid.org/0000-0002-8231-8105>*

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

CONCEPTUAL ASPECTS OF IMPROVING THE CONTENT OF PUBLIC ADMINISTRATION EDUCATION IN UKRAINE

The main conceptual problems related to the formation of the content of public administration education in Ukraine are considered. The abolition of the field of knowledge and specialty «State Administration» in 2015–2016 had a negative impact on the quality of professional training of managerial staff for the public sector. The current Ukrainian standards of higher education in the specialty «Public Administration» do not have the necessary list of competencies and learning outcomes of students in public administration, its theoretical, methodological, systemic, legal, organizational and other principles. The priority conceptual direction of improving public administration education in Ukraine is a symbiosis of the classical (bureaucracy) model of state administration, approaches to strategic and anti-crisis governance, as well as new management tools aimed at improving the efficiency and effectiveness of the state apparatus. In the strategic perspective of our country, it is necessary to restore the field of knowledge and the specialty «State Administration» in accordance with the established procedure.

Keywords: higher education, state administration, public administration, public management, competence, professional training.

Необхідність вирішення комплексу проблем щодо відновлення та розвитку незалежної Української держави у повоєнний період актуалізує потребу у кваліфікованих державно-управлінських кадрах.

Після скасування в Україні у 2015–2016 рр. галузі знань та спеціальності «Державне управління», а також припинення у 2021 р. як юридичної особи Національної академії державного управління при Президентові України (далі – НАДУ) та її регіональних інститутів, можна констатувати факт ліквідації державної системи професійної підготовки державно-управлінських кадрів, в тому числі наукових та науково-педагогічних.

Одночасна поява у 2015–2016 рр. у сфері вищої освіти спеціальності та галузі знань 281 «Публічне управління та адміністрування» (далі – ПУА), з можливістю підготовки вузами бакалаврів та магістрів за даною спеціальністю, не є адекватною заміною інституціоналізованих, дійсно професійній та унікальній галузі знань «Державне управління», що проіснувала у нашій країні майже 20 років (1997–2015 рр.).

Прийняті стандарти вищої освіти за спеціальністю 281 ПУА для першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів у 2018 р. та 2020 р. відповідно, закріпили такі вимоги до її змісту, які, на нашу думку, не дозволяють ґрунтовно, системно здійснювати якісну підготовку компетентних управлінців для державного сектора. Головною причиною цього є відсутність у згаданих нормативних документах необхідного переліку спеціальних (фахових, предметних) компетентностей та результатів навчання здобувачів вищої освіти в галузі державного управління, його теоретичних, методологічних, системних, правових, організаційних та інших фундаментальних засад.

Демонтаж державної системи підготовки державно-управлінських кадрів в Україні призвів до автономності (а, радше, атомізації) освітніх закладів, які готують здобувачів вищої

освіти за спеціальністю 281 ПУА. Ці заклади наділені правом включати до відповідних освітніх програм додаткові професійні компетентності та результати навчання, зокрема такі, які могли б суттєво посилити державно-управлінську підготовку майбутніх публічних управлінців. Проте, проведений нами аналіз показує, що такі випадки в Україні сьогодні є поодинокими, а подібна практика не є широко поширеною.

Той факт, що у змісті вищої освіти за спеціальністю 281 ПУА поступово нівелюються та зникають основні професійні освітні компоненти у сфері державного управління (державно-управлінська, правова, безпекова) ми доводили у своїх попередніх працях, опублікованих у 2020–2021 рр. [1–3].

Після того як влада офіційно закріпила у низці політико-правових рішень свою позицію щодо непотрібності галузі знань та спеціальності «Державне управління» (і, як наслідок, незатребуваності величезної кількості науково-педагогічних кадрів, що представляють цей міждисциплінарний напрям), можливості удосконалення змісту державно-управлінської освіти в Україні стали значно обмеженими. Крім того, не буде перебільшенням сказати, що зі скасуванням зазначеної галузі знань наша країна втратила шанс на власну, незалежну стратегічність та концептуальність у галузі державного будівництва.

Так, наприклад, останній, найбільш повний, змістовний та якісний, на наш погляд, підручник «Державне управління» був підготовлений великим колективом авторів, які працювали в НАДУ та її регіональних інститутах, майже 10 років тому (виданий у 2 томах у 2012–2013 рр.) [4; 5].

Більшість відомих нам наукових, науково-методичних та навчальних джерел (колективних монографій, словників, навчальних посібників, у тому числі підготовлених внаслідок проведення науково-дослідних робіт) з питань публічного управління, виданих в Україні протягом 2015–2022 рр., з одного боку, містять у собі понятійно-термінологічний «компот» з ідеологем нових концепцій державного управління («Нового публічного менеджменту», «Доброго (належного) врядування», «Сервісної держави» та ін.), а, з іншого, ігнорують базові положення класичної (бюрократичної) теорії державного управління, заснованої на засадах системної організованості, раціональності, відповідальності, ієрархічності, підзвітності, а також розроблену у рамках цієї теорії, а також загальної теорії держави науково-обґрунтовану термінологічну систему. Аналогічна ситуація спостерігається щодо тематичного змісту науково-практичних конференцій з різних аспектів публічного управління та адміністрування України.

Пріоритетним концептуальним напрямом удосконалення державно-управлінської освіти в Україні, на наш погляд, є симбіоз класичної (бюрократичної) моделі державного управління, підходів стратегічного та антикризового управління державою, а також інструментів нового публічного менеджменту, спрямованих на підвищення ефективності та результативності державного апарату.

У стратегічному ракурсі єдиною можливістю покращення якості змісту державно-управлінської освіти в Україні, забезпечення професійної підготовки керівних кадрів для сфери державного управління на системній основі, вважаємо відновлення в установленому порядку однойменної галузі знань та спеціальності.

Список використаних джерел

1. Андреев С. О. Безпекова складова фахової компетентності здобувачів вищої освіти з публічного управління та адміністрування. Науковий вісник : Державне управління. 2021. № 4. С. 5–21.
2. Андреев С. О., Лук'янов О. П. Актуальні проблеми правової підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» в Україні. Наук. записки Ін-ту зак-ва ВРУ. 2020. № 2. С. 109–120.
3. Андреев С. О. Про державно-управлінську освітню компоненту професійної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» в Україні. Наук. записки Ін-ту зак-ва ВРУ. 2020. № 4. С. 96–112.
4. Державне управління : підручник : у 2 т. / ред. кол. Ю. Ковбасюк та ін. Київ : Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. Т. 1. 564 с.
5. Державне управління : підручник : у 2 т. / ред. кол. Ю. Ковбасюк та ін. Київ : Дніпропетровськ : НАДУ, 2013. Т. 2. 324 с.

ОЛЬГА АНТОНОВА,

доктор наук з державного управління, доцент, завідувач кафедри публічного управління та митного адміністрування Університету митної справи та фінансів

СОФІЯ ІСАХАНЯН,

студентка спеціальності «Публічне управління та адміністрування» факультету управління Університету митної справи та фінансів

OLHA ANTONOVA,

Sc.D. in Public Administration, associate professor, chief of Public Administration and Customs Department, University of Customs and Finance

<https://orcid.org/0000-0002-3283-8938>

SOFIA ISAKHANIAN,

student in Public Administration at the Faculty of Management, University of Customs and Finance

<https://orcid.org/0000-0001-5885-2802>

ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ПРОТИ РЕФОРМ З НАЙМУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

UKRAINIAN PUBLIC SERVICE PROFESSIONALIZATION VS PUBLIC SERVICE RECRUITMENT REFORMS

In the context of global challenges such as globalization of economic relations and increasing interdependence of national security of different countries, Russia's military aggression has accelerated the transformation and adaptation of Ukraine's government system to the administrative and legal space of the international security system. It's noted the strengthening of the impact on public relations in Ukraine of the following factors: digitalization of public relations and administrative processes; formation of digital approaches and understanding of leadership as a brand based on social responsibility and security, transparency; application of data-driven approaches and personnel-technologies in human resource management in the public sector of the economy. Thus, based on this, specialists in human resource management and personnel development in public administration acquire specific functions – financial, analytical, and professional in the field of information technology. If we consider human capital as a resource that requires investment and continuous training, as well as a resource that is the basis of financial success, then the public sector in terms of reform and enhanced professionalism to fully meet the established qualification requirements is constantly reducing staff costs. In contrast in large successful supranational corporations there is a progress towards digital world leadership (Digital Worldwide Leadership, Business 1.0 → Business 5.0, which evolves as an expert, becomes a horizontal organizational structure on professional grounds, creates global values, the absence of any barriers. The answer to the question of the success of public service is in the plane: democratic infrastructure (decentralization, professionalism, expertise, trust) – out of the «information bubble» leaders – the use of data-driven approach and advancement to digital leadership in personnel management.

Keywords: public service, professionalization, recruitment, administrative reforms, human resources management, digitalization.

В умовах глобальних викликів таких, як глобалізація економічних відносин та посилення взаємозалежності національної безпеки різних країн, військова агресія РФ спричинила прискорення трансформації та адаптації державноуправлінської системи України до адміністративно-правового простору міжнародної системи безпеки, а на деяких напрямках досягла певних здобутків. Відповідно можемо відзначити посилення впливу на суспільні відносини в Україні таких факторів: цифровізація суспільних відносин та адміністративних процесів; формування підходів цифрового та розуміння лідерства як бренду на основі соціальної відповідальності та безпеки, прозорості діяльності; застосування підходів управління великими масивами даних (data-driven підхід) та персонал-технологій в управлінні людськими ресурсами в публічному секторі економіки. Отже, виходячи з цього фахівці з управління людськими ресурсами та розвитку персоналу в публічному управлінні набувають специфічних функцій – фінансових, аналітичних, фахових у сфері інформаційних технологій. Якщо розглядати людський капітал як певний ресурс, який потребує інвестицій та постійного навчання, а також ресурс, який є основою фінансового успіху, то в публічному секторі в умовах реформування та посиленої професіоналізації на повну відповідність встановленим кваліфікаційним вимогам постійно йдеться про скорочення витрат на утримання персоналу. Специфіка публічного сектору, який охоплює на сьогодні в Україні місцевий (муніципальний, комунальний) та

державний рівні управління, свідчить про застосування певних видів персонал-технологій, властивих корпоративному управлінню. Йдеться про застосування аутсорсингу, аутстафінгу та лізингу персоналу в правовій та фінансовій сфері, субпідрядні угоди в комунальному секторі і т.д. Однак якщо у великих успішних наднаціональних корпораціях відмічається просування до цифрового світового лідерства (Digital Worldwide Leadership, Business 1.0 → Business 5.0, в яких еволюціонує особистість – експерт, організаційна структура стає горизонтальною, створюються цінності глобального масштабу, відсутність будь-яких бар'єрів, розвивається «лідерство, що міркує та піднімає дух людей» [1]).

Процеси професіоналізації публічної служби, безпосередньо пов'язані із затяжними хронічними структурними змінами адміністративної системи, лише останнім часом демонструють намагання посилити увагу до потреб публічних службовців як фахівців та експертів. Так, Національне агентство з питань державної служби з 2019 року стало проводити щорічне опитування в межах циклу «Зворотний зв'язок державної служби». Результати опитувань публічних службовців наочно демонструють ключові цінності та явища морально-психологічного характеру: професіоналізм, служіння, відповідальність, співпраця, ефективність, сумлінність, старанність, стресостійкість [2, розділ 18; 3, розділ 16]. При тому, що в центральних органах виконавчої влади цим цінностям поступилися загальнолюдські цінності: повага до гідності, прав, свобод людини; доброзичливість, неупередженість. За висловом із звіту «портрет формально-нормативного клерка, аніж демократично-орієнтованої творчої особистості, спрямованої на самовдосконалення та розвиток» [2, с. 83]. У питаннях мотивації та відносин з керівництвом, на відміну від попередніх років, називали нехтування експертними пропозиціями, невизнання успіхів в роботі, консерватизм на нововведення та відсутність механізмів донести це до керівництва, негативний вплив формальних норм та правил на результати роботи, оскільки ефективність підвищується у випадку користування власними професійними судженнями, нормами професійної етики, а не вказівками керівництва. Отже, навіть питання дотримання принципу неупередженості та запровадження ключових показників діяльності (KPI) в сфері публічної служби залишається відкритим. Професіоналізація публічної служби також охоплює систему мотивації, що перебуває зараз на етапі реформування (2021–2023 рр.) – це система оплати праці на основі грейдування посад державної служби, справедливої оцінки досягнень (горизонтального кар'єрного просування без зміни посади, за результатами професійного навчання і т.д.), такий рівень, що можна співставити за рівнем оплати праці з ринковим [4]. Інший елемент системи мотивації – професійне навчання державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, демонструє негативну тенденцію, що навіть порівняно із 2020 роком впало майже на 50% [5], тобто розраховане на самостійне засвоєння та опанування посадовцями, поза залученням до цих процесів керівної ланки – очільників, голів, і т.д., унеможливорюється через панування підходу щодо повної відповідності займаним посадам всіх співробітників. У такому випадку слід говорити про обмеженість застосування сучасних персонал-технологій в публічній службі – набір, добір персоналу здійснюється шляхом внутрішнього резерву (інсорсинг), перебудови (реінженерінг), а також зовнішній конкурс. Такий підхід значно обмежує можливості щодо залучення на службу «талентів», «мізків» та потенційних лідерів.

У цьому контексті цікавим є австралійський досвід щодо розроблення Стратегічного плану Комісії державної служби Нового Південного Уельсу (2022–2025 рр., який охоплює впровадження «розумних» цільових підходів до роботи державних службовців, зокрема: мобільна та гнучка робоча сила, де таланти реагують на потреби та зосереджені на наданні послуг, орієнтованих на клієнта; можливість високої продуктивності та розвиток можливостей державних службовців за допомогою HighTech продуктів; інклюзивний, етичний державний сектор, культура робочого місця, яка сприяє різноманітності, повазі, цінностям [6].

У підсумку слід зазначити, що відповідь на питання успішності діяльності публічної служби лежить в не площині «люди – технології – гроші – витрати», а в площині: демократична інфраструктура (децентралізація, фаховість, експертність, довіра) – вихід з «інформаційної мо-

тиваційної бульбашки» лідерів – застосування data-driven підходу та просування до цифрового лідерства в управлінні персоналом.

Список використаних джерел

1. Zuazola J. Exemplary Leadership for every CEO, entrepreneur and professional. (May 29, 2022). Digital Worldwide Leadership. URL: <https://www.linkedin.com/newsletters/digital-worldwide-leadership-6914318477382049792/>
2. Дослідження організаційної культури державної служби України: 2020 «Державна служба в Україні: Ваша точка зору». К. : НАДС, CID, 2020. 95 с.
3. Державна служба в Україні: Ваша точка зору. Дослідження організаційної культури державної служби України. Звіт 2021. К. : НАДС, CID, 2021. 97 с.
4. Дорожня карта реформування системи оплати праці державних службовців 2021-2023 роки. НАДС. URL: <https://nads.gov.ua/oplata-praci-derzhavnih-sluzhbovciv/dorozhnya-karta-reformuvannya-sistemi-oplati-praci-derzhavnih-sluzhbovciv-2021-2023-roki>
5. Алюшина Н.О. Формування системи навчання та підвищення кваліфікації органів місцевого самоврядування. Засідання конгресу місцевих та регіональних влад при Президентові України: Прямая трансляція 30 вер. 2021 р. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=NLqZDeGax-U>
6. The Public Service Commission: NSW Government agency within the Department of Premier and Cabinet. URL: <https://www.psc.nsw.gov.au/about-us>

ТЕТЯНА БЕВЗ,*доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України***TETIANA BEVZ,***Doctor of History, Professor, Chief Scientific Officer of I. Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine
<https://orcid.org/002-0129-1925>*

ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ

TOOLS OF OPTIMIZATION OF ACTIVITIES OF GOVERNMENTS IN WAR CONDITIONS

During the war, the algorithms of work of state bodies at the central and local levels changed. Central and local government worked as one – the country's governance system was maintained. The Verkhovna Rada of Ukraine operated in a «turbo regime» and the «defense coalition» actually worked on the principles of consensus, which meant making important and determined at a special conciliation council decisions with minimal discussions in the session hall. Emphasis was placed on optimizing the structure and quantitative composition of public authorities by reducing inefficient functions and deconcentration of powers; increasing the autonomy of the work of ministries in the context of Ukraine's possible acquisition of the status of a candidate for membership in the European Union; approval of the trend of increased intolerance to corruption; coordination of the government's program on recovery plans; optimization of public spending in wartime; the role of civil servants in the war and postwar periods; the problem of remote work and emigration.

Keywords: public authorities, tools, optimization.

В умовах повномасштабної війни РФ проти України нового звучання і смислів набувають поняття і явища «публічної політики», «політичної дипломатії», «публічного сектору», «публічної служби». Певною мірою, це достатньо нові тенденції в публічному просторі, більше того їх використання та застосування в умовах війни. Тобто, можна говорити про те, що «будь-яка війна – це війна не просто людей, а й інституцій». Адже війна – це не просто система, а система систем, яка включає Збройні Сили України, національну поліцію, різноманітні спецслужби, дипломатію, систему безпеки, інформаційну систему, економічну систему, фінансову систему, політичну систему, державне управління, управління персонал, цифровізацію та низка інших систем.

Закономірно, що в органах влади був відсутній досвід чітких алгоритмів дій в умовах військового стану. А необхідно було вирішувати велику кількість проблем не характерних для мирного часу. Щоб зрозуміти складність усієї ситуації зазначимо, що через 100 днів російської агресії в країні не працювало 35% економіки, прогнозувалося, що падіння ВВП у цьому році складе 30–50%, а в держбюджеті щомісяця утворюється «діра» у \$5 млрд [1]. Понад те, станом на 2 червня 2022 р. під контролем Росії перебувало близько 20% території України – майже 125 тисяч квадратних кілометрів, це райони семи регіонів України [2]. І в цих умовах повинні були функціонувати органи державної влади.

З початку повномасштабного російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 р., Верховна Рада України діяла у «турборежимі» і реально працювала «оборонна коаліція» на принципах консенсусу, що означало прийняття важливих та визначених на спеціальній погоджувальній раді рішень з мінімальними дискусіями у сесійній залі. За 100 днів парламент провів 11 пленарних засідань і ухвалив 158 законів і постанов. 24 лютого 2022 р. Верховна Рада України затвердила Указ Президента України Володимира Зеленського про запровадження воєнного стану на всій території України. Наприкінці травня 2022 р. Верховна Рада України втретє продовжила дію воєнного стану, цього разу уже на три місяці. Це було свідченням того, що війна може затягнутися. У цих умовах, щоб вистояти і перемогти Україні потрібна була єдність фронту і тилу, влади і суспільства.

Зазначимо, що ще 24 березня Верховна Рада України внесла зміни у три основні закони: «Про центральні органи виконавчої влади», «Про Кабінет Міністрів України» та «Про правовий режим воєнного стану». З 18 травня вступив у силу Закон України «Про правовий режим воєнного стану» щодо функціонування місцевого самоврядування у період дії воєнного стану.

В умовах війни змінилися алгоритми роботи державних органів центрального і місцевого рівнів. Центральна та місцева влада працювали як одне ціле – система управління країною була збережена. Позитивним інструментом оптимізації у діяльності органів влади було те, що багато опцій, пов'язаних з регуляторною політикою та ліцензуванням уряд скасував на початку масової агресії, також сформував пакет рішень, які мають підтримати український бізнес під час війни. Крім того, багато функцій, що пов'язані безпосередньо з контактом з умовним чиновником було переведено у цифровий формат.

Оптимізації потребували і міністерства. Адже міністерствах були цілі департаменти і відділи, які роками не працювали. Відсутній був функціональний аналіз міністерств, назріла гостра необхідність модернізувати функції департаментів, відділів і держслужбовців. За відгуками окремих міністрів, з їх загальної чисельності лише 10% людей працювали та створювали додану вартість. Інші або «зникли», або були розгублені [3]. За результатами аналізу в МВС від 50 до 60% апарату міністерства можна було б вивільнити [3]. Кожен ЦООВ має позбутися невласливих функцій. Зокрема – управління майном та державними підприємствами. Інші функції варто було делегувати службам, інспекціям, агентствам. Новим явищем у діяльності міністерств стали простоти. Зокрема, у секретаріаті КМУ до третини персоналу перебували на простоті. Приблизно третина працювала віддалено, ще третина – очно.

На виконання Закону України «Про правовий режим воєнного стану» для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку були утворені тимчасові державні органи – обласні та районні військові адміністрації. Власне, уже існуючі органи державної влади наділялися новими повноваженнями, набуваючи іншого статусу. За 100 днів повномасштабної війни багато представників місцевої влади показали себе справжніми лідерами в організації оборони своїх громад (95% керівників Чернігівської міської адміністрації залишались на місцях в умовах окупації), тоді як інші – гостинними та справжніми господарями, приймаючи тисячі переселенців та забезпечуючи надійний тил.

Важливо наголосити, що за час війни Україна покращилася оцінки ефективності української держави, громадяни стали краще ставитися до влади. У перші дні війни дії Президента України підтримували 91% громадян, тоді як перед початком повномасштабного вторгнення главі держави довіряли близько 41% українців [4]. Якщо наприкінці 2021 р. лише 5% вважало, що центральні органи влади справлялися майже зі всіма своїми обов'язками, то у травні 2022 їх кількість зросла до 54% [4]. Симетрично зменшилася група тих, хто вважав, що органи влади майже не справляються зі своїми обов'язками – з 44% до 4% [4].

Варто також наголосити, що значну підтримку Україні зброєю, санкціями та фінансами надають європейські країни та європейські інституції, США та інші країни. Зокрема, Європейська комісія ухвалила рішення про переорієнтування усіх спільних програм на забезпечення стійкості України і передала грант на 330 млн євро на підтримку України. Проект EU4PAR надавав допомогу уряду, щодо державного управління та комунікаційної підтримки. Європейський Союз перерахував до державного бюджету України понад 12 млн євро на підтримку стійкості державного управління в умовах війни.

Підсумовуючи зазначимо, що в умовах війни відбулася оптимізація діяльності органів державної влади. Усі інституції працюють, відповідно до вимог воєнного стану. Рішення в умовах війни приймаються без зайвих бюрократичних процедур, переважно без втрати їх якості. Водночас потребує покращення координація вироблення державної політики, оскільки існують паралельні структури ухвалення політичних рішень.

Список використаних джерел

1. Якщо війна – це надовго. Як звичайним українцям, держдіячам та політикам подолати втому і витримати довгі, складні місяці бойових дій. 01.06.2022. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/politics/yak-ukrajini-vistoyati-u-dovgiy-viyni-z-rosiyeyu-eksperti-opituvannya-nv-50246651.html>
2. 100 днів, що перевершили роки інших воєн. Десять цифр, які розкривають наслідки перших місяців російського вторгнення в Україну. 03.06.2022. URL: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/100-dniv-viyni-u-10-cifrah-zbitki-ukrajini-vtrati-rosiji-okupovani-teritoriji-novini-ukrajini-50247112.html>
3. Державне управління та війна. <https://par.in.ua/information/publications/94>
4. Дванадцять загальнонаціональне опитування: Динаміка оцінки образу держави (18–19 травня 2022) URL: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/dvenadcatyy_obschenacionalnyy_opros_dinamika_ocenki_obraza_gosudarstva_18-19_maya_2022.html?fbclid=IwAR2TzsFwjCXz5Q6ORqKv_o425jXRek3TwgCVv_zBWuaPLfx6wtzgsX6LdLg

VICTORIA BEVZIUC,*Ph.D in Political Science, lecturer of the Department of International Relations, Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences, Moldova State University, Chisinau, Republic of Moldova
<https://orcid.org/0000-0001-9189-641X>***ВІКТОРІЯ БЕВЗІУК,***доктор філософії в галузі політології, викладач кафедри політичних та адміністративних наук факультету міжнародних відносин, політичних та адміністративних наук Молдовського державного університету, м. Кишинів, Республіка Молдова*

E-GOVERNANCE AS A NEW TREND IN A DECISION MAKING PROCESS

Е-УПРАВЛІННЯ ЯК НОВА ТЕНДЕНЦІЯ У ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ

Електронний уряд є великим викликом для традиційної моделі державного управління. Він має переважний вплив на те, як організувати внутрішні урядові процеси, а також на послуги, що надаються громадянами, та бізнес-управління. Республіка Молдова стикається з великими викликами вдосконалення електронного уряду, що є новою тенденцією в процесах прийняття рішень.

Ключові слова: електронне врядування, оцифрований, електронні послуги, державне управління.

Administrative efficiency, quality of public services and democratic participation are core principles of both, e-government and good governance. E-government, however, offers the chance to overcome a certain particularistic focus prevailing in many good governance initiatives, in favour of a more integral understanding of state reform. As it is well known, the concept of good governance was introduced by the World Bank in the late 1980's in order to describe the desiderata of transparent and efficient public regulation and service delivery for market oriented growth [1].

Garcia, and Pardo have tried to build an understanding of the challenges of e-government initiatives and sought to derive key success strategy (KSS) [2, p.187-216]. Admitting that there is no single list of challenges to e-government initiatives, there are notable consistencies across the disciplines. These consistent challenges are proposed as primary challenges to e-government and grouped under five categories according to their core aspect: (i) Information and data, (ii) information technology, (iii) organizational and managerial, (iv) legal and regulatory, and (v) institutional and environmental. These challenges are important from the point of view of the factors of effectiveness. Some of these factors are resistance to change and managers' attitudes and behaviour. They have in fact have also suggested strategies to tackle each of these issues and those factors have been named as key success strategies, from which factors of effectiveness and change management can be identified easily. For example, 'ease of use' and 'usefulness' are factors which will boost the effectiveness of the e-governance project. Similarly, 'End user involvement' will reduce the resistance to change.

The World Bank approach distinguishes four key dimensions of governance: (1) public sector management, (2) accountability, (3) rule of law and (4) transparency. The reason of e-government being introduced as a vehicle for the promotion of good governance lies in its dualistic approach to state modernisation: it combines an internal focus on administrative reform with an external focus on state – citizen (or state – customer) relations. In the context of rapidly changing roles for public and private actors in the development process, e-government is seen as an instrument to simultaneously: increase the efficiency of public administration, improve public service delivery, and strengthen the openness and transparency of political processes.

The e-Government process in the Republic of Moldova was launched in 2006 with the approval of the e-Governance Concept, the implementation of it was on the pilot and experimental stage until 2010 [3]. In that year, the e-Government Center was created and the e-Government transformation project for 2011-2016 came to support it. The e-Governance infrastructure implemented within this strategic programme boosted the public administration reform and changed the way public services are delivered [4].

In April 2011, Moldova became one of the first countries within Eastern Europe to launch an Open Data portal. The portal, www.date.gov.md brings together disparate and disconnected datasets published by various Ministries and central administration offices, under a single umbrella platform. Transparency is at the core of both Open Data and Open Government, and in order to sustain them it is important to ensure they are embedded into the way government agencies do their business. The ICT usage and coverage in the Republic of Moldova increased and spread at a high pace over the past decade.

The national strategy for information society development, «Digital Moldova 2020» and the Action Plan for 2013-2020 are the main documents for supporting the e-governance. The strategy was built upon 3 pillars covering the most important areas for the sector growth: infrastructure and access, digital content and electronic services, capacities and usage. The Strategy aimed to impact the ICT spread through the public, private, and business areas, and envisioned an advanced information society in Moldova by 2020. As a result of its implementation, citizens can now benefit from extended access to modern ICT infrastructure, rich digital content and extended number of electronic services, as well as from tools and initiatives enhancing the digital literacy and technological skills [5].

A shared e-governance platform was designed to facilitate development of sectorial e-services, more than 20 sectorial e-services were implemented, including: quick wins, high-impact, quick yielding, high number of users, adequate business processes in place, back-office infrastructure in place, two archives have been digitized – more than 14 million of civil status documents and more than 20 million of cadaster documents were scanned, indexed and made available on demand. More than 5000 public servants were trained on various digital government topics. Reengineering is a fundamental rethinking and radical remodeling of processes, with the goal of producing major changes in key performance indicators such as cost, quality and speed of service delivery.

All these projects and initiatives led by the government and supported by international donors resulted in a well-developed e-government national infrastructure. As the global rankings suggest, it still requires improvement but it already provides citizens with a wide range of services. In such a way, the national eServices portal «servicii.gov.md» currently offers Single-Sign-On access to 178 e-services and information on 649 administrative services. All the datacenters from the public authorities are migrating to MCloud. The open data platform «date.gov.md» offers access to 10884 resources. The payment system MPay integrates 86 administrative public services and has registered until now about 20 mln. transactions. The government data exchange platform «MConnect» connects 71 entities, 45 of which are the public authorities.

Additionally, in 2020 the Citizens Government Portal was launched, consisting of a set of interconnected information resources and technologies, designed to provide citizens with an efficient and modern mechanism for obtaining official information about themselves. The information is obtained from the registers and information systems of data providers and delivered through a single access point or a virtual cabinet referred to as «MCabinet»

In conclusion, the implementation of electronic governance in the Republic of Moldova created a favorable environment for the transition to the information society. E-government allows citizens easy and fast access to public services and government data, in electronic format, thus eliminating the bureaucracy encountered in this type of relationship and, in addition, ensuring transparency, quality and trust. It is also an instrument that contributes to the consolidation of relations between citizens and public authorities, based on mutual respect and interested cooperation between the state and citizens. As a result, our country will be able to fortify its position among European countries with a high level of use of new technologies.

References

1. World Bank, Governance and Development, Washington, 1992.
2. Pardo T.A. E-government Success Factors: Mapping Practical Tools to Theoretical Foundations. Government Information Quarterly 22(2), 2005. Pp.187-216.
3. Hotărâre Nr. 733 din 28.06.2006 cu privire la Concepția guvernării electronice. Publicat: 14.07.2006 în Monitorul Oficial Nr. 106-111, art. Nr: 799. URL: <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=316558> [Accessed: 15.05.2022].
4. The site of the e-Governance Agency. URL: <http://www.egov.md/en>
5. https://mei.gov.md/sites/default/files/raport_de_evaluare_moldova_digital_2020.semnat.pdf?fbclid=IwAR3Ei7fhzkxuWCH9UotCqF3lQx_jUbBzgEwjYbUJkhRZDNKozwXNnEUnSxQ

ОКСАНА БУСЛЯ,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OKSANA BUSLIA,

postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Ольга Петрос, д.держ.упр., професор, завідувач відділу дослідницької діяльності університетів Інституту вищої освіти НАПН України

ЗАГАЛЬНІ УМОВИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ВСТУПУ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В УКРАЇНІ

GENERAL CONDITIONS AND RESTRICTIONS ON ENTRY INTO CIVIL SERVICE IN UKRAINE

Competitive selection is an important way of rational selection of personnel to public authorities. It is an inalienable right of every citizen to have access to public service in their country on equal terms with all. The constitutional right of Ukrainian citizens to equal access to the civil service is not absolute, which is explained by the existence of exhaustive grounds for restricting access to the civil service. To ensure equal access to the civil service, public authorities are obliged to provide full information on the conditions of entry into the civil service and the available vacancies of civil servants in their structure. **Keywords:** public service, civil servant, equal access, restrictions.

Конкурсний відбір є основним засобом реалізації громадянами конституційного права на доступ до державної служби, це обумовлено тим, що останній є важливим способом раціонального відбору кадрів до органів державної влади, що дозволяє не тільки покращити комплектування її органів, але й забезпечує у подальшому потрібний рівень їх функціонування. Важливість конкурсного відбору громадян на державну службу є очевидною, адже це той фактор, який має гарантувати об'єктивність оцінки ділових, професійних, моральних якостей претендента, і як наслідок – ефективність його майбутньої роботи.

Механізми реалізації права громадян України на рівний доступ до публічної служби і критерії, які висуваються до осіб, що претендують на вакантні посади державної служби визначені у статті 19 Закону України «Про державну службу» (далі – Закон). Відповідно до частини першої статті 19 Закону правом на державну службу наділені особи, які: а) мають громадянство України; б) досягли повноліття; в) вільно володіють державною мовою; г) мають відповідний посаді державної служби ступінь вищої освіти [1].

Невід'ємним правом кожного громадянина є доступ у своїй країні до державної служби на загальних для всіх умовах рівності. В частині другій статті 38 Конституції України проголошується, що громадяни України користуються рівним правом доступу до державної служби. Однак, конституційний принцип рівності не виключає можливості законодавця при регулюванні трудових відносин встановлювати певні відмінності у правовому статусі осіб, які належать до різних за родом і умовами діяльності категорій, у тому числі вводити особливі правила, що стосуються підстав і умов заміщення окремих посад, якщо цього вимагає характер професійної діяльності. Таким чином, гарантовані частиною першою статті 24 Конституції України рівність прав і свобод громадян та їх рівність перед законом, а також неприпустимість привілеїв чи обмежень за ознаками, визначеними частиною другою зазначеної статті, не перешкоджають встановленню відмінності у правовому регулюванні праці осіб, які належать до різних за родом і умовами діяльності категорій [2].

Проблема перебування на державній службі в Україні осіб, які мають громадянство України, а також громадянство зарубіжної країни чи декількох зарубіжних країн, набула особливої гостроти після анексії АР Крим і під час подій в Східній Україні в 2014 році, коли відбувались непоодинокі випадки отримання державними службовцями громадянства Російської Федерації. Подібна проблема має місце і серед державних службовців, які проживають і працюють на теренах інших прикордонних регіонів України.

Для реалізації свого права на державну службу громадяни України мають досягти повноліття. На відміну від загального права на працю, яке настає з 16 років й передбачає скорочену тривалість робочого дня, право на державну службу реалізується громадянами, які мають повну дієздатність, таким чином, громадяни України набувають право на державну службу з 18 років, що зумовлено особливостями завдань, функцій і повноважень режиму державної служби.

Стаття 19 Закону також встановлює обов'язкову вимогу щодо вільного володіння кандидатом на вакантну посаду державної служби державною мовою. Ця вимога до державних службовців зумовлена змістом статті 10 Конституції України: «Державною мовою в Україні є українська мова». Отже, цілком логічною є вимога статей 2 і 19 Закону, що особа, уповноважена на виконання функцій Української держави, зобов'язана володіти державною мовою [2]. Особа, яка претендує на вакантну посаду державної служби, повинна також обов'язково мати відповідний посаді державної служби ступінь вищої освіти, а саме: а) не нижче магістра – для посад категорії «А» і «Б» та б) бакалавра, молодшого бакалавра – для посад категорії «В».

Очевидно, що конституційне право громадян України на рівний доступ до державної служби не має абсолютного характеру. На це вказують обов'язкові вимоги до осіб, які мають право на державну службу, визначені не лише в частині першій, а й у частині другій статті 19 Закону, яка встановлює вичерпні підстави щодо обмеження до вступу на державну службу. Зокрема, обмежене право осіб на державну службу у випадку, коли вони в установленому законом порядку визнані недієздатними або дієздатність яких обмежена.

Низка обмежень щодо вступу громадян України на державну службу в Україні пов'язана із винесенням щодо особи рішення суду, а саме про: наявність у особи судимості за вчинення умисного кримінального правопорушення, якщо така судимість не погашена або не знята в установленому законом порядку; відповідно до рішення суду позбавлена права займатися діяльністю, пов'язаною з виконанням функцій держави, або займати відповідні посади; піддавалася адміністративному стягненню за правопорушення, пов'язане з корупцією, – протягом трьох років з дня набрання відповідним рішенням суду законної сили.

Серед підстав, які не дозволяють громадянам обіймати посаду державної служби, також є непроходження спеціальної перевірки або ненадання згоди на її проведення. Обмежені в частині реалізації права на державну службу й громадяни України, на яких поширюється відповідне обмеження, встановлене Законом «Про очищення влади». Відповідно до частини першої статті 1 Закону України «Про очищення влади», очищення влади (люстрація) – це встановлена цим Законом або рішенням суду заборона окремим фізичним особам обіймати певні посади (перебувати на службі) (крім виборних посад) в органах державної влади та органах місцевого самоврядування [3].

Таким чином, громадянин України без будь-якої дискримінації та необґрунтованих обмежень має бути допущений у своїй державі до державної служби на загальних умовах рівності.

Водночас створення для такого доступу відповідних умов є обов'язком органу державної влади або іншого державного органу та їхніх посадових осіб, що полягає у можливості отримання будь-яким громадянином відкритої і повної інформації щодо умов вступу на державну службу та наявних вакантних посад державних службовців у будь-якій структурі державних органів.

Особливо актуальним є завдання забезпечення норм обмеження та вступу громадян на державну службу в Україні у період дії воєнного стану з урахуванням вимог Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» [4].

Список використаних джерел

1. Про державну службу [Електронний ресурс]: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#n275>
2. Конституція України [Електронний ресурс]: Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/>
3. Про очищення влади [Електронний ресурс]: Закон України від 16.09.2014 № 1682-VII. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1682-18#Text>
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану. [Електронний ресурс]: Закон України № 2259-IX від 12.05.2022 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>

ІРИНА ВАРАВА,

доктор філософії, старший викладач кафедри теорії та історії держави і права Юридичного факультету Національного авіаційного університету

IRYNA VARAVA,

*Doctor of Philosophy, Senior Lecturer Department of Theory and History of State and Law, Faculty of Law National Aviation University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5168-2775>*

ФЕНОМЕН ПРАВОСВІДОМОСТІ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ РОЛЬ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО ВПЛИВУ РІЗНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ

THE PHENOMENON OF HUMAN LAW AWARENESS AND ITS ROLE IN THE MECHANISM OF LEGAL INFLUENCE OF DIFFERENT LEGAL SYSTEMS

The article presents a historical and legal analysis of legal consciousness as a social phenomenon and as a legal category in the dimension of different legal systems. The social purpose of legal consciousness is determined and its role in the mechanism of legal influence is clarified. The internal structure of legal consciousness, which includes legal psychology, legal ideology and elements of behavior, is revealed. It is noted that legal consciousness has specific forms of existence in different legal systems. The main mechanisms and institutions of formation of legal consciousness are determined. A comparative analysis of the formation and features of legal consciousness of different legal systems in the historical and modern dimensions. The role of legal consciousness as a means of social regulation of legal behavior is determined. It is concluded that legal awareness not only contributes to a person's awareness of the goals of legal behavior, but is the source of his consciousness, which helps a person to understand all possible means to achieve the goal of behavior, correctly assess the social effectiveness of a strategy to achieve legal behavior. The thesis is that the formation and development of legal consciousness and legal culture of society is the main condition for the formation of civil society and an indicator of the development of a democratic state governed by the rule of law, and results in the implementation of the rule of law in society.

Keywords: legal system, legal family, legal consciousness, legal psychology, legal understanding.

Динамічні зміни, пов'язані із трансформацією сучасного суспільства у соціум європейського зразка, зумовлюють необхідність переосмислення закономірностей буття. Наразі гостро постає питання усвідомлення тих змін у цифровому постіндустріальному суспільстві, що стрімко відбуваються, та, відповідно, ролі, місця і значення правових норм. Адже суспільно-політичні та економічні умови життя зумовлюють суттєві зміни у свідомості людини новітньої ери.

Дослідження феномену правосвідомості людини уможлиблює вирішення чимало важливих питань, пов'язаних із становленням держави, подальшим поступом суспільства у сучасних умовах життя та участю громадян у правотворчих процесах, а також сприяє розв'язанню проблем, що пов'язані із правовим вихованням та забезпеченням правопорядку.

Саме формування та розвиток правової свідомості і правової культури суспільства вважається головною умовою становлення громадянського суспільства та показником розвитку демократичної правової держави, та має наслідком реалізацію принципу верховенства правового закону в суспільстві. Окрім того, правова свідомість відіграє дуже важливу роль і в механізмі правового впливу, оскільки може виступати засобом регулювання відносин в суспільстві.

Загалом, правосвідомість детермінує в собі сукупність поглядів, почуттів, емоцій, ідей, теорій і компетенцій, а також уявлень і настанов, які характеризують ставлення людини, суспільних груп і суспільства в цілому до чинного права. Структуру правової свідомості людини складають: правова ідеологія, що охоплює сукупність принципів, теорій, концепцій, які формуються внаслідок наукового узагальнення правового розвитку суспільства; правова психологія, що акумулює сукупність правових почуттів, емоцій, оцінок, настроїв, домінуючих у суспільстві, що виявляються у громадській думці.

Своєю чергою, елементом правової свідомості виступає правова ідеологія як певна сукупність поглядів, що ґрунтуються на правових знаннях і досвіді. Рівень правової культури, на наше переконання, визначається рівнем правової свідомості, ступенем її розвиненості й довершеності.

Весь хід розвитку суспільства, права, а відтак і правової свідомості, визначає характер цивілізації. В кожній цивілізації виокремлюється певна кількість націй, що хоч і має конкретне місце свого розвитку, проте суттєво відрізняється релігійними, культурними, правовими, економічними та іншими особливостями [1].

Говорячи про правосвідомість, важливо зазначити, що її формування впливає із відповідної правової системи та відбиває характерні риси такої системи. Наприклад, на становлення європейської традиції права і правової свідомості значно вплинули ідеї християнства (рівність, толерантність і свобода) і досягнення епохи Відродження (усвідомлення необхідності права, заснованого на принципах справедливості і розумності для забезпечення соціального прогресу).

Нині для правової ідеології правових систем романо-германської правової сім'ї характерним є те, що особлива увага в них фокусується на принципах верховенства права (ідея правової держави) та законності. Що ж стосується правової психології, то вона заснована на сприйнятті норми права як визнаної суспільством і санкціонованої державою моделі поведінки. При цьому будь яке відхилення від такої моделі породжує конфлікт особи із соціумом. Для романо-германської правової сім'ї характерне також багатство правової культури, виражене доктриною та юридичною технікою, які увібрали в себе кращі досягнення юристів та філософів [2].

Дещо по іншому сприймається норма права у правових системах англо-американської правової сім'ї, де правова норма є засобом розв'язання конкретної проблеми, а не правилом поведінки на майбутнє. Ще однією відмінністю є те, що у практичній підготовці правників важливішу роль відіграє та має принципове значення досвід (практика) а ніж теоретичне навчання. Унікальною правовою культурою англо-американської правової сім'ї є те, що її формування відбувалося за дуже незначного впливу римського права [3].

Своєрідні особливості мають правові системи, що належать до релігійної правової сім'ї: мусульманського, індуського, іудейського та канонічного права. В них норма права не відмежовується від інших соціальних норм, а дія носить персональний характер. Правова культура тут зазнала значного впливу того чи іншого віровчення, а юристів, як правило, замінюють релігійні діячі [4].

Традиційна правова сім'я об'єднує правові системи тих країн, де впродовж довгого історичного часу суспільні відносини регулювалися звичаєм (звичаєвим правом). До такої правової сім'ї відносяться два підтипи правових систем – держав Далекого Сходу (правові системи Китаю і Японії та країни, що розвивалися під їх впливом), країни Африки. Головними рисами правової свідомості, що сформувалася в країнах цієї правової системи є сприйняття законодавства як неприродного явища, його ігнорування на користь звичаю, який користується більшою довірою [5].

Історія світової цивілізації доводить: правова ідеологія є мінливим явищем не лише за суб'єктами, що проживають на різних територіях, а й у часі.

Список використаних джерел

1. Оборотов Ю. Н. Месторазвитие в пограничной (евразийской) цивилизации как основа правового развития Украины. Актуальні проблеми держави і права. 2009. Вип. 45. С. 7–9.
2. Погребняк С. П. Загальна характеристика романо-германської правової сім'ї. Порівняльне правознавство: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / за ред. В. Д. Ткаченка. Харків: Право, 2003. С. 47–50.
3. Погребняк С. П. Загальна характеристика англо-американської правової сім'ї. Порівняльне правознавство: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / за ред. В. Д. Ткаченка. Харків: Право, 2003. С. 111–114.
4. Лук'янов Д. В. Релігійні правові системи. Порівняльне правознавство: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / за ред. В. Д. Ткаченка. Харків: Право, 2003. С. 178–179.
5. Лук'янов Д. В. Традиційні правові систем. Порівняльне правознавство: підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів / за ред. В. Д. Ткаченка. Харків: Право, 2003. С. 235.

ТЕТЯНА ВАСИЛЕВСЬКА,

*доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри публічної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка*

TETIANA VASYLEVSKA,

*Professor, Doctor of Science in Public Administration, Professor of the Department of Public Policy
of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras
Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-6565-4142>*

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ

PROFESSIONALISM OF PUBLIC SERVANTS IN THE CONTEXT OF THE CHALLENGES OF WAR

Public service occupies a special place in ensuring the life of society in wartime, as the bureaucracy brings an important element of stability to society. The need to ensure a certain predictability, rationality, observance of order in military situations requires high professionalism and active participation of employees in public decision-making. In such extreme situations, the nature of the interaction between politicians and public servants changes; policymakers primarily expect quality experience from public servants in terms of decisions and actions. The growing demand for specialists in crisis and post-crisis periods brings to the fore the question of the relationship between professionalism and professional ethics. In general, only stable, and efficient state institutions, efficient, capable and high-quality public service and public administration will help the country win the war and build a peaceful future.

Keywords: public service, professionalism, war.

Життєдіяльність суспільства в умовах війни потребує винятково ефективного функціонування всієї державної машини. Особливе місце в життєзабезпеченні соціуму займає публічна служба.

Вважається, що «бюрократія вносить у суспільство важливий елемент стабільності» [3, с. 221]. Однак, як утриматися в такій характеристиці в умовах гіпер-нестабільності війни? Як зберегти елементи передбачуваності, раціональності, як дотримуватися процедур в ситуації воєнного часу?

Тут особливо вагомого значення набуває професіоналізм публічних службовців. Раціональна система експертиз є базовою характеристикою бюрократії. Як зазначають відомі сучасні американські соціологи П. Бергер та Б. Бергер, завдяки своїм експертним якостям та знанню офісних процедур бюрократія володіє високим ступенем міцності та довговічності, а також здатністю протистояти зовнішньому тиску [3, с. 219–220].

Ян Теорелль акцентує увагу на тому, що саме *якість уряду* нарівні з впливом демократії впливає на ризик міждержавного конфлікту. Наявність якісної, тобто неупередженої, неполітизованої та некорумпованої бюрократії, знижує інформаційну невизначеність (інформаційну асиметрію) серед потенційно ворогуючих сторін, покращує їхню здатність повідомляти про свою рішучість та достовірно виконувати свої обіцянки [6].

У ситуації воєнного стану прийняття будь-яких державних рішень (зокрема і військових рішень) передбачає участь публічних службовців й призводить до певної зміни характеру взаємодії між політиками та публічними службовцями. Той самий Теорель констатує: службовці високого рівня, які виступають військовими радниками, при наданні політикам порад можуть недооцінювати військові можливості противника й перебільшувати військові здатності власної країни [6].

Тому для прийняття рішень в такій екстремальній ситуації як війна політикам передусім потрібна якісна експертиза з боку публічних службовців.

Франсіско Кардона переконаний, що фундаментальною основою для того, щоб «політики отримали правдиву інформацію про альтернативні політичні документи та дії» у «комплексному середовищі, яке характеризується певною невизначеністю» є бюрократична етика [5, с. 5]. Ми вже раніше зазначали, що ситуації кризи та у посткризовий період, у ситуаціях, коли загострюється конкуренція, насамперед підвищується значущість професіоналізму. Й зростання попиту на професіоналів знову виводить на перший план питання про співвідношенні професіоналізму та професійної етики [7].

Професіоналізм значною мірою визначається дотримання публічними службовцями принципів професійної діяльності, які як «основоположні ідеї, керівні начала, що покладені в основу публічно-службової діяльності та розкривають її сутність», «найбільш узагальнено виражають моральні вимоги, задають спрямування, пріоритети, на яких вибудовується публічна служба» [4, с. 40]. Воєнний стан вносить суттєві правки у змістовні компоненти принципів публічної служби, проставляючи нові акценти у тому прочитанні і перестояючи саму їхню ієрархію всередині ціннісної системи публічної служби. Так, у цій ситуації необхідний особливий баланс між реалізацією таких стрижневих принципів етики публічної служби, як принцип патріотизму та принцип верховенства права. Воєнний час потребує певних обґрунтованих обмежень прав і свобод людини і громадянина. Ключове питання про те, де проходить кордон можливого обмеження цих прав, залишається досить складним. Переосмислюються принципи толерантності, відкритості; посиленої уваги вимагає реалізація принципу доброчесності.

Підчас війни обмеженість ресурсів, динамічність ситуації, ущільнення часу підштовхуватиме до зміни процедури прийняття рішень. Форс-мажорні обставини, які є сутнісною ознакою війни, потребують не лише схвалення, але й реалізації рішень (що характеризується «дисципліною впровадження») (М. Барбер) з використанням ризик-менеджменту.

Майкл Барбер описує чіткі уроки, як упоратися з кризою, які дають державним службовцям військові.

Підготовка та імпровізація. Поєднання нудних деталей усталених дій та тренування із «імпровізацією», що дозволяє діяти швидко.

Червона команда. Створення невеликої групи, у завдання якої входить критика планування та дій, що здійснюється для пошуку потенційних ризиків й зниження ймовірності групового мислення

Бойовий ритм, або усталений порядок – ритм «властивий для перегляду, ухвалення рішень та дій, що сприяють прогресу», що допомагає не ігнорувати проблеми, а швидко їх розглядати та вирішувати.

Командний центр, що спрямовує дії й переконує у достатній моці, щоб виконати завдання [2, с. 237].

В Україні в умовах воєнного стану критично важливим є забезпечення належного та безперервного функціонування органів державної влади та органів місцевого самоврядування, констатують в Національному агентстві з питань державної служби. Воєнний час вимагає рішучих дій, існує потреба у прискоренні прийняття управлінських рішень, забезпеченні безперервності функціонування влади на усіх рівнях. Ризики, з якими стикається публічна служба країни, за словами Голови НАДС Наталії Алюшиної, змушують «фокусуватися на якісних змінах, які збережуть професійне ядро державної служби. Адже якісні кадри – це потенціал для відновлення країни» [1]. Повністю підтримуємо такі налаштування. Лише стійкі та ефективні державні інституції, дієва, спроможна та якісна публічна служба й публічне управління загалом допоможуть країні виграти війну та будувати мирне майбутнє.

Список використаних джерел

1. Алюшина Н. Як уникнути «мародерства» на держслужбі під час війни. Обозреватель. 23 травня 2022. URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/society/yak-uniknuti-maroderstva-na-derzhsluzhbi-pid-chas-vijni.htm>
2. Барбер М. Як керувати урядом. На користь громадян і для спокою платників податків; пер. з англ. К. Діса. Київ : Наш формат, 2019. 360 с.
3. Бергер П. Л., Бергер Б. Социология: Биографический подход. Личностно-ориентированная социология; пер. с англ. В. Ф. Анурина. М. : Академ. проект, 2004. С. 23–396.
4. Василевська Т. Е. Етика в публічній службі: підручник. Київ : НАДУ, 2018. 256 с.
5. Кардона Ф. Необхідність та функції кодексів етичної поведінки / Центр з розбудови доброчесності в оборонному секторі. 2019. 17 с. URL: https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2020/8/pdf/BB-GGG-8-ukr.pdf
6. Teorell J. AA Quality of Government Peace? Explaining the Onset of Militarized Interstate Disputes, 1985–2001. International Interactions. Empirical and Theoretical Research in International Relations. 2015. Vol. 41, Issue 4. P. 648–673. URL : <https://doi.org/10.1080/03050629.2015.1023434>
7. Wasilewska T. Znaczenie wartości etyki zawodowej w okresie pokrzyzysowym. Kryzys finansowy – przebieg i skutki społeczno-gospodarcze w Europie Środkowej i Wschodniej / pod red. Sławomira Partyckiego. Tom II. Lublin : Wydawnictwo KUL, 2012. S. 25–31.

ЛЮДМИЛА ВОЙНАРОВСЬКА,

*доцент кафедри соціології ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені
Вадима Гетьмана»*

LIUDMILA VOYNAROVSKA,

Docent Department of Sociology Vadym Hetman National Economic University of Kyiv

ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ ВИМІР

TRANSFORMATION OF THE MODERN MODEL OF PUBLIC SERVICE: A MORAL AND ETHICAL DIMENSION

Some criteria for the formation of public service models and mechanisms of their application in modern conditions are considered, taking into account information technologies and the use of artificial intelligence capabilities. It is specified that the modern Ukrainian model of Public Service is in a state of continuous transformation, which is associated with dynamic changes that are taking place both in Ukrainian society and around the world. Based on international experience, it was found that there is a threat of human rights violations when using new technologies to form personnel. It is argued that ethical training can raise the level of awareness of professionals on professional and ethical issues and instill in them skills of professional and ethical behavior, which is a necessary condition for the formation of a new model of public service.

Keywords: public service, public service model, artificial intelligence, ethical education.

Процес постійної та неперервної трансформації системи публічного управління, що зумовлений тотальною невизначеністю суспільно-політичних змін та конфліктністю соціокультурного середовища [2, с. 56], а також застосуванням інноваційних науково-технічних засобів у цій царині, спонукає до пошуку загальноприйнятної моделі публічної служби, набуваючи особливої актуальності саме за нинішніх надскладних для України й усього світу часів.

Оскільки загальновизнаною є теза, що державний устрій, правова система, а також особливості історичного розвитку тієї чи іншої країни впливають на формування конкретної моделі публічної служби, то варто зосередитись на критеріях, які дозволяють застосувати таку модель у будь-якому суспільстві. А саме: джерело добору кадрів, відповідна освіта, досвід роботи за фахом, спосіб прийняття на службу, кар'єрне зростання. Застосовуючи такий підхід, виділяють декілька усталених моделей: закрыта (кар'єрна) – поступове просування службовця по службі, починаючи із найнижчої посади; відкрита (посадова) – призначення фахівця без досвіду роботи у публічній сфері, проте здатного вирішувати нагальні питання; змішана (об'єднує у собі обидва підходи).

З огляду на науково-технічні зрушення останніх часів та застосування новітніх технологій (зокрема штучного інтелекту) у різних галузях, можна вже говорити про їх суттєвий вплив на процеси, що відбуваються у суспільстві, а це означає, що така тенденція поширюватиметься і на процес формування нової моделі публічної служби. Як приклад, можна розглянути проєкт рейтингування громадян та добору кадрів до державної служби у Китаї, що дістав назву «Всевидюче око», «система соціального кредиту» або «система соціальної довіри». За цією програмою, не тільки кожна компанія, але й кожен житель Китаю відслідковується й оцінюється у режимі реального часу. Розрізнена інформація про життя і діяльність громадянина надходить з муніципальних, комерційних, правоохоронних, судових органів у єдиний інформаційний центр, де обробляється за допомогою технології big data, і рейтинг громадянина, відповідно, підвищується або знижується. Володарі високого рейтингу здобувають право користуватися різними соціальними та економічними пільгами. А тим, у кого рейтинг буде низький, доведеться відчути на собі санкції та обмеження. Головне завдання, як прямо вказується у «Програмі», щоб ті, хто виправдали довіру – користувалися усіма благами, а хто її втратив – були обмежені у своїх можливостях.

Партійна школа при Комітеті КПК провінції Сичуань також підписала з Університетом електроніки і технологій КНР угоду про створення першої в країні системи рейтингів та

оцінювання надійності для чиновників низового рівня. Система дістала назву «Розумна червона хмара». За допомогою технологій штучного інтелекту big data аналізуються дані про кожного чиновника (відвідуваність партійних зборів, освіта, сімейний стан, зіставлення доходів чиновника і членів його сім'ї з даними про придбану нерухомість і предмети розкоші). На підставі такої інформації, а також інформації про діяльність чиновника в соціальних мережах, буде оцінюватися ступінь його політичної благонадійності. Зазначається, що таким чином можна значно ефективніше передбачати поведінку чиновника, оцінювати його моральний стан і виявляти потенційних корупціонерів.

Проте такий досвід не був підтриманий європейською спільнотою. Єврокомісія з квітня 2021 року ввела заборону на використання досвіду Китаю та штучного інтелекту у тих країнах, де це може загрожувати суспільству та правам людини. Високими ризиками застосування штучного інтелекту визнано: оцінка достовірності доказів у суді, автоматична оцінка результатів екзаменів, використання алгоритмів для перевірки документів, а також програмне забезпечення для найму на роботу співробітників.

Оскільки основними вимогами до претендентів на посади у публічній сфері завжди було служіння суспільству, вміння керуватися у своїй діяльності інтересами інших, а не власними, то йдеться про відбір кадрів за тими критеріями, які свідчать про високі моральні якості претендента на посаду. Проте без етичної освіти, яка сприяє формуванню етичних установок та попереджує неетичні вчинки, неможливо побудувати дієву модель публічної служби на усіх її рівнях. Таким чином, поглиблене вивчення етичних засад будь-якої професії, а особливо тих, що пов'язані з соціальною сферою, стає нагальною необхідністю під час підготовки спеціалістів у вищих учбових закладах. Для реалізації цього завдання слід залучати потенціал дисциплін гуманітарного спрямування, які допоможуть окреслити місце етики в суспільному житті, розкрити особливості моральної та етичної регуляції, специфіку процесу їх використання в управлінській діяльності (формування закритої (кар'єрної) моделі). Навчання з етичних питань безпосередньо в організаціях (формування відкритої (посадової) моделі) дозволить випрацювати певні «етичні звички», що дасть змогу майбутньому фахівцю публічної служби адекватно реагувати на однакові ситуації та розвинути так звану «моральну чутливість» щодо спроможності діяти ефективно в нетипових і суперечливих обставинах.

Список використаних джерел

1. Грайнер Є. Побудова моделі державної служби в Україні: адаптація зарубіжного досвіду. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2015. Вип. 4. С. 163–170.
2. Дрешпак В. М. Сучасна українська модель публічної служби. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2021. № 2 (29). С. 56–62.
3. Мамчур Г. В. Види і моделі державної служби. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія «Державне управління»*. 2014. Вип. 1. С. 41–45.
4. Ожеван М. А. По той бік технологічної сингулярності: дилема гуманістичних обмежень і необмеженого «постгуманного» розвитку Стратегічні пріоритети. Київ, 2016. №1 (38). С. 33–46.
5. Хорошенко О.В. Моделі організації публічної служби: порівняльний аналіз та пропозиції для України. *Державне управління: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 140–150.

КОСТЯНТИН ГАНДЗЮК,

аспірант кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

KOSTIANTYN GANDZIUK,

postgraduate student of the Department of Global and National Security of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5576-9867>

Науковий керівник: Григорій Ситник, д.держ.упр., професор, завідувач кафедри глобальної та національної безпеки Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НОВА ПУБЛІЧНА СЛУЖБА: ДОСВІД НЬЮ-ЙОРКА ІЗ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН

NEW PUBLIC SERVICE: NEW YORK'S EXPERIENCE IN INVOLVING CITIZENS

The study focuses on the experience of the city of New York in organizing and conducting mass deliberations. Measures taken to develop a plan to rebuild part of the city after the terrorist attack on September 11, 2001 are being studied. Organizational and institutional aspects, composition of participants and technological support of discussions are studied. Translators and volunteers were involved, and as a result, each participant was heard. It turns out that the opinions and suggestions of the participants were considered as much as possible, the decisions of politicians were made on the basis of ideas and recommendations of the population. Extensive discussion has led to various pressing social issues, including the transport system, recreational areas, retail space, housing and more. The forums were held on a regular basis, offline and online. The case demonstrates the successful cooperation of the general public and public administration in the development and implementation of important public decisions and can be an example for different democracies to follow.
Keywords: deliberation, community, public administration, public decision, new public service.

Досвід Нью-Йорка із залучення громадян до публічного управління є прикладом того, як принципи нової державної служби втілюються в життя в демократичних системах. Один із найвідоміших кейсів участі громадян мав місце після терактів на Всесвітній торговий центр у Нью-Йорку 11 вересня 2001 року. Багато стратегій, включаючи консультативні ради, публічні зустрічі та розсилки, використовувалися в Нью-Йорку, щоб залучити громадян і зацікавлені групи. Але серед найінноваційніших був проєкт під назвою «Слухаючи місто». 20 липня 2002 року понад 4300 людей різноманітного походження зустрілися в конференц-центрі Джейкоба Джавітса, щоб вести діалог про те, що потрібно робити з сайтом Торгового центру. Це був найбільший форум громадян, який коли-небудь відбувався. Подібна, але менша зустріч сталася через два дні за участю 800 осіб, після чого відбувся онлайн-діалог, у якому взяли участь понад 800 осіб та обмінялися приблизно 10 000 повідомленнями. Процес і результати були надзвичайними, принаймні частково з тієї простої причини, що «кожен мав можливість висловитися, і кожен мав можливість вислухати» [1, с. 1].

Громадяни не тільки слухали й навчалися один у одного, місто Нью-Йорк також прислухалося до порад та рекомендацій громадян. Цей процес розпочався, коли невдовзі після 11 вересня 2001 року було сформовано Громадянський альянс із відновлення центру Нью-Йорка, коаліцію бізнесменів, громад, університетів, працівників та громадських організацій, щоб розробити стратегію перебудови Нижнього Мангеттена. Група була скликана Асоціацією регіонального планування спільно з Нью-Йоркським університетом, Університетом Нової школи та Центром розвитку громад та довкілля Інституту Пратта. 7 лютого коаліція провела перший форум, в якому взяли участь 600 осіб. Він був присвячений обговоренню елементів меморіалу. Потім, у липні, був проведений набагато більший форум, щоб отримати реакцію громадян на шість попередніх альтернатив, які були розроблені адміністрацією порту Нью-Йорка та Нью-Джерсі на основі попередніх даних.

На липневому форумі використовувалася модель Говорить Америка Зустріч міста 21 століття. Група організаторів на місцях налагодила відносини з різними районами та громадськими організаціями та заручилася їхньою допомогою у популяризації та оприлюдненні події. Організатори на місцях стежили за тим, які групи та географічні райони були недостатньо представлені, розміщували цільову рекламу та проводили роз'яснювальну роботу на вулицях, щоб бути ще більш репрезентативним серед населення [2, с. 357].

Різноманітність учасників (за віком, расою та етнічним походженням, географічним розташуванням та економічним походженням тощо) вважається однією з головних причин, чому проєкт спрацював добре. Вона призвела до утворення групи людей, які зазвичай ніколи б не зустрічалися. Для полегшення діалогу були запрошені перекладачі, як фасилітатори, які розмовляли китайською та іспанською мовами, а також були надруковані копії матеріалів для обговорення іншими мовами та шрифтом Брайля. Більшість учасників повідомили, що їх мотивацією для участі у форумі було почуття громадянської відповідальності та бажання забезпечити, щоб процес відбудови керувався багатьма різними голосами.

Учасники форуму були поділені на дискусійні групи по десять-дванадцять осіб. Поєднуючи особистий діалог із технологіями, ідеї учасників не лише були почуті членами певної групи, але й поширеними на форумі. З кожною групою працював підготовлений фасилітатор, ідеї записувалися на портативні комп'ютери. Група волонтерів виконувала роль «тематичних команд», які читали та узагальнювали коментарі, визначали ключові концепції та ідеї, а потім негайно повідомляли про це всім учасникам форуму. Тематична команда підготувала набір пріоритетів і запитань, які виникли під час діалогу, які були розміщені на великих екранах у кімнатах, надаючи учасникам малих груп можливість побачити ідеї інших груп і отримати зворотній зв'язок щодо власних ідей. Потім учасники використовували бездротові клавіатури для голосування з різних питань, а результати цих опитувань відображалися негайно. Ця технологія забезпечила інноваційний та ефективний спосіб забезпечити широку участь та зворотний зв'язок. Але, можливо, ще важливішим для успіху форуму була реакція планувальників на ідеї громадян. Учасники закликали осіб, які приймають рішення, не просто побудувати меморіал, а й оживити околиці таким чином, щоб задовольнити потреби широкого кола громадян і бізнесу. Особливо важливими були потреби малозабезпечених громадян та іммігрантів. Багато людей наголошували на необхідності доступного житла, а також різноманітної бізнес-бази. Вони хотіли не тільки відновити будівлі, але й відновити життя та громаду, вирішуючи питання економічного розвитку, створення робочих місць, культури, транспорту, відпочинку та інших громадських зручностей.

Реакція учасників на шість запропонованих їм альтернатив була негативною. Багато акторів розкритикували плани як посередні та позбавлені бачення, необхідного для відображення значущості цього історичного моменту і закликали розробників почати спочатку. Голоси громадян були почуті, до їхніх рекомендацій прислухалися. Губернатор Нью-Йорка повторив директиви громадян повернутися до креслярської дошки щодо варіантів дизайну об'єкта, розробити плани змішаного використання, зменшити щільність об'єктів та знайти нові рішення проблеми комерційних площ. Занепокоєння та пріоритети громадян продовжують керувати особами, які приймають рішення, коли вони працюють над розробкою та втіленням планів перебудови Нижнього Манхеттена. Так, розробляються проєкти ревіталізації, які передбачають створення придатних для використання відкритих просторів, розвиток житлового фонду, розширення та диверсифікацію роздрібної торгівлі, відпочинку та культурного використання, покращення парків і громадського простору, а також поліпшення транспортних засобів та умов доступу тощо.

Список використаних джерел

1. Civic Alliance to Rebuild Downtown New York. Listening to the City: Report of Proceedings. New York, 2002.
2. Lukensmeyer C., Brigham S. Taking Democracy to Scale: Creating a Town Hall Meeting for the Twenty-First Century. National Civic Review, 2002. № 91(4). P. 351–366.

ЛІЛІЯ ГОНЮКОВА,

професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВІКТОРІЯ СИЧОВА,

професор кафедри соціології управління та соціальної роботи Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна

LILIIA HONIUKOVA,

*Professor of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-9474-5780>*

VIKTORIIA SYCHOVA,

*Professor of the Department of Sociology of Management & Social Work Department, V.N.Karazin Kharkiv National University
<https://orcid.org/0000-0001-5001-8389>*

ГЕНДЕРНИЙ БАЛАНС ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ

GENDER BALANCE OF THE CIVIL SERVICE OF UKRAINE: TOOLS OF DEVELOPMENT

Focusing on European standards of public administration and civil service, Ukraine has committed itself to complying with key international rules on gender equality. The National Agency of Ukraine for Civil Service Affairs successfully implements the tasks of ensuring equal rights and opportunities for women and men and overcoming all forms of discrimination on the grounds of sex in public administration. The Law of Ukraine «On Civil Service» stipulates that one of the principles of the civil service is ensuring equal access to the civil service, ie the prohibition of all forms and manifestations of discrimination, including gender. Amendments have been made to the General Rules of Ethical Conduct for Civil Servants and Local Self-Government Officials. A number of NADS orders have been adopted. For the further development of a gender-balanced civil service, a whole set of practical tools has been developed and implemented: gender statistics with defined gender indicators; gender analysis; gender impact assessment; gender-oriented budgeting; educational programs; gender legal expertise. One of the key tools for ensuring gender equality is gender audit.

Keywords: gender, civil service, development tools, gender audit.

Сьогодні у більшості країн світу жінки та чоловіки мають рівні права, які задекларовані в конституції. Актуальним завданням є створення рівних можливостей для реалізації рівних прав жінок і чоловіків. Впровадження гендерних підходів в усі сфери суспільного життя є одним із ключових напрямів забезпечення демократичного розвитку України, що базується на європейських цінностях. Наша країна зобов'язалася виконувати ключові міжнародні правила щодо забезпечення гендерної рівності.

16 вересня 2014р. Україною ратифіковано Угоду про асоціацію з ЄС. У центрі уваги Угоди знаходиться проблема покращення якості людського розвитку та встановлення соціальної справедливості, а також забезпечення гендерної рівності та рівних можливостей для представників обох статей у сферах зайнятості, освіти та навчання, економічної і громадської діяльності та у процесі прийняття рішень [1].

Перед Національним агентством України з питань державної служби (далі – НАДС) постало амбітне завдання здійснити низку заходів для забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків та подолання усіх форм дискримінації за ознакою статі в публічному врядуванні.

Підпунктом 7 пункту 1 статті 4 Закону України «Про державну службу» визначено, що одним з принципів державної служби є забезпечення рівного доступу до державної служби, тобто заборона всіх форм та проявів дискримінації, у тому числі і гендерної, відсутність необґрунтованих обмежень або надання необґрунтованих переваг певним категоріям громадян під час вступу на державну службу та її проходження [2]. Для реалізації закріплених законом норм і правил необхідно розробити відповідні підзаконні акти і процедури їх реалізації. У

2021 році наказом НАДС внесено зміни до Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування [3]. Зокрема, зміни передбачають уточнення професійно-етичних вимог щодо правил поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Особливо важлими у контексті євроінтеграції є норми стосовно протидії дискримінації, сексуальним домаганням та забезпечення гендерної рівності серед державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування.

Разом з тим необхідно зазначити, що робота щодо запровадження гендерних підходів до публічного управління, зокрема державної служби, ведеться з початку 2000-х років. У цьому контексті реалізовано значну кількість ініціатив по створенню умов для виконання професійних та сімейних обов'язків державними службовцями. Так прийнято низку наказів НАДС якими, зокрема, передбачено можливість дистанційної роботи для держслужбовців та встановлення гнучкого режиму робочого часу за ініціативою держслужбовця і згодою його керівника, незалежно від визначеного режиму роботи державного органу [4].

За даними НАДСУ, нині в Україні на державній службі працює 164 136 осіб. Із них 121 543 – жінки і 42 593 – чоловіки. «Виходячи з цих цифр, ніби й немає проблеми гендерного дисбалансу. Утім, якщо порівняти кількість осіб, які працюють на керівних посадах, до загальної кількості працівників, то побачимо зовсім іншу картину. Так, на посадах категорії А (керівники вищої ланки – ред.) працює 53 жінки. Що ж до чоловіків, які займають посади категорії А, то це 142 особи. Тобто обличчя держслужби жіноче, вони формують політику, при цьому політику відкидають і в політику не лізуть. І зазнають дискримінації – минулорічне дослідження показало, що 18% жінок в органах центральної влади зазнавали дискримінації за статтю. На місцевому рівні таких жінок було 12%», – розповідає Наталія Алюшина, очільниця НАДС. «Не виключаю варіанту запровадження гендерних квот. – Продовжує голова НАДС. – Проте зверну увагу, що з листопада минулого року ми впровадили збір статистичної інформації за категоріями «жінки» й «чоловіки». І за два квартали 2020 року можна побачити, що в категорії А пропорція жінок зросла з 29% до 33,3%, тобто є певні зрушення в цьому напрямі» [5].

Голова НАДС Наталія Алюшина акцентувала увагу на процедурах і інструментах реалізації гендерного принципу у державній службі. І дійсно, декларовані правила не дадуть результату, якщо не будуть діяти зрозумілі і прозорі процедури як дороговказ для їх здійснення. Для подальшого розвитку гендерно збалансованої державної служби розроблено і запроваджено цілий комплекс практичних інструментів:

- Гендерна статистика з визначеними гендерними показниками

- Гендерний аналіз

- Оцінка гендерного впливу

- Гендерно орієнтоване бюджетування

- Освітні програми

- Гендерно правова експертиза

Одним з ключових інструментів забезпечення дотримання гендерної рівності є гендерний аудит як ефективний інструмент, який дозволяє суттєво поліпшити якість роботи організації і, зокрема, державної служби з точки зору гендерної рівності. Гендерний аудит дає можливість проаналізувати, якою мірою принципи гендерної рівності відображені у діяльності організації, яким чином гендерні компоненти інтегровані до стратегічних, програмних документів, документів поточної діяльності, у стосунки в колективі. Гендерний аудит дозволяє побачити сформованість і прихильність до гендерних принципів в організації. Застосування інструменту гендерного аудиту надає можливість відстежити і оцінити відносний прогрес у просуванні гендерної рівності, виявити проблеми в роботі організації.

Спочатку правила проведення гендерного аудиту і детальну інструкцію з його організації та проведення було розроблено для громадських організацій. І такий інструмент показав свою дієвість і на нього звернули увагу державні службовці. Співпраця Міністерства соціальної політики України з міжнародними партнерами отримала втілення у методичних рекомендаціях

проведення гендерного аудиту підприємствами, установами та організаціями, виявився на часі та запитуваним гендерно відповідальною спільнотою [6]. Методичні рекомендації містять принципи проведення гендерного аудиту, опис його етапів та методів, а також приклади інструментів, які можна використати або адаптувати для проведення аудиту. Окрім покрокового алгоритму процедури, яка дозволяє оцінити стан забезпечення гендерної рівності, рекомендації містять зразок форми та критерії оцінювання наявності гендерної складової у первинній документації підприємства, установи, організації, анкету для опитування працівників/-ць.

Використання результатів гендерного аудиту управлінням персоналу на державній службі дає можливість посилити гендерні компетенції державних службовців і впроваджувати нові сучасні методи роботи для підвищення кваліфікації державних службовців і потенціалу організації в цілому.

Права жінок та гендерна рівність належать до основних прав людини, гарантованих у численних міжнародних договорах, резолюціях, деклараціях, платформах і програмах дій у галузі прав людини. Сьогодні забезпечення гендерної рівності залишається пріоритетом у розвитку державної служби в Україні.

Список використаних джерел

1. Гендерна рівність і розвиток: погляд у контексті європейської стратегії України. Центр Разумкова, 2016
URL : https://razumkov.org.ua/uploads/article/2016_Gender_rivn.pdf
2. Закон України Про державну службу. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
3. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: Наказ Національне агентство України з питань державної служби 05.08.2016 № 158. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text>
4. Про внесення змін до Типових правил внутрішнього службового розпорядку: Наказ Національне агентство України з питань державної служби 13.03.20 р. №39-20. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0277-20#Text> ; Про внесення змін до деяких нормативно-правових актів Національного агентства України з питань державної служби: Наказ Національне агентство України з питань державної служби 31.07.20 р. № 143-20. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0984-20#Text>
5. Чернецька С. Гендерний погляд на державну службу: результати соцдослідження. URL : <https://50vidsotkiv.org.ua/gendernyj-poglyad-na-derzhavnu-sluzhbu-rezultaty-sotsdoslidzhennya/>
6. Методичні рекомендації щодо проведення гендерного аудиту підприємствами, установами та організаціями: Наказ Міністерство соціальної політики України 09.08.2021р. № 448. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0448739-21#Text>

МИКОЛА ГОРБАТЮК,

старший науковий співробітник відділу теорії та історії політичної науки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України

MYKOLA GORBATIUK,

*Senior Research Scientist of the Department of Theory and History of Political Science Kuras Institute of Political and Ethnic Studies of the National Academy of Sciences of Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-2928-9229>*

ВІЙНА І ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В НОВИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ

WAR AND DECENTRALIZATION: REALITIES AND PROSPECTS OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN UKRAINE IN NEW GEOPOLITICAL CONDITIONS

It has been proven that decentralization reform has withstood the stress test of war. Due to the financial decentralization of the association, the territorial communities have significantly strengthened their resources, become truly subjective, and their dependence on regional and central authorities has decreased. This was one of the reasons why Russian troops could not establish control over the communities after the capture of the regional center. It has been shown that local self-government in the rear was effective in accepting and resettling internally displaced persons. It was found that in the first month of the Russian invasion, there were attempts to limit the work of local governments, which resulted in the adoption of a law that allowed them to stop working only in case of occupation or encirclement of the settlement where they operate. It was revealed that changes in the functioning of local self-government bodies – the powers of the head of the territorial community were expanded, who received the right to make a number of decisions on budget issues, personnel issues, etc. The war revealed a number of shortcomings in the reform: the question arose of the need to separate the powers of the mayor and the representative of state power in the capital; the work of military administrations was significantly hampered by the presence of enclaves / exclaves and imperfect district divisions. It is shown that there is a need to develop a new classification of communities during the war, based on the security factor.

Keywords: decentralization, local self-government, Russian-Ukrainian war.

Повномасштабне військове вторгнення Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 р., попри весь свій негатив, стало важливим стрес-тестом усім реформам і нововведенням, що були здійсненні в державі з весни 2014 р. Особливо це стосується децентралізації, як ключової і найбільш успішної реформи постмайданної влади, яка мала створити новий тип управління на локальному рівні, забезпечити появу нової місцевої еліти, і, у кінцевому результаті, збільшити опірність громад внутрішнім та зовнішнім негативним впливам.

На думку більшості експертів в умовах зовнішньої агресії, бойових дій, окупації, організації евакуації і розміщення ВПО, налаштування тилового постачання армії та районів, де тривають бойові дії, децентралізована місцева влада в Україні показала себе здатною ефективно працювати [1; 2].

Завдяки фінансовій децентралізації об'єднанні територіальні громади за останні 8 років значно зміцнилися ресурсно, стали дійсно суб'єктами, знизилась залежність їхнього керівництва від регіональної і центральної влади. Саме тому сценарій вторгнення Росії в Україну 2014 р. (коли для встановлення контролю над регіоном потрібно було встановити контроль над обласним центром), у 2022 р. не спрацював. Для прикладу, у Херсонській області після окупації Херсона, росіянам тривалий час не вдавалося встановити адміністративний контроль над громадами регіону. Крім того, обрані на нових світоглядних засадах керівники та депутати ОТГ у переважній більшості показали себе справжніми лідерами у своїх громадах. Це добре усвідомили і окупанти, які спочатку хотіли підкупити чи залякати їх, а коли це не вийшло – вдалися до викрадень і катувань. Зокрема, були викрадені міські голови Мелітополя І. Федоров, Скадовська О. Яковлева, Дніпрорудного Є. Матвеев, вбито селищного голову Гостомеля Ю. Прилипка. Довело свою ефективність і місцеве самоврядування в тилу, першочерговими завданнями якого стали прийняття внутрішньо переміщених осіб, забезпечення їх безкоштов-

ним харчуванням, одягом, необхідною медичною та психологічною допомогою і працевлаштуванням [3].

У перший місяць російського вторгнення були спроби обмежити роботу органів місцевого самоврядування на законодавчому рівні, а деякі експерти рекомендували «розігнати» місцеву владу [4]. Виправдати це намагалися запровадженням воєнного стану, недовістю існуючої системи місцевого самоврядування та колаборантством деяких представників місцевої влади (міський голова Куп'янська на Харківщині «здав» місто окупантам; депутат однієї з місцевих рад на Харківщині закликав допомогти агресору; у Мелітополі депутатка міської ради оголосила себе міським головою і почала співпрацювати з росіянами) [4]. Правда, на противагу цьому були й кардинально протилежні приклади – Херсонська облрада відкинула ідею окупантів про створення «Херсонської народної республіки» і проведення референдуму з цього питання [5], а Харківська та Сумська облради звернулись до країн-членів НАТО із проханням закрити небо над Україною. 24 березня 2022 р. Верховна Рада України ухвалила закон, який передбачав передачу повноважень обласних та районних рад відповідним обласним та районним військовим адміністраціям, втім цей закон не був підписаний президентом. 12 травня 2022 р. Верховна Рада ухвалила закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» (законопроект 7269), а 18 травня 2022 р. його підписав Президент. За законом районні та обласні ради на територіях, які не є окупованими, продовжують здійснювати свої повноваження в умовах воєнного стану у випадку утворення відповідних районних та обласних військових адміністрацій [6].

Водночас, дещо змінилися нормативні-правові основи функціонування органів місцевого самоврядування. Законом було розширено повноваження голови територіальної громади, який отримав право одноособово приймати ряд рішень з питань бюджету, кадрових питань тощо. Зокрема, призначати керівників комунальних підприємств, установ, організацій сфери управління їх органу місцевого самоврядування; передавати кошти з місцевого бюджету на потреби ЗСУ; дозволяти обстеження та демонтаж будівель і споруд пошкоджених внаслідок бойових дій; приймати рішення стосовно питань боротьби зі стихійними лихами та епідеміями і поводження з небезпечними відходами тощо [6].

Війна виявила низку недоліків у системі органів місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою в Україні. Зокрема, заново постало питання про необхідність розділити повноваження міського голови та представника державної влади в столиці – проникнення російських диверсійних груп у місто продемонструвало вразливість конструкції, коли мер відповідати не лише за комунальне господарство, але й за державні справи, до яких належить і оборона. Наявність анклавів/ексклавів значно утруднювали роботу військових адміністрацій та координацію сил територіальної оборони, наприклад, це стосувалося міста Славутич, що знаходиться на території Чернігівської області, але в адміністративному відношенні належить до Київської області, чи селища міського типу Коцюбинське, що є адміністративним анклавом Святошинського району міста Києва, ексклавом Бучанського району [7]. Також, виявив свою недосконалість теперішній районний поділ, який великою мірою був політичним компромісом між різними групами впливу і не завжди відображає реальних потреб громад [8].

У середовищі експертів уже зараз ведуться розмови про можливі зміни адміністративно-територіального устрою та площі і обрисів ОТГ. Громади формувалися виходячи із кількості населення та наявної інфраструктури, що може кардинально змінитися після завершення бойових дій. Також виникла потреба виробити нову класифікацію громад в умовах війни, в основу якої буде покладено не географічний чи економічний чинник, а безпековий. Це буде мати важливе значення для створення адекватних диференційованих рекомендацій для громад, політики допомоги, а в перспективі – повоєнної відбудови. Для прикладу, заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень Я. Жаліло пропонує поділити громади на: 1) громади з низькими ризиками з великою кількістю внутрішньо переміщених

осіб, 2) громади з підвищеними потенційними ризиками, 3) громади в зонах, наближених до бойових дій тощо [9], а голова підкомітету Верховної Ради України з питань адміністрування В. Безгін допускає існування чотири типи територій: 1) тимчасово окуповані території, 2) де відбуваються бойові дії, 3) опорні території, 4) території тилу [7].

Відтак можна стверджувати, що нововведення, запроваджені в процесі проведення реформи децентралізації, забезпечили стійкість громад у часи війни, стали додатковим фактором для нормального функціонування органів місцевого самоврядування у кризових умовах. Водночас, проведений війною стрес-тест реформи виявив низку недоліків, які потребують усунення у мирний час.

Список використаних джерел

1. Місцеве самоврядування усієї країни проявило свою ефективність та об'єдналося для перемоги України, – В'ячеслав Негода. URL: <https://decentralization.gov.ua/news/14992>
2. Децентралізація створила сильне місцеве самоврядування, здатне протистояти навіть військовій агресії, – Олексій Чернишов. URL: <https://www.minregion.gov.ua/press/news/decentralizacija-stvoryla-sylne-misceve-samovryaduvannya-zdatne-protystoyaty-navit-vijskovij-agresiyi-oleksij-chernyshov/>
3. Шокало К. Чому імперська Росія не вистійє проти українських громад. URL: <https://centreua.org/publikatsiyi-golovna/chomu-imperska-rosiya-ne-vystoyit-proty-ukrayinskyh-gromad/>
4. Савичук О. Як працює місцеве самоврядування в умовах воєнного стану? URL: <https://centreua.org/publikatsiyi-golovna/yak-pratsyuye-mistseve-samovryaduvannya-v-umovah-voyennogo-stanu>
5. Херсонська облрада на екстреному засіданні відкинула ідею створення «ХНР». URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2022/03/12/7330824/>
6. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» від 12 травня 2022 року № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>
7. Голова профільного підкомітету Віталій Безгін: «Увесь тягар з відновлення вщент зруйнованих громад повинна брати на себе держава». URL: <https://zn.ua/ukr/internal/holova-profilnoho-pidkomitetu-vitalij-bezhin-uves-tjagar-z-vidnovlennja-vshchent-zrujnovanikh-hromad-povinna-brati-na-sebe-derzhava.html>
8. Ганущак Ю. Громади – оплот України. Як децентралізація дбає про перемогу. URL: <https://zn.ua/ukr/internal/hromadi-oplot-ukrajini-jak-detsentralizatsija-dbaje-pro-peremohu.html>
9. Жаліло Я. Самоорганізовані громади надійно тримають тил. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/03/12/683841/службовців і потенціалу організації в цілому>

СВІТЛАНА ГОРЬЄВА,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

SVITLANA HORIEVA,

*postgraduate student of Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-3859-0523>*

Науковий керівник: Тетяна Новаченко, д.держ.упр., доцент

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГІЇ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ

STATE REGULATION IN THE FIELD OF THE USE OF NUCLEAR ENERGY IN CONDITIONS OF MILITARY AGGRESSION

For Ukraine, control over safety in the field of nuclear energy is extremely important. As a result of russian aggression and the occupation of the sovereign state of Ukraine, the loss of regulatory control over nuclear power plants, spent nuclear fuel storage facilities could lead to unprecedented releases of radioactivity into the environment and a global nuclear catastrophe. The priority tasks of Ukraine are the quality of regulation of compliance with the norms and rules of safety of nuclear energy use, taking into account international experience and requirements.

Keywords: state regulation policy, nuclear energy, radiation safety, military aggression.

На території України знаходиться п'ять атомних станцій. На сьогодні одна з них – Чорнобильська АЕС – знаходиться на етапі зняття з експлуатації. На чотирьох діючих АЕС в експлуатації знаходяться 15 блоків. Крім АЕС на території України діють два дослідницьких реактори: ВВР-М (Інститут ядерних досліджень НАН України); ДР-100, одна критична збірка (Севастопольський інститут ядерної енергетики і промисловості), підкритична збірка «Джерело нейтронів» у Харкові, об'єкт «Укриття», сховище відпрацьованого палива «мокрого» типу СВЯП-1 та сухе сховище СВЯП-2 на майданчику Чорнобильської АЕС, сухе сховище відпрацьованого ядерного палива на майданчику Запорізької АЕС, шість міжобласних спецкомбінатів із захоронення радіоактивних відходів, п'ять гірничовидобувних комбінатів і два гідрометалургійних заводів з переробки урану, біля семи тисяч підприємств, які використовують радіоактивні речовини, радіоізотопні прилади та джерела іонізуючого випромінювання загальною кількістю біля 100 тис. одиниць. На території України розвідано більше 20 родовищ урану. Близько 1200 джерел іонізуючого випромінювання знаходяться на окупованих територіях з 2014 р., у тому числі ядерний реактор у Севастополі, Донецьке сховище радіоактивних відходів, на якому порушено герметизацію, та затоплена шахта «Юний Комунар» (об'єкт «Кліваж»).

Водночас очевидно, що використання ядерної енергії у згаданих сферах належить до найбільш потенційно небезпечних технологій. Катастрофи на АЕС у багатьох країнах серйозно підірвала довіру до ядерної енергетики. Виникла необхідність у прийнятті додаткових заходів щодо підвищення рівня ядерної безпеки АЕС в усьому світі. Адже серед усіх галузей використання ядерної енергії, джерел іонізуючого випромінювання ядерна енергетика залишається найбільш небезпечною. Ось чому на тлі загального неблагополуччя стану навколишнього природного середовища завдання збереження життя і здоров'я людини і безпеки середовища її існування залишається в ядерній енергетиці одним із головних.

Одним з механізмів забезпечення такого захисту є державне регулювання ядерної та радіаційної безпеки шляхом: створення нормативно-правової бази; функціонування органів державного регулювання ядерної безпеки з відповідними повноваженнями та ресурсним забезпеченням; впровадження дозвільного принципу використання ядерної енергії у мирній діяльності; нагляду за веденням дозволеної діяльності; державної експертизи ядерної та

радіаційної безпеки; державного контролю за дотриманням режиму нерозповсюдження ядерної зброї; функціонування системи аварійного планування та кризової готовності [3].

Унаслідок російської агресії та окупації території суверенної держави України, втратою регулюючого контролю над АЕС, сховищами відпрацьованого ядерного палива, бомбардування ядерних установок та військовою окупацією приповерхневих сховищ радіоактивних відходів, що може призвести до безпрецедентного викиду радіоактивності в навколишнє природне середовище та ядерної катастрофи світового значення. Обсяги радіоактивності, які наразі знаходяться під контролем агресора, у тисячі разів перевищують обсяг емісії з IV енергоблоку ЧАЕС протягом 26 квітня – 6 травня 1986 р. та за вмістом ^{137}Cs і ^{90}Sr відповідають 600 000 атомних бомб, скинутих на Хіросіму в 1945 р.

Ігноруючи та порушуючи хартію та конвенцію Організації Об'єднаних Націй, Конвенції про ядерну безпеку [2], Об'єднаної конвенції про безпеку поводження з відпрацьованим ядерним паливом та про безпеку поводження з радіоактивними відходами [4], Угоди між Україною та Міжнародним агентством з атомної енергії про застосування гарантій у зв'язку з договором про нерозповсюдження ядерної зброї міжнародні угоди з мирного використання ядерної енергії, можливе масштабне радіоактивне забруднення біосфери Землі, яке може призвести до знищення життя на планеті, унаслідок некваліфікованих дій та терористичних актів агресора. Уряди, регулюючі органи та оператори у всьому світі повинні забезпечувати, щоб ядерний матеріал та джерела випромінювання використовувалися для загального блага, в умовах безпеки та з урахуванням думки громадськості.

Україна звернулась до Організації Об'єднаних Націй, її Наукового комітету з дії атомної радіації, Міжнародного агентства з атомної енергії, Європейської спільноти з атомної енергії, Західноєвропейської асоціації ядерних регуляторів, Асоціації Голів європейських компетентних органів з радіаційного захисту, Європейської групи регуляторів ядерної безпеки, Міжнародної комісії з радіологічного захисту, національних регулюючих органів, світової спільноти та закликає вжити невідкладних, ефективних і рішучих заходів, щоб запобігти тяжким радіаційним ураженням мирного населення, та довгостроковому шкідливому впливу радіоактивного забруднення довкілля на нинішні та майбутні покоління, зокрема, у рамках виконання відповідних положень Резолюції Генеральної Асамблеї ООН ES-11/1 «Агресія проти України».

Безпека – це не самоціль, а необхідна умова захисту людей у всіх державах та охорони навколишнього середовища в даний час та у майбутньому. Ризики, пов'язані з іонізуючими випромінюванням, повинні оцінюватися та контролюватися без невідправданого обмеження вкладу ядерної енергії у справедливий та сталий розвиток [1].

Для захисту людей і навколишнього середовища від трагічних випадків, фахівцям усіх рангів, які розробляють та впроваджують політику, регулюють, проектують, будують і експлуатують об'єкти та устаткування з використанням об'єктів у сфері використання ядерної енергії, необхідні глибокі професійні знання, висока особиста відповідальність, дисципліна і педантизм у неухильному виконанні вимог ядерної та радіаційної безпеки, викладених у нормативних документах.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про використання ядерної енергії та радіаційну безпеку». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39/95-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 12.04.2022).
2. Конвенції про ядерну безпеку. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_023 (дата звернення 09.04.2022).
3. Концепція державного регулювання безпеки та управління ядерною галуззю в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3871-12> (дата звернення 09.04.2022).
4. Об'єднана конвенція про безпеку поводження з радіоактивними відходами. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_335. (дата звернення 06.04.2022).

КАТЕРИНА ДОБРОВОЛЬСЬКА,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

KATERYNA DOBROVOLSKA,

*postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-5318-4937>*

Науковий керівник: Тетяна Василевська, д.держ.упр., кандидат філософських наук, професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

СУТНІСТЬ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

ON THE PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Should the protection of intellectual property rights adapt rapidly to globalization? What are the challenges facing the modern system of protection of intellectual property rights? Let's try to understand the main dilemmas of protection of intellectual property rights. After all, without IP protection there will be no incentive to innovate. In turn, such protection limits the opportunities of society to use innovation, new ideas will not be created, new approaches to solving the problems of society will be applied. Let's identify the problems of protection of intellectual property rights caused by the process of globalization, which are associated with the uneven exchange of information and technology between countries. In countries that lag far behind in terms of innovation development, there is oppression, restriction of access to information and technology by developed countries. To solve globalization problems it is necessary to apply a systematic approach, which involves: studying the conceptual framework for the protection of intellectual property rights in different legal countries; establishment of optimal legal regimes of certain intellectual property objects; invention of state mechanisms to ensure proper, even optimal, protection of intellectual property rights; etc. Such mechanisms should achieve results at the national level with a view to further implementation at the international level.

Keywords: Intellectual Property, protection of rights, globalization.

Глобалізація (англ. Globalization) – це процес всесвітньої економічної, політичної та культурної інтеграції та уніфікації [2]. Процеси глобалізації впливають на всі сфери суспільного життя. Чи має стрімко адаптовуватися система охорони прав інтелектуальної власності (далі – ІВ) в Україні до процесів глобалізації? Перед якими викликами постає сучасна система охорони прав ІВ? Спробуємо розібратися.

Ефективність економіки, науково-технічний рівень виробництва, соціально-економічний прогрес в цілому, розвиток культури і, врешті-решт, добробут суспільства значною мірою залежать від рівня наукової, творчої діяльності суспільства. Наука – це продуктивна сила, основний чинник розвитку суспільства, а результатом інноваційної діяльності стає ІВ, що є ключовим активом компаній, адже створення нових ідей продукує створення нових товарів, робочих місць.

ІВ потребує чіткого правового регулювання. Так, відповідно до Цивільного кодексу України «право інтелектуальної власності становлять особисті немайнові права інтелектуальної власності та (або) майнові права» [3].

Правовий аспект поняття ІВ полягає в юридичній можливості власника використовувати нематеріальні активи. Тобто, результат інтелектуальної діяльності може розповсюджуватися вільно у часі та просторі, ставати базою для створення нових інтелектуальних товарів. Відтворення інтелектуальних товарів не вимагає значних фінансових та часових витрат, а виявлення порушень прав ІВ є тривалим та складним процесом. Таким чином, без охорони ІВ не існуватиме стимулу до інноваційної діяльності. В свою чергу, така охорона обмежує можливості суспільства використовувати інновацію, створювати нові ідеї, застосовувати нові підходи до вирішення проблем суспільства.

Сучасні виклики системи охорони прав ІВ в умовах глобалізації мають врегулювати питання глобальної охорони прав ІВ. Адже, проблеми охорони прав ІВ, що зумовлені процесом глобалізації, пов'язані з тим, що відбувається нерівномірний обмін інформацією та технологіями між країнами. В країнах, які значно поступаються за показниками інноваційного розвитку, від-

бувається утиск, обмеження доступу до інформації та технологій з боку розвинених країн. Після ухвалення у 1994 році Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС), яка адмініструється Світовою організацією торгівлі (СОТ) та встановлює мінімальні стандарти для визнання та захисту основних об'єктів ІВ, виникають питання щодо впливу глобальної охорони ІВ на економічний, соціальний, культурний розвиток різних країн. Така імплементація високих стандартів охорони ІВ спричинює значне підвищення цін на нові технології, що дуже посилює нерівність між країнами. Зрештою це впливає на життя та здоров'я громадян країн, які суттєво поступаються іншим країнам за показниками інноваційного розвитку.

У час коли панує пандемія Коронавірусної хвороби (COVID-19), коли досі не подолано ВІЛ/СНІД «...понад 95 % інфікованих ВІЛ/СНІДом сьогодні проживають у бідних країнах, де епідемія набуває катастрофічних масштабів» [1, с. 9], коли відбуваються воєнні конфлікти, коли існує безліч інших проблем, що зачіпають різні сфери життя людей, питання глобальної охорони прав ІВ будуть завжди актуальними. Всі ці та інші проблеми мають глобальний характер, які можна подолати спільно, шляхом створення високоякісних ліків, винайдення діючих вакцин, методик лікування, інше.

Варто зазначити, що в умовах повномасштабної війни, зокрема, агресії російської федерації проти України, наша країна потребує новітніх технологій в галузі медицини, матеріально-технічного забезпечення, адже від цього залежить як життя захисників країни, так і мирного населення. Технології й новації у військовій сфері є запорукою отримання переваги на всіх потенційних рівнях роботи, забезпечення суттєвої переваги над ворогом та відбиття його агресивних дій, наприклад кіберзахист, роботехніка.

Отже, в цілому ІВ стає визначальним фактором не лише розвитку суспільства. ІВ виступає як економічний чинник, який забезпечує матеріальне виробництво, перетворюючи знання на товар, та надає високі доходи винахідникам, корпораціям, виробництвам, створюючи нові робочі місця. В свою чергу, це потребує відповідних інвестицій в освіту, науку, охорону здоров'я, довкілля, тощо, які мали б повертатися доходом від реалізованих інновацій.

Як приклад, чому прогресує, піратство об'єктів ІВ? Тому, що протиправне використання об'єктів ІВ забезпечує високі доходи. При цьому винахідники лишаються осторонь, тоді як останні вклали в інновацію такі ресурси як: знання, здоров'я, час, матеріальні активи, тощо. Наукова галузь лишається недофінансованою, зникає стимул у винахідників.

Зазначені вище питання лише частково відображають проблеми охорони прав ІВ в умовах глобалізації. Для вирішення зазначених проблем необхідно застосовувати системний підхід, що передбачає: вивчення концептуальних основ охорони прав ІВ в різних правових країнах; встановлення оптимальних правових режимів окремих об'єктів ІВ; винайдення державних механізмів з метою забезпечення належної охорони таких прав.

Перспективним напрямом наукових розвідок є дослідження організаційно-правового механізму охорони та захисту прав ІВ як такого, що здатний забезпечити розумний баланс прав та законних інтересів творців об'єктів права ІВ, інших осіб, які здійснюють використання зазначених об'єктів, що сприятиме розвитку творчої діяльності у літературній, науковій, технічній та інших сферах і комерціалізації результатів такої діяльності. Тому, питання стрімкої адаптації системи охорони ІВ в Україні до процесів глобалізації є дуже актуальним, адже узгодження положень актів національного законодавства між собою, гармонізація законодавства України із правом Європейського Союзу, системне оновлення законодавства України у сфері ІВ та забезпечення його відповідності запитам сучасного суспільства допоможуть знайти рівновагу в питаннях забезпечення інноваційної діяльності та збереження ініціативи науковців до нових відкриттів.

Список використаних джерел

1. Валле В. Парадокси права інтелектуальної власності : монографія. Київ : Освіта України, 2010. 448 с.
2. Дописувачі Вікіпедії, Глобалізація. Українська Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення 06.06.2022).
3. Цивільний кодекс України : від 16 січня 2003 року № 435-IV / вебсайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 06.06.2022).

ІОН ДУЛЬСЬКИЙ,

кандидат історичних наук, доцент, декан департаменту Вищої магістерської освіти Академії публічного управління, Республіка Молдова

ION DULSCHI,

Ph.D, Associate Professor, Dean of the Department of Higher Master's Education, Academy of Public Administration of the Republic of Moldova

ЛОЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

LOYALTY OF A PUBLIC SERVANT: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS

This article discusses loyalty as a principle and ethical component of the behavior of a civil servant. The author points to the essential contradiction of the ethical content of loyalty as a social value from the standpoint of its impact on the establishment of norms in society that contribute to the observance of the norms and freedoms of all citizens. Some aspects of civil disobedience are also considered as opposition to loyalty and its positive aspects.

Keywords: loyalty, ethics, civil servant, society, civil disobedience.

Перехід до сучасних моделей громадського менеджменту дедалі більше розглядається крізь призму етичних норм поведінки державних службовців. Роль етики у суспільних відносинах у всі часи носила домінуючий характер з погляду на формування свідомості людей та їх поведінка.

Моральні норми відточуються століттями і передаються з покоління в покоління як непорушні цінності. І хоча загальновідомо, що вони носять неписаний характер і не кодифіковані, останнім часом спостерігається тенденція до їх формалізації та закріплення як правові норми. Наскільки від цього зростає їхня ефективність складно сказати, на моє особисте переконання не більше ніж від кримінального кодексу або кодексу про адміністративні правопорушення.

Проте у 2008 році в нашій країні було прийнято Кодекс поведінки державного службовця у статусі органічного закону [1]. Норми кодексу є обов'язковими всім державним службовцям. Однак, у разі порушення приписів кодексу, покарання застосовується відповідно до Кодексу про адміністративні правопорушення або Кримінального кодексу.

Не применшуючи виховну функцію названого документа хотілося б зупинитися однією з принципів закладених у кодексі як вимогу до поведінки державного службовця, який викликає деякі оціночні та поведінкові невизначеності. Ми маємо на увазі принцип лояльності. Поняття лояльності має англійське, а з інших джерел, французьке походження: *loyal* – вірний). В українському тлумачному словнику лояльний трактується так: 1) Який тримається у межах законності (іноді лише формально). Який свідчить про таку поведінку. 2) Який коректно, доброзичливо ставитися до кого-небудь [2].

Аналогічно інтерпретується сенс лояльності і румунською мовою. Не заглиблюючись у етимологічні та семантичні аспекти поняття хочу звернутися до його соціально-морального сутнісного навантаження.

Визначаючи етичні цінності крізь призму протиставлення ключових етичних категорій: добро і зло, ми спробуємо з'ясувати якесь моральне навантаження з погляду названих категорій несе в собі принцип і поняття лояльності.

Поняття лояльність пояснюються через інші терміни, що вказують на соціальні поведінкові цінності, визнані як бажані, як очікувані, як заохочувані. Звичайно виникає питання, хто є бенефіціаром або благополучником лояльності. Якщо відповідь буде – суспільство, то, звичайно, це буде не вірно, бо суспільство є згустком інтересів і протиріч, що навряд чи можна бути лояльним по відношенню до всіх членів суспільства. Формально, виразником інтересів більшості виступає держава, отже, і лояльність покликана служити державі.

Про такий вид законослухняності можна говорити лише за умови, що в суспільстві є вільнодумство, а громадяни дійсно активно й реально беруть участь у законотворчому процесі. Спостерігаючи процес становлення правових держав на пострадянському просторі ми не тільки не можемо стверджувати про правовий характер прийнятих законів, але все більше переконуємось у їхній антисоціальній сутності.

Звідси, природно, виникає запитання: чи лояльність це добро чи зло? Відповідь не може бути однозначною як не може бути однозначною утвердження, що всі закони правильні або неправильні. Для державного службовця дотримання принципу лояльності це норма до якої він присягнув на посаду. Дотримання норм права означає дотримання принципу законності, що збігається і гармонує з принципом лояльності. На перший погляд, здавалося б, немає жодної суперечності та принцип лояльності не несе в собі нічого такого, що викликає засудження.

Це лише на перший погляд. Зовсім інша картина світу постає перед нами коли будь-яка думка не збігається з офіційною, на законному рівні розцінюється як непокоря закону, як провина або, гірше за те, злочин. У умовах державні службовці перестають бути повноправними громадянами і стають звичайними гвинтиками великої державної машини. Є й інші приклади менш драматичні але цілком реальні коли вірність державі, установі підмінюється вірністю керівнику, а будь-які висловлювання чи прояв незгоди розцінюються як протилежність лояльності.

І в певному і в другому випадку лояльність не є фактором соціального розвитку, перешкоджання креативному мисленню, переслідування за незгоду лише утримують суспільство в старих формах буття, що зжили себе.

Соціально-філософська думка та соціальна практика в середині 19-го століття висунули ідею громадянської непокори.

Суттю та метою громадянської непокори є навмисне порушення закону заради змін у законодавстві чи політиці уряду.

Громадянська непокоря є одним із способів вирішення природно виникає в демократично організованому суспільстві протиріччя між обов'язком громадянина підпорядковуватися законам, прийнятим законодавчою більшістю, з одного боку, та його правом відстоювати свої свободи та моральним обов'язком протистояти несправедливості – з іншого.

Громадянська непокоря – це опір несправедливості методами хоч і суперечать закону, але які у рамках законності.

За змістом дії – це звернене до почуття справедливості більшості спільноти заяву про незгоду з порушенням прийнятих принципів соціальної кооперації.

Як політична дія громадянська непокоря адресована більшості, яка утримує владу, і виправдовується принципами, що регулюють конституцію та інші соціальні інституції.

У цьому плані воно є непокорою (окремим) законом за вірності законодавству та принципу верховенства права [3].

Список використаних джерел

1. Закон № 25 от 22-02-2008 о Кодексе поведения государственного служащего. Опубликовано: 11-04-2008 в Monitorul Oficial № 74-75.
2. https://classes.ru/all-ukrainian/dictionary-ukrainian-explanatory-term-80202.htm#%D0%9B%D0%9E%D0%AF%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%98%D0%99__%D0%B7%D0%BD%D0%B0%D1%87%D0%B5%D0%BD%D0%B8%D0%B5
3. <https://iphlib.ru/library/collection/newphilenc/document/HASH01169f4cac69a63a678d4d16>

SILVIA DULSCHI,

Ph.D, Associate Professor, Head of the Department of Political Science and International Relations, Academy of Public Administration, Republic of Moldova

СІЛЬВІЯ ДУЛЬСЬКІЙ,

Ph.D, доцент, завідувач кафедри політології та міжнародних відносин Академії публічного управління, Республіка Молдова

DIPLOMACY ECONOMIC – IMPORTANT FACTOR FOR PROMOTING THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND ATTRACTING FOREIGN DIRECT INVESTMENT

ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ – ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ДЛЯ ПРОСУВАННЯ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ТА ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ

Просування економічної дипломатії Республіки Молдова сприяє насамперед визначенню поточних пріоритетів зовнішньої політики держави та встановленню основних довгострокових завдань щодо міжнародного економічного співробітництва та основних цільових країн. у цьому відношенні.

Однак економічна дипломатія вимагає від учасників особливих навичок і вмінь. Тут насамперед слід визначити пріоритети національних інтересів. У цьому сенсі важливий економічний, політичний та соціокультурний контекст.

Ключові слова: економічна дипломатія, просування іміджу, цілі, економічне співробітництво, економічні відносини.

The boosting of bilateral economic relations has a direct link with investment relations between countries. This is a priority of the economic diplomacy promoted by the Republic of Moldova worldwide. The main actors of economic diplomacy, which directly have as objective not only to promote the image of the country, but to attract foreign direct investments are the Ministry of Foreign Affairs and European Integration, the Ministry of Economy jointly with the Organization for Investment Attraction and Export Promotion of Moldova (MIEPO).

Thus, in order to ensure the promotion of a favorable image of the country abroad, which will favor the attraction of foreign direct investments in the country, the economic diplomacy of the Moldova Republic includes various instruments and techniques that are applied, depending on the predetermined objectives and the existing circumstances. These tools and techniques are even set out in the Strategy for attracting investments and promoting exhibitions for 2016–2020 [3].

In the firstnd river, we are talking about the Free Economic Zones (FEZ) and the Industrial Parks. In order to promote the country's image and to attract foreign investments, free economic zones and industrial parks have a primary role. The 7 free economic zones located in different regions throughout the country offer a customs and fiscal regime for its residents, and the industrial parks are attractive due to the fact that foreign investors benefit here from low rental prices for land and free access to utilities infrastructure. The fairsand exhibitions are another instrument that especially contributes to the creation of the country's image and promotes local products abroad. Arganization and participation in fairs and exhibitions both in the country and abroad is one of the techniques that contribute to promoting foreign trade and attracting investments. In this case, the governmental institutions can develop the cooperation with the business environment in the proess of organizing these fairs, as well as other activities of a promotional nature, of course with the supportof diplomatic missions, so thatlater the local private sector can conclude various contracts and establish partnerships with businessmen from abroad [1].

Another technique in this regard are commercial and investment missions. Thus, the Ministry of Economy and the Organization for Investment Attraction and Export Promotion of Moldova (MIEPO), with the support of the Ministry of Foreign Affairs and European Integration (MFAEI) and of the diplomatic missions established abroad, determine which would be the priority partners for our country and subsequently to organize various promotional events, round tables, study visits, business forums and missions of businessmen. The organization of such events allows the dissemination of information on the investment climate of the Republic of Moldova in the context ofpotential investors and foreign

partners, as well as the exchange of experience and the taking over of good practices by businessmen, so that returning to the country, they come up with new proposals, ideas for the business environment.

Attracting investments and new technologies in the national economy contributes to the creation of new profitable productive sectors for the Republic of Moldova, and the growth of the flow of foreign investments allows the restoration of the basic factors of economic growth through the implementation of advanced technologies, the massive creation of new jobs, the modernization of science, the increase of the level of education and science, thus contributing to the maintenance and acceleration of the economic growth rate [6].

Promoting the country's favorable economic and investment image plays an important role in achieving external economic performance. We can say that there is a direct link between the level of promotion of the country's image and the volume of foreign trade, as well as the volume of investments attracted. Namely, the promotion of a favorable image of the country will lead to the achievement of qualitative political-economic results, such as ensuring the credibility of the foreign investors towards the Republic of Moldova as a state where investments can be placed in profitable and sustainable economic activities.

Based on the current political-economic situation, concrete measures are taken in order to actively and continuously inform, at international level, on the entity of the Republic of Moldova in a favorable manner to the country, such as:

- implementation of various promotional measures; the organisation of the tasks of businessmen, in particular within the framework of the intergovernmental joint committees;
- organizing abroad events dedicated to local products, such as the events „Made in Moldova», which during 2016-2021 were organized both in The Republic of Moldova and in Romania;
- the organisation of thematic presentations;
- coverage of the country's image within media sources abroad;
- distribution of advertising materials about the country's economy through diplomatic missions, institutions and the business community of foreign countries.

Most of the enterprises on the territory of the Republic of Moldova benefit from investments coming from Italy, Cyprus, Russia, Germany, Great Britain, etc. (table 1).

Table 1. The main countries investing in the Republic of Moldova by the number of enterprises for 2021

No.	Country	Number of enterprises
1	Romania	497
2	Italy	1724
3	Turkey	297
4	Ukraine	250
5	Russia	1146
6	Germany	683
7	U.S.	544
8	Cyprus	1447
9	Israel	43
10	United Kingdom	516

Source: State Registration Chamber [8]

According to investments in the share capital, the largest capital flow comes from countries such as the Netherlands, Italy, Cyprus, The Russian Federation, Germany, etc. (Table 2.) Thus, we can see that the main investors in the economy of the Republic of Moldova are the countries of the European Union.

Analyzing the tendency of foreign direct investments in the Republic of Moldova, one can observe the constant interest from foreign partners. The volume of foreign direct investments in the national economy is characterized by a certain stability during the last seven years, without major fluctuations.

Table 2. Investment flow in the Republic of Moldova in 2021

No.	Country	Number of enterprises	Capital invested (mln. lei)
1	Netherlands	160	2 289
2	Italy	1228	1 724
3	Cyprus	303	1 447
4	Russia	951	1 146
5	Germany	404	683
6	U.S.	379	544
7	United Kingdom	232	516
8	Romania	1600	497
9	Austria	94	404
10	Spain	66	343

Source: State Registration Chamber [8].

In the Republic of Moldova, foreign partners prefer to invest the most in the field of financial activities and in the field of processing industry. At the same time, a large flow of foreign direct investments is directed in sectors such as real estate transactions and services provided to enterprises, wholesale and retail trade, transport and communications, electricity and heat. Investments are encouraged primarily by specific fiscal measures in favour of foreign investors and the country's strategic geographical location, which provides access to both the European and post-Soviet communities. And in order to maintain this level of investment flow and to contribute to its dynamism, the Republic of Moldova will create a more favorable environment in this context, by ensuring a favorable legislative framework, by presenting and attracting a qualified workforce, ensuring a strong institutional framework, creating the necessary infrastructure and identifying investor protection mechanisms [2].

The Government of the Republic of Moldova, jointly with specialized institutions and the business environment inclusively, by carrying out these measures and maintaining the adjustment of Moldova's economic diplomacy in the context of the world economic situation, will ensure the economic growth of the country by entering new markets and attracting new investment opportunities. Thus, by reconciling with diplomatic missions and trade offices in the coming years the economic powers and countries of interest, we will make ourselves much more present on the international arena, ensuring the economic growth of the country and the development of economic diplomacy at the same time by taking over modern and successful practices from the partner countries.

In conclusion, we can mention that the Republic of Moldova needs a new long-term vision on economic diplomacy, by updating the existing mechanism, aimed in particular at the institutional, functional and budgetary framework, based on the best practices from abroad, such as those of Estonia, the Czech Republic, Latvia or the Netherlands. At the same time, in the current economic context, given the existing budgetary constraints, short-term interventions are needed for the next period that do not require colossal investments or efforts.

References

1. Onufrei, Tatiana. Economic diplomacy as a component of the foreign policy of the Republic of Moldova: problems of efficiency. Scientific annals of the State University of Moldova. Series «Sociohumanistic Sciences». Chişinău, 2014. Vol. 2. P. 177-179
2. Şerban Radu. European economic diplomacy. Bucharest: 2019.
3. The national strategy for attracting investments and promoting exports for 2016-2020 and the Action Plan for its implementation, GD no. 511/2016. Official Gazette no. 114-122, art. 565, 29.04.2016.
4. Tăriţă, Orest; Gribincea, Alexander; Gribincea, Corina. «Economic diplomacy as a tool for achieving national interests.» Public Administration: quarterly methodical-scientific journal 2014. No. 4. P. 94-103. 373SUO
5. Țău, Nicolae, Gribincea A., Sava E., International Transactions. Chisinau: Agrarian University Publishing House, 2018, p. 165.
6. Țău, Nicolae. Behind-the-scenes diplomacy. Bucharest: Encyclopedic Publishing House, 2012, P. 388.
7. Țău, Nicolae; Stegăroiu, Valentin. The role of economic diplomacy in the development of the world economy». Economica, 2017, no. 4, p. 15-18. 373SUO
8. www.cis.gov.md/

ОЛЕНА ЄВМЕШКІНА,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач кафедри публічного управління та економіки Таверійського національного університету імені В. І. Вернадського

OLENA YEVMIESHKINA,

*Doctor of State Administration, Professor, Head of Department of Public Administration and Economy V.I. Vernadsky Taurida National University
<https://orcid.org/0000-0001-6006-7563>*

ВПЛИВ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ

THE INFLUENCE OF CURRENT GLOBAL TRENDS ON THE DEVELOPMENT OF PUBLIC SERVICE IN UKRAINE

The article considers the impact of current global trends on the development of civil service in Ukraine. General world trends are highlighted – economic, social, environmental, political and trends that exacerbate the situation in the country – the spread of the pandemic, war, the constant threat to security, economic crisis, the crisis of resource provision of the country's livelihood.

It is emphasized that in modern conditions the civil service should take a leading position. The leadership of civil servants should be based on important principles of civil service: patriotism, rule of law, integrity, professionalism, efficiency, legality. The values of the civil service offered by Ukrainian and foreign scientists are considered. They are a combination of individualistic and collectivist values, independence and sensitivity to others, the management of public trust and commitment to the public good. The tendency of reforming the system of public administration in the direction of forming the European model of organization of local government is considered. It is stated that the global trend of governance involves the harmonization of the interests of public, private and public sectors of society.

Keywords: Public service, Public servants, Civil service leadership, principles of civil service, trends in civil service development.

На розвиток державної служби в Україні впливає цілий ряд сучасних глобальних тенденцій, які можна звести до таких категорій як економічні, соціальні, екологічні, політичні. Серед широкого переліку особливо загострюють ситуацію поширення пандемії, війна, постійна загроза безпеці, економічна криза, криза ресурсного забезпечення життєдіяльності країни. Внаслідок цього сучасні державні службовці працюють в умовах невизначеності, нестабільності життя та швидких змін.

Відповідно до Закону України державна служба – це публічна, професійна, політично неупереджена діяльність із практичного виконання завдань і функцій держави, зокрема щодо:

1) аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях та підготовки пропозицій стосовно її формування, у тому числі розроблення та проведення експертизи проектів програм, концепцій, стратегій, проектів законів та інших нормативно-правових актів, проектів міжнародних договорів;

2) забезпечення реалізації державної політики, виконання загальнодержавних, галузевих і регіональних програм, виконання законів та інших нормативно-правових актів;

3) забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг та інше [2].

Отже, діяльність державних службовців є важливою для країни та громадян. Тому в сучасних умовах державна служба має займати лідерські позиції. Лідерство державних службовців має ґрунтуватись на важливих принципах державної служби: патріотизму, верховенства права, доброчесності, професіоналізму, ефективності, верховенства права, законності. Дотримуючись принципів, державні службовці зможуть ефективно виконувати свої функціональні обов'язки в складних сучасних умовах.

З огляду на це вчені пропонують різні ціннісні орієнтири. Висловлюючи бачення сучасної публічної служби Т. Василевська вважає, що «продуктивною й етично чутливою буде культура

публічної служби, що поєднує індивідуалістські та колективістські цінності, незалежність і чуйність до інших» [1].

Зарубіжні вчені виділяють інші ціннісні компоненти, зокрема, управління довірою суспільства та відданість суспільному благу [5]. Щоб досягти цих цінностей, лідерам необхідно розвивати професійні, особистісні та емоційні лідерські компетенції.

Крім того, сучасний державний службовець повинен [5]:

- *бути самосвідомим*. Потрібно оцінити свої сильні, слабкі сторони, уподобання, цінності та стиль керівництва, оцінити, що працює, і врахувати відгуки інших щодо їхньої практики керівництва;

- *залучати кваліфікованих фахівців та працювати в команді*. Робота в команді вимагає ефективного спілкування та довіри, участі в життєдіяльності членів команди;

- *дотримуватись інноваційних підходів*. Займаючи лідерські позиції, постійно розвивати культуру інновацій та творчості, вдосконалювати технології своєї діяльності;

- *навчатися в змінному середовищі та швидко адаптуватися до змін*. Лідерам XXI століття для покращення результатів діяльності потрібна технічна кмітливість. Ефективно застосовувані інформаційно-технологічні ресурси можуть мати величезний вплив на виконання завдань органу влади. Тому потрібно постійно докладати зусиль щодо вивчення нових технологій та їх використання.

На розвиток державної служби в Україні також мають вплив процеси реформування системи публічного управління в напрямі формування європейської моделі організації влади на місцях. Внаслідок проведення адміністративно-територіальної реформи здійснюється перерозподіл управлінських повноважень між органами державної виконавчої влади та органами місцевого самоврядування, суттєве скорочення районних державних адміністрацій, районних рад та сільських, селищних, міських рад шляхом створення об'єднаних територіальних громад [4].

Важливо зазначити вплив такої світової тенденції як врядування. Вчений Ян Паства сутність такої тенденції розуміє як ідентифікацію й гармонізацію інтересів окремих громадян, різних груп, різних суб'єктів сучасної держави — держави XXI століття [3]. Тому, змінюється сутність і спрямованість діяльності державних службовців в напрямі ефективної взаємодії учасників, стейкхолдерів сучасного управлінського процесу, ідентифікацію та дієве оцінювання їхніх інтересів. Велике значення має пошук ефективних способів гармонізації інтересів публічного, приватного та громадського секторів суспільства. Це сприяє виробленню результативних, дієвих рішень.

Отже, система державної служби України перебуває під впливом сучасних глобальних тенденцій. Відповідно до цього сучасна державна служба має зайняти лідерських позиції, що опираються на головні принципи та цінності державної служби.

Список використаних джерел

1. Василевська Т. Е. Феномен конформізму в публічно-службовій діяльності: морально-психологічні ракурси. Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2021. № 1. С. 20-25.
2. Про державну службу. Закон України. 10.12.2015. № 889. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст.43. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення: 07.06.2022 р.)
3. Ян Паства Чому для ефективного врядування потрібен розподіл між політичною та адміністративною сферами? URL: http://ipas.org.ua/old/doc/Congress_ukr.pdf
4. Ярмистий М. Тенденції розвитку державної служби в Україні: загальнодержавний та міжрегіональний контекст. URL: <http://buk-visnyk.cv.ua/news/1818/> (дата звернення: 31.05.2022 р.)
5. Robert McDonald, Douglas Conant, and Andrew Marshall. A Nonpartisan Model for Developing Public-Service Leaders. URL: <https://hbr.org/2020/04/a-nonpartisan-model-for-developing-public-service-leadership>.

ANGELA ZELENSCHI,

Ph.D in Philosophy, Associate Professor, Department of Philosophy and Anthropology, State University of Moldova, Republic of Moldova

АНЖЕЛА ЗЕЛЕНСКИ,

*доктор філософії в галузі філософії, доцент, кафедра філософії та антропології, Молдовського державного університету, Республіка Молдова
<https://orcid.org/0000-0002-2831-9473>*

THE NECESSITY FOR CHANGE IN THE ORGANIZATIONAL CULTURE OF THE PUBLIC SERVICE

НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІНИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ

В тезах представлений теоретичний аналіз організаційної культури в публічній службі. Автор розглядає питання щодо необхідності культурних змін з метою забезпечення цілісності публічної служби та реалізації інтересів громадян. Головним чинником змін організаційної культури публічної служби є розвиток особистості та професіоналізму публічних службовців.

Ключові слова: організаційна культура, публічна служба, зміна організаційної культури.

The main function of the public service is to ensure the sustainability of the development of society. In the context of the ongoing administrative reform, there is a need to create an effective and efficient system for managing social processes in the country.

The historical formation of the Moldovan civil service in its organizational structure took place within the framework of the administrative-bureaucratic culture. The institutional and cultural legacy proved to be far more enduring than the supporters of reforms had imagined. Deeply rooted institutions and the dominant values, attitudes and cultural differences, associated with them, have largely determined the gap between the intention of borrowing institutions from advanced countries and the real improvement of state institutions and public administration.

In modern conditions of development of the administrative system and of administrative relations, values that meet the new demands of society are put forward: the professionalism of civil servants, adaptability, as the ability of a civil servant to act adequately to a changing situation, and the service to society, as the ultimate goal of a state body and the dominant motive for the activity of a civil servant.

Interest in the problems of the organizational culture of the civil service arose in connection with the need to solve practical problems of administration. David Osborne and Peter Plastrick in *Banishing Bureaucracy: The Five Strategies for Reinventing Government* consider the development of organizational culture as one of the mechanisms for reforming the civil service system and bringing government structures in line with the new conditions of society [3].

Organizational culture is a complex multi-level phenomenon. Its key elements are basic underlying assumptions, espoused beliefs and values, and artifacts [4, p. 26]. Edgar Schein's *Organizational Culture Dynamics model* suggests that the essence of a group's culture can only be established at the level of the basic underlying assumptions that underlie its activities. First, you need to change the basic underlying assumptions – what is hidden deep in the human psyche, and then changes in the values and behavior of employees will follow. If only artifacts and espoused beliefs and values are changed, then the desired result of the change will either not come at all, or will turn out to be superficial and ephemeral.

In Kim Cameron and Robert Quinn's work *Diagnosing and Changing Organizational Culture*, two approaches to the interpretation of organizational culture are presented – the *functional approach* (culture emerges from collective behavior; culture makes sense of reality) and the *semiotic approach* (culture resides in individual interpretations; culture is reality). The functional approach assumes that

researchers and managers can identify differences among organizational cultures, change cultures, and empirically measured cultures. In the semiotic perspective assumes that nothing exists in organizations except culture, and one rubs up against any organization [1, p. 167].

All administrative activity takes place in the context of culture. Organizational culture has a number of specific features and is a socio-regulatory system that determines the nature of the organizational behavior of employees in terms of the effectiveness of their activities.

Considering the organizational culture as containing the beliefs, assumptions, values, norms, ways of knowing and feeling, which are typical for the staff, it is advisable to pay attention to the problems of interpersonal relations in the public service system. Such tendencies as aggressive behavior, manifestation of status, lack of empathy, low level of tolerance, etc., manifested in civil servants, negatively affect the performance of professional tasks.

In opinion Joanna O'Riordan, the vision for the civil service cannot be achieved without significant change to how we work. To initiate this, it necessary to prioritise improvements in four main areas: 1. A unified civil service – managing the civil service as a single unified organisation; 2. A professional civil service – maximising the performance and potential of all civil service employees and organisations; 3. A responsive civil service – changing our culture, structure and processes so that we become more agile, flexible and responsive; and 4. An open and accountable civil service – continuously learning and improving by being more open to external ideas, challenges and debate [2, p.15].

In our opinion, the main factor in changing the organizational culture of the civil service is the development of the personal and professional potential of civil servants, the formation of such qualities as initiative, innovation, flexibility, originality of thinking, systemic thinking, empathy, self-control, and ability to work in a team.

At the same time, a civil servant must be identified with the law in everything and be its embodiment. He is forced to act in accordance with a rigid system of prescriptions and norms recorded in the official register of his duties. Thus, the public service suppresses the signs of originality and uniqueness of the individual. The lack of high professionalism, on the part of civil servants, and indifference to the interests of society leads to the inefficiency of the work of state administration bodies and, as a result, to mistrust in the state power, on the part of society.

Successful reform of the civil service is associated with a change in the existing organizational culture. Cultural meanings are created, shaped, maintained, and changed in specific interactions between people. The main factors influencing the formation and development of organizational culture are the legal factor, the specifics of the organization's field of activity, the personal characteristics of a leader, the professional experience of civil servants and their system of values.

Changing the mindset of civil servants can be done through the creation of value systems aimed at improving performance and striving for high quality services. Cultural changes require civil servants to be receptive to new ideas, values and meanings.

References

1. Cameron Kim S., Quinn Robert E. Diagnosing and Changing Organizational Culture: Based on the Competing Values Framework. Jossey-Bass, 2011. 268 p. ISBN 978-0-470-65026-4
2. O'Riordan Joanna. Organizational culture and the public service. *State of the public service series*. November 2015. Research paper NO 16. URL: https://www.ipa.ie/_fileUpload/Documents/Organisational_Culture.pdf (accessed on June 1, 2022)
3. Osborne David, Plastrik Peter. Banishing Bureaucracy: The Five Strategies for Reinventing Government. MA: Addison-Wesley, 1997. 397 p. ISBN 0-201-62632-2
4. Schein Edgar H. Organizational culture and leadership. The Jossey-Bass business and management series. 2004. 437 p. ISBN 0-7879-6845-5

GABRIELA CHIRIAC,
Ph.D student, Academy of Public Administration, Republic of Moldova

ГАБРИЄЛА КІРІЯК,
аспірантка, Академія публічного управління, Республіка Молдова

CITIZEN PARTICIPATION – A CONDITION OF PARTICIPATORY DEMOCRACY

УЧАСТЬ ГРОМАДЯН – УМОВА ПАРТИСИПАТИВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Участь громадян передбачає наявність передумов: місцева адміністрація відкрита для залучення громадян до комплексної діяльності процесу управління, інформація, що становить місцевий інтерес, постійно передається від адміністрації до громадян, у адміністрації існують ефективні шляхи збору інформації від громадян та поінформованих громадян. Сторони виконують зобов'язання брати участь як рівноправні партнери в діяльності адміністрації, оскільки розуміють проблеми.

Ключові слова: партисипативна демократія, громадяни, прийняття.

Democracy, in any of its conceptualizations, is much more than free elections, which are the foundation of this form of government. The existence of government with and for the people requires a partnership approach between citizens and elected officials in which they have invested their trust, with the contemporary extension to civil servants and administrative institutions as representatives of the state. In democratic societies, trust is achieved through honesty, transparency on the part of the elected and especially the opportunity offered to the people to play an important role in the governing process, and even in their daily work. Exploring [1] the concept of deliberative democracy and analyzing its definitions reveals some common aspects and features. Thus, deliberative democracy is a democratic decision-making procedure by all citizens affected by it. In this process, citizens enjoy freedom and equal status, or at least that is a goal. Decisions are made by proposing solutions and formulating arguments for and against and these must be accessible and easy to understand for all involved. The deliberation on the merits of the arguments results in the assumption of the solution that has the support of most of the arguments, accepted by the majority of the participants.

Thus, this is not a simple process of aggregating citizens' opinions but with their transformation as a result of open interaction. Moreover, the results of the deliberation have relative stability, being able to be revised in subsequent deliberations so as to respond as well as possible to the needs and interests of the citizens, respectively the community. Deliberative theories have different approaches [2] to the field or actors involved in deliberation: whether it should take place only between elected representatives or whether citizen participation is required, whether deliberative forums should consist only of non-governmental institutions or the inclusion of civil society structures is also of interest. To these are added objections related to the justification of the deliberative procedure, respectively to what extent the process of public argumentation can provide legitimacy or fairness to democratic decisions. But beyond the differences of opinion, the constant element is the involvement of citizens in one form or another in the deliberations regarding the economic and social life of the community to which they belong. A concept that encompasses to a significant extent and at multiple levels the participation of citizens is that of participatory democracy. This requires people, communities or various social groups to be involved in decision-making and resource management. Citizens are the protagonists in political development, in projects or programs. Participatory democracy is a process in continuous construction, involving a continuous risk, requiring organization, collaboration, identification of common goals in a group. This process is not easy given the multitude of interests and causes, some being described as fairer and more comprehensive than others and their representation is becoming increasingly difficult and increasingly challenging. An assessment of democracy must take into account the existence and functioning of the democratic institutions of the system but, above all,

political and civil pluralism, individual and group freedoms, so that opposing interests and values are expressed and in competition through – a continuous process of representation beyond the moments of the periodic elections. This complex situation can be regulated by the mechanisms of participatory democracy.

Participatory democracy involves mechanisms by which decisions on community issues are made through the involvement of citizens. Citizens' suggestions and complaints must be taken into account by the policy maker, whether or not he agrees with them. Participatory democracy includes on three levels citizen participation in the public decision-making process, citizen participation in the administration of public money and public consultation of civil society. The efficiency of participatory democracy presupposes the simultaneous and obligatory observance of the principles of information, consultation and transparency of decision-making.

The concept of citizen participation is based on the need to consult citizens and express their views on decisions that are taken at different levels and from which they may be directly or indirectly affected. The importance of citizen participation in the activities and decisions of the local public administration stems from the fact that it gives quality to the government, implicitly being stimulated the attraction of resources at local level and their efficient use and in the long run boosting local economic development [4]. Giovanni Sartori offers a general meaning of participation, emphasizing the need for involvement on a more than formal level: «Correctly understood, participation is taking part personally, in a deliberate, self-activated way. Participation does not mean, therefore, only „being part of» (the mere fact of being involved in a certain circumstance) and even less an involuntary state of «being part of» [3].

Considering this general definition of participation and an inventory of definitions of citizen participation [5] we can say that, in terms of the topic, citizen participation is a voluntary, unpaid activity, aimed at directly or indirectly influencing local or national elected representatives. and their decisions, exerting pressure to generate feedback from the system, and articulating and promoting the activities, interests, and decisions of the individual or group to which the individual adheres. Influencing means both the influence prior to the adoption of a public law or policy and the subsequent challenge and amendment of an existing law or policy that no longer represents the interests of those affected. Starting from the typology of Russel J. Dalton, considered the most elaborate, we will consider the division of voluntary participation of citizens into three categories [6]: conventional participation, protest participation and unconventional participation. Conventional participation means those forms of involvement considered consistent with the democratic nature of the political regime, protest participation includes those forms of direct participation, under conditions defined by the public and in compliance with the legal and institutional framework and unconventional participation is manifested by those forms of participation. who do not respect the laws, who violate the rights and freedoms of others, or who threaten the stability of the governmental system. Conventional citizen participation in decision-making in a traditional democracy is a process that involves certain stages and at least two levels of participation [7].

The first level of participation is information, which requires efforts from both citizens and local government. The public administration is obliged to issue information to the citizens regarding its activity and plans so that they can understand the priority directions of the administrative policy of the local elected officials. The second level concerns the consultation of citizens, which is the action of the authorities to identify the needs of citizens, to assess the priorities of actions or to collect ideas and suggestions on a particular issue. Citizen participation presupposes the existence of premises: the local administration is open to the involvement of citizens in the complex activity of the governing process, information of local interest is permanently transferred from the administration to citizens, there are effective ways for the administration to collect information from citizens and informed citizens. honors the obligation to participate as equal partners in the activities of the administration, because they understand the problems.

Citizen participation is a combination of these premises related to information, communication and involvement in the relationship between the administration and citizens, and the activities of the administration are developed and supported in such a way as to correspond as much as possible to the needs and desires of citizens. Beyond the local / national approach, there is also an emphasis at European level on the role of citizen participation in the elaboration of regulations and policies at European level. Thus, the Communication from the European Commission Smart Regulation in the European Union [3] of October 2010 proposes extending the public consultation period to provide the necessary space for citizens to express their views and reviewing the Commission's consultation policy using new tools and streamlining existing ones. Subsequently, in February 2011, Regulation 211/2011 on the Citizens' Initiative [7] was published, establishing the legislative framework necessary for the manifestation of citizens' legislative initiatives at EU level.

In order for the European Union to function effectively and for the political legitimacy of its institutions to be maintained, it is important to involve citizens directly and to a greater extent in the public policy decision-making process that will affect them. Rather than participating in the vote and electing political representatives, citizens have the opportunity to be consulted on public policies at local, national and community level.

References

1. V. Țuțui, *Democrația deliberativă*, vol. «Concepte și teorii social-politice», Editura Institutul European, Iași, 2019, p. 9-37.
2. D. Murgescu, C. Dumitrică, *Participarea cetățenească – mijloc de implicare a cetățeanului în procesul decizional*, în „Sfera Politicii», nr.136/2009, available at <http://www.sferapoliticii.ro/sfera/136/art07-murgescu.html>
3. G. Sartori, *Teoria democrației reinterpretată*, Ed. Polirom, Iași, 1999, p.120.
4. C. Nicolescu, *Participarea cetățenilor în România. Implicarea factorilor economici*, Ed. Lumen, Iași, 2016, p. 20-23.
5. Motivația dezbaterii „Lobby – între grupuri de interese și politici publice?», *Soluții posibile pentru participarea civică profesională la procesul de conturare al politicilor publice*, inițiatori Academia de Advocacy, Asociația Pro-Democrația, Societatea Jurnaliștilor Profesioniști, 26.02.2017, available at <http://www.apd.ro/files/proiecte/Lobby%20%20intre%20grupuri%20de%20interese%20si%20politici%20publice%20-%20expunere%20de%20motive.pdf>
6. Gh. Popescu, *Evoluția gândirii economice*, Ediția a IV-a, revăzută, adăugită și actualizată), Ed. C.H. Beck, București, 2019, p. 755.
7. I. Dragodan, *Inițiativa cetățenească europeană – o nouă formă de participare publică*, în „Revista de note și studii juridice», available at <http://www.juridice.ro/195727/initiativa-cetateneasca-europeana-o-noua-forma-participare-publica.html>

ІЛОНА КЛИМЕНКО,

доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ILONA KLYMENKO,

*Associate Professor of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-7018-0922>*

ЦИФРОВА ДЕРЖАВА: ЗАГРОЗИ ВОЄННОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ

DIGITAL STATE: THREATS OF MILITARY TIME IN UKRAINE

The threats to the information security of the state, the direction of counteraction for the disinformation and destructive information influence in the conditions of military aggression of Russia are analyzed. Priority directions of work of the Center for Counteraction of disinformation under the National Security and Defense Council of Ukraine have been determined. The National Action Plan on Cybersecurity and Information Security in the context of a military situation is proposed. The key components of which should be: the combination of the cyber capabilities of the coalition states to conduct active preventive cyber operations against the aggressor; the deployment of expert think tanks for modeling and forecasting threats, technologies and algorithms of attacks of the cyber-forces of the aggressor; strengthening of the complex system of information protection of public authorities and objects of management from local to national levels; public officials and citizens' awareness of possible cyber threats and measures to prevent them, safe work in the environment of information systems, social networks; development of critical attitude to information in the Internet.

Keywords: digital state, information security, cyber threats, disinformation.

З початком повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України, разом із застосуванням летальної зброї посилилася і кіберзброя – ще більш масованими стали кібератаки на національні інформаційні ресурси, інформаційні системи та сайти органів публічної влади, кіберзлочини, негативні інформаційні впливи на всі сфери функціонування нашої держави і суспільства, завдаючи їм відчутних збитків.

Кібератаки стають більш розповсюдженими, організованими та дорожчими через шкоду, яку вони завдають органам публічної влади, державним та приватним підприємствам/організаціям (особливо критичної інфраструктури), економічній стабільності, транспортним мережам і мережам постачання. Джерелом таких атак можуть бути російські військові та розвідувальні служби держави-агресора, колаборанти, організовані злочинці, терористичні та/або екстремістські групи країн, що підтримують російське вторгнення, тощо.

Напередодні війни при РНБО України в 2021 році був створений Центр протидії дезінформації, мета діяльності якого полягала в розробці та реалізації заходів щодо протидії поточним і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам України в інформаційній сфері, забезпечення інформаційної безпеки України, виявлення та протидії дезінформації, ефективної протидії пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, запобігання спробам маніпулювання громадською думкою [1].

На наш погляд, актуальними завданнями Центру протидії дезінформації у воєнний час повинні бути: паралельна розробка та реалізація стратегічного та ситуаційного плану комплексного захисту інформації, що циркулює в системі державного управління; оперативна розробка моделі загроз проведення моделювання та оцінювання шкоди безпеки держави від реалізації можливих загроз.

Пріоритетними напрямками роботи Центру протидії дезінформації при РНБО України під час російської агресії виступають: оперативне інформування населення; виявлення загрозливих інформаційних матеріалів маніпулятивного та дезінформаційного характеру; розкриття дезінформації та маніпуляцій; забезпечення інформаційної безпеки; налагодження взаємодії держави та інституцій громадянського суспільства щодо протидії дезінформації та деструктивним інформаційним впливам і кампаніям, організація інформаційно-просвітницьких

заходів з питань підвищення медіа-грамотності суспільства; боротьба з інформаційним тероризмом.

В рамках просвітницької діяльності до державних службовців, громадян повинен бути доведений практичний алгоритм виявлення дезінформації та припинення її поширення, запропонований альянсом НАТО, що має такі етапи:

перевірка джерела інформації: автор та розповсюджувач інформації, редакційна відповідальність, підтвердження облікового запису та ім'я користувача в соціальних мережах, складність та розмір дескриптора (використовуються безкоштовні детектори ботів та онлайн-інструменти, що позначають та оцінюють сайти дезінформації);

перевірка емоційного навантаження тексту: викликає сильну емоційну реакцію, особливо відчуття страху та гніву;

перевірка історії публікації: використовують сайти перевірки фактів, такі як BBC Reality Check і AFP Fact Check, що дозволяють перевірити точність історій;

перевірка документальності, правдивості зображень: використовують платформи Google, TinEye і Bing, що дозволяють запускати зворотний пошук зображень, щоб побачити, де зображення з'являється в Інтернеті, і знайти схожі зображення. Інструменти SurfSafe та Serelay визначають підроблені зображення;

включення критичного мислення до інформації, яка містить власні уподобання або переконання громадян.

Дезінформація, пропаганда та дезінформація були викликом протягом десятиліть, але особливо небезпечними стали під час війни. Дезінформація як державних, так і недержавних суб'єктів намагається посіяти паніку, спотворити оперативну інформацію з дипломатичних, культурних, економічних, військових фронтів (особливо стосується громадян, що перебувають в зоні бойових дій або на тимчасово окупованих територіях), підірвати довіру до демократичних інституцій і представити авторитарні режими як кращі для забезпечення якості життя громадян.

Отже, в умовах війни важливим є розробка та прийняття Національного плану дій щодо кіберзахисту та інформаційної безпеки в умовах воєнного стану. Ключовими складовими якого повинні бути: поєднання кіберспроможностей коаліційних держав для проведення активних превентивних кібероперацій проти агресора; розгортання експертно-аналітичних центрів для моделювання та прогнозування загроз, технологій та алгоритмів атак кібервійськ агресора з метою їх упередження та нівелювання ризиків для держави і суспільства, посилення комплексної системи захисту інформації органів публічної влади та об'єктів управління від місцевого до загальнодержавного рівнів, просвіта державних службовців та громадян щодо можливих кіберзагроз та заходів по їх запобіганню, безпечної роботи в середовищі інформаційних систем, соцмереж, вироблення критичного ставлення до інформації в мережі Інтернет.

Список використаних джерел

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про створення Центру протидії дезінформації» УКАЗ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ від 19 березня 2021 року № 106/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/106/2021#Text>
2. NATO's approach to countering disinformation: a focus on COVID-19 URL: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/177273.htm#top-tips> (Last accessed: 07.06.2022)

ОКСАНА КОГУТ,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

OXSANA KOGUT,

*postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0026275-2043>*

Науковий керівник: Ірина Алексєєнко, д.політ.н., професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПУБЛІЧНА СЛУЖБА: ВІД НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ДО ЦИФРОВІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

PUBLIC SERVICE: FROM UKRAINE'S INDEPENDENCE TO DIGITIZATION CHALLENGES

The processes of digital transformation are quite broad, one of the areas is the digital European integration of Ukraine, which reflects the national vector of development and identification of Ukraine. The analysis of current research on the application of digital technologies in public service show the need to change approaches for work of civil servants in Ukraine as well as provisions of administrative services. Virtual reality is aimed at creating an imitation of objective reality or reflection of the world via the Internet, audiovisual, electronic means of communication, 3D simulation technologies. Digital interactions are less time consuming for people and reduce the administrative burden on companies, (which McKinsey also states) which can help support business as economies recover from the effects of COVID-19. Moreover, automating case handling significantly boosts productivity, reducing backlogs and freeing up resources for other priorities—another advantage in the wake of COVID-19, when speed and resilience for delivering critical services (such as unemployment or medical benefits) are paramount. 3 Public-sector employees also stand to benefit from digitization; fewer repetitive tasks and happier residents pave the way to higher levels of job satisfaction.

Keywords: digitalization, digital development, digital transformation, public service.

Сучасне політико-економічне становище та відносини України з міжнародною спільнотою підтверджують актуальність формування цифрової держави, а також необхідність зміни основних засад функціонування публічної служби в нашій державі.

На рубежі 80–90-х років XX ст. в Україні сталися епохальні історичні події. В умовах глибокої соціально-економічної і політичної кризи в республіці розпочався і одержав подальший розвиток процес демократизації соціально-економічного та державно-правового ладу. Вперше за 70 років були проведені демократичні вибори в органи державної влади. Розпочався процес згортання командно-адміністративної системи, а також поступовий перехід до ринкових економічних відносин.

Конкретним, реальним змістом наповнювався суверенітет України, що у кінцевому рахунку призвело до проголошення у серпні 1991 р. незалежності України. Здобувши незалежність, народ України розпочав активну діяльність по створенню своєї демократичної та правової держави.

Так, зокрема, 16 липня 1990 року була прийнята Декларація про державний суверенітет України, а 24 серпня 1991 року – Акт проголошення незалежності України. Надвечір 24 серпня 1991 року позачергова сесія ВР УРСР (392 депутати – «за», 4 – «проти») проголосила Акт незалежності України [1].

Акт проголошення Незалежності України – короткий за обсягом, але вкрай важливий за змістом політико-правовий документ, який став логічним завершенням багатовікової боротьби Українського народу за власну державність, свободу і самовизначення, за право українців мати і самостійно управляти власною державою (формувати публічну службу за новітніми підходами) з неподільною та недоторканою територією, на якій чинними є лише її Конституція та закони.

У 1996 році прийняття Основного Закону стало для України закономірним і логічним завершенням непростого процесу творення власної держави, одним з важливіших гарантій її незалежності.

У зв'язку із прийняттям Верховною Радою УРСР Постанови «Про проведення всеукраїнського референдуму в питанні про проголошення незалежності України» від 11 жовтня 1991 року, 24 жовтня 1991 року було опубліковано Звернення Верховної Ради України до Українського народу, в якому визначалася історична роль Акта про Незалежність та підкреслювалася особлива відповідальність кожного при визначенні свого волевиявлення.

«Акт проголошення незалежності України, – зазначалося у Зверненні, – це не витвір політиків, депутатів чи партій... Це об'єктивна потреба... Незалежність України – єдина можливість зупинити зубожіння нашого народу і створити гідні наших людей такі ж умови життя, праці і відпочинку, якими відзначаються передові країни світу... Незалежність України – це право і обов'язок збудувати правову демократичну цивілізовану державу, де основними цінностями будуть реальність прав і суверенітет особистості, гарантованість розвитку і гідності кожного громадянина, представника будь-якої національності, всебічна повага до кожної етнічної меншини, що живе на українській землі...» [1].

Цифрова трансформація (Digital transformation) стала рушієм для цифровізації багатьох публічних послуг діяльності державних інституцій. Зокрема, цифрову трансформацію науковці розглядають як організаційні чи суспільні зміни на основі впровадження цифрових технологій у різноманітні аспекти взаємодії з людиною. Трансформаційні зміни виникають на основі інноваційних способів роботи в процесі використання технологій, що посилює звичайне розширення або підтримку традиційних підходів [2].

У зв'язку з цим публічна політика в Україні повинна відповідати таким підходам, а також враховувати нові тенденції в інформаційному суспільстві.

Ю. Деніел, аналізуючи історію інформаційного суспільства як особливої історичної епохи, вводить термін «цифрова сучасність», що підкреслює значення цифрових технологій у суспільстві [3].

Таким чином, за результатами дослідження встановлено, що інформаційно-комунікативні та цифрові технології суттєво впливають на життя сучасного суспільства, зокрема, призводять до оцифрування публічних послуг та надання адміністративних послуг в онлайн режимі.

Список використаних джерел

1. Литвин В.М. Акт проголошення Незалежності України. / Енциклопедія історії України: Т. 1: А-В / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. Інститут історії України. К.: В-во «Наукова думка», 2003. 688 с. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Akt_proholoshennia
2. Юрчак О. Українська стратегія Індустрії 4.0 – 7 напрямів розвитку. Індустрія 4.0 в Україні. 2019. 01 січ. URL: <https://industry4-0-ukraine.com.ua/2019/01/02/ukrainska-strategiya-industrii-4-0-7-napriankiv-rozvtutku/>
3. Danyel J. Zeitgeschichte der Informationsgesellschaft. Zeithistorische Forschungen. Studies in Contemporary History, Online-August, 9, 2012, Vol. 2. URL: <https://zeithistorische-forschungen.de/2-2012/4441>.
4. Winters J. Negotiating the archives of UK web space. The Historical Web and Digital Humanities: the Case of National Web Domains / eds. N. Brügger, D. Laursen. Abingdon, New York, 2018. Routledge. P. 1–21.

ТЕТЯНА КОЗАЧЕНКО,

доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

TATIANA KOZACHENKO,

associate professor of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-3875-4804>

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ

GREENING PUBLIC SERVICE IN UKRAINE: MODERN CONTEXT

The relevance of a special attitude and special responsibility to solving environmental problems in Ukraine is presented. Interpretations of the concept of greening as an activity to improve the environmental performance of an organization are given. The importance of using foreign experience in recruitment and personnel management, in particular, the application of various practices of «green» personnel management as tools for working with personnel in the public service, was emphasized. The introduction of reengineering as a means of professional development of public servants in the context of greening, which includes several stages, is proposed. It was stated that local self-government bodies on the ground are much more interested and more effectively able to solve many primary environmental issues than an inert state apparatus. The responsibility of local governments is noted, in particular, that it can occur not only as a result of inaction, failure to act, but also in case of negligence and inattention in the process of solving problems of local importance, both on the part of management and officials. It is summarized that the solution of environmental problems and the harmonization of the relationship between man and the environment are possible only if the greening process is introduced and the ecological approach is used.

Keywords: public service, ecologization, ecological approach.

Останні десятиліття спостерігається перехід від реактивної екологічної політики у бік побудови системи екологічно відповідального менеджменту, заснованого на інтеграції екологічних питань в усі сфери діяльності з орієнтацією на стратегічний екологічний розвиток та усталеність [1].

Виклики сьогодення, коли Україна проходить дуже складні випробування на фоні військової агресії, окупації територій, потерпає від численних руйнувань, у наслідок чого відбувається погіршення екологічного стану майже до рівня екологічної катастрофи, вимагають особливого ставлення та особливої відповідальності до вирішення проблем, зокрема екологічних. Для вирішення проблем вкрай важливо розуміти у чому саме полягає проблема та мати стратегічне бачення її вирішення, і питання відповідальності за прийняті управлінські рішення має бути чітко зрозумілим.

Найбільш складна задача постає саме у відпрацюванні заходів, спрямованих на підвищення рівня екологічної залученості та формування у персоналу екологічно релевантної поведінки. Особливо у теперішній час, це найбільш актуальне науково-практичне завдання у галузі управління персоналом в умовах екологізації.

Якщо розглядати поняття екологізації як діяльності, можна констатувати, що екологізація як діяльність щодо підвищення екологічної результативності організації не є функціональною задачею природоохоронних органів, а відноситься до напрямлень розвитку, в якому приймають участь усі служби, і відповідно увесь персонал від вищого керівництва до робітників та службовців [2, с. 4]. Таким чином, робота з персоналом в органах публічної служби має носити систематичний і комплексний характер, який базується на інтеграції практик управління персоналом і процесів управління навколишнім природним середовищем.

Важливим є використання зарубіжного досвіду щодо набору та управління персоналом. Зокрема, в якості інструментів роботи з персоналом публічної служби можуть застосовуватися різні практики «зеленого» управління персоналом в залежності від розмірів, практики

загального управління в організації, рівня інтеграції процесів управління персоналом в екологічну діяльність, екологічних цінностей та принципів організації [3]. У зв'язку з цим у роботі з персоналом можна спостерігати перехід від традиційних орієнтирів на навчання та підготовку персоналу у бік підвищення зацікавленості та екологічного залучення. І, як показує аналіз практик управління персоналом, розвиток персоналу повинен здійснюватися на всіх етапах від підбору і найму, до стимулювання та мотивації персоналу [4].

Запровадження реінжинірингу як засобу професійного розвитку публічних службовців в умовах екологізації включатиме наступні етапи: по-перше, це розробка образу ідеального публічного службовця, що працює в умовах сучасних екологічних викликів (будується картина того, як варто професійно розвивати публічних службовців для ефективної реалізації ними державної екологічної політики та досягнення стратегічних цілей державного (публічного) управління в умовах змін; по-друге, здійснюється аналіз наявної системи професійного розвитку публічних службовців (проводиться дослідження системи професійного розвитку публічних службовців і складаються схеми процесів його функціонування в даний момент); по-третє, це розроблення нової технології професійного розвитку публічних службовців в умовах екологізації (розробляються нові і (або) змінені процеси професійного розвитку і підтримуюча їх інформаційна система, виконуються тестування нових процесів); по-четверте, упровадження нової технології професійного розвитку публічних службовців в умовах екологізації (новий проект (технологія) впроваджується в систему професіоналізації публічної служби, де екологічна складова (набуття екологічних знань, підвищення екологічної свідомості та культури) має першочергове значення).

Сучасний стан навколишнього природного середовища й актуальні природоохоронні проблеми змушують замислитися над тим, що органи місцевого самоврядування на місцях набагато більше зацікавлені і більш ефективно можуть вирішувати багато першорядних природоохоронних питань, ніж інертний державний апарат. Тому питання наділення органів місцевого самоврядування більш широкими повноваженнями у природоохоронній галузі на сьогодні є актуальним і не викликає сумніву. Але, при цьому не можна забувати про встановлення відповідних санкцій за невиконання даних повноважень.

І сьогодні, говорячи про відповідальність, йдеться не тільки про вищі ешелони влади, а й про місцеве врядування. Відповідальність органів місцевого самоврядування може наступити не тільки в результаті бездіяльності, неспроможності діяти, а й при проявленні недбалості та неухважності в процесі вирішення завдань місцевого значення як з боку керівництва так і посадових осіб.

Для виходу з екологічної кризи, що утворилася сьогодні в Україні, необхідно засвоїти нові ціннісно-нормативні відносини, які дозволять усвідомити екологічні імперативи сталої взаємодії. Вирішення екологічних проблем та гармонізація взаємовідносин людини і навколишнього природного середовища можливі лише за умови впровадження процесу екологізації та використання екологічного підходу.

Отже, в контексті наведеного вище, екологічна освіта публічних службовців набуває інноваційну функцію, стає основою для сталого розвитку, що забезпечить не тільки прагнення, але й рух суспільства до екологічно-безпечного світового простору.

Список використаних джерел

1. Rashid, N., Khalid, S., Rahman, N., Environmental Corporate Social Responsibility (ECSR): Exploring its Influence on Customer Loyalty. *Procedia Economics and Finance* 31 (2015), 2015, pp. 705–713. –
2. Labella-Fernández A., Martínez-del-Río J. Green Human Resource Management. Responsible Consumption and Production / eds. W. Leal Filho [et al.]. Cham : Springer, 2019. URL: https://www.researchgate.net/publication/336357517_Green_Human_Resource_Management.
3. Amrutha, V. N., Geetha, S. N. A systematic review on green human resource management: Implications for social sustainability. *Journal of Cleaner Production*. 2020. Vol. 12. Pp. 1–12. -
4. Renwick, D. W., Redman, T., Maguire S., Green Human Resource Management: A Review and Research Agenda // *International Journal of Management Reviews*. 2013. Pp. 1–14.

НАТАЛЯ КОРЧАК,

доктор юридичних наук, доцент, завідувачка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NATALIIA KORCHAK,

Doctor of Law, Associate Professor, Head of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-7702-2636>

ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ У ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ ЯК СКЛАДНИК ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ: НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ ТА СИСТЕМА АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ

COMBATING CORRUPTION IN THE PUBLIC SPHERE AS AN ELEMENT OF STATE SECURITY: DIRECTIONS FOR COUNTERACTION AND THE SYSTEM OF ANTI-CORRUPTION AUTHORITIES

Corruption is the result of systemic inefficiency of public administration. It destroys the foundations of the rule of law in the country, threatens the constitutional order, and undermines the country's defense capability. The spread of corruption is a threat to the security of both the individual and the country. Anti-corruption gives new content to public administration and management activities (in the public sphere) and covers two types of activities: 1) activities aimed at preventing possible manifestations of corruption in the future; 2) activities aimed at combating the consequences of committing corrupt acts.

Since combating corruption determines the fundamental national interest, state anti-corruption institutions are heterogeneous both in legal status and in the scope of functions performed. The system of anti-corruption bodies forms: bodies of general and special prevention; bodies of investigation of corruption; bodies of prosecution for corruption or corruption-related offenses.

Keywords: corruption, governance and administration, anti-corruption, anti-corruption institutions, national security.

Питання корупції, її природи та наслідків, причин та шляхів подолання є предметом обговорення і дослідження серед науковців і практиків. І це не дивно, бо явище корупції, і на це справедливо звертає увагу О. В. Скочилиас-Павлів, «проявляється у багатосторонніх вертикально горизонтальних зв'язках в суспільстві та державі і зумовлено історичними, економічними, соціальними, політичними, правовими, національними, культурними, моральними факторами» [6, с. 42]. Небезпека корупції криється у хибному формуванні ставлення до неї як «невід'ємного зла» розвитку організованого суспільства. Вона є породження соціуму і відносин у ньому.

Як «вид соціальної паталогії» [2, с. 8], корупція «становить безпосередню загрозу демократичному правопорядку і конституційному ладу» [1, с. 17]. Своєю чергою захищеність, зокрема, демократичного конституційного ладу, є ціннісною засадою забезпечення національної безпеки України та визначає її фундаментальний національний інтерес [5, п. 9 ст. 1, п. 1. ч. 3 ст. 3].

Розуміння корупції як загрозового національній безпеці країни явища знайшло підтвердження навіть в рішеннях Конституційного суду України від 26.02.2019 року № 1-п/2019 та 6.06.2019 року № 3-п/2019. При цьому в останньому з них Суд акцентує увагу на тому, що антикорупційна політика має слугувати цілям «захисту конституційних цінностей, прав і свобод людини і громадянина».

У зв'язку із поширенням системної корупції в державних органах, одним із стратегійних завдань державної політики у сфері забезпечення державної безпеки є «інтенсифікація боротьби з тероризмом та організованою злочинністю, протидія руйнуванню державного апарату та місцевого самоврядування» [7, п. 24]. Така постановка питання зумовлена визнанням на найвищому державному рівні негативних наслідків корупції як для функціонування системи

публічних фінансів, сфер державного управління, місцевого самоврядування, приватного сектору економіки країни, так і на рівень обороноздатності країни в цілому.

В якості ілюстрації такої нашої тези наведемо лист-подяку Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) міністру оборони російської федерації Шойгу за виявлені факти масштабного розкрадання бюджетних коштів, що спрямовувалися на розвиток військового потенціалу, котрі негативно позначились на зниженні ефективності оборонного сектору та сприяють пришвидшенню ліквідації окупантів на землях суверенної держави України [4].

В умовах російської агресії ми ще раз переконались, що рівень обороноздатності країни напряму залежить від рівня довіри громадянського суспільства до держави в цілому та кожного окремого громадянина до Збройних сил України та інших військових формувань, зокрема. Професійна компетентність та дотримання високих стандартів доброчесності є запорукою спроможності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та прирівняних до них посадових осіб юридичних осіб публічного права, захищати національні інтереси.

Як зазначено в Стратегії реформування державного управління України на період на 2022–2025 роки, однією з основних умов для успішного розвитку державної служби є забезпечення доброчесності державних службовців [8]. При цьому не варто забувати, що корупція є проблемою не лише розвитку українського суспільства, але й світовою. Саме з цих міркувань в преамбулі Конвенції ООН проти корупції зафіксована стурбованість про те, що корупція становить загрозу для «стабільності й безпеки суспільств» та тісно пов'язана з «іншими формами злочинності, зокрема організованою злочинністю й економічною злочинністю, в тому числі відмиванням коштів» [3].

Задля гарантування стабільності та ефективності функціонування демократичної системи на державу покладається обов'язок вжити заходів для захисту демократичного ладу. Тому протидія корупції, шляхом її попередження та/чи боротьби, наповнює новим змістом діяльність у сфері державного (публічного) управління. Адміністративно-державне (політичне) управління в сфері протидії корупції забезпечується державними антикорупційними інституціями, які (в залежності від статусу, виконуваних функцій та обсягу повноважень) умовно можна поділити на три групи:

1) органи загальної (Верховна Рада України, Комітет Верховної Ради з питань антикорупційної політики, Національна Рада з питань антикорупційної політики, Кабінет Міністрів України, Міністерство юстиції, уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції) та спеціальної (НАЗК) превенції;

2) органи розслідування корупції (Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Національне агентство України з питань виявлення, розшуку та управління активами, Державне бюро розслідувань, Національна поліція України, Служба безпеки України, органи прокуратури);

3) *органи притягнення до відповідальності за вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення* (Вищий антикорупційний суд, місцеві та апеляційні суди).

Отже, діяльність спеціалізованих антикорупційних органів та органів, характер діяльності яких має антикорупційну спрямованість, в умовах сучасних викликів, має суттєвий вплив на стан захищеності конституційного ладу в державі. А захист особи, суспільства та держави від корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних із корупцією, – зокрема один із напрямків реалізації пріоритетів національних інтересів України та забезпечення національної безпеки в цілому.

Список використаних джерел

1. Водянніков О. Корупція, цивілізація і конституційна демократія. Вступне. ред. Хавронюк М. І.. К.: Ваїте, 2018. 472 с.

2. Гуменюк Л.Й. Теоретико-соціологічний аналіз корупції як загрози національній безпеці України. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія економічна. 2009. Випуск 2. С. 1-10. URL: <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/1409/1/E2-2009gljnbn.pdf>
3. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003: Конвенцію ратифіковано із заявами Законом № 251-V від 18.10.2006 р. Дата набрання чинності для України: 01.01.2010 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16#Text
4. НАЗК подякувало міністру оборони рф Шойгу «за неоціненний внесок у те, що російські засоби та ресурси для нападу на Україну були розкрадені ще на етапі їхнього накопичення на кордоні». Повідомлення прес-служби НАЗК від 16.03.2022 р. URL: <https://nazk.gov.ua/uk/novyny/nazk-podyakovalo-ministru-oborony-rf-shojgu-za-neotsinennyj-vnesok-u-te-shho-rosijski-zasoby-ta-resursy-dlya-napadu-na-ukrayinu-buly-rozkradeni-shhe-na-etapi-yihnologo-nakopychennya-na-kordonii/>
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21 червня 2018 року № 2469-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text>
6. Скович-Павлів О. В. Корупція як негативне соціально-правове явище: ознаки та причини. Право та державне управління. 2019. № 2. С. 41–46.
7. Стратегія забезпечення державної безпеки: Затверджена Указом Президента України від 16 лютого 2022 року № 56/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/56/2022#Text>
8. Стратегія реформування державного управління України на 2022-2025 роки: Схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>

ТЕТЯНА КУМЕДА,

*кандидат мистецтвознавства, доцент, доцент кафедри філософії права та юридичної логіки
Національної академії внутрішніх справ*

TETIANA KUMEDA,

*Ph.D in Arts, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Philosophy of Law and
Legal Logic of the National Academy of Internal Affairs
<https://orcid.org/0000-0002-1690-4253>*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF GOVERNANCE CULTURE IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

The article considers the trends in the development of management culture in the global socio-cultural space, identifies its features due to modern processes of society. It is also established that the effectiveness of management depends on the professional and social competence of the head, as well as on his general and professional management culture.
Keywords: culture, governance, governance culture, globalization.

Дедалі швидше світом поширюються процеси глобалізації, інтеграції та регіоналізації, що у свою чергу передбачає поступову трансформацію форм організації світового соціокультурного простору. Культура – це одне з універсальних філософських понять, в якому реалізуються матеріальні, духовні, художньо-творчі дії людини, які втілюють її ставлення до природи, суспільства і до самої себе. Вона репрезентує як «світ людини», так і, власне, «людську якість», і реалізується через різноманітні форми і способи діяльності особистості у різних сферах, зокрема, і в управлінській. Поняття «культура управління» – з погляду загального трактування – «сукупність теоретичних та практичних положень, принципів і норм, що мають загальний характер і стосуються різною мірою всіх аспектів людської діяльності» [1, с. 110]. Такий статус культури управління перетворює її на «один з вирішальних факторів успіху в управлінні» [1, с. 110].

Об'єктивний характер культури управління визначається тим, що і сам феномен управління, і культура його здійснення підпорядковуються певним закономірностям, спрямовуються на забезпечення високого рівня ефективності спільної діяльності відповідних людей, груп людей, організації та інших соціальних систем і залежать від цілей цієї діяльності. Суб'єктивним же характер культури управління слід вважати тому, що саме управління завжди здійснюється конкретною особистістю того чи іншого керівника, якому притаманне своє бачення як цілей діяльності та управління нею, так і характеру та змісту поняття культури управління, зокрема її прояву у взаємовідносинах з підлеглими та у стилі спілкування з ними.

Незважаючи на загальну тенденцію до цілісності сучасного світу, стереотипи поведінки та системи цінностей, які проявляються у процесі контактів між людьми, ще далеко не уніфіковані, адже кожна національна культура має свої звичаї, традиції, ідеологію, особливості історичного розвитку, мову, релігію, культурні цінності, норми поведінки та заборони тощо. Ігнорування культурної специфіки може суттєво гальмувати розвиток міжнародних відносин. Виходячи з найбільшої полярності відносно один одного можна виокремити два основні елементи структури системи міжнародного управління – західна (американська та західноєвропейська) культура управління та східна. До загальних рис європейського управління можна віднести високу дисциплінованість, далекоглядність, довготерміновість стратегій функціонування, надмірну увагу до підвищення ефективності виробництва й одночасного зменшення витрат; соціально орієнтовану систему управління, орієнтацію на індивіда, а не на групу; систему індивідуального заохочення; домінування матеріальної мотивації над моральною; жорстку систему субординації тощо., яка має найстародавнішу школу управління. До східного стилю, класичним представником якого є Японія, належать: чітка централізація управління,

колективізм, існування «гуртків якості» та «груп нуль дефектів», позитивний найм, високий ступінь соціального страхування, ефективна система заробітної плати у співвідношенні з трудовою кваліфікацією тощо [2].

Культура загалом і культура управління зокрема надають особистості людиноцентроване спрямування, забезпечують її творчу самореалізацію і самовдосконалення в управлінській діяльності. У ній реалізується ключовий механізм культури, котрий, як наголошував С.Б. Кримський, «оптимізує людський фактор соціального буття і стверджує людинорозмірений світ, структурований за модулями творчості і свободи та альтернативний будь-якій механістичності» [3, с.12].

Сучасні умови розвитку суспільства вимагають від керівника будь-якого ієрархічного рівня бути, перш за все, менеджером, що активно впроваджує ефективні інноваційні ідеї господарювання та досягнення науково-технічного прогресу, зважає на зміни, що відбуваються у відповідних сферах суспільного життя, аналізує та вміє перебудовувати діяльність з урахуванням вимог сучасності. Управлінець нового типу повинен не стільки віддавати накази, скільки вміло організовувати, вести за собою, надихати та ефективно спонукати співробітників до професійної діяльності. Для цього йому необхідно постійно підвищувати кваліфікацію, розширювати коло знань, вміти співпрацювати з персоналом, знаходити способи досягнення поставлених цілей, ризикувати.

Істотною рисою глобалізованого світу є відчуження суспільства від держави, його спрямування до «глобального громадянського суспільства» і просування глобального управління. Це обумовлено, зокрема, інформатизацією суспільства, створенням нових форм соціальної взаємодії, завдяки чому громадяни можуть висловлювати свою позицію з різних питань, що у свою чергу демократизує суспільство. Інформатизація стала засобом управління як окремими людьми, так і суспільством загалом, доступність інформації наповнює змістом громадянську відповідальність.

Отже, культура управління ґрунтується на історично сформованих і постійно відтворюваних загальних (універсальних) програмах (системах цінностей, ідеалів, норм, правил, традицій, взірців, способів, технологій тощо) управлінської діяльності як важливого феномену культури суспільства. Вона є узагальненим образом культури у сфері управління на всіх його рівнях і в усіх його видах та формах, це колективна пам'ять суспільства про те, як управляти. Накопичуваний і вдосконалений в соціокультурних теоріях і практиках досвід управління придатний до різноманітного використання як у власне управлінських, так і в інших (неуправлінських) видах людської життєдіяльності. Можна погодитися зі слушною тезою А.Г. Хоронжого про те, що «культура управління існує як система знань про процеси управління, структури управлінських систем, форм, методи і принципи управлінської діяльності, а також про умови керівництва», тобто як «теорія закономірностей комплексного, системного підходу до вирішення управлінських проблем», і що в такому своєму статусі «вона займається управлінням на універсальному організаційному баченні об'єкта управління» [4, с. 108–109].

Отже, можна підсумувати, що основою створення нового типу культури управління має стати переосмислення управлінських відносин та запровадження управління, яке буде зорієнтоване на партнера, тобто застосовувати управлінський стиль, що дозволить працівникам висловлювати свою точку зору та брати участь у прийнятті рішень в контексті управлінської діяльності. Доцільність упровадженого механізму дасть можливість співробітникам брати участь в організації своєї праці та делегувати їм відповідні повноваження та відповідальність.

Список використаних джерел

1. Палеха Ю.І. Ключі до успіху, або Організаційна та Управлінська культури. Київ: Вид-во Європ. ун-ту, 2002. 337 с.
2. Міжнародна економіка: навч. Посібник. Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. 218 с. <http://ukrkniga.org.ua/ukrkniga-text/615/4/>.
3. Кримський С.Б. Під сигнатурою Софії. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. 367 с.
4. Хоронжий А.Г. Основи соціального управління: курс лекцій: навч. посіб. Львів: Магнолія плюс, 2006. 220 с.

НАТАЛІЯ ЛАРИНА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДМИТРО СНИЖКО,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NATALIIA LARINA,

*Associate Professor of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5843-0765>*

DMYTRO SNIZHKO,

*Graduate student of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-0003-7538>*

КОМАНДНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

TEAM APPROACH IN PUBLIC MANAGEMENT IN PUBLIC SERVICE IN CONDITIONS OF MARITIME STATE IN UKRAINE

The authors of the article present thorough research of domestic and foreign scientists on the benefits of innovative approaches in human resource management in the public service, which should be used in martial law in Ukraine as a result of treacherous attack on February 24, 2022 Russia's aggressor country on our Ukrainian state.

The authors study the level of social and psychological readiness of civil servants for the management team in the context of reforming the public administration system in Ukraine into public administration, which is implemented in accordance with European standards of good governance, in particular the Program to Support Governance and Management (SIGMA).

The role of legal awareness of civil servants in human resources management, which is ensured through the application of the value-legal approach, is revealed. The article highlights the importance of the relationship between values and law as the implementation of moral and moral, legal, socio-psychological characteristics of the activities of civil servants and local government officials in the public service. According to the authors, legal consciousness includes not only those structural elements that are inherent in the legal consciousness of all citizens (legal psychology, legal ideology, legal behavior) and act in unity and interaction with political, aesthetic and other forms of public consciousness, as well as specific their tasks, rights and responsibilities in the public service. This will contribute to the further development of a high level of executive discipline of civil servants and local government officials through self-improvement, self-development and self-realization of their abilities.

Keywords: public servants, public service, public administration, public administration reform, innovative approaches, team work, human resources management, legal awareness as a value-legal approach, executive discipline.

Реформування системи державного управління реалізується з врахуванням Європейських стандартів належного адміністрування, створених Програмою підтримки вдосконалення врядування та менеджменту (SIGMA), опублікованих у документі «Принципи державного управління». В умовах воєнних дій ця декларація стає ще більш актуальною, адже вона активізує командний підхід до управлінської діяльності в Україні, особливо в сфері державної служби [3].

Для реалізації принципів належного врядування Національним агентством України з питань державної служби було прийнято ряд нормативно-правових документів, які визначають конкретні кроки щодо врегулювання питань державної служби в умовах воєнного стану в Україні, направлених на захист життя державних службовців, їх родин та інтересів суспільства.

Тому дослідження командного підходу як інноваційного в управлінні персоналом на державній службі передбачає удосконалення колективних та групових методів організації праці в умовах воєнного стану, викликаних вимогами часу та віроломним нападом росії на Україну 24 лютого 2022 року, світовими глобалізаційними процесами, направлених на надання

притулку вимушеним мігрантам як на регіональному рівні нашої держави, так і назовнішню міграцію в інші країни світу.

Як показує аналіз наукової літератури з питання командного підходу, ця тема знайшла відображення у працях багатьох учених. Зокрема, перші наукові дослідження були здійсненні у зарубіжній психології щодо створення команд і розроблялася такими вченими як: М. Белбін, Р. Блейк, Д. А. Веттен, М. Геллерт, К. С. Камерон, Дж. Мутон, К. Новак, Р. Рое, М. Уест, К. Фопель та ін.

Окремі аспекти формування команд у вітчизняній управлінській сфері досліджували В.І. Барко, Л.М.Карамушка, М.Коваленко, Г.В.Ложкін, С.Д. Максименко, В.О. Михайленко, В.Р. Міляєва, О.Філь та інші автори [2; 3; 5]. Їх наукові доробки присвячені психологічним та організаційним особливостям діяльності команд у системі державного управління, бізнесу освітні, спорту та ін. Проте в умовах війни дана тема не була розглянута, в чому й полягає її актуальність.

Нашою метою є дослідити та розкрити значимість застосування командного підходу в управлінні персоналом на публічній службі в Україні, функцією якого передбачено удосконалення колективних та групових методів організації праці, викликаних вимогами часу та світовими глобалізаційними процесами задля покращення якості надання публічних послуг населенню, в умовах воєнного стану.

Слід наголосити, що, як і в усіх феноменах людського буття, феномен команди має не лише свої переваги, а й певні недоліки. У деяких управлінських і професійних ситуаціях командний підхід впливає на обмеження в процесуальному або діяльнісному підходах, як зазначено в деяких спеціальних дослідженнях з цього питання. По-перше, це можна спостерігати, наприклад, у ситуаціях, коли виникає потреба у прийнятті оперативного рішення. А командний підхід потребує часового ресурсу, оскільки передбачає з'єднання членів команди один з одним для формування консенсусної думки [2; 3].

По-друге, командна форма роботи потребує високої концентрації першокласних фахівців на вузькому фронті робіт, що часто є неекономним, нерентабельним, а іноді і неможливим, оскільки це потребує пошуку фонду підвищеного стимулювання, яке часто є відсутнім в організаціях [3].

По-третє, для ефективної роботи команди потрібна організація додаткового навчання та тренінгова робота з її членами, і це також потребує додаткових затрат для організаторів [3]. Також при роботі в команді, на нашу думку, можуть виникати багато складнощів, які обумовлені своєрідним «емоційним» зв'язком членів команди один з одним, зокрема, це відчуття стресу всередині команди, коли відбуваються структурно-організаційні зміни, тобто порушуються стабільні стосунки та професійне життя.

На основі теоретичного аналізу проблеми, нами виділено основні критерії відмінностей команди від робочої групи, які є базисом інноваційного підходу управління персоналом на державній службі на засадах тимбілдингу. До цих критеріїв віднесено:

- цілі діяльності;
- принципи взаємодії у процесі досягнення цілей;
- рольова структура;
- позиції та функції лідера.

Команда має свої особливості та відмінності від звичайної робочої групи. Лідерство в команді значно слабше виражено ніж в групі, воно є розподілене між всіма учасниками команди. Відповідальність в команді взаємна, а синергетичний ефект яскраво виражений. Місія команди може відрізнитися від місії організації, але не може суперечити, в команді не існує детального розподілу повноважень, результативність роботи визначається перш за все за колективними показниками [5].

Доцільно відмітити, що особливо важливим аспектом командної діяльності на державній службі в умовах дії воєнного стану є розуміння того, що орієнтація на завдання

має взаємодоповнюватися орієнтацією на міжособистісні стосунки. Адже згідно з підходами Р. Блейка та Дж. Мутона, високий ступінь турботи про людей є суттєвою характеристикою стилю «команда», який необхідний для досягнення ефективної діяльності та успіху організації в умовах війни [4].

Ми систематизували характерні ознаки команд працівників на державній службі в умовах війни, виділивши спільне бачення та консолідацію за функціями і при розподілі ролей між членами команди, здібність швидко реагувати на зміни в умовах воєнного часу, згуртованість та здатність мотивувати членів команди до вчинення певних дій, спрацьованість та неконфліктність, мотивацію на досягнення групових цілей та спільні ідеологічні переконання, специфічний характер взаємодії всередині групи та результативну практику з досягнення цілей.

Доцільно доповнити, що державні службовців, які працюють в умовах воєнний дій на засадах командного підходу, мають володіти також професійними вміннями, здатністю до міжособистісної взаємодії, прийняття управлінських рішень; мати взаємну та індивідуальна відповідальність, розвинуте зобов'язання членів команди, тобто спільні підходи щодо конкретного прогнозованого результату.

Перспективними темами подальших наукових розвідок можуть бути питання дослідження моделей командної взаємодії у сфері публічного управління та проведення моніторингу готовості публічних службовців до командної управлінської діяльності на публічній службі в Україні.

Список використаних джерел

1. Деякі питання реформування державного управління України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831-р. – URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/deyaki-pitannya-reformuvannya-derzhavnogo-upravlinnya-t210721> (Дата звернення: 01.02.2022).
2. Ларіна Н. Б. Командоутворення та лідерство в публічній службі: опорний конспект лекцій дистанційного курсу для навчання здобувачів другого (магістерського) рівня вищої освіти зі спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування». Київ : НАДУ, 2020. 220 с.
3. Міляєва В.Р. Запровадження командних форм роботи у професійну діяльність державних службовців. URL : https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/1106/1/V_Miliaeva_APPEIPP_5_IPSP.pdf (Дата звернення 22.11.2021).
4. Управлінська решітка Р. Блейка та Дж. Мутона. URL: https://stud.com.ua/61858/sotsiologiya/upravlinska_reshitka_bleyka_mouton
5. Svitlana Khadzhiradieva, Nataliia M. Chernenko, Marianna M. Ruchkina, Nataliya B. Larina and Oksana O. Sakaliuk (2021). Risks in Public Administration in the Context of Globalisation. DOI: <https://doi.org/10.6000/1929-4409.2020.09.356>. URL : <https://www.lifescienceglobal.com/independent-journals/journal-of-advances-in-management-sciences-information-systems/83-abstract/ijcs/4436-abstract-risks-in-public-administration-in-the-context-of-globalisation>

НАТАЛІЯ ЛАРИНА,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІГОР ЯШУТИН,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NATALIIA LARINA,

*Associate Professor of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5843-0765>*

IGOR YASHUTIN,

*graduate student of the Department of Public Policy, Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University of Kyiv.
<https://orcid.org/0000-0002-9023-936X>*

СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ ДИСЦИПЛІНИ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УМОВАХ ВІЙНИ

MODERN MECHANISMS FOR ENFORCEMENT OF EXECUTIVE DISCIPLINE IN CIVIL SERVICE IN WAR CONDITIONS

The author of the article pays special attention to the basic mechanisms for ensuring executive discipline in public service bodies in order to radically update them, in particular, such as regulatory, organizational, planning, control, assessment and quality management. In addition, he proposes to expand the classification of basic mechanisms for ensuring performing discipline in public service bodies, thanks to the transformation processes of Ukraine into a European simple, the study and generalization of the best experience of foreign countries in this area of activity – modern, new, which include motivational-value, crowdsourcing, crowdfunding, etc.

This will help to strengthen and develop in the future the level of executive discipline of civil servants and local government officials in the public service through self-improvement, self-development and self-realization of their abilities. Draws attention to an integrated approach to solving the problem of choosing innovative mechanisms for ensuring performing discipline in public service bodies.

The expediency of studying the characteristics of the mechanisms for ensuring executive discipline in public service bodies is determined by the importance of developing good democratic governance in Ukraine, highlighting innovative mechanisms for improving executive discipline in public service bodies at a multi-level public administration.

Keywords: public service, professionalism of public servants, reforming public administration, concept and essence, executive discipline, methods of control and support of the countries of the European Community, adaptation of experience.

На практиці питанню виконавської дисципліни на державній службі приділяється доволі велика увага в умовах війни. Між тим в сучасній літературі відсутнє комплексне дослідження механізмів забезпечення вказаного поняття в органах державної влади. Так, вивченню особливостей здійснення державної служби, контролю за виконавською дисципліною державних службовців, адаптації інституту державної служби України до стандартів ЄС присвятили свої праці багато вітчизняних учених та фахівців: В.Б. Авер'янов, Л.В. Антонова, С.Д. Дубенко, В.М. Ємельянов, Ю.Г. Кальниш [63, Н.Р. Нижник, О.Ю. Оболенський, В.М. Олуйко, О.Я. Прохоренко, Л.В. Прудіус, С. М. Серьогін, О.І. Сушинський, С.К. Хаджирадева [5], які розглядали це питання в контексті наближення владних інституцій України до стандартів ЄС. Проте у їх наукових працях відсутнє єдине розуміння поняття «виконавська дисципліна», а також поза межах їх досліджень залишилися механізми забезпечення її в органах публічної служби. Тож виникла потреба продовжити наукові дослідження з питання характеристики механізмів забезпечення виконавської дисципліни в органах публічної влади, що й спонукало нас до визначення теми, мети та завдань дослідження.

Наша мета – виокремити механізми забезпечення виконавської дисципліни на державній службі в умовах війни, запропонувати шляхи їх вдосконалення для подальшого розвитку цього питання у галузі знань «Публічне управління та адміністрування».

В результаті аналізу наукової літератури та практичного досвіду державних службовців та авторів тез, нами виокремлено такі базові механізми забезпечення виконавської дисципліни на державній службі в умовах війни: планування, організації, мотивації, контролю, оцінювання. Розглянемо їх.

Вважаємо, що основним базовим механізмом є планування, яке спрямовує його діяльність державного службовця на досягнення результатів. Цей механізм є особливо важливим на державній службі в умовах війни, адже за функціональним призначенням поділяється на два види – стратегічне та оперативне. Завдяки оперативному плануванню в умовах війни вносять корективи в стратегічне планування. Прикладом такого планування є урядові заходи, заходи воєнних обласних державних адміністрацій, які направлені на захист життя населення на національному, регіональному та місцевому рівнях, його мобілізацію в умовах дії надзвичайного стану в державі.

Нині річне планування є основою запровадження системи стратегічного планування щодо відбудови нашої держави в повоєнні роки, що забезпечує послідовність та логічність виконання поставлених Президентом України та парламентом України завдань, покладених на Кабінет Міністрів України, військові державні адміністрації.

Чітко окреслена система планування управлінської діяльності має сформувати стратегічні плани органів виконавчої влади на основі визначених політичних пріоритетів, що сформульовані у Програмі діяльності Уряду в умовах надзвичайного стану в Україні і, тим самим, забезпечити контроль над ефективним використанням робочого часу та якості виконання завдань державними службовцями в умовах війни. Тим паче, що в перші два місяці воєнних дій державним службовцям було дозволено виконувати свої посадові обов'язки дистанційно, перебуваючи за межами регіону, України. Таке урядове рішення було направлено на збереження життя працівників та їх родин в умовах воєнних дій, створення безпечних умов праці.

Розглянемо ще один класичний механізм забезпечення виконавської дисципліни державних службовців в умовах війни – це механізм контролю, який має стати стандартом оцінювання фактично досягнутих результатів, оцінювання якості впровадження управлінських рішень щодо надання адміністративних послуг населенню. В умовах воєнного стану в зв'язку з внутрішньою міграцією населення до безпечних регіонів проживання, ця сфера діяльності стала однією з найбільших публічних та контрольваних самим суспільством. Центри надання адміністративних послуг, які функціонують на територіях військових обласних адміністрацій, виконують функції, які у мирний час не були властиві їм. Активне запровадження найменеджменту у виконанні нових функцій потребує переорієнтацію функцій державного контролю у сфері реалізації управлінських рішень з каральної на фасилітативну, менторську, що передбачає не лише факти виявлення порушення виконавської дисципліни на державній службі, а також з'ясування причин їх виникнення, допомога професійними людськими ресурсами щодо реалізації наділених нових функцій [1, с. 256]. Нероздільним елементом організації контролю виконавської дисципліни на державній службі є моніторинг міжвідомчого документообігу та розгляду органами державної влади звернень громадян щодо якості надання адміністративних послуг населенню, які здебільшого пов'язані з різноманітними фінансовими виплатами на матеріальну допомогу. Тому застосування організаційного механізму є невіддільним компонентом підвищення якості виконавської дисципліни, що в значній мірі сприяє застосуванню не лише адміністративних заходів екстенсивного характеру на кшталт збільшення штатної чисельності працівників чи посилення контролю за їх роботою. Організаційні заходи в умовах війни мають бути спрямовані на інтенсифікацію праці державних службовців, належне інформаційно-ресурсне та технічне забезпечення робочого місця, дотримання елементарних умов гігієни праці та відпочинку державних службовців, зокрема про необхідність вдосконалення технічної бази органів державної влади [2, с. 108]. Нині важливе значення в організаційному механізмі має активне запровадження на державній службі електронного врядування, безперервного менторства у самонавчанні державних

службовців тайм-менеджменту, цифровій грамотності та управлінню людськими ресурсами в умовах існуючих змін, ризиків та глобальних викликів.

Окрім вище перелічених механізмів нами виокремлені механізми мотивації, контролю та оцінювання. Однак вони не будуть предметом нашого дослідження в цих тезах конференції.

Список використаних джерел

1. Бакуменко В.Д. Теоретичні та організаційні засади державного управління: Навч. посіб. / В.Д. Бакуменко, П.І. Надолішній. К.: Міленіум, 2003. 256 с.
2. Біла Л.Р., Ківалов С.В., Тодощак О.В. Практикум зі спецкурсу «Організація державної служби в Україні». Одеса: Юридична література. 2002. 108 с.
3. Кальниш Ю.Г. Механізми вдосконалення виконавської дисципліни державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування (вітчизняний та зарубіжний досвід). Наукові праці. Том 125. Випуск 112. С. 5-11. – URL : <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/naukpraci/govermgmt/2009/125-112-1.pdf> (Дата звернення – 26 березня 2022).
4. Про державну службу: Закон України від 10 грудні 2015 року № 889 – VIII. – URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (Дата звернення – 26 березня 2022).
5. Svitlana Khadzhyradieva, Nataliia M. Chernenko, Marianna M. Ruchkina, Nataliya B. Larina, and Oksana O. Sakaliuk. Risks in Public Administration in the Context of Globalisation. DOI: <https://doi.org/10.6000/1929-4409.2020.09.356>. URL : <https://www.lifescienceglobal.com/independent-journals/journal-of-advances-in-management-sciences-information-systems/83-abstract/ijcs/4436-abstract-risks-in-public-administration-in-the-context-of-globalisation>

ТАМАРА ЛОЗИНСЬКА,

доктор наук з державного управління, професор, Полтавський державний аграрний університет

TAMARA LOZYNSKA,

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Poltava State Agrarian University
<https://orcid.org/0000-0003-2858-9374>

ВІЙНА І МОЖЛИВОСТІ САМОВРЯДУВАННЯ

WAR AND POSSIBILITIES OF SELF-GOVERNMENT

The research concerns the identification of new opportunities for local self-government in the conditions of war and in the post-war period. It is noteworthy that one of the challenges of the war was to adhere to the principle of combining centralization and decentralization of power. It is concluded that despite the tendency of public administration in wartime to centralization, it has retained the centers of independent decision-making, which are local governments. During martial law, village, town and city mayors address a set of issues that they are concerned about for the first time and that require new leadership qualities from leaders. Own observations and generalizations of research of other scientists have identified the main ones: communication, ability to structure, innovation, compromise, self-improvement. These qualities of local leaders allow to find opportunities for the development of local communities, namely: to attract professionals from among displaced persons, combine traditional and new, optimize processes, increase the reliability of community life, attract new business, implement public-private partnership projects.

Keywords: local self-government, decentralization, war, opportunities.

Хоча воєнна агресія Росії проти України триває з 2014 р., колосальні зміни в житті українського суспільства сталися після 24 лютого 2022 р., коли північні, східні та південні області країни потрапили під масовані ракетні і гарматні обстріли та бомбардування. Війна постала перед українським народом з усіма її жахами і зlodіяннями, десятки тисяч громадян уже загинули, мільйони втратили домівки і роботу. Трагедії окремих людей і сімей злилися у величезний виклик для держави, управління якою під час дії воєнного стану та після його скасування тривалий час буде підпорядковане інтересам державного суверенітету та відбудови економіки.

Одним із викликів публічного управління стало дотримання під час війни такого його універсального принципу, як оптимальне поєднання децентралізації та централізації. В Україні, починаючи з 2015 р., помітними стали не лише зрушення управління в бік децентралізації, а й позитивні наслідки такої трансформації, яка продовжувалася в умовах воєнного конфлікту на сході України. Повномасштабна війна з Росією мала б призупинити процес децентралізації, оскільки система управління воєнного часу стає більш замкненою, підпорядкованою принципу ієрархічності та розпорядництва з єдиного центру, обмеженою щодо витрат часу на обговорення і узгодження рішень [1]. Але система публічного управління в Україні, набувши певних ознак централізації (зокрема введено інститут військових адміністрацій, призупинено конкурси на заміщення вакантних посад державної служби та служби в органах місцевого самоврядування тощо), зберегла наявність незалежних центрів прийняття рішень щодо вирішення сукупності питань, які явно вийшли за межі проблем життєзабезпечення лише мешканців громад.

Такими незалежними центрами, що мають повноваження самостійно вирішувати задачі повсякденного життя територіальних громад на неокупованих територіях, залишаються органи місцевого самоврядування. Війна стала жорстким і болючим, але надзвичайно показовим критерієм спроможності громад і лідерських якостей керівників місцевих органів влади, насамперед органів місцевого самоврядування базового рівня. В умовах воєнного стану сільські, селищні і міські голови вирішують безліч питань, з якими зіштовхуються уперше: налагоджують взаємодію з військовими адміністраціями щодо забезпечення територіальної оборони; дбають про створення значних запасів продуктів харчування, пального, ліків та інших ресурсів, стратегічне значення яких зростає під час війни; приймають рішення щодо цільового

використання земельних ділянок; розміщують тимчасово переміщених осіб, забезпечують їх товарами першої необхідності, сприяють їх інтеграції до місцевого соціуму; забезпечують релокацію бізнесу з територій, де ведуться бойові дії, або з окупованих територій [2]. Глобальна проблема війни розщеплюється на безліч проблем повсякденного життя місцевих громад, але якщо керівникам не вдасться розгледіти в них можливості для подальшої якісної зміни умов існування як окремої спільноти, так і України в цілому, наша держава втрачатиме свій потенціал. Зауважимо, що війна лише відсунула на другий план, але не зменшила гостроту демографічних проблем, проблем продовольчої безпеки, питної води, безробіття, вичерпності ресурсів, забруднення довкілля тощо, а це означає, що сучасні публічні управлінці мають володіти системним мисленням для знаходження можливостей економічного розвитку і соціальної злагоди.

Викладені узагальнення є підсумком болісних і важких роздумів науковця, захопленого виром війни у Харкові, де у перші дні бомбардувань та обстрілів населення зі штовхнулося з втечею бізнесу, розгубленістю місцевої влади та тотальною руйнацією системи життєзабезпечення. Попри це, місто вижило і живе завдяки новим лідерам, які побачили інакші можливості для соціального структурування. Про важливість здатності до структурованого мислення пише Г. Мадхаван, зазначаючи, що воно дозволяє враховувати, яким чином зв'язані елементи системи за логікою, часом, послідовністю, функціями, а також зрозуміти в яких обставинах вони працюють або не працюють [3]. Тож, насамперед, можливості самоврядування обумовлюються тими якісними характеристиками лідерів громад, які на Давоському економічному форумі в 2020 р. були презентовані як «складові нової моделі відповідального лідерства» [4]. Опираючись на висновки розробників даної моделі та дослідження Мадхвана, сформулюємо відмінні риси лідерів громад, які покликані налагодити життя в новій реальності:

- вміння комунікувати з усіма й створювати мережі (зараз конкуренція поступається партнерству і виграв той, хто побачить спільну вигоду);
- здатність змінювати структури: структуру організації, структуру функцій, структуру цілей (тут усвідомлюються найголовніші сьогочасні потреби, ризики і обмеження, показники успіху і його ціна);
- схильність знаходити нетривіальні рішення для виконання завдань в умовах обмежень (в нагоді стануть емоційний інтелект та інтуїція);
- уміння йти на компроміс, ухиляючись від тиску і надмірного слідування правилам та визнаючи права й інтереси інших людей (компроміс розглядається не як відступ від своїх принципів, а як результат розуміння пріоритетності, ресурсної обмеженості та прискореної мінливості);
- наділеність інтелектуальними здібностями та схильністю до постійного навчання (усе попереднє ґрунтується на відкритості людини до нового).

Перелічені якості, характерні як для сільських, селищних і міських голів, так і для громадян, котрі добровільно, крім своєї основної роботи, виконували суспільно важливі волонтерські функції, сприяли тому, що децентралізація влади дозволила в локальних середовищах швидко вирішувати питання воєнного часу: евакуювати людей, розчищати завали, рятувати, годувати, допомагати фронту, налагоджувати тепло-, водо- і електропостачання. Швидко поширилися ініціативи збору продуктів харчування та інших необхідних речей для переміщених осіб, консолідації запасів кормів для вивезених із зони боїв тварин, реалізації проекту «Сади перемоги», донорства, пошуку доступного житла тощо. Децентралізація продемонструвала високу ефективність управління в умовах сучасної війни, а органи місцевого самоврядування виявилися тією владою, яка найшвидше змогла організувати життя громад, чисельність яких зросла за рахунок переміщених осіб. А. Ткачук, надаючи рекомендації щодо забезпечення продовольчої безпеки, вважає, що саме органи місцевого самоврядування разом з місцевими мешканцями здатні розв'язати продовольчу проблему [5], як і безліч інших.

Що може сьогодні використовувати місцеве самоврядування для знаходження нових можливостей розвитку? Короткі рекомендації в таблиці.

Таблиця. Можливості місцевого самоврядування для розвитку громад у воєнний і повоєнний час

Можливості	Мета
1. Залучення кадрів	Використання фахових компетентностей переміщених осіб, які втратили житло і роботу, особливо таких спеціальностей, як лікарі, інженери, архітектори, будівельники тощо.
2. Комбінування	Збереження традиційного і модифікація старого під нові вимоги (наприклад, збереження надійності і довговічності житла за суттєвого скорочення будівельних матеріалів і часу на зведення, а також використання нових систем опалення, норм безпеки, автономного водопостачання тощо).
3. Оптимізація	Отримання більшого на основі тих самих ресурсів. Як показало знищення великих продовольчих складів і нафтобаз, зараз задача оптимізації має вирішуватися за рахунок розосередження виробництв і запасів. Перевезення людей і товарів, розміщення органів влади і військових баз мають бути організовані не згідно критерію мінімізації витрат, а згідно критерію максимізації безпеки.
4. Підвищення надійності	Збільшення уваги до стратегічних ресурсів: води, палива, їжі, зв'язку; зменшення розораності, розчищення водойм, створення альтернативних автономних систем життєзабезпечення, використання природніх ландшафтів для захисту поселень від стихійних лих і нападів.
5. Залучення інвестицій	Сприяння релокації бізнесу із створенням комплексу умов: надання земельних ділянок і приміщень, навчання і перенавчання працівників, інформування і реклама, будівництво житла і послуги.
6. Публічно-приватне партнерство	Час партнерства настав. Домовленості з бізнесом щодо виробництва усіх необхідних громаді товарів на основі створення комфортних умов для роботи, чіткої організації надання послуг, реалізації спільних проектів не лише сприятимуть зростанню бюджетів і збільшенню зайнятості, а й забезпечать згуртованість громади, що до сьогодні є проблемою.

Джерело: авторська розробка.

Є час розкидати каміння, а є час його збирати. Зараз час місцевого самоврядування та його можливостей.

Список використаних джерел

1. Мохова Ю. Л. Співвідношення централізації та децентралізації в структурній організації державного управління. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2017. № 4. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1064> (дата звернення 30.05.2022).
2. Територіальні громади в умовах воєнного стану: як забезпечити ефективне управління в контексті пріоритетів повоєнного розвитку. URL: <https://www.prostir.ua/?news=terytorialni-hromady-v-umovah-vojennoho-stanu-yak-zabezpechyty-efektyvne-upravlinnya-v-konteksti-priorytetiv-povojennoho-rozvytku> (дата звернення 30.05.2022).
3. Мадхаван Г. Думай как инженер. Как превращать проблемы в возможности; пер. с англ. Корнилович. Ю. М.: Манн, Иванов и Фербер, 2016. 150 с.
4. The Global Risks Report 2020: World Economic Forum. https://www3.weforum.org/docs/WEF_Global_Risk_Report_2020.pdf. URL: (дата звернення 02.06.2022).
5. Продовольча безпека та впровадження програми «Сади перемоги». URL: <https://volochyska-gromada.gov.ua/news/1649248339/> (дата звернення 02.06.2022).

НАТАЛІЯ МАХІНЧУК,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

NATALIA MAKHINCHUK,

*graduate student of the Department of Public Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-9048-0655>*

Науковий керівник: Наталія Обушна, д. держ. упр., доцент, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19

DIRECTIONS OF TRANSFORMATION OF PUBLIC POLICY IN THE HEALTHCARE SYSTEM IN THE CONVENTION OF THE COVID-19 PANDEMIC

The COVID-19 coronavirus pandemic has not only plunged the domestic economy into recession, but has further exposed problems in Ukraine's health care system while focusing on further reforms. With the onset of the COVID-19 pandemic, the country's public health has declined sharply, with the situation of the chronically ill, cancer patients and patients in need of emergency medical care deteriorating. However, due to underfunding of the industry, the quality of access to and access to health services has significantly deteriorated, including preventive examinations and diagnostics required for treatment, as well as therapy and treatment. In view of this, it was stated that one of the priorities of the state in the process of health care reform is to bring the domestic health care system to international standards, which will allow Ukrainian citizens to receive quality medical care in accordance with current trends and scientific and technical achievements of the medical sphere in the European community. This direction of reforming the medical sector will lead to the creation of a completely new model of development of the health care system, which will be focused on the prevention of diseases, rather than their treatment.
Keywords: public policy, transformation, COVID-19 pandemic.

Практично з набуття незалежності України та розгортання після цього державно-управлінських реформ система охорони здоров'я в країні зазнала складних трансформацій, метою яких було забезпечення громадянам їхнього конституційного права на рівний доступ до високоякісних послуг охорони здоров'я. Проте, незважаючи на кардинальні зміни організаційно-економічних принципів управління на всіх рівнях (державному, регіональному, місцевому) відповідно до ринкових умов та європейських стандартів, вітчизняна система охорони здоров'я все ще не здатна забезпечити достатні передумови для отримання населенням своєчасної, ефективної, доступної та безпечної медичної допомоги відповідно до гарантій, визначених Конституцією України. Пандемія коронавірусної інфекції COVID-19 не лише сприяла зануренню вітчизняної економіки в рецесію, але й додатково викрила проблеми, пов'язані із системою охорони здоров'я в Україні та водночас надала можливість акцентувати увагу на подальших реформах.

В умовах розгортання пандемії COVID-19 рівень громадського здоров'я в країні різко знизився, погіршилося становище хронічно хворих, онкохворих та пацієнтів, що потребують невідкладної медичної допомоги. При цьому, через недофінансування галузі якість надання та доступ до медичних послуг значно погіршилися, включаючи профілактичні огляди та діагностику, необхідну для лікування, а також терапію і лікування.

Отже, за таких суспільних викликів важливо правильно планувати, розподіляти ресурси на профілактичні заходи та покращувати системну діяльність, щоб можна було відносно швидко реагувати на нагальні потреби в галузі охорони здоров'я. На нашу думку, збільшення фінансування галузі охорони здоров'я надасть можливість для формування умов, що забез-

печать доступ до сучасних, ефективних ліків та інших медичних технологій, які дадуть змогу проводити лікування відповідно до європейських клінічних настанов, а також оптимізації розподілу ресурсів в охороні здоров'я і покращення функціонування системи охорони здоров'я таким чином, щоб залучати та зміцнювати позиції пацієнта, систематично вдосконалювати амбулаторну спеціалізовану допомогу, щоб перекласти тягар охорони здоров'я зі стаціонарного лікування.

Відповідно перед керівниками медичних закладів наразі актуалізується завдання щодо реалізації державної політики та прийняття управлінських рішень для організації необхідного ресурсного забезпечення медичної допомоги в період надзвичайних ситуацій, пошуку додаткових джерел фінансування, посилення діяльності щодо вирішення проблем здоров'я суспільства.

На думку фахівців, органи державної влади мають бути готовими до планової мобілізації структурних ресурсів, більш підготовленими до пандемії, проте громадянське суспільство, в якому ставлять автономію особистості вище за її безпеку, де цінують свободу переміщень, саморегульовані ринки, виявилось менш підготовленим до колективних дій влади та громадян [1]. При цьому слід формувати і реалізовувати державну політику подальшого розширення електронних сервісів, починаючи від доступу до державних послуг і закінчуючи розвитком електронної демократії [2].

Враховуючи викладене, актуальним для ефективного впровадження у життя реформ у галузі охорони здоров'я є використання гуманістичних підходів та дотримання принципу соціального забезпечення населення в організації діяльності з надання громадянам медичних послуг. У процесі ґрунтовних трансформацій у системах охорони здоров'я розвинених країн світу, стратегічно важливим завданням є забезпечення якісної комунікаційної взаємодії між представниками медичної спільноти, центральними і місцевими органами влади та громадськістю. Відповідно важливою постає зміна підходу до розвитку системи охорони здоров'я як необхідної умови соціально-економічного розвитку та забезпечення національної безпеки, а також пріоритетності системи охорони здоров'я в діяльності органів публічної влади та громадського суспільства.

Отже, одним із пріоритетних завдань держави у процесі реформування сфери охорони здоров'я є приведення вітчизняної системи охорони здоров'я до міжнародних стандартів, що дозволить громадянам України отримувати якісну медичну допомогу у відповідності до сучасних тенденцій та науково-технічних здобутків медичної сфери у європейській спільноті. Такий напрям реформування медичної галузі зумовить створення абсолютно нової моделі розвитку системи охорони здоров'я, яка буде орієнтована на проведення профілактики захворювань, а не на їх лікування. За таких умов, можливий процес стрімкого підвищення рівня здоров'я нації та, відповідно, подовження середньої тривалості життя громадян [3].

Таким чином, слабкі сторони системи охорони здоров'я, виявлені пандемією, свідчать про необхідність ужиття конкретних заходів для оптимізації її функціонування. У зв'язку з цим можемо констатувати, що пандемія COVID-19 акцентувала аспект сприйняття сфери охорони здоров'я як поля боротьби з хворобами. Все це може дозволити кваліфікувати громадське здоров'я як елемент національної безпеки. Відповідно система охорони здоров'я в Україні має бути готова в будь-який момент керувати кризовою ситуацією і підтримувати громадян у працездатному стані завдяки відповідним профілактичним та терапевтичним заходам, щоб у кризовій ситуації ефективність була якомога більшою.

Список використаних джерел

1. Чорний О.В. Особливості реформ у державній політиці охорони здоров'я в європейських країнах у трансформаційний період: історичні та соціально-економічні аспекти. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 3 (26). С. 78–82.
2. Вовк С.М. Системні трансформації охорони здоров'я : монографія. Кривий Ріг : ДДУУ, Вид. Р.А. Козлов, 2017. 315 с.
3. Олександр Торгун Десять проблем української медицини/ Український інститут майбутнього 25.10.2019. <https://uifuture.org/publications/25139-heals-medecine-torgun/>

ВЯЧЕСЛАВ НАГОРНИЙ,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

VYACHESLAV NAHORNYI,

Postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

Науковий керівник: Наталія Корчак, д.ю.н., доцент, завідувач кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ НАПРЯМІВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ

CONCEPT OF DEVELOPMENT OF DIRECTIONS OF PUNISHMENT EXECUTION

The article deals with the specifics of reforming the penitentiary service of Ukraine. It is indicated that the activities of the domestic penitentiary system are focused on compliance with European penitentiary rules, which are generally recognized as an international normative legal act.

The article addresses approaches that are important for the success of rehabilitation programs for offenders. It is noted that the two most important areas of life of a former prisoner where he needs support are housing and especially employment. The professional activity of penitentiary personnel is associated with a constant risk to life and health and a significant psychological burden. At the same time, it requires not only courage and endurance, but also humanity and kindness.

To date, the following global task has been solved: the number of the contingent has been brought into line with the available areas. Issues related to the construction of new correctional institutions were considered. These are new pre-trial detention centers, new general regime prisons, and correctional centers.

Currently, repairs have been carried out in all the cells of temporary isolation cells. All operating rooms are equipped with exhaust ventilation systems. Currently, there is no shortage of funds for the purchase of medicines for the treatment of a special contingent and for conducting laboratory tests.

Keywords: reform of the penitentiary service, regulatory legal act, state policy, social reorientation, activities of penitentiary personnel.

Сучасна пенітенціарна система України є сукупністю органів і установ виконання покарань, що складає комплекс державно-правових, соціально-економічних та психолого-педагогічних інститутів, які у взаємодії здійснюють єдину державну політику у сфері виконання покарань.

З моменту набуття незалежності Україна обрала курс на євроінтеграцію у всіх сферах державної діяльності. Одним із пріоритетних напрямів цього курсу є захист прав і свобод людини, в тому числі й у пенітенціарній сфері [3].

Діяльність вітчизняної пенітенціарної системи зорієнтована на дотримання Європейських пенітенціарних правил, які є загальновизнаним міжнародним нормативно-правовим актом. У статті 71 цих Правил зазначається, що за діяльність пенітенціарних установ мають відповідати органи державного управління, які не підпорядковані: військовим, поліції; відомству кримінального переслідування. Це спонукало державу вивести пенітенціарну систему України з підпорядкування Міністерства внутрішніх справ і зробити її підконтрольною Міністерству юстиції, як це прийнято в інших європейських країнах [2].

Праця пенітенціарія не має героїчного пафосу та романтики, притаманних представникам інших професій, але є необхідною, оскільки забезпечує захист суспільства від правопорушників, профілактику та попередження повторних злочинів, допомагає громадянам, які порушили закон, повернутися до правослужняного життя. Повсякденна робота працівників Державної кримінально-виконавчої служби України пов'язана з багатьма обмеженнями та не завжди належним чином сприймається у суспільстві [1].

Концепція реформування і розвитку кримінально-виконавчої системи України передбачає кілька напрямків: зміна умов утримання засуджених до позбавлення волі, створення виправних установ нових видів і нової системи охорони, впровадження нових форм і методів виправного впливу на засуджених, застосування електронних засобів контролю. Також зараз перед відомством поставлено завдання щодо збільшення відкритості системи для ЗМІ, громадських організацій.

Реалізація концепції розрахована до 2025 року і передбачає для цього 3 етапи. Перший етап вже закінчився в 2015 році. Він включав в себе підготовчі заходи: вивчення ситуації, підготовку розрахунків, роботу над зміною кримінального та Кримінально-процесуального, кримінально-виконавчого законодавства з урахуванням вимог держави і сучасного суспільства, а також приведення до міжнародних стандартів.

Другий етап пройшов в 2015–2020 роках. Він був активною фазою проекту: розпочалася реорганізація установ, будівництво, капітальні ремонти. Заключний етап 2020–2025 років вміщує в себе завершення всіх робіт і оцінку тієї роботи, яку ми проведемо за це десятиліття.

На сьогоднішній день вирішена наступна глобальна задача: чисельність контингенту приведена у відповідність з наявними площами. Розглянуто питання з будівництва нових виправних установ. Це нові слідчі ізолятори, нові в'язниці загального режиму, виправні центри [4].

Зараз у всіх камерах тимчасових ізоляторів проведені ремонтні роботи. Всі режимні корпуси обладнані витяжними системами вентиляції. В даний час немає дефіциту грошових коштів на придбання лікарських препаратів для лікування спецконтингенту і на проведення лабораторних досліджень.

Заплановано збільшення грошового забезпечення для співробітників Державної кримінально-виконавчої служби України. Проте з 1 січня цього року всі пенсіонери отримують пенсії згідно з перерахунком виходячи зі збільшених окладів. Станом на 1 квітня вже збільшено на 6% заробітну плату та оклад за спеціальним званням [3].

Розпочато введення електронних засобів контролю. Це один з додаткових методів контролю, який дозволяє через системи стільникового зв'язку і системи супутникової навігації відстежувати переміщення того чи іншого підоблікового контингенту. Вводяться ці системи електронного моніторингу щодо тих осіб, у яких рішенням суду кримінальна міра відповідальності не передбачає утримання під вартою. А передбачає якесь обмеження свободи. Тобто перебування за місцем проживання або на якійсь певній ділянці. Простіше кажучи, для того щоб «за руку не водити», і введені ці системи електронного контролю.

Впроваджена система стимулу засуджених до законотворчості поведінки, так звана система «соціальних ліфтів». Це механізм зміни умов відбування покарання, в тому числі і зміна виду виправної установи на більш м'який і навпаки. При виправних установах сформовані комісії з оцінки поведінки засуджених з числа представників громадських об'єднань, релігійних конфесій, працівників органів державної влади та місцевого самоврядування, регіональних уповноважених з прав людини та прав дитини [2].

Що стосується загального режиму, то комісія розглядає поведінку засуджених кожні півроку. У колоніях суворого режиму – кожні дев'ять місяців. За 2021 рік відповідно до системи «соціальних ліфтів» покращено умови 2146 засудженим. З них умовно-дострокове звільнення отримали понад 1009, в колонію-поселення переведено 114, зі звичайних в полегшені умови відбування покарання переведено 924 людини. «Соціальні ліфти» працюють не тільки вгору по соціальних сходах, а й змушують задуматися тих, хто не бажає встати на шлях виправлення. Відповідно погіршені умови 253 засудженим.

Загалом реформою реалізується курс на розширення видів покарань, альтернативних позбавленню волі. Пропонується ввести новий самостійний вид покарання – примусові роботи, які полягають в обов'язковому залученні засудженого до праці в місцях, що визначаються органами кримінально-виконавчої системи, з утриманням його під наглядом в спеціальній установі, але без ізоляції від суспільства – у виправному центрі. Примусові роботи можуть бути призначені строком від 6 місяців до 5 років, за злочини невеликої та середньої тяжкості, а також за вчинення тяжкого злочину вперше [1].

Дослідження показало, що для успішності програм реабілітації правопорушників важливі наступні підходи:

- Робота з правопорушниками повинна вестися як в період їх утримання у в'язниці до звільнення, так і протягом перших років життя за межами виправної установи. Найбільш успішними виявлялися довгострокові програми, які забезпечували підтримку ув'язненого до і після звільнення.

– Фокус програм на певних цільових групах. Для досягнення результату необхідний різний підхід до груп ув'язнених з різними проблемами – до наркозалежних, до неписьменних, до людей з психічними розладами, до жінок і т. д.

– Фокус на вирішенні конкретних проблем, з якими часто стикаються ув'язнені: неграмотність, відсутність диплома про загальну шкільну освіту, наркозалежність, невміння влаштовуватися на роботу і т. д.

– Баланс між наглядом за ув'язненим або колишнім ув'язненим і його підтримкою і консультуванням. Дослідниками відзначається низька ефективність програм, заснованих виключно на нагляді і контролі за колишнім ув'язненим, в тому числі на електронному моніторингу його дій і пересувань.

– Постачання ув'язнених актуальною інформацією про зовнішній світ, в т.ч. про роботу інституцій, з якими їм доведеться зіткнутися на волі.

– Продумана координація роботи державних і громадських організацій, включених до програм соціальної реабілітації. Це, зокрема, передбачає створення формалізованих процедур та інститутів взаємодії: угоди, спільні комітети і т.п.

– Залучення до реалізації програм муніципальних службовців і соціальних працівників зі спільнот, в яких ув'язненому належить жити (наприклад, спільноти району, де ув'язненим надаватиметься житло) [4].

– Включення в програми ресоціалізації процедур оцінки їх успішності, заснованої в тому числі на дослідженні рівня рецидивізму серед учасників програми у порівнянні з результатами попередніх років і показниками в контрольних групах.

Подібний аналіз, що вимагає участі дослідників-соціологів, є запорукою послідовного вдосконалення програм та їх підзвітності перед суспільством [3].

Двома найважливішими сферами життя колишнього ув'язненого, де йому необхідна підтримка, є житло і особливо працевлаштування. Допомога з працевлаштуванням для людей, які перебували в місцях позбавлення волі, необхідна з наступних причин:

– наявність постійної зайнятості забезпечує їм можливість заробляти на життя законним шляхом;

– це структурує і впорядковує життя колишніх ув'язнених;

– наявність роботи підвищує самооцінку колишнього ув'язненого, який піддається стигматизації і осуду в суспільстві [1].

Допомога з працевлаштуванням, як і допомога зі знаходженням житла, в різних країнах організована по-різному. У деяких державах існує досвід забезпечення колишніх ув'язнених тимчасовим соціальним житлом, яке надає муніципальна влада [2].

Професійна діяльність пенітенціарного персоналу пов'язана з постійним ризиком для життя і здоров'я та значним психологічним навантаженням. При цьому вона потребує не лише мужності й витримки, але й людяності і доброти.

Список використаних джерел

1. Олена Висоцька: Прагнемо інституційно закріпити ефективні проєкти і найкращі практики реформування пенітенціарної системи. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/olena-visotska-pragnemo-institutsiyno-zakripiti-efektivni-proekti-i-naykraschi-praktiki-reformuvannya-penitentsiarnoi-sistemi>
2. Про реформу пенітенціарної системи Міністерства юстиції України з реорганізації тюрем і СІЗО. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA014763
3. Свірець В. В. До питання про інституціональне реформування пенітенціарної системи. Прикарпатський юридичний вісник. 2017. Випуск 1. Том 5. С. 167–174.
4. Свірець В.В. Особливості матеріально-технічного забезпечення реформування пенітенціарної системи. Прикарпатський юридичний вісник. 2019. Випуск 1. Том 2. С. 137–144.
5. Свірець В.В. Реформування пенітенціарної системи України у контексті виконання покарань, не пов'язаних із позбавленням волі. Актуальні проблеми кримінального права, кримінології та кримінально-виконавчого права: матер. Всеукр. наук.-практ. конф. (25 травня 2018 р., м. Дніпро). Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. С. 141–143.
6. Svirets V. Conceptual Directions of Penitentiary System Reforming: Ukrainian Experience. European science. Scientific journal. 2018. №6. P. 145–152

НАТАЛІЯ ОБУШНА,

доктор наук з державного управління, доцент, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету

імені Тараса Шевченка

ЮЛІЯ КОВАЛЬЧУК,

магістр з менеджменту організацій; директор Горохівського психоневрологічного диспансеру (Волинська область)

NATALIYA OBUSHNA,

Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor, Professor of the Department of Public Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0001-5612-3104>

YULIA KOVALCHUK,

Master of Organizational Management; Director of Gorokhiv Psychoneurological Dispensary (Volyn Region)

<https://orcid.org/0000-0001-7879-825X>

СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ

STRATEGIC VECTORS OF IMPLEMENTATION OF MECHANISMS OF PUBLIC AUDIT DEVELOPMENT IN UKRAINE

It is established that today one of the most important strategic tasks for Ukraine, which aspires to the European community, is the formation and promotion of the institution of public audit as a promising mechanism for modernizing public administration. On this basis, the defining requirements that must precede the formation of a promising model of public sector audit in Ukraine has been outlined. The strategic vectors of realization of mechanisms of development of public audit in Ukraine are generalized. It is substantiated that certain vectors of modernization of the domestic system of public financial control in the context of formation and development of paradigmatic principles of public audit should include significant updating of the legal framework, organizational structure, functions and methods of public institutions authorized to audit public sector. It is concluded that the practical implementation of the developed recommendations for the implementation of mechanisms for the development of public audit will allow for the successful institutionalization of the principles of public audit in Ukraine in accordance with the requirements of international standards and domestic needs.

Keywords: audit, supreme audit body, state financial control, public administration, public audit.

На сьогодні одним із найважливіших стратегічних завдань для України, яка прагне до європейської спільноти, є формування й просування інституту публічного аудиту як перспективного механізму модернізації публічного управління. Реалізувати це завдання вбачається можливим за рахунок повного «викорінення» засад адміністративно-дисциплінарного контролю («контроль заради дисципліни») у напрямі впровадження парадигмальних засад модерної моделі державного фінансового контролю (ДФК) – публічного аудиту («контроль заради результативності й ефективності»).

На наше переконання, перспективна модель аудиту публічного сектору в Україні має відповідати ряду визначальних вимог, серед яких відзначимо такі:

а) вибудовуватися на принципах належного урядування, презентувати критерії публічно-аудиторської діяльності на основі міжнародно-визнаних цілей, стандартів і процедур, а також внутрішніх національних потреб щодо підвищення ефективності та підзвітності публічного управління;

б) забезпечувати можливість оцінювання результатів діяльності органів публічної влади щодо формування, управління й використання публічних коштів та управління публічним майном;

в) розглядатись як якісно-інноваційний етап розвитку контрольних функцій держави у сфері формування, управління й використання публічних коштів та управління публічним майном.

Враховуючи вищевикладене, вважаємо, що основні стратегічні вектори модернізації вітчизняної системи ДФК на шляху її євроінтеграційних перетворень у контексті формування та розвитку парадигмальних засад публічного аудиту мають передбачати суттєве оновлення нормативно-правової бази, організаційної структури, функцій та методів роботи публічних інституцій, уповноважених на здійснення аудиту публічного сектору та ін.

Нижче уточнимо найбільш перспективні, на наш погляд, стратегічні напрями реалізації механізмів формування та розвитку публічного аудиту. Серед них:

1) упровадження принципів публічного адміністрування в практику діяльності органів публічної влади в Україні та поступова імплементація моделі належного урядування, що передбачає корінну перебудову вітчизняної системи державного управління в контексті посилення демократичності, децентралізації, прозорості та підзвітності діяльності владних інституцій, об'єднаних на принципах координації активної участі громадськості у контролі за діяльністю органів публічної влади;

2) формування відповідної нормативно-правової бази функціонування й розвитку інституту публічного аудиту, адекватної європейським стандартам та принципам INTOSAI, та такої, що ґрунтується на критеріях SIGMA, що на сьогодні є головною передумовою для побудови демократичної та підзвітної публічної влади;

3) забезпечення функціонування та розвитку Рахункової палати як вищого органу аудиту згідно з визнаними на міжнародному рівні стандартами зовнішнього аудиту (INTOSAI) (із щонайменше піврічним звітуванням перед громадянами про хід державних реформ і результати управління публічними фінансовими ресурсами);

4) формування відповідної системи органів аудиту публічного сектору, яка має бути вибудована у відповідності до стандартів INTOSAI та уособлювати в собі дві самостійні форми з чітко визначеною пріоритетністю першої:

– зовнішній незалежний від органів виконавчої влади аудит, де головним агентом виступає Рахункова палата як вища аудиторська інституція держави [1];

– внутрішній урядовий аудит, що проводиться Державною аудиторською службою України, а також може забезпечуватись відповідно розпорядниками бюджетних коштів та підрозділом внутрішнього аудиту в бюджетній установі, але на засадах професійного нагляду, а не прямого підпорядкування.

5) розробка та впровадження інструментів здійснення аудиту ефективності у практиці діяльності органів публічної влади, який формує «ядро» публічного аудиту в умовах демократичних перетворень в Україні;

6) створення адекватної сучасним умовам інформаційно-комунікаційної інфраструктури публічного аудиту, що передбачає використання сучасних інформаційних технологій у сфері публічного аудиту;

7) розширення і подальший розвиток навчальних можливостей для управлінських кадрів вищої ланки, здатних до професійної діяльності у публічній сфері та запровадженню інноваційних методів аудиту діяльності органів публічної влади.

При цьому реформування системи навчання та професіоналізації у сфері публічного аудиту в Україні доцільно розглядати в контексті Стратегії реформування державного управління. Ця стратегія, серед іншого, передбачає проведення інтенсивної професійної підготовки службовців усіх урядових органів України, а також реалізацію ініціатив із підготовки майбутніх викладачів.

Таким чином, вважаємо, що практична реалізація вищевикреслених стратегічних векторів реалізації механізмів формування та розвитку публічного аудиту дозволить провести успішну інституціоналізацію засад публічного аудиту в Україні відповідно до вимог світових стандартів і внутрішніх національних потреб. Окрім того, така зміна парадигмальних засад у сфері вітчизняного ДФК сприятиме зміні і його загальної філософії, згідно якої публічний аудит має стати «лікарем» системи публічного управління, а не його «караючим мечем».

Список використаних джерел

1. Про Рахункову палату: закон України від 02.07.2015 № 576-VIII. URL : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/576-19>.

ВАСИЛЬ ОРИЩУК,

аспірант ОНП «Публічне управління та адміністрування» Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

VASYL ORYSHCHUK,

*Ph.D student educational and scientific program «Public Administration», Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0003-4362-2785>*

Науковий керівник: Юрій Нестеряк, д.держ.упр., Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МУЗЕЙНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

MUSEUM POLICY IS IN THE CONDITIONS OF THE MILITARY STATE

In Ukraine, museums are an important link among the institutions that work with national memory, national identity, museums are the link between the cultures of Ukraine and the cultures of the world. In modern conditions of development, museum policy is a large system of interdependent and interconnected processes. The escalation of the Russian-Ukrainian war affected the globalization processes of the Ukrainian cultural space.

A list of normative legal acts regulating the protection of cultural values in the event of an armed conflict in Ukraine has been established. There are also initiatives that provide an opportunity to protect and preserve cultural heritage in the Russian-Ukrainian war.

Keywords: museum policy, military state, Russian-Ukrainian war, defence of cultural values.

У сучасних умовах розвитку музейна політика є великою системою взаємозалежних та взаємопов'язаних процесів. Загострення російсько-української війни вплинуло на глобалізаційні процеси українського культурного простору. Виникли актуальні питання щодо збереження культурної спадщини в умовах воєнного стану та під час окупації територій Російською Федерацією. Суспільство та міжнародні організації докладають максимум зусиль в процесах боротьби за збереження української культурної спадщини.

В ході російсько-української війни триває існуюча загроза культурній спадщині України. На даний час пошкоджено ряд музейних інституцій таких, як Художній музей Куїнджі в Маріуполі, бібліотека відродження готики в Чернігові, житловий будинок «Слово» радянських часів у Харкові, Національний музей Григорія Сковороди на Харківщині, Іванківський краєзнавчий музей, Святогірська лавра тощо [1].

Міністерство культури та інформаційної політики України (МКІП) використовуючи національну платформу <https://culturecrimes.mkip.gov.ua> фіксує воєнні злочини проти культурної спадщини. Станом на 27 травня 2022 року задокументовано близько 370 об'єктів культурної спадщини, які були знищені або пошкоджені (див. рис. 1).

Питання захисту культурних цінностей у разі збройного конфлікту в Україні регулюють: IV Конвенція про закони і звичаї війни на суходолі та додаток до неї: Положення про закони і звичаї війни на суходолі від 18 жовтня 1907 року (Гаазька конвенція 1907 року, дата набрання чинності якої для України 24.08.1991); Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14 травня 1954 року (Гаазька конвенція 1954 року); Виконавчий регламент Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту (прийнятий одночасно з Гаазькою конвенцією 1954 року); Протокол про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту (прийнятий одночасно з Гаазькою конвенцією 1954 року); Другий протокол до Гаазької конвенції про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року (згідно з Законом України від 30 квітня 2020 року № 585-IX); Кодекс цивільного захисту України; Закон України «Про правовий режим воєнного стану»; Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території

Рис. 1. Воєнні злочини російських військ проти культурної спадщини України, зафіксовані МКПІ (Джерело [2]).

з евакуації, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 10 липня 2017 року № 579, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 01 серпня 2017 року за № 938/30806 [3].

В Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту зазначено, що збитки, завдані культурним цінностям кожного народу, є шкодою для культурної спадщини всього людства, оскільки кожен народ робить свій внесок у світову культуру [4].

ЮНЕСКО проводить консультації для МКПІ щодо того, як правильно й безпечно зберігати музейні об'єкти в умовах війни, а також із приводу маркування об'єктів міжнародним знаком «Блакитний щит» (статусу посиленого захисту). Знищення таких пам'яток із маркуванням «Блакитний щит» є свідченням воєнного злочину проти культурної спадщини.

Одну із головних ролей в процесі захисту культурних цінностей та музейних інституцій відіграє суспільство: волонтери, організації, науковці та фахівці певного спрямування тощо. Нижче наводимо список Ініціатив які дають можливість захистити та зберегти культурну спадщину в умовах російсько-української війни.

Ініціативи, які дають можливість захистити та зберегти культурну спадщину в умовах російсько-української війни

Назва ініціативи	Ініціатор та партнери	Основний виклад ініціативи
1	2	3
Штаб порятунку спадщини	Координується ЮНЕСКО, Міжнародною радою музеїв, ICCROM та іншими міжнародними організаціями	Неурядова організація, яка має на меті швидко реагувати на війну, захищати музейні колекції, документувати втрати, координувати з іншими ініціативами, організовувати гуманітарну допомогу.
Музейний кризовий центр	Директорка львівського музею «Територія Терору»	Спрямований на фінансову, організаційну, людську підтримку регіональних музеїв та їхніх команд у кризовий час
Благодійна ініціатива «Save Ukrainian Culture»	Міністерство культури та інформаційної політики України, Державне агентство України з питань мистецтва та мистецької освіти разом із блокчейн-компанією Everstake	Вона має на меті збір коштів на збереження культурної спадщини України в умовах загарбницького вторгнення Росії. «Save Ukrainian Culture» приймає пожертви у криптовалют. Це можливо завдяки участі Everstake, великої української блокчейн-компанії. Охочі підтримати цю ініціативу можуть використовувати BTC, ETH і USDT (як ERC-20, так і TRC-20), а також фіат, наприклад, євро, долар США чи гривню, надіслані з кредитних карток, банківським переказом або через Apple Pay та Google Pay. Всі кошти підуть на захист та відновлення українських культурних пам'яток.

України»; Порядок проведення евакуації у разі загрози виникнення або виникнення надзвичайних ситуацій, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30 жовтня 2013 року № 841; Інструкція про порядок виконання норм міжнародного гуманітарного права у Збройних Силах України, затверджена наказом Міністерства оборони України 23 березня 2017 року № 164, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 09 червня 2017 року за № 704/30572; Методика планування заходів

1	2	3
Національна платформа https://culturecrimes.mkp.gov.ua/	Міністерство культури та інформаційної політики України	Ресурс для належного документування воєнних злочинів проти людяності та об'єктів культурної спадщини, скоєних армією Росії. Матеріали можуть бути використані як докази для кримінального переслідування причетних до злочинів відповідно до українського законодавства у Міжнародному кримінальному суді в Гаазі та спеціальному трибуналі після його створення.
Благодійний проєкт We believe	Міністерство культури та інформаційної політики, Держмистецтв та комунікаційна агенція Postmen	Це колекція NFT-писанок на блокчейні Ethereum, присвячена українським містам, які протистоять російській агресії. Кожна NFT-писанка має унікальний орнамент, притаманний відповідному регіону України. олекціонерам, які придбають українські NFT-писанки, пропонується поширювати їх зображення у період великодніх свят, щоби висловити підтримку Україні та познайомити якомога більше людей з українськими символами та традиціями. Кошти з продажу будуть перераховані у фонд при МКПІ для відновлення об'єктів культурної спадщини, які постраждали під час бомбардувань українських міст: церков, музеїв, театрів, колекцій мистецтва.
Інструкція зі швидкого реагування для музеїв [5]	Національний музей Революції Гідності разом зі Штабом порятунку спадщини	У ній доступно, лаконічно та по суті розказано, що конкретно робити музейникам, які опинилися у зоні воєнного конфлікту чи терактів та в інших надзвичайних ситуаціях.
Saving Ukrainian Cultural Heritage Online (SUCHO) [6]	Організація «Врятуємо українську культурну спадщину онлайн» (історик із Відня Себастьян Майсторевич)	Має на меті захистити культурні скарби України в цифровому форматі, створюючи копії об'єктів, які перебувають у зоні ризику. Вони використовують програму, яка шукає на веб-сайтах закладів культури та архівів посилання та завантажує інформацію, таку як документи, фотографії творів мистецтва, віртуальні екскурсії реконструйованими історичними пам'ятками, фільми, народні музичні постановки та зразки традиційного одягу.
Система захисту пам'ятників від руйнації в умовах війни RE:Ukraine. Monuments [7]	Студія Balbek Bureau, волонтери, Альянс реставраторів історичних будівель та Департамент охорони культурної спадщини Київської міської державної адміністрації	Система дозволить швидко проєктувати укриття для пам'ятника будь-яких габаритів, щоб кожного разу не доводилося створювати конструкцію з нуля для кожного окремого об'єкта. Таке укриття має захищати від вибухової хвилі, уламків снарядів, куль і вогню.
3D-сканування пам'яток [8]	Колишній головний архітектор міста Львову Юліан Чаплінський	3D-моделі допоможуть відновити будівлю, якщо вона постраждає через військові дії

Згідно Інструкції зі швидкого реагування для музейних інституцій є важливим в умовах воєнного стану:

- профілактичні заходи, зокрема як організувати команду порятунку, про яку контактну інформацію треба подбати, як підготувати приміщення для можливої евакуації предметів, що необхідно мати та як краще захистити будівлю;
- перші заходи у разі невідворотності надзвичайної події, зокрема що робити з музейними предметами та як убезпечити будівлю;
- перші заходи у разі надзвичайної події;
- заходи щодо стабілізації роботи музею після надзвичайної ситуації [5].

Отже, музейна політика є основою захисту культурних цінностей. Навчання музейних працівників навикам швидкого реагування в умовах воєнного стану є важливим напрямком державної політики в сфері музейної справи. Проведення профілактичних заходів: як організувати команду порятунку; що робити з музейними предметами та як убезпечити будівлю; у разі надзвичайної події; щодо стабілізації роботи музею після надзвичайної ситуації дозволить забезпечити охорону музейних інституцій.

Основними засадами державної політики в сфері музейної справи є збереження та сприяння формуванню сучасної музейної інфраструктури. За умов воєнного стану це можливо реалізувати завдяки ініціативам з боку суспільства та міжнародних партнерів та організацій.

Список використаних джерел

1. The art newspaper. Konstantin Akinsha. *Culture in the crossfire: Ukraine's key monuments and museums at risk of destruction in the war*. (2022) URL: <https://www.theartnewspaper.com/2022/03/25/ukraine-culture-in-peril>.
2. Міністерство культури та інформаційної політики України : офіц. телеграм-канал. URL: <https://t.me/mkipu/1649>.
3. Міністерство культури та інформаційної політики України. Захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту : офіц. сайт. URL: <https://mkip.gov.ua/content/zahist-kulturnih-cinnostey-u-razi-zbroynogo-konfliktu.html>.
4. Конвенція про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14.05.1954 № 995_157. Дата оновлення: 26.03.1999. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_157.
5. Національний меморіальний комплекс Героїв небесної сотні – Музей Революції Гідності. Створено Інструкцію зі швидкого реагування для музеїв. (2022) URL: <https://www.maidanmuseum.org/uk/node/2127?fbclid=IwAR1nDmnojU3H1lhjmfX-60OtgVqcCNkHSGBDcGVQTYZyVmZxgp0pS7E8xM>.
6. Deutsche Welle. Rayna Breuer. *How Ukrainian cultural heritage is being preserved online*. (2022) URL: <https://www.dw.com/en/how-ukrainian-cultural-heritage-is-being-preserved-online/a-61231999>.
7. The Village. Олена Панченко. *Balbek Bureau* створила універсальну систему захисту пам'ятників в умовах війни. (2022) URL: <https://www.the-village.com.ua/village/city/city-news/325355-balbek-bureau-stvorila-universalnu-sistemu-zahistu-pam-yatnikov-v-umovah-viyni>.
8. The Village. Олена Панченко. «Потім відбудувати не вийде, треба берегти тут і зараз». Як Київ захищає культурну спадщину. (2022) URL: <https://www.the-village.com.ua/village/culture/culture-situation/324955-yak-kiyiv-zahischa-kulturnu-spadschinu>.

ГАННА ПЕТРОВА,

*кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії права та юридичної логіки
Національної академії внутрішніх справ*

GANNA PETROVA,

*Ph.D in Philosophy, Associate Professor of the Department of Philosophy of Law and Legal Logic of
the Nation Academy of Internal Affairs
<https://orcid.org/0000-0002-5964-1473>*

КУЛЬТУРА УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ

CULTURE OF GOVERNANCE IN CONDITIONS OF MILITARY CONFLICT

Intelligence deals with the general features of the culture of government in martial law. Emphasis is placed on the ethical and legal field of professional activity of the manager, the normative basis of which should be the Strategy of Military Security of Ukraine, approved by the National Security and Defense Council in March 2021.

The potential of the state and society is revealed and systematically realized, first of all, through the culture of management. A successful management culture must show a rationalized level, embodied in the values and principles of professional activity of managers, based on the legal framework. Also an important component of the culture of management is the emotional involvement of the manager in the community, society, country, a feeling of being a team player in management strategy. It is emphasized that an active civil position, the division of the Ukrainian national idea, the indifference of the manager can not replace the ethical and legal component of the professional activities of public service. Leaving the legal field in his activity, the manager not only exposes himself and his subordinates to danger, but also strikes at the reputation of all public authorities, thus helping the enemy to carry out an information campaign to discredit the Ukrainian state.

Keywords: culture of governance, military conflict, legal culture, political culture.

У березні 2021 року, реагуючи на виклики часу, РНБО формулює Стратегію воєнної безпеки України [2], сутність якої полягає у всеохоплюючій обороні, що, як комплекс заходів, включає в себе, зокрема, використання «для відсічі агресії всього потенціалу держави та суспільства (воєнного, політичного, економічного, міжнародно-правового (дипломатичного), духовного, культурного тощо)». При цьому зазначалося, що підготовка та ведення всеохоплюючої оборони України здійснюватимуться в умовах, зокрема, «достатньо високого рівня правової та політичної культури українського суспільства, доброчесності, нетерпимості до корупції та патріотизму громадян України, якісної освіти та громадянської відповідальності, що сприяє професіоналізації Збройних Сил України та інших складових сил оборони» [2].

У Стратегії відзначалося, що успіх реалізації стратегії залежить від, зокрема:

«... єдності, патріотизму та готовності держави і суспільства до захисту, зокрема збройного, демократичного ладу, незалежності, суверенітету та територіальної цілісності України;

рівня довіри українського суспільства до органів законодавчої, виконавчої та судової влади в Україні, дієвої протидії корупції, політичної та правової культури в суспільстві, розвитку доброчесного та недискримінаційного суспільства, об'єднаного як повагою до сил оборони, так і повагою до закону» [2].

Потенціал держави і суспільства розкривається і системно реалізується, в першу чергу, через культуру управління. Як зазначають вітчизняні науковці, культура управління «істотно залежить від стану соціокультурного простору, в координатах якого відбувається діяльність людей та управління нею», виступаючи при цьому потужним чинником формування і розвитку цього простору [1, с.10]. Стратегія воєнної безпеки України в цьому контексті відіграє координуючу роль щодо діяльності управлінців, окреслюючи першочергові завдання векторів управлінської діяльності.

Максимально раціоналізований рівень культури управління проявляє себе в артикульованих цінностях і принципах професійної діяльності. Кожна із заявлених цінностей реалізується через ряд принципів професійної діяльності, що зафіксовані у нормативних і

нормативно-правових актах. Поєднання і реалізація цінностей і принципів публічної діяльності у світогляді професіонала сприяє досконалості й цілеспрямованості особистості управлінця, дозволяє протистояти професійній моральній деформації, фрустрації, апатії, розгубленості у ситуації невизначеності. Разом із тим, зрозумілі і передбачувані поведінка і мовлення управлінця слугують запорукою успішної соціальної комунікації, де чітко означені кордони впливу управлінця і мінімізована емоційна складова. Такими «кордонами» виступають недискримінація, свобода совісті, гендерна рівність та ін.

Вміння працювати у полі правової і політичної культури надає управлінцю:

- ствердження цінності життя кожного громадянина: повагу до людей літнього віку, уважність до людей з інвалідністю, захист дітей;
- розуміння значення культурних цінностей для життя суспільства, організація заходів з охорони (збереження) цих цінностей;
- активізацію громадської активності й солідаризації за участю як органів державної влади, так і громадських організацій та волонтерів;
- інструменти організації громадян задля захисту своєї держави за їхніми можливостями (психологічними) й базовими (професійними) навиками, максимально уникаючи стереотипів;
- інструменти оцінки діяльності російських військових: людина, яка перетинає кордон іншої країни без дозволу/ згоди державної служби цієї країни є правопорушником, це – будь-хто з учасників російської «спецоперації». Міру правопорушення, тяжкість злочину мають встановлювати правоохоронні органи й суд.

Важливою умовою здійснення на практиці управлінської культури в умовах воєнного конфлікту є включеність управлінця в громадське життя, емоційна співпричетність до громади, суспільства, країни, відчуття себе командним гравцем управлінської стратегії, що здатна формувати як генеральний (стратегічний), так і «другорядні», «запасні» плани дій, комунікаційної взаємодії, групового солідарування. Проте активна громадянська позиція, поділяння української національної ідеї, небайдужість управлінця не можуть замінити собою етико-правову складову професійної діяльності публічної служби. Вийшовши з правового поля у своїй діяльності, управлінець не тільки наражає себе і своїх підлеглих на небезпеку, а й завдає удару по репутації всіх органів державної влади, допомагаючи тим самим ворогу здійснювати інформаційну кампанію щодо дискредитації української держави.

Список використаних джерел

1. Культура управління : монографія / Садковий В.П., Назаров О.О., Домбровська С.М., Крутий О. М., Пономарьов О. С., Харченко А. О. Харків: НУЦЗУ, 2018. 218 с.
2. Про Стратегію воєнної безпеки України: рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1212021-37661>

ОЛЬГА ПЕТРОСЬ,

доктор наук з державного управління, професор, завідувач відділу дослідницької діяльності університетів Інституту вищої освіти НАПН України

OLHA PETROYE,

Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Head of the Department of Research Activity of Universities of the Institute of Higher Education of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0003-2941-1455>

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ЛІДЕРСТВА ДЛЯ ПОСИЛЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

DEVELOPMENT OF INNOVATIVE LEADERSHIP FOR IMPROVEMENT OF CAPACITY OF PUBLIC SERVICE IN THE CONDITIONS OF WAR AND POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE

The author substantiates the relevance of the development of innovative leadership for improvement of capacity of public service in conditions of war and post-war reconstruction of Ukraine. Implementation of innovations are seen as a main task for rapid response and effective resolution of a number of unforeseen non-standard tasks caused by martial law, as well as ensuring the implementation of traditional tasks in the conditions of war. The author shows that with the increasing complexity, specificity and diversity of problems and challenges facing public governance, the complexity of the system of innovations also increases. The materials focused on the main types of innovations in public administration and their purpose: mission-oriented innovations; innovations focused on improvement; adaptive innovations; ahead of innovation. The need for active involvement and maximum use of all resources of innovative potential of public governance entities at all levels – individual public servants of innovators, public organizations, the entire public service sector and society as a whole were justified.

Keywords: innovative leadership; public service; conditions of war and post-war.

Завдання запровадження інновацій з метою підвищення ефективності публічного сектору [6] в умовах технологічних, цифрових трансформацій і спричинених ними глобалізаційних, економічних, соціальних, культурних, політичних, екологічних зрушень упродовж кількох останніх десятиліть залишається незмінно важливим для усієї системи публічного управління та публічної служби різних країн [5].

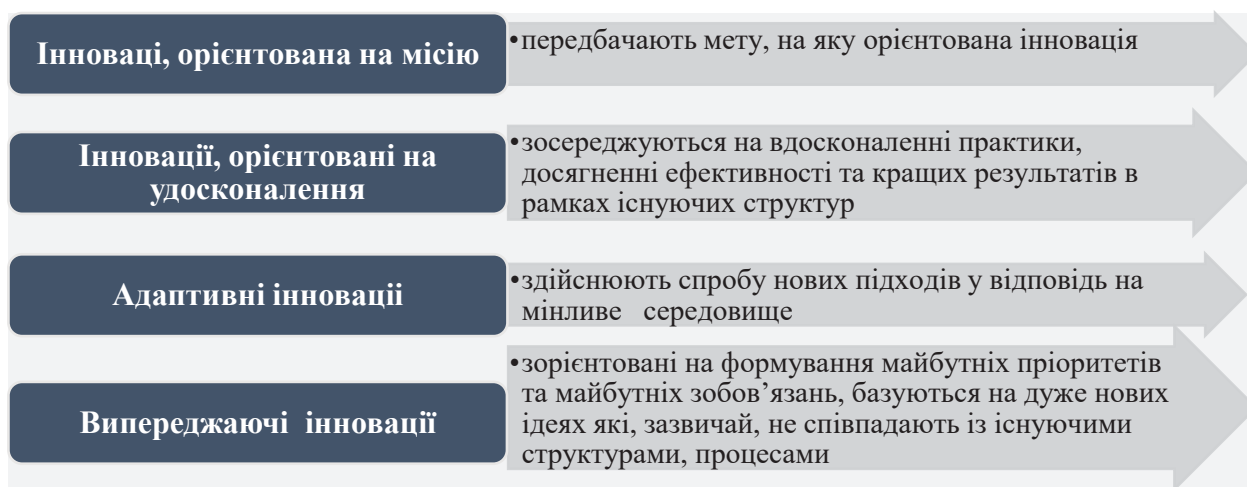
Особливої актуальності ці завдання набули в Україні після 24 лютого 2022 року внаслідок повномасштабного воєнного вторгнення РФ на територію України, скоєння РФ воєнних злочинів, злочинів проти людяності, злочинів геноциду українського народу.

Перед системою публічного управління і публічної служби водночас постали ціла низка нестандартних викликів щодо попередження та вирішення в особливих умовах воєнного стану великої кількості складних і масштабних проблем в усіх сферах життєдіяльності українського суспільства. Якщо в довоєнний час пріоритетні напрями інноваційної діяльності та їх реалізації в Україні були «спрямовані на забезпечення економічної безпеки держави, створення високотехнологічної конкурентоспроможної екологічно чистої продукції, надання високоякісних послуг та збільшення експортного потенціалу держави з ефективним використанням вітчизняних та світових науково-технічних досягнень» [3], то з воєнним вторгненням РФ на перший план в Україні вийшли пріоритети «забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави» [1], завдання реформування та організації діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування щодо регулювання функціонування підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, забезпечення гарантії прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб [2].

Ключовою умовою оперативного реагування, ефективного вирішення чисельних непередбачуваних нестандартних завдань, спричинених воєнним станом, а також забезпечення

виконання традиційних завдань в нових умовах воєнного стану, є інновації. Їх результативність, передусім, залежить від компетентностей уповноважених осіб публічної служби і публічного управління до пошуку, прийняття та впровадження усього комплексу інноваційних рішень. Відповідно до положень п. 3 ст. 9 «Здійснення органами державної влади та органами місцевого самоврядування повноважень в умовах воєнного стану» Закону України «Про правовий режим воєнного стану» саме особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, надано повноваження щодо прийняття рішень та вчинення дій, «наслідки яких неможливо було передбачити або які охоплюються виправданим ризиком [2].

Очевидно, що у відповідь на зростання складності, специфічності та різноплановості проблем і завдань, які постають перед публічним управлінням, ускладнюється також система самих інновацій, що виявляється різною компонентною структурою їх в залежності від основного призначення: інновації, орієнтовані на місію; інновації, орієнтовані на удосконалення; адаптивні інновації; випереджаючі інновації (рис.1).

Джерело: складено на основі [4]

Попри пріоритетність використання окремих інноваційних рішень в залежності від вирішуваних проблем та завдань публічного управління, для того, щоб компенсувати ризики на випадок, якщо окремі інноваційні заходи не спрацюють або виявляться непридатними, на практиці найчастіше застосовують комплекс різних методів інноваційної діяльності.

При цьому, з огляду на складність та специфічність проблем, з якими стикається сьогодні система публічного управління і публічної служби України, необхідним є активне залучення та максимальне використання усіх ресурсів інноваційного потенціалу суб'єктів публічного управління усіх рівнів – окремих публічних службовців новаторів, публічних організацій, усього сектора публічної служби і суспільства в цілому[4] як до вироблення так і до реалізації управлінських рішень.

Отже, своєчасне прийняття та ефективна реалізація оптимальних інноваційних рішень мають життєво важливе значення для людини, громади, українського суспільства і нашої держави на сучасному етапі. Тому розвиток інноваційного лідерства, вишукування та впровадження інновацій – нових підходів, нових технологій, нових нестандартних рішень, має бути одним серед ключових завдань і механізмів публічного управління з посилення спроможності публічної служби до ефективного та якісного виконання нею усього спектру завдань для перемоги над російським агресором, для повоєнного відновлення України, для сталого розвитку українського суспільства.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні». Закон України № 2102-IX від лютого 2022 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#n2>
2. Про правовий режим воєнного стану. Закон України. № 389-VIII від 12 травня 2015 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні. Закон України № 3715-VI від 8 вересня 2011 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17#Text>
4. Declaration on Public Sector Innovation. OECD/LEGAL/0450. 22.05.2019. URL: <https://legalinstruments.oecd.org/en/instruments/oecd-legal-0450>
5. Innovations in Governance and Public Administration: Replicating what works. Department of Economic and Social Affairs. – United Nations New York, 2006. 190 p. URL: https://publicadministration.un.org/publications/content/PDFs/E-Library%20Archives/2006%20Innovations%20in%20Governance_Replicating%20What%20Works.pdf
6. Karakas C. Public sector innovation Concepts, trends and best practices. EPRS| European Parliamentary Research Service, 2020. 8 p. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651954/EPRS_BRI\(2020\)651954_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/651954/EPRS_BRI(2020)651954_EN.pdf)

ІГОР ПЕЧЕНКІН,

*провідний фахівець відділу з реалізації антикорупційної програми та запобігання корупції
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

IGOR PECHENKIN,

*Leading Specialist of the Department for Implementation of the Anti-Corruption Program and
Prevention of Corruption of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-64097695>*

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

SOME ASPECTS OF THE PROCESS OF DIGITAL TRANSFORMATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN MODERN CONDITIONS

The problem of access to public services remotely needs to be addressed. This reduces the readiness to withstand emergencies in the provision of administrative services to the population. The interaction between government and the citizen must change and improve. Service state policy in ensuring the interaction of the state and the citizen needs technological support in the direction of modernization. The digital transformation of public administration needs to be improved in the near future, which requires active public scrutiny and openness.

Keywords: digital transformation, public administration, appeals against service activities.

Негативні процеси, викликані спочатку світовою кризою, пов'язаною з поширенням вірусу COVID-19, а в подальшому введенням воєнного стану внаслідок відкритої військової російської агресії змінила впорядкований уклад життєдіяльності в українському суспільстві. Гостро постала проблема оперативного доступу до бізнес-процесів та отримання послуг органів публічної влади в дистанційному режимі. Неготовність до законодавчого врегулювання таких процесів та недосконалість впровадження цифрової трансформації публічного управління виявила і продемонструвала різний рівень готовності протистояти екстремим ситуаціям у забезпеченні адміністративних послуг населенню, достатньої комунікації та цифрової нерівності.

Складовою сучасного цивілізаційного розвитку являється взаємодія влади, громадянського суспільства, а також й окремого громадянина, який має змінюватися і вдосконалюватися відповідно до власного єдиного нормативно-правового акту, розробленого і прийнятого на основі Стратегій цифрових трансформацій, які протягом останніх п'яти років прийняті основними світовими країнами, які є лідерами в економічному і соціальному світовому зростанні. Сервісна державна політика у забезпеченні взаємодії держави і громадянина потребує технологічного забезпечення в бік осучаснення. Вплив громадянина на процес прийняття і реалізації управлінських рішень повинен набути не декларативного статусу, а реального правового і технологічного механізму оскарження прийнятого рішення або наданої адміністративної послуги органами публічної влади шляхом цифровізації публічного врядування.

Для цілей вірного розуміння визначення поняття, необхідно пояснити про те, що цифровізація – це процес впровадження цифрових технологій для вдосконалення життєдіяльності людини, суспільства та держави, а цифровізація публічного управління – сервісна діяльність органів влади, введення єдиних стандартів для зберігання і використання інформації, об'єднання баз даних органів влади на єдиних інформаційних платформах, інтероперабельність цих систем, забезпечення умов для широкого доступу до них. Забезпечення швидкого користування інформацією, відкритості і прозорості даних сприятиме розвитку економіки за міжнародними стандартами Індустрії 4.0., реформуванню публічного управління, відкритості та прозорості прийняття і реалізації рішень, протидії корупції.

9 березня 2021 року Європейською Комісією в Брюсселі прийнято нову Стратегію цифрової трансформації Європи до 2030 року та шляхи її досягнення – «Європейське цифрове

десятиріччя» [1]. Європейська Комісія пропонує запровадити цифровий компас для Європи для втілення цифрових амбіцій ЄС до 2030 року в конкретні строки реалізації за чотирма напрямками: досягнення громадянами цифрових навиків; безпечні, продуктивні і стійкі цифрові інфраструктури; цифрова трансформація бізнесу; цифровізація державних послуг.

Останнім часом вітчизняна наука і нормотворчі ініціативи набувають системного і продуктивного характеру, про що свідчать прийняття Розпорядження КМУ Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації від 17.01.2018 Р. №67-р.[2]; Розпорядження КМУ від 28.10.2020 р. № 1353-р «Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери»[3], на виконання державної Стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою КМУ від 05.08.2020 р. №695[4]; Розпорядження КМУ Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні від 02.12.2020 р. №1556-р.[5]; Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації» від 03.03.2021 р. №167-р. [6].

Однак, викликає занепокоєння практика впровадження прийнятої постанови Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 року №1137 «Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг», якою затверджено Положення про Єдиний державний вебпортал електронних послуг «Дія», а також створення на цій основі зручних мобільних додатків і сервісів для активного використання населенням, що протягом останніх трьох років розвивається не в повній мірі і не забезпечує доступ громадян до порядку надання адміністративних та інших соціальних послуг. Такі мобільні додатки та сервіси на основі нормативного врегулювання існування та діяльності зазначеного єдиного державного порталу має бути розвинутий з метою швидкого, доступного і ефективного процесу отримання, оскарження та впливу на замовлену адміністративну послугу, чого в даний час бракує.

Крім того, потребує ретельного опрацювання та ефективного застосування в подальшому вимог Закону України «Про адміністративну процедуру», який було прийнято 16 листопада 2021 року та 13 березня 2022 року направлено на підпис Президенту України, який має стати єдиним кодифікованим документом, який розроблявся та приймався протягом десятиріччя і має стати ефективним інструментом впливу громадянином на процес і результати надання адміністративних послуг.

В якості підсумку необхідно зазначити про те, що Україна для досягнення стратегічних цілей розвитку потребує здійснення стрибкоподібного форсованого розвитку цифрових трансформацій на прикладі вже розроблених та впроваджених стратегій та має забезпечити нормативне закріплення досвіду країн ЄС.

Список використаних джерел

1. Стратегія. Європейське цифрове десятиріччя. Брюссель. 09.03.2021. Режим доступу. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_21_983
2. Розпорядження Кабінету Міністрів України Про схвалення Концепції розвитку цифрової економіки та суспільства України на 2018-2020 роки та затвердження плану заходів щодо її реалізації від 17.01.2018 Р. №67-р., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/67-2018-%D1%80#Text>
3. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери» від 28.10.2020 р. № 1353-р., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-%D1%80#Text>
4. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки» від 05.08.2020 р. №695, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>
5. Розпорядження КМУ Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні від 02.12.2020 р. №1556-р., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>
6. Розпорядження КМУ «Про схвалення Концепції розвитку цифрових компетентностей та затвердження плану заходів з її реалізації» від 03.03.2021 р. №167-р., URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/167-2021-%D1%80#Text>
7. Постанова Кабінету Міністрів України «Питання Єдиного державного вебпорталу електронних послуг та Реєстру адміністративних послуг», від 4 грудня 2019 року №1137, URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1137-2019-%D0%BF#Text>

ТЕТЯНА ПІТЯКОВА,

старший викладач кафедри соціології ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

TETIANA PITIAKOVA,

Senior Lecturer of the Department of Sociology, Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman

ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА: ЦІННІСНІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

ORGANIZATIONAL CULTURE: VALUE CHALLENGES OF TODAY

The publication considers the importance of the value basis of organizational culture.

In the current difficult conditions of war, it is very important that various governance structures have the internal potential for development and are capable of self-development.

This implies that the manager assumes responsibility for decisions in critical situations, awareness of their personal responsibility for these decisions and provides for cooperation and a high level of trust among public servants.

Changing the principles of management involves the formation of the following skills: the ability to respond quickly and adequately to constant change and make effective decisions; understand the essence of the factors that cause these changes, anticipate potential opportunities and problems that may arise; see and suggest alternatives to solve problems that have arisen; make decisions in situations of limited information; unite and motivate colleagues.

It is emphasized that the existence of a sustainable system of values shared by the majority is a powerful motivating factor in achieving the goals and mission of the public servants.

Keywords: value, culture, community, public administration, service.

Стан війни, в якому опиналася наша держава, вимагає переглянути і чітко артикулювати ціннісні засади, які уможливають побудову управління такого рівня, який би відповідав викликам сьогодення. Наявність упорядкованої організаційної культури є такою запорукою.

Аналізуючи наявні в науковій літературі дефініції поняття «організаційна культура», звертаємо увагу, що жодне із визначень не оминає ціннісної складової. Терміном «цінність» описуються властивості предмета, явища задовольняти потреби людини чи суспільства, важливі для них з точки зору позитивних сенсів життя. Тому під організаційною культурою ми пропонуємо розуміти систему цінностей, уявлень, принципів, загальних норм і зразків поведінки, які регламентують поведінку людини, створюють відчуття ідентичності і належності до спільного цілого.

Організаційна культура як цілісне явище пов'язує ідеологію управління із управлінням організацією, стратегією її розвитку, способами, методами досягнення цілей, з етичними принципами, нормами, правилами організації. Дане положення вказує на те, що організаційна культура створює фундамент процесу управління, його філософію та ідеологію.

Серед важливих завдань організаційної культури є формування, передача, засвоєння і збереження цінностей; гармонізування відносин всередині організації, створення культури взаємодії суб'єктів – учасників процесу комунікації, об'єднаних спільною метою. Все це уможливорює досягнення ефективних результатів професійної та управлінської діяльності.

В сучасних складних умовах війни дуже важливо, щоб різноманітні управлінські структури володіли внутрішнім потенціалом для розвитку, і були здатними до саморозвитку.

Дана позиція передбачає прийняття управлінцем на себе відповідальності за рішення у критичних ситуаціях, усвідомлення своєї персональної відповідальності за ці рішення і передбачає кооперацію та високий рівень довіри серед державних службовців.

Зміна принципів управління як вимога життя передбачає формування («плекання», «натреноування», «опановування» протягом короткого проміжку часу) таких навичок управлінців як вміння швидко й адекватно реагувати на постійні зміни і приймати рішення, які ефективні для поточного моменту; розуміти сутність чинників, які викликають ці зміни, передбачати потенційні можливості та проблеми, які можуть виникати; бачити і пропонувати альтернативи

розв'язання проблем, що виникли; приймати рішення в ситуаціях «викривленої», або обмеженої кількості інформації; об'єднувати та мотивувати колег.

Організаційна культура повинна відповідати тим викликам, які сьогодні постають перед суспільством. Важливою ознакою того, що зміни відбуваються, є свідчення розвитку особистісного та професійного потенціалу державних службовців, демонстрування ними таких якостей як мобільність, вміння швидко реагувати на запити, високий рівень «взяття» відповідальності, спрощення бюрократичних процедур при прийнятті рішення, прояви лідерства у складних ситуаціях вибору способів негайної реакція на ситуацію, згуртованість і взаємопов'язаність, раціональний розподіл ролей, критична оцінка результатів роботи, внутрішня умотивованість до служіння громаді та громадськості.

Таким чином, наявність сталої системи цінностей, які поділяє більшість, є потужним мотиваційним чинником реалізації цілей і місії управлінця. Саме цінності виступають об'єднуючим началом, поєднують інтереси окремої особистості і інтереси суспільства у прагненні вистояти проти агресії росії та перемогти.

Список використаних джерел

1. Василевська Т.Е. Особистісні виміри етики державного службовця: монографія. К.: НАДУ, 2008. 336 с.
2. Сучасні технології управління розвитком підприємств України: механізми, реалії, перспективи : колект. моногр. за заг.ред. Т. В. Гринько. Дніпропетровськ: Біла К.О., 2016. 504 с.
3. Щербак Н. Сучасні тенденції та виклики щодо формування корпоративної культури в умовах реформування державного управління. Демократичне врядування. Науковий вісник. 2014. вип. 13.

ANGELA POPOVICI,

Ph.D, Associate Professor, Head of the Department of Administrative Sciences, The Academy of Public Administration, Republic of Moldova

АНЖЕЛА ПОПОВИЧ,

Ph.D, доцент, завідувач кафедри адміністративних наук Академії публічного управління, Республіка Молдова

PRACTICAL ASPECTS REGARDING THE PERFORMANCE MANAGEMENT IN THE PUBLIC SERVICE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА

У тезах розглядаються практичні аспекти управління ефективністю державних службовців у контексті впровадження нових управлінських прийомів, адаптації державного управління до нових вимог належного управління. За цих умов продуктивність, конкурентоспроможність, результативність залежать від значення, яке надається людському потенціалу, якості послуг та якості бізнес-процесу. Роздуми на цю тему зосереджуються на досвіді управління роботою державних службовців у Республіці Молдова. При вирішенні питання результативності на державній службі використовуються концепції управління, орієнтованого на результативність, оцінки діяльності та винагороди за результатами діяльності. Управління, орієнтоване на результати діяльності, передбачає співвіднесення цілей державних службовців зі стратегічними цілями установи. Оцінка діяльності – це методологія та набір процедур для визначення того, наскільки добре працюють посадові особи державного органу відповідно до встановлених цілей та критеріїв оцінки.

Ключові слова: державне управління, результативність, компетентність, ефективність.

The modernization of practices in public administration has experienced an extraordinary growth in the conditions of major changes in society and in connection with new approaches to management. These innovative practices are to be implemented in order to improve the performance of civil servants and the quality of public services. The specific nature of the public service has given rise to special professional values such as legality, efficiency, adaptability, continuity and probity. However, for many years, another value, derived directly from the private sector, has come to the center of attention: performance. The political will to develop a culture of results raises several questions: is performance remuneration really motivating? Will public services, providers and beneficiaries finally appreciate their situation as improved?

Faced with a new economic situation and various budgetary constraints, the public administration needs civil servants who show high performance. Indeed, in the current context of economic, technological and socio-cultural development at the international, regional and national levels, the public administration of the Republic of Moldova has to face many challenges, including universal access to public services, compliance with the legal framework and responsible to the citizens for the quality of the services delivered and the use of public funds.

Of all the factors that affect the overall efficiency of public administration, human resource management occupies a special place. Indeed, human resources are always a vital and essential element of any organization. It goes without saying that the quality of public service will largely depend on the quality of human resources. Improving the performance of public administration is essentially based on the commitment of civil servants to mobilize around the objectives they achieve. This requires, by ensuring greater accountability of civil servants and simplifying procedures, better consideration of the needs of citizens.

Performance can be defined as the achievement of results, compared to one or more objectives that signify the level of expectations. Regardless of the divergences related to the conceptual aspects, the performance-based human resources management in the public administration of the Republic of Moldova is a necessity for the following reasons:

Performance evaluation is an organizational necessity, because the pressure of the goods and services market requires a quality of services and a high productivity in order to ensure the satisfaction of the citizens;

Managing the performance of civil servants is also a necessity at the organizational level, as it allows us to understand the extent to which civil servants have adapted to their jobs;

The performance of civil servants ultimately meets a human need because, because being positively appreciated, due to performance and results, being able to measure one's own efficiency, seeing progress in one's work, are the aspects that actually contribute to motivating officials and to increase the efficiency of their activity.

Performance-based management involves correlating the objectives of civil servants with the strategic objectives of the institution. Performance appraisal is a methodology and set of procedures for determining how well officials in a public authority are working in relation to established objectives and evaluation criteria. Performance-based remuneration refers to the variable part of remuneration granted each year (or on any other periodic basis) depending on the degree to which the objectives set are met. The definition of remuneration according to performance excludes: 1) the automatic increase of remuneration through promotion or advancement and salary increases that are not related to performance; 2) allowances associated with jobs or working conditions (for example, allowances associated with overtime or special conditions).

The new Public Management was designed as a way to reduce the bureaucracy and rigidity associated with public administration. The need to continue the reforms related to evaluation and remuneration according to the performance demonstrated by civil servants is determined by several causes, among which would be the economic context, which attaches greater importance to efficiency, the need to attract specialists in the public service. prepared, competent, dynamic, given the challenges currently facing the public administration. In this regard, the Law on the unitary salary system in the budgetary sector adopted in the Republic of Moldova on 23.11.2018, introduces the notion of performance increase, which aims to stimulate the individual staff of the budget units to obtain optimal results in the activity. The means needed to grant the performance bonus shall be allocated annually up to 10% of the annual basic salary at the level of the budgetary unit [1]. According to European practice in the field, performance enhancement is a modest part of the basic salary, with maximum rewards reaching a maximum of 10% of the basic salary, for executives sometimes reaching 20% [2].

At the same time, by adopting the Government Decision no. 1231 of 12.12.2018 for the implementation of the provisions of Law no. 270/2018 on the unitary salary system in the budget sector was approved the Framework Regulation on how to establish the increase for staff performance in budget units, which establishes the general framework for organizing and evaluating the individual professional performance of staff in relation to the requirements positions, based on the evaluation criteria, in order to stimulate the individual staff to obtain optimal results in the activity. According to the Framework Regulation, the salary increase for individual professional performance at work is stimulating and is based on the quality of work, the contribution and professionalism of the employee, objectivity and impartiality. The assessment of the employee's contribution to obtaining results is based on criteria that assess the professional skills and abilities / behavioral characteristics of the employee to perform basic and additional tasks (knowledge and experience; complexity, creativity and diversity of activities; conceptualization and responsibility, including decision-making; management, coordination and supervision (in addition to management functions); communication; volume, quality and efficiency of tasks performed) [3].

In conclusion, we can see that a significant number of countries have introduced in the management of the civil service performance-based remuneration systems. Previously limited to position / position-based systems, performance-based remuneration policies are now being extended to career-based systems, allowing for greater flexibility, greater freedom to manage remuneration and increased accountability. It is also a way to attract more dynamic staff and facilitate change management.

The adoption of remuneration according to performance is done from the perspective of several objectives. The types of objectives vary, with some countries giving more importance to staff development issues, others being more sensitive to the objective of motivation, or emphasizing accountability of management officials, or using performance-based remuneration primarily to establish methods. more flexible activity, better adapted to the ever-changing social environment.

References

1. Law on the unitary salary system in the budget sector no. 270 of 23.11.2018. In: Official Gazette of the Republic of Moldova No. 441-447 of 30.11.2018.
2. Decision of the Government of the Republic of Moldova no.1231 of 12.12.2018 for the implementation of the provisions of Law no. 270/2018 regarding the unitary salary system in the budgetary sector. In: Official Gazette of the Republic of Moldova No. 480-485 of 14.12.2018.
3. Chemla-Lafay A., Deleplace M.T. Performance de la fonction «ressources humaines», Étude comparative, Institut de la gestion publique et du développement économique (IGPDE), 2008.

ЮЛАНА РАК,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

YULANA RAK,

*graduate student of the Department of Public Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-8415-969X>*

Науковий керівник: Лілія Гонюкова, д.держ.упр., професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

КРИТЕРІЇ МЕДІАБЕЛЬНОСТІ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ

CRITERIA FOR THE MEDIABILITY OF CONFLICT SITUATIONS

The abstracts consider the issue of criteria for the mediability of conflict situations. The mediability of a particular conflict situation has a very practical meaning, because the right decision in the mediation procedure can have both a quick decision-making process and even protracted with additional conflict nuances. The text provides a definition of mediability, which is the suitability of the case for mediation. It is noted that the criteria for the mediability of conflict situations are divided into subjective and objective. The paper presents the criteria for the mediability of conflict situations, which are determined by scientists.

Keywords: mediability, conflict (dispute), criteria of mediability of conflict situations.

Обговорення медіабельності конкретної конфліктної ситуації має досить практичний сенс, оскільки правильне прийняття рішення у проведенні процедури медіації може мати як і швидкий процес вирішення, так і навіть затяжний з додатковими конфліктними нюансами. І саме визначення медіабельності конфлікту покладається на медіатора (медіаторів), якщо не правильно проаналізувати, та розпочати процедуру медіації з немедіабельним конфліктом, то він може зайти в глухий кут, а ще гірше – набрати додаткових обертів. Простіше кажучи, медіатору доцільно вміти розпізнати, який спір є медіабельним.

«Медіабельність» у перекладі з англійської («mediation» «able») в практиці медіації використовують як визначення пригодності справи до медіації, цей термін неофіційний, але має широке коло використання.

Н. Мазаракі під медіабельністю розуміє сукупність ознак, які потенційно дають можливість розпочати медіаційну процедуру та досягти мирного і взаємовигідного вирішення спору [2, с. 144].

Варто зазначити, що медіабельність конфлікту залежить і від стадії розвитку самого конфлікту. Так, конфлікти можуть бути медіабельними на ранніх етапах зародження і розвитку, або коли конфлікт в гострій фазі тільки зачепив виключно особисті інтереси окремих суб'єктів. Тоді вирішення конфлікту буде самим ефективним.

Щодо критеріїв медіабельності конфліктних ситуацій, то К. Токарева поділяє їх на суб'єктивні та об'єктивні.

Суб'єктивні критерії:

добросовісність сторін;

готовність учасників конфлікту до діалогу та примирення;

зацікавленість сторін медіації у економії коштів та швидкості врегулювання конфлікту;

прагнення до збереження нормальних ділових та/або особистих відносин;

зацікавленість сторін у конфіденційності.

Об'єктивні критерії:

відсутність прямої заборони на застосування медіації до відповідної категорії конфліктів;

наявність визначених законом повноважень на укладання угоди за результатами медіації;

відповідність предмету конфлікту моральним засадам та публічному порядку;
відсутність впливу конфлікту на інтереси осіб, які не беруть участь у процесі медіації [3, с. 167-168].

Таблиця 1. Критерії медіабельності конфліктних ситуацій

Н. Мазаракі [2, с. 120]	– добровільність сторін до проведення процедури медіації; – бажання сторін конфлікту досягти компромісу; – характер конфлікту дозволяє позиційну варіабельність у рамках інтересів сторін; – всі сторони зацікавлені в конфіденційності вирішення конфлікту; – всі сторони зацікавлені у швидкому вирішенні конфлікту.
А. Бортнікова [1]	– легітимність, яка полягає у відсутності прямої заборони на проведення медіації; – законність, тобто усі права, обов'язки та дії або бездіяльність, які можуть бути передбачені в медіаційній угоді за результатами вирішення спору, повинні відповідати чинному законодавству; – спеціальна правосуб'єктність, тобто здатність бути учасникам правовідносин щодо використання медіації у спорі; – наявність дискреційних повноважень (адміністративного розсуду) у суб'єкта владних повноважень; – межі компетенції; – спір не зачіпає інтереси третіх осіб, які не беруть участь в процедурі; – добровільність; – перспектива виконуваності медіаційної угоди.

Наразі немає загальновизнаних критеріїв медіабельності конфліктних ситуацій, і кожен медіатор під певний конфлікт може обирати критерії самостійно.

Підсумовуючи, можемо виокремити на нашу думку найбільш загальні критерії медіабельності конфліктних ситуацій:

законність (відсутність заборони на проведення медіації);

добровільність;

конфлікт не зачіпає інтереси третіх осіб;

сторони налаштовані на виконання домовленостей за результатами процедури медіації.

Дотримання при розгляді конфлікту критеріїв його медіабельності є запорукою ефективного аналізу справи для подальшого її вирішення шляхом медіації або дасть розуміння для вирішення іншим допустимим шляхом.

Список використаних джерел

1. Бортнікова А. Критерії медіабельності публічно-правового спору. Visegrad journal on human rights. 2017. № 6. URL: http://vjhr.sk/archive/2017_6/5.pdf.
2. Мазаракі Н. А. Медіація в Україні: теорія та практика : монографія / Н. А. Мазаракі / Інститут законодавства Верховної Ради України. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2018. – 276 с.
3. Токарева К. С. Критерії медіабельності спорів. Актуальні питання юридичної науки та практики : тези доп. І наук.-практ. конф., м. Київ, 23 квіт. 2020 р. Київ, 2020. С. 166-168.

ОКСАНА РОМАНЮК,
аспірантка, Волинська облдержадміністрація

OKSANA ROMANIUK,
post-graduate student, Volyn Regional State Administration,
<https://orcid.org/0000-0003-1723-6821>

Науковий керівник: **Андрій Ліпенцев**, к.е.н., доцент, доцент кафедри регіонального та місцевого розвитку Навчально-наукового інституту державного управління Національного університету «Львівська політехніка»

АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ БАР'ЄРІВ НА ШЛЯХУ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОГО ЛІДЕРСТВА В ОРГАНАХ ВЛАДИ

ANALYSIS OF ORGANIZATIONAL BARRIERS ON THE WAY TO DEVELOP GENDER LEADERSHIP IN GOVERNMENT BODIES

The role of women in public administration is analyzed. Statistical analysis of gender aspects of leadership in the management sphere is carried out. Disproportionate representation of women and men in decision-making and management positions in government has been established. It has been proved that the share of women leaders in the field of management tends to parity with the number of men. However, it has been found that women's leadership is limited to middle and lower levels of government. Theoretical bases of obstacles to career development of women leaders in the field of management are considered. It has been proven that the problem of the «glass ceiling» remains relevant in modern public institutions, including double standards for the promotion of men and women on the career ladder. Organizational barriers to the development of gender leadership in government have been identified. The necessity of overcoming certain barriers is substantiated and in this connection practical recommendations on the development of women's leadership in public administration of Ukraine are developed.

Keywords: gender leadership, stereotypes, barriers, management, «glass ceiling».

Україна усі свої 30 років незалежності жила у якомусь межичасі, певній невизначеності майбутнього на довготривалу перспективу та в дивному очікуванні «супер героя», що вирішить усі її проблеми. Проте уже сьогодні суспільно-політичні та соціально-економічні зміни та фінансово-економічна криза, яка пов'язана з усесвітньою пандемією коронавірусу, а також війна з країною-агресором вимагають негайного створення на державному рівні нових моделей і механізмів стратегічного управління, що потребує ефективного лідерства.

Наразі українське суспільство переживає повне перезавантаження органів влади, що призводить не тільки до зміни владної команди, але й до зміни її персонального складу на усіх щаблях та рівнях управління.

У сучасному світі надзвичайно швидко зростає кількість жінок, які беруть участь в управлінській діяльності на макро- і мікрорівнях. Звідси й досить популярною стає думка, що жінки, хоча й становлять меншість в органах влади, проте теж можуть виконувати роль лідера. Якщо раніше лідерами/керівниками вважались тільки чоловіки, то сьогодні це слово набуло яскраво вираженого жіночого відтінку. Відповідно виникає питання – Чи може жінка бути кращим лідером, ніж чоловік? Маргарет Тетчер стверджувала, що «Будь-яка жінка, яка розуміє проблеми, що виникають при управлінні домою, може зрозуміти проблеми, які виникають при управлінні країною» [1].

Для розкриття проблематики жіночого лідерства та управління є досить багато наукових розробок відомих зарубіжних і вітчизняних науковців, а саме: К. Бартолі, Д. Мартін, Р. Кентер, Д. Левінсон, Т. Бендас, Е. Чугунова, В. Шаховий, І. Калабіхіна, А. Чирикова, А. Ліпенцев, С. Загурська, І. Тюріна, Т. Хохлова, Н. Підбуцька, А. Весельська, С. Загурська, В. Ярошенко, Л. Кормич, Л. Усанова та ін.

Ми проаналізували значну частину наукового дискусю, теорій та практик щодо вивчення феномену лідерства. І як наслідок, дійшли висновку, що жінці-лідери у них відводиться вельми

скромна роль. Явище використання жіночої праці в управлінні й досі залишається незвичним та новим, незважаючи на те, що жінки в Україні переважають не тільки за своєю кількістю (53,7 %), а й становлять майже половину працюючого населення країни (47,7 %) [2]. Щодо ж до ухвалення рішень, то для державного сектору є характерним досить низьке представництво жінок. Так, серед вищих державних службовців жінки становлять усього 5,7%, у категорії старших службовців їх майже половина – 49,9%, а в категорії молодших – 80%. Як бачимо зі статистичних даних жіноче лідерство сьогодні становить лише четвертину усієї структури управління.

Якщо взяти за основу визначення «штучності» бар'єрів Дебори Ву, то проблеми в просуванні жінок до вищих посад можуть бути пов'язані з реальними обмеженнями, що спричинені дискримінацією на ринку праці. Причиною такої сумної динаміки є певні бар'єри:

1. Жінки мають більше сімейних обов'язків, ніж чоловіки.
2. Ролі, призначені суспільством чоловіків і жінок.
3. Відсутність рівності компанії політики і програм.
4. Стереотипи щодо жінок.
5. Відсутність підготовки керівників для жінок.
6. Немає стратегії для утримання кваліфікованого жінок
7. Невід'ємною гендерний перекис у наймі та просуванні.
8. Недосконалість законодавства праці та недискримінації [3].

Тож приходимо до висновку, що чим вище посада, тим менша частка жінок у загальному числі тих, хто на ній знаходиться.

Гендерний паритет в публічному управлінні повинен бути гендерно збалансований в управлінських процесах. А це відповідно передбачає не лише присутність однакової кількості жінок і чоловіків, а й певну якість цієї участі, тобто свідому діяльність представників обох статей у процесах прийняття управлінських рішень.

Фахівці в області психології менеджменту (Дж. Віткін, З. Картер, М. Хеннінг, А. Жарден) називають такі причини, що перешкоджають жінці досягти успіхів у лідерстві: жінки в середньому набагато пізніше за чоловіків починають піклуватися про особисту кар'єру, вони яскраві носії виконавської психології і як такі втрачають ініціативу, незалежність, рішучість і самостійність; вони більш емоційні і гірше вміють управляти собою; жінки менш схильні до ризику: сумніви і страх примушують їх перестраховуватися і відкладати рішення, які не терплять зволікання; вони частіше вдаються до так званих «комбінованих стратегій» життєвого шляху, при яких роботі відводиться така ж істотна роль, як і сім'ї [4].

Проте варто зауважити, що не дивлячись на перераховані вище труднощі, які стоять на шляху у жінок-лідерів в публічному управлінні, усе ж розвиток жіночого управлінського лідерства і реальність життя демонструють, що жінки, які стали керівниками-управлінцями, як правило, успішно справляються з усіма випробуваннями.

Тож підсумовуючи, вважаємо, що шляхами подолання організаційних бар'єрів на шляху розвитку гендерного лідерства в органах влади, зокрема знищення «скляної стелі» та «скляних стін», є законодавчо врегульовані питання стосовно:

- впровадження рівності статей на управлінському рівні шляхом реалізації;
- державних програм, планів та забезпечення коштів для їх реалізації;
- обов'язкового введення спеціальних квот в органах влади, зокрема запровадження правила обов'язкового призначення жінок на посаду заступника коли керівник є чоловік і навпаки;
- формування позитивного іміджу жінки-керівника у суспільстві та запровадження освітніх програм щодо підвищення активності жінок та заохочення їх до кар'єрного просування;
- індивідуального графіка роботи та трудового навантаження, створення дитячих кімнат у приміщеннях установ та організацій.

Разом з тим потрібні зміни й у свідомості громадян шляхом подолання стереотипів, а також у сфері інформації та досліджень. Гендерні перетворення у публічному управлінні та

й в суспільстві в цілому – процес складний та досить довготривалий. Тож відкладаючи питання рівноправної участі жінок у прийнятті рішень означає відкладати реформи та втрачати величезний потенціал. Отже, враховуючи описані бар'єри, приходимо до висновку, що чим швидше суспільство визнає, що ці бар'єри існують, тим швидше зможе їх усунути, наскільки це можливо.

Список використаних джерел

1. Жіноче лідерство. ПРОЕКТ КЕШЕР: веб-сайт. URL: <https://www.projectkesher.org.ua/direction/zhinoche-liderstvo/> (дата звернення: 25.01.2022).
2. Статистичний аналіз «Робоча сила за статтю, типом місцевості та віковими групами у 2021 році» (січень-червень) веб-сайт Державної служби статистики України веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 22.01.2022).
3. Гончарова, М. Л., Барвінок, В. Ю. Сучасні тенденції розвитку жіночого лідерства. веб-сайт. URL: http://ekon.uipa.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/%D0%A1%D0%91%D0%9E%D0%A0%D0%9D%D0%98%D0%9A_2-%D0%98%D1%82%D0%BE%D0%B3.pdf#page=139 (дата звернення: 25.01.2022).
4. Лосіхін О. О. Сегрегація у професійній сфері за ознакою статі в сучасному українському суспільстві: проблеми та шляхи вирішення / О. О. Лосіхін // Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія : Управління. – 2012. – Вип. 2. – С. 247-254. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvamu_upravl_2012_2_34. (дата звернення: 27.01.2022).

ДМИТРО РУБАН,

аспірант кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

DMYTRO RUBAN,

*postgraduate student of the Department of Parliamentarism of the Educational and Research Institute of Public Administration and Civil Service Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-9724-1377>*

Науковий керівник: Валерія Голубь, д. держ. упр., професор, професор кафедри парламентаризму Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ПРОЦЕСІВ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВВЕДЕННЯ РЕЖИМУ «ВОЄННОГО СТАНУ»

**MECHANISMS OF CITIZENS INVOLVEMENT IN DECISION-MAKING PROCESSES BY BODIES OF STATE
AUTHORITY AND BODIES OF LOCAL SELF-GOVERNANCE IN THE CONTEXT OF THE «MARTIAL LAW»
REGIME INTRODUCTION**

The legal regime of «martial law» provides an opportunity to impose certain restrictions on the man and citizen constitutional rights and freedoms, that significantly affects the democratic processes and the involvement of citizens in the development and implementation of policies. However, at such a time there are many issues on which it is important to consult with residents, experts, NGOs and the like in order to make the right, balanced and effective decision in the interests of citizens. It is also important to audit the tools of civic participation and still ensure at least a minimum number of such mechanisms that citizens can use. Such mechanisms are primarily online civic participation tools. Special attention should also be paid to the active use of informalized civic participation mechanisms. Because it is important for employees of state authorities and local self-government bodies to understand that public consultations and functioning of civic participation tools are not only a requirement of regulatory legal acts, but also a necessary component of making a professional and weighted decision in the interests of citizens.

Keywords: martial law, tools of civic participation, public consultations, public servants.

Громадянське суспільство в Україні після Революції Гідності отримало новий потужний імпульс. Вслід за такою активністю громадянського сектору і формуванням конкретних запитів до органів місцевого самоврядування та органів державної влади – відповідні органи прикладали активних зусиль для розбудови механізмів громадської участі та активному залученні громадянського сектору до розробки та реалізації галузевих політик. Загалом в Україні нормативно врегульовано реалізація більше ніж 20 інструментів громадянської участі. Проте з введенням на території України правового режиму «воєнного стану» відповідно до Указу Президента №64/2022 від 23.05.2022 року «Про введення воєнного стану в Україні», затвердженого Законом України № 2102-IX від 24.02.2022 «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» військово командування разом із військовими адміністраціями (у разі їх утворення) отримали можливість самостійно або із залученням органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування запроваджувати та здійснювати в межах тимчасових обмежень конституційні права і свобод людини і громадянина. [1]

Перелік заходів, що можуть бути застосовані для тимчасових обмежень конституційних прав і свобод людини і громадянина передбачено у статті 8 Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Серед заходів передбачених Законом є можливість заборони проведення мирних зборів, мітингів, походів і демонстрацій, інших масових заходів [2]. Запровадження цього обмеження суттєво впливає на реалізацію демократичних процесів в Україні та

можливості громадян долучатися до процесів управління. Оскільки окрім неможливості громадян висловити свою позицію через організацію/участь у мітингах, страйках, громадяни втрачають можливість використовувати більшість дієвих інструментів громадянської участі, через заборону проведення масових заходів. До переліку інструментів громадської участі, що не можуть функціонувати в умовах обмежень: загальні збори громадян за місцем проживання; громадські слухання; громадські слухання з питань містобудівної документації.

Також, через суттєве скорочення дохідної частини бюджетів, та пріоритетність направлення видатків припиняється й реалізація найпопулярнішого механізму прямої демократії – бюджету участі (громадського бюджету). Тому в таких умовах органам державної влади та органам місцевого самоврядування важливо особливу увагу приділити забезпеченню функціонування таких інструментів громадської участі: прямі телефонні лінії, гарячі лінії; електронні петиції; органи самоорганізації населення; громадська експертиза; звернення громадян, запити на публічну інформацію.

Особливої уваги у сучасних умовах заслуговує проведення публічних консультацій публічними службовцями під час реалізації галузевих політик. Оскільки навіть в умовах правового режиму «воєнного стану» виникає багато питань щодо яких важливо провести консультування з жителями, експертами, неурядовими організаціями тощо для того аби прийняти вірне, виважене та ефективне рішення в інтересах громадян.

Серед таких напрямків пріоритетними є: перейменування об'єктів топоніміки, транспортна галузь, реалізація гуманітарної політики (освіта, соціальний захист, культура) тощо. Для ефективного проведення консультацій з громадськістю службовці в першу чергу повинні використовувати інструменти: електронних консультацій та вивчення громадської думки [3].

Надзвичайно важливо розуміти, що державні службовці та службовців органів місцевого самоврядування, можуть використовувати не лише формалізовані механізми, а й неформалізовані, що допомагають долучати громадян та експертів до розробки важливих політик. Таким механізмами можуть стати соціальні мережі, діджитал інструменти, використання засобів масової інформації тощо.

Отже, для публічних службовців актуальним є вдосконалення механізмів залучення громадян до процесів прийняття рішень органами державної влади та місцевого самоврядування в умовах введення «воєнного стану», передусім – проведення консультацій з громадськістю та функціонування інструментів громадської участі є не лише вимогою нормативно-правових актів, а необхідною складовою прийняття фахового, виваженого та професійного рішення в інтересах громадян.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» від 24.02.2022 № 2102-IX. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-IX#Text>
2. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 № 389-VIII (з наступними змінами). – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>
3. Постанова Кабінету Міністрів України «Про забезпечення участі громадськості у формуванні та реалізації державної політики» від 03.11.2010 № 996 (з наступними змінами). – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-2010-%D0%BF#Text>

АНАСТАСІЯ САЙФЕРС,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ANASTASIIA CIFERS,

*postgraduate student of the Public Policy Department of the Education and Research Institute of Public Administration and Civil Service of Taras Shevchenko National University
<https://orcid.org/0000-0002-5904-8493>*

*Науковий керівник: **Наталія Ларіна**, к.пед.н., доцент кафедри публічної політики
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

АНАЛІЗ СУСПІЛЬНИХ ОЦІНОК ЗАДОВОЛЕНOSTІ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОНІТОРИНГУ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ НАСЕЛЕННЯ

**ANALYSIS OF PUBLIC ASSESSMENTS OF SATISFACTION WITH THE EDUCATION SYSTEM AS A TOOL
FOR MONITORING THE EDUCATIONAL NEEDS OF THE POPULATION**

In the abstract of the report, the author carried out a comparative analysis of the functioning of education systems in Poland, Russia and Ukraine, based on the empirical and sociological results of the European Social Survey and the International Program for the Assessment of Student Educational Achievement (PISA). The author's correlation analysis of survey data in Ukraine, Russia, and Poland made it possible to identify the factors influencing the assessment of the education system. The results obtained correlate with the results of school achievements of students according to the PISA study. After all, not only economic growth, the level of welfare of society, but the quality of life as a whole depends on the level and quality of knowledge, their practical implementation. In the conditions of hostilities in Ukraine, special attention is paid to the quality of knowledge in modern society, which actualizes their compliance with the social demand of the population. Therefore, the situation in the field of education in each of the countries we have selected for analysis becomes more understandable by comparing the empirical data characterizing this field of activity.

Keywords: educational needs, state, educational transformations, correlation analysis, education quality level, social demand.

На початку ХХІ століття стало цілком очевидним, що стан та динаміка розвитку освіти все суттєвіше визначають траєкторію розвитку кожної держави. Знання поступово трансформуються в ресурс, що визначає конкурентоспроможність держави та її статус у світовому співтоваристві.

Дослідження вчених свідчать про загострення у сучасних умовах проблеми якості вищої освіти. Зокрема, український вчений Є. Астахова зазначає, що «на загальному фоні постійного незадоволення суспільства якістю освіти виділяються періоди, коли критика стає більш напруженою та аргументованою [1, с.53]. Вважаємо, що сьогодні саме такий період. За точку відліку можна брати будь-які параметри, однак висновок буде однаковим: сучасна вітчизняна освіта не відповідає викликам часу» [1, с.57]. Можемо стверджувати, що ця проблема не є суто українською. Однак в умовах воєнних дій вона має більш глобальний характер, обумовлена як чинниками національного рівня, так і цивілізаційними змінами.

Аналіз наукових джерел показав, що проблема функціонування системи освіти знаходиться у фокусі дослідників та представлена значною кількістю робіт соціологічного, філософського, педагогічного та управлінського напрямів. Проте сучасна ситуація у сфері освіти переконливо доводить, що однозначних відповідей на питання щодо якості сучасної освіти, що зумовлюють її факторів та критеріїв оцінки, немає [3, с.47].

Метою нашої є порівняльний емпірико-соціологічний аналіз суспільних оцінок задоволеності системою освіти у Польщі, Росії, та Україні, а також пошук механізмів, що визначають ставлення респондентів цих країн до освіти. Також нас цікавить, які з механізмів, які забезпечують рівень задоволеності, мають універсальний характер, а які є специфічними в досліджуваних суспільствах.

Проте серед індикаторів ефективності освітніх трансформацій велике значення має загальна оцінка задоволеності системою освіти. Вона є своєрідним барометром, що характеризує

задоволеність системою освіти та її результатами, ступінь узгодження освіти з ринком праці тощо. [8, с. 39]. До аналізу ситуації в системах освіти України, Польщі та Росії нас підштовхнули результати Європейського соціального дослідження, учасницями якого є країни, які ми розглядаємо. Це дослідження проводиться регулярно з 2002 року та охоплює близько 30 європейських країн.

Поряд із широким спектром питань, до інструментарію ESS включені питання, що стосуються освіти. За результатами п'ятої хвилі опитування 2210 р. оцінки системи освіти респондентами країн Східної Європи значно різняться (рис. 1) [5, с. 43].

Рис. 1. Середньозважені показники задоволеності системою освіти респондентами країн Східної Європи (ESS, 2010)

Максимальні оцінки серед країн Східної Європи здобули освітні системи Естонії (6,05), Чехії (5,99), Польщі (5,93). Низькі оцінки характеризують системи освіти України (3,83), Болгарії (4,01), Росії (4,27). Насторожує, що система освіти України здобула мінімальну оцінку. За рівнем оцінок Росія потрапила в один кластер із Болгарією та Україною. Привертає увагу суттєва відмінність оцінок, висловлених респондентами, з одного боку Польщі, з іншого – Росії та України. Країни, що розглядаються, проводять ак-

тивні реформи в системі освіти, є учасницями формування єдиного європейського простору вищої освіти, однак Польща включилася до Болонського процесу у 1999 році, а Росія – 2003 р., Україна – 2005 р. Виникає питання, що зумовлює такі відмінності? Однозначних відповідей це питання не знаходимо. Бажання з'ясувати причини такої суттєвої різниці спонукало нас до глибшого наукового аналізу [5, с. 43].

Аналіз результатів ESS дозволив виявити суттєві відмінності в оцінці системи освіти респондентами Польщі, Росії та України, про що свідчать дані рис. 1. Метою нашого аналізу був пошук відповіді причини цієї відмінності у поглядах респондентів цих країн. У переліку змінних ми спробуємо знайти змінні, які б визначали різницю у поглядах на освіту між респондентами Польщі, Росії та України. Пошук зв'язку між рівнем задоволеності системою освіти та незалежними змінними дозволить зрозуміти, що має вплив на формування оцінок системи освіти у цих країнах. Результати кореляційного аналізу представлені у табл. 1. [7, с. 3]

У Польщі задоволеність системою освіти найбільше корелює з інституційною довірою ($r = 0,367$). Істотною також є кореляція рівня задоволеності системою освіти із задоволеністю життям ($r = 0,217$). Відчуття особистого комфорту та задоволеності життям сприяє високій оцінці соціальних підсистем. Так, висока оцінка системи освіти корелює з особистісною довірою ($r = 0,154$) [7, с.5].

На рівень оцінки системи освіти впливає кількість років навчання респондента ($r = -0,136$). Однак цей вплив є негативним: більше років навчання визначає нижчу оцінку освіти. [9, с. 85].

Рівень задоволеності системою освіти також корелює із задоволеністю працею ($r = 0,122$): що вище задоволеність працею, то більше задоволеність і системою освіти. Припускаємо, що індивіди, задоволені роботою, мають підстави бути задоволені та освітою, оскільки їхній професійний статус визначається здобутою освітою. Задоволеність системою освіти корелює

із отриманням додаткової освіти ($r = 0,118$). Вищий рівень задоволеності освітою серед осіб, які отримували додаткової освіти [6, с.235; с.237].

Таблиця 1. Кореляції задоволеності системою освіти

Змінна	Україна	Польща	Росія
Задоволеність життям	0,215	0,217	0,302
Зв'язок із етнічністю	0,52	-	0,059
Включеність у освіту	0,072	0,065	0,109
Оцінка матеріального стану	0,091	0,066	0,142
Додаткова освіта	-0,074	0,118	-0,051
Задоволеність роботою	0,07	0,122	0,268
Інституційна довіра	0,398	0,367	0,487
Особистісна довіра	0,238	0,154	0,211
Місце проживання	-	0,073	-
Рівень освіти	-	- 0,115	-0,082
Кількість років навчання	-	- 0,136	-0,104
Зацікавленість політикою	-	0,091	-
Участь у виборах	-	0,068	0,054
Індекс громадянськості	-0,115	-	-0,094

В результаті аналізу нами виявлено негативну кореляцію між рівнем індексу громадянськості та задоволеності освітою ($r = -0,115$). Це свідчить про те, що респонденти, які є активнішими у суспільному житті, ставлять і вищі вимоги до системи освіти. Загалом, результати кореляційного аналізу вказують, що оцінка системи освіти поляками є, перш за все, функцією довіри до державних інституцій та міжособистісної довіри [2, с. 35]. Таким чином, позитивна оцінка системи освіти є частиною цієї довіри [2, с. 35]. Загалом, як свідчать дані, позитивне ставлення до життя (щастя) формує оцінку системи освіти. Особи, задоволені життям, висловлюють і високу оцінку системи освіти.

Таким чином, у механізмі оцінки ставлення до освіти можемо виділити, що вона має системний характер і пов'язане з культурою довіри. У той же час, викликає подив і вимагає додаткового аналізу той факт, що найчастіше позитивно висловлювалися про освіту особи, віддалені від політичного та суспільного життя [3, с. 47].

Список використаних джерел

1. Астахова, Е. В. (2010) Преподавательская корпорация отечественного университета: размышления по поводу // *Universitates = Университеты. Наука и просвещение: Научно-популярный ежеквартальный журнал*. № 1 (40). С. 66–71.
2. Кремень В. Г. Якісна освіта і нові вимоги часу / В. Г. Кремень // *Педагогічна і психологічна науки в Україні*. – К.: Педагогічна думка, 2007. – Т. I. – С. 11–24.
3. Линовицька О. Основні функції освіти / О. Линовицька // *Вісник Інституту розвитку дитини. Сер. : Філософія, педагогіка, психологія*. – 2014. – Вип. 36. – С. 44-50. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vird_2014_36_10
4. Мешкова, Т. А. (2008) Уроки PISA-2006: домашнее задание на завтра // *Вестник международных организаций*. № 1. С. 4–11.
5. Оксамитна, С. М., Васильченко, А. А. (2009) Соціальна диференціація освітніх можливостей за результатами міжнародного проекту PISA: досвід для України // *Наукові записки НаУКМА : Соціологічні науки*. Т. 96. С. 13–21.
6. Программа международной оценки обучающихся : Мониторинг знаний и умений в новом тысячелетии [Электронный ресурс] // Центр оценки качества образования ИСМО РАО. URL: <http://www.centeroko.ru/pisa/pisa.htm> (дата обращения: 26.02.2013).
7. Сухова Е. Е. Структурная трансформация высшего образования в контексте Болонского процесса / Е.Е. Сухова // *Вопросы образования*. – 2009. – № 3. – С. 94–112.
8. Хобзей П. Навчально-практичні центри – інвестиція в якість підготовки робітничих кадрів / П. Хобзей. – Режим доступу: <http://mon.gov.ua/usinovivni/novini/2016/10/21/proftexos/>
9. PISA 2009 Key Findings [Электронный ресурс] // Organisation for Economic Co-operation and Development. URL: <http://www.oecd.org/pisa/pisaproducts/pisa2009/pisa2009keyfindings.htm> (дата обращения: 26.02.2013).

СЕРГІЙ СЕЛІВАНОВ,

кандидат наук з державного управління, начальник Управління персоналу Державної міграційної служби України

АСЯ КАШЛАКОВА,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

SERGIY SELIVANOV,

Candidate of Sciences in Public Administration (Ph.D); Head of Human Resources Department of State Migration Service of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-7515-1370>

ASIA KASHLAKOVA,

graduate student of the Department of Public Policy, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv

<https://orcid.org/0000-0002-3995-2506>

Науковий керівник: Наталія Обушна, д.держ.упр., доцент, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ В СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ

INNOVATIVE TOOLS IN THE CONTINUOUS SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF CIVIL SERVANTS

The article examines the latest practice of digital learning as a tool for professionalization of civil servants. Professionalization is conceptualized as a dynamic system consisting of such elements as subjects, objects and forms. The subjects of professional service professionalization are those organizations that form knowledge and contribute to the formation of professional skills of managers. The National Agency of Ukraine for Civil Service Affairs has been appointed the central agent of professionalization. The objects of professionalization of the civil service postulate knowledge, skills and abilities, the acquisition of which is a necessary language for the formation of a high level of professionalism of managers through the formation of professional competencies. E-digital learning is defined as a form of organization of the educational process or its separate elements with the use of electronic means of information reproduction and formation of educational competencies. The main advantage of e-digital learning for managers is the ability to learn independently, autonomously, from anywhere in the world where there is access to the Internet. Possibilities of implementation of e-digital training at each stage of professionalization of civil servants are considered.

Keywords: professionalization, civil service, E-learning.

Державна служба є публічною професійною діяльністю із виконання функцій держави. Вона включає в себе низку завдань із аналізу державної політики на загальнодержавному, галузевому і регіональному рівнях; забезпечення реалізації державної політики; забезпечення надання доступних і якісних адміністративних послуг; здійснення державного нагляду та контролю за дотриманням законодавства; управління державними фінансовими ресурсами; управління персоналом державних органів.

Стаття 8 Закону України «Про державну службу» зобов'язує державних службовців до постійного підвищення рівня своєї професійної компетентності [1]. Сам процес навчання та підвищення кваліфікації державних службовців регулюється статтею 48 цього Закону. Державні службовці, які розпочинають службу на посадах державної служби, зобов'язані пройти навчання за загальною або спеціальною професійною програмою підвищення кваліфікації протягом року з дня їх призначення на посаду.

Метою навчання є формування професіоналізму державних службовців за допомогою використання сучасних технологій, що застосовуються в демократичних країнах. Загалом, на наше переконання, навчання державних службовців має розглядатися як система заходів, спрямованих на покращення кадрового забезпечення органів публічної влади.

Суб'єктами навчання державних службовців виступають ті організації, які формують знання та сприяють набуттю професійних навичок, а також заклади вищої освіти (ЗВО), які здійснюють підготовку кадрів та підвищення кваліфікації. Зокрема, центральним агентом професіоналізації українських державних службовців є Національне агентство України з питань державної служби (НАДС). Суб'єктами також є заклади вищої освіти, які здійснюють підготовку кадрів та підвищення кваліфікації. Наприклад, ключовим державним ЗВО України з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування є Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка, що є правонаступником реорганізованої Національної академії державного управління при Президентові України.

Об'єктами професіоналізації державної служби є знання, вміння та навички, здобуття яких є необхідною умовою для становлення високого рівня фаховості державного службовця.

Існуючі форми навчання можуть реалізовуватись в традиційний спосіб в аудиторіях шляхом ретрансляції знань від викладача до слухачів, а можуть відбуватись дистанційно з використанням ІТ-технологій.

Цілком логічно, що електронне цифрове навчання займає в сучасній системі навчання особливе місце, органічно доповнюючи інші форми навчання.

E-learning як форма організації навчального процесу бере свій початок з 1990-х років, проте досі не отримала остаточного закріплення визначення на національному рівні. Одним із найбільш цитованих у науковій літературі й популярних джерел є визначення експертів ЮНЕСКО, які трактують E-learning як навчання за допомогою Інтернет і мультимедіа. Величезна кількість комерційних організацій, тренерів, вишів вибрали E-learning для навчання своїх працівників та студентів, оскільки E-learning підходить як для занять в маленьких колективах, так і для навчання багатотисячних груп [2].

Головною перевагою електронного цифрового навчання для управлінців є можливість навчатися самостійно, автономно, з будь-якої точки світу, де є доступ до Інтернету. Тут також слід зазначити, що, зважаючи на це, з'являється можливість навчатися без відриву від роботи. Навчання стає гнучким, адже є можливість самостійно складати план проходження курсу, послідовність вивчення навчального матеріалу, навчатися в своєму темпі, з відповідною для найбільш ефективного засвоєння навчального матеріалу швидкістю, заглиблюватись в найбільш актуальні питання, що цікавлять, повернутися і повторно ознайомитися з темами, в яких існує потреба.

Водночас, вважаємо, що можливість повної заміни онлайн-освітою традиційних форм навчання видається передчасною для всіх рівнів освіти за винятком курсів підвищення кваліфікації для вмотивованих людей, які чітко усвідомлюють мету власного навчання. На нашу думку, оптимальним співвідношення різних форм освіти буде в тому випадку, якщо електронна цифрова освіта буде доповнювати, вдосконалювати і покращувати традиційну освіту, враховувати специфіку напрямків освітньої діяльності, особливості цільових аудиторій.

Узагальнюючи вищевикладене, можемо констатувати, що для динамічної сфери державної служби, коли навчання з відривом від виконання професійних обов'язків на довгий період, є складним, а часто і взагалі неможливим, саме електронне цифрове навчання здатне стати інноваційним інструментом професіоналізації державних службовців. Електронне навчання дозволяє підвищити якість освіти за рахунок широкого використання світових освітніх ресурсів і збільшення частки самостійного освоєння матеріалу, причому останнє особливо важливо, оскільки поступово забезпечує вироблення таких якостей, як самостійність, відповідальність, організованість і вміння реально оцінювати свої сили і приймати зважені рішення.

Список використаних джерел

1. Про державну службу : Закон України від 10.12.2015 р. № 889–VIII. URL : Про державну службу <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> (дата звернення 03.04.2022).
2. Урсол О. Електронна освіта як інструмент розвитку інформаційного суспільства. URL :<http://ksgn.hol.es/wp-content/uploads/2017/05/Ursol.pdf>. (дата звернення 03.04.2022).

ЛЕСЯ СИЧ,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

LESYA SYCH,

*postgraduate student of the Department of public policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-1019-6348>*

Науковий керівник: Семен Стеценко, д.ю.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, член-кореспондент Національної академії правових наук України, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ТРАНСПЛАНТАЦІЄЮ

TO THE ISSUE OF INTERNATIONAL COOPERATION STATE ADMINISTRATION AUTHORITIES IN THE FIELD OF ACTIVITIES RELATED TO TRANSPLANTATION

In the abstract has been researched the implementation of international cooperation state administration authorities in the field of activities related to transplantation in Ukraine. Based on the analysis, has been proposed to define the basic forms of international cooperation in the field of activities related to transplantation in Ukraine. Also, has been defined main state administration authorities, who implement these forms of international cooperation in the field of activities related to transplantation. As a result, has been proposed the ways of next scientific researches of international cooperation in the field of activities related to transplantation.

Keywords: international cooperation, state administration authorities, the field of activities related to transplantation.

Існуючі темпи розвитку трансплантації в Україні обумовлюють посилення міжнародного співробітництва у цій сфері, що відповідає світовим тенденціям. До суб'єктів міжнародного співробітництва у сфері діяльності, пов'язаної з трансплантацією Закон України «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людині» [1] (далі – Закон) відносить також органи державної влади. Серед останніх, відповідні форми міжнародного співробітництва, реалізують такі органи державного управління як Кабінет Міністрів України (далі – КМУ) та уповноважені центральні органи виконавчої влади.

Зважаючи на напрями міжнародного співробітництва у сфері трансплантації, визначені статтею 21 Закону, доцільно виокремити декілька форм міжнародного співробітництва, що реалізуються органами державного управління. Перші дві форми пов'язані із збереженням та використанням інформації, а зокрема, і її обміном – це доступ до реєстрів інформаційних систем та інформаційний обмін. В основу їх реалізації покладено дві державні інформаційні системи трансплантації, утворені відповідно до Закону: Єдина державна інформаційна система трансплантації органів та тканин та Державна інформаційна системи трансплантації гемопоетичних стовбурових клітин. Це – електронні автоматизовані інформаційно-телекомунікаційні системи, призначені серед іншого для збирання, зберігання, використання та поширення, визначеної законом інформації, метою діяльності яких відповідно є здійснення розподілу анатомічних матеріалів людини, визначення пар донор-реципієнт та інформаційне забезпечення прийняття рішень з питань трансплантації анатомічних матеріалів людини у вигляді гемопоетичних стовбурових клітин. Визначати діяльність, зокрема, затверджувати положення про вищезазначені інформаційні системи, а також визначати перелік реєстрів, що входять до їх складу, порядок і умови їх наповнення, функціонування, доступу до зазначених інформаційних систем, уповноважується КМУ [1]. Міністерство охорони здоров'я України (далі –

МОЗ), як розпорядник державних інформаційних систем, забезпечує їх функціонування та адміністрування, покладаючи це завдання на Спеціалізовану державну установу «Український центр трансплант-координації» (далі – СДУ «УЦТК»), підвітну і утворену МОЗ відповідно до Закону та розпорядження КМУ [1; 2]. Щодо реалізації вищезазначених форм міжнародного співробітництва, варто зазначити, що серед іншого, метою діяльності СДУ «УЦТК» визначено співпрацю та обмін інформацією з іншими, у тому числі і закордонними установами, підприємствами та організаціями у визначених сферах [3].

Третьою формою є координація виконання науково-дослідних та інвестиційних програм у сфері застосування трансплантації. До реалізації цієї форми залучено МОЗ, зокрема, через контроль діяльності СДУ «УЦТК», на яку в свою чергу покладається здійснення міжнародного співробітництва для виконання освітніх та інвестиційних програм у вищезазначеній сфері [3].

Четверта форма – це сприяння та нагляд щодо обміну технологіями, медичною технікою та науковою інформацією. Її реалізація покладається на КМУ, шляхом забезпечення розвитку і державної підтримки науково-технічних та інноваційних розробок у сфері трансплантації, та МОЗ як уповноваженого органу управління СДУ «УЦТК», на яку покладається здійснення міжнародного співробітництва і у частині обміну технологіями та науковою інформацією [1; 3].

Достатньо важливою є п'ята форма – забезпечення міжнародного обміну анатомічними матеріалами людини. Реалізується вона КМУ, зокрема, шляхом затвердження порядку перевезення анатомічних матеріалів людини, в тому числі, ввезення та вивезення таких матеріалів за межі території України [4]. Забезпечувати міжнародний обмін анатомічними матеріалами людини МОЗ уповноважує СДУ «УЦТК» і контролює цю діяльність [3].

Як ще одну форму розглядаємо направлення громадян України для лікування за кордоном в межах бюджетної програми «Лікування громадян України за кордоном» [5], яке також відбувається за участі КМУ та МОЗ.

Варто зазначити, що у реалізації означених форм міжнародного співробітництва також має свій внесок Національна служба здоров'я України як центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державних фінансових гарантій медичного обслуговування населення [1].

Отже, розвиток форм міжнародного співробітництва у сфері трансплантації, в тому числі за участі органів державного управління, потребує подальшого дослідження. Адже, саме він визначає спроможність переходу України на новий рівень міжнародного співробітництва, а саме, перехід від програм, коли наша держава виступає лише замовником медичних послуг, пов'язаних із трансплантацією органів і тканин, до програм міжнародного партнерства, коли Україна може стати рівноправним учасником – як отримувати, так і надавати такі медичні послуги.

Список використаних джерел

1. Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини: Закон України від 17.05.2018 р. № 2427-VIII. Дата оновлення: 07.01.2022. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2427-19> (дата звернення: 05.06.2022).
2. Про утворення спеціалізованої державної установи «Український центр трансплант-координації»: розпорядження Кабінету Міністрів України від 23.09.2020 № 1154-2020-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1154-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 05.06.2022).
3. Про затвердження Положення про спеціалізовану державну установу «Український центр трансплант-координації»: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 18.05.2021 № 962 URL : <https://utcc.gov.ua/normativno-pravovi-dokumenty/> (дата звернення: 05.06.2022).
4. Про затвердження Порядку перевезення анатомічних матеріалів людини в межах України, ввезення таких матеріалів на митну територію України та вивезення їх за межі митної території України : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 720. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720-2020-%D0%BF#n8> (дата звернення: 05.06.2022).
5. Лікування громадян України за кордоном коштом державного бюджету. Звіт в межах Ініціативи з розвитку аналітичних центрів в Україні (Міжнародний фонд «Відродження» у партнерстві з Ініціативою відкритого суспільства для Європи (OSIFE) : https://case-ukraine.com.ua/content/uploads/2020/09/CASE_zvit_likuvannia5.pdf (дата звернення: 04.06.2022).

ЮЛІЯ СІРЕНКО,

*студентка 2 курсу освітнього рівня «магістр» ОП «Публічне управління та адміністрування»
Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського
національного університету імені Тараса Шевченка*

JULIA SIRENKO,

*2nd year student of the master's level, specialization public administration, Educational and scientific
institute of public administration and civil service of Taras Shevchenko National University of Kyiv*

*Науковий керівник: Рубан Юрій, к.т.н., доцент кафедри державного управління Навчально-
наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК НОВА МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

DIGITALIZATION OF COMMUNICATION PROCESSES AS A NEW OPPORTUNITY FOR THE DEVELOPMENT OF PUBLIC GOVERNANCE

The article describes the role of digitalization in governance processes. The phenomenon of e-government, its principles and manifestations is analyzed.

Emphasis is placed on the opportunities provided by the process of digitalization of communication between society and government. The impact of new approaches to governance on the interaction of society with public authorities and local governments.

The author considers the digitalization of communication processes as a new opportunity that changes the quality of life in the state, effectiveness, change the perception and implementation of government processes. Digitalization as a new concept, a fresh idea, a chance that Ukraine can take advantage of and build another quality level of public administration. The aim of this research was to develop public administration and create an effective system of government by strengthening the interaction of citizens with public authorities, local governments and officials and officials of these bodies through the digitalization of communication processes.

It is important for public administration, e-government, e-democracy to get a quality result, and for this it is necessary to make effective decisions. Digitization makes it possible.

Keywords: digitalization, e-government, e-democracy, public administration, governance.

Актуальність дослідження. Поступово управління в нашій державі розвивалось у сторону розвитку урядування, забезпечуючи ефективність процесів завдяки новим засобам комунікації [1; 2; 3]. Міністерство цифрової трансформації України самостійно і у співпраці з партнерами розробляли інструменти, які вплинули на якість урядування[16]. Але раптово умови змінили хід і швидкість подій. Усі внутрішньодержавні процеси, що супроводжують нас з початком повномасштабної російсько-української війни набувають іншого характеру. Нові виклики породжують нові потреби, стимулюють створення ефективніших від наявних механізмів реалізації урядування. Публічне управління та адміністрування набуває нових форм і залучає нові інструменти. Елементи електронного урядування та електронної демократії все більше поширюються [13; 14; 15]. Активна взаємодія суспільства з органами державної влади та органами місцевого самоврядування стала не лише свідченням та запорукою економічного зростання і соціального розвитку, але і необхідною умовою, щоб здолати ворога. Налагодження комунікативних механізмів між суспільством і владою, між суспільством всередині стало однією із фундаментальних умов забезпечення усіх державних процесів. Для перемоги і відбудови країни дуже важливо зберегти здобутки самоорганізації українських громадян, створених шляхів комунікації і взаємодії одне з одним в ці складні та визначальні для держави часи. Цифровізація комунікативних процесів сприятиме новій якості та можливостям здійснення урядування в Україні [12].

Мета дослідження. В даному дослідженні за мету ставився розвиток публічного управління та створення ефективної системи урядування завдяки посиленню взаємодії

громадян з органами державної влади, органами місцевого самоврядування та посадовими і службовими особами цих органів завдяки цифровізації комунікативних процесів.

Виклад основного матеріалу. Для публічного управління та адміністрування важливо отримувати якісний результат, а для цього необхідно приймати ефективні рішення. Саме тому комунікативні здобутки, закладені у явищі урядування дають нові можливості для реалізації такого завдання. Оскільки взаємодія, взаємообмін інформацією та пропозиціями дозволяє корегувати процеси протягом усього шляху, від зародку ідеї, до її втілення у життя. Це дає можливість економити ресурси, швидко реагуючи на зміни. Процес врядування, можливості комунікації роблять публічне управління та адміністрування гнучким та результативним. Цифровізація комунікації дозволяє втілити цей задум в життя.

Аналізуючи дослідження, статті, праці на тему електронного урядування отримуємо важливі тези, в яких сконцентровані фундаментальні принципи цього явища [11]. Перша теза полягає у тому, що створюється електронний портал, за допомогою якого органи державної влади комунікують з громадянами. Друга теза полягає у тому, що технології дають можливість вибудовувати прозорі системи, які сприятимуть відкритості та відповідальності як громадян, так і державних службовців. Третя теза – принципом електронного врядування є орієнтація на громадянина, оскільки як і при демократії – саме суспільство користується послугами держави, і визначає вектор її розвитку. Окрім цього, щоб така форма урядування працювала необхідно зробити її зручною і зрозумілою для користувача. Тобто вмонтувати у неї все необхідне таким чином, щоб громадянин затрачаючи мінімум часу – отримав максимум результату. Простота користування також допомагає вирішити проблему доступу до системи людей старшого віку. Також слід зазначити, що така форма врядування дає змогу швидко і найменш затратно обслуговувати велику кількість громадян. І що важливо – ця оперативність не впливає негативно на якість наданих послуг. Таким чином можна досягнути швидкого, якісного результату, для максимальної кількості споживачів цих послуг, за мінімальний час.

Весь процес полягає у взаємодії: взаємодії загалом між суспільством і державним апаратом та між органами державної влади і структурами [7]. Взаємодія назовні і всередині.

Такі системи цінні тим, що вибудовують якісні горизонтальні та вертикальні зв'язки, що є причиною і наслідком побудови громадянського суспільства.

Важливою тезою є те, що завдяки електронному урядуванню ми отримуємо систему зворотнього зв'язку. Один із визначальних ознак, що забезпечує ланцюжок взаємодій: громадянин – орган державної влади та органи місцевого самоврядування – громадянин. Такі процеси стимулюють соціальний розвиток і розвиток громадянського суспільства загалом, а також – оптимізують урядові операції. Рух в напрямку цифровізації дає багато позитивних та необхідних можливостей, руйнує бар'єри та дозволяє створити новий формат взаємодії.

Висновок. Основою є активна взаємодія органів державної влади та місцевого самоврядування з громадянами, і ця взаємодія стає можливою завдяки електронним засобам та створенню ефективного програмного забезпечення.

Проаналізувавши джерела на дану тему можна виявити, що найчастіше розглядається тема електронного урядування в контексті електронних документів, електронного документообігу, урядових сайтів тощо [3; 17]. Хоча за останні декілька років працюють у напрямку залучення громадян до громадських бюджетів через роброблений для цього сайт, у деяких державах створені електронні портали для співучасті громадян в громадських справах. І це безперечно позитивні зрушення, оскільки дедалі частіше говорять про робочі проекти, які підтверджують свою ефективність і позитивний вплив на розвиток держави та суспільства. Програмне забезпечення над яким працює Міністерство цифрової трансформації України створює нові підходи для реалізації врядування, покращує якість наданих державною послуг, змінює підходи та сприйняття процесів управління та спонукає до розвитку в даному напрямку[16]. Стрімкий розвиток технологій дозволяє цифровізувати багато сфер, зробивши

їх доступнішими та результативнішими. Все залежить від того, як наша держава скористається технічними можливостями та як реалізує нові ідеї щодо покращення процесів урядування.

Список використаних джерел

1. Арво О., Баранов О.А., Демкова М.С., Дзюба С.В., Єфанов А.В., Жилиєв І.Б., Клепеч Е.Л., Місников Ю., Попова Т.В., Рубан І.А., Семенченко С.А., Чукут С.А. Концепція розвитку електронного урядування в Україні URL: https://www.irf.ua/files/ukr/conception_final.pdf
2. Барегамян С.Х., Карпі Ю.В. Електронне урядування на загальнодержавному, регіональному та місцевому рівнях: сучасний стан та перспективи впровадження в Україні, 2019 URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/32.pdf
3. Бондар Г.Л. Цифрова трансформація уряду України, відкриті дані (OPEN DATA) та електронні послуги URL: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjI79rkxr3AhX9if0HNaXZDIEQFnoECAUQAQ&url=https%3A%2F%2Fpard.mk.ua%2Findex.php%2Fjournal%2Farticle%2Fdownload%2F235%2F194&usg=AOvVaw0lvPODAn0XfrAA5NcSNWfT>
4. Вакун О.В., Жекало Г.І., Заяць М.Я. Сутність та зміст електронного урядування: концептуальний вимір, 2020 URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/54.pdf
5. Ващенко К.О., Ковбасюк Ю.В. та Сурмін Ю.П. Державна політика: підручник/Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України.- К.: НАДУ, 2014. – 448 с. URL: <https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2014/02/DERZHAVNA-POLITIKA.pdf>
6. Ващенко К.О., Ковбасюк Ю.В. та Сурмін Ю.П. Державне управління. Підручник: у 2 т./Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України.- К.; Дніпропетровськ: НАДУ, 2012. -Т.1. – 564 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1845975/>
7. Гирик М.А. Механізми участі громадян у здійсненні державного управління та шляхи їх оптимізації: питання теорії та практики URL: http://www.economy.in.ua/pdf/4_2014/33.pdf
8. Грабильніков А.В. Право громадян України брати участь в управлінні державними справами чи у здійсненні влади URL: http://apnl.dnu.in.ua/4_2013/5.pdf
9. Камінська Т., Камінський А., Пасічник М., та ін. Зарубіжний досвід упровадження електронного урядування. За заг.ред наук з держ. упр., проф. Чукут С.А. – К., 2008. – 200 с. URL: <http://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Zarubizhnij-dosvid-uprovadzhennya-elektronного-uryaduvannya.pdf>
10. Колесніков О., Калашнікова О., Баласанян В., Златіна К. Дослідження розвитку інструменту «Громадський бюджет» у містах України. Аналітичний звіт 2020 URL: <https://egap.in.ua/wp-content/uploads/2020/12/Аналітичний-звіт.pdf>
11. Костенко І.В. Основні принципи електронного урядування. Часопис Київського університету права, 2019 URL: <https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKEwjdzl1vLn3AhUwgv0HHZM3DKYQFnoECAUQAQ&url=https%3A%2F%2Fchasprava.com.ua%2Findex.php%2Fjournal%2Farticle%2Fdownload%2F123%2F111%2F&usg=AOvVaw0jpPftpgioddJfQHfYed0qA>
12. Красножон Н.С., Царенко І.О. Електронне урядування як інструмент посилення конкурентоспроможності країни URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/8_2020/76.pdf
13. Платформа електронної демократії E-DEM URL: <https://egap.in.ua/publikaciyi/>
14. Портал DEM консультації з громадськістю URL: <https://consult.e-dem.ua>
15. Семенченко А.І., Дрешпак В.М. Електронне урядування та електронна демократія: навч. посіб.: у 15 ч. – К., 2017 URL: <https://egap.in.ua/biblioteka/e-uriaduvannia-ta-e-demokratiia-navchalnyi-posibnyk/?wpdmdl=8976&ind=aahQwRzTIYBtwavvzbZsJlOjLaEZfAcDSeZRgPqwwA0>
16. Урядовий портал. Мінцифри: Україна піднялася на 29 позицій у рейтингу індексу електронної участі ООН URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/mincifri-ukrayina-pidnyalasya-na-29-pozicij-u-rejtingu-indeksu-elektronnoyi-uchasti-onn>
17. Чукут С.А., Клименко І.В., Линьов К.О. Електронний уряд. Науково-практичний довідник URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/Elektronnij-uryad_nauk_prak-dovidnik_CHukut_Linov_Klimenko.pdf
18. Чукут С.А. Електронне урядування. Міжнародний науковий фаховий журнал URL: https://ktpu.kpi.ua/wp-content/uploads/2016/02/ZHurnal_Elektronne-uryaduvannya_1_2010.pdf

НАТАЛІЯ СОРОКІНА,

доктор наук з державного управління, доцент, доцент кафедри державного управління і місцевого самоврядування Навчально-наукового інституту державного управління Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»

NATALIYA SOROKINA,

Doctor of Public Administration, associate professor Associate professor of the Department of Public Administration and Local Self-Government of the Educational and Research Institute of Public Administration of the Dnipro University of Technology
<https://orcid.org/0000-0002-0804-330X>

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ОСНОВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

FORMATION OF MORAL AND ETHICAL BASES OF THE PUBLIC SERVICE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES/

The algorithm of formation of moral and ethical bases of the public service of Ukraine in the context of modern challenges is substantiated in the article. This algorithm is offered to consider through a administrative cycle consisting in consistent and complex realization of functions of management, such as: planning (development of the Concept of formation of moral and ethical bases of public service and a complex of actions for its realization); organization and coordination (creation of a «strong» organizational culture; creation of coordinating bodies; organization of continuous professional and ethical education and self-education); motivation (application of moral and psychological methods of motivation; providing public servants with a decent level of remuneration, which will depend on the results of their work; encouragement of creative initiatives, etc.) and control and evaluation (internal and external control over ethical principles, norms, standards of behavior; use of tools for assessing the level of formation of moral and ethical competencies of a public servant).

It is noted that these management functions are interrelated and form a single continuous process of forming the moral and ethical bases of public service.

Keywords: moral and ethical foundations, public service, public servant, motivation, control.

В сучасних умовах державотворення публічна служба України переживає серйозні інституціональні трансформації, які представляють собою не тільки політичний, економічний, але й соціокультурний процес, в результаті якого у соціальних суб'єктів виникають нові ціннісні орієнтації, норми поведінки в колективі, організації, міжінституційні відносини. Формування морально-етичних основ публічної служби є одним із важливих завдань модернізації та адаптації публічної служби до стандартів Європейського Союзу в контексті сучасних викликів. Ставлення населення до органів влади безпосередньо залежить від моральних якостей публічних службовців, їх самовідданості в служінні державним інтересам. Будь-які вади, недоліки, помилки, проблеми у вирішенні справ, приниження гідності людини формують негативну репутацію як конкретному публічному службовцеві, так і державному органу в цілому. Діяльність публічних службовців завжди знаходиться під пильною увагою суспільства, тому їх поведінка, ставлення до справи, до громадян, мова, зовнішній вигляд, манера поводження в цілому, повинні бути бездоганні.

Формування морально-етичних основ публічної служби в контексті сучасних викликів, на нашу думку, доречно розглянути через управлінський цикл, який полягає в послідовній і комплексній реалізації функцій планування, організації, координації, мотивації, контролю та оцінювання [1, с. 180].

Функція планування вважається однією з головних, яка передбачає прогнозування, постановку цілей, завдань та розгляд шляхів їх досягнення. На етапі реалізації функції планування, в нашому дослідженні, важливим є, по-перше, розробка Концепції формування морально-етичних основ публічної служби та по-друге, розробка комплексу заходів щодо реалізації цієї Концепції. Дана Концепція повинна визначити основні проблеми, які є перешкодами для формування морально-етичних основ публічної служби та шляхи і способи їх розв'язання.

Враховуючи те, що функція організації представляє собою процес, спрямований на об'єднання та впорядковану взаємодію елементів або частин (людей, ідей, речей) у ціле, то при формуванні морально-етичних основ публічної служби необхідною умовою є створення сильної організаційної культури, яка, в свою чергу, відповідає за створення корпоративного духу на публічній службі та забезпечує ефективну комунікацію публічних службовців один з одним, між керівниками та підлеглими, між публічними службовцями та громадянами. Важливим на цьому етапі також є організація безперервної професійно-етичної освіти та самоосвіти публічних службовців, адже саме освіта сприяє формуванню його моральних установок та етичної чутливості. Професійно-етична освіта має бути спрямована на засвоєння етико-правового знання (норм, правил, принципів) з метою попередження корупції та забезпечення належної якості публічної служби, яка має здійснюватися з урахуванням європейських стандартів доброчесної публічної служби. Етичне навчання має підвищувати рівень знань та навичок публічних службовців, необхідних для проведення аналізу і обґрунтування прийнятих ними рішень, з точки зору суспільної моралі та професійної етики.

Мотивація є важливою функцією публічного управління, що здатна спонукати публічного службовця працювати ефективно, самовіддано і творчо, розкривати та використовувати його трудовий потенціал з метою досягнення соціально значимих результатів його діяльності. Використовуючи цю функцію для формування морально-етичних основ публічної служби необхідно створити систему мотивації публічних службовців, застосовуючи при цьому моральне та матеріальне стимулювання. З цією метою необхідним є, по-перше, використання морально-психологічних методів мотивації, до яких відносять: самоповагу, визнання авторства результату, високу публічну оцінку (грамоти, подарунки і т.і.), моральне задоволення роботою і гордість за свій колектив, стимулювання впливом (включення в конкурсні комісії, групи і т.і.), кар'єрне зростання. По-друге, мають бути впроваджені на публічній службі практики обговорення та узгодження з працівниками та керівниками завдань на майбутній період; забезпечення службовців гідним рівнем оплати праці; забезпечення залежності матеріальної винагороди службовців від результатів їхньої праці (без застосування формального підходу), що дозволить не тільки підвищити лояльність співробітників до своєї організації, а й посилити прихильність її цілям; забезпечення зворотнього зв'язку між керівництвом і підлеглими, а також зв'язку між публічними службовцями і населенням; заохочення творчих ініціатив.

Функції контролю та оцінювання дозволяють виявляти проблеми та запобігати їх перетворенню на кризові явища. Вони передбачають спостереження за процесом управління, оцінювання результатів, співвіднесення їх з визначеною ціллю. На відміну від функції планування, яка направлена на майбутнє, функції контролю та оцінювання повинні передбачати та попереджувати проблемні ситуації. Тому, на нашу думку, ці функції при формуванні морально-етичних основ публічної служби, передбачають необхідність здійснення внутрішнього та зовнішнього контролю за дотриманням етичних принципів, норм, стандартів поведінки на публічній службі та використання інструментів оцінювання рівня сформованості морально-етичних компетентностей публічного службовця [2, с. 95].

Отже, перераховані функції управління взаємопов'язані між собою та формують єдиний безперервний процес формування морально-етичних основ публічної служби.

Список використаних джерел

1. Сорокіна Н. Г. Морально-етичні основи публічної служби в умовах трансформації влади в Україні : монографія. Дніпро : Грані, 2020. 224 с.
2. Сорокіна Н. Г. Формування морально-етичних основ публічної служби в Україні. Аспекти публічного управління, 2020. 8(6). 90–97. doi: 1015421/152109

АЛЬОНА СТУДЕНЕЦЬКА,

аспірантка кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ALONA STUDENETSKA,

*postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific, Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-5118-9040>*

Науковий керівник: Тетяна Василевська, д.держ.упр., професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПРАВОВИЙ СТАТУС КОМІСІЇ З ПИТАНЬ ВИЩОГО КОРПУСУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

LEGAL STATUS OF THE COMMISSION ON SENIOR CIVIL SERVICE

The status of the Commission on Senior Civil Service has been studied, in particular through the analysis of its tasks and functions, the order of formation and the set of powers. Emphasis is placed on the procedure for joining the Commission of Representatives of Public Associations and Higher Education Institutions. Inequality of requirements for the membership of the relevant representatives and representatives of the subjects of power was revealed.

It was stated that the legislative amendments of 2019 and subsequent years to the Law on reducing the number of members of the Commission, changes in its membership, reduction of functionality did not affect the intensity and quality of the Commission's work on competitions and, as noted above, competitions for civil servants of category «A».

The direction of enhancing the work of the Commission on Senior Civil Service in order to professionalize it, as well as ensuring equal representation of women and men in its composition is already defined in the strategic documents of the Government of Ukraine. Implementation of the objectives of the Strategy, in particular the need to form a Commission of professionals with appropriate qualifications and gender balance in approving its composition, will improve the quality of selection of candidates for civil service positions.

Keywords: composition of the Commission on Senior Civil Service; powers of the Commission on Senior Civil Service; competitions for positions of civil servants of category «A»; legal status of the Commission on Senior Civil Service.

Комісія з питань вищого корпусу державної служби (далі – Комісія) є новітнім елементом системи управління державною службою, який функціонує в Україні протягом останніх семи років [17]. Комісія є постійно діючим колегіальним органом, який утворюється Кабінетом Міністрів України; пропозиції щодо утворення Комісії, затвердження її складу та умов оплати праці її членів вносяться Кабінету Міністрів України центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби [11].

Варто погодитися, що «правовий статус Комісії з питань вищого корпусу державної служби є багатоаспектною та багатоелементною категорією, яка включає в себе окремі блоки елементів: цільовий, який проявляється в цілях, завданнях і функціях Комісії; структурно-організаційний, який проявляється в порядку формування Комісії, її організаційній структурі та способі підпорядкування; компетенційний, який проявляється через сукупність повноважень, що реалізуються у визначеній сфері відання» [5].

Функції та повноваження Комісії визначено в статтях 14-16 Закону України «Про державну службу» (далі – Закон) [11] та деталізовано в Положенні про неї [12]. Як суб'єкт управління державною службою, Комісія здійснює спеціальні забезпечувальні функції щодо інших суб'єктів цієї системи. Зокрема, щодо Національного агентства України з питань державної служби (далі – НАДС) – погодження типових вимог до професійної компетентності державних службовців, які займають посади державної служби категорії «А»; щодо суб'єктів призначення – проведення конкурсу на зайняття посад державної служби категорії «А» та внесення пропозицій щодо кандидатур на такі посади загальною кількістю не більше п'яти осіб, а також здійснення дисциплінарних проваджень щодо державних службовців, які

займають посади державної служби категорії «А» та внесення пропозицій за наслідками дисциплінарного провадження (частина перша статті 15 Закону) [17].

Склад Комісії визначено статтею 14 Закону [11]. За порядком входження до складу Комісії, її членів можна умовно поділити на такі типи: які входять до її складу за посадою (голова НАДС або його заступник); визначені суб'єктами владних повноважень (представники, визначені відповідно Президентом України, Комітетом Верховної Ради України, до предмета відання якого належать питання державної служби (представник парламенту України), Кабінетом Міністрів України (два представники: представник та фахівець з питань управління персоналом); представники, обрані до складу Комісії відповідно до Порядку відбору представників громадських об'єднань та закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку у сфері публічного управління та адміністрування, до складу Комісії з питань вищого корпусу державної служби, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 03.11.2019 року № 906 [13] (представник від закладу вищої освіти, що здійснює підготовку у сфері публічного управління та адміністрування, та представник від громадських об'єднань).

Законом [11] визначені загальні вимоги до кандидатів в члени Комісії: громадянство України; наявність вищої освіти; наявність досвіду діяльності або фахових знань у сфері державної служби або у сфері управління людськими ресурсами; здатність представляти інтереси суспільства та забезпечувати політично неупереджену і професійну роботу Комісії; проходження тестування, крім членів Комісії, які входять до її складу за посадою (голова НАДС або його заступник – прим. авт.), передбаченого Порядком проведення конкурсу для кандидатів на зайняття посад державної служби категорії «А» [14] – на знання законодавства та на абстрактне мислення.

До представників громадських об'єднань та закладів вищої освіти, які обираються відповідно до зазначеного вище Порядку [13], встановлені додаткові вимоги до загальних: наявність вищої освіти за освітнім ступенем магістра; наявність загального стажу роботи не менше семи років; відсутність членства в політичній партії. Також Порядком [13] передбачені вимоги і до громадських об'єднань та закладів вищої освіти, які подають кандидатури (не більше однієї) для участі у відборі: діяльність громадських об'єднань відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» та протягом не менш як п'ять років до оголошення про відбір кандидатів до складу Комісії провадження діяльності у сфері розвитку державної служби або у сфері управління людськими ресурсами; здійснення закладами вищої освіти відповідно до ліцензії підготовки здобувачів вищої освіти за освітнім ступенем магістра, доктора філософії або доктора наук за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування» галузі знань «Публічне управління та адміністрування» не менш як два роки до оголошення про відбір кандидатів до складу Комісії.

Таким чином можна резюмувати, що вимоги, які висуваються до кандидатів в члени Комісії не є рівними. Так, для представників громадських об'єднань та закладів вищої освіти передбачені більш широкі вимоги щодо освіти та досвіду роботи, ніж до кандидатів, які висуваються суб'єктами владних повноважень. Також для перших передбачено подання більш широкого пакету документів як для самих осіб, так і для громадських об'єднань та закладів вищої освіти, які подають відповідні кандидатури [13].

Тому погоджуємося з думкою Н.Панової щодо необхідності спрощення процедури «залучення представників громадських об'єднань до складу Комісії шляхом спрощення вимог до них» [5].

Стосовно вимог щодо професійності, які встановлені Законом до більшості членів Комісії, то слід звернути увагу на те, що вони мінімальні та носять формальний характер. Зауваження щодо цього недоліку було враховано Кабінетом Міністрів України та 21 липня 2021 року його розпорядженням № 831-р було схвалено Стратегію реформування державного управління України на 2022–2025 роки [1]. У відповідній Стратегії виокремлено напрям «Професійна публічна служба та управління персоналом», завданням з реалізації якого визначено, серед іншого, модернізацію роботи Комісії з питань вищого корпусу державної служби з метою її професіоналізації, а також забезпечення рівного представництва жінок і чоловіків у її складі.

В розрізі розгляду цього питання також слід звернути увагу, що з загального законодавчо установленого складу Комісії (7 осіб) відповідно до Закону 5 членів є представниками від суб'єктів владних повноважень і тільки двоє є представниками від науково-експертного середовища.

Слід зазначити, що в першій редакції Закону [10] представництво від представників суспільства було ширшим. Відповідний підхід до формування складу Комісії повинен був забезпечити її неупередженість та представлення інтересів суспільства. Так, до складу Комісії було включено по одному представнику від спільного представницького органу репрезентативних всеукраїнських об'єднань профспілок на національному рівні та спільного представницького органу репрезентативних всеукраїнських об'єднань організацій роботодавців на національному рівні; чотири представники – громадських об'єднань, наукових установ, навчальних закладів, експертів відповідної кваліфікації, обрані відповідно до порядку, що затверджується Кабінетом Міністрів України. Також до складу Комісії в першій редакції Закону входили керівник Національного агентства з питань запобігання корупції (за посадою) та представник Державної судової адміністрації України [10].

На думку експертів програми **Програми SIGMA** (Support for Improvement in Governance and Management – Програма підтримки вдосконалення врядування та менеджменту [18]), яка представлена в Звіті про базові вимірювання в 2018 році, «такий склад Комісії забезпечував прозорість процедур управління в рамках вищого корпусу державної служби і зменшував ризик маніпуляцій під час проведення конкурсів, але не гарантував професійний відбір, оскільки володіння спеціальними методами та прийомами відбору персоналу та досвід їх використання не є обов'язковими вимогами для членів Комісії, що ще більше підвищує важливість навчання та методологічної підтримки її членів» [2].

Законом України від 19.09.2019 р. № 117-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади» [7] склад Комісії, який діяв відповідно до першої редакції Закону було змінено. Кількість членів Комісії було зменшена до 7 осіб за рахунок скорочення представництва громадянського суспільства та двох очільників центральних органів виконавчої влади, що, на нашу думку, не призвело до погіршення якості роботи Комісії.

Також відповідним Законом [7] було змінено обсяг повноважень Комісії з питань вищого корпусу державної служби (зміни до статті 15 Закону України «Про державну службу»), зокрема вилучено повноваження щодо розгляду пропозицій та надання згоди на дострокове звільнення з посади за ініціативою суб'єкта призначення державних службовців категорії «А» та щодо переведення державних службовців відповідної категорії [7].

Слід констатувати, що звуження функціоналу Комісії дозволило зацентрувати роботу Комісії на проведенні конкурсних відборів державних службовців вищого корпусу. Так, з 06.03.2021 Комісією було проведено 273 конкурси на зайняття посад державної служби категорії «А» – в 2021 році [3] (у зв'язку з епідеміологічною ситуацією, що склалася в Україні з початку 2020 року Законом України від 16.12.2020 № 1086-IX [9] було призупинено процедуру конкурсного відбору кандидатів на посади державної служби, зокрема категорії «А», а Законом України від 23.02.2021 № 1285-IX [6] процедуру було відновлено – прим. авт.). В 2022 році Комісією було проведено 15 конкурсів на відповідні посади [4]. Зазначимо, що Законом України від 24.02.2022 № 2102-IX «Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [15] в Україні введено воєнний стан; Законом України від 12.05.2022 № 2259-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану» [8] визначено, що у період дії воєнного стану особи призначаються на посади державної служби керівником державної служби або суб'єктом призначення без конкурсного відбору, обов'язковість якого передбачена законом.

Загалом на думку експертів, попри значний прогрес у сфері реформування державної служби у 2015–2019 роках (передусім, завдяки прийняттю якісного законодавства про державну службу), перед реформою державної служби наразі стоїть низка нових викликів, пов'язаних,

передусім, з необхідністю ефективної реалізації законодавства і програмних документів, що вже прийняті [16].

Виходячи з вищевикладеного, слід резюмувати, що Комісія займає особливе місце серед елементів управління державною службою. Законодавчі зміни 2019 та наступних років до Закону щодо зменшення чисельності складу Комісії, зміни представництва в її складі, скорочення функціоналу не вплинули на інтенсивність та якісні показники роботи Комісії з проведення конкурсів та, як зазначалося вище, дозволило зацентрувати роботу Комісії виключно на проведенні конкурсів на посади державних службовців категорії «А». Напрямок щодо модернізації роботи Комісії з питань вищого корпусу державної служби з метою її професіоналізації, а також забезпечення рівного представництва жінок і чоловіків у її складі вже визначений в стратегічних документах Уряду України. Реалізація цілей відповідної Стратегії, зокрема щодо необхідності формування складу Комісії з фахівців, що мають належну кваліфікацію та врахування гендерного балансу при затвердженні її складу, дозволить підвищити якість відбору претендентів на посади державної служби.

Список використаних джерел

1. Деякі питання реформування державного управління України: розпорядження Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 831. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/831-2021-%D1%80#Text>
2. Звіт про базові вимірювання «Принципи державного управління». URL: https://rpr.org.ua/wp-content/uploads/2018/09/SIGMA-UA-BM-2018-UKR_Final-version.pdf
3. Інформація про конкурси за попередні роки: Національне агентство України з питань державної служби. URL: <https://nads.gov.ua/vishchij-korpus-derzhavnoyi-sluzhbi/informaciya-pro-konkursi/informaciya-pro-konkursi-za-poperedni-roki>
4. Інформація про конкурси: Національне агентство України з питань державної служби. URL: <https://nads.gov.ua/vishchij-korpus-derzhavnoyi-sluzhbi/informaciya-pro-konkursi>
5. Панова Н.С. Правовий статус комісії з питань вищого корпусу державної служби. Проблеми становлення правової демократичної держави. Південноукраїнський правничий часопис. URL: http://www.sulj.od.ua/archive/2019/4/part_1/13.pdf
6. Про внесення змін до деяких законів України щодо відновлення проведення конкурсів на зайняття посад державної служби та інших питань державної служби: Закон України від 23.02.2021 р. № 1285-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1285-20#Text>
7. Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади: Закон України від 19.09.2019 р. № 117-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-20#Text>
8. Про внесення змін до деяких законів України щодо функціонування державної служби та місцевого самоврядування у період дії воєнного стану: Закон України від 12.05.2022 р. № 2259-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2259-20#Text>
9. Про внесення змін до Закону України «Про державну службу» щодо зняття вікових обмежень для роботи на державній службі: Закон України від 16.12.2020 р. № 1086-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1086-20#Text>
10. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII (перша редакція). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/ed20151210#Text>
11. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>
12. Про затвердження Положення про Комісію з питань вищого корпусу державної служби: постанова Кабінету Міністрів України від 25.03.2016 р. № 243 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/243-2016-%D0%BF#Text>
13. Про затвердження Порядку відбору представників громадських об'єднань та закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку у сфері публічного управління та адміністрування, до складу Комісії з питань вищого корпусу державної служби: постанова Кабінету Міністрів України від 03.11.2019 р. № 906. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/906-2019-%D0%BF#Text>
14. Про затвердження Порядку проведення конкурсів на зайняття посад державної служби: постанова Кабінету Міністрів України від 25 березня 2016 р. № 246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/246-2016-%D0%BF#Text>
15. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні»: Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text>
16. Проект Національної доповіді щодо реалізації засад антикорупційної політики у 2019 році: Національне агентство з питань запобігання корупції. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2020/05/Proyekt-Natsdopovidi-2019.pdf>
17. Студенецька А.О. Система управління державною службою в Україні: правове закріплення та практика функціонування. Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. праць, Т. 2. 2021. № 83. С. 227–235. URL: <http://uran.oridu.odessa.ua/article/view/237308>
18. Support for Improvement in Governance and Management URL: <https://www.sigmaweb.org>

ОЛЬГА СУРНИНА-ДАЛЕКОРЕЙ,

*кандидат політичних наук, доцент кафедри політології і державного управління
Ужгородського національного університету*

OLGA SURNINA-DALEKOREY,

*Ph.D in Political Sciences, Associate Professor of the Department of Political Sciences and Public
Administration of Uzhhorod National University
<https://orcid.org/0000-0001-8131-1924>*

ВИТОКИ ТА СУТЬ ПОНЯТТЯ «СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ» У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

SOURCES AND ESSENCE OF THE CONCEPT «STRATEGIC COMMUNICATIONS» IN THE SPHERE OF STATE POLICY

The paper is devoted to the study of the features of communication processes in public administration. The author summarizes that information, as one of the most important types of management resources, is considered today as the basis of the system of state and political and administrative management. Modern state building is impossible without the creation of an effective information and communication system, without taking into account the publicity of the political sphere and active involvement of the public in the decision-making process. The lack of a theoretical framework that would enable to create suitable communication models in the field of public administration in accordance with the new socio-political realities is one of the topical scientific problems. It is necessary to continue the search for new innovative models and methods of communication management, such as the «strategic communications» model, which has the potential to become a starting point for modern communication theory in the field of public administration.

Keywords: communication management, strategic communications, public administration.

В сучасних умовах комунікація є важливим чинником соціального життя, а її роль в процесах державотворення та діалогу владних інститутів із громадянським суспільством динамічно зростає. Комунікаційна взаємодія влади і суспільства сприяє формуванню конструктивної співпраці з метою забезпечення легітимності існуючого порядку і надання йому стабільності. Ефективність взаємодії держави і інститутів громадянського суспільства безпосередньо залежить від обраної моделі та способів комунікації. Існуючі корпоративні стратегії та інструменти PR не можуть бути просто скальковані державними органами, установами та державними організаціями. У зв'язку з цим важливо створити нову теоретичну основу, яка б забезпечила взаєморозуміння суспільства і влади, та сприяла досягненню цілей держави, з урахуванням потреб та інтересів громадськості.

Теоретичні основи досліджень комунікації та її ролі в сучасному суспільстві були закладені працями К. Дойча, Ч.Х. Кулі, Г. Лассуелла, Н. Вінер, Д. Лернера, Н. Лумана, Е.Роджерса, К. Шеннона, Ю. Хабермаса, Т. Парсонса, А. Тоффлера, Белла, Дж. Гелбрейта та ін. Дослідженню різних аспектів комунікацій в системі державного управління присвячені роботи Е. Вестерхуда, Б.Ф. Лью, М. Воса, У. Вольмера, Дж. Стапперса, Дж. Катуса, Дж. С. Хорслі, С. Янг та ін. Серед українських досліджень з проблем використання інформації і комунікації в управлінні необхідно відмітити праці Г. Г. Почепцова, К.С. Кандагура, Н. М. Драгомирецької, В.М. Дрешпак, В.Г. Мазур, С. Квіт, О. Холод та ін.

В умовах розвитку сучасного інформаційного суспільства комунікація набуває все більшого значення, в тому числі і в сфері суспільно-політичних відносин. Інформація стає не лише одним із факторів виробництва та джерелом інновацій, але й елементом конкурентної переваги. В сфері публічного управління, де активно використовуються маркетингові комунікативні технології, а працівники освічені у галузі корпоративної комунікації, усвідомлення переваг управління комунікаціями постійно зростає.

Сьогодні більшість державних структур мають свої відділи, відповідальні за створення та поширення інформації про свою діяльність. Найактивніше використовують різноманітні інструменти для просування своїх цілей та дій – центральні адміністрації. Однак стратегічне

планування та професійне управління не вичерпується застосуванням тільки методів маркетингу та PR – важливо пам'ятати про соціальну довіру у довгостроковій перспективі. Завданнями уряду у громадській сфері є не тільки здійснення управління та контролю, але й інформування, пояснення, залучення громадськості до вирішення суспільних проблем в сфері публічного управління. Уряд повинен удосконалювати процес управління комунікаціями і приділяти більше уваги очікуванням громадян. Нагальною стає проблема створення механізмів взаємодії влади та суспільства на основі конструктивного діалогу, широкого залучення соціальних факторів у реалізацію політики, технологій, спрямованих на пошук компромісів і солідарне вирішення конфліктів. Однак відсутність теоретичного підґрунтя, яке б забезпечило можливість створення придатних моделей комунікації в сфері публічного управління у відповідності до нових соціально-політичних реалій, залишається однією з актуальних наукових проблем. Традиційні види комунікаційної діяльності, як-то зв'язки з громадськістю, маркетинг, реклама, пропаганда, громадські проекти та моделі, передбачені для управління комунікаціями в сфері бізнесу, не можуть заповнити цю прогалину. Необхідно продовжити пошук нових інноваційних моделей та методів управління комунікаціями, як-то, наприклад, модель «стратегічних комунікацій», що має потенціал стати відправною точкою для сучасної теорії комунікації в сфері державного управління.

У науковому вжитку поняття «стратегічні комунікації» на початку являло собою термін, під яким у корпоративному секторі розумілися всі форми комунікаційної діяльності, від зовнішньої реклами та побудови іміджу до внутрішніх комунікацій. Сьогодні експертами та науковцями робляться спроби обґрунтувати концепцію стратегічних комунікацій, виявити їхню специфіку в порівнянні з традиційними видами комунікаційної діяльності, такими як PR, реклама, маркетинг, пропаганда, громадські проекти. Стратегічні комунікації у державному секторі відрізняються від стратегічних комунікацій у комерційній сфері за низкою ознак: за цілям, ресурсами, характером взаємодії з представниками громадськості.

Грунтовно концепція стратегічних комунікацій розроблена в працях американських та європейських дослідників: К. Халлахан, Р. Брукс, К. Пол, Ч. Хаус, Е. Голдман, М. Прайс. Спільним є розуміння стратегічних комунікацій як укрای широкої за своїм охопленням діяльності, пов'язаної з досягненням стратегічних цілей, синхронізації дій організації задля виконання своєї місії.

Основна функція стратегічної комунікації полягає в супроводі розробки та реалізації стратегії організації. Стратегічна комунікація у загальному вигляді являє собою комунікацію, що забезпечує розробку та реалізацію стратегії соціального суб'єкта за допомогою особливих комунікаційних ресурсів, коштів та інструментів.

В теоретичному та прикладному плані стратегічні комунікації підпорядковуються певним принципам, які забезпечують їх ефективність: 1) принцип стратегічного підходу; 2) принцип стратегічного планування; 3) принцип конкретно-історичного підходу; 4) принцип безперервності; 5) принцип контекстності тощо. До сутнісних характеристик стратегічних комунікацій відносять: масовість, об'єктивність, гнучкість, проактивність, єдність управління.

Сьогодні стратегічні комунікації знаходять своє застосування у всіх без винятку сферах суспільного життя – політиці, економіці, управлінні, бізнесі і т.д.

Стратегічні комунікації – необхідна функція державного управління в умовах демократичної системи. Розвиток громадянського суспільства вимагає участі населення у прийнятті важливих політичних рішень, а, отже, комунікаційна діяльність у державних структурах виступає не тільки гарантією їх легітимності, а й впливає на ефективність діяльності цих структур.

Список використаних джерел

1. Price M.E. Free Expression, Globalism and New Strategic Communication. New York: Cambridge University Press, 2015. 286 p.
2. Strategic Communication: New Agendas in Communication / Ed. by A. Dudo, L.A. Kahlor. New York; London: Taylor & Francis, 2017. 204 p.

АННА ТАРГОНІЙ,

аспірантка кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ANNA TARHONII,

*postgraduate student of the Department of Public Administration of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0002-9527-2599>*

Науковий керівник: Анжеліка Крусян, д.ю.н., професор, професор кафедри державного управління Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОВІРИ НАСЕЛЕННЯ ДО ПОЛІЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ КОУЧИНГУ

INCREASE THE LEVEL OF CITIZEN'S TRUST TO THE POLICE THROUGH COACHING

The article emphasizes the importance of effective interaction between the National Police of Ukraine and citizens. Attention is paid to determining the level of public confidence as the main criterion for assessing the effectiveness of different police's departments.

The objects of assessing the level of public confidence to the National Police are listed and the importance of conducting sociological research is emphasized. It is proposed to use coaching as an effective communication tool that can increase the public confidence to the police.

The essence of the coaching process is revealed. The examples of the activities of various departments of the National Police of Ukraine demonstrated the possibility of using coaching to establish an atmosphere of trust and partnership.

The professional competence number three according to ICF standards, which develops a person's trust and sense of security is analyzed. The necessity of making administrative decisions and professional training of employees of the National Police of Ukraine is substantiated.

Keywords: coaching, communication, police dialogue, National police.

Процеси глобалізації викликали необхідність критичного переосмислення механізмів і каналів комунікації влади та населення. Сучасне суспільство є досить динамічним і ця динаміка вимагає нових форм співпраці, направлених на максимальну реалізацію інтересів сторін діалогу. Особливо це питання є актуальним під час взаємодії громадян і службовців Національної поліції України, яка є центральним органом виконавчої влади і має силовий характер діяльності.

Ступінь професійної ефективності службовців Національної поліції напряму пов'язаний із ставленням населення до правоохоронців. Більше того, рівень довіри громадян, як основний критерій оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції, було визначено в Законі України «Про Національну поліцію»[1].

З метою отримання об'єктивної інформації щодо цього питання, проводяться соціологічні дослідження, які мають законодавчі підстави. Так, для дослідження та визначення рівня довіри населення до поліції був розроблений механізм, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 року № 58 «Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції». Відповідно до цього документу, об'єктами такої оцінки є рівень задоволення потреби населення в поліцейських послугах; процеси, що відбуваються в системі Національної поліції; характеристики і результати її діяльності [2].

В якості дієвого інструменту комунікації, який здатен підвищити рівень довіри населення до службовців Національної поліції України, пропонуємо використовувати коучинг. Вміння поліцейського будувати конструктивний діалог з громадськістю є одним з першочергових завдань, а коучинг сприяє налагодженню ефективної взаємодії та розуміння між людьми.

Коуч (в ролі якого виступатиме поліцейський) приймає картину світу свого клієнта (яким, в даному випадку, є громадянин), визнає і поважає його внутрішній потенціал. В процесі розмови коуч виявляє свою зацікавленість та підтримує зоровий контакт з людиною. Такий формат взаємодії вже неодноразово продемонстрував свою ефективність в роботі службовців поліції діалогу під час проведення масових заходів та заворушень. Завданням цих професійних перемовників-комунікаторів є побудова комфортного середовища спілкування, зняття емоційної напруги та недопущення силових сутичок і порушення правопорядку.

На нашу думку, професійно володіючи коучинговими техніками працівники поліції діалогу зможуть з розумінням ставитися до точки зору особи, висловлювати свою підтримку й турботу як сервісної служби для населення і в той же час, запобігати незаконним діям. Також коучинг може покращити діяльність й інших підрозділів Національної поліції України. Зокрема, під час виконання службових обов'язків патрульними поліцейськими та слідчими, коли одним з першочергових факторів з'ясування всіх обставин справи є ефективна взаємодія з населенням. Завдяки використанню коучингу досягається встановлення атмосфери довіри та партнерської співпраці.

International Coaching Federation (ICF) – це міжнародна коучингова федерація, яка є провідною світовою організацією, що підтримує і розвиває коучинг як професію. ICF акредитує програми професійного навчання коучингу. Професійні та належним чином акредитовані коучі повинні мати високий рівень підготовки та демонструвати бездоганне володіння професійними компетенціями за стандартами ICF. Ці ключові компетенції є надзвичайно важливими, адже на них тримається увесь коучинговий процес. Так, відповідно до компетенції №3, коуч розвиває в людини довіру і відчуття безпеки [3]. Вважаємо, що ця коучингова компетенція може стати фундаментом взаємодії поліції та населення. Мова йде не лише про вміння задавати потрібні питання й отримувати на них відповіді, а про високий рівень комунікації, під час якого правоохоронець здатен уважно вислухати людину, зрозуміти її позицію та знайти потрібні слова з метою отримання певної інформації та недопущення вчинення нею порушень закону.

Варто зазначити, що побудова комфортного середовища спілкування та атмосфери довіри в коучинговому процесі не є простим завданням. Кожна людина має свій характер і світосприйняття, не всі хочуть співпрацювати. Окрім того, цей процес ускладнюється специфікою діяльності правоохоронних органів, стресовими чи екстремальними умовами, в яких може відбуватися спілкування. Саме тому, навчання службовців Національної поліції України коучингу повинно бути професійним та передбачати високий рівень підготовки. Цей процес потребує управлінських рішень, які матимуть комплексний характер, адже від іміджевого статусу поліції та її соціального сприйняття суспільством в значній мірі залежить ефективність цього правоохоронного органу.

Список використаних джерел

1. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. – Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
2. Про затвердження Порядку проведення оцінки рівня довіри населення до Національної поліції: постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 року №58. – Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-2018-%D0%BF#Text>.
3. Офіційна сторінка ICF Ukraine Chapter, відділення Міжнародної федерації коучингу в Україні. – Режим доступу: <https://www.icf-ukraine.org/blog/157759-klyuchovi-kompetentsii-icf-dlya-riznikh-rivniv-sertifikatsii-kouchiv>.

TATIANA TOFAN,

Ph.D, associated professor, head of Economics and Public Administration Chair, Academy of Public Administration, Republic of Moldova

LIUBOVI PRODAN-ŞESTACOVA,

Ph.D, interim associated professor, Economics and Public Administration Chair, Academy of Public Administration, Republic of Moldova

ТАТЬЯНА ТОФАН,

Ph.D, доцент, завідувач кафедри економіки та публічного управління Академії публічного управління, Республіка Молдова

ЛЮБОВЬ ПРОДАН-ШЕСТАКОВА,

Ph.D, в.о. доцента, кафедра економіки та публічного управління Академії публічного управління, Республіка Молдова

PECULIARITIES OF NATIONAL QUALIFICATIONS FRAMEWORK INTERSECTION WITH LABOR MARKET

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕТИНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАМКИ КВАЛІФІКАЦІЙ НА РИНОК ПРАЦІ

Оцінка впливу деяких реформ освіти вказує на те, що все ще існує кількісний та якісний розрив між попитом на ринку праці та пропозицією освітніх закладів. Роботодавці звинувачують освітні заклади в недостатній підготовці робочої сили, а освітні заклади стикаються з проблемами економічного середовища в безперервних змінах, з якими вони не в змозі впоратися. У результаті виникає як кількісний чи структурний розрив (кількість випускників з отриманою кваліфікацією не відповідає вимогам ринку праці), так і якісний (навички, набуті під час навчання, роботодавці оцінюють як недостатні). Частково провал попередніх реформ пов'язаний із поганим стратегічним плануванням, яке в 1990-х роках було спрямоване на лібералізацію як ринку праці, так і надання освітніх послуг, які згодом (на етапі регулювання) не враховували взаємозалежність цих двох секторів. Поточна ситуація в цій сфері має тенденцію до покращення завдяки міжсекторному підходу в процесі стратегічного планування на державному рівні.

Ключові слова: кваліфікація, ринок праці, освіта, вплив.

One of the priority objectives of the national strategy «Education 2030» in the Republic of Moldova is to connect education to the requirements and needs of the labor market from the perspective of sustainable development, by restructuring the mechanisms of human capital development. In order to achieve this objective, the following priority directions of action have been established:

- quantitative connection – the number of graduates and qualitative connection – the accordance of their qualifications to the requirements of the labour market;
- designing the State Order based on regular analyzes of the labor market, the employability of graduates, as well as based on national development strategies and directions;
- capitalizing on the institutional capacities for the training of highly qualified human resources, able to integrate effectively on the labour market in conditions of competition;
- reconceptualization and diversification of educational offers from the perspective of current and future labour market demands;
- developing the career guidance system from the perspective of harmonizing supply and demand;
- development of dual education in technical and higher vocational education;
- promoting partnerships between technical vocational education institutions, higher education institutions, continuing education institutions, adult education and economic agents as a factor in improving the quality of studies and employability of graduates;
- promoting entrepreneurial and economic education at all levels of the education system [2, p. 30].

The expected impact of the implementation of these actions is to shape a system of technical vocational and higher education that is in line with current and future labour market needs and requirements. Obviously, the process of implementing the strategic provisions involves the use of a series of instruments of different nature and scope, one of which is the National Qualifications Framework (NQF).

The NQF of the Republic of Moldova aims at the formation of a single, integral, open and flexible national qualifications system, the one that includes all levels and forms of vocational

education, oriented towards meeting concrete needs in qualified labour market frameworks, aligning lifelong learning with the economic development of the country, and supporting national policies and strategies in the field of vocational education and training, in line with European policies in this field. Thus, the NQF of the Republic of Moldova is based on basic principles necessary to prepare for alignment with the European Qualifications Framework (EQF), as well as being indirectly correlated with the national qualifications frameworks of other countries [4].

In recent years the number of countries in the process of implementing the NQF has increased exponentially [1, p. 10]. In the context of the implementation of the NQF, both public and non-governmental, academic and research structures have turned their attention to topics such as the analysis of the impact of the NQF on the labour market, the contribution of labour market actors in the process of developing and modifying the NQF, the employer's experience in using the NQF in making employment decisions, the interaction between all the factors involved and other relevant topics.

Thus, ex-post and ex-ante analyses of the implementation of educational reforms in the Republic of Moldova can be documented from:

1. Secondary data analysis – available data on education from the National Bureau of Statistics, Ministry of Education, National Centre for Development of Vocational and Technical Education, EUROSTAT, OECD);

2. Analysis of public policy documents:

– legislation: the Education Code of the Republic of Moldova, national legislation in the field of vocational and higher education;

– strategic documents: the Strategy for the Development of Vocational Education for 2013-2020, the draft of Strategy «Education 2030»);

– European policies: European Commission Recommendation on the establishment of a European Quality Assurance Reference Framework for Vocational Education and Training (EQARF);

3. Analysis of reports, studies and research on the implementation of education reforms, carried out by experts in the field, NGOs, local academics, including reports from the Ministry of Education and Research [3, p. 67].

When carrying out such analyses it must be taken into account that socio-economic benefits for both individuals (graduates of educational institutions) and businesses does not always occur immediately. The time of design, the course of implementation of the NQF and the occurrence of the expected impact can be quite distant in time.

At the same time, a key objective of NQF is labour market mobility. However, the researchers believe that measuring this is complex and attributing causality to any increase or decrease in mobility is an even more complex process that does not depend on the provisions of the NQF. A fast-growing industrial sector can offer opportunities to the labour market, increasing mobility regardless of the quality of training and the structure of qualifications [1, p. 57].

The challenges associated with implementing the NQF are numerous, so the current situation suggests that policy changes should include developing broader occupational identities; revising labour market structures; changing the organisation of work and improving the quality of working life; broadening government support for the development of educational institutions, giving greater attention to strengthen skills-based systems; building relationships between the social partners focused on the needs of different sectors of the economy and the potential role the social partners can play.

References

1. Allais S. Labour market impact of National Qualification Frameworks in six countries. Johannesburg: Centre for Researching Education and Labour, 2017, 71 p.
2. Draft of the Strategy „Education 2030», Ministry of Education and Research of the Republic of Moldova, Chişinău, 2022, 45 p. available on www.mecc.gov.md/ro/node/10477
3. Iaţco M. Impact of the reform of technical vocational education on the labour market in the Republic of Moldova. In: MOLDOSCOPIE, no.4 (LXXIX) 2017, Republic of Moldova, Chisinau, pp. 67-77
4. National Framework of Qualifications of the Republic of Moldova, approved by Government Decision No. 1016 on 23 November 2017.
5. <https://epale.ec.europa.eu/pt/node/42551>

ВАЛЕРІЯ ЦУБЕНКО,*доктор історичних наук, професор, професор кафедри філософії, політології, психології та права Одеської державної академії будівництва та архітектури***VALERIIA TSUBENKO,***Dr. habil. (Doctor of Historical Sciences), Professor, Professor of the Department Philosophy, Political Science, Psychology and Law, Odesa State Academy of Civil Engineering and Architecture
<https://orcid.org/0000-0001-9848-9286>*

МЕРИТОКРАТІЯ ЯК НОВІТНЯ ОПЦІЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ

MERITOCRACY AS THE NEWEST OPTION OF THE TRAINING SYSTEM FOR THE DIPLOMATIC SERVICE

The publication analyzes meritocracy as a recruitment system for the diplomatic service of Ukraine. It has been determined that meritocratic managers are able to form an elite national model of resource provision of the diplomatic service. The selection in recruitment is considered the fundamental stage in the process of forming the management. It should be noted, that it takes 10 stages to select the personnel for the positions of the diplomatic service. Today it is very important to increase the intellectual potential of the management training system for the diplomatic service. At this time the administrative staff of the diplomatic service must be a highly intelligent and highly professional resource. The essence of meritocracy as a system of training of the diplomatic service is that managers who are able to implement their plans in Ukraine's foreign policy and to protect Ukraine's national interests in the field of international relations, have an advantage. The basis of meritocracy is competition. The role of state is very large on the basis of scientific meritocratic approach in the formation of the diplomatic elite. The state must ensure the level of education of diplomatic officials to the elite level and create conditions, which facilitate the successful search for talented managers.

Keywords: meritocracy, diplomatic service, elite, government.

З 24 лютого 2022 р. на всій території України було введено воєнний стан внаслідок військової агресії Російської Федерації проти України. Введення воєнного стану призвело до змін у всіх сферах життя та торкнулося публічного управління. Захист від агресії та відбудова України вимагає системного оновлення принципів публічного управління й реалізації цілісної державної політики, спрямованої на забезпечення миру. Це потребує посилення інституційної спроможності підготовки кадрів для дипломатичної служби, зміцнення їх ресурсного потенціалу шляхом утвердження новітньої меритократичної практики. Виходячи з того, що меритократія як новітня опція публічного управління забезпечує підготовку кадрів для дипломатичної служби України найбільш освічених, талановитих та нестандартно мислячих особистостей, нарізла доцільність детальної концептуалізації даної проблематики. Особливого значення набуває нарощення інтелектуального потенціалу системи підготовки керівних кадрів дипломатичної служби. У межах вітчизняних дослідницьких підходів різні аспекти меритократії публічної служби та їх впливу на побудову ефективної, безпечної держави в Україні виступали об'єктом вивчення у працях таких вчених, як: К. Ващенко, Р. Войтович, Н. Гончарук, Н. Липовська, О. Охотникова, М. Пилипчук, Ю. Кізілов, І. Лопушинський, Р. Палагусинець та ін.

У світовій західноєвропейській науковій думці вперше термін «меритократія» у 1954 р. використала Х. Арендт у праці «Криза освіти». Меритократія в перекладі з латинської мови означає «владу за заслугами». Ця форма управління представляє для України серйозний інтерес. Її суть полягає у тому, що на всіх поверхах державного управління перевага віддається талановитим керівникам, особистостям з нестандартним мисленням, що вміють реалізовувати свої задуми [1, с. 4]. Меритократія – це управління осіб, що володіють особливими здібностями та чеснотами, високими інтелектуальними якостями та кваліфікацією і відповідають вимогам науково-технічної революції [2, с. 335]. Меритократизовані управлінці здатні сформулювати елітарну національну модель ресурсного забезпечення дипломатичної служби України.

Циркуляція еліти в системі дипломатичної служби України повинна відбуватися постійно, а вхід в систему і просування до посад еліти за умови дотримання компетенційно-меритократичного підходу повинні бути відкритими. При демократичному режимі елітні групи суспільства є відкритими, а циркуляція еліти є демократичним механізмом, який перешкоджає монополізації влади. При цьому повинно забезпечуватися дотримання ціннісних характеристик осіб, які займуть елітні позиції в системі дипломатичної служби [3, с. 309]. В Україні процес відбору кадрів системи дипломатичної служби врегульовано законами України «Про дипломатичну службу» та «Про державну службу», нормативно-правовим документом «Порядок проведення конкурсу на зайняття посад державної служби», що визначає процедуру проведення конкурсу на зайняття посад дипломатичної служби [4]. Основоположним етапом в процесі формування еліти управління прийнято вважати підбір кадрів. Якщо розглядати відбір кадрів на зайняття посад дипломатичної служби, то слід зазначити, що цей процес має 10 етапів [4]. Від того, наскільки якісно проведено цей підбір і які люди відібрані для майбутньої роботи, розставлені по робочих місцях, залежить в майбутньому ефективність діяльності дипломатичної служби. Управлінські кадри дипломатичної служби сьогодні мають бути високоінтелектуальним та високопрофесійним ресурсом.

Суть меритократії як системи підготовки кадрів дипломатичної служби полягає в тому, що перевагу мають управлінці, що вміють реалізовувати свої задуми у зовнішній політиці України, захищати національні інтереси України у сфері міжнародних відносин. В основі меритократії лежить конкуренція: для того, щоб отримати високе становище в суспільстві і забезпечити собі високу якість життя, людина повинна постійно розвивати свої здібності і перевершувати в них інших людей. Коріння меритократії в індивідуальному, а не колективному початку [5, с. 92]. Для професійної управлінської діяльності в органі дипломатичної служби важливі здібності: 1) сенсорні (багатство емоційного потенціалу, розвинена інтуїція, харизма); 2) розумові (логічні можливості мислення, концентрація уваги, футурологічна проникливість); 3) організаторські (комунікабельність, особистісний магнетизм, стресостійкість, оптимізм).

Отже, меритократія як засіб підготовки кадрів для дипломатичної служби України виявляється у ранній селекції талановитих осіб, які мають управлінські здібності, харизму, високий рівень інтелекту, комунікаційні здібності, а також є чесними, відповідальними, неупередженими з власним особистісним стержнем. Роль держави у формуванні дипломатичної еліти на основі наукового меритократичного підходу дуже велика. Держава має забезпечити підйом освіченості дипломатичних службовців до елітарного рівня і створювати умови, що сприяють успішному пошуку талановитих управлінців, а також формувати конкурентне середовище, в якому будуть ефективно і креативно вирішуватися державні стратегічні завдання щодо забезпечення реалізації єдиного зовнішньополітичного курсу України.

Список використаних джерел

1. «Дымовая завеса» меритократии: элитарное образование в Ирландии и воспроизводство классовых привилегий / М.Кеннеди, М.Дж. Пауэр. – М.: Наука, 2012. – 346с.
2. Політологічний енциклопедичний словник / ред. В.П. Горбатенко, Ю. С. Шемшученко, В.Д. Бабкін. 2-е вид., доп. і перероб. – Київ: Генеза, 2004. – 736 с.
3. Палагусинець Р.В. Механізм формування інтелектуального капіталу дипломатичної служби в державному управлінні / Р.В. Палагусинець // Дис. на здобуття наук. ступеня д. н. з держ. управ. за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління. – Інститут законодавства Верховної Ради України, Київ, 2021. – 447 с.
4. Про внесення змін до Порядку проведення конкурсу на зайняття посад державної служби від 14 серпня 2019 р. № 728. Законодавство України : база даних / Постанова. Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2019-p#Text> (дата звернення: 19.05.2022).
5. Лопушинський І. Історія походження та основні постулати меритократії: досвід для України / І. Лопушинський // Публічна служба в модерній державі : Матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 100-річчю державної служби України, Київ, 13 червня 2018 року / За заг. ред. Войтович Р.В., Ворони П.В. – Київ, ІПК ДСЗУ, 2018. – С. 91–95.

СТАНІСЛАВ ШУЛІМОВ,

аспірант кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

STANISLAV SHULIMOV,

*postgraduate student of the Department of Public Policy of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-8024-2955>*

Науковий керівник: Володимир Козаков, д.держ.упр., професор, професор кафедри публічної політики Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ВПЛИВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ НА РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

THE IMPACT OF CIVIL SOCIETY AND THINK TANKS ON REFORMS IN UKRAINE

Before and after the Revolution of Dignity, civil society and think tanks in Ukraine played an important role in creating and promoting reforms, formulating public policy, and controlling state institutions. After the Euromaidan civil society began to develop faster, former civil activists, volunteers created their own initiatives, civil society organizations and coalitions. One of the strongest civil society organizations – Reanimation Package of reforms was founded in 2014 as the response for the need among the civil society for professionals and analysts who can assist the government in producing and implementing the reforms. Since 2014 civil society organizations, think tanks, civil activist played a very important role in the implementation of the public procurements reform, Prozorro system was created Euromaidan activists. Civil sector also helped the state to create anti corruption infrastructure. The development and cooperation among the government and civil society is one of the main strategic goals mentioned in the Strategy for National Security. Nevertheless, civil society has to strengthen the cooperation among citizens and the state to implement reforms faster.

Keywords: civil society, think tanks, reforms, public policy.

«Революція Гідності» стала точкою біфуркації у розвитку громадянського суспільства та аналітичних центрів в Україні. Зокрема, «Майдан» безпосередньо сприяв збільшенню не лише громадянської активності населення, проте спричинив велике збільшення кількості громадських організацій, які стали осередком професіоналізації громадського сектору, просування реформ, комунікації між звичайним населенням та державою. На сьогодні важко повністю оцінити вплив громадянського суспільства та аналітичних центрів на реформування політик в Україні, проте, все ж, можливо в певній мірі окреслити окремі активності громадських організацій та їх вплив на реформи.

Демократична держава, перш за все, повинна мати сильне та розвинене громадянське суспільство, зокрема недержавні суб'єкти, які безпосередньо впливають на хід політичного процесу, формування політики, впровадження, моніторинг та оцінку.

У широкому розумінні поняття громадянського суспільства воно включає такі структури, як аналітичні центри, оскільки в Україні вони діють переважно у формі організацій громадянського суспільства.

Ларрі Даймонд у своїй книзі наводить декілька методів, за допомогою, яких громадянське суспільство може сприяти консолідації демократії : Громадянське суспільство «стримує» та контролює владу держави, мобілізує громадян і стимулює їх політичну участь, дає змогу висловлювати та представляти інтереси поза політичними партіями [1].

Українське громадянське суспільство послідовно відстоювало свій європейський вибір і до, і після Революції Гідності. Після Революції організації громадянського суспільства активно сприяли та контролювали реформи, які б призвели до імплементації Угоди про асоціацію з Європейським Союзом.

Зокрема, у 2014 році було створено Коаліції громадських організацій «Реанімаційний пакет реформ», яка має на меті формувати порядок денний щодо реформ та надавати

рекомендації владі щодо втілення тих чи інших кроків на шляху реформування [2]. Протягом 2014–2022 років «Реанімаційний пакет реформ» розробляв законопроекти, стратегії та забезпечував комунікації між владою та громадянами.

Великим є вплив громадянського суспільства на одну з найуспішніших українських реформ, а саме реформи публічних закупівель.

Зокрема, електронна система закупівель була розроблена громадськими активістами, завдяки співпраці громадської організації Transparency International Ukraine, приватних електронних майданчиків, ІТ-компанії Quintagroup та Міністерства економіки [3]. При розробці системи використовувались кошти донорських організацій. Станом на серпень 2018 року завдяки оновленій системі публічних закупівель було зекономлено понад 55 мільярдів гривень [4].

У 2016 році почалось створення системи «Прозорро. Продажі» також за участі громадянськості [5]. Станом на 2022 рік завдяки системі проводяться аукціони з продажу державної нерухомості, об'єкти Великої та Малої приватизації.

Відповідно до дослідження Chatham House «Боротьба за Україну» ціллю громадських організацій номер один більшість респондентів (56,2%) назвала вплив на політику. Друга мета – консолідувати інтереси громадян навколо досягнення спільних цілей (55,6%) [6].

Варто відзначити про важливу роль громадянського суспільства у процесі втілення антикорупційної реформи. Зокрема, такі громадські організації, як Центр протидії корупції та Transparency International, зіграли визначальну роль у створенні нової антикорупційної інфраструктури, яка включає нові органи – Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Усі дев'ять членів комісії з призначення нового директора НАБУ були представниками громадянського суспільства, висунутими Президентом, парламентом та урядом. Тиск щодо створення нового антикорупційного суду, оновлення Верховного Суду і запуск електронної системи декларування доходів та активів чиновників і суддів уможливив поступовий прогрес антикорупційних зусиль [7].

Розвиток громадянського суспільства визначені фундаментальними національними інтересами відповідно до Закону України «Про національну безпеку України». Відповідно до Закону громадянське суспільство мало бути залучене до розробки Стратегії національної безпеки. Відповідно до цієї стратегії громадянське суспільство здійснює громадянський контроль за діяльністю органів державної влади щодо реалізації Стратегії.

Варто відзначити, що попри збільшення впливу громадянського суспільства на розробку та втілення реформ, все ж варто посилити деякі аспекти взаємодії держави та громадського сектору. Зокрема, громадський сектор має залучати широку громадськість до моніторингу розробки та втілення реформ, реґаонільні громадські організації мають просвітницьку роботу серед населення областей щодо громадської участі, зокрема, щодо децентралізації. Громадянське суспільство також має приділити увагу загальному рівню просвітленості населення та сприяти підвищенню громадської активності українців.

Список використаних джерел

1. Diamond, L. (1994). Rethinking Civil Society: Toward Democratic Consolidation. Journal of Democracy 5(3), 4-17. doi:10.1353/jod.1994.0041.
2. ВолиньМедіа / Громадськість вимагає реалізації першочергових 13 реформ, які мають реанімувати та об'єднати країну. ВолиньМедіа. URL: <https://web.archive.org/web/20170829204829/http://volynmedia.com/articles/3033/> (дата звернення: 03.06.2022).
3. Про нас | ProZorro. Prozorro. URL: <https://prozorro.gov.ua/about> (дата звернення: 03.06.2022).
4. Ukrinform. ProZorro: сім схем обходу – сім методів боротьби з тим. Укрінформ – актуальні новини України та світу. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2543102-prozorro-sim-shem-obhodu-sim-metodiv-borotbi-z-tim.html> (дата звернення: 03.06.2022).
5. Prozorro.Sale – інформація для майданчиків. prozorro.sale. URL: <https://prozorro.sale/platforms> (дата звернення: 03.06.2022).
6. Chatham House – International Affairs Think Tank. URL: <https://www.chathamhouse.org/2017/10/struggle-ukraine-0/rezyume-doslidzhennya> (дата звернення: 03.06.2022).
7. Боротьба за Україну. Chatham House. URL: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/publications/research/Struggle-for-Ukraine_UA-2.pdf (дата звернення: 03.06.2022).

ЗЛАТА ШУТОВСЬКА,

аспірантка Навчально-наукового інституту публічного управління та державної служби Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ZLATA SHUTOVSKA,

*postgraduate student of the Educational and Scientific Institute of Public Administration and Civil Service of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
<https://orcid.org/0000-0001-9360-2331>*

Науковий керівник: Ольга Петроє, д. держ. упр., професор, завідувач відділу дослідницької діяльності університетів Інституту вищої освіти НАПН України

СОЦІОКУЛЬТУРНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

SOCIOCULTURAL COMPETENCIES OF CIVIL SERVANTS IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES

Today, the Ukrainian independent state has found itself in a very difficult situation during its existence – a full-scale war with the aggressor country, which causes a change in the functioning and life of all spheres and areas of life of the Ukrainian people.

Civil service, like any other sphere, in today's military realities, is no exception and is being transformed according to new challenges and needs. That is why loyalty to the Ukrainian people, observance of the Constitution and laws of Ukraine, their indisputable implementation, respect and protection of human rights, freedoms and legitimate interests, honor of the state, and worthy of high rank are important and vital for civil servants today, employee, conscientious performance of their duties [1]. Thus, it becomes obvious that the urgent issue is the socio-professional orientation of employees in war, their flexibility and adaptability in extremely difficult conditions, maintaining morality and culture in «military» living and working conditions and this, as never before, highlights the value of sociocultural competencies in public employees, because they include not only professional but also moral and value component.

Keywords: sociocultural competencies, structure of sociocultural competencies, adaptation.

Зважаючи на складність ситуації, яка відбувається в Україні, наша держава та народ адаптуються до нових «вимушених умов» життя, проходячи цей непростий час об'єднавшись задля досягнення загальної мети – перемоги та утвердження української національної ідентичності, традиційності, культури, захисту демократичних прав та свобод, збереження цінностей та принципи демократичної держави, тим самим тримаючи європейський вектор розвитку нашої держави.

Державна служба, особливо в умовах повномасштабної війни, змушена трансформуватися під сучасні виклики, передбачаючи адаптацію державних службовців до складних умов роботи, беручи до уваги не тільки професійну, а й соціо-моральну, психологічну складову при виконанні своїх службових повноважень, що робить вкрай актуальним питання наявності у них соціокультурних компетентностей.

Враховуючи багатотрактовність поняття соціокультурних компетентностей, розглянемо одне з них – як здатність та готовність особистості виконувати свої посадові обов'язки через призму моральності, чесності, неупередженості, соціальної адекватності та культурно-ціннісної орієнтації, застосовуючи необхідні знання, вміння та навички для ефективного вирішення поставлених задач та задоволення потреб громадян у полікультурному середовищі [2].

Важливим є також розуміння структури соціокультурних компетентностей державних службовців, яка може передбачати включення професійно-технологічних, психолого-особистісних, морально-ціннісних, соціально-комунікативних, культурно-лінгвістичних, етично-етнічних, мотиваційно-поведінкових компетентностей [3].

Проте, зазначимо, що соціокультурні компетентності державних службовців взаємопов'язані з адаптивною здібністю людини. Розглядаючи адаптацію, слід відзначити, що це є процес пристосування працівників до умов зовнішнього і внутрішнього середовища [4].

На нашу думку, формування та ефективне застосування на практиці соціокультурних компетентностей неможливе без адаптаційного підходу до виконання своїх службових повноважень.

Зважаючи на вищезазначене, стає очевидним, що в сучасних військових реаліях життя формування та застосування на практиці соціокультурних компетентностей у державних службовців є вкрай актуальною, оскільки це сприятиме зменшенню ризиків, серед яких: корупція, свавілля, нехтування моральними принципами, психологічний тиск на громадян (зادля невиконання службових обов'язків в повній мірі, що вимагає того посадові інструкції), соціальна дискримінація громадян за різними категоріями, колабораціонізм та ін.

Слід відзначити можливі ризики та загрози зі сторони агресора щодо переслідування державних службовців, як уповноважених осіб на виконання завдань та функцій держави, у разі захоплення деяких населених пунктів або державного органу чи безпосередньої загрози його захоплення. Отже, існує нагальна потреба, у разі необхідності, передбачити інформативність та мобільність пересування працівників, обов'язкове посилення інформаційного захисту персональних даних державних службовців та членів їх родин, систем електронного документообігу, зберігання паперових джерел інформації, керуючись Законом України «Про державну службу» [1], Законом України «Про правовий режим воєнного стану» [5], Рекомендаціями щодо дій у разі захоплення населеного пункту та/або державного органу чи безпосередньої загрози його захоплення, що розроблені Національним агенством з питань державної служби [6] та іншими нормативно-правовими актами.

Відтак, державні службовці, в складних військових умовах, мають відповідати сучасним викликам, застосовуючи весь свій потенціал, включаючи соціально-культурні компетентності та адаптативні здібності для виконання своїх службових повноважень, дотримуючись виконання нормативно-правових актів та інших підзаконних актів, тим самим зменшуючи існуючі ризики та загрози, які виникають у цей період та наближуючи перемогу нашої держави над агресором.

Список використаних джерел

1. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. Дата оновлення: 07.05.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>. (дата звернення: 06.06.2022).
2. Шутовська З. О. Основні поняття та зміст соціокультурних компетентностей державних службовців. Наукові перспективи. Серія «Державне управління» вип. 10(16).2021. с.192-206.
3. Петров О.М., Шутовська З. О. Зміст та структура соціокультурних компетентностей державних службовців. Інвестиції: практика та досвід. Серія «Державне управління» № 2. 2022. с. 127–133
4. Крушельницька О. В. Управління персоналом: навчальний посібник. 2-ге вид., переробл. й доп. Кондор, 2005. 308 с.
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05. 2015 р. № 389-VIII. Дата оновлення: 24.05.2022 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19> (дата звернення: 06.06.2022).
6. Рекомендації щодо дій у разі захоплення населеного пункту та/або державного органу чи безпосередньої загрози його захоплення Національного агенства з питань державної служби від 17.03.2022
7. URL: <https://nads.gov.ua/npas/rekomendaciyi-shchodo-dij-kerivnikiv-derzhavnoyi-sluzhbi-sluzhb-upravlinnya-personalom-ta-inshih-derzhavnih-sluzhbovciv-u-razi-zahoplennya-naselenogo-punktu-taabo-derzhavnogo-organu-chi-bezpo> (дата звернення: 06.06.2022).

ОРИСЯ ГРИЦКО,

магістр управління проєктами, головна медсестра КНП «1-а міська поліклініка м. Львова»

СОЛОМІЯ ПЕКАНЕЦЬ,

лікар-стоматолог терапевтичного відділення СМЦ ЛНМУ ім. Данила Галицького

ORUSJA HRYTSKO,

master of project management, head nurse in KNP «1st City Polyclinic of Lviv»

SOLOMIYA PEKANETS,

dentist of the therapeutic department of the SMC, Danylo Halytsky Lviv National Medical University

РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРНЕРСТВА В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

THE STATE ROLE IN THE DEVELOPMENT PPPS OF THE HEALTH CARE SPHERE

Public-Private Partnership (PPP) is expanding rapidly as an alternative for the provision services of the state health care. This paper analyses the role of the state PPP phenomena and focuses on relevance as regards health care area. Our practice corroborate a clear grows of healthcare services provided in recent years through PPP schemes in the Ukraine and in most other European countries as well. This practice confirm that cautionary risk factors and benefit potentials should be balanced against each other when state initiate a PPP strategy. The researches indicate that governments introduced PPP in the health care sphere for various reasons: to improve the value for money in public health service delivery projects, or because PPP had the potential of bringing private finance to health service delivery. At the time is still a lack of clarity about the definition of PPPs in the health care as well as the relationships between state and business, budgetary limits and access to private finance.

Keywords: health care, medical services, public-private partnership

Не зважаючи на значення ДПП для системи охорони здоров'я, тим не менше, в Україні юридичне закріплення партнерських відносин між державними органами та приватним сектором знаходиться на етапі розвитку і потребує з боку держави, яка регулює усі процеси розвитку ДПП в різних сферах національного господарства, у тому числі і у сфері охорони здоров'я, покращення.

Згідно з чинним законодавством з боку державного партнера може виступати:

- для об'єктів державної власності – це держава Україна в особі уповноваженого центрального або регіонального органу державної влади, в управлінні якого перебуває об'єкт угоди про ДПП;
- територіальна громада в особі відповідних органів місцевого самоврядування - для об'єктів комунальної власності.

Безпосередня участь медичного закладу у договірних відносинах ДПП залежить від організаційної форми, а саме:

- якщо медичний заклад є бюджетною установою, його участь у договорі ДПП не передбачається, так як не вона є власником майна, що виступає об'єктом договірних відносин і не являється суб'єктом цих відносин;
- автономні державні або комунальні медичні заклади, 100 відсотків статутного капіталу яких належить державі чи територіальній громаді, за рішенням відповідного державного органу можуть брати участь у договорі ДПП на стороні відповідного державного партнера.

За таких умов змінюється характер відносин між державою, як суб'єктом ДПП, і приватними медичними закладами, які формуються на підставі надання кожному з них відповідних компетенцій, що у подальшому відображається у регуляторній діяльності держави по відношенню до таких закладів. Можна стверджувати, що подібного типу відносини містять у собі певні елементи інноваційного характеру.

В той же час, це не означає, що інноваційний характер відносин у сфері охорони здоров'я та її розвиток можливий лише за наявності двох форм управління: державної та приватної. Процес встановлення між державою і приватним сектором такої форми відносин, як ДПП, вимагає інноваційних механізмів державного управління, перегляду змісту та форми реалізації функцій держави [3], яка виступає у ролі єдиного суб'єкта управління сферою охорони здоров'я.

Виступаючи суб'єктом у проектах ДПП, держава може передавати приватному партнеру в рамках ДПП окремі особливі функції, перелік яких багато в чому залежить від типу проекту ДПП. Це може бути, наприклад, передача приватному партнеру функцій з питань стратегічного планування; спеціалізованої медичної допомоги; медичної освіти; оснащення та сервісного обслуговування обладнання, надання медичних або діагностичних послуг; будівництва лікарень, їх технічного переоснащення тощо [4].

З метою стимулювання застосування проектів ДПП у сфері охорони здоров'я Кабінетом Міністрів України чи уповноваженим ним органом виконавчої влади або органами місцевого самоврядування залежно від права власності на об'єкт ДПП приймаються відповідні рішення щодо надання державної підтримки ДПП [2]. Згідно з чинним законодавством така підтримка може надаватися шляхом:

- 1) надання державними органами та місцевим самоврядуванням різних рівнів відповідних гарантій;
- 2) фінансування за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, передбачених для цих цілей загальнодержавними та місцевими програмами;
- 3) придбання державним партнером окремих товарів, робіт або послуг, які вироблені або надані приватним партнером за умовами укладеного в рамках ДПП договору;
- 4) постачання чи надання приватному партнеру, необхідних йому для виконання умов договору ДПП товарів, робіт або послуг;
- 5) застосування інших, передбачених законом форм [2].

У той же час, розуміючи, що Міністерство охорони здоров'я України є відповідальним за формування державної політики в галузі охорони здоров'я, питання впровадження державно-приватного партнерства потребує законодавчого вирішення на найвищому державному рівні. Аналізуючи проблеми, які постають на шляху широкого впровадження та залучення потенційних приватних партнерів до системи державно-приватного партнерства, яке інколи розглядається як антонім корупції і асоціюється з прозорістю процедур в системі охорони здоров'я [1], стає зрозумілим, що існуючі на даний час бар'єри в законодавстві вимагають обговорення в професійному середовищі, суспільстві, аналізу, вивчення та окреслення шляхів їх вирішення.

Викладене підкреслює провідну роль держави у процесах імплементації механізмів ДПП в сфері охорони здоров'я, так як саме державний апарат створює нормативно-правову базу для впровадження проектів на основі ДПП, регулює взаємодію між державним сектором і приватним, створює сприятливі умови для ведення бізнесу тощо.

Зокрема це стосується визначення умов передачі в концесію об'єктів охорони здоров'я; визначення закладів охорони здоров'я для реалізації на їх базі проектів із залучення коштів приватних партнерів на умовах ДПП; ініціації запровадження моделі ДПП на рівні територіальних громад; розробки структурно-логічної схеми розподілу ризиків між державним і приватним партнером в проектах ДПП.

Даючи відповідь на питання чи є застосування ДПП в сфері охорони здоров'я найважливішим фактором, який держава має враховувати в процесі реформування системи, слід відзначити, що ДПП, як форма співробітництва держави і приватного сектору не є однаковим рішенням для всіх рівнів. Проекти ДПП мають розроблятися з урахуванням місцевого контексту та узгоджуватися з державною і місцевою політикою охорони здоров'я та стратегією надання медичних послуг.

Список використаних джерел

1. Державно-приватне партнерство у сфері охорони здоров'я: перші кроки на шляху впровадження. URL: <https://www.apteka.ua/article/338502>
2. Закон України «Про державно-приватне партнерство» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 40, ст.524). URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>
3. Петрик С.М. Державно-приватне партнерство як інструмент трансформації форм реалізації функцій держави. DOI: 10.34132/pard2020.07.15
4. Трикоз І.В. Державно-приватне партнерство у сфері охорони здоров'я: Механізм взаємодії та реалізації інтересів суб'єктів та партнерів. DOI : 10.33783/1977-4167-2020-47-1-106-116

ЗМІСТ

ВІТАЛЬНІ СЛОВА	3
----------------------	---

Секція 1. ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ЯК ОСОБЛИВА СИСТЕМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

ВАЛЕНТИНА ГОШОВСЬКА. ПАРЛАМЕНТАРИЗМ ЯК ОСОБЛИВА СИСТЕМА ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ	11
ОЛЕКСАНДР БАТАТІН. ПЕРЕДУМОВИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ТРАНСПОРТНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ	13
ВАЛЕРІЯ ГОЛУБЬ. АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ	15
ВАЛЕНТИНА ГОШОВСЬКА, ЮРІЙ КІСЕЛЬ. ФОРМУВАННЯ ПРОЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ З ДОСВІДУ СЕЙМУ РЕСПУБЛІКИ ПОЛЬЩА	17
ВАЛЕНТИНА ГОШОВСЬКА, ЛЮДМИЛА ЛУКІНА. ПОЛІТИЧНИЙ ДИСКУРС ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ ПОЛІТИКИ	20
ОЛЕНА ДАВИДЕНКО. ПРІОРИТЕТИ ТА ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ ВЗАЄМОДІЇ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ТА ВИКОНАВЧИХ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	22
ЛІДІЯ ДАНИЛЕНКО, ОЛЬГА ГОРУЛЬКО. ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ	25
ЛІДІЯ ДАНИЛЕНКО, ІГОР НЕГУЛЕВСЬКИЙ. ПОЛІТИЧНЕ ЛІДЕРСТВО В УКРАЇНІ – ПЕРСПЕКТИВА ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ ДЕРЖАВИ.....	28
ІРИНА ДУДКО, В'ЯЧЕСЛАВ ПАШКОВСЬКИЙ. МІЖСЕКТОРНА ВЗАЄМОДІЯ ЯК МЕХАНІЗМ ЕФЕКТИВНОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ	30
НАДІЯ ЄРШОВА. ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ВІДНОСИН.....	33
ДМИТРО КАДЕНКО. РОЛЬ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В НАЛАГОДЖЕННІ ВЗАЄМОДІЇ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ	35
ВОЛОДИМИР КОЗАКОВ. РОЗВ'ЯЗАННЯ СУСПІЛЬНО-ЦІННІСНИХ КОНФЛІКТІВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ В УКРАЇНІ	38
АННА КОМІСАРЕНКО. СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УКРАЇНІ ЯК СПОСІБ ЗАХИСТУ НЕЗАХИЩЕНИХ ВЕРСТВ НАСЕЛЕННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ.....	40
РОМАН ЛИННИК. ЮРИДИЧНІ АСПЕКТИ ПРЕДСТАВНИЦТВА ТА САМОПРЕДСТАВНИЦТВА СУБ'ЄКТІВ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ У СУДАХ В УМОВАХ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ	42
ВІКТОРІЯ МУХА. РЕФЕРЕНДНА ДЕМОКРАТІЯ ЯК ПЕРСПЕКТИВА РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ	44
ОЛЬГА ОЛЕФІРЕНКО. РОЛЬ ІНСТИТУТУ УПОВНОВАЖЕНОГО ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ З ПРАВ ЛЮДИНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	46
ТЕТЯНА ПАРФЕНЮК. РОЛЬ ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В ПОДОЛАННІ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ У СФЕРІ ЕНЕРГЕТИКИ	49
ОЛЕКСАНДР ПУХКАЛ. МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ РОСІЙСЬКОМУ ВТОРГНЕННЮ В УКРАЇНУ.....	52
ІГОР РЕЙТЕРОВИЧ. МЕТАМОРФОЗИ ПРЕДСТАВНИЦЬКОГО ПРАВЛІННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	55
ОЛЕГ САМОЙЛЕНКО. МОЖЛИВІ ТЕХНОЛОГІЇ І МЕТОДИ ЛОБІЮВАННЯ В УКРАЇНІ	57
ОЛЬГА СКОБЕЛЬСЬКА. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ НА ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИЙ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВОЄННОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ	60

ОЛЕКСАНДРА ТЕРЕБУН. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ І ГРОМАДСЬКОСТІ ЩОДО ЗАХИСТУ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ	63
МИКОЛА ТОМЕНКО. ВИКЛИКИ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТАРИЗМУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	66
ЛЕШЕК ЧИХОБЛАЖІНСЬКИЙ. НАЦІОНАЛЬНИЙ ПАРЛАМЕНТАРИЗМ В КОНЦЕПТІ БАГАТОРІВНЕВОГО УПРАВЛІННЯ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ: ВИКЛИКИ І МОЖЛИВОСТІ.....	69
ІРИНА ЧУМАК. ПРОБЛЕМА ГОЛОДУ, ЩО МОЖЕ ВИНИКНУТИ В УКРАЇНІ НАЙБЛИЖЧИМ ЧАСОМ У ЗВ'ЯЗКУ З ПОВНОМАСШТАБНИМ ВТОРГНЕННЯМ РОСІЇ ТА ІННОВАЦІЙНІ СПОСОБИ ЇЇ ЗАПОБІГАННЯ.....	71
ЮЛІЯ ШЕСТАКОВА. УДОСКОНАЛЕННЯ ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ ЕТИКИ В УКРАЇНІ	73

Секція 2. УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

ОКСАНА БАБІНЕЦЬ. ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНИХ МІСТ В УМОВАХ УРБАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	75
ОЛЬГА БЕРДАНОВА. СТРАТЕГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ	77
ОЛЕНА БОБРОВСЬКА. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ КРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	79
ЄВГЕН БОВА. БЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	82
ВОЛОДИМИР БОДРОВ. ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА ТА ІНСТРУМЕНТАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ.....	84
ДМИТРО БОНДАРЕНКО. РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	87
ОЛЬГА БУГАЙ. МОЖЛИВОСТІ ТА ОБМЕЖЕННЯ АЛГОРИТМІЧНОГО ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ	90
ОКСАНА ВАШУЛЕНКО. ТЕРИТОРІАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД.....	93
ТАРАС ВИШИНСЬКИЙ. ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СМАРТМІСТ В УКРАЇНІ.....	96
АНДРІЙ ВОРОБІЙОВ. ЗДОРОВ'Я ДИТЯЧОГО НАСЕЛЕННЯ – ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ.....	99
НАТАЛІЯ ГАЛЯС. АЛГОРИТМ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ ЗНАННЯМИ	101
ІГОР ГОЦУЛ. СПОРТ ЯК МЕХАНІЗМ РОЗШИРЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА.....	103
ВІКТОР ГРАДІВСЬКИЙ. УПРАВЛІННЯ ГУМАНІТАРНИМ РОЗВИТКОМ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	105
НАТАЛІЯ ГРИНЧУК. БІЗНЕС ТА ЙОГО БЕЗПЕКА: ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ АСПЕКТ.....	107
ВІКТОРІЯ ГУРА. ВАЖЛИВІСТЬ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ ВІЙНИ	110
ІВАН ДАГАСЬВ. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ПАРЛАМЕНТУ ПІД ЧАС ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	113
АНДРІЙ ДЕРКАЧ. ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ.....	115
ТЕТЯНА ДЕРУН. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ТА ЧЛЕНІВ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ У ПРОЦЕСІ ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД.....	117
ЮРІЙ ДЕХТЯРЕНКО. ПІДСИЛЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	120
ІРИНА ДИННИК. ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ У СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ.....	122

ІННА ДЬОМІНА. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ОСВІТНЬОЇ МЕРЕЖІ В ГРОМАДАХ ЧЕРЕЗ ПУБЛІЧНО-ПРИВАТНЕ ПАРТНЕРСТВО.....	124
СВІТЛАНА ДЯЧЕНКО. ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ ОСНОВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В ПРОЦЕСІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	126
ЯРОСЛАВ ЖАЛІЛО. СМАРТМІСТА ТА ГРОМАДИ В КОНТЕКСТІ ЗМІЦНЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ	129
ДМИТРО ЖЕЛІЗНОВ. ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ КРАЇН ПІСЛЯ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТІВ: СВІТОВИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ.....	131
КАТЕРИНА КАЛАШНИК. ОСНОВНІ СТАНДАРТИ У ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ ТА ДЕРЖАВНОМУ АДМІНІСТРУВАННІ. ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ПРИЙНЯТТЯ ЕФЕКТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ РІШЕНЬ	133
ОЛЕКСАНДР КАПІТОНЕНКО. ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ НА ЗАСАДАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	135
ОКСАНА КІФОРЕНКО. ЕКСПОРТ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ У РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ	137
ОЛЬГА КЛИМЕНКО. СТРАТЕГІЧНІ УПРАВЛІНСЬКІ РІШЕННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ	139
ІГОР КОЗЮРА. ВИКЛИКИ І ПЕРЕВАГИ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ З МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ І МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: РЕГІОНАЛЬНО-ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИЙ АСПЕКТ	141
МАРИНА КОНДРАТЕНКО. НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАДАХ В УМОВАХ ВОЄННИХ РЕАЛІЙ	143
НАТАЛІЯ ОЛІЙНИК, МИХАЙЛО КОХАНІЙ. РЕТРОСПЕКТИВА НОРМАТИВНО-ПРАВОВОЇ БАЗИ ФОРМУВАННЯ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УКРАЇНІ	145
ВАСИЛЬ КУПРІЙЧУК, МАРИНА ТУР. ПОВНОВАЖЕННЯ МІСЦЕВИХ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ЇХ ДІЯЛЬНІСТЬ У СФЕРІ ОХОРОНИ ТА ЗБЕРЕЖЕННЯ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ	147
ОЛЕКСІЙ РАДЧЕНКО. УПРАВЛІННЯ ПОТЕНЦІАЛОМ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД	149
АНАТОЛІЙ РАЧИНСЬКИЙ. ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ДО АКТИВІЗАЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ	152
СЕРГІЙ СИРОВЕЦЬ. РОЛЬ ТУРИЗМУ В УПРАВЛІННІ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ ГРОМАД.....	154
ОЛЕКСАНДР СЛОБОЖАН. МУНІЦИПАЛЬНА СЛУЖБА: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ ВІЙНИ	156
ТЕТЯНА СЛЮЗ. КУЛЬТУРНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ..	159
ІВАН СЛЮСАРЕВ. УПРАВЛІННЯ КОНФЛІКТАМИ В СИСТЕМІ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ВИКЛИКІВ.....	161
ГАННА СТАРИКОВА. ПРОБЛЕМИ ТА ПОТЕНЦІАЛ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ СТАЛИМ РОЗВИТКОМ РЕГІОНУ	163
РОМАН ТКАЧУК. ЗАРУБІЖНІ ПРАКТИКИ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМОЮ МУНІЦИПАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ВЕЛИКОГО МІСТА	165
ОЛЕГ ФЕСОВЕЦЬ. РОЗБУДОВА В УКРАЇНІ ЗАЛІЗНИЧНОЇ КОЛІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СТАНДАРТУ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ	167
ЯРОСЛАВ ЧЕПУРКО. НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ КОНСУЛЬТАТИВНО-ДОРАДЧИХ ОРГАНІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ	170
ІРИНА ЧИКАРЕНКО, ТЕТЯНА МАМАТОВА, ОЛЕКСІЙ ЧИКАРЕНКО. УПРАВЛІННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИМ РОЗВИТКОМ В УМОВАХ ЦИФРОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: СТРАТЕГІЧНИЙ, ПРОЄКТНИЙ ТА МЕДІЙНИЙ АСПЕКТИ	172
ВЛАДИСЛАВА ЮЗЕФОВИЧ. МІСТОБУДІВНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	175

Секція 3. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

ТЕТЯНА АКСЬОНОВА. ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ	177
ОЛЕНА БУЛАТОВА. РЕГУЛЯТОРНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ПРОЯВ ТЕХНОЛОГІЧНОГО СУПЕРНИЦТВА.....	179
МИХАЙЛО ГРОД. МЕХАНІЗМ ФІНАНСУВАННЯ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ З ПОЗИЦІЙ КОНЦЕПТУ СТАЛОСТІ ТА ТЕОРІЙ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ	181
ЮРІЙ ДАНИК, ВІТАЛІЙ АНДРЕЙЧУК. МЕТОДИКА ОЦІНЮВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ ТА КІБЕРДІЯМИ У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО СПРОТИВУ	184
В'ЯЧЕСЛАВ ДІДКІВСЬКИЙ. РЕФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ ПРИНЦИПІВ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ КОМЕРЦІЙНОГО АВТОМОБІЛЬНОГО ТРАНСПОРТУ ЯК ЕЛЕМЕНТ СВРОІНТЕГРАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ	186
ОКСАНА ЖІЛЯЄВА. ПРИНЦИПИ, ФОРМИ ТА МЕТОДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	188
СВІТЛАНА ЗАВГОРОДНЯ. СОЦІАЛЬНЕ ЯВИЩЕ «ЕНЕРГЕТИЧНА БІДНІСТЬ» В РАМКАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ПОСТАНОВКА ПИТАНЬ.....	191
ЮРІЙ ЗАСКОКА. ЗАХИСТ ОБ'ЄКТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ УКРАЇНИ ВІД КІБЕРАТАК РФ	193
ОКСАНА ІВАЩЕНКО. ОФІЦІЙНА ДОПОМОГА РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА СТАЛОГО РОЗВИТКУ	195
ДЖОН М. КАЛЛАХАН. НАЗАД У МАЙБУТНЄ? КОРОТКИЙ ПОГЛЯД НА КОАЛІЦІЙНЕ ЛІДЕРСТВО США У ВІДПОВІДІ НА ВТОРГЕННЯ РОСІЇ В УКРАЇНУ 2022 РОКУ	197
ВОЛОДИМИР КАНАРСЬКИЙ. ПРИОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ПРОТИДІЇ ГУМАНІТАРНОЇ ЕКСПАНСІЇ РФ ПРОТИ УКРАЇНИ	199
МАРІЯ КАРМАЗІНА. ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ У КОНТЕКСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ (ПЕРІОД ПІСЛЯ 24 ЛЮТОГО 2022 РОКУ)	202
НАТАЛІЯ КЛИМЕНКО. ВПЛИВ РОСІЙСЬКОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ	204
НАТАЛІЯ КРАЩЕНКО. ПРИЙНЯТТЯ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ В КРИЗОВИХ УМОВАХ	206
СЕРГІЙ ЛЕГКИЙ. ВАЖЛИВІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ ВІЙНИ	209
ОЛЕНА ЛЮБИЧЕНКО. МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА ТА ЗМІНА СВІТОВОГО ПОРЯДКУ ПІСЛЯ ВІЙНИ В УКРАЇНІ: МІЛІТАРИЗМ VS МУЛЬТИЛАТЕРАЛІЗМ	211
НАТАЛІЯ ЛЯЩЕНКО. РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ	213
БОГДАН МАЛЕНКО. ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	215
ВІТАЛІЙ МАЛІМОН. СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ВИМІР ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ	218
ТЕТЯНА МАРЕНА. АСИМЕТРІЇ РЕГУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ З ПОЗИЦІЙ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ	220
НАТАЛІЯ МАРТИНЕНКО. ПРОТИДІЯ РОСІЙСЬКИМ КЛЕПТОКРАТАМ	223
РЕНА МАРУТЯН. КРИТИЧНА КУЛЬТУРНА ІНФРАСТРУКТУРА УКРАЇНИ: ПРАВОВА ІНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ	225
АЛІНА МЕДВЕДЬ. ДОСТУП ДО ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ В НАДЗВИЧАЙНИХ УМОВАХ	228
СЕРГІЙ МЕЛЬНИК. НАЦІОНАЛЬНА СТІЙКІСТЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ В ГІБРИДНІЙ ВІЙНІ	230

ВЛАДИСЛАВ ОЛЕКСАНДРОВ. ЄВРОПЕЙСЬКА ТА ЄВРОАТЛАНТИЧНА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЗАПОРУКА НАЦІОНАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ УКРАЇНИ.....	233
ТЕТЯНА ПАВЛЕНКО. ЩОДО ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ.....	235
ОКСАНА ПАРХОМЕНКО-КУЦЕВІЛ. ІНФОРМАЦІЙНІ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ: ВИКЛИКИ ТА НЕБЕЗПЕКИ	238
АЛІНА ПЛОТНІКОВА. ЩОДО ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО КРИМІНАЛЬНУ ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ.....	241
ЮЛІЯ ПОПОВА. МІЖНАРОДНА ФІНАНСОВА ДОПОМОГА УКРАЇНИ У ПЕРІОД ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ	243
ВІРА ПОРЄВА. ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ УРЯДУВАННЯ НА ПРИКЛАДІ ВЛАСНОГО ПРОЄКТУ З ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБОРУ ДОКАЗІВ ВІЙСЬКОВИХ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ДОВКІЛЛЯ НА ТЕРИТОРІЇ ОКРЕМИХ НАЦІОНАЛЬНИХ ПРИРОДНИХ ПАРКІВ ЗАПОРІЗЬКОЇ ТА ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТЕЙ	245
РОДІОН ПРИШВА. ГЕОПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ В СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКОМУ РЕГІОНІ	247
НАТАЛІЯ РЕЗНІКОВА. ПРОМИСЛОВІ ЕКОСИСТЕМИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	249
НАТАЛІЯ РИНГАЧ. СПРИЧИНЕНІ ВІЙНОЮ ЗМІНИ САНІТАРНО-ЕПІДЕМІЧНОГО СТАНОВИЩА: ЗАГРОЗА НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	251
СВІТЛАНА СВІРКО, ТЕТЯНА БАРАНОВСЬКА. ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ БЮДЖЕТНОЮ БЕЗПЕКОЮ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ	254
ОЛЕКСАНДР СУХОДОЛЯ. ЕНЕРГЕТИЧНА ЗБРОЯ У ГЕОПОЛІТИЧНІЙ СТРАТЕГІЇ РОСІЇ: ІДЕЯ, РЕАЛІЗАЦІЯ, НАСЛІДКИ	257
ЛЕОНІД ЧУПРІЙ. НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ ІДЕНТИЧНОСТІ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ЗОВНІШНІХ ВИКЛИКІВ	262
Секція 4. ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ТРАНСФОРМАЦІЯ ДЕРЖАВИ	264
ІРИНА АЛЕКСЄЄНКО. ФОРМАТ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	264
ВАЛЕНТИНА АНТОНЮК. ВТРАТА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ВНАСЛІДОК ВІЙНИ – ЗАГРОЗА ПОВОЄННІЙ МОДЕРНІЗАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	267
ЯНА БАЛІНСЬКА. ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ.....	269
ОЛЕСЯ БЕВЗ. SOFT LAW (М'ЯКЕ ПРАВО) В АСПЕКТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД 1950 РОКУ	272
МИРОСЛАВ БОВТЮХ. ДО ПИТАННЯ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ПРОЄКТУВАННЯ РЕФОРМ.....	274
АРІНА БОНІСЛАВСЬКА. ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЯК СТИМУЛ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	276
ГРИГОРІЙ БОРЩ. УПРАВЛІННЯ ЦИФРОВОЮ ТРАНСФОРМАЦІЄЮ ПУБЛІЧНИХ ПОСЛУГ	278
АЛІНА БУЛАНОВА. ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ КОМІТЕТОМ ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ.....	280
МИКОЛА ГАБІНЕТ. СТРАТЕГІЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ У ПУБЛІЧНОМУ УПРАВЛІННІ: КЛЮЧОВІ ВЕКТОРИ ЗМІН	282
МАРИНА ДЕДУРА. ДО ПИТАННЯ ПРО ЦИФРОВУ ТРАНСФОРМАЦІЮ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ УКРАЇНИ.....	284

МИХАЙЛО ДЯДЕНКО. УДОСКОНАЛЕННЯ МЕХАНІЗМІВ СПІВПРАЦІ ОРГАНІВ ВЛАДИ З ІНСТИТУТАМИ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК УСПІШНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВИ.....	286
ДАНИЛО ІЛЮШЕНКО. РИЗИКИ ПРАКТИЧНОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ СЕРВІСНОЇ МОДЕЛІ ДЕРЖАВИ	288
ІРИНА КІЯНКА. ПОЛІТИЧНИЙ ПОПУЛІЗМ І БЕЗПЕКОВІ ВИКЛИКИ В УКРАЇНІ	290
ДАР'Я КЛЕПКА. ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ГАЛУЗІ КРИМІНАЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА.....	292
АНДРІЙ КЛОЧКО. РОЛЬ ПОЛІТИКО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ЕЛІТИ У ПРОЦЕСАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ	294
МАРІЯ КОВАЛЬСЬКА. ПРО УПРАВЛІНСЬКІ ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ	296
АНЖЕЛІКА КРУСЯН. ТРАНСФОРМАЦІЯ УКРАЇНИ В ЦИФРОВУ ДЕРЖАВУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ГЛОБАЛЬНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ПРАВОВИЙ ВИМІР	298
МАРИНА КУТЕПОВА. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ДЕВОЛЮЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ВЕЛИКОБРИТАНІЇ	300
ОЛЕКСАНДР МИСИШИН. ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ ЯК ГЛОБАЛЬНИЙ ВИКЛИК СЬОГОДЕННЯ	302
ЕВЕЛІНА ОВЧАРУК. МЕХАНІЗМИ ВЗАЄМОДІЇ ПУБЛІЧНОЇ ВЛАДИ, БІЗНЕСУ ТА ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ДЕРЖАВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ.....	305
ІННА ПРИЛЕПО. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЗАКОНІВ, ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ ТА ПРИНЦИПІВ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	307
СВІТЛАНА СВІРКО, ВІТАЛІЙ КУЧМЕНКО. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В СИСТЕМІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ: РЕАЛІЇ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	309
ОЛЕКСАНДР СЕМИКРАС. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ БІХЕВІОРИСТСЬКОГО ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ.....	312
ПОЛІНА СИДОРОВА. ВИЗНАЧЕННЯ НАЙЕФЕКТИВНІШОГО СПІВВІДНОШЕННЯ АВТОРИТАРНОГО ТА ДЕМОКРАТИЧНОГО СТИЛЮ У КОНТЕКСТІ ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ	314
ОЛЕНА СТЕПАНЕНКО. АЛЬТЕРНАТИВНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ ПУБЛІЧНО-ПРАВОВИХ СПОРІВ ЯК ЕТАП ГЛОБАЛЬНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВИ.....	316
ДАР'Я СУХАЦЬКА. НАЦІОНАЛЬНИЙ НАРАТИВ ЯК ІНСТРУМЕНТ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ	318
ДМИТРО ТКАЧУК. РОЛЬ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ЕТНОПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ	320
ЯНА ФЕНЮК. ПОДАТКОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЯК БАЗОВА СКЛАДОВА ФІСКАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ.....	322
ОКСАНА ШИМКО. ВЗАЄМОДІЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА ДЕРЖАВИ У СФЕРІ ОСВІТИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН.....	325

Секція 5. НОВА ПУБЛІЧНА СЛУЖБА В КОНТЕКСТІ

СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ.....	328
СЕРГІЙ АНДРЕЄВ. КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ ЗМІСТУ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	328
ОЛЬГА АНТОНОВА, СОФІЯ ІСАХАНЯН. ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ПРОТИ РЕФОРМ З НАЙМУ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ.....	330
ТЕТЯНА БЕВЗ. ІНСТРУМЕНТИ ОПТИМІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВЛАДИ В УМОВАХ ВІЙНИ	333
ВІКТОРІЯ БЕВЗЮК. Е-УПРАВЛІННЯ ЯК НОВА ТЕНДЕНЦІЯ У ПРОЦЕСІ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ...	336
ОКСАНА БУСЛЯ. ЗАГАЛЬНІ УМОВИ ТА ОБМЕЖЕННЯ ВСТУПУ НА ДЕРЖАВНУ СЛУЖБУ В УКРАЇНІ	338
ІРИНА ВАРАВА. ФЕНОМЕН ПРАВОСВІДОМОСТІ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ РОЛЬ У МЕХАНІЗМІ ПРАВОВОГО ВПЛИВУ РІЗНИХ ПРАВОВИХ СИСТЕМ	340

ТЕТЯНА ВАСИЛЕВСЬКА. ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ В КОНТЕКСТІ ВИКЛИКІВ ВІЙНИ.....	342
ЛЮДМИЛА ВОЙНАРОВСЬКА. ТРАНСФОРМАЦІЯ СУЧАСНОЇ МОДЕЛІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ: МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ ВИМІР	344
КОСТЯНТИН ГАНДЗЮК. НОВА ПУБЛІЧНА СЛУЖБА: ДОСВІД НЬЮ-ЙОРКА ІЗ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН	346
ЛІЛІЯ ГОНЮКОВА, ВІКТОРІЯ СИЧОВА. ГЕНДЕРНИЙ БАЛАНС ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ: ІНСТРУМЕНТИ РОЗВИТКУ	348
МИКОЛА ГОРБАТЮК. ВІЙНА І ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЯ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ В НОВИХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ УМОВАХ	351
СВІТЛАНА ГОРЬЄВА. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ У СФЕРІ ВИКОРИСТАННЯ ЯДЕРНОЇ ЕНЕРГІЇ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ	354
КАТЕРИНА ДОБРОВОЛЬСЬКА. СУТНІСТЬ ОХОРОНИ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ	356
ІОН ДУЛЬСЬКИЙ. ЛОЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	358
СІЛЬВІЯ ДУЛЬСЬКИЙ. ЕКОНОМІЧНА ДИПЛОМАТІЯ – ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ДЛЯ ПРОСУВАННЯ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ТА ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ	360
ОЛЕНА ЄВМЄШКІНА. ВПЛИВ СУЧАСНИХ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ НА РОЗВИТОК ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ.....	363
АНЖЕЛА ЗЕЛЕНСЬКА. НЕОБХІДНІСТЬ ЗМІНИ ОРГАНІЗАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ	365
ГАБРИЄЛА КІРІЯК. УЧАСТЬ ГРОМАДЯН – УМОВА ПАРТИЦИПАТИВНОЇ ДЕМОКРАТІЇ	367
ІЛОНА КЛИМЕНКО. ЦИФРОВА ДЕРЖАВА: ЗАГРОЗИ ВОЄННОГО ЧАСУ В УКРАЇНІ.....	370
ОКСАНА КОГУТ. ПУБЛІЧНА СЛУЖБА: ВІД НЕЗАЛЕЖНОСТІ УКРАЇНИ ДО ЦИФРОВІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ.....	372
ТЕТЯНА КОЗАЧЕНКО. ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ	374
НАТАЛІЯ КОРЧАК. ПРОТИДІЯ КОРУПЦІЇ У ПУБЛІЧНІЙ СФЕРІ ЯК СКЛАДНИК ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ: НАПРЯМИ ПРОТИДІЇ ТА СИСТЕМА АНТИКОРУПЦІЙНИХ ОРГАНІВ	376
ТЕТЯНА КУМЕДА. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КУЛЬТУРИ УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ.....	379
НАТАЛІЯ ЛАРИНА, ДМИТРО СНИЖКО. КОМАНДНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ПЕРСОНАЛОМ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ	381
НАТАЛІЯ ЛАРИНА, ІГОР ЯШУТІН. СУЧАСНІ МЕХАНІЗМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАВСЬКОЇ ДИСЦИПЛІНИ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ В УМОВАХ ВІЙНИ	384
ТАМАРА ЛОЗИНСЬКА. ВІЙНА І МОЖЛИВОСТІ САМОВРЯДУВАННЯ	387
НАТАЛІЯ МАХІНЧУК. НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В СИСТЕМІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ COVID-19.....	391
ВЯЧЕСЛАВ НАГОРНИЙ. КОНЦЕПЦІЯ РОЗВИТКУ НАПРЯМІВ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ	393
НАТАЛІЯ ОБУШНА, ЮЛІЯ КОВАЛЬЧУК. СТРАТЕГІЧНІ ВЕКТОРИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО АУДИТУ В УКРАЇНІ	396
ВАСИЛЬ ОРИЩУК. МУЗЕЙНА ПОЛІТИКА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	398
ГАННА ПЕТРОВА. КУЛЬТУРА УПРАВЛІННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО КОНФЛІКТУ	402
ОЛЬГА ПЕТРОС. РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОГО ЛІДЕРСТВА ДЛЯ ПОСИЛЕННЯ СПРОМОЖНОСТІ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ....	404
ІГОР ПЕЧЕНКІН. ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В СУЧАСНИХ УМОВАХ.....	407
ТЕТЯНА ПІТЯКОВА. ОРГАНІЗАЦІЙНА КУЛЬТУРА: ЦІННІСНІ ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	409

АНЖЕЛА ПОПОВИЧ. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ЕФЕКТИВНІСТЮ НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА	411
ЮЛАНА РАК. КРИТЕРІЇ МЕДІАБЕЛЬНОСТІ КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЙ	414
ОКСАНА РОМАНЮК. АНАЛІЗ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ БАР'ЄРІВ НА ШЛЯХУ РОЗВИТКУ ГЕНДЕРНОГО ЛІДЕРСТВА В ОРГАНАХ ВЛАДИ	416
ДМИТРО РУБАН. МЕХАНІЗМИ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН ДО ПРОЦЕСІВ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ОРГАНАМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УМОВАХ ВВЕДЕННЯ РЕЖИМУ «ВОЄННОГО СТАНУ»	419
АНАСТАСІЯ САЙФЕРС. АНАЛІЗ СУСПІЛЬНИХ ОЦІНОК ЗАДОВОЛЕНОСТІ СИСТЕМОЮ ОСВІТИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МОНІТОРИНГУ ОСВІТНІХ ПОТРЕБ НАСЕЛЕННЯ	421
СЕРГІЙ СЕЛІВАНОВ, АСЯ КАШЛАКОВА. ІННОВАЦІЙНІ ІНСТРУМЕНТИ В СИСТЕМІ БЕЗПЕРЕРВНОГО ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ДЕРЖАВНОГО СЛУЖБОВЦЯ.....	424
ЛЕСЯ СИЧ. ДО ПИТАННЯ ПРО МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ УКРАЇНИ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ, ПОВ'ЯЗАНОЇ З ТРАНСПЛАНТАЦІЄЮ	426
ЮЛІЯ СІРЕНКО. ЦИФРОВІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК НОВА МОЖЛИВІСТЬ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ	428
НАТАЛІЯ СОРОКІНА. ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИХ ОСНОВ ПУБЛІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	431
АЛЬОНА СТУДЕНЕЦЬКА. ПРАВОВИЙ СТАТУС КОМІСІЇ З ПИТАНЬ ВИЩОГО КОРПУСУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ	433
ОЛЬГА СУРНІНА-ДАЛЕКОРЕЙ. ВИТОКИ ТА СУТЬ ПОНЯТТЯ «СТРАТЕГІЧНІ КОМУНІКАЦІЇ» У СФЕРІ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ	437
АННА ТАРГОНІЙ. ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ДОВІРИ НАСЕЛЕННЯ ДО ПОЛІЦІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ КОУЧИНГУ	439
ТАТЬЯНА ТОФАН, ЛЮБОВЬ ПРОДАН-ШЕСТАКОВА. ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕТИНУ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАМКИ КВАЛІФІКАЦІЙ НА РИНОК ПРАЦІ.....	441
ВАЛЕРІЯ ЦУБЕНКО. МЕРИТОКРАТІЯ ЯК НОВІТНЯ ОПЦІЯ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ ДИПЛОМАТИЧНОЇ СЛУЖБИ	443
СТАНІСЛАВ ШУЛІМОВ. ВПЛИВ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ТА АНАЛІТИЧНИХ ЦЕНТРІВ НА РЕФОРМИ В УКРАЇНІ	445
ЗЛАТА ШУТОВСЬКА. СОЦІОКУЛЬТУРНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	447
ОРИСЯ ГРИЦКО, СОЛОМІЯ ПЕКАНЕЦЬ. РОЛЬ ДЕРЖАВИ В РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРНЕРСТВА В СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я	449

CONTENT

CONGRATULATORY WORDS	3
Section 1. PARLIAMENTARISM AS A SPECIAL SYSTEM OF PUBLIC ADMINISTRATION	11
<i>VALENTYNA GOSHOVSKA</i> . PARLIAMENTARISM AS A SPECIAL SYSTEM OF PUBLIC GOVERNANCE IN THE CONTEXT OF CURRENT GLOBALIZATION CHALLENGES	11
<i>OLEKSANDR BATATIN</i> . PREREQUISITES AND FEATURES OF FORMATION OF MECHANISMS OF PUBLIC MANAGEMENT OF TRANSPORT INFRASTRUCTURE DEVELOPMENT	13
<i>VALERIHA GOLUB</i> . AXIOLOGICAL VISION OF THE FORMATION OF SOCIALLY-POLITICAL VIABILITY OF THE CURRENT POLITICAL- ADMINISTRATIVE ELITE.....	15
<i>VALENTYNA GOSHOVSKA, YURII KISIEL</i> . FORMATION OF PRO-EUROPEAN COALITION FROM THE EXPERIENCE OF THE SEIM OF THE REPUBLIC OF POLAND.....	17
<i>VALENTYNA GOSHOVSKA, LUDMILA LUKINA</i> . POLITICAL DISCOURSE AS A PHENOMENON OF MODERN POLITICS	20
<i>OLENA DAVYDENKO</i> . PRIORITIES AND WAYS OF REALIZATION OF INTERACTION OF REPRESENTATIVE AND EXECUTIVE BODIES OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN MARTIAL LAW CONDITIONS.....	22
<i>LYDIA DANYLENKO, OLGA GORULKO</i> . PRIORITY DIRECTIONS OF DEVELOPMENT OF GENDER-ORIENTED PARLIAMENTARY ACTIVITY IN UKRAINE.....	25
<i>LYDIA DANYLENKO, IGOR NEGULEVSKY</i> . POLITICAL LEADERSHIP IN UKRAINE – PROSPECTS FOR THE POST-WAR REVIVAL OF THE STATE.....	28
<i>IRYNA DUDKO, VIACHESLAV PASHKOVSKYI</i> . WITHIN-SECTOR INTERACTION AS A MECHANISM OF EFFECTIVE PUBLIC ADMINISTRATION: FROM THEORY TO PRACTICAL REALIZATION	30
<i>NADIYA YERSHOVA</i> . LEGISLATIVE SUPPORT OF INFORMATION AND COMMUNICATION RELATIONS	33
<i>DMYTRO KADENKO</i> . THE ROLE OF THE VERKHOVNA RADA OF UKRAINE IN ESTABLISHING COOPERATION BETWEEN CIVIL SOCIETY AND THE STATE.....	35
<i>VOLODYMYR KOZAKOV</i> . RESOLUTION OF SOCIAL AND VALUE CONFLICTS IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION CHALLENGES IN UKRAINE	38
<i>ANNA KOMISARENKO</i> . SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE AS A WAY OF PROTECTING UNPROTECTED LAYERS OF THE POPULATION DURING THE WAR	40
<i>ROMAN LYNNYK</i> . LEGAL ASPECTS OF REPRESENTATION AND SELF-REPRESENTATION OF THE UKRAINIAN PUBLIC AUTHORITY SUBJECTS IN THE COURTS UNDER CONDITIONS OF MARTIAL LAW MODE	42
<i>VIKTORIYA MUKHA</i> . REFERENDUM DEMOCRACY AS A PERSPECTIVE OF STATE DEVELOPMENT	44
<i>OLHA OLEFIRENKO</i> . THE ROLE OF THE INSTITUTE OF UKRAINIAN PARLIAMENT COMMISSIONER FOR HUMAN RIGHTS AT THE CURRENT STAGE	46
<i>TETIANA PARFENIUK</i> . THE ROLE OF PARLIAMENTARISM IN OVERCOMING MODERN GLOBALIZATION CHALLENGES IN THE FIELD OF ENERGY	49
<i>OLEKSANDR PUKHKAL</i> . MOTIVATIONAL AND VALUE PRINCIPLES OF COUNTERING OF THE UKRAINIAN PEOPLE TO THE RUSSIAN INVASION IN UKRAINE	52
<i>IHOR REITEROVYCH</i> . METAMORPHOS OF REPRESENTATIVE BOARD AT THE CURRENT STAGE OF GLOBALIZATION	55
<i>OLEH SAMOILENKO</i> . POSSIBLE TECHNOLOGIES AND METHODS OF LOBBYING IN UKRAINE.....	57
<i>OLGA SKOBELSKA</i> . PECULIARITIES OF THE ORGANIZATION OF STATE AUTHORITY IN THE TEMPORARILY OCCUPIED TERRITORY DURING THE MILITARY AGGRESSION OF THE RUSSIAN FEDERATION	60

OLEKSANDRA TEREKUN. PECULIARITIES OF INTERACTION OF PUBLIC AUTHORITIES WITH CIVIL SOCIETY ON THE PROTECTION OF HUMAN RIGHTS IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR	63
MYKOLA TOMENKO. CHALLENGES AND TASKS FOR THE UKRAINIAN PARLIAMENTARISM UNDER MARTIAL LAW	66
LESZEK CICHOBŁAZIŃSKI. NATIONAL PARLIAMENTARISM IN THE CONCEPT OF MULTI-LEVEL GOVERNANCE IN THE EUROPEAN UNION: CHALLENGES AND OPPORTUNITIES	69
IRYNA CHUMAK. THE PROBLEM OF HUNGER THAT MAY OCCUR IN UKRAINE IN THE COMING SOON DUE TO RUSSIA'S FULL-SCALE INVASION AND INNOVATIVE METHODS	71
YULIIA SHESTAKOVA. IMPROVING PARLIAMENTARY ETHICS IN UKRAINE	73

Section 2. TERRITORIAL DEVELOPMENT MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF GLOBAL TRANSFORMATIONS.....

OKSANA BABINETS. PROBLEMS AND PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF GLOBAL CITIES IN THE CONDITIONS OF URBANIZATION PROCESSES	75
OLHA BERDANOVA. STRATEGIC APPROACH TO THE TERRITORIAL COMMUNITIES RESTORATION IN UKRAINE	77
OLENA BOBROVSKA. STRATEGIC MANAGEMENT OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE COUNTRY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION	79
YEVHEN BOVA. BUDGET RELATIONS IN MARTIAL LAW IN UKRAINE	82
VOLODYMYR BODROV. INDUSTRIAL POLICY AND INSTRUMENTARY SUPPORT FOR ITS IMPLEMENTATION IN UKRAINE	84
DMYTRO BONDARENKO. DEVELOPMENT OF PUBLIC ADMINISTRATION PROCESSES IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES	87
OLHA BUHAI. POSSIBILITIES AND LIMITATIONS OF ALGORITHMIC DECISION MAKING IN PUBLIC ADMINISTRATIONS.....	90
OKSANA VASHULENKO. TERRITORIAL GOVERNANCE DURING THE WAR AND POST-WAR PERIOD.....	93
TARAS VYSHYNSKYI. PROBLEMS AND PERSPECTIVES FOR THE DEVELOPMENT OF SMART CITIES IN UKRAINE	96
ANDRIY VOROBIOV. CHILDREN'S HEALTH – PRIORITY OF PUBLIC POLICY	99
NATALIIA HALIAS. ALGORITHM OF DIGITAL TRANSFORMATION AT THE LOCAL LEVEL IN THE CONTEXT OF KNOWLEDGE MANAGEMENT	101
IHOR HOTSUL. SPORT AS A MECHANISM FOR EXPANSION OF INTERNATIONAL HUMANITARIAN COOPERATION	103
VIKTOR GRADIVSKYY. MANAGEMENT OF HUMANITARIAN DEVELOPMENT AT THE REGIONAL LEVEL IN THE CONDITIONS OF GLOBAL TRANSFORMATIONS	105
NATALIIA GRYNCHUK. BUSINESS AND ITS SECURITY: TERRITORIAL ASPECT	107
VIKTORIYA GURA. THE IMPORTANCE OF THE DEVELOPMENT OF SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE DURING AND AFTER THE WAR	110
IVAN DAHAIEV. CURRENT CHALLENGES AND PROSPECTS OF THE FUNCTIONING OF THE UKRAINIAN PARLIAMENT DURING THE MARITIME	113
ANDRII DERKACH. LEGAL BASIS OF PUBLIC POLICY EVALUATION AT THE REGIONAL LEVEL... ..	115
TETYANA DERUN. INTERACTION OF LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES AND MEMBERS OF THE TERRITORIAL COMMUNITY IN THE PROCESS OF PLANNING THE DEVELOPMENT OF TERRITORIAL COMMUNITIES.....	117
YURII DEKHTIARENKO. ENHANCING THE EFFICIENCY OF LAND RESOURCES MANAGEMENT IN TERRITORIAL COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF GLOBAL TRANSFORMATIONS.....	120

IRYNA DYNNYK. DIGITAL TOOLS IN THE SYSTEM OF LOCAL GOVERNMENT.....	122
INNA DOMINA. FORMATION OF AN EFFECTIVE EDUCATIONAL NETWORK IN COMMUNITIES THROUGH PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP.....	124
SVITLANA DIACHENKO. STRENGTHENING THE FINANCIAL BASIS OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN THE PROCESS OF POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE'S ECONOMY	126
YAROSLAV ZHALILO. «SMART» CITIES AND COMMUNITIES IN THE CONTEXT OF STRENGTHENING CAPACITY OF LOCAL GOVERNANCE.....	129
DMYTRO ZHELIEZNOV. RECONSTRUCTION OF TERRITORIES OF COUNTRIES AFTER ARMED CONFLICTS: WORLD EXPERIENCE FOR UKRAINE.....	131
KATERYNA KALASHNYK. BASIC STANDARDS IN GOVERNMENT MANAGEMENT AND PUBLIC ADMINISTRATION. ITS IMPORTANCE FOR EFFECTIVE ORGANISATIONAL DECISION-MAKING	133
OLEKSANDR KAPITONENKO. RESTORATION OF THE TERRITORIES OF UKRAINE ON THE BASIS OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT	135
OKSANA KIFORENKO. AGRICULTURAL PRODUCTS EXPORTS IN THE RURAL AREAS DEVELOPMENT.....	137
OLHA KLYMENKO. STRATEGIC MANAGEMENT DECISIONS IN THE CONTEXT OF GLOBAL CHALLENGES	139
IHOR KOZIURA. CHALLENGES AND ADVANTAGES OF EDUCATIONAL PROGRAMS ON LOCAL GOVERNMENT AND MANAGEMENT IN THE CONDITIONS OF TRANSFORMATIONS: REGIONAL-GLOBALIZATION ASPECT	141
MARYNA KONDRATENKO. PROVISION OF SOCIAL SERVICES IN TERRITORIAL COMMUNITIES DURING WARTIME.....	143
NATALIIA OLIINYK, MIKHAILO KOKHANII. RETROSPECTIVE OF THE REGULATORY LEGAL FRAMEWORK FOR THE FORMATION OF COMMUNAL PROPERTY OF TERRITORIAL COMMUNITIES IN UKRAINE	145
VASILY KUPRIICHUK, MARYNA TUR. POWERS OF LOCAL AUTHORITIES AND THEIR ACTIVITIES IN THE FIELD OF PROTECTION AND SAVING OF CULTURAL HERITAGE	147
OLEKSII RADCHENKO. MANAGEMENT OF THE POTENTIAL OF TERRITORIAL COMMUNITIES.....	149
ANATOLII RACHYNSKYI. GLOBAL CHALLENGES TO ACTIVATE THE DEVELOPMENT AND TRANSFORMATION OF HUMAN RESOURCE MANAGEMENT PROCESSES	152
SERHIY SYROVETS. THE ROLE OF TOURISM IN THE MANAGEMENT OF TERRITORIAL DEVELOPMENT OF COMMUNITIES	154
OLEKSANDR SLOBOZHAN. MUNICIPAL SERVICE: CHALLENGES AND PROSPECTS IN WAR CONDITIONS.....	156
TETIANA SLIUZ. CULTURAL POLICY OF UKRAINE IN THE CONDITIONS OF GLOBAL TRANSFORMATIONS.....	159
IVAN SLIUSAREV. CONFLICT MANAGEMENT IN THE LOCAL GOVERNMENT SYSTEM IN THE CONDITIONS OF GLOBAL CHALLENGES	161
GANNA STARYKOVA. PROBLEMS AND POTENTIAL OF PUBLIC MANAGEMENT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION	163
ROMAN TKACHUK. FOREIGN PRAXIS OF MANAGEMENT OF THE MUNICIPAL SECURITY SYSTEM OF A MEGAPOLIS.....	165
OLEH FESOVETS. INTRODUCTION OF THE EUROPEAN STANDARD RAILWAY TRACK IN UKRAINE AS AN IMPORTANT FACTOR OF REGIONAL POLICY	167
YAROSLAV CHEPURKO. DIRECTIONS OF ACTIVITY OF ADVISORY AND ADVISORY BODIES AS SUBJECTS OF FORMATION AND IMPLEMENTATION OF HUMANITARIAN POLICY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIS GLOBAL.....	170

IRYNA CHYKARENKO, TETIANA MAMATOVA, OLEXIY CHYKARENKO. TERRITORIAL DEVELOPMENT MANAGEMENT IN THE CONTEXT OF DIGITAL TRANSFORMATIONS: STRATEGIC, PROJECT AND MEDIA ASPECTS.....	172
VLADYSLAVA IYZEFOVYCH. URBAN PLANNING ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF GLOBAL TRANSFORMATIONS: CURRENT STATE AND DEVELOPMENT PROSPECTS.....	175

Section 3. PROBLEMS OF PROVIDING NATIONAL SECURITY IN MODERN CONDITIONS

TETIANA AKSONOVA. INFLUENCE OF GLOBALIZATION PROCESSES ON THE PROVISION OF FINANCIAL SECURITY OF THE COUNTRY	177
OLENA BULATOVA. REGULATORY COMPETITION AS A MANIFESTATION OF TECHNOLOGICAL COMPETITION	179
MYHAILO GROD. THE MECHANISM OF FINANCING THE CIRCULAR ECONOMY THROUGH THE CONCEPT OF SUTAINABILITY AND THEORIES OF THE FINANCIAL SYSTEM	181
YURIY DANYK, VITALII ANDREICHUK. METHODS OF EVALUATION OF EFFICIENCY OF INFORMATION AND CYBER ACTIONS MANAGEMENT IN THE PROCESS OF NATIONAL RESISTANCE	184
VIACHESLAV DIDKIVSKYI. REFORMING THE GENERAL PRINCIPLES OF ENSURING THE SAFETY OF COMMERCIAL ROAD TRANSPORT AS AN ELEMENT OF THE EUROPEAN INTEGRATION PROCESS	186
OKSANA ZHILYAEVA. PRINCIPLES, FORMS AND METHODS OF IMPLEMENTATION OF STATE INFORMATION POLICY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION.....	188
SVITLANA ZAVGORODNIA. THE CONCEPT «ENERGY POVERTY» WITHIN THE FRAMEWORK OF THE TRANSFORMATION OF PUBLIC ADMINISTRATION ACTIVITY: ASSIGNMENT OF ISSUES	191
YURI ZASKOKA. PROTECTION OF CRITICAL INFRASTRUCTURE FACILITIES OF UKRAINE FROM CYBER ATTACKS OF THE RUSSIAN FEDERATION	193
OKSANA IVASHCHENKO. OFFICIAL DEVELOPMENT ASSISTANCE AS A TOOL OF NATIONAL SECURITY AND SUSTAINABLE DEVELOPMENT	195
JOHN M. CALLAHAN. BACK TO THE FUTURE? A BRIEF LOOK AT U.S. COALITION LEADERSHIP IN RESPONSE TO THE 2022 RUSSIAN INVASION OF UKRAINE	197
VOLODYMYR KANARSKY. PRIORITY DIRECTIONS OF IMPROVEMENT OF THE STATE POLICY OF INFORMATION SECURITY IN THE CONDITIONS OF OPPOSITION OF THE HUMANITARIAN EXPANSION OF THE RUSSIAN FEDERATION AGAINST UKRAINE	199
MARIIA KARMAZINA. ACTIVITIES OF POLITICAL PARTIES IN THE CONTEXT OF UKRAINIAN NATIONAL SECURITY (PERIOD AFTER FEBRUARY 24, 2022).....	202
NATALIIA KLYMENKO. THE INFLUENCE OF RUSSIAN ARMED AGGRESSION AGAINST UKRAINE ON FOOD SECURITY.....	204
NATALIIA KRASHCHENKO. MAKING GOVERNMENT DECISIONS IN CRISIS	206
SERGIY LEGKIY. THE IMPORTANCE OF INFORMATION SECURITY OF ENTREPRENEURSHIP IN WAR.....	209
OLENA LIUBYCHENKO. INTERNATIONAL SECURITY AND CHANGING THE WORLD ORDER AFTER THE WAR IN UKRAINE: MILITARISM VS MULTILATERALISM.....	211
NATALIYA LYASHCHENKO. DEVELOPMENT OF UKRAINIAN INFORMATION SPACE DURING THE WAR.....	213
BOHDAN MALENKO. PROBLEMS OF NATIONAL SECURITY IN MODERN CONDITIONS	215
VITALII MALIMON. SOCIO-CULTURAL DIMENSION ENSURING NATIONAL RESILIENCE	218
TETYANA MARENA. ASYMMETRIES OF REGULATION OF INNOVATION PROCESSES FROM THE STANDPOINT OF ECONOMIC SECURITY	220

NATALIIA MARTYNYENKO. COUNTERING RUSSIAN KLEPTOCRATS	223
RENA MARUTIAN. CRITICAL CULTURAL INFRASTRUCTURE OF UKRAINE: LEGAL INSTITUTIONALIZATION.....	225
ALINA MEDVED. ACCESS TO PUBLIC SERVICES IN EXTRAORDINARY CONDITIONS	228
SERHIIY MELNYK. NATIONAL RESISTANCE AS AN INSTRUMENT OF CONTROL IN HYBRID WAR.....	230
VLADYSLAV OLEKSANDROV. EUROPEAN AND EURO-ATLANTIC INTEGRATION AS A GUARANTEE OF UKRAINE'S NATIONAL STABILITY	233
TETIANA PAVLENKO. REGARDING OF PROBLEM OF NATIONAL SECURITY IN CONDITIONS OF ARMED AGGRESSION.....	235
OKSANA PARKHOMENKO-KUTSEVIL. INFORMATION SECURITY IN WAR CONDITIONS: CHALLENGES AND DANGERS	238
ALINA PLOTNIKOVA. ON THE EFFECTIVENESS OF LEGISLATION ON CRIMINAL LIABILITY IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY IN MODERN REALITIES.....	241
YULIYA POPOVA. INTERNATIONAL FINANCIAL ASSISTANCE TO UKRAINE DURING MARTIAL LAW.....	243
VIRA PORIEVA. GLOBALIZATION GOVERNANCE CHALLENGES ON THE EXAMPLE OF MY OWN PROJECT: TO ORGANIZE THE COLLECTION EVIDENCE OF WAR CRIMES AGAINST THE ENVIRONMENT ON THE NATIONAL NATURE PARKS TERRITORIES.....	245
RODION PRISHVA. GEOPOLITICAL ASPECTS OF PROVIDING SECURITY IN THE EASTERN EUROPEAN REGION	247
NATALIIA REZNIKOVA. INDUSTRIAL ECOSYSTEMS AS A TOOL FOR THE POST-WAR ECONOMIC RECOVERY IN UKRAINE	249
NATALIIA RYNHACH. CHANGES IN THE SANITARY AND EPIDEMIC SITUATION CAUSED BY THE WAR: A THREAT TO THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE	251
SVITLANA SVIRKO, TETIANA BARANOVSKA. STATE BUDGET SECURITY GOVERNANCE IN THE CONTEXT OF CHALLENGES TO THE NATIONAL SECURITY OF UKRAINE.....	254
OLEKSANDR SUKHODOLIA. ENERGY WEAPON IN RUSSIA'S GEOPOLITICAL STRATEGY: IDEA, EXECUTION, OUTCOMES	257
LEONID CHUPRIY. NATIONAL-PATRIOTIC EDUCATION AS A FACTOR OF IDENTITY FORMATION IN CONDITIONS OF STRENGTHENING EXTERNAL CHALLENGES	262

Section 4. GLOBALIZATION AND TRANSFORMATION OF THE STATE

IRYNA ALEKSEENKO. FORMAT OF STATE GOVERNANCE ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION	264
VALENTYNA ANTONYUK. LOSS OF HUMAN CAPITAL AS A RESULT OF THE WAR IS A THREAT TO THE POST-WAR MODERNIZATION OF UKRAINE'S ECONOMY	267
YANA BALINSKA. GOVERNMENT SUPPORT FOR SMALL AND MEDIUM-SIZED BUSINESS DURING THE MILITARY STATE IN UKRAINE	269
OLEZIA BEVZ. SOFT LAW IN THE ASPECT OF THE IMPLEMENTATION OF THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS, 1950.....	272
MYROSLAV BOVTUKH. ON THE ISSUE OF INSTITUTIONAL DESIGN OF REFORMS.....	274
ARINA BONISLAVSKA. DIGITALIZATION AS AN INCENTIVE FOR THE DEVELOPMENT OF PUBLIC GOVERNANCE	276
HRYHORII BORSHCH. PUBLIC SERVICES DIGITAL TRANSFORMATION MANAGEMENT	278
ALINA BULANOVA. INTERACTION OF PUBLIC ADMINISTRATION BODIES OF UKRAINE WITH THE INTERNATIONAL COMMITTEE OF THE RED CROSS IN THE CONDITIONS OF THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR	280

MYKOLA HABINET. STRATEGIC MANAGEMENT IN PUBLIC ADMINISTRATION: KEY VECTORS OF CHANGE	282
MARINA DEMURA. TO THE QUESTION OF DIGITAL TRANSFORMATION OF THE CRIMINAL PROCESS OF UKRAINE	284
MYKHAILO DYADENKO. IMPROVING MECHANISMS OF COOPERATION BETWEEN GOVERNMENT AUTHORITIES AND CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS AS AN IMPORTANT FACTOR OF SUCCESSFUL STATE TRANSFORMATION	286
DANYLO ILIUSHENKO. RISKS OF PRACTICAL REALIZATION OF THE SERVICE MODEL	288
IRYNA KIYANKA. POLITICAL POPULISM AND SECURITY CHALLENGES IN UKRAINE	290
DARIA KLEPKA. SOME ISSUES OF THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE FIELD OF CRIMINAL JUDICIARY	292
ANDRIY KLOCHKO. ROLE OF THE POLITICAL AND MANAGERIAL ELITE IN THE PROCESS OF DECENTRALIZATION OF POWER IN UKRAINE	294
MARIIA KOVALSKA. ABOUT MANAGEMENT FUNCTIONS IN SOCIAL NETWORKS	296
ANZHELIKA KRUSIAN. TRANSFORMATION OF UKRAINE INTO A DIGITAL STATE IN THE CONDITIONS OF DEVELOPMENT OF THE GLOBAL INFORMATION SOCIETY: LEGAL DIMENSION	298
MARYNA KUTEPOVA. PROSPECTS FOR DEVOLUTIONARY PROCESS DEVELOPMENT IN THE UK	300
OLEKSANDR MYSYSHYN. POLITICAL CORRUPTION AS A GLOBAL CHALLENGE OF TODAY	302
EVELINA OVCHARUK. MECHANISMS OF INTERACTION OF PUBLIC AUTHORITY, BUSINESS AND CIVIL SOCIETY IN STATE TRANSFORMATION PROCESSES	305
INNA PRYLEPO. INTERCONNECTION OF LAW, LEGITIMACY AND PRINCIPLES IN PUBLIC ADMINISTRATION	307
SVITLANA SVIRKO, VITALII KUCHMENKO. FINANCIAL SUPPORT IN THE PUBLIC GOVERNMENT SYSTEM: REALITIES, CHALLENGES AND PROSPECTS	309
OLEKSANDR SEMYKRAS. THEORETICAL FUNDAMENTALS OF BEHAVIORAL PUBLIC ADMINISTRATION	312
POLINA SYDOROVA. DETERMINING THE MOST EFFICIENT RATIO OF AUTHORITARIAN AND DEMOCRATIC PUBLIC ADMINISTRATION STYLE IN THE CONTEXT OF INCREASING ITS PRODUCTIVITY	314
OLENA STEPANENKO. ALTERNATIVE DISPUTE RESOLUTION OF PUBLIC LAW DISPUTES AS A STAGE OF GLOBAL TRANSFORMATION OF THE STATE	316
DARIA SUKHATSKA. NATIONAL NARRATIVE AS A TOOL OF NATIONAL SECURITY	318
DMYTRO TKACHUK. THE ROLE OF THE NATIONAL MINORITIES OF UKRAINE IN THE FORMATION AND IMPLEMENTATION OF STATE ETHNOPOLITICS IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION PROCESSES	320
IANA FENIUK. TAX LIABILITY AS A BASIC COMPONENT OF FISCAL POLICY	322
OKSANA SHYMKO. COOPERATION BETWEEN CIVIL SOCIETY AND THE STATE IN THE FIELD OF EDUCATION IN UKRAINE: CURRENT STATE	325

Section 5. NEW PUBLIC SERVICE IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES	328
SERHII ANDREIEV. CONCEPTUAL ASPECTS OF IMPROVING THE CONTENT OF PUBLIC ADMINISTRATION EDUCATION IN UKRAINE	328
OLHA ANTONOVA, SOFIIA ISAKHANIAN. UKRAINIAN PUBLIC SERVICE PROFESSIONALIZATION VS PUBLIC SERVICE RECRUITMENT REFORMS	330
TETIANA BEVZ. TOOLS OF OPTIMIZATION OF ACTIVITIES OF GOVERNMENTS IN WAR CONDITIONS	333

VICTORIA BEVZIUC. E-GOVERNANCE AS A NEW TREND IN A DECISION MAKING PROCESS	336
OKSANA BUSLIA. GENERAL CONDITIONS AND RESTRICTIONS ON ENTRY INTO CIVIL SERVICE IN UKRAINE.....	338
IRYNA VARAVA. THE PHENOMENON OF HUMAN LAW AWARENESS AND ITS ROLE IN THE MECHANISM OF LEGAL INFLUENCE OF DIFFERENT LEGAL SYSTEMS	340
TETIANA VASYLEVSKA. PROFESSIONALISM OF PUBLIC SERVANTS IN THE CONTEXT OF THE CHALLENGES OF WAR.....	342
LIUDMILA VOYNAROVSKA. TRANSFORMATION OF THE MODERN MODEL OF PUBLIC SERVICE: A MORAL AND ETHICAL DIMENSION	344
KOSTIANTYN GANDZIUK. NEW PUBLIC SERVICE: NEW YORK'S EXPERIENCE IN INVOLVING CITIZENS.....	346
LILIIA HONIUKOVA, VIKTORIIA SYCHOVA. GENDER BALANCE OF THE CIVIL SERVICE OF UKRAINE: TOOLS OF DEVELOPMENT	348
MYKOLA GORBATIUK. WAR AND DECENTRALIZATION: REALITIES AND PROSPECTS OF LOCAL SELF-GOVERNMENT IN UKRAINE IN NEW GEOPOLITICAL CONDITIONS	351
SVITLANA HORIEVA. STATE REGULATION IN THE FIELD OF THE USE OF NUCLEAR ENERGY IN CONDITIONS OF MILITARY AGGRESSION	354
KATERYNA DOBROVOLSKA. ON THE PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION	356
ION DULSCHI. LOYALTY OF A PUBLIC SERVANT: THEORETICAL AND PRACTICAL ASPECTS.....	358
SILVIA DULSCHI. DIPLOMACY ECONOMIC – IMPORTANT FACTOR FOR PROMOTING THE REPUBLIC OF MOLDOVA AND ATTRACTING FOREIGN DIRECT INVESTMENT	360
OLENA YEVMIESHKINA. THE INFLUENCE OF CURRENT GLOBAL TRENDS ON THE DEVELOPMENT OF PUBLIC SERVICE IN UKRAINE	363
ANGELA ZELENSCHI. THE NECESSITY FOR CHANGE IN THE ORGANIZATIONAL CULTURE OF THE PUBLIC SERVICE.....	365
GABRIELA CHIRIAC. CITIZEN PARTICIPATION – A CONDITION OF PARTICIPATORY DEMOCRACY	367
ILONA KLYMENKO. DIGITAL STATE: THREATS OF MILITARY TIME IN UKRAINE	370
OKSANA KOHUT. PUBLIC SERVICE: FROM UKRAINE'S INDEPENDENCE TO DIGITIZATION CHALLENGES	372
TATIANA KOZACHENKO. GREENING PUBLIC SERVICE IN UKRAINE: MODERN CONTEXT.....	374
NATALIIA KORCHAK. COMBATING CORRUPTION IN THE PUBLIC SPHERE AS AN ELEMENT OF STATE SECURITY: DIRECTIONS FOR COUNTERACTION AND THE SYSTEM OF ANTI-CORRUPTION AUTHORITIES	376
TETYANA KUMEDA. TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF GOVERNANCE CULTURE IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION	379
NATALIIA LARINA, DMYTRO SNIZHKO. TEAM APPROACH IN PUBLIC MANAGEMENT IN PUBLIC SERVICE IN CONDITIONS OF MARITIME STATE IN UKRAINE.....	381
NATALIIA LARINA, IGOR YASHUTIN. MODERN MECHANISMS FOR ENFORCEMENT OF EXECUTIVE DISCIPLINE IN CIVIL SERVICE IN WAR CONDITIONS.....	384
TAMARA LOZYNSKA. WAR AND POSSIBILITIES OF SELF-GOVERNMENT.....	387
NATALIA MAKHINCHUK. DIRECTIONS OF TRANSFORMATION OF PUBLIC POLICY IN THE HEALTHCARE SYSTEM IN THE CONVENTION OF THE COVID-19 PANDEMIC	391
VYACHESLAV NAHORNYI. CONCEPT OF DEVELOPMENT OF DIRECTIONS OF PUNISHMENT EXECUTION.....	393
NATALIYA OBUSHNA, YULIA KOVALCHUK. STRATEGIC VECTORS OF IMPLEMENTATION OF MECHANISMS OF PUBLIC AUDIT DEVELOPMENT IN UKRAINE	396
VASYL ORYSHCHUK. MUSEUM POLICY IS IN THE CONDITIONS OF THE MILITARY STATE	398
GANNA PETROVA. CULTURE OF GOVERNANCE IN CONDITIONS OF MILITARY CONFLICT	402

OLHA PETROYE. DEVELOPMENT OF INNOVATIVE LEADERSHIP FOR IMPROVEMENT OF CAPACITY OF PUBLIC SERVICE IN THE CONDITIONS OF WAR AND POST-WAR RECONSTRUCTION OF UKRAINE	404
IGOR PECHENKIN. SOME ASPECTS OF THE PROCESS OF DIGITAL TRANSFORMATION OF PUBLIC ADMINISTRATION IN MODERN CONDITIONS.....	407
TETYANA PITYAKOVA. ORGANIZATIONAL CULTURE: VALUE CHALLENGES OF TODAY	409
ANGELA POPOVICI. PRACTICAL ASPECTS REGARDING THE PERFORMANCE MANAGEMENT IN THE PUBLIC SERVICE OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA	411
YULANA RAK. CRITERIA FOR THE MEDIATABILITY OF CONFLICT SITUATIONS.....	414
OKSANA ROMANIUK. ANALYSIS OF ORGANIZATIONAL BARRIERS ON THE WAY TO DEVELOP GENDER LEADERSHIP IN GOVERNMENT BODIES	416
DMYTRO RUBAN. MECHANISMS OF CITIZENS INVOLVEMENT IN DECISION-MAKING PROCESSES BY BODIES OF STATE AUTHORITY AND BODIES OF LOCAL SELF-GOVERNANCE IN THE CONTEXT OF THE «MARTIAL LAW» REGIME INTRODUCTION.....	419
ANASTASIIA CIFERS. ANALYSIS OF PUBLIC ASSESSMENTS OF SATISFACTION WITH THE EDUCATION SYSTEM AS A TOOL FOR MONITORING THE EDUCATIONAL NEEDS OF THE POPULATION	421
SERGIY SELIVANOV, ASIA KASHLAKOVA. INNOVATIVE TOOLS IN THE CONTINUOUS SYSTEM OF PROFESSIONAL TRAINING OF CIVIL SERVANTS.....	424
LESYA SYCH. TO THE ISSUE OF INTERNATIONAL COOPERATION STATE ADMINISTRATION AUTHORITIES IN THE FIELD OF ACTIVITIES RELATED TO TRANSPLANTATION	426
JULIA SIRENKO. DIGITALIZATION OF COMMUNICATION PROCESSES AS A NEW OPPORTUNITY FOR THE DEVELOPMENT OF PUBLIC GOVERNANCE	428
NATALIIA SOROKINA. FORMATION OF MORAL AND ETHICAL BASES OF THE PUBLIC SERVICE OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES/	431
ALONA STUDENETSKA. LEGAL STATUS OF THE COMMISSION ON SENIOR CIVIL SERVICE	433
OLGA SURNINA-DALEKOREY. SOURCES AND ESSENCE OF THE CONCEPT «STRATEGIC COMMUNICATIONS» IN THE SPHERE OF STATE POLICY.....	437
ANNA TARHONII. INCREASE THE LEVEL OF CITIZEN'S TRUST TO THE POLICE THROUGH COACHING	439
TATIANA TOFAN, LIUBOVI PRODAN-ŞESTACOVA. PECULIARITIES OF NATIONAL QUALIFICATIONS FRAMEWORK INTERSECTION WITH LABOR MARKET	441
VALERIIA TSUBENKO. MERITOCRACY AS THE NEWEST OPTION OF THE TRAINING SYSTEM FOR THE DIPLOMATIC SERVICE.....	443
STANISLAV SHULIMOV. THE IMPACT OF CIVIL SOCIETY AND THINK TANKS ON REFORMS IN UKRAINE	445
ZLATA SHUTOVSKA. SOCIOCULTURAL COMPETENCES OF CIVIL SERVANTS IN THE CONTEXT OF MODERN CHALLENGES.....	447
ORUSJA HRYTSKO, SOLOMIYA PEKANETS. THE STATE ROLE IN THE DEVELOPMENT PPPS OF THE HEALTH CARE SPHERE	449

Наукове видання

ГЛОБАЛІЗАЦІЙНІ ВИКЛИКИ: УРЯДУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
(Київ, 7–8 червня 2022 р.)

Підп. до друку 29.06.2022.
Формат 60x84/8. Обл.-вид. арк. 52,8. Ум.-друк. арк. 53,9.

Видавець
Навчально-науковий інститут публічного управління та державної служби
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
Навчальна лабораторія методичного
та видавничого забезпечення навчального процесу
03057, Київ, вул. Антона Цедіка, 20.